GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ
(BAĞDATLI AHDÎ)

Yayına Hazırlayan:
Süleyman SOLMAZ

B
Metin

Denizli 2009

ÖN SÖZ

Edebiyat araştırıcısının asıl hedefi, edebiyatın tarihini yazmaktır. Edebiyatın tarihi edebî olayın bizzat kendisi ile başladığına göre, ona ait bütün eserlerin incelenip gün ışığına çıkarılma gereği de ortadadır. Tarih boyunca hiç bir millet bizim kadar çok alfabe değiştirmemiş ya da değişik alfabeler kullanmamıştır. Göktürk, Uygur, Arap, Kril ve nihayet Latin alfabesi... Yıllar itibariyle en çok eser verdiğimiz alfabe, Arap alfabesidir. Bu alfabeyle oluşturduğumuz eserler, bugün kütüphanelerde, araştırıcısını beklemektedir. İşin bir başka yönü daha vardır, bu eserlerin bir kısmı çeşitli yollarla yurt dışına çıkarılmış ve araştırılıp incelenmesi ancak bulunduğu ülkedeki yetkililerin insafına kalmıştır. Üzerinde çalıştığımız eserin de başına böyle bir iş gelmiştir. İngiltere ve Mısır'da bulunan nüshalarımız bir çok defa müracaat etmemize rağmen elde edilememiştir .

İslâm medeniyeti çerçevesinde oluşan edebiyatımızın bugün incelenip anlaşılması bir çok insan için mümkün değildir. Alfabe değişikliği, kelimelerin eskiliği gibi bazı hususlar sahayı zorlaştırmaktadır. Kendine has zorlukları olan bu sahanın araştırılıp incelenmesi kültür ve edebiyat tarihimize büyük oranda ışık tutacaktır. Üzerinde çalışılan eser, bir şâirler tezkiresidir. Bilindiği gibi tezkireler, bir devrin edebî ve kültürel faaliyetlerini tek başına içerme hatta temsil etme konumuna sahiptir. Konularını şâirlerin hayatları, şahsiyetleri, edebî faaliyetleri ve bunların eserleri oluşturur. Bu konularda hem bilgi verilmekte, hem yorum ve değerlendirmeler yapılmakta, hem de eserlerden örnekler verilmektedir. Bütün bunların yapılmasındaki amaç bu insanların unutulmamasıdır. Ahdî bunu kûşe-i nisyânda kalmamak olarak ifade etmiştir. Tabiidir ki bu yapılırken müellif de kendi hünerlerini göstermek durumundadır. Bu vesile ile kullanılan dil ve üslup biraz sanatlı ve âhenkli olacaktır.

Arapların tabakat geleneğinden edebiyatımıza geçen tezkireciliğin bizdeki modelleri Alî Şir Nevâyî (ölm.1501)'nin **Mecâlisü'n-Nefâis** adlı tezkiresi ile Devletşâh (ölm.1507)'ın **Tezkiretü'ş-Şu'arâ** isimli eseridir. Tezkireciliğin edebiyatımızdaki ilk örnekleri on altıncı yüzyılda görülmektedir. Daha doğrusu elde bulunan en eski örnekler bu yüzyıla aittir. Ahdî'den önce Sehî Bey ve Latifî Anadolu'da tezkire yazmışlardır. Bu iki tezkire üzerinde akademik seviyede çalışma yapılmıştır. Gülşen-i Şu'arâ ilk tertip tarihi itibariyle (H.971-M. 1563) Anadolu sahasında yazılmış üçüncü tezkiredir.

Ahdî tezkiresinin önemini içindeki, başka kaynaklarda yer almayan, şâirler tayin eder. Çoğunluğu devletin doğu kesiminden olan diğer tezkirelerin hiç birinde yer almayan 175 şâir bunun en bariz delilidir. Irak mihver olmak üzere bugünkü İran ve Azerbaycan hatta Buhara'yı içine alan, Suriye ve Mısır'a kadar uzanan bir bölgede yetişmiş bir çok şâir ilk defa Ahdî ile edebiyat dünyamızdaki yerini almıştır. Edebiyat araştırıcıları bilirler ki, biz Fuzûlî'yi, bu şâirin hastalık ve ölümünü, Fuzûlî'nin aynı zamanda şâir olan oğlunu ilk defa Ahdî'den öğreniriz. Yine İstanbullu Tab'î'nin **İstanbul Şehrengizi**'ni, Zamirî'nin **Leylâ vü Mecnûn** mesnevisini, Mecdî'nin **Mecmuatü'n-Nezâyir**i'ni ilk olarak Ahdî haber vermektedir. Amacımız bu denli orjinalite taşıyan bu eserin ortaya çıkması, Türk kültür hayatına yeni bir ışık ve soluk getirmesi idi. Bunu yaparken yurt içi ve dışı kütüphanelerde bulunan ve ulaşabildiğimiz 16 nüshadan faydalandık.

Eser Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları arasında 2005 yılında tarafımızdan yayınlandı. Bu yayından sonra İsmail PARLATIR ve György HAZAİ tarafından hazırlanan ve TÜBA tarafından yayımlanan Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu (Ankara 2007) isimli eserde adı geçen kütüphanede bir nüshasının daha olduğunu öğrendik. Bu nüsha henüz incelenemedi.

Eserde bir takım yanlış okuma veya baskı hataları varsa bunlardan dolayı özürlerimi sunarken eserin ortaya çıkmasında büyük rolü olan hocam Prof. Dr. Mustafa İSEN Bey'e şükranlarımı arz ederim.

DENİZLİ 2009 Süleyman SOLMAZ

I. BÖLÜM

A-AHDÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Ahdî, 16. yüzyılda yaşamış bir Osmanlı tezkire yazarı ve şâiridir. Edebiyatımızda Bağdatlı Ahdî olarak bilinen müellifinin bugün elimizde 381 şâiri kapsayan bir tezkiresi ile küçük bir divanı (divançe denilebilir) vardır. Tezkiresi elinizdeki bu çalışmaya kadar incelenmemiş ve yayımlanmamıştır. Şiirleri üzerine de Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu bir makale yayınlamıştır.[1]

Ahdî hakkında bilinenler eserinin baş tarafında, kapalı ifadelerle anlatılanlardan ibarettir. Aşağıda vereceğimiz bilgiler, incelediğimiz nüshalardan çıkarabildiklerimizdir. Bu bilgiler nüshaların incelenmesi neticesinde elde edilmiş olduğu için çok fazla geniş değildir. Hakkında yazılan bilgiler ise, birbirinin kopyası durumundadır. Bunlardan sadece Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ün **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi** (TDVİA)'nin Ahdî maddesinde yazdıkları bir takım yeni bilgiler ve bulgular içermektedir. Kendi tespitlerimizin dışında Akün'ün verdiği bilgilerden de geniş olarak istifade ettiğimizi burada belirtelim. Hemen şunu da ilave etmek lüzumunu hissediyoruz: Tezkirede yer alan birbiriyle çelişkili ifadeler, zaman zaman, Ö. Faruk Akün'ü de tereddüde düşürmüştür[2]. Bunlardan bir tanesini şöyle tespit edebiliriz. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün, Ahdî'nin Temerrüd Ali Paşa(1550-1552'de Bağdat valisi) ile tanışıklığını adı geçen paşanın Konya'da valilik yaptığı dönemle irtibatlandırmaktadır. Halbuki Ahdî, Bağdat'tan Paşa ile birlikte Sivas'a geldiklerini bazı nüshalarda (Ü12b ve B 11 b) belirtmektedir.

Ahdî'nin yetişme dönemi Osmanlıların Bağdat'ı fethi dönemine rastlamaktadır ve bu dönem hakkında elde hiçbir bilgi ve belge yoktur. Tezkiresinde de bu konuda herhangi bir ipucu yoktur. Tezkiredeki babası Mevlânâ Şemsî, kardeşleri Rızayî, Murâdî, amcası Hüseynî ve onun oğlu Rindî ve akrabalarından Hürremî ve Zühdî gibi şâirler göz önüne alınırsa, mensuplarının çoğu şiirle yakından ilgilenen bir ailedendir.

Tezkirenin mukaddimesinde yer alan **Sebeb-i Te'lif** kısmında anlatıldığına göre Ahdî, Hicrî 960 (M. 1552)'ta Hüsrev isimli bir şâirle diyâr-ı Rûm'a gitmek üzere Bağdat'tan yola çıkmıştır. Bir müddet sonra bu arkadaşından ayrılmıştır. Arkadaşıyla nereye kadar gelmiştir, kimlerle görüşmüştür ve hangi yılda arkadaşından ayrılmıştır, bu soruların hiçbirine cevap vermek mümkün değildir. Arkadaşından ayrılması Ahdî'yi bir hayli üzmüştür. Arkadaşıyla birlikte uğradığı yerlerde epeyce faydalı bilgiler öğrendiğini ve aralarında bir ünsiyet

[1] Hasibe Mazıoğlu, Ahdî-i Bağdadî ve Şiirleri, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,** 1978-79 s. 95-150

[2] Ömer Faruk Akün, Ahdî, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, s. 510.

oluştuğunu tezkiredeki ifadeden çıkarmak mümkündür. Bu ünsiyetten ötürü Ahdî arkadaşından ayrıldığına üzülmüştür. Ahdî bu ayrılışı, eserde şu beyitle dile getirmiştir:

Budur devr-i zamânuñ ittifâkı
Ki olur her visâlüñ bir firâkı

Arkadaşından ayrıldıktan sonra nerelere gittiğini, ne yaptığını Ahdî anlatmamaktadır; fakat Anadolu paşası Temerrüd Ali Paşa'nın biyografisinde, Ali Paşa'yla Bağdat'tan birlikte çıktıklarını ve Sivas'a geldiğini, orada adı geçen paşanın bir çok lütfuna mazhar olduğunu belirtmektedir . Yazarın İstanbul öncesi hayatıyla ilgili tezkirede yer alan tek ipucu budur. Bunlardan başka Adana'da Pîrî Paşa (ö. 970/ 1562)'ya bir kaside sunmuş olması, Pirî Paşa biyografisinde, adı geçen paşanın Adana'daki faaliyetlerine geniş yer vermesi Adana'da da bir müddet kaldığını göstermektedir; fakat bununla ilgili ne yıl, ne de zaman belirtmiştir. Tabiî ki bu faaliyetler adı geçen paşanın 958 / 1551'de Adana'ya üçüncü kez beylerbeyi olduğu dönemle ilgilidir[3].

Ahdî'yi bir anda İstanbul'da görüyoruz. İstanbul müellifimizi, âdetâ, büyülemiştir. Bunu tezkirede şu cümlelerle anlatır: *... üftân ü hîzân mânend-i gerd-i nâtüvan be-tarîk-ı müsâferet ve sâlik-i râh-ı siyâhat olup pây-i taht-ı sultân-ı kişveristân ve dârü's-saltanate dârâ-yı leşkeş-keş-i İrân u Turân ve şâhen-şâh-ı kitî-penâh dergâhına ya'ni Kostantiniyye'ye gelüp gördüm ki bir cây-i şerîf ve me'vâ-yı latîf ki âb u hevâsı hûb ve her cânibde mesiresi mergûb ve ol mekân-ı pür-eşvâk-ı dil-cû cevânân-ı mâh-rûyân ile bir haddede memlûdur ki esvâk u çârşûsından geçilmez. Niteki dil-rübâları vasfında şâ'ri-i hoş-edâ bir matla'-ı garrâ buyurmışdur ki vird-i zebân-ı âşıkân-ı şeydâdur. Bâkî fermâyed*

Dil-rübâlarla 'aceb kesreti var her yoluñ
Geçemez hûblarından göñül İstanbul'uñ

El-hak ta'rifden müberrâ ve tavsifden mu'arrâdur zerre vü şemme mikdârı sitâyişe hiç ihtiyâç yokdur...

Ahdî, İstanbul'da bilgin ve şâirlerin çok olduğunu, bunların tarif ve tavsiflerinin zorluğunu, hatta ne kadar tavsif edilirse edilsin ancak binde bir mesâbesinde kalınacağı kanaatindedir. *Siyâk-ı kelâm mutavvel olmasun diyü muhtasar kılındı* diyerek sözü uzatmak istemediğini de açıkça söyler. Ahdî, uzun bir süre bu şehirde kaldığını şu sözlerle dile getirmiştir. Burada dikkatimizi çeken husus kesinlikle süresinin belirtilmemiş olmasıdır ki bu tezkirede genel üsluba da uygundur (bkz. Dil ve Üslub): *Müddet-i medîd ve ahd-i ba'id bu bende-i müsâfir şehr-i mezbûrda mücâvir olup...*

Bu şehirde büyük âlimlerin hizmetinde olduğunu, ileri gelen devlet adamlarıyla görüştüğünü, şâirlerle, fasîh ve belîg kişilerle biraraya geldi- ğini, onlarla müzakere ve müşa'erede bulunduğunu ve onlardan çok istifade ettiğini tezkirenin önsözünde anlatmaktadır; fakat bu bölümde isim vermemektedir. Ayrıca bu kişilerin sohbetlerine devam

[3] Bkz. Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmânî.** C. II s. 44 Matbaa-i Amire, İst. 1311

ettiğini hatta bunu fırsat u ganimet bildiğini dile getirmiştir. Bu bildirdikleri arasında dikkate değer bir nokta da şudur: Ahdî bu dönemde Anadolu Türkçesini öğrenmiş, bu şivenin darb-ı mesellerine kadar ayrıntılarına vâkıf olmuş ve bu şive ile şiir yazacak seviyeye gelmiştir. Yine bu dönemde Anadolu kazaskeri Pervîz Efendi'den epeyce bir ilgi gördüğünü şu sözlerinden anlıyoruz: *Ol kân-ı mürüvvet ve ma'den-i sehâvet mü'ellif-i tezkîreye enva'-ı ri'âyet ve eltâf-ı bî-gâyet itmeden hâlî degüldür.*

971 (M.1562-63)de vatan sevgisinin gönlünde iyice yer etmesi üzerine İstanbuldan ayrılmıştır. Bunu da *Vatan sevgisi imandandır* düstûru ile desteklemiştir. Ahdî'yi İstanbul'dan ayıran sebep sadece vatana duyduğu özlem değildir. Burc-ı evliyâ olarak vasıflandırdığı Bağdat'ta bulunan büyük meşâyihe olan hasreti de bunda önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca Rûm hûblarının vefâsızlığından da dem vurmaktadır. Bu hususlar Ahdî'yi üzmüş ve İstanbul'dan ayrılmıştır.

İstanbul'dan ayrılırken şâh-zâde-i rûzgâr olarak vasfettiği Sultan Selim'in huzuruna hediye olarak ancak şiirin gidebileceğini şu sözlerle dile getirir: *...ve dahi şâh-zâde-i rûzgâruñ âsitânına be-resm-i tuhfe alup gitmege eş''âr-ı âbdârdan gayrı bir nesne pây-dâr ve pesendîde-i âşıkân-ı hâk-sâr ve makbûl-i ehl-i rûzgâr degüldür.* Bu vesile ile yazdığı eseri şehzâde Selim'e Kütahya'da sunmuştur. Bunu şu kıt'a ile de anlatmıştır:

Cem idüp erbâb-ı nazmı itdüm ol sultâna arz
Idet olmışdur sunar bende şeh-i devrâna arz

Hâk-i pâyinden biter maksûdı erbâb-ı dilüñ
N'ola sunsa hâk-i pâye Ahdî-i ferzâne arz

Bu eserin Ahdî'ye nasıl bir itibar ve mevki sağladığı bilinmemektedir. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ün de belirttiği gibi[4] Ahdî'nin İstanbul dışındaki hayatı hakkında hiçbir bilgi ve belge yoktur; yani İstanbul'a gelmeden önceki hayatı gibi Bağdat'a döndükten sonraki dönemle ilgili bir ipucu yoktur.

Ahdî, Anadolu'da kaldığı süre içerisinde İstanbul dışında bazı şehirlerde de bulunmuştur. Bunu tezkirenin çeşitli yerlerinde özellikle dile getirmektedir. Edirne, Bursa, Dimetoka bu şehirler arasında yer almaktadır. Biz bu hususu Tezkirenin Kaynakları bölümünde Görüştüğü Şâirler bahsinde ele aldığımız için burada tekrar etmeyeceğiz.

İstanbul'dan başka Edirne'nin de Ahdî'nin hayatında önemli bir yeri vardır. Burada Emrî, Mecdî gibi bazı şâirlerle bir araya gelmiş ve malzemesini toplamıştır. Bunların büyük bir kısmında zaman ve süre yoktur. Ancak **Şakayık** mütercimi Mecdî'nin evinde bir yıl kaldığını özellikle belirtmiştir. Tezkiresinde Edirne ili ilgili manzum bir medhiye de vardır.

---

[4] Ömer Faruk Akün, a.g.m, s. 510.

Ahdî, Bağdat'a döndükten sonra otuz yıl kadar daha yaşamıştır. Ahdî'nin hayatının bu dönemi hakkında da bilgimiz yoktur. Bu esnada boş durmamış, eserini genişletme cihetine gitmiştir. Bu yüzden tezkirenin yazmaları arasında çok büyük ve önemli farklılıklar vardır. Bir nüshada olan bir şâirin diğer nüshalarda olmaması, bazılarında *elan kayd-ı hayatda olup* ibarelerinin ötekilerinde olmaması gibi hususlar bunun önemli delilleridir.

Ahdî; Âşık Çelebi[5] , Hasan Çelebi[6] , Beyânî[7] , Riyâzî[8] , Kafzâde Fâizî[9] tezkirelerinde ve Gelibolulu Âli'nin **Künhü'l-ahbârı**'nda[10] şâir olarak yer almıştır. Âşık Çelebi ve Rıyâzî isminin Mehdî olduğunu söylerken Beyânî ve Gelibolulu Âlî, Ahmed olduğunu bildiriyor. Tezkirenin bazı nüshalarında ise, Ahdî Ahmed bin Şemsî-i Bağdâdî olarak kayıtlar vardır. Bu kayıtların kaynağı ise bilinmemektedir; yani müstensihlerin mi yoksa müellifin kendi kaydı mı, bu anlaşılmamaktadır. Âşık Çelebi'ye göre Ahdî önce Mehdî olan adını mahlas olarak kullanmış, başka şâirlerin de aynı mahlası aldıklarını görünce Ahdî'yi mahlas olarak benimsemiştir. Mazıoğlu, bu konuda Riyâzî'nin Bağdat'ta Ahdî ile görüşmüş olmasına istinaden Mehdî adının doğru olabileceği kanaatini taşımaktadır[11]. Fakat Gelibolulu Âlî de, Bağdat'ta görev yaptığı esnada Ahdî ile görüştüğünü belirtiyor[12]. İsmi konusunda bu yüzden sağlıklı bir şey söylemek mümkün olmadı.

Ahdî, hemşehrisi Rûhî'nin divanında da *sâhib-tezkire, Şemsî-zâde, suhen-gû, suhen-dân, gazel-hân , şuarâ eskisi, köhne-vücûd* gibi çeşitli vasıflarla geçmektedir[13].

Ahdî, H. 1002 (1593-1594) Bağdat'ta ölmüştür. **Keşfü'z-Zünûn** (C.I. s.387)'da Ahdî'nin ölüm tarihini 980 olarak verilmektedir, ki bu tarih yanlıştır. Yine Mısır Kahire Millî Kütüphanesi Katalogu (**Fihrisü'l-Mahtutâtu't-Türkiyye El-Osmaniye** C.3. s.322)'nun El-Hey'etü'l-Mısrıyetü'l-âmmetü'l-Kitab Bölümü'nde Ahdî'nin ölüm tarihi Keşfü'z-Zünûn'da olduğu gibidir. Bu katalogun, bu bilgileri buradan aldığını sanıyoruz.

---

[5]Filiz Kılıç, **Âşık Çelebi Tezkiresi,** G.Ü Sos. Bil. Ens., Basılmamış doktora tezi, s.619-620.

[6] Kınalı-zâde Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ,** C 2, s.714 Yay. Haz. Dr. İbrahim Kutluk, Ank. 1981.

[7] Aysun Sungurhan, **Beyânî Tezkiresi**, G.Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış yüksek lisans tezi, s.109.

[8] **Riyâzî Tezkiresi,** Nuruosmaniye Ktp. 3724 s.

[9] Kaf-zâde Fâizî, **Zübdetü'l-Eş'âr**, Ank. Millî Ktp. Yz. A. 679, s.82.

[10] Mustafa İsen, **Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı**, Ank., 1994, s.319.

[11] Mazıoğlu, a.g.m. s. 96.

[12] Mustafa İsen, a.g.e. s. 319

[13] Cemal Kurnaz, Rûhî'nin Dostları, **Türk Kültürü Araştırmaları Oktay Aslanapa Armağanı,** Ank. 1995.

B-AHDÎ'NİN ŞÂİRLİĞİ

Yaşadığı dönemde şâir olarak da tanınan Ahdî'nin şâirliği üzerine bu zamana kadar yapılan tek derli toplu inceleme, daha önce de belirttiğimiz gibi, Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu'na aittir. Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde bulunan bir yazmadan hareketle Ahdî'nin şâirlik yönünü değerlendirmiştir[14]. Biz bu bölümde bu yazıdan hareket ederek Ahdî'nin tezkiredeki şiirlerini de inceleyeceğiz.

Ahdî, daha önce de bahsettiğimiz gibi Anadolu'ya geldikten sonra Anadolu Türkçesi'ni öğrenmiş ve bu şivede şiir yazacak kadar ilerlemiştir. Bu yüzden Anadolu seyahati sırasında çeşitli meclislerde bulunmuş, bu meclislere edebî mahfel diyebiliriz, bir çok şâire nazire yazmıştır. Nazire yazdığı şâirlerin sayıları bir hayli kabarıktır. Bu şâirleri şöyle sıralayabiliriz: Nişânî Bey, Abdülgani Efendi, Pîr Mehemmed (Azmî) Efendi, Bâkî, Nihânî, Germî Bey, Fikrî Bey, Keşfi Bey, Emrî, Ümîdî, Behiştî, Sânî Beg, Harimî Beg, Ref'i Çelebi, Zînetî, Sa'yî Çelebi, Sehâbî-i Acem, Sâmî, Şevki Çelebi, Tarzî, Tarîkî, Ârif Çelebi, Âşık Çelebi, Edirneli Izârî, Gınâ'î, Fuzûlî, Kelâmî, Lem'î, Mecdî, Muhitî Efendi, Misâlî, Murâdî-i Acem, Üsküplü Vâlihî ve İstanbullu Vâhî.

Tezkiresinden anlaşıldığı kadarıyla Farsça şiirleri de vardır. Yukarıda saydığımız şâirlerden Nişânî Bey, Sehâbî-i Acem, Tarzî, Fuzûlî, Murâdî-i Acem'e yazdığı nazireler adı geçen şâirlerin Farsça yazdığı şiirlere Farsça nazirelerdir. Ayrıca mukaddime ve hatimede yazdığı bazı şiirleri de Farsça'dır. Bu yüzden Ahdî'nin Türkçe'ye olduğu kadar Farsça'ya da hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

Ahdî'nin yazdığı şiirlerde aruz kusuru yoktur. Konuşma dilinden şiire aktardığı atasözü ve deyimler şiirlerine bir canlılık ve âhenk katmıştır. Divan şiirinin geleneğine sâdık kalan Ahdî, Osmanlı Türkçesi'ni en iyi biçimde şiirlerinde kullanmaktadır.

Ahdî, Fuzûlî'den bahsederken oldukça saygılı bir ifade biçimini tercih etmiştir. Bu hemşehrilik gayretinin ötesinde, onun Fuzûlî'yi iyi tanıdığını, şiirlerinde onu örnek aldığını gösteren bir ifade tarzıdır. Mazıoğlu'na göre, Ahdî, Fuzûlî'nin şiirlerini belleğine iyice işlemiş ve içine sindirmiştir. Mazıoğlu cümlenin devamında *bu yüzden Fuzûlî'nin şiir atmosferinden kendisini kurtaramadığı zaman bile, aynı mazmunları söylerken yalnızca öykünebilen, taklit düzeyinde kalmış yeteneksiz bir kişi olmadığını gösteriyor... Edebiyatımızda etkisi bu kadar yaygın ve sürekli olan Fuzûlî'ye yazılan nazireler arasında Ahdî'ninkileri başarılı olanlar arasına almanın abartma olamayacağı kanısındayım* diyor.[15] Bu görüşlere katılmamak mümkün değildir. Gerçi Ahdî'nin tezkirede Fuzûlî'nin Farsça bir şiirine bir beyitlik bir naziresi vardır; ancak, Mazıoğlu'nun da işaret ettiği gibi, Emrî'ye yazdığı nazire ve diğer şiirlerindeki hava bunu teyit eder mahiyettedir. Mazıoğlu, adı geçen makalede, Ahdî'nin

---

[14] Hasibe Mazıoğlu, Ahdî-i Bağdadî ve Şiirleri, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten,** 1978-79 s.95- 150.

[15] Mazıoğlu, a. g.m. s. 102

nazirelerini tam tespit edememiştir. Buna sebep de incelemeye esas aldığı Fatih nüshasında nazire beyitlerin veya şiirlerin başına nazire yazısının eklenmemiş olmasıdır diye düşünüyoruz. Biz bu tip eksiklikleri diğer nüshalarla karşılaştırma sonucu çıkarabildik.

C-GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA DİL VE ÜSLUP

Türk nesrinin başlangıcı, Türk dilinin ilk yazılı metinleri olan Yenisey ve Orhun kitabelerine kadar inmektedir. Biz burada esas itibariyle 16. yy. daki Osmanlı nesir anlayışı üzerinde durmak istiyoruz. Bu konuda **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**'nin Divan Nesri[16] maddesinde verilen bilgileri özetle buraya aktarıyoruz:

Bilindiği gibi İslamiyetin kabul edilmesinden sonra, nesir alanında bir yavaşlama ve gerileme görülmektedir. 15. yy. sonlarına gelindiğinde bu faaliyetin şiire paralel olarak hız kazandığı da bir gerçektir. Arapça ve Farsça'dan yapılan tercümeler bunda önemli bir rol oynamıştır. Bu eserlerin hemen hepsi aydınlatıcı, yol gösterici ve telkin edici amaçlar taşımaktadır. Bu eserlerin konularını ise başlıca din ve tasavvuf, terbiye, ahlâkî değerler oluşturmaktadır. Bunların yanısıra te'lif eserlerin de artık bir ihtiyaca cevap olarak verilmeye başlandığı da gözlenmektedir. Bu dönemde dinî, ahlâkî, tasavvufî, tarihî, ilmî, edebî her alanda te'lif, tercüme veya adapte, bolca eser verilir.

Bu gelişim çizgisi içerisinde XV. yy.dan itibaren kısaca, sade ve sanatkârâne diye isimlendirebilecek iki tür nesir ortaya çıkmıştır. Bunlardan sanatkârâne olanına süslü, artistik, edebî nesir gibi isimler de verilmektedir.

Arap ve İran edebiyatlarındaki nesrin gelişimi bizim edebiyatımızda XVI. yy.da yankısını bulmuştur. İlk örneklerine Sinan Paşa, Mahmud Paşa(Adnî Bey), Nişânî gibi aynı zamanda birer şıir olan devlet adamlarının yazışmalarında görmek mümkündür.

Bu dönem nesrinin en bariz özelliği secidir. Bu bir nevî nesir kafiyesidir. Arka arkaya ritmik bir şekilde değişerek devam edip giden bu kafiyeli söyleyiş, cümleye mûsikîli bir ahenk ve ifade gücü verir. Bu tesir, bir birini, muvazî bir şekil içerisinde kuvvetlendirerek takip eden ve değişen ölçülü cümle ya da cümleciklerle daha da artar. Başta teşbih ve mecazlar gelmek üzere , çeşitli mana ve söz sanatlarının, parlak ve renkli tasvirlerin ihmal edilmeksizin her vesilede bolca kullanılması, bu nesrin özelliklerinden bir diğerini teşkil eder. Bu özelliklerin hemen her üçü de esas itibariyle nesre değil, şiire ait olmakla birlikte , o devrin edebî faaliyet ve anlayışına şiirin hıkim bulunması dolayısıyla nesirde de kendini göstermiştir. Yazar, bir taraftan, üslubunu, belirtildiği şekilde ahenkli ve sanatlı yapabilmek, bu vesileyle diğer taraftan sahibi olduğu edebî bilgi ve kültürü de göstermiş olmak için, Arapça ve Farsça bu tür eserlere baş vurmak, dolayısıyla, bu dillerden en duyulmamış ve görülmemiş olanına kadar kelimeler, sözler ve terkipler almak mecburiyetini duyar. Böylece dili, yabancı kelime, terkip ve kaidelerle doldurmuş olur. Türkçemizin kelime ve cümle yapısıyla, söz hazinesini doğrudan doğruya ilgilendiren, daha doğrusu onu bu yönlerde, tabiî gelişiminden ayırıp zorlayan (ve zamanla bozan) bu durum sanatkârane nesirin dördüncü özelliğini teşkil eder. Bir beşincisi ise, nesir cümleleri arasına, duruma ve manaya uygun olarak, Arapça, Farsça (ve nadiren de olsa Türkçe) beyitler, mısralar, başka manzum parçalar; âyetler, hadisler, Arap atasözleri ve deyimleri, İslâm'ın ve Şark'ın büyüklerine ait sözler, vecizeler serpiştirmeye dayanır.

Bütün bu özellikler XVI. yy. nesrinde aynen devam etmiştir.

Eski Türk nesrini bir başka açıdan ele alan, Prof. Dr. Fahir İz[17] , şu şekilde bir tasnif

---

[16] Divan Nesri, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.II, s.340 Dergah Yayınları, İst. 1977.

[17] Fahir İz, **Eski Türk Edebiyatı'nda Nesir**, C.I, s. III, İst. 1964.

yapmaktadır:

1- Halkın konuştuğu dili esas tutan sade nesir

2-Arap ve Fars sözlüklerinden gelişi güzel her kelimeyi alıp onları bu dillerin gramer kurallarına göre kullanan, buna karşılık Türkçe sözlere pek az yer veren, divan şiirinin lafız san'atlerinden çoğunu benimseyen, secii esas tutan süslü nesir (inşa)

3-Orta nesir

Prof. Dr. Fahir İz, Orta nesir için şunları söylemektedir: *Eski edebiyatın yüksek topluluktan yetişen yazarları çokluk bu orta yolu izlemişlerdir. Bu yazı dili halkın konuşma dilinden epey ayrılmıştır. Yine de sadece lafız san'atleri ile hüner göstermek amacı güdülmemiştir. Yazar, esas olarak anlatmak istediği şeyin peşindedir. Yabancı söz ve tamlama oranı yazardan yazara değişir. Kimi yazarlar arasıra seci' merakına da kapılırlar. Bunun dışında orta nesir eski edebiyatın her türünde çoğunluktadır.*

Bilindiği gibi tezkireler, manzum ve mensur karışık eserlerdir. Nesir kısmı tamamen müellife aittir. Manzum kısımda ise, yazar genellikle, eserine aldığı şâirlerin şiirlerinden örnek verdikten sonra yer yer bir fırsatını bularak kendi şiirlerini de esere katmaktadır. Bu söz arasında bir mısra, beyit, kıt'a, mesneviden bir parça, bir tarih beyti ve kıt'ası ya da mevcut şâirlerden birine söylediği nazire biçiminde ortaya çıkmaktadır. Burada nazireyi tezkireciliğin mütemmim cüzü olarak değerlendirmek mümkündür. Tabii bunu daha çok Ahdî'ye has bir durum olarak değerlendirmek daha doğru olur.

Ahdî'nin **Tezkire-i Erbâb-ı Safâ** ya da kısaca **Gülşen-i Şu'arâ** adını taşıyan eseri daha önce ifade edildiği gibi bir mukaddime, dört bölüm ve bir hatimeden oluşmuştur. Mukaddime ve hatimede yukarıda sanatkârâne olarak adlandırılan nesrin özellikleri görülmektedir. Bu bölümlerde müellif, hüner gösterme peşindedir. Dil yer yer ağırlaşmakta; ikili, üçlü terkipler çok kullanılmaktadır. Secileri fazla kullanma gayreti de ayrıca dikkat çekmektedir. Birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde kullanılan dilin belli bir standartı yoktur. Bu bölümlerde yer alan şahısların sosyal statüleri ile ilgili olarak, zaman zaman sanatkırıne nesirde olduğu gibi ağırlaşmakta, zaman zaman da orta ve sade nesrin özelliklerini göstermektedir. Yani bu bölümlerde dilin kullanılış biçimini şıirin sosyal statüsü belirlemektedir. Tezkirenin devrin şâirlerinin alfabetik olarak anlatıldığı dördüncü bölümünde ise, dil sâdedir. Bu sadelik, basitlik manâsına alınmamalıdır; zira burada yazar vermek istediğinin peşindedir. Daha çok orta nesrin özellikleri görülmektedir.

Mukaddime ve hatimede, yoğun olarak, ikili terkipler kullanılmıştır. Bu terkipler, evc-i kudret/ burc-ı rif'at gibi gerek ses, gerek manâ ve gerek vezin bakımından seci olabilecek tarzdadır. Ahdî'nin kullandığı seciler hakkında rasyonel bir bilgi verme imkanı yoktur. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi, biyografiden biyografiye bunların sayısı değişkenlik arz etmektedir. Ahdî bu bölümlerde, yerine göre, üçlü terkiplere de başvurmuştur. Bilhassa başlıklarda Arapça ve Farsça ibareler çok geniş yer tutar. Bu ifade tarzı diğer bölümlerde de aynı olmak şartıyla, duâ cümlelerinde de aynen devam eder.

İlk üç bölümde şâir sultan ve şehzâdeler, beyler, âlimler, defterdarlar anlatılırken kullanılan dil hem ağır hem de saygılı, mübâlağalı ve yüceltticidir. Bu da geleneğe uygundur[18] Ayrıca hal tercümelerinde şairin doğduğu yer ile mesleği, bulunduğu son durum, şiiri veya diğer eserleri üzerinde bazı tavsifler yapmaktadır. Yapılan bu tavsifler birbirine çok benzemektedir. Şairlerin eserleri üzerinde fazla durmumıştır.

Gülşen-i Şu'arâ'da yer yer konuşma dilinden alınmış ifadeleri görmek mümkündür. Bilhassa, şâirlerden nakledilen anekdot ve nüktelerde bu, açıkça görülmektedir. Usûlî, Enverî, Behiştî, Tâbî-i Büzürg, Cevrî, Sâdık gibi bazı şâirlerde anlatılanlar ve kullanılan ifade tarzı bunun en bâriz delilleridir.

---

18 Mustafa İsen, XVI. yy. Sonuna Kadar Osmanlılarda Biyografi Geleneği, **Atatürk Üni. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi**, Erzurum, 1993 s.41

Ahdî, Osmanlı Türkçesi'ni oluşturan üç dilin imkanlarını en iyi şekil de kullanmıştır. Eserin kelime kadrosuna bakıldığı zaman, hiç bir ayırım yapılmaksızın, elsine-i selâseye ait kelimelerin rahatlıkla kullanıldığı açıkça görülecektir. Burada özellikle belirtmemiz gereken bir husus vardır: Türkçe kelimeler, daha çok; fiil, isim-fiil, sıfat-fiil(partisip-ortaç) ve zarf-fiil(gerindium-ulaç) olarak kullanılmıştır. Bunun yanısıra yigrek, gökçek, çok, yok gibi kelimelerin de kullanılmış olduğuna işaret etmek gerekecektir. Tabiidir ki eserde kullanılan Türkçe kelimeler bunlardan ibaret değildir. Ayrıca; irgürmek, kayırmak gibi bugün kullanılmayan arkaik kelimeleri de zaman zaman kullandığını söylemek lazımdır.

Ahdî cümle başlarında; *el-hak, hakkâ ki, hakkâ budur ki, hadd-ı zâtında, âkıbetü'l-emr, âhirü'l-emr, sâbıkan, mukaddemâ, hâliyâ, el'an, zîrâki, min-ba'd, ba'd-e'z-zamân* gibi kelimeleri çok sıklıkla kullanmıştır. Bunu devrin dil anlayışına uygun olarak telakki ediyoruz. Yine çok fazla karşılaştığımız *hiç, gûyâ, henüz, şimdi, yine, dahi, gâyet, lâkin, maa'da, ammâ, çün, çünki* gibi kelimelerin de aynı kategoride değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunların yanısıra *hadd-ı zâtında, hadd-ı nefsinde* tâbirlerini de cümle başı edâtı olarak kullandığını görüyoruz. Bunlardan başka; o günlerde çok kullanılan bazı âyet, hadis ve kelâm-ı kibarların kullanıldığı cümlelerden sonra *muktezâsınca, fehvâsınca, hükmünce, geregince* gibi cümle bağlayıcıları olarak isimlendirebileceğimiz bağlaçlar da kullanmıştır. Bunun da geleneğe uygun olduğunu düşünüyoruz.

Ahdî'nin devrin şâirleri hakkındaki kanaatleri genellikle müsbettir. Şâir eğer genç ya da bu vâdide yeni ise veya Ahdî o insanda bir kâbiliyyet görmüş ise o zaman *ümmîddür ki* ile başlayan cümlelerle başarılar temennisini görürüz. Bu tip cümlelerin bir hayli fazla olduğunu da belirtelim. Ayrıca bu hususta Kütahyalı Rahîmî Bey'in iki beytini örnek olarak verdikten sonra söylediği şu sözler, Ahdî'nin kanaatlarını göstermesi açısından kayda değerdir:

Eş'âr-ı mütekaddimînde bunuñ gibi nesneyi câ'iz görmüşlerdür. Bu gazel-i pür-mesel ol şâir-i bî-bedelüñdür.

Yine bu meyanda söylememiz gereken bir husus da şudur: Ahdî'nin şair seçiminde titiz bir ölçüsü yoktur. Şiirle az çok uğraşan şahısları eserine almıştır. Bunlar arasında değişik meslek erbabları da vardır. Bilhassa tezkirenin son tertibinde Bağdat ve çevresinden çok sayıda şair eserinde yer almıştır. Bunda Ahdî'nin esere yöneltilen tenkitleri göz önüne alması da söz konusu olabilir. Çünkü tezkirenin hatimesinde yer alan özür beyanı bize bu konuda bir fikir vermektedir

Bir yazar için en zor ifade tarzı menfi (olumsuz) olanı anlatmaktır. Ahdî, bir iki şâirde kullandığı bu ifade tarzını zorlanmadan, ustaca ifade etmiştir. Ahdî, menfi kanaatlerini herkesin menfiliğini ittifakla kabul ettiği şahsiyetler üzerinde yapmıştır. Bu yüzden ifadesinde bir kendinden eminlik söz konusudur. Galatalı Sıyâmî için söylediklerini aşağıya alıyoruz. Burada Ahdî kendine bir mesned de bulmuştur :

...tabi'at-ı şi'riyyesi bir mertebede su gibi cârî vü revândur ki bir gicede beş yüz beyt dimege kâdirdür zîrâ ki sâir erbâb-ı nazm gibi ma'âni bulmaga mukayyed degüldür ve ekser-i şi'ri bî-mânâ vâkı' olmışdur. Ahyânen eger bir beytde ma'nâ bulunsa hiç şüphe vü şâibe yok ki gayri kimseden çalmışdur. Niteki hakkında bir kıt'a-ı rengîn mânend-i dürr-i simîn Sadrî dimişdür. Kıt'a

Şâ'irüm diyü alursuñ biregü ma'nîlerin
Be Sıyâmî niye ki nef'i bu nakkâlligüñ

Çeşm-i tâtârını vasf eylemeden cânânuñ
Yeg idi saña göreydüñ yine remmâlligüñ

Nevâlî Çelebi'de de benzer bir ifâde vardır. Erbâb-ı hasedin Nevâlî Çelebi hakkında söyledikleri tevârüd iddialarını dile getirdikten sonra, Nevâlî Çelebi'nin ne yaptığını yani

nasıl bir tevarüd yaptığını söyler ve sonunda *ümmîd budur ki ol fâzıl-ı cihân ‘ankaribü'z-zamân şiir şu’arâ-yı suhen-perver gibi kişver-i nazmda hüner-güster ü dilâver-i bahr ü berr olup erbâb-ı hussâd-ı bed-nihâddan âzâd ola ma’ânî hisârın feth ü fütûh ide veyâhud böyle şi’r dimeden tevbe-i nâsûh eyleye* biçiminde iyi dilek ve temennilerle bitirir.

Ahdî, bu tip dilek ve temennilerin dışında, Hınnalızâde Ali Efendi'nin yazdığı bir şiire yönelik bir tenkitte de bulunmuştur. Bunu şu ifadelerle dile getirmiştir: Râkım-ı hurûfuñ i’ti-kadı budur ki eger mısra’-ı evvel böyle okunsa evlâ idi.

Din mî bered zi halk be âşûb u kîn heme

Yine bu hususta Tab’î Efendi'nin Gelibolulu Za’ifî'nin bir beytine yazdığı bir nazireyi be-ğendiğini şu cümlelerle dile getirmiştir: Gelibolıdan olan Za’ifî Beg bu matla’ına ki dimişdür

Kıble yiter kûy-i dildârum baña
Saña ey Ka’be ırakdan merhabâ

Çok kimseler cevâb dimişlerdür feemmâ sâbıkü'z-zikr a’lâ intikâl itmişlerdür budur sâkî-i sîm sık vasfında tâkdür ki

Bâde yiter la’l-i dildârum baña
Saña ey sâkî ırakdan merhabâ

Metinde, bazı kelimelerin imlâsında **ikili şekiller** vardır: dag/ tag, dursun/ tursun, yoksa /yohsa, akşam /ahşam gibi.

İsimden isim yapım eki olan **-lık** ekinin zaman zaman büyük ünlü uyumuna uymadığını görüyoruz: sipâhilık gibi.

Diğer taraftan bazı kelimelerin orta hecelerinde **ünlü** (vokal) **düşmesi** görülmektedir: anuñçün, anuñla, üzre, burda gibi.

Belirtme durumu (akkuzativ) eki, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra **-n-** ile belirtilmektedir: evsâfın, keyfiyyet-i hâlin, eş’ârın gibi.

Şahıs ve işaret zamirlerinde üçüncü teklik kişi **o, ol** biçimindedir. Tek başına kullanıldığı zaman ol olan bu kelime çekime girdiğinde a biçimine girmektedir. Çokluk eki olarak da Türkçe kelimelerde **-lar/-ler** kullanılmaktadır. Bu ekin saygı ve nezaket için de kullanıldığını belirtelim: mahlas-ı hümâyûnları, mahlas-ı hâlisleri, kendüleri, hasb-i hâlleri, ferzend-i ercmendleri gibi.

Ahdî, geleneğe uygun olarak, hiç bir zaman *ben* demez. Bunun yerine r*âkım-ı hurûf, râkım-ı hurûf-ı tezkire, bu bende-i nâçiz , bu fakîr derviş* gibi tevazulu ifadeler kullanır.

Ahdî, şahıs ve yer tavsiflerinde *a’ni* ve *ya’ni* kelimelerini çok kullanmıştır. Tavsif için önce söylediklerini bu kelimeleri kullandıktan sonra açıklama cihetine gitmiştir.

Ahdî, bir kişi ile uzun süre beraber olduğunu veya bir kişinin herhangi bir konu üzerinde çok çalıştığını, bir yerde uzun zaman kaldığını *müddet-i medîd ve ahd-i ba’id* kelimeleriyle ifade etmektedir; müddet-i medîd yerine *amedd-i medîd* kullandığı da olmuştur. Bu ifade tarzında kesinlikle gün, hafta, ay ya da yıl gibi bir zaman sınırlaması yoktur. Bizce bu kelime-ler, çokluğu ifade etmek için kullanılmıştır.

Ahdî tezkiresinde çok geçen tabirlerden biri de ârâste ve pirâste kelimeleridir. Bu kelimeler zaman zaman sıfat, zaman zaman da hüküm bildiren yüklem (predikat) olarak kullanılmıştır. Mukaddime'den:
... ravza-i dârü's-selâm Bagdâduñ gül gibi reng ü bûy-ı hüsn-i cemâl ile ırıste nev-civânlarına ve enva’-ı fazl u kemâl ile pirâste olan pîrân-ı nâtüvânlarına ... (sıfat) Nişânî Beg: *Eben ‘an ceddin ahlâk-ı pesendîde ile ârâste ve hilye-i zât-ı şerîfleri evsâf-ı hamîde ile pirâste...*(yüklem)

Şâirler hakkında hüküm verirken Ahdî'nin kullandığı bir kelime grubu da *ma'rûf* ve *mevsûf* tur. Ayrıca *meşhûr* ve *makbûl* kelimeleri de sıkça karşılaşılan kelimelerdendir.

Ahdî'nin biyografilerde tekrar ettiği bir kelime grubu da *bî-hadd ü lı-yu'ad* dır. Genellikle şâirin şiirinin veya diğer hünerlerinin çokluğunu belirtmek bu tabir kullanılmıştır. Gülşen-i Şu'arâ'da tekrar edilen bir diğer kelime de *bir şeyden hâlî olmamak* tır.

Ahdî, anlatımda monotonluğu önlemek maksadıyla Osmanlı Türkçe- si'nin imkanlarından faydalanmıştır. Meselâ, bazı şâirlerde *evsâfın gûş itdigümüz* derken bazılarında gûş etmek yerine *işitdigümüz* kelimesini kullanır. Bu özellik, bilhassa, örnek şiire geçilirken kullanılan cümlelerde daha fazla görülmektedir. Yalnız burada nüshalar arasında farklılığın çok fazla olduğu ve bunun müstensihlerin tercihi olabileceği de göz önüne alınmalıdır. Bu cümleleri şöyle sıralayabiliriz: *sebt olundı (oldı), ketb olundı, nakş u nigâr olundı, mestûr olundı, takrir ü tahrir olundı (olur)...* Örnek verme cümleleri bütün şâirlerde yoktur. Yine bu minvalde şâirin doğum yeri belirtilirken kullanılan *mevlid* ve *neşv ü nemâ* tâbirleri de kullanılmıştır.

Ahdî, tezkirecilik daha doğrusu 16. yüzyılın nesir geleneğine uygun olarak, bazı âyet, hadis, kelâm-ı kibar ve atasözlerini iktibas biçiminde eserinde kullanmıştır. Bunu geleneğe uymanın yanısıra kendi sözlerine bir mesned teşkil etmesi açısından da değerlendirmek gerekir.

Tezkirede cümleler, şâirin sosyal statüsü ile ilgili olarak, uzunluk kısalık bakımından değişiklikler gösterir. Aynı biyografi içerisinde uzun ve kısa cümleleri yanyana görmek mümkündür. Bazı biyografilerde çeşitli bağlaçlar ve zarf-fiillerle birbirine bağlanmış bir kaç cümleyi birarada görebiliyoruz. Edirneli Emrî ve Mevlânâ Ahmed Harirî'den aldığımız şu örnekler bunu göstermesi bakımından önemlidir:

Emrî: Edirnevîdür. *Lutf-ı tab' ve safâ-yı zihn ile mevsûf ve fünûn-ı mu'ammâda mahâretle Mir Hüseynî gibi ma'rûf ve kemâl-i tahayyülat birle Şeyh Kemâl Hucendî ve mazmûn-ı belıgat-meşhûn ile Derviş-i Dehkî ve hüsn-i edâ-yı dil-efrûz ile Hasan-ı Dehlevî ve ma'nâ-yı dakîk-i pür-sûz ile Rûmuñ Hüsrevî-i Kendi...*

Mevlânâ Ahmed Harirî: *Turuk-ı tarîkati ma'rifete iletüp ve kemâl-i hakikati şeri'ate irgürüp güzîde-i 'ulemâ-yı 'izâm ve pesendîde-i hükemâ-yı zevi'l-ihtirâm kâşif-i hakâyık-ı müşkiâıt-ı ma'âni a'ni Mevlânâ Efdâl-i Isfahânî hıdmetlerinden esâlib-i 'ulûmı kemâhüve hakkıha görüp mütâla'a-i rasîhe hâsıl idüp âsân-sâz-ı her müşkil ve mantık u kelâmda sâhib-edâ ve nikât-ı hey'et ü hendesede bî-hemtâ ve remz ü imâ-ı mu'ammâda bî-karîne-i devrân ve 'aruz ü kâfiyede makbûl-i yârân-ı suhendân ve ma'âni-i mübhemi kasaid-i mütekaddimini fikr itmede dûr-bîn ve âvâz-ı hazîn ile tahrîr-i dil-pezîri âteş-endâz-ı dil-i gamgîn ve tab'-ı bülend-i dil-pesendi üç zebân ile nazma mâyil ve hallâl-ı mesâil-i erbâb-ı dildür. Ebyât-ı muhakkikâne-i 'âşıkâne dimeden bigâne degüldür.*

Bu konuda Ahdî'nin her iki şâirle de görüştüğünü eklememiz gerekir. Çünkü nâmını işşitiği şâirlerde cümleler yukarıdakilere göre daha kısadır. Meselâ Usûlî hakkında söylediklerine bir göz atalım:

Vardar Yeñicesindendür. Evsâf-ı hamîdesin gûş itdigümüz şu'arıdandur. Derviş-sıfat ve âdemî-hılkat ve sûret-i zâhirde tahsil-i ma'rifet-i cüz'î vü küllî tahsil itmiş ve zihn-i pâkinde kâbiliyyet eseri oldugı ecilden Mısrda Şeyh İbrâhim Gülşenî hazretlerinüñ hıdmetine vâsıl olup hankâh-ı şerîflerinde defe'at ile erbâin çıkarup tasfiye-i bâtın kılmışlar. Âhir Rûma avdet idüp geldüginde kendü şehrinde tavattun itmişler...

Vasfını işittiği şâirlerde hemen hemen bu ifade tarzı hâkimdir ve genelde cümleler kısadır. Görüştüm dediği şâirlerde ise cümleler hem uzun hem de, daha çok, övgü mâhiyetindedir. Bunu yazarın bilgi kaynak- larının fazlalığına bağlayabiliriz.

Ahdî, yüklemi bakımından cümle konusunda isim ve fiil cümlelerinin her ikisini de kullanmıştır. Fiil cümlelerinde, genellikle, yardımcı fiillerle kurulmuş cümleler göze çarpmaktadır. Ânî Efendi'nin biyografisini bu yönden inceleyelim:

Bursalı'dur (İsim cümlesi)

Kuzât-ı ‘ızâm ve vâli-i fihım zümresinden re'y ü tedbîr ile sâhib-’adl ü dâd ve asl ü neseble âlî-nijıd Zîrek-zâde dimekle ma’rûf ve evsâf-ı hamîde ile mevsûf zât-ı latîfi kemâl-i ma’rifetle ârâste ve zihn-i mustakîmi fehm ü firâsetle pirâste ve kütüb-i mütedâvilede mütâla’a-i pâki dil-pezîr ve zebân-ı fürsüñ durûb-i emsâli zabtında bî-nazîr ve sanayi’-i şi’rden habîr ve mu’ammâ ve ‘aruz ü kâfiye bilmede dilîr ve hâtır-ı deryâ-mü'essiri nazm ü nesr cânibine mâyil ve her birinde geregi gibi kâmil ve tevsen-i tab’ı vâdî-i şi’rde cüst ü çılık ve eş’âr-ı ‘âşıkınesi sûznâk ve güftâr-ı rindânesi ‘uyûbdan pâk ve ser-â-ser hasb-i hâl-i derdnâk vâkı’ olmışdur. (Bağlaçlar ve secilerle yardımcı fiille oluşmuş bir fiil cümlesine bağlanmış isim cümleleri). *Cümlesinden bu gazel-i pür-mesel ol yâr-ı bî-bedelüñdür* (İsim cümlesi). *Kalem-i anber-bîzle nakş u nigâr oldı* (Yardımcı fiille oluşmuş fiil cümlesi).

Gülşen-i Şu’arâ'da cümleler yapı bakımından da değişiklikler gösterir.

Beligî: *Dergâh-ı mu’allâ yeñiçerilerindendür* gibi basit cümlelerin yanında, mukaddimeden aldığımız şu cümlede olduğu gibi ara cümle de kullanmıştır. Buna ki' li birleşik cümle de denilebilir: *...Hicret-i Nebevînüñ sene sittin ve tis’ami'esinde ‘azm-i diyâr-ı Rûm ve cezm-i safâ-yı her merzbûm kılup bir yâr-ı zarîf ve bir şâ’ir-i latîf ile ki mahlas-ı şerîfi remz ü imâ ile bu matla’dan serv-i sehi gibi neşv ü nemâ bulup sâye-güster ve kübk-i hırâmân gibi cilveger olmışdur li-mü'ellifihi mu’ammâ be-Hüsrev*

Çeşm-i giryânda hayâl-i kaddüñ ey serverân
Serv bitmiş arasında çü misâlidür hemân

refîk-ı şefîk olup..."

Bu konuda ikinci örneğimiz Nişânî Bey'in biyografisinden : *Ol zât-ı bî-nazîr âhirü'l-emr hüsn-i ihtiyârıyla ol umûr-ı hatîreden ferâgat eyleyüp evkât-ı bâ-berekâtın takvâ vü tahâretle ta’at-ı Rabbınî ve ibıdıt-ı Yezdınîye ki maksûd-ı icıd-ı sakaleyn ve âferiniş-i evveldür dı'imü'd-dehr sarf itmek üzredür. Tesânif-i mensûrları bî-hadd ve te'lif-i manzûmları lâ-yu’addur. Cümlesinden bir gazel-i ‘âşıkâne ile bir kaç matla’-ı rindâne ki vird-i zebân-ı bülbülân-ı hoş-gû ve semenberân-ı dil-cû ve gül-ızârın-ı hoş-bûdur sebt olundı.*

Ahdî, bugün şartlı birleşik cümle dediğimiz cümle türünü de kullanmaktadır. Emrî'den aldığımız şu cümle bunu göstermektedir : *Hakkâ budur ki eger Rûm’a tarz-ı mu’ammâyı küşâyiş virmese kimse tahsil ü tekmîl idüp ol fende ad çıkarmaz idi ve her bir mu’ammâsınuñ akdinde ve hallinde ‘akl-ı ‘ukde-küşâ agız açamaz...*

Ahdî, sözdizimi bakımından cümle konusunda bir iki yer haricinde kurallı cümleler kullanmıştır.

Ahdî'nin üslubu konusunda söylemek istediğimiz son sözler yine Ahdî'nin cümleleriyle olacaktır: *Ümmîd-i sâdık ve recâ-yı vâsık oldur ki bu gavvâs-ı deryâ-yı ma’rifetüñ ve bâb-ı şehr-i fazîletinde derbeder olan kem bizâ’etüñ bu resme Gülşen-i Şu’arâ ve Tezkire-i Erbâb-ı Vefâ olan hazef-pâre-i bî-bahânuñ ser-geştân-ı vâdî-i ma’rifet ve kûşe-i nisyân şehr-i muhabbet ve sarrafın-ı bâzâr-ı güher ve cevheriyân-ı çarsû-yı ruh-perver nâm-ı dürer-bârınuñ bir mikdârına ve nesr-i leâli-âsârınuñ kelimât-ı perîşân-etvârına nâzâr oldukda sehv olan elfâzın iltifât-ı bî-nihâyet ve eltâf-ı bî-gâyetlerinden rakam-ı muslih ile ıslah idüp ashâb-ı halâsdan bulup kerem-i vâfirlerinden kalem-i ‘afv çekeler.*

Şi’r : İltimâsum bu ki erbâb-ı salâh
Kıla lutf ile hatâsın ıslah

‘Avn-i hakk ile bu nâme oldı
Nazm ü nesr ile çü dürr-i meknûn

Yaraşur gûşına dürr itse anuñ
‘Ahdîyâ her birin erbâb-ı fünûn

Hudâvendâ be-hakk-ı Âl-i Ahmed
Be-nûr-ı pâk-i ashâb-ı Muhammed

Be-dest-i herkesi kîn ravza-i oftend
'Aziz ü muhterem kon belki emced

Sonuç olarak diyebiliriz ki Gülşen-i Şu'arâ 16. yüzyılda yazılan diğer tezkireler gibi kendinden önce teşekkül etmiş olan biyografi geleneğine uygun biçimde yazılmıştır. Yazarının bugünkü Anadolu dışından olması, eserin Anadolu sahası dışına çıkarılması için bir sebep olamaz. Gerek dil ve üslubu gerek ihtiva ettiği şâirler, bu eserin Anadolu sahasında yazılmış bir eser olduğunun en bariz delilidir. Yüzyılın bundan önce yazılan diğer tezkirelerinden hiç bir farkı yoktur; farklı yanı sadece ihtiva ettiği şâirlerdir. Bunun da sebebi bu tip eserlerin müşterek bir medeniyete mensup insanlar tarafından, yine bu kültür ve medeniyetin insanlarını anlatmasıdır.

D- GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'NIN KAYNAKLARI

Çeşitli tezkirelerden elde edilen bilgilere göre bir tezkire yazarı böyle bir biyografiyi hazırlarken; daha önce bu sahada yazılmış olan tezkirelerden, tezkire dışında kalan mecmua, risale ve değişik meslek alanlarını içine alan diğer tezkire türleri ile şıirlerin kendi eserleri ve şıirle ilgili duyduklarından faydalanmaktadır.

Ahdî eserini yazarken hangi kaynaklardan yararlandığını belirtme- miştir. Ancak, eserin mukaddimesinde şehzıde Selim'in yanına giderken şiirden daha gözel bir hediye götürüleme-yeceğini söyledikten sonra şu bilgileri vermektedir: *ol vilâyete 'azîmet kıldukda hâtır-ı pür-fütûre bu lâyıh ü fâyih oldı ki selâtin-i 'ızâmuñ ve 'ulemâ-yı fihâmuñ ve sâhib-devletân-ı hûb-cemâlüñ ve 'ıyş u nûş itdügüm şîrîn-makâlüñ ve hıdmetlerine irişüp sohbetlerinden müstefîd olan kimesnelerden evsıf-ı hamîdesin gûş kıldugum nigû-hısâlüñ memhâ-emken tetebbu'-ı ahvâl idüp dört ravza tarîkı ile 'alâ-kadri't-tâke bu bir nîce perişân evrâka cem' kılup* ***TEZKİRE-İ ERBÂB-I SAFÂ*** *a'ni* ***GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ*** *diyü nâm virildi.*

Ahdî, eserinde, yeri geldikçe, kaynakları hakkında bize bilgi vermektedir. Bu vesileyle bazı şâirlerle konuştuğunu, onların eserlerini tetebbu' ettiğini, bazılarında ise aralarında hukuk-ı sâbıka bulunduğunu kaydetmiştir. Bir kısım şâirlerde ise evsâfın gûş itdigümüz şu'arâ'dandur biçiminde çok genel bir ifade kullanmıştır. Bu bilgileri kimden ve nereden aldığını söylememiştir. Bir kaç şâirde başka bilgiler vermektedir; bazıları ile mektuplaşmış, bazılarının yakınlarından birinden bazı bilgiler almıştır. Bazılarında ise aralarında dostluğun kardeşlik (uhuvvet) mertebesine vardığını söylemektedir (Ref'î Çelebi). Bu şâirlerden şiirlerini istediğinde, bu şâirlerin şiirlerini kendilerinin seçip verdiğini belirtmektedir (Emânî, Tarikî). Emânî'de geçen örneği aşağıda veriyoruz:

Mahfî olmaya ki râkım-ı hurûf kendülerinden eşâr-ı dürer-bârların taleb-kâr olduklarında mezkûruñ bu matla'ı hayli i'tikâdı olup cem'-i eş'ârından ihtiyâr idüp virmişlerdi. Nezâket-i tab'ları bu matla'uñ rekâketinden rûşen ü mübeyyendür. Sâbıkan diyâr-ı Rûm'da ba'zı şu'arı buña beñzer edâyı câiz görmişlerdür.

a-Görüştüğü şâirler: Bu maddede önce şâirin adı veya mahlası, sonra da eğer görüştüğü yeri belirtmişse, bu yer parantez içinde verilecektir:

Pîrî Paşa (Adana), Temerrüd Ali Paşa (Sivas), Pervîz Efendi, Sürûrî Efendi, Rızâyî Efendi, (Dimetoka, Edirne ve İstanbul) , Emrî Çelebi (Edirne ve Bağdat), Emânî, Behiştî

(İstanbul), Cüdâyî, Hamdî-i Bursevî (Bağdat), Hâtemî Beg (Edirne ve İstanbul), Sâmî, Rûhî Çelebi (Bağdat), Ref'î Çelebi, Tufeylî (Bağdat), Tarzî (Bağdat), Tarikî (Bağdat), ‘Izârî Çelebi (Edirne ve İstanbul), ‘Adnî (Bağdat), ‘Ârifî, Fânî (Bağdat), Lutfî-i ‘Acem (Bağdat), Mecdî (İstanbul ve Bursa), Mahfî (İstanbul ve Bursa), Nev'î Çelebi (Edirne ve İstanbul), Vâlihî Çelebi (Edirne ve İstanbul), Visâlî Çelebi (Edirne ve İstanbul).

Ahdî bu şâirlerle nasıl görüştüğünü de anlatır; bir kaç örneği buraya alıyoruz: Temerrüd Ali Paşa: *Sabıkan diyâr-ı Bagdâd'dan münfasıl oldukda bu bende-i fakîr ol yâr-ı bî-nazîr ile Sivasa gelüp müddet-i medîd hıdmetlerinde olup*... Rızâyî Efendi :...*bu bende-i sergeşte ekser-i evkat Dimetoka ve İstanbul ve Bursada hâk-i pây-i şerîfleri ile müşerref olup dürlü dürlü istifâde idüp nazm-ı dürer-bârların gûş-ı hûşe güşvâr kılmışdur.* Emrî Çelebi: *Râkım-ı hurûf Edirne ve İstanbul'da hıdmetlerine mülâkat idüp sohbet-i hâsları ile merreten ba'de uhrâ müşerref olmak müyesser olmışdur.* Mecdî'de ise görüşmenin ötesinde bir yıl mikdârı evinde kaldığından bahsetmektedir: *Râkım-ı hurûf Edirnede bir yıl mikdârı sa'âdet-hânesinde mütemekkin olmışdur ve İstanbul ve Bursada defe'ât ile mülâkat idüp ekser-i zamân ‘alâ rugm-i zamânihi yârâne hemdem ü hem-hâne olmışdur.* Hamdî-i Burusevî: *âhirü'l-emr seyr ü sefer iderek diyâr-ı Bagdâd'a gelüp yârân-ı safâ ile ve mü'ellif-i tezkire ile musâhabet idüp keyfiyyet-i hılinden âgâh olundı.*

Yukarıdaki örneklerin dışında İstanbullu Sıhrî hakkında söyledikleri de şıirin tezkireye alınma sebebini göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

Ümenâ tâifesinden iken sâbıkan diyâr-ı Haleb'de töhmed-i ‘azîme ve bir zâlimüñ zulmüne mukârin düşüp sâf ü bak mâmelekin terâş itmiş. Ol sebeble huzûzât-ı nefsânîden müberrâ ve tekazâ-yı nefs-i zâlimden mu'arrâ olmış. Hikmet bu ki ol rind-i cihân u pür-hurde-dân yine rûz u şeb şevk-i cevânân-ı bî-misâl ve taklîd-i ehl-i hâl itmeden hâlî degüldür. Ve ol vak‘a vâkı‘ oldukda gerdiş-i devr-i gaddâruñ ve âyin-i cevr-i çarh-ı sitem-kâruñ kahrından terk-i kayd-ı dünyevî idüp sermâye-i devlet-i uhrevî içün tecrîd tarîkı ile âsitân-ı ‘âlîşân ve ravza-i kuds-âşiyân-ı Hazret-i Gülşenî'ye kuddise sirruhu yüz sürüp tasfiye-i bâtın itmegi arzu kılmış. Âhir yine seyr ü sülûk ile diyâr-ı Rûm'a gelüp her an erbâb-ı ‘ulûma elünden geldügi hıdmeti dirîg itmez ve hemîşe mülızemet-i cevânân-ı hûb-sûreti eksük komaz. Anuñ içün râkım-ı hurûf-ı tezkîre anları hâdim-i şu'arâ ve zürefâ lakâbıyla mülakkab itmişdür. Erbâb-ı safâ içre bu nâm ile ma'rûf ve hıdmet-i nüdemâda lutf ile mevsûfdur.

Tufeylî'den aldığımız örnek ise müellifin şâirle irtibatı bakımından ilgi çekici bir örnek-tir: *Sene elfde Bagdâd Beglerbegisi Hızır Paşa ile Bagdâda gelüp yârân-ı safâ ve şu'arâ-yı hûb-edâya mülâkât-ı ferhunde sa'ât müyesser ü mukadder oldukda mü'ellif-i tezkire ile meveddet ü muhabbeti sâdık üzre musâhabeti küllî olup mezkûruñ zihni mustakîm ve tab'-ı selîme kâdir ve fünûnda mâhir oldugından gayri ‘Acem ü Rum üslûbında a'lâ muferrik cildler peydâ idüp ve tarz-ı vassâllükde bî-hemtâ ve hoş hat kıt'alara rengîn hâşiyeler idici üstâd-ı a'lâ olup ve kendü tasnifinde muhteri'-i zamân ve nahl-bende-i mübdi'-i cihândur.*

Ahdî'nin kaynaklarını tesbit açısından Rum İli'nden Tarîkî'de verilen bilgiler de dikkat çekicidir: Bu gazel mü'ellif-i tezkire ile esnâ-yı musâhabetinde ihtiyâr idüp her birimüz bir gazel-i dürer-bâr bu evrakda nakş u nigâr idüp tahrîr olundı.

b-Vasfını İşittiği Şâirler : Bu bölümdeki şâirler, genellikle, evsâfın işitdigümüz şu'arâ-dandur biçiminde bir ifadeyle anlatılmıştır. Fakat kimden duyulduğu asla belirtilmemiştir. Bu bilgileri bilhassa görüştüğü şâirlerden, başka tezkirelerden veya diğer biyografi kaynakları ile edebî mahfellerden aldığını düşünüyoruz. Vasıfları işitilen şâirler şunlardır:

Usûlî, Enverî, Hâfız, Hayretî, Hüsâm Beg, Hısâlî, Riyâzî-i Üskübî, Sıhrî-i Üskübî, Sâfî, Sarfî, Za'ifî, Kudsî, Meşrebî, Mu'idî, Hilâlî ve Yetim Alî Çelebi. Bu şâirler hakkında söylenilenlerden üç örneği buraya alıyoruz:

Hayretî: *Ehl-i timâr tâifesinden evsâfın işitdigümüz şu'arâdandur.* Hâfız: *Âvâzesi hoş-nevâsın ve eş'ârı dil-küşâsın görüp işitdigümüz şu'arâdandur.* Hısâlî: ...*nısf-ı evsâfın gûş itdigümüz şu'arâdan ve manzûmâtın gördügümüz fusahâdandur.*

Ahdî, bunlardan başka Ülfetî, ‘Ârif Çelebi ve Gafûrî Çelebi adlı şâirlerin hakkında bilgiyi başka birilerinden aldığını söylüyor.
Ülfetî: *Mukaddemâ Bagdâd Beglerbegisi olan Ferhad Paşa’nun oglı Mehemmed Paşa’nuñ kethüdâsı Behrâm Kethüdâ ile küllî ülfeti olmagın anlardan keyfiyyet-i ahvâline muttali’ olup yazıldı.* ‘Ârif Çelebi : *Sene tis’a ve semânin ve tis’ami'ede ferzend-i ercmendleri ‘Ârif-zâde dimekle iştihâr bulan Mustafâ Çavuş sâhib-hoş-emr sultân-ı cihân metâ’-ı Sultân Murâd ile Bagdad’a gelüp hıdmetlerine müşerref oldukda vâlid-i erşedlerinüñ nazmın istima’ idüp bu tezkireye yazılmasına tâlib oldı. Bu bende dahi tahrîr olınmasını münâsib gördi.* Gafûrî Çelebi: *Sene ihdâ ve tis‘în ve tis’ami'enüñ Muharreminde emr-i Sultân Murâd Hân ile ferzend-i dil-bendi ve a’yân u erkânuñ dil-pesendi sâhib-’akl u hoş fakîh Mehemmed Çavuş diyâr-ı Bagdâda gelüp bu bende-i nâşâd ile mülâkat idüp evsâf-ı vâlid-i büzürgvârların zebân-ı fesâhatü'l-beyânından ısga kıldum.*

Bu ifadelere benzemese bile Dellâk-zâde Bâkî'de geçen şu ifade tarzı bilginin ikinci elden alındığını göstermesi bakımından önemlidir: *Bu matla’ u beyt anuñdur dirler yazıldı.*

c- **Ahdî'yle Mektuplaşan Şâirler:**

Ahdî, iki şıirle mektuplaştığını ve haklarında söylediği bilgileri ve şiirlerini kendilerinden aldığı mektuplardan elde ettiğini tarihleri ile birlikte bildirmektedir:
Ahmed Paşa (Na’tî): *Musâhabet-i yârâna râgıbdur ki fevıid-i ‘ulûmdan ve kavâid-i manzûmdan behrever ve esâlib-i inşâdan bâ-haber tab’-ı latîfi savb-ı şi’re âşinâ ve zihn-i derrâki dürretü'n-nazma ve lisân-ı selâsede nazma mâyil eş’âra kâmil ve semt-i gazelde dili kâyil ve peyrev-i merdüm-i efâzıl ve sene hamse ve tis’în ve tis’âmi'ede diyâr-ı Bagdâd’a bu bende-i nâ-şâde bir mektûb-ı dürer-bâr ile bu gazel-i âbdârları gelüp tezkîre-i erbâb-ı nazma nakş u nigâr oldı.*

Murâdî-i Bagdâdî: *Sabıkan seb’in tis'amiede bir mektub-ı muhabbet-efzûn bu diyâr-ı gurbetde cigeri pür-hûn ve kûşe-i bî-tûşede diger-gûn olan bende-i mahzûne irsâl kılmış.*

Ahdî'nin kaynakları şüphesiz bu kadar değildir. Kendinden önce yazılmış tezkireleri görmemiş, hatta incelememiş olması düşünülemez. Bilakis mesela Latifî tezkiresini gördüğünü, fakat beğenilmediğini eserinde belirtmektedir: *Kastamonıdan ehl-i kalemden üslûb-ı inşâda kendü re'yi ile bî-misl ü bî-hemtâ oldugıçün mukaddemâ tezkire-i şu‘arâ yazmışdur. Lakin pesend-i zurefâ ve makbûl-i fuzalâ olmamışdur zîrâ ki çok yirde ta’assub itmişdür.* Verdikleri biyografik bilgiler Latifî ile örtüşmese bile, verilen örneklerden bazılarının benzeşmesi (mesela, Basirî'den şu iki beyit,

‘Âşıklarını âh o Mesihâ-dem öldürür
Bu âdem öldürür ki Mesih âdem oldurur

Gerçi kim dirler cihânda ‘ârife bir gül yeter
‘Ârife bir gül yeterse baña yarım gül yeter[19]

Enverî'den iki beyit,

Zülfüñle hatın ilm-i vefâ bahsin ider hep
Biri kara câhil birisi cehl-i mürekkep

İki destüm tolı mey destümi sındurma benüm
Tutalum iki elüm kanda imiş kanı kerem[20]

---

[19] Latifî'nin beyitleri için bkz. Mustafa İsen, **Latifî Tezkiresi**, Ank. l990, s.128
[20] Mustafa İsen, a.g.e., s 161-162

Fevrî'den bir beyit,

Emvâc-ı kulzüm-i ‘ışk bu nüh-kıbâbe sığmaz
Ehl-i dile ne mahfî deryâ habâbe sığmaz[21]

Firâkî'den üç beyit;

Gülşeninde ‘âlemüñ bu sırra irmez hîç kes
Zağlar ızıde vü bülbül giriftâr-ı kafes

Kanlu yaşum dem-be-dem deryâ gibi eyler hurûş
Bilmezem kandan gelür ya Rab bu kanlu hurûş

‘Işk pul pul dağ ile zeyn itdi ‘üryân sînemi
Oldum İbrâhim-i Edhemdem Firâkî hırka-pûş[22])

Latifî'yi gördüğünün delili sayılabilir.

Kendisinden önce yazıldığı bilinenTaşköprîzâde Ebulhayr İsamüddin Ahmed'in Şakayık(yazılışı 1558)'ını görüp görmediği hususunda ise hiç bir ipucu yoktur. Fakat Şakayık mütercimi Mecdî Efendi ile görüştüğü hatta evinde bir yıl kaldığı göz önüne alınırsa, adı geçen eseri görmemiş olması çok uzak bir ihtimaldir.

Müellifin kaynak belirtmemesi yüzünden tam olarak hangi kaynaklardan faydalandığını tespit etmek mümkün olamadı.

---

[21] Mustafa İsen, a. g. e. s.175
[22] Mustafa İsen a.g.e. s. 179

II. BÖLÜM (METİN)

GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ

Bismillahirrahmanirrahîm
Hest reh-i râst be-bâg-ı na'îm[23]

Râh-ı cinân oldugına bes bu dâl
K'oldı anun her elifi bir nihâl

Sıdk ile her kim ki gire ol yola
Hâdî-i menzil gele maksûd ola

Sâlik-i râh-ı hak olana yiter
Cezm ile noktaları zâd-ı sefer

Şükr ü sipâs ol sâni-i bî-çûne ki ketm-i sahrâ-yı 'ademden mükevvenâtı nâ-bûd iken şehristân-ı vücûda getürdi. Beyt li-mü'ellifihi:

Sâni'î kîn heme sun' ez kerem-i himmet-i ûst
Şekl-i matbu'-ı cihân ez kalem-i kudret-i ûst[24]

ve hamd-i bî-kıyâs ol Hâdî-i râh-nümûna ki râh-ı Bismillâh ile râh-nümâ olup kâfile-i mevcûdâtı menzil-i maksûda irgürdi. Li-mü'ellifihi

Râh-ı bî-havf u hatar ez eser-i rahmet-i ûst
Tûşe-i râh-ı neverdân semer-i hikmet-i ûst [25]

Tahmîd-i nâ-ma'dûd ol kâdir-i bî-zevâle ki cism-i insâne gün gibi ünsiyyet-i rûh ile merâtib-i 'ulyâ virdi. Beyt li-mü'ellifihi :

Rûh ile kıldı müşerref ten-i hâki revân
Anun için kamudan oldı mükerrem insân

ve mehâmid ü nâ-mahdûd ol hakîm-i hikmet-âyîne ki künc-i târîk içre cehl ile tîre olan dilleri envâr-ı kelâm-ı belâgat-meşhûn ve nazm-ı selâset-nümûnun nûr u ziyâsı ile musaffâ vü mücellâ kıldı. Matla' :

İtdi mir'at-ı dili gün gibi nazm ile 'ıyân
Hamdinün binde birin ider isen n'ola beyân

---

[23] Besmele nimet verilen bahçeye giden doğru yoldur.
[24] Öyle bir yaratıcı ki bütün bu yarattıkları onun himmet keremiyledir. Dünyanın güzel şekli onun kudret kalemiyledir.
[25] Korkusuz ve tehlikesiz (emin) yol onun rahmetinin eseriyledir . Yolcuların azığı onun hikmet meyvesidir.

ve minnet-i bî-'add ol dânâ-yı bî-hemtâya ki çâr 'unsûrdan ten-i za'ifi tüvâna ve anunla cân-ı âdemi peydâ idüp ve ademe **alleme'l-esmâ i küllehâ**[26] ile dânâ itdi Mısra'

Benâm-ı hudâvend-i cân-âferîn [27]

ve sitâyiş-i bî-had ol mütekellim-i nutk-âferîne ki dehen-i teng içre dili kelime-i tayyibe-i tevhîd ile gûyâ ve tûtî-i şeker-hâ gibi hoş edâ kıldı. Mısra:

Hakîm-i suhen der-zebân âferîn [28]

ve cevâhir-fevâid-i hamd ol Kird-gâr-ı geşt ü kâre ki sahîfe-i pür nigâr-ı sebze-zâre **fenzurü ilâ âsârı rahmetillah**[29] ile hikmetin izhâr itmege gayret-i gülzâr-ı huld-ı berîn olan gülistân-ı zemîn içre dıraht-ı huşki âb-ı rahmetle neşv ü nemâ ve çihre-i dil-küşâ ve reng ü bûy-ı zîbâ ve her bir şecerün envâ'-ı esmârın hayret-efzâ-yı çeşm-i sıgâr u kibâr ve ibret-nümây-ı dîde-i 'ulü'l-ebsâr eyledi. Matla'

Bilmede zât-ı şerîfin dil-i dânâ hayrân
Göremez kudretini dîde-i sâhib-nazarân

Zevâhir-i fevâid-i manzûme-i dürûd ol hâlık-ı cân-bahş ve rûh-sitân-ı ma'bûde ki şiddet-i bâd-ı harîfden nebâtâte elvân-ı emrâz ile emvât-ı diğer-gûn-ı virmiş iken ve basît-ı arzı ihtirâklarından magbûn kılmışken Mısra' :

Keyfe yuhyi'l-arzı ba'de mevtehâ [30]

mazmûnıyla emvâc-ı bihâr-ı kudretin zuhûra getirüp besâtîn-i pür-reyâhin içre enhârı revân ve nesâyim-i eltâf-ı bihârı vezân kılup û harekât-ı ferhunde-âyât ile hayât virdi. Kıt'a :

Gül gibi gülzâr-ı 'âlem hurrem olmazdı eger
İtmiyeydi terbiyet lutfı nesîmi bir nefes

Eyledi mihr-i 'atâsı âb-ı lutfı terbiyet
Tâze vü ter mîve vü güller bitürdi hâr ü has

Celbet-i celâl-i 'azîmete ve 'illet-i kemâl-i kudrete na't-ı Resul 'aleyhi's-selatü ve's-selâm nesâyim-i reyâhîn-i senâ ve şemâyim-i du'â ki 'ıkd-ı cevâhir-i merâm ve rabt-ı nevâdir-i kelâmdur. Ol şâh-beyt-i dîvân-ı ıstıfâ ve matla'-ı kasîde-i mecmû'a-ı sıdk u safâ ve makta'-ı kitâb-ı mihr ü vefâ merkad-i münevver ve ravza-i mutahharına nisâr olmaga lâyık u sezâ-vâr-dur. Esâlib-i âyât-ı vahy-i intizâm-ı Furkan ve tarz-ı nazm-ı mu'ciz-nizâm-ı Kur'an ile min-'indillah nâtık-ı sâdık olup ve zebân-ı hâli fasâhat-beyân ile tûtî-i şekeristân-ı ene efsah[31] ve

---

[26] - Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip eğer sözünüzde sâdık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin dedi. (Kur'an 2/31)
[27] - Canı yaratan Allah'ın adıyla.
28 - Dil içinde söz (konuşma) yaratan Hakîm
[29] Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak (Kur'an 30/50)
[30] Arzı, ölümün ardından nasıl diriltiyor! (Kur'an 30/50)
[31] En güzel konuşan benim . Hadis, El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafa**, Daru İhyaü't-Turas, Beyrut, 1351. C.I, s.200

lisân-ı makâli ‘uzûbet-i zebân ile bülbül-i gülistân ene emlah[32] ve selâset-nâme-i kelâm-ı vemâ yentıku ‘anil hevâ [33] kirâmı inhüve illâ ve hayyün yuhyi [34] dür. Mesnevi li-mü’ellifihi

Şeh-i dîn ü dünyâ habîb-i Hudâ
Ki elkâb-ı pâkeş bûd Mustafâ [35]

Ruheş mazhar-ı nûr-ı Yezdân şode
Dileş mahzen-i genc-i Kur’an şode [36]

Be zülfeş senâ-h^vân çü ve’l-leyl h^vâst
Delîl-i ruheş hest ve’ş-şems râst [37]

Boved hâk-i dergâh-ı û çün behişt
Meh ü mihr zi-eyvân-ı kadreş dû hışt [38]

Guseste zi-zülfeş yekî târ-ı mû
Mu’attar dimâg-ı cihân şod ez û [39]

Benefşe koned z’ân ser-efgendegî
Ki û râ nümâyed perestendegî [40]

Berû Hak çü bahşîd hulk-ı nikû
Şefi’-i heme mücrimân geşt û [41]

ve dahi hezârân hezâr tuhaf-ı tahiyyât-ı nâ-miyât ol hülâsa-i mevcûdâta ve hezerân hedâyâ-yı berekât-âyât-ı Rabbânî ve kelâm-ı mecîd-i Subhânî ve etbâk-ı nûr-ı Yezdânî ol eşref-i kâ’inâte ki sadr-nişîn-i suffe-i safâ ve gül-i hadîka-i vefâ ve kâfile-sâlâr-ı enbiyâ ve muktedâ-yı asfiyâ ve etkıyâdur. Fî Na’t-ı Resul ‘aleyhi’s-selâm

Rehber-i halk be-sûy-ı rahmet
Hâdî-i dîn ü şefi’-i ümmet [42]

Hak be-levlâk be-kerdeş tahsîn
Zi âferineş garaz u bûd hemîn [43]

Şân-ı û mazhar-ı kül âmede est
Hâtem-i hayl-i rüsûl âmede est [44]

---

[32] En güzel konuşan benim . Hadis, El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafa**, Daru İhyaü't-Turas, Beyrut, 1351. C.I, s.200

[33] Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı; O, arzusuna göre de konuşmaz (Kur'an 53/2-3)

[34] Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı; O, arzusuna göre de konuşmaz (Kur'an 53/2-3)

[35] Dinin ve dünyanın şahı, Allah'ın sevgilisi ki onun temiz lakabı Mustafa'dır.

[36] Yüzü Allah'ın nuruna mazhar olmuştur, gönlü Kur'an hazinesine mahzen olmuştur.

[37] Saçıyla (zülfüyle) ve'l-leyl gibi (Allah'ı) övmeye başladı. Güneşe onun yüzü delildir (Saçı geceye, gündüze delildir).

[38] Onun dergahının toprağı cennet gibidir. Güneş ve ay onun yanında iki tuğla kadar bir değer taşır.

[39] Saçından bir tel koptu. Dünyanın dimağı onunla kokulandı.

[40] Menekşe ona tapınmak için başını eğer.

[41] Hak ona iyi bir yaratılış bağışlayınca bütün günahkarlara şefaatçi oldu.

[42] Halkı rahmete yönlendiren, dinin yol göstericisi ve ümmete şefaat edici

[43] Hak, onu levlak ile övdü. Yaratılıştan maksat oydu.

Beşer ez rütbe-i û pür-dûr est
K'âdemî ez gil ü û ez- nûr est [45]

Ahmed ez nâm-ı âhed şod müştak
Hak be û 'âşık ü û 'âşık-ı Hak [46]

Sallallahü 'aleyhi ve alâ âlihi ve ashâbihi ilâ yevmi'l-ba'si ve'l-cevâbi verzuknâ minhü'ş-şefâ'ate hînel-haşri ve'l-hisâb [47] husûsâ dürûd-ı firevân ber-terîn-i cân-ı ashâb-ı güzîn ve gufrân-ı bî-pâyân be-rûh-ı revân-ı ahbâb-ı mihîn ki bânî-i bârgâh-ı şer' ve neyyir-i kârgâh-ı tab' ve hulefâ-yı rûy-i zemîn ve şefâ'at-h˘âh-ı erbâb-ı dîn ve makbûl-i dergâh-ı Rabbi'l-'âlemîndürler. Rıdvânullahi Te'alâ 'aleyhim ecmâ'in [48]

Der-vasf-ı pâdişâh-ı sa'âdet-fercâm ve hâmî-i ehl-i İslâm medde zıllehu ilâ yevmi'l-kıyâm [49] Sultân-ı kişver-küşâ-yı cihân ve Dârâ-yı din-ârây-ı zamân ve Hakan-ı âsmân-mekân ve şehenşâh-ı felek-âşiyân ve âftâb-ı ehl-i imân ve mâhtâb-ı mülk-i İrân u Turân Müşteri-hil'at u 'Utârit-rütbet-i Mirrih-heybet ve Keyvân-rif'at a'nî 'ibâdullah üzre zıll-ı Rahmân a'nî **Hazret-i Sultân Süleymân Hân** ibni Sultân Selîm Hân ibni Sultân Bâyezîd Hân ibni Mehemmed Hân-ı Gâzî ve 'adl ü 'adâletle cümlenün ser-efrâzı der medh-i Sultân Süleymân ez güftâr-ı Mevlânâ Şemsî-i Bagdâdî 'aleyhi'r- rahmetehu

Sâye-i lutf-ı Hudâvend-i cihân
Şâh bin şâh Süleymân-ı zamân [50]

Pâdişâhî ki beher kûşe hezâr
Çün Sikender bûdeş âyîne-dâr [51]

Her ki ân Husrev-i Pervîz cenâb
Pây-i devlet be-resânet be-rikâb [52]

Sad çü Ferhâd be-zîr-i 'alemeş
Tîşe berdûş reved der kademeş [53]

Bâ heme kadr ü şükûh ü şevket
Dâred ân dâver-i 'âlî-himmet [54]

Der reh-i bendegî-yi sâni'-i pâk
Rûz ü şeb rûy-i 'ibâdet ber-hâk [55]

---

[44] Onun şanı külle mazhar olmuştur. Peygamberler haylinin sonuncusu olmuştur.
[45] İnsanlık onun derecesinden çok uzaktır. Çünkü insanlık çamurdan, O nurdandır.
[46] - Ahmed, ahed isminden türemiştir, Hak ona âşık, o Hakk'a âşık.
[47] (Allah, ona, soyuna ve ashabına kıyamet (diriliş ve cevap) gününe kadar salat ve selam eylesin).
[48] (Allah hepsinden razı olsun).
[49] (Allah onun gölgesini kıyamete kadar uzatsın)
[50] Dünyanın rabbinin lütuf gölgesi, şah oğlu şah zamanın Süleymanı
[51] O öyle bir padişahtır ki her köşede İskender gibi bin tane ayna tutanı vardır.
[52] Hüsrev-i Perviz gibi devlet ayağını (devletin işlerini) düzene koyar; üzengiye çıkarır.
[53] Ferhad gibi yüzlercesi omzunda baltayla onun sancağının altında yürür.
[54] O yüce himmetli padişah sahip olduğu onca azamet ve yüceliğe rağmen

Kes nebîned zi-sipâheş zûrî
Yekser-i mûy nerenced mûrî [56]

Bâd mülkeş be-'adâlet ma'mûr
Leşkereş nîz be-'işret mesrûr [57]

Taht-ı pâdişâhîye ve bârgâh-ı şâhenşâhîye sezâ-vâr ve şehr-i yâr-ı sâhib-vekâr olalıdan kâffe-i enâm ve havass ü 'avâm âvân-ı devletinde ve eyyâm-ı sa'âdetinde âsûde-hâl ve müferrihü'l-bâl olmışdur. Edâme'llahu 'ömrehu ilâ yevmi'l-cevâbi ve's-su'âl [58]

Der medh-i şâh-zâde-i nîk-baht ve vâris-i tâc ü taht dâ'imâ sâye-i sa'âdeteş ber-fark-ı 'ubbâd-ı memdûd bâde'l-minnetü li'llah ki ol şeh-i serîr-i heft kişver ve husrev-i nîkû-güher olan pâdişâh-ı dervîş-perverün havass-ı hams-ı zâhire gibi rûşen-tenvîr ve havass-ı hams-ı bâtıne gibi kavî-te'sir olan ferzend-i ercmendleri içre zâhir ü bâtın re'y ü tedbîr ile hûşmend ve sehâvet ü şecâ'atle sa'âdetmend-i ihvân a'nî Sultân Selîm Hân'un necm-i tâli'-i rûz-efzûnları evc-i kudretde ve kevkeb-i baht-ı hümâyûnları burc-i rif'atde tâli' u lâmi olmasına istidlâl ü şâhid-i hâl budur ki rûz u şeb muti'-i re'y-i pâdişâh-ı velâyet-penâh ve dem-â-dem Sultân-ı Feridûn-bârgâh hazretlerinün rızasında olup anlarun hayr du'âları berekâtıyla irâdet-i tevfîk-i Rabbânî ve meşiyyet-i te'yidât-ı Yezdânî ile zât-ı şerîfi ve 'unsûr-ı latîfi dîn ü diyânet ve 'adl ü 'adâlet ve emn ü emânet ve fehm ü firâset ile ârâste vü pirâste olup her an mürebbi-i fuzalâ ve melce'-i sulehâ ve kehf-i şu'arâ ve me'vâ-yı zurafâ vü nüdemâ ve melâz-ı gurebâ ve murâd-bahş-ı 'ulemâ-yı fihâm ve dest-gîr-i selâtin-i 'izâm olmışdur. Mesnevî fî medh-i şeh-zâde li-mü'ellifihi

Felek rütbe şehzâde-i nîk-baht
Ki zîbed ber û zîver-i tâc ü taht [59]

Ser-i pâdişâhân-ı 'ahd-i kadîm
Şeh-i heft iklîm Sultân Selîm [60]

Be-asl u neseb şâh-ı nikû-nejâd
Be-lutf ü kerem sâhib-i 'adl ü dâd [61]

Zamân-râ zi-'adleş boved zîb ü fer
Cihândâr geşte çü nâm-ı peder [62]

Zamîreş çü âyîne-i dil-güşâst
Dileş mazhar-ı nûr-ı feyz-i hüdâst [63]

---

[55] Temiz yaratıcıya (yüce Allah'a) kulluk yolunda gece gündüz ibadet için yüzünü toprağa koyar.
[56] Ordusundan hiç kimse zulüm görmez, bir kıl ucu bile karıncayı incitmez (karınca bile incinmez).
[57] Onun mülkü adaletle ma'mur olsun, ordusu da eğlence ile mutlu olsun.
[58] Allah onun ömrünü sorgu sual (cevap) gününe kadar devam ettirsin.
[59] -Gök kadar rütbeli (olan) iyi bahtlı şehzadeye tac ve taht süsü yaraşır.
[60] Eski devrin padişahlarının başı, yedi iklimin şahı Sultan Selim
[61] Aslı ve nesebiyle iyi soylu padişah, lütuf ve keremiyle adalet sahibi.
[62] Zaman onun adaletiyle süslenip azamet kazanır. Babasının adı gibi o da dünya padişahı oldu.
[63] - Gönlü iç açıcı bir ayna gibidir. Kalbi Allah'ın feyz nuruna mazhardır.

Boved în du'â herkesî râ zi cân
Ki bâşed be- 'ayş u tarab kâm-rân [64]

Müdâmeş Hudâ yâver ü yâr bâd
Zi âfât-ı 'âlem nigehdâr bâd [65]

Dergâh-ı Rabbü'l-'izzetden ümmîddür ki serîr-i saltanât ve mesned-i âfiyet üzre ilâ-yevmi'l-mizân ve inkırâzı'd-devrân dîn ü diyânetle şehr-yâr-ı kâmkâr ve 'âyin-i 'adâletle nâmdâr-ı rûzgâr ola. Zîrâ ki bir mertebede ra'iyyet-perver ve 'adâlet-güsterdür ki 'ale'd-devâm kâffe-i enâma in'âmı şâmil ve ihsân-ı bî-nihâyeti çâre-sâz-ı merdüm-i efâzıldur. Bâb-ı 'azimü'ş-şânından ashâb-ı ümmîd ü recâ bir bâbla tesellâ bulup nevmîd ü mahrûm ve bî-nevâ gitmiş degüldür ve sebze-zâr-ı 'âlem emtâr-ı bî-şümârlarıyla gayret-i gülzâr-ı irem olmışdur. Kıt'a :

İlâhî da'imâ 'ayş u tarâbla
Ola sıhhat serîri üzre Sultân

Ki devrinde nesîm-i lutfı ile
Olupdur gül gibi 'âlem gülistân

ve lehu : Taht-gâh-ı zamânede oldı
Dest-i cûd ü keremle bî-hemtâ

Ol durur dehre sâ' î vü bânî
Halledallahu mülkehu ebedâ [66]

Sebeb-i te'lif-i Gülşen-i Şu'arâ: Zamîr-i münîr-i erbâb-ı mihr ü vefâya ve re'y-i fazîlet-ârây-ı ashâb-ı sıdk u safâya mahfî olmıya ki bu bende-i fakîr dervîş ve efgende-i hakîr-i dil-rîş ve çâker-i sâhib-devletân-ı dûr-endîş ve mülâzım-ı hânkâh-ı sâlikân-ı nîk-kîş ve sergeşte-i her vâdî **'Ahdî bin Şemsî-i Bagdâdî** Hicret-i Nebevî'nün sene sittin ve tis'â mi'esinde 'azm-i diyâr-ı Rûm ve cezm-i dîden-i safâyı her merzbûm kılup bir yâr-ı zarîf ve bir şâ'ir-i latîf ile ki mahlas-ı şerîfi remz ü îmâ ve terkib-i mu'ammâ ile bu matla'dan serv-i sehî gibi neşv ü nemâ bulup sâye-güster ve kebk-i hıramân gibi cilveger olmışdur. Mu'ammâ be-ism-i Husrev

Çeşm-i giryânda hayâl-i kadün ey serv-i revân
Serv bitmiş arasında cû misâlidür hemân

refîk-ı şefîk olup her sûye su gibi revâne ve her yana yelmekden gird-bâd-ı bî-ser ü samâne dönüp râh-ı pür hatarda enîs ve kûşe-i hazarda hem-celîs olup menzil-be-menzil gâh rind ü zâhid ile gâh şem' ü şâhid ile gâh pîr ü cevân ile ve gâh dervîş ü Sultân ile hem-dem ü mahrem geçinüp seyr ü sülûk ve temâşâ-yı diyâr-ı her mülûk kılup mülâzemet-i erbâb-ı mihr

---

[64] - Herkes candan böyle dua etsin (söylesin) ki mutluluk ve neşeyle istediğine ulaşsın.
[65] - Her zaman Allah ona yardımcı olsun, âlemlerin âfetlerinden korusun.
[66] Allah onun mülkünü ebedî kılsın.

ü vefâ ve hıdmet-i ashâb-ı sıdk u safâya sıdk ile ikdâm eyleyüp makdem-i şerîflerine yüz sürüp defa'âtle mukadder olan mülâkât-ı ferrûh-sâ'ât müyesser oldukda her birinün hâk-i pây-i sa'âdet-bahşlarından ve esnâ-yı musâhabetde kelimât-ı dil-keşlerinden mesrûr olup murâdât-ı dünyevî ve isti'dât-ı uhrevî tahsîl ü tekmîl iderken nâgâh gerdiş-i devr-i gaddâr ve âyin-i çarh-ı sitem-kâr ber-karâr olmayup ol enîs-i cândan ve mûnis-i revândan a'nî ol yâr-ı dîrînden ve ol şâ'ir-i sihr-âferînden beni dûr u mehcûr ve mihnet-i firkat ile rencûr kılıcak Beyt :

Budur devr-i zamânun ittifâkı
K'olur her visâlün bir firâkı

vâdî-i hayret ve sahrâ-yı firkate bıragup üftân u hîzân mânend-i gerd-i nâ-tüvân be-tarîk-ı müsâferet ve sâlik-i râh-ı siyâhat olup pây-i taht-ı Sultân-ı kişver-sitân ve dârü's-saltanâta dârâ-yı leşker-keş-i İrân u Turân ve şâhenşâh-ı gîtî-penâh dergâhına ya'nî Kostantiniyye'ye gelüp gördüm ki bir cây-i şerîf ve me'vâ-yı latîf ki âb u hevâsı hûb ve her cânibde mesîresi mergûb ve ol mekân-ı pür-eşvâk-ı dil-cû cevânân-ı mâh-rûyân ile bir haddede memlûdur ki esvâk u çarsûsından geçilmez. Niteki dil-rübâları vasfında şâ'ir-i hoş -edâ bir matla'-ı garrâ buyurmışdur ki vird-i zebân-ı 'âşıkân-ı şeydâdur. Bâkî fermâyed :

Dil-rübâlarla 'aceb kesreti var her yolun
Geçemez hûblarından gönül İstanbul'un

El-hak ta'rîfden müberrâ ve tavsîfden mu'arrâdur. Zerre ve şemme mikdârı sitâyişe hiç ihtiyâç yokdur. Zîrâ ki me'men-i Sultân-ı selâtin-i sâhib-tâc oldugıçün içinde fuzalâ-yı zevi'l-istihrâc ve şu'arâ-yı nâzük-mizâc şöyle çok ki farazâ eger ta'rîf ü tavsîf olursa binde birinün debîr-i[...]kalem-i seri'ü'l-beyânla tesvîd ü tahrîr idüp gün gibi bir zerre 'ıyân idemez. Mısra '

Âncâ ki 'ayân est çi hâcet be-beyân est [67]

Siyâk-ı kelâm mutavvel olmasun diyü muhtasar kılındı. Niteki dinmişdür. Beyt

Kem gûy u güzîde gûy çûn dür
K'ez endek-i tu cihân şeved pür [68]

Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îd bu bende-i müsâfir şehr-i mezbûrda mücâvir olup Mısra ' :

Nihâdem ber zemîn raht-ı selâmet tâ çi pîş âyed [69]

muktezâsınca rûz ü şeb hıdmet-i 'ulemâ-yı 'izâm ve mülâkât-ı ümerâ-yı kirâm ve mülâzemet-i şu'arâ-yı nîk-nâm ve tûtîyân-ı şekeristân-ı fesâhat ve 'andelibân-ı gülistân-ı belâgatler ile gâh müşâ'ere ve gâh müzâkere idüp elfâz-ı ferah-efzâlarından ve edâ-yı hoş-nevâlarından ve gül gibi kelimât-ı safâ-bahşlarından ve mül gibi ebyât-ı bî-gışlarından bahş alup ve her birinün sohbet-i hâsın fırsat u ganîmet bilüp cân u dilden mâyil ü râgıb olup el-hâsıl tâlib-i hıdmet ve

[67] Görünen (belirgin olan) yerde açıklamaya ne gerek vardır?

[68] Tıpkı inci gibi az söyle, seçerek söyle, senin az sözünden dünya dolar.

[69] Selâmet yükünü yere koydum, bakalım ne olacak?

bende-i ehl-i ma'rifet geçinüp zebân-ı Türkî'ye müdâvemet gösterüp bir mikdâr durûb-ı emsâ-lün zabtına taklîd kılup fünûn-ı şi'rde ferîd olup hâlâ ki sene ihdâ ve seb'în ve tis'â mi'edür Hubbül-vatan mine'l-imân [70] fehvâsınca mihr-i vatan-ı aslî gönülde gün gibi 'ıyân olup ve burc-ı 'ulyâda âsûde olan meşâyih-i kirâmun âsitân-ı felek-âşiyânlarına nigerân olup ve Rûm hûblarınun vefâsızlıgından yürek biryân ve dil perîşân düşüp şöyle ki vâkı' olmışdur. Makta

Dil ez tavr-ı bütân-ı Rûm çün 'Ahdî perîşân est
Hevâ-yı dîden-i Bagdâd u hûbân-ı 'Acem dâred [71]

gitmege niyyet ve ol vilâyete 'azîmet kıldukda hâtır-ı pür-fütûre bu lâyıh ü fâyih oldı ki selâtin-i 'ızâmun ve 'ulemâ-yı fihâmun ve sâhib-devletân-ı hûb-cemâlün ve 'ayş u nûş itdügüm şu'arâ-yı şîrîn-makâlün ve hıdmetlerine irişüp sohbetlerinden müstefîd olan kimesnelerden evsâf-ı hamîdesin gûş kıldugum fusahâ-yı nîkû-hısâlün memhâ-emken tetebbu'-ı ahvâl idüp dört ravza tarîkı ile 'alâ-kadri't-tâke bu bir nîce perişân evrâka cem' kılup **Tezkire-i Erbâb-ı Vefâ** a'nî **Gülşen-i Şu'arâ** diyü nâm virildi.

RAVZA-İ EVVEL Pâdişâh-ı 'âdil ve şâh-zâdegân-ı hûb-hasâ'il ve sâhib-devletân-ı deryâ-dil eş'ârındadur. RAVZA-İ SÂNÎ mezkûr pâdişâh-ı nîk-nâm zamânında olan 'ulemâ-yı 'izâm ve mevâlî-i kirâm ve müderrisîn-i hûb-kelâm güftârındadur. RAVZA-İ SÂLİS Sultân-ı zamânun 'ahdinde altun başlu sancak begleri ve defter-dâr Efendilerün ebyât-ı huceste-sıfâtlarındadur. RAVZA-İ RÂBİ' mezkûr Dârâ-yı felek-medâr devrinde olan şu'ârâ-yı nâmdârun tertib-i hurûf ri'âyeti ile nâmların ve bir kaç nazmların tahrîr kılup dergâh-ı gerdûn-âsâr olan şâh-zâde-i 'âlî-tebâr ve Sultân-ı selâtin-penâh ve şâhenşâh-ı felek-dest-gâh Sultân Selîm Hân-ı sipihr-iktidâr ve hûrşid-âsâr ve şehriyâr-ı kesîrü'l-efzâl ve kâmkâr-ı ferhunde-etvâr bî-nazîr ü misâlân niteki vasfında nakş u nigâr olmışdur. Kıta' li-mü'ellifihi :

Nûr-ı Yezdân kurretü'l-'ayn-ı Süleymân-ı zamân
Hazret-i Sultân Selîm a'nî şeh-i şeh-zâdegân

Ahter-i burc-ı sa'âdet âsmân-ı mülk-i dîn
Âfitâb-ı evc-i 'izzet mâh-ı keyvân-âsmân

Cûd-ı feyz-i fikreti mâ-fevk-ı hadd-i i'tibâr
'Adl ü dâdı mâverâ-yı iktidâr-ı ins ü cân

Fevz gül-zârında kaddi sâye-perver nahl-i ter
Feyz deryâsında bir pâkize cevherdür o cân

Rûm'a ihsânun getürmişdür 'Acem'den 'Ahdî'yi
Yohsa ol âvâre n'eylerdi idüp bunda mekân

ve dahi mezkûr şâh-zâde-i rûzgârûn âsitânına be-resm-i tuhfe alup gitmege eş'âr-ı âbdârdan gayrı bir nesne pây-dâr ve pesendîde-i 'âşıkân-ı hâk-sâr ve makbûl-i ehl-i rûzgâr degüldür. Der ta'rîf-i suhen ez güftâr-ı Mevlânâ Şemsî-i Bagdâdî Rahmetullah

Dürr-i deryâçe-i 'irfân suhenest
Gevher-i mahzen-i insân suhenest [72]

---

[70] Vatan sevgisi imandandır

[71] Ahdî Rum güzellerinin tavrından perişan olduğu için gönül Bağdat ve ØAcem güzellerini görmeyi arzuluyor.

Ez suhen geşt müzeyyen 'âlem
Ez suhen geşt mükerrem âdem [73]

Ez suhen yâft ehâdîs revâc
Suhen âverd Nebî ez Mi'rac [74]

Mûsâ ez feyz-i Hudâvend-i kerîm
Ez suhen geşt müsemmâ be-Kelîm [75]

Fusahâ râ zi suhen pâye bülend
Bülegâ râ zi suhen sâye bülend [76]

ve dahi ravza-i dârü's-selâm Bagdâd'un gül gibi reng ü bûy ve hüsn-i cemâl ile ârâste nev-cevânlarına ve envâ'-ı fazl u kemâl ile pirâste olan pîrân-ı nâ-tüvânlarına hediyye ola ve dahi bu cânibde mürûr-ı devr ile hâtır-ı 'âtır-ı erbâb-ı sürûr ve ashâb-ı 'ayş ü huzûrdan zâyil olmayup bu bende-i du'â-gûy-ı fakîrden bu risâle-i hakîr hâtır-nişân-ı ehl-i dil ve ma'rûz-ı zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîri şâh-zâde-i nîkû-hasâ'il olsun diyü hâk-i pây-i kimyâ-eser ve âyine-i tab'-ı safâ-güsterlerine ketb olınup 'arz olınur Kıt'a li-mü'ellifihi:

Cem' idüp erbâb-ı nazmı itdüm ol Sultâna 'arz
'Âdet olmışdur sunar bende şeh-i devrâna 'arz

Hâk-i pâyinden biter maksûdı erbâb-ı dilün
N'ola sunsa hâk-i pâye 'Ahdî-i ferzâne 'arz

Lillahi'l-hamd ki ol şâh-zâde-i güzîn rûz u şeb evkât-ı ferhunde-sâ'âtin emr-i pâdişâh-ı rûy-i zemîne ve hâcât-ı 'ulemâ-yı dîne ve mesâlih-i müslimîne mebzûl ü masrûf idüp her an ri'âyet-güster-i erbâb-ı 'irfân ve hâmi-i ehl-i imân olup 'ale'l-husûs ehl-i nazmun tâli'i necmi gurûb idüp künc-i târîk içre zâr ü zebûn olmış iken ol kevkeb-i 'âlî-şânun nazar-ı 'inâyâtı ile ve hakan-ı hâtem-sıfâtun terbiye-i bî-gâyâtı ile sa'd-ı ekbere irüp gün günden efzûn ve huceste vü meymûn olmakdan hâlî degüldür. Ana binâen cân u gönülden pâdişâh-ı rûzgârun du'â-yı devletine ve mezkûr şâh-zâde-i 'âlî-mikdârun senâ-yı rif'atine meddâh u vassâf olan 'ulemâ ve şu'arânun bi-hasebi'l-imkân isimleri bi't-tamâm ve bî-güzâf tesvîd olınup şâh-zâde-i devrânun nâm-ı şerîfleri ve 'unsûr-ı latîfleri ile şeref-i küllî hâsıl kılup şöhret-i tâmmı ba'de'l-itmâm iş bu târih-i nîk-nâmeye mestûr düşdi. Târih-i Gülşen-i Şu'arâ :

Gül gibi nazmı ile ehl-i dilün
Olsa reşk-i cinân bu ravza n'ola

Eyleyüp cem' bir yire 'Ahdî
Didi târih GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ [971]

---

72 İrfan gölünün incisi sözdür, insan mahzeninin mücevheri sözdür.
73 Ālem sözle süslendi, âdem (insan) sözle üstün oldu.
74 Sözden dolayı hadisler revaç buldu. Nebi, miraçtan söz getirdi.
75 Musa, kerim olan Allah'ın feyziyle, sözden dolayı Kelîm adını aldı.
76 Fasihlerin makamı sözden dolayı yüksektir. Belagat sahiplerinin gölgesi sözden dolayı uzundur.

RAVZA-İ EVVEL Pâdişâh-ı ‘âdil ve şâh-zâdegân-ı hûb-hasâ’il ve sâhib-devletân-ı deryâ-dil eş’ârındadur.

Der Evvel Sultân Süleymân Hân ‘aleyhi’r-rahme şâhenşâh-ı zamân ve hâkân-ı cihân a’nî Hazret-i Sultân Süleymân Hân ibni Sultân Selîm Hân ibni Bâyezıd Hân bin Sultân Mehemmed Hân Edâmallahü ‘ömrehu ve medde zıllehu [77] ol hâfız-ı dîn-i Hudâ ve hâmî-i şer’-i Mustafâ emn ü emânetle rub’-ı meskûnı şöyle hıfz u masûn kılmışdur ki ahâd-ı nâsdan ahad-ı bî-kıyâs mâl-ı Karûn idinse efrâd arasından bir ferd ana su’âl ü cevâb itmege kâdir olup hisâb u ‘itâb idüp şikeste-bâl ü haste-hâtır idemez. Niteki râkım-ı hurûf-ı tezkirenün babası Mevlânâ Şemsî pâdişâh-ı mezkûrun vasfında üç zebân ile mülemma’ bir kasîde-i musanna’ sebt kılmışdur ki cümlesinden bir beyt gün gibi zuhûra gelüp ketb olundı. Beyt:

Ber ser ez maşrık be magrîb mî bered tast- ı zerrîn [78]
Şöyle emn itdi cihânı kim güneş yoldaşsuz

Hakkâ budur ki ol pâdişâh-ı felek medâr ve şâhenşâh-ı Cem-mikdâr ve ol Süleymân-haşmet Ferîdûn-devlet mâl ü menâl ve câh u celâle ve hayrât-ı bî-gâye ve ‘asâkir-i bî-nihâyeye mâlikdür. Rûz ü şeb ta’mir-i medâris ü mesâcid ü büka’ u ‘imârât ve her an ri’âyet-i ehâlî ve müderris ü mu’âbid ve envâ’-ı ‘ibâdete sâlikdür ve ma’lûm-re’y-i erbâb-ı himmetdür ki ol sutân-ı hâtem-sîretün vekâyı’ u tev’âbın ehl-i ma’rifetün kimi nazm ile ve kimi nesr ile yazmışdur. Bu bende-i senâ-hân yazmaga ihtiyâc yok zîrâ ki ziyâde çokdur. El-hak ol kân-ı ma’rifetün ve menba’-ı adâletün tab’-ı şerîfleri şi’re mâyil ve zihn-i latîfleri gâyetde nazm ile kâmil ve muhibb-i fukarâ olduklarına binâen mahlas-ı hümâyûnları Muhibbî’dür. Türkî dilinde eş’âr-ı bî-nihâyesi hûb ve zebân-ı Fârisî’de güftâr-ı bî-gâyesi mer-gûbdur. Bu bir iki Fârisî ve Türkî gazel-i bî-bedel anlarundur. Kelâmu’l-mülûki mülûku’l-kelâmî[79] fehvâsınca teyemmünen dürretü’t-tâc-ı havass u ‘avâm olundı.

Dîde ez âteş-i dil garka-i âb est merâ
Kâr-ı în çeşme zî ser- çeşme harâb est merâ [80]

Bî hodem bî tu vü der âteş-i gam mî sûzem
Zinde der bahr-ı tu çün morde ‘azâb est merâ [81]

Sâkiyâ mey be-kesî dih ki ne-dâred ‘ışkî
Mestem ez ‘ışk çi hâcet be şarâb est merâ [82]

Dîde ber ham nihem u rûy-ı tu bînem be-hayâl
Der şeb-i hicr megû dîde be-hâb est merâ [83]

---

[77] Allah onun ömrünü uzun etsin, hükmünü uzun tutsun.
[78] - Altın leğen (güneş) doğudan batıya gider.
[79] Meliklerin sözü sözlerin melikidir.
[80] Gözüm gönül ateşiyle göz yaşına boğuldu, bu çeşmenin işi kaynağından bozuktur.
[81] Sensiz kendimde değilim ve gam ateşinde yanarım, senin denizinde diriyken ölü gibi azap görürüm.
[82] Saki, şarabı, aşkı olmayana ver. Ben aşktan sarhoşum, benim şaraba ne ihtiyacım var?

Nâle k'âyed zi-reg-i cân-ı Muhibbî şeb-i gam
Ez pey-i hâl bih ez çeng ü rebâb est merâ [84]

ve lehu eyzân

Bâz âşüfte em ez kâkül-i 'anber bûyî
Beste şud cân u dilem der girih-i ebrûyî [85]

Ez ki pursem habereş yâ zi ki cûyem çi kunem
Dil-i âvâre ki gum sâhteem der kûyî [86]

Âh ez în dil ki şud âşufte-i zülf-i siyehî
Dâd ez în dîde ki âmuhte şud bârûyî [87]

U be-sad lutf derûn-ı dil-i men cilve-künân
Men-i divâne nazar mî-konem ez her sûyî [88]

Halk gûyend dil-i zâr-ı Muhibbî ki rübûd
Râst gûyem ki füsûnhâ-yı leb-i dil-cûyî [89]

ve lehu gazel-i Türkî

Serîr-i mülk-i hüsn üzre seni her kim emîr itdi
Beni zencîr-i 'ışkunla kapunda bir esîr itdi

Komazsam tan mı bir dem ben 'asâ-yı elemi elden
Cevân idüm gam-ı 'ışkun çekelden beni pîr itdi

Egerçi sîne sadrında karâr itmedi müjgânun
Velî geçdükde ey kaşı kemânum dilde yir itdi

Yolunda merdüm-i çeşmüm düketdi gevher-i eşki
Dirigâ kalmadı kudret beni yokluk fakîr itdi

Meger bâd-ı sabâ irdi Muhibbî zülf-i dil-dâre
Dimâgın subh-dem dehrün yine müşg ü 'abîr itdi

Der zikr-i güftâr-ı **Hazret-i Sultân Selîm Hân** Meddallahu Te'alâ 'ömrehu ilâ yevmi'l-mîzân [90]Dürr-i sadef-i yegâne-i devrân ve halef-i ferzâne-i âl-i 'Osmân zât-ı kerîmleri ve hulk-ı 'azîmleri ve tab'-ı selîmleri dîn ü diyânetle ma'rûf ve 'adl ü 'adâletle mevsûf dâimâ kemâl-i lutf ile ri'âyet-i erbâb-ı dil ve hemîşe ihsânı bî-dirîg ile iltifât-ı mer-

---

[83] Gözümü kaparım ve senin yüzünü hayalimde görürüm, (yoksa) ayrılık gecesinde gözlerimin uykuda olduğunu sanma.

[84] Gam gecesi Muhibbî' nin can damarından gelen inleme, benim için çeng ve rebabdan daha iyidir.

[85] Anber kokulu kakül yüzünden yine perişanım, canım ve gönlüm kaşının kıvrımına (düğümüne) bağlandı.

[86] Bir mahalde kaybettiğim gönlümün haberini kimden sorayım, ne yapayım?

[87] Siyah bir zülfe tutulan bu gönlün elinden ah, bir yüzü görmeye alışan bu gözün elinden imdat.

[88] O, yüzlerce lütufla gönlümün içinde cilve ederken, ben deli her taraftan bakmaktayım.

[89] İnsanlar derler ki Muhibbi'nin ağlayan gönlünü kim çaldı? Doğru söylüyorum, bir gönül alıcının dudağına efsunları (çaldı).

[90] (Allahü Teala mizan gününe kadar ömrünü uzun etsin).

düm-i efâzıl kılup vâdî-i sehâvetde sânî-i Hâtem ve meydân-ı şecâ'atde mânend-i Rüstem ve hasenât-ı bilâ-nihâyeti bir mertebededür ki sıyt u sadâsı memâlik-i 'âleme irişmiş ve rezm-gâh-ı a'dâda feth ü zaferi bir derecededür ki âvâz-ı pür-mehîbi âsmân-ı heftüme velvele bırakmış. Ol şîr-şerze-i rûz-ı heccâv ol bebr-şiken-i a'dânun kemân kullanmakda kuvvet-i bâzû-yı zûr-bâzı mânend-i Sa'd Vakkas Gâzî şöyledür ki kemân-ı Rüstem-Dâstânı çeküp destine alsa ol kemân-ı fetânet-nişânı bir çekmek ile şikeste ve müşâhadesinden ol pehlevân-ı zamânı dem-beste kılması mukarrerdür. Beyt

Kemân râ çûn ân şeh berâred be zih
Zi her gûşe-eş na'ra âyed be zih [91]

ve hiddet-i nazarı ok atmada bir hudûddadur ki hadeng-i kavs-ı kazâ vü kader anlarun tîr-i mûşikâfı yanında zerre kadar kâr-ger olmaz. Niteki vasfında zübde-i erbâb-ı fazl ü kemâl olan bende-i dâ'îleri Celâl bir beyt-i pür-hayâl dimişdür sebt olundı. Matla ':

Gerçi dirler o şehün kavsi kazâ tîri kader
Tîr-i per-tâv idemez kavs-i kazâ tîri kadar

Zîrâ ki bin tîr-i per-tâvı birbirinün ardınca atsa kılca nişânı şaşurmaz. Beyt Hilâlî gûyed:

Ustuhân râ eger nişân gerdî
Tîr râ magz ustuhân gerdî [92]

Mânend-i ejder-âteş-feşân olan tüfeng-i cân-sitânun isti'mâlinde şöyle kâmildür ki ele aldukda kûh ü sahrâda olan nahcîrlerün bin cânı olsa kaçup önünden biri cân kurtaramaya ve nezzâresinden bir rûh-ı Behram-gûr ve yüz bin cân-ı gîv-veş hacel olur ve 'arsa-i belâgatde suhen-güzâr ve mesned-i 'izzetde şehr-i yâr-ı kâmkâr ve ol deryâ-yı ma'ârife dürr-i yekdâne olan Sultân-ı zamânun ve ol umûr-ı saltanâtında re'y ü tedbîr ile yegâne olan pâdişâh-ı cihânun her diyârda hezerân münşiyân-ı fasâhat-güzâr ve şâ'irân-ı belâgat-şi'âr gül gibi gülistân-ı efkârda bülbül-i gülzâr ve şekeristân-ı ebkârda tûtî-i şeker-güftâr olup her dem medh ü senâ itseler binden birini 'ıyân u beyân idüp takrîr ü tahrîr idemez. Mısra' :

Ey der evsâf-ı kemâl-i tu zebânhâ ebkem [93]

Zât-ı huceste-etvârı 'ilm-i edvârde pîşrev-i ehl-i Hicâz u 'Irâk ve makâmât-ı 'Acemi bilmede büzürg ü kûçek içre tâk ve tab'-ı güher-rîzleri ve hâtır-ı 'âtır-ı 'anber-âmîzleri cânib-i nazma mâyil ve mahlas-ı ferhundeleri Selîmî idügi ma'lûm-ı merdüm-i efâzıldur. El-hak kalb-i selîmlerine mutâbık ve hulk-ı 'azîmlerine muvâfık olmışdur. Niteki eş'âr-ı dürer-bârı vasfında dinilmişdür. li-mü'ellifihi :

Yiridür nâm-ı şerîfi sebt olursa surh ile
Yazılur 'âdet durur altunla ekser ser-suhen

---

[91] O şah okunu çekince her yanından yaşa diye na'ra gelir.
[92] Eğer kemiğin nişanı olsaydı, okun özü kemik olurdu.
[93] Senin kemalini vasfetmede diller tutulur.

Nazm-ı pâkinün gören saf saf sütûrun didi kim
Mülk-i nazmı tutmaga çekmiş durur leşker suhen

Tab'-ı pâki her kaçan şevke gelüp dirse gazel
Ana peyrevlik idüp erbâb-ı dil söyler suhen

Künc-i zulmetde yaturdı ey felek rif'at yine
'Âlemi nazmunla itdi gün gibi enver suhen

Yaraşur rengîn edâlarla bulursa zîb ü fer
Oldı evsâfunla erbâb-ı dile dilber suhen

Pâdişâh-ı 'adl-perversün anunçün Husrevâ
Her kişi bildürmege hâlin sana yazar suhen

Ey şeh-i 'İsî-nefes nutka gelürsün lutf ile
Makdemünde mürdeler zinde olup dirler suhen

Nazm-ı devletde ola ism-i şerîfün şâh beyit
Nitekim nazm ile virür 'âleme zîver suhen

Ma'lûm-re'y-i zurefâ-yı rûzgârdur ki ol şâh-zâde-yi gerdûn-medâr ve Sultân-ı 'âlî-tebârun eş'âr-ı dürer-bârı ve kevkeb-i nazm-ı pür-envârı gün gibi meşhûr u 'ıyân ve efvâhda mezkûrdur ve fuzalâ-yı zamân ve sahâyif-i rûzgârda mestûr ve makbûl-i tab'-ı pîr ü cevân olmışdur ve bu bir kaç gazel-i pür-mesel anlarun netâyic-i tab'ındandur. Kalem-i letâyif-nigâr ve kilk-i sehhâr-fisârla sebt olundı. Gazel :

Yüzünden zülfi sür keşf-i hicâb it
Cemâlün mihr ü mâhın bî-nikâb it

Nazar kıl çeşm-i mestânunla bir dem
Anı gel şevk ile mest ü harâb it

Lebün emsem olur mı haste câna
Tabîbüm gel mürüvvet kıl cevâb it

Sakın göz degmesün hüsnün güline
Rakîb-i bed-nazardan ictinâb it

Dilâ zulmetde budur âb-ı hayvân
Nihânî şebde nûş-ı la'l-i nâb it

İrişdi hadd-i gülgûne hat-ı yâr
Gönül şerh-i gamın yaz bir kitâb it

Leb-i meygûnı sun cânâ Selîme
Yeter hicrân ile yaşum şarâb it

ve lehu eyzân:

Leyli zülfün sihr-i gamzen ‘akl u cânum aldılar
Eyleyüp mecnûn beni sahrâ-yı ’ışka saldılar

Göreli hüsn ile sen Yûsuf-cemâli gözlerüm
‘Akl u dil çâh-ı zenehdâna düşüben kaldılar

Cân ü gönlüm leblerün şevkıne kanzîl mest olup
Sabr elinden şîşe-i nâmûsı yire çaldılar

Leblerün câna şarâb imiş görinür su gibi
Şevk ile ‘atşân idüp yok yire cânum aldılar

Dişlerün dürrin Selîmî vasf idelden ‘akl u dil
Baş u cânı terk idüben bahr-ı ‘ışka taldılar

ve lehu eyzân :

Hâlün ile zülfün el bir eylemiş
Dilleri dâm ile nahcîr eylemiş

Hulk ile sen bir meleksin kim Hudâ
Sûret-i insânda tasvîr eylemiş

Hân-ı vaslı halka kısmet idicek
Hicrüni Hak bana takdîr eylemiş

Sanasun nakkâş-ı kudret kaşunı
Nûndur nûr üzre tahrîr eylemiş

‘Ârız-ı dilberdeki hat ey Selîm
Dûd-ı âhundur ki te’sîr eylemiş

Sultân MURÂD HÂN : Nûr-ı çeşm-i şeh-zâde-i âfâk ve sürûr-ı sîne-i Sultân-ı bî-nifâkdur. Zât-ı şerîfleri câ-nîşîn-i Husrev-i rûy-i zemîn ve şâhenşâh-ı cem-âyindürler. Hakkâ ki Hak celle ve ‘alâ cevâhir-i ervâhı ecvâf-ı asdâf-ı eşbâhda terbiyyet ile hüveydâ ve sâni’-i bî-çûn rükûm-ı sûrı elvâh-ı ecsâmda kudret eliyle peydâ ideli bunlarun gibi bir gevher-i pâk ve bir ahter-i sa’âdet-mend-i bî-bâk âsmân-ı rif’atünde rahşân u tâbân itmemişdür. El-hâsıl ol kân-ı mürüvvet ve pesend-i selâtin-i pür-şevket envâ’-ı ‘ulûma bi’t-tab’ mâyil ve her bir fende âbâ vü ecdâd-ı pâkize nihâdları gibi kâmil ve şâh-zâde-gân-ı pâk-sîret içre sâhib-ma’rifet ve meydân-ı şece’âtde kavî-himmet ve bezmgâh-ı ‘âlemde iltifât-ı bilâ-nihâyât ile dest-gîr-i üftâde-gân-ı nâ-şâd ve murâd-bahş-ı bende vü ‘azâddurlar. Zîrâ ki bâb-ı hâcet revâsında erbâb-ı maksûd gibi Hâtem bir gedâ-yı dûn ü kemter ve ‘arsa-i zemînde zamânun kahramânları bî-nevâ-yı zebûn ü ahkar ve hıdmet-i şerîfinde olan bende-i nâçizlerün en ednâsı Feridûn-ı cihân ve dergâh-ı bî-iştibâhlarunda her bir kimesne çâkerlerinün efkendesi Keykubâd-ı zamân ve tâc-bahş-ı pîr ü cevândur. El-hakk kevâkıb-i âsmân-re’fet ve âftâb-ı tâbân-ı ‘azmet rûz ü şeb tâlib-i fazîlet olup üç zebân ile isti’âr buyurmayup nükte-dân olmagın eş’ârı der-gûş-ı sâhibân-ı vakâr ve vird-i zebân-ışâhân-ı ‘âlî-tebârdur. Bu gazel-i mülemmâ ki fenn-i şi’rde gâyetle musanna’ vâkı’ olmışdur sebt olundı. Gazel :

A'samtu ilâ rabbî hüve'l-hayyü'l celîlu
Ferden âheden muktedîrullahi cemîlu [94]

Hâlümi ne hâcet ki beyân ide zebânum
Eddem'u mine'l-'aynî ilâ hâli delîlu [95]

Elbetde bu hâlümden o yârün haberi var
El kalbü minel kalbi ile'l-kalbi sebîlu [96]

'Âşık nîce sag ola çü senden ola ayru
El 'âşıku min hicrike fânin ve 'alîlu [97]

Haşâ ki Murâd ayruya meyl eyleye senden
Kalbün leke min mehdin ile'l-lahdi yemîlu [98]

Bu bir iki beyt dahi anlarundur.

La'lünden aldı âl ile gonce letâfeti
Zülfünden aldı sünbül-i garrâ tarâveti

Bekle Murâdî işigüni dâim ol şehün
Bulmak dilersen iki cihanda sa'âdeti

Sultân MUSTAFÂ : Tâlib-i erbâb-ı kemâl ve râgıb-ı ashâb-ı câh u celâl ve bezl sâz-ı mâl ü menâl idi. Ol kân-ı mürüvvet ve sadr nîşîn-i 'işret 'ale'd-devâm şürb-i 'âm ve câm-ı Cem nûş idüp bâde-i gafletle bî- hoş düşüp güftâr-ı bed-kirdârı gûş kılup hılâf-ı re'y-i Sultân-ı 'âlem ve zübde-i selâtin-i Cem-haşem-kâr olmış anunçün pâye-i saltanâtdan ve pirâye-yi devletden nahl-i vücûdı ber-hûrdâr olmamış. Sene tis'in ve tis'â mi'ede emr-i pâdişâhî ile bogıldı. Mekr-i Rüstem târih vâkı' olmışdur. Mezârı Burûsa'dadur. Tabî'at-ı şi'riyyesi bed olmamagın mahlas-ı hâlisleri Muhlisî vâkı' olmışdur. Bu bir iki beyt anlarundur ki tahrîr ü takrîr olınur Beyt :

Mû-be-mû gîsûlarun kılmış ihâtâ gerdenün
Mâhtâbı sanasun kim kaplamışdur hâleler

Bağrumı pergâle pergâle kılupdur tîg-ı gam
Muhlisî çeşmümden akan kandur ol pergâleler

---

[94] Diri ve şanı yüce olan Rabbime sığındım. Bir tek Allah'ın muktedirliği güzeldir.
[95] Gözümden akan yaş halime delildir.
[96] Kalp kalpten kalbe yoldur
[97] Āşık senin ayrılığından perişan ve hasta olmuştur.
[98] Kalp senindir, beşikten mezara kadar sana meyleder.

Sultân MEHEMMED: Pâdişâhımuzun halef-i ercmendi ve püser-i hûş-mendi idi lâkin âsmân-ı devletün kemâl-i bî-misâli ve şekeristân-ı belâgatün tûtî-i şîrîn-makâli ve gülzâr-ı cemâlün nev-res nihâli iken sarsar-ı bâd-ı fenâdan gülbin-i kaddi şikest ve dest-bürd-i ecele pây best olmış. Ol pertev-i dîn-i nûr-ı Muhammedî şehzâdelerün ser-âmedi idi ‘âlem-i fânîden dârü’l-bekâya rıhlet idüp kûşe-i ‘uzlet ihtiyâr idindi. Ol şehriyâr-ı nâmdârun mezâr-ı şerîfi İstanbul içinde vâkı’ olmışdur. Bu eş’âr-ı hazîn anlarundur. Haylice ‘âşıkâne ve hasb-i hâl-i dil-i dîvâne olmagın bî-bahâne sebt olundı. Beyt:

Ol saçı leylî umardum bana mecnûnum diye
Gezmesün gelsün belâ tagında mahzûnum diye

Yoluna cân virmege anunçün ikrâr eyledüm
Habs idüp çâh-ı zenehdânunda medyûnum diye

Diğer : Her kaçan ruhsârını ‘arz itse dilber gül gibi
Nâleye başlar görüp bî-çâre dil bülbül gibi

Sultân BÂYEZÎD: Şâhî mahlas iderdi. Fünûn-ı ma’ârifle ferîd iken âhirü’l-emr ber-mukteza-yı mahlas ol nîkû-nijâd emr-i şerîfe inkıyâd itmeyüp eşhâs-ı bed-nihâdun mekr ü hîlesine i’timâd ü i’tikâd idüp pend-i peder-i ercmendin gûş kılmayup birâder-i hûşmendine ‘adâvet ü husûmet itmiş hukuk-ı sâbıkayı ferâmûş kılmış. Keyfiyyet-i hâli meşhûr kütüb-i **Tevârih-i âl-i ‘Osmânî**’de mestûr ve mezârı Sivâs’dadur. Ol merhûmdan bu gazel merkûm olundı. Hasb-i hâli oldugı ma’lûm-ı merdüm-i her merzbûmdur. Gazel :

N’ideyin zâyi’ idüp tûl-i emelle nefesi
Kalmadı zerre kadar dilde bu dünyâ hevesi

Kârbân-ı reh-i iklîm-i ‘adem menzilinün
Tokınur oldı dilâ sem’üme bang-i ceresi

Iztırâbı ko gel ey murg-ı revân sabr eyle
Eskiyüp işte harâba varayor ten kafesi

Gâfil olma gözün aç dîde-i hak-bîn ola gör
Hor görme has ü hâşâk ile mûr ü megesi

Şâhî-i bî-kes ü bî-mâr u kîne-kâre ne gam
Sen olur isen eger bâr-ı Hudâ dest-resi

Sultân CİHÂNGÎR: Pâdişâh-ı Süleyman-bârgâh ve Sultân-ı Cem-penâh hazretlerinün ferzend-i dilbendi idi. Evân-ı cevânîde devr-i zamâneden asîb irişüp ol şeh-zâde-i cihâna ‘arsa-i rûzgâr-ı nâ-hemvâr teng ü tar görinüp cihân-ı bî-vefâdan bûy-i vefâ görmeyüp şehr-i Halep’de ‘âlem-i bekâya cân atup revâne oldı. Târih-i mevti sene sittîn ve tis’â mi’edür ve merhûm-ı magfûrun mezârı İstanbul mukâbelesinde Top-hâne’dedür ve mezkûrün mahlas-ı şerîfi Za’îfî’dür. Hey’et-i ten-i nahîfi ma’lûm-ı ehl-i hâl ve kuvvet-i zihn-i latîfi ber-kemâl

imiş. Ahyânen tab'-ı vekkaddan nazm-ı belâgat-mazmûn mânend-i dürr-i meknûn rişte-i nazma çeküp der-gûş-ı erbâb-ı hûş kılmadan hâlî olmaz imiş. Bu matla' u beyt anlarundur sebt olundı.

'Akl ü fikrüm târumâr iden bu gîsûlar mıdur
Yohsa ruhsârundaki bu hâl-i hindûlar mıdur

Dir gören müjgânlarun altında cânâ gözlerün
Hançer altında yatur sayd olmış âhûlar mıdur

ŞEMSÎ AHMED PAŞA : Ol âftâb-ı burc-ı kemâl ve mâhtâb-ı câh u celâl eş'âr-ı dürer-bârda gevher-şi'âr Şemsî mahlas ihtiyâr itmiş. Pâdişâhımızun devâm-ı devletinde ve eyyâm-ı sa'âdetinde hâlâ 'izzet ü hürmetle Rûm İli beglerbegisidür. Kevkeb-i tab'-ı mustakîmi âsmân-ı ma'rifetde mâh-ı tamâm gibi tâbân ve gevher-i zihn-i selîmi ma'den-i fasâhatde mihr-i dırâhşân gibi rahşândur ve hadd-ı zâtında pâk-neseb ü 'âlî-hasebdür. Zîrâ ki ecdâd-ı büzürg-vârı ve âbâ-yı ferhunde-âsârı ashâb-ı seyyîd-i yevmü'l-va'îd olan Hâlid bin Velîd neslindendür. Cân u dilden samîm-i kalbden rûz ü şeb hıdmet-i pâdişâh-ı vâlâ-güher ve mu-sâhib-i Sultân-ı felek-dest-gâh zerre perver atdugı azharu mine'ş-şemsi [99] dür. Ebyât-ı 'âşıkânesi gün gibi meşhûr-ı 'âlem ve kelimât-ı rindânesi pesendîde-i benî-'âdem ve şu'arâ içre sâhib-dîvândur. Bu gazel ki hep hasb-i hâl-i 'âşıkândur mihr gibi zuhûra gelüp leme'ân u dırâhşân olup sebt olundı. Gazel :

Sîneme yâre uran hançer-i dil-cûyundur
Dili medhûş iden ol kâkül-i hoş -bûyundur

Tolanursun ne 'aceb uçmaga kûy-i yâre
Çeken ey dil seni ya hâkün ya suyundur

Ser-be-ser vâdî-i gülzâr-ı mahabbetde bugün
Bülbüli mest iden ey gonce dehen rûyundur

Beni katl itmege kasd eyler imiş gamzelerün
'Âşık öldürmek ezelden bilirüz hûyundur

Nice bin bendeni sen dâm-ı belâya saldun
Bend iden Şemsî'yi zülfündeki bir mûyundur

CENÂBÎ PAŞA : Pâdişâh-ı âsmân-menzilet ve Sultân-ı keyvân-rif'atün sâye-i himâyet ve pirâye-i devletünde Anatolı paşası iken fevt oldı. Fikr-i bülendi sarây-ı ma'ânide 'âlî-cenâb ve tab'-ı pür-zîveri hall-i mu'ammâda peyrev-şihâbdur. Zamân-ı hayâtında rûz ü şeb tetebbu'-ı eş'âr-ı şu'arâ-yı selef idüp deryâ-yı ma'ârifetde dürr-i sadef-i hüner olup sözleri makbûl-i bahr ü berr olmışdı ve şâhbâz-ı himmeti hümâ-pervâz oldugına bu gazel şâhid-makâl ve mübeyyen-i hâl vâkı' olmışdur sebt olundı. Gazel :

---

[99] Güneşten daha açık.

Şâhbâz-ı himmetüm kim evc-i istignâdadur
Âşiyân-ı dehre konmaz menzili a'lâdadur

Hor bakma dürr-i eşk-i dîde-i hûn-bâruma
Kim ser-i peyvendi anun bir ulu deryâdadur

Bâl açup seyr eyledüm şâhbâz-ı kâf-ı kudreti
Bu kerâmet sanma tenhâ şehper-i 'ankâdadur

Dil kesilmezse 'aceb mi sen kamer-ruhsârdan
Zerrenün ser-riştesi mihr-i cihân-ârâdadur

Kays-ı bî-dil semtine çekdi Cenâbî rahtını
Kâbil-i şâgird olanun gayreti üstâdedür

PÎRÎ PAŞA Yesserallahu mâ yeşâ [100] : Ramazân-zâde diye efvâhda meşhûr ve elsînede mezkûr asl u ensâb ile kâmbîn ü kâmyâbdur. Zamân-ı evâ'ilden âbâ ve ecdâd-ı nîkû-nejâdı ile pâdişâh-ı 'âlem ve Sultân-ı Dârâ-haşemün âbâ ve ecdâd-ı pâkize nihâdlarına ihlâs u sadâkatle hıdmet ide gelmiş eben 'an ceddin server ibni serverdür. Zât-ı huceste-sıfâtı bî-nazîr ve tedbîr ü re'y ile perverişîn-zamîr ve baht-ı hümâyûnı âsmân-ı hünerde mihr-i münîr gibi pâk tenvîr olup hemîşe tâli' u lâmi' olmışdur. Ol mîr-i nîkû-nihâdun nahl-i vucûd-ı hüner-nümâsı şehr-i Adana'da neşv ü nemâ bulmagın mezkûr şehirden ta'dâd olınur. Ana binâen hasbete'n-lillâh tarîk-ı hayr u hasenât ile mescîd ü medrese vü imârât binâ itmege çok dînâr sarf kılmış ve anlarun mühimmât u meremmâti içün ba'zı yirlerde emlâk vakf itmiş. Mukeddemâ pâdişâhun emr-i 'âlîsiyle ber-güzîde-i emâsil ü akrân olup diyâr-ı Karaman'a ve iki nevbet vilâyet-i Şam'a paşa ve 'adl ü dâd ile sâhib-livâ ve girû-dâr ile ferzâne ve ihsân ile herkesi murâda irgürmede bî-nazîr-i zamân ve makbûl-i pîr ü cevân olmış ve her câyi makdem-i şerîfinden reşk-i riyâz-ı berrîn ve gayret-i hûr u 'ayn itmiş ve müşârünileyhün şehr-i Adana mevlid-i latîfleri olmagın gâh u bî-gâh şehr-i mezbûrda olan 'imârâtun ahvâlin tecessüs ve ne hâlde idügin su'âl itmeden hâlî olmazlar imiş ve ba'zı beglerün zulm ü töhmedîsinden harâb u bî-tâb olmag üzredür diyü mesmû'-ı şerîfleri olmış hemân nûr-ı merhamet ve ziyâ-yı 'atûfet ile ol me'vâ-yı ferâh-bahş ve ol cây-i dil-keşi ta'mîr ve her kûşesinde bir temâşâ-gâh-ı dil-pezîr ü pür-safâ itmek müdde'â itmişler. Mahabbet-i vatan-ı aslî bir hadde gönlünde gâlib imiş ki mezbûr şehirde sancaga tâlib olup pâdişâh-ı câh u celâl dergâhına 'arz-ı hâl isâl itmiş. Ol dergâhda 'arzı makbûl ve murâdâta vüsûl bulmış. On dört kerre yüz bin akçe ile beg olmışlar. Bu bende-i sergeşte ol şehre irdükde evsâf-ı hamîdelerinün binden birin bir kasîde-i şikeste-bestede nazm idüp hâk-i pây-işerîflerine ve 'izz-i hubûr-ı latîflerine revâne itdükden sonra bir nîce beyt kalem-i dü zebân ile bu evrâk-ı perişâne sebt olundı. Nazm :

Zübde-i pîr ü cevân eşref-i ebnâ-yı zamân
Sâhib-i asl u neseb hazret-i Pîrî Paşa

Tuyî ân şâ'ir-i pâkîze suhen kez ser-i lutf

---

[100] -Allah umduğunu (istediğini) kolaylaştırsın

Lezzet-i zevk-ı kelâm-ı tu buved rûh-fezâ [101]

Kîst gayr ez tu der în şehr eben 'en ceddin tâ
Mescid ü medrese sâzed zi 'atâ zi behr-i Hudâ [102]

Reh-revân-râ neresed memleket-i hîş be-bâd
Geşte în şehr be-devrân-ı tu bih ez heme câ [103]

Kes ne-nâled diğer ez bîm-i garîbî hergiz
Z'ân ki geştest cenâb-ı tu melâz-ı garebâ [104]

Hakkâ budur ki celle ve â'lâ cevâhir-i ervâhı asdâf-ı eşbâhda tertîb ile hüveydâ ve sânî'-i bî-hûn ki rukûm-ı sûrı elvâh-ı ecsâmda kudret eli ile peydâ ideli bunlarun gibi asl u nesebi gibi bir güher-pâk ve merâtib ile bir 'âlî-hasebi hâkden tevâna atmamışdur. Mezkûrun tab'-ı dürer-bârı tarz-ı eş'ârda hûb ü mergûb mahlas-ı pâki Riyâzî ve güftâr -ı âbdârından herkes müterâzı olmışdur. Hazret-i pâdişâh-ı mülk-ârânun şâh-zâdeleri Sultân Selîm Hân ve Sultân Bâyezîd Hân ceng ü cidâl idüp ara yirde nice dilâverler katl ü pâmâl olup 'âkıbetü'l-emr Sultân Selîm Hân nâsır u mensûr ve 'adâyı makhûr kıldukda Sultân Selîm Hân mezkûrun medhinde paşa-yı müşârünileyh bir kasîde-i pür-me'âl nazm kılmış. Cümlesinden üç beyt rakam olundı. Şi'r :

Gird-i râhun gözlerüme sürme-i feth ü zafer
Eyledüm ihlas ile husrev ü 'âlî-güher

Asdikâ-yı devletün olsun hemîşe ser-firâz
Gerden-i a'dânı maktu' eyleye tîg ü teber

Pençe-i kahrundan a'dâya halâs imkânı yok
Pîşe-i rezm içre şâhâ şîrîn ersin şîrîn er

Bu gazel-i bî-bedel-i pür-mesel anlarundur sebt olundı. Gazel :

Dilberâ esrâr-ı la'lünden olupdur hayretüm
Mest-i 'ışkun olmayan bilmez benüm keyfiyyetüm

Tal'atünle zerre-veş bizi getürdün hâkden

Sebze yirden göge vardur âftâbum minnetüm

Tâb-ı mihrünle ne var rif'at bulursam ben gubâr
Hâk-i pâyündür şehâ başumda tâc ü devletüm

Başum ol servün ayagına koyardum cehd ile

---

[101] O temiz sözlü şair sensin, öyle ki lutf ile, senin sözünün tadı ruhu güzelleştirir, rahatlatır.

[102] Allah rızası için, bu şehirde atalarından bu yana, bağış yoluyla mescit ve medrese yapan senden başka kim vardır?

[103] Yolcuların memleketlerine rüzgar zarar vermez. Bu şehir senin devrinde her yerden daha iyi hale geldi.

[104] Kimse garip kalma korkusuyla inlemez artık, çünkü senin zatın gariplerin sığınağı olmuştur

Gör ki nîce devlete irgürdi ‘âlî-himmetüm

Göz ucı ile nazar kılmag umarum ölicek
Ol güzeller şâhınun yolunda eylen tertîbüm

Temerrüd ‘ALÎ PAŞA : Sultân-ı kişver-küşâ ve pâdişâh-ı ‘âlem-ârânun ‘inâyât-ı bî-gâyâtı ile Anatolı paşasıdur. Sâbıkan diyâr-ı Bagdâd’dan münfasıl oldukda bu bende-i fakîr ol yâr-ı bî-nazîr ile Sivas’a gelüp müddet-i medîd hıdmetlerinde olup envâ’-ı lütûflarına mazhar düşmiş-dür. Hadd-ı zâtında tarîk-ı ‘ulûmda ma’ârifle pür-ma’rifet ve meydân-ı şece’âtde ‘âlî sıfat

Tanrı aslanı ‘Alî hakkı ki a’dâ gözine
Pîşe-i rezm ü şeca’âtde odur şîr-kadem

zebân-ı Fârisî’de bî-nazîr ve Şâh-nâme ile tevârih-i selâtin-i mâzî bilmede geregi gibi dilîr kütüb-i şürût-ı fıkıhda mütâla’ası dil-pezîr ve mü’ellif-i tezkîre hıdmet-i şerîflerinde müddet-i medîd olmışdur. El-hak rûz ü şeb tahsîl ü tekmîl-i fazîlet idüp muhibb-i ehl-i tecrîd olmagın akrânı içre kemâl ile ferîd ve hadd-ı zâtında emâret ü eyâlet ile dervîş-nihâd u pâk- i’tikâd ve sâhib-’adl ü dâd kimesnedür. Zîrâ ki hemîşe evkât-ı hamsede sâ’âtin takvâ vü tahârete ve savm ü ‘ibâdete sarf itmegi kendüye farz-ı ‘ayn bilüp ana binâen Haccü’l-Harameynü’ş-Şerîfeyn ile müşerref olmışdur. Bu matla’-ı Fârisî ol nîkû-şi’âr-ı ‘âlî-himmet-i gülzâr-ı ‘âlemün cefâ-yı hârından be-tarîk-ı şikâyet sebt itmişdür

Ruste ber gird-i dü çeşmem her taraf sad hâr-ı gam
Mî-hored her lahza sad âb-ı gam ez seyl-i sitem [105]

Menem ân ‘andelîb-i gam keşîde
Gulî ez gülşen-i ‘âlem ne-çîde [106]

Diğer: Şâh-ı hayâl-i yâr dile her kaçan gelür
San şehr-i Mısra Yûsuf-ı gül-pirehen gelür

HASAN PAŞA Ahsenallahu Te’âlâ şânehu [107] : Âb-rûy-i memâlik-i ‘âlem ve mesned-i şâhân-ı gerdûn-haşem olan Kostantiniyye’dendür lâkin vâlid-i ercmendi sadr-nişin-i serâçe-i hâtır-ı selâtin ve mahrem-i halvet-serây-ı zamâyir-i erbâb-ı dîn olmagla vezîr-i Sultân-ı bâ-temkîndür

Âsaf-ı pâdişeh-i Rûm Mehemmed Paşa
Görmemiş sadr-ı vezâretde nazîrin âdem

El-hakk vüzerâ silkinde ana benzer bir umûr-dîde ve ef’âl-i pesendîde vezîr-i sencîde bu dîde-i remed-dîde görmemişdür. Sâbıkü’z-zikr anlarun nazar-ı himmeti ile sâhib-’izz ü ikbâl

[105] İki gözümün etrafında yüzlerce gam dikeni bitti, her an gözüm zulüm selinden yüz gam suyu içiyor.
[106] Ben gam çekmiş ve âlem gülşeninden bir gül dermemiş bülbülüm.
[107] Allahu Te'alâ onun şanını güzel etsin.

ve ahlâk-ı hasene ile bî-misâl ve nihâl-i hayât-efzâsı esmâr-ı hünerle bârver ve neşv ü nemâ resân-ı nahlistân-ı bahr u berrdür. Hakkâ ki ‘âlem-i şebâbda mânend-i Efrâsiyâb ve Kahramân-ı zamân fehm ü firâsetle Sührâb-ı yegâne-i cihândur. Bu gazel-i bî-bedel anlarundur sebt olundı.

Âteş-i hasret-i dil-dâr ile dil yanıkdur
Dem-be-dem dîdelerüm subha dek uyanıkdur

Seni sevdigüme düşmen n’ola inkâr itse
‘Işk hâlâtına ancak o Hudâ tanıkdur

Kızılırmaga nice benzedeyin eşkümi kim
Bu dem-i sâfdur o sâfi su bulanıkdur

İşigün itleri ile n’ola yoldaş olsam
Bu kulun ululuga pâdişahum lâyıkdur

Hasan’a kılma cefâlar güzelüm ihsân it
‘Âşık-ı sâdıka cevr eyleme kim yazıkdur

MEHEMMED PAŞA : Dâmallahu zılâlehu ilâ yevmi’l-bekâ [108] Husrev-i gîtî-küşâ-yı gerdûn serîr-i fermân-fermâ-yı be-istiklâl-i ‘adimü’n-nazîrü’d-dârec ilâ-rıdvân El-meliki’l-mennân magfûr-ı mebrûr Sultân Süleymân’un eyyâm-ı ma’delet-encâmlarında peder-i besât-ı hüviyyet-güsterleri Kapudan Sâlih Paşa dimekle ma’rûf ü meşhûr ve elsîne-i eyyâmda tedbîr-i isâbet-i gâyet ve şecâ’at ü şehâmet ile mevsûf u mezkûrdurlar. Ber-muktezâ-yı en’amü’l-mâlü’s-sâlih kendüleri dahi vâlid-i nîkû-sîr pâkize-güherleri gibi sabbâh-ı rûy-i deryâ ve bâdbân-ı himmet ile menâzil-peymâ deryâ-yı cezâyir vilâyet-i Rûm’a sâye-i iclâl salup emsâl ü akrânından mümtâz ve huşk ü ter ve belki sefîd ü siyâha fermân-rân ü ser-efrâz olmışlardur. Merreten ba’de uhra şevket ü efâl ve rif’at ü ikbâl ile Lahsa’ya hâkim-i kâm-revâ ve âvâze-i ‘adl ü insâfları i’râb ü ahşam berârî vü sehârînün etrâfına tâ sevâd-ı e’âzım-ı Hindistân’un eşher-i âmâkin-i eknâfına vüsûl bulup sükkânın zikr-i hayrları ile ratbü’l-lisân itmişlerdür. Hakke’l-insâf bir zât-ı kavsü’s-sıfât-ı müfîdü’l berekâtdur ki vücûd-ı pür-cûdlarında le’âlî-fazl u ‘irfân-ı meknûn u mahzûn sîne-i ma’ârif-i sefîneleri cevâhir-i nefîse-fünûn-ı mütedâvile-i müte’ârif ile meşhûn tedâvüm ile in’ikâd-ı mecâlis-i fuzalâya mâyil ü râgıb ve muhıll-ı ihsân olanlara gaym-i hâtil ve vâhib-i evkât-ı fâyizü’l-müheyyâları ahsen-i tarîk üzre hüsn-i cereyândadur. Allahümme eyyidhu bi’d-devleti’l-’uzmâ ve’l-ubbuhetü’l-esnâ bi-sâhibi’l-makâm ve’l-bathâ mâ hebbet bihi es-sabâ ve’l-varkâ fi’l-agsânî ve tegannâ [109] ve ‘Arabiyetleri nihâyetü’l-hükkâmda ve lisân-ı Fürs’de cevelân-ı tab’ları bir makâmda ki ebnâ-yı derînün fârisleri kemiyyet-i fasâhat ü belâgatleri önünde piyâde belki zîver-i nezâket-i tasarrufundan sâde efkâr-ı te’ammuk-endîş ile memdûh u müsellem ve ‘akl-ı mefâlık-ı mübheme küşâ ile bi’l-ittifak vâliyân-ı sâhib-alûya tâyi’ân dudmân-ı ‘azîmü’ş-şân-ı

[108] Allah bekâ gününe kadar onun gölgesini devam ettirsin.
[109]Allah'ım onu sahib-i makama, saba rüzgarı ve kumru dalda öttükçe (ömür) boyu, en büyük devlet ve üstün üstünlükle güçlendir.

‘Osmânî’den ekmel ü a’lem bu cümleden fazl-ı buhûr-ı şi’re tabâyi’-i mustakîmeye hutûr idenden eziyed-i dest-resi ve hazz-ı vâfirle fenn-i latîfün bi’t-tab’ sâhib-mûsî mâlik-i memâlik-i vâsi’-i nazm u inşâ ve sâhib-aksâm-ı eş’âr-ı belâgat-ı eş’âr-ı dil-küşâ olup sâhib-livâ-yı nusret-intihâ olduklarından ma’ada nâzım-ı le’âlî-i müte’âlî-i dîvân-ı sihr-beyândurlar. El-hak selâset-i eş’âr ve letâfet-i güftârları mâ-i câri-vâr bir mertebe selîs ü revân ve mahsûd-ı çeşme-i hayvândur. Bî-tekellüf ne divân bilâ-tevakkuf zihn-i dakikadân

Bu bahr-ı bî-kerân ki le’âl ile pür durur
Her beyti oldı gevher-i tâc-ı Sikenderi

Dâline şâh-ı Sidre n’ola egse başını
Rif’atle oldı ravzada Tubâ berâberi

Yâsına n’ola zevrak-ı ümmîddür dir isem
Mazmûnı oldı bahr-ı necâtun çü lengeri

Yir itse vâvına n’ola gönlüm visâl umup
Çün şeş cihetle eyledi ‘uşşâka yâveri

Çün kim nihâl-i kâmet-i havrâdur ol elif
Bâg-ı ümîdün olsa n’ola sâye-güsteri

Nûnı ki oldı mahzen-i genc-i nihân-ı ‘ışk
‘Ahdî noktadır anda ma’ânî cevâhiri

Ümmîd-gâh-ı fuzalâ-yı bedâyi’-nigâr ve mültecâ-yı şu’arâ-yı makbûl-i etibba’-ı rûzgâr olmagın Ümidî mahlas itmişlerdür. Bu bir nice nücûm-ı şârika-i zâhire ve derârî-i bârika-i bâhire ve ol ‘ilm-i bi’l-’adl-i fi’l-âfâkdan tulû’ u işrâk bulmışlardur. Gazel :

Öldürüp girdi şafâk-veş kanuma ol âftâb
Şimdi görünmez meger kim itdi kanumdan hicâb

Dil ruh-ı zîbânı gördükce yürek yansa n’ola
Penbe yanar sırçaya olsa mukâbil âftâb

Derd-i ‘ışka yaz devâ-yı vasl yâ merk-i rakîb
Ey tabîb-i cân buyur ben hasteye şâfî cevâb

Kebkebün nakşıyle zînet bulalı rûy-i zemîn
Reşk idüp dir âsmân yâ leyteni küntü türâb [110]

Ey Ümidî görmek ile yâri oldum kâm-bîn
Câme-h˘âb içre uyur bulsam olurdum kâm-yâb

[110] Keşke toprak olsaydım (Kur'an 78/ 40)

NİŞÂNÎ BEG: Vâris-i hulk-ı Nebî nîkû-hısâl Mustafâ Çelebi ibni Celâl dimekle ma'rûf ve envâ'-ı hayrât-ı bâ-berekâtı kemâl ile mevsûfdur. Eben 'an ceddin ahlâk-ı pesendîde ile ârâste ve hilye-i zât-ı şerîfleri evsâf-ı hamîde ile pirâste 'âlim-i kâmil ve şâ'ir-i fâzıl ve ekser-i 'ulûmda ve ehâdis ü tefâsirde bî-nazîr-i zamân ve tarz-ı şi'r ü inşâda yegâne-i devrân her birinde tevâmân u Selmân ve H^{v}âce-i Cihân'dur ve bu devrde lutf ü 'ibârât ve hüsn-i isti'ârat ile inşâ-yı dil-küşâ ve bu zamânda elfâz-ı nefîs ve edâ-yı selîs ile manzûmât-ı ferah-fezâ seyr itmek istiyen anlarun inşâ-yı fasâhat-güzârın ve nazm-ı dürer-bârın mütâla'a kılsun. Elfâz-ı garîb ve elkâb-ı dil-firîb ü ma'ânî-yi pâk ve edâ-yı sûznâk nîce olur görsün ve ol felek-destgâh sâbıkan pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinün dîvân-ı 'âlî-şânlarında müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îd sadr-ı 'âlîye-i sudûra nişâncı idüp mansıb-ı tugra-keşi ve nişân-ârâ-yı Sultân-ı kişver-küşâ-yı Dârâ-yı Cem-sipâh olmış idi. Pâdişâh-ı mezkûrdan ve vüzerâ-yı umûrdan 'inâyât-ı bî-nihâyât ve iltifât-ı bî-gâyât görmüşlerdür ve erbâb-ı dîvân ve a'yân u erkân içre hüsn-i hulk ile mühimmat-güzâr ve kânûn-şinâs-ı devr-i rûzgâr kimesnedür ve bu denlü kemâl ü fazl ile rûz u şeb kaffe-i enâm ve havass ü 'avâm birle enva'-ı tevâzu' ve tekrîm ü ta'zîm ile zindegânî ider ve ihsân u cûdı bir mertebededür ki sıyt u sadâsı ekâlim-i seb'âya yetişmiş ve sehâyâ-yı bî-nihâyâtı bir derecededür ki âvâzesi âsmân-ı heftüme gulgule bırakmış. Niteki vasfında bu kıt'a vâkı' olmış

Mustafa-hulk ü 'Ömer-haslet ü Bû-Bekr-sîret
Murtaza-meşreb ü 'Osmân-hayâ fahr-ı kibâr

Hüsn-i hulkla bu ihsânını görseydi anun
Hâtem irüp kapusına olur idi cerrâr

Ol zât-ı bî-nazîr âhirü'l-emr hüsn-i ihtiyârıyla ol umûr-ı hatîreden ferâgat eyleyüp evkât-ı bâ-berekâtın takvâ vü tahâretle ta'ât-ı Rabbânî ve ibâdât-ı Yezdânîye ki maksûd-ı icâd-ı sakaleyn ve âferîniş-i evveldür dâ'imü'd-dehr sarf itmek üzredür. Tesânif-i mensûrları bî-hadd ve te'lif-i manzûmları lâ-yu'addur. Cümlesinden bir gazel-i âşıkâne ile bir kaç matla'-ı rindâne ki vird-i zebân-ı bülbülân-ı hoş-gû ve semenberân-ı dil-cû ve gül-'ızârân-ı hoş -bûdur sebt olundı. Gazel :

Bahâr irdi safâ kesb idicek demdür çemenlerde
Husûsâ salına yanunca şol sîmîn bedenler de

Zebûn olma nedendür gam şarâb iç devr-i gülşende
Kavî himmet gerekdür bu cihân içre erenlerde

Sarılur her gül endâme çeker pehlûya mehrûyı
Ne hâletler nezâketler komuş Hak pirehenlerde

Kayırma ey gönül bend oldugına târ-ı zülfüne
Sınuk diller hezarân baglıdur her bir şikenlerde

Firâkunla Nişânî bendenün hâli mükedderdür
Visâlin va'de itmişdün behey âfet geçenlerde

Diğer: Bahâr eyyâmıdur açıldı gonce
İder bülbül figan açıldı gonce

Diğer : Agladugum gördi cânan yüzine tutdı nikâb
Olsa bâran gizlenür görünmez olur âftâb

Şâm-ı hicrân oldı âhir subh-ı vasl ister gönül
Lâyık-ı cennet olur bir bende ger çekse ‘azâb

Diğer : Ey cebîni mahv iden mâh-ı münîrün pertevîn
Rûşen eyle nûr-ı ruhsârunla gel gönlüm evin

Bu gazel-i Fârisî dahi anlarun eş’âr-ı âbdârındandur sebt olundı. Gazel:

Devr-i gül şod sâkîyâ câm-ı şarâb-ı nâb dih
Cân şeved mahmûr be-nümâ ‘ârız u râ âb dih [111]

Ger be-pursem ey tabîb ez la’l-i nâbet yek devâ
İn dil-i bîmâr râ ez şerbet-i cüllâb dih [112]

Yâ Rab ân mihr-i dil-firûzem merâ bahşed visâl
Âteş-i mihreş be-sûy-i ‘âşıkân hem tâb dih [113]

Çeşm-i mesteş her zamân dil râ harâbî mî dehed
Yek demî âsûde bâşem ez cefâyeş hâb dih [114]

Ân kemân ebrû girifte ez Nişânî sabr u cân
Der harîm-i hüsn-i hûbân gûşe-i mihrâb dih [115]

Nazîre li-mü’ellifihi

Sebze ser zed ez lebet sâkî şarâb-ı nâb dih
‘Âşık-ı leb-teşne râ ez çeşme-i Hızr âb dih [116]

Men be-telhî hû giriftem dîgerân-râ ba’d ez în
Ez leb-i şîrîn tabîbâ şerbet-i ‘unnâb dih [117]

---

[111] Ey saki gül devri geldi, saf şarap kadehini ver, can mahmur olsun, göster yanağını, ona su ver.
[112] Eğer güzel dudağından bir deva sorarsam ey tabib, bu hasta gönle gül şerbetinden ver.
[113] Ya Rabbi o gönül aydınlatan sevgin bana kavuşma bağışlasın; onun aşkının ateşi aşıklara doğru da ışık tutsun.
[114] Baygın gözü her zaman gönlü yıkıyor, bir uyku ver de bir an olsun cefasından kurtulup huzur bulayım.
[115] Ey Nişanî, o keman kaşlı, senin sabrını ve canını aldı, güzellerin güzellik hareminde bir mihrab köşesi var (?)
[116] Yeşillik çıktı (bahar geldi) ey saki dudağından saf şarab ver. Dudağı susuzluk âşıka Hızır çeşmesinden su ver.
[117] Ey tabib ben acıya alıştım, bundan sonra sen tatlı dudağından başkalarına innâb şerbeti ver.

Ger ne-mî hâhî ki gerded tîre devr-i mâ çû şeb
Ruh me-tâb ey meh zi mâ vü zülf-i hod râ tâb dih [118]

Çün be-bidârî müyesser nîst zâhir dîdenet
Tâ be-'ayn-i bâtınet bînem be-çeşmem h^{v}âb- dih [119]

Hem çü 'Ahdî secde-gâhem hâk-i pây-i tust u bes
Herkesî kû ser fürû nâred bedû mihrâb dih [120]

EBU'L-FAZL EFENDİ: 'Acem-zâde'dür. Fazlî mahlas iderler. Nahl-i hayâtı ercmendi ravza-i Rûm'da perverde olmış. Pâdişâhımızun dîvân-ı hümâyûnunda nice müddet defter-dâr-ı 'âlî-mikdâr u huceste-etvâr ve kânûndân-ı devr-i rûzgâr olmış. Âhir ol emr-i hatîreden ferâgat kılup teka'üd tarîkıyla kûşe-i vahdet ve me'men-i ibâdet-i Rabbi'l-'izzet ve takvâ ve tahâretle ünsiyyet itmiş. Hadd-ı zâtında ol nahl-i hüner şecere-i haseb-i 'âlî-neseble gülşen-i 'âlemün ser-bülendi a'nî Mevlânâ İdris Efendi'nün mahdumıdur. Mezkûr Mevlânâ İdris Sultân Mehemmed Gâzî devrinde devr iderek merhûm Sultân Bâyezîd Hân'un evâilinde Rûm'a gelmiş mevâlî-i fihâm içre mevleviyyet ile benâm ve ehliyyetle ahâlinün ser-efrâzı olmış ve mezkûr Sultân Bâyezîd'ün tergîbi ile âl-i 'Osmân'un vekâyî'ın ve mu'asırları olan selâtin-i İrân u Turân'un ser-güzeştlerin ve tevâb'ın şöyle dakîk ü muhayyel inşâ ile beyân itmiş ki 'akl-ı pür-hayâl mütâla'asında zâr ü hayrân olması mukarrerdür. Müşârünileyh Ebu'l-Fazl-ı nîkû-sîr kava'id-i pür-feva'id-i 'ulûmı ve kütüb-i tefâsir ü ehâdisi tertîb üzre görmüş ve her birin niçe niçe mütâla'a-i şerîfle gözden geçürmiş ve beyne'l-fuzalâ kemâl ü fazl ile zâtı ma'rûf ve 'inde'ş-şu'âra mazmûn-ı latîf ile kelimâtı mevsûf ve aksâm-ı şi're üç zebân ile sâhir-i üstâdân-ı zamân ve şâ'irân-ı cihân gibi kâdir 'ale'l-husus H˘âce-i Hâfız-ı Şirâzî'nün bi't-tamâm dîvân- huceste-fercâmlarına kâfiye- ber-kâfiye nazîre-i bî-nazîr belki dil-pezîr tahrîr ü takrîr itmişdür ve tarz-ı nazmda musanna' ve mülemma' gazelleri lâ-yu'addur. Cümlesinden bir iki matla'-ı Fârisî-i rengîn kalem-i müşkîn-sevâdun imdâdıyla rakam-ı 'anberîn oldı. Nazm:

Ez hâl noktahâ be-hatt-ı 'anberîn me-nih
Sad dag-ı 'ışk ber-ciger-i müşk-çîn me-nih [121]

Ber berg-i gül zi nergis-i ter âb mî-zenî
V'ez leb-i gülâb ber şeker-i nâb mî-zenî [122]

CELÂL EFENDİ: Rûm İli'nde Manastır'dandur. Zât-ı refiü'd-derecâtı câh u celâl ile ârâste ve hilye-i cemâl-i bî-misâli fazl u kemâl ile pirâstedür. El-hak bu devrde kutb-ı felek-i hakîkat ve merkez-i da'ire-i tarîkat ve güzîde-i meşâyih-i kibâr ve nûr-ı dîde-i ulü'l-ebsârdur. 'İlm-i

---

[118] Devrimizin gece gibi kararmasını istemiyorsan ey ay, bizden yüz çevirme ve saçını parlat.
[119] Seni uyanıkken görmek müyesser olmadığı için, batın gözüyle seni görebilmek için gözüme uyku ver.
[120] Ahdi gibi, secdegahım senin ayağının toprağıdır, başka değil, başını eğmeyen herkese ver.
[121] Anberli yazıyla benden noktalar koyma; aşkın yüz dağı için miskinin üzerine koyma(?)
[122] Gül yaprağına, taze nergisten su verirsin; dudağından, saf şekere gül suyu verirsin.

te'vilde kâşif-i esrâr–ı **Küntü kenzen mahfiyyen**[123] ve vâkıf-ı envâr-ı **Kâbe kavseyni ev ednâ**dur. [124] ve hemîşe eltâf-ı fazl-ı kibriyâ ile âyîne-i ehl-i vefâda keder komayup münevver itmeden hâlî degüldür ve hadd-ı zâtında hoş -sohbet ü bülend-himmet ve şi'r ü inşâda bî-misl ü bî-mânend ve envâ'-ı hatt yazmada bir derecede mâhirdür ki kâtib-i kazâ vü kader sahâyif-i eyyâmı kalem-i sun' ile meşk ideli misâlin yazmamışdur ve rüsûm-ı nükûşâ bir renk ile kâdirdür ki Nakkâş–ı ezel kilk-i bedâyi'-nigâr-ı lem yezel ile tarh-ı zemîn ü zamânı çekeli ol nakkâş-ı nakş-nigârun nakş-ı pür-hayâline 'aklı irmemiş ve ekser-i kütüb-i meşâyihi mütâla'a-i şerîf ile gözden geçirüp görmüşlerdür. Anun içün elfâz-ı nefîs ile meclis-ârâ ve kelimât-ı selîs ile sâhib-edâ lisân-ı 'Arabî'de Hassân-ı fasihü'l-beyân gibi sâhir ve zebân-ı Fârisî'de H˘âce-i Selmân-ı ma'ânî-perver gibi mâhir ve Türkî dilinde tab'ı Nevâyî gibi mazmûn-ı hâssa kâdir ve şi'ri Nesimî gibi vâfirdür. Sâbıkan memâlik-i 'Arab'ı seyâhat ve cüst ü cûy-ı meşâyih-i tarîkat ü hakîkat idüp erbâb-ı ma'ârif ve ashâb-ı letâyifden çok ekâbir ü eşrâf nazarından behremend olup lutf-ı sîret ve hüsn-i serîret ile fâidemend olup ba'dehu el-emrü biyedillahi [125] hükmünce yine 'azm-i diyâr-ı Rûm kılmış. Ol zamânda pâdişâh-ı 'âlem-penâh Sultân Süleymân Hân-ı felek-bârgâh hazretlerinün şeh-zâdeleri ki Sultân Mustafâ ve Sultân Mehemmed ve Sultân Selîm Hân ve Sultân Bâyezîd ve Sultân Cihângîr cümlesi serîr-i sıhhatde ve mesned-i âfiyetde kâmrân idiler. Sâbıkü'z-zikr bu hâlde mütereddid olup 'acaba bu penc-i güher-senc şeh-zâdelerün kangısınun âsitân-ı felek-âşiyânlarına intisâb itmek savâb ola diyü mütefekkir ü mütehayyir iken ol derde çâre içün hâtır-ı fâtırlarına istihâre hutûr idüp hâb-ı nûşîn ile huzûra vardukda bir pîr-i rûşen-zamîr müşîr-i beşîr olup bu hadîs-i şerîf-i vâcibü't-ta'zîmi ta'lîm yüzinden tefhîm itdirdükden sonra bî-ihtiyâr bî-dâr olup vâkı' olan işâret-i pür-beşâret cevâhirin silk-i nazm-ı âbdâra çeküp hıdmet-i şeh-zâde-i 'âlî-tebâr a'nî Sultân Selîm Hân-ı kâmkârun âsitân-ı felek-medârlarına müteveccih olup bu kıt'a-ı bedî'iyi 'arz-ı 'izz-i huzûr-ı pür-hubûrlarına vüsûl buldurmuşlar. Kıt'a :

Bir gice vâkı'amda bir püsere
Didüm ey şeyh-i 'âkil ü dânâ

Hazret-i pâdişâh-ı devrânun
Penç şeh-zâdesi ki var zîbâ

Biri bebr ü biri esed biri şîr
Biri simurgdur biri 'ankâ

Kangısı taht ü tâca mâlik olur
Kangısıdur cihanda Hızr-ı bekâ

Bana bu sırrı didüm i'lam it
Didi hayrü'l-umurı evsâtuhâ

---

[123] (Ben gizli bir hazine idim) Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ ve Muzile'l-âlbas**, (3. bs.) Beyrut 1352, C.II. s. 132
[124] O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Kur'an 53/ 9
[125] İşler Allah'ın kudret elindedir .

Müşârünileyh çâk ol zamânda şâh-zâde-i cevân-bahtun sohbet-i şerîflerine ve meclîs-i latîflerine leylen ve nehâren yüz sürüp müşerref olmakdan hâlî olmaz ve mezkûr şâh-zâde-i ‘âlî-mikdârun nazar-ı himmet-i bâ-’inâyâtı ile bir mikdâr zamân Anatolı vilâyetine defterdâr-ı timâr olmışlar. Âhir tab’-ı hümâ-pervâzı ol mansıb-ı ‘âliyeden şâh-bâz gibi pervâz itmeden vaz gelüp hevâ-yı âsitân-ı kuds-âşiyân-ı hazret-i şeh-zâdede hezerân ‘izâz ile ârâm ü karâr tutup akrân içre ser-efrâz u mümtâz olup ol dergâh-ı ‘âlem-penâhda makbûl olmışlar. Hâlâ ki pâdişâh-ı ‘âlî-himmetün devletinde ve şâh-zâde-i nîkû-hılkatün nazar-ı ‘inâyetiyle müteferrika bölügünde yüz bin akçe ze’âmete mutasarrıf ve umûr-ı devlete vâkıf kimesnedür. Ol bülbül-i gülistân-ı ma’ânînün ve ol tûtî-i şekeristân-ı hoş -edânun güftâr-ı şeker-rîzi ve eş’âr-ı gülbîzi bî-nazîr ve ma’ânî-i has bulmada ve sûz ü güdâz ile mânend-i Hassân ve vâdî-i nazmda her zamân bir tarz-ı nev peydâ itmede dilîr ve şu’arâ-yı zamân ve zurafâ-yı cihân ekser-i gazel-i bî-nazîrlerine peyrev olup nazîre diyüp câizesine ve iltifât-ı bî-dirîgına mazhar düşüp manzur-ı ulü’l-ebsâr olmışlardur. Netâyic-i tab’ından münâzara tarîkıyla **Sa’d u Sa’îd** nâm bir kitâb-ı sürûr-encâm ve bir manzum **Şerh-i ‘Avâmil** ki makbûl-i efâzıldur ve bir ‘arûz-ı kavâ’id-güster ki pesendîde-i erbâb-ı hünerdür ve dahi **Hüsn-i Yûsuf** nâm bir risâle tasnîf-i hûb ve te’lif-i mergûbdur ki elfâz-ı rûh-efzâsı rengîn ü hoş şîrîn-edâsı derece-i tahrîr ü takrîrden müberrâ vü mu’arrâdur. Ser-â-pâ a’zâ-yı şâhid-i ra’nâ vasfında yigirmi tokuz ‘aded gazel-i bî-bedel ve bir kaç nazm-ı pür-mesel ile sahîfe-i beyânı murassa’ u mülemma’ kılmışdur. Ol dürr-i nâ-süftelerün cümlesinden biri budur ki sıfât-ı dehendür ehl-i suhen olan yârâna rûşendür. Gazel :

Mürde ihyâ eyler açsa ol Mesîhâ-dem dehen
Deyr-i hüsninde lebi ‘İsî durur Meryem dehen

Bûseler sunsa leb-i la’lünden eksilmez müdâm
Bezm-i hüsninde lebi Cemşîd câm-ı Cem dehen

‘Iyd-ı adhâdur visâli âsitân-ı müdde’î
Fi’l-hakika Ka’be’dür hüsni çi zemzem dehen

Emrine râm u musahhar olsa tan mı ins ü cân
Hatt-ı yakûtı Süleymân mühridür hâtem dehen

Görinür kand-i mükerrer her nazarda lebleri
Anlarun benzer ki mâbeynindedür müdgam dehen

Hat degüldür lebleri etrâfını olan muhît
Küştesi çün kareler giymiş tutar mâtem dehen

Lebleri hûnh˘âreliklerle dile düşdi tamâm
Saklasun Hak hakkına açmış durur ‘âlem dehen

Dil kemer gibi dehânın kor tolaşur beline
Kılca hod mûy-ı miyânından degüldür kem dehen

Varlıgı yoklugı bir oldı Celâl’ün gördi kim

Mazhar-ı esmâ gibidür nokta-i mübhem dehen

Mezkûrun nazm-ı dürer-bârı ve güftâr-ı âbdârı beyne'n-nas bî-hadd ü bî-kıyâsdur. Bu bir nice gazel-i bî-bedelleri tahrîr olundı. Gazel :

Ey sevâd-ı hatt-ı ruhsârı zulâm-ı şeb-i 'ışk
Nokta-i hâl-i lebi güm-şüdeye kevkeb-i 'ışk

Ten-i hâkide sanur 'ışkı mukarrer zâhid
Kalıpdur kâlıb-ı cân kâlıb-ı cân kâlıb-ı 'ışk

Zerrece sırr-ı dehânına bulunmazdı vukûf
Dür-feşân olmasa ger bezm-i cinanda leb-i 'ışk

Tâbiş-i 'ışka dil-i zerre getürmez tâkat
Âftâbı düşürür lerzeye tâb-ı teb-i 'ışk

Yazdı fetvâyı kodı 'uşşâka Celâlî Mansûr
Kendü kanıyla vuzu' itmek imiş mezheb-i 'ışk

ve lehu eyzân :

Gamzene Hak ki şehâdet ider kâtildür
Bir nazarda nice yüz bin kana gire Kâbil'dür

Vech-i eşyâda hat-ı nâmun okur 'ârif olan
Hılkatün anlamayan yüzi kara câhildür

Zâhidi sanma havass-ı gam-ı 'ışkuna emîn
Dinini dahi edâ idememiş 'âmildür

Mekre el sunma dimek zülfüne inkâr degül
Sihr Hakdur velî amma 'ameli bâtıldur

Şimdi bu şi'r dinilür de bulunmaz mislün
Dir demez sana Celâlî fasâhat iledür

ve lehu eyzân :

Olmak istersen nigârâ cân ile tenden yakın
Benligi terk eyledün oldun bana benden yakın

Yirde gökde gerçi kim bir şey degül benden ırag
Gökleri tokuz tolandum bulmadum benden yakın

Kurbını idrâk ider cânân ile cân u tenün
Mâliki mülki bilenler mâle mahzenden yakın

Dâmen-i dil-dârı elden komasam kılman 'aceb
Pây-bûsuna vesîle var mı dâmenden yakın

Çeşm-i cân ile Celâlî gördi nûr-ı vahdeti
Hûb-rûya şîveden 'uşşâka şîvenden yakın

ve lehu eyzân :

Halka hak gelmedi Mansur'un Ene'l-hak didügi
Görinür münkire küfr ehl-i Hak'un hak didügi

Ehl-i cezbe dimez ancak sana ahmak zâhid
Belki 'âkilleredür anlarun ahmak didügi

Biz anı milket-i nâ-sûte mukayyed görürüz
Sûfiyenün 'âlem-i lâhûte mutlak didügi

Gönül alçakda didükse bizi alçakda koma
Âsmândan yücedür 'ârifün alçak didügi

Dest-gîr oldı getürdi bizi Cemşîd itdi
Başımuz tâcı durur sâkînün ayak didügi

'Amel ü fi'lüni bilsen yine benzer zâhid
Nahviyunun müte'allık müte'allak didügi

Her ne dirlerse disünler ko Celâlî sana halk
Didügi kimsenün olmaz olur ol Hak didügi

Hakkâ budur ki ol server-i efâzıl-ı 'âlemün bî-hadd icâd-ı hâsı vardur. Cümlesinden bu gazel-i pür-sûz dahi çün mihr-i dil-efrûz-ı maşrık-ı tab'ından tâli' u lâmi' olup her beytinde ikişer ma'nâ muzmer ve birisi mânend-i dürr-i gevherdür. Vâkı'a mezkûr gazelün edâsı mertebe-i i'câz ve nazîre dimeden mu'arrâ ve mümtâz vâkı' olmışdur ve ma'lûm-ı şerîf-i erbâb-ı kalem ola ki mezbûr gazelün matla'ı şeh-zâde-i 'âlem ü âdem ve Sultân-ı encüm-haşem ve nûr-ı dîde-i ashâb-ı himem vasfında rakam olmışdur. Gazel :

Gerçi dirler o şehün kavs-i kazâ tir-i kader
Tîr-i per-tâv idemez kavs-i kazâ tiri kadar

Darb-ı dest egdirür anun başını egmez ise
Serv-i ser-keş kadd-i bâlâsını görse baş eger

Hande kılsa ol lebi gonce göreydün n'eyler
Güllerin bâd-ı sabâ defter-i hüsnini dürer

Göz terâzusına urmak ikisin kıymetden
Cevher-i hâk-i kudümün görürüz kuhl-ı basar

Âhımuz şu'lelenür da'vet-i agyâr itse
Korkaruz vara düşe hırmen-i hüsnine şerer

Erre-i mihnet ile turmadı deldi dilümi
Şöyle benzer o perîşân saçına şâne deger

Anmaz agyâre visâlin o şehün olsa Celâl
Havfî budur ki tolaşmıya miyânına kemer

Bu kıt'a-ı zîbâ dahi ol efsah-ı fusahânun ve emlehü'ş-şu'arânundur ziyâde a'lâ ve gün gibi mücellâ vâkı' olmışdur. Kıt'a :

Bakdum sipihr-i hüsne bir gün bir ay gördüm
Gönlüme meyl ü mihrin anlarun eyledüm 'arz

Adıyla biri Mûsâ nâmıyla biri 'Îsâ
Dil virmek ana vâcib teslîm-i cân ana farz

Gerçi biri melekdür biri perîdür ammâ
Nisbetleri Celâlî beyne's-semâi ve'l-'arz

Bu bir nice beyt-i mülemma' ve matla'-ı murassa' dahi anlarundur tesvîd olundı.

Göz yaşı degül yoluna harc itdügi çeşmüm
Bin derd ile kesb eyledügi alnı deridür

Diğer: Sa'id-i sîmîn-i sâkîdür bizi mest eyleyen
Bâdeden sanman kerâmet ol yed-i beyzâ durur

Diğer : Dil-i gümrâhum izünden gözi gitmezse n'ola
Kebkebün nakşı ana necm-i hidâyet görinür

Diğer : Ölecek demde vasıyyet kılayın her sem kim
İşigün itlerine râhat–ı rindân olsun

Diğer : Gözüm sûfî safâ mir'at-ı hüsn-i yârda
Keşf-i hâl olmaz kişiye sûret-i inkârda

Diğer : Ahkâmuna Sikender ü Dârâ kulak çeker
Tevkı-i çîn-i zülfüne tugra kulak çeker

AHMED Efendi: Zât-ı ferhunde sıfâtı ve nahl-i vücûdı pür-cûdı sa'âdet-simâtı gülzâr-ı İstanbul'da mânend-i serv-i dil-ârâ neşv ü nemâ bulmışdur. Nâm-ı kirâmı ve ism-i sâmileri Sümmî seyyidü's-sakaleyn oldugı erbâb-ı 'irfân mâbeyninde azharu mine'ş-şemsi ve ebyenü mine'l-emsi [126] dür. Haseb ü neseble kemâl-i edeble ekâbir ve akrânından mümtâz ve zekâ vü ferâsetde gâyet teferrüs ü taharrüs ile kavâbil-i rûzgâr arasında ser-efrâzdur ve şân-ı şerîfleri müstevcib-i atûfet olmagın pâdişâh-ı gerdûn-ı dest-gâhun da'imâ manzûr-ı hümâyûnları ve vüzerâ-yı 'izâm-ı himemdür. Sadâret ü 'uzmâ-yı erkân-ı devlet ü sa'âdetün yevmen fe yevmen âsâr-ı terbiye-i sa'âdet-makrûnları olup bidâyet-i hâlden ilâ hâzihi'l-eyyâm bî-infisâl ü insirâm menâsıb-ı 'âlîyeden hâlî olmayup el'an sevâd-ı e'âzım-âmedde mâl defterdârlıgı

[126] Güneşten daha parlak ve dünden daha açık.

umûrına me'mûr olup hulk-ı 'azîmle herkesi hoş -hâl kıldıgundan gayrı hıdmet-i pâdişâhîde idrâk-i tab'-ı hurşîd-tenvîrin kendüye rehber-i delîl bilüp her vechile zabt-ı emvâlde sa'y-i cemîl göstermek ile makbûl-i dergâh-ı Sultân ve pesend-i vüzerâ-yı 'âlî-şân olmışdur. El-hak vücûd-ı şerîflerinde bir mertebede kâbiliyyet ü istihkak ve zât-ı latîflerinde ol derecede isti'dâd ve emsâl içre haysiyyet ile tâkdür ki pâye-i emârete belki mesned-i eyâlete kadem basmaga cümleden akdem ü ehakk oldugın hazret-i pâdişâh-ı Cem-câh ve hâkân-ı Süleymân-bârgâh ve vüzerâ-yı 'âlî-makâm defa'at ile iş'âr u izhâr buyurmuşlardur. Ümmîddür ki 'ankâribü'z-zamân netîce-i nazar-ı şâhen- şâh-ı gerdûn mekân zuhûr bulup me'âric-i imâret bel medâric-i eyâlete su'ûd ideler. hakkâ budur ki vücûd-ı pâki ve tab'-ı derrâki kanûn-ı âl-i 'Osmânîde bî-hemtâ ve zihn-i mustakîmi tarîk-ı nazmda sâhib-edâ ve fehm-i selîmi üslûb-ı inşâda münşiyân-ı sâbıka-i lâhikadan merâtib ile a'lâ zîrâ ki eyyâm-ı cevânîde rûz ü şeb tahsîl-i ma'ârif idüp fünûn-ı 'ulûma vâkıf ve zebân-ı Fürs ve Nevâyî'de olan kütüb-i mütedâvileye cidd ü cehd idüp her birinden lezzet-i tâm ile mütelezziz olup meşhûr-ı eyyâm olmışdur. Hususâ nagz u mu'ammâda nâmî ve fenn-i 'arûz u kâfiyede sânî-i Câmî'dür. Bî-tekellüf üslûb-ı gazelde mânend-i Emîr-i Husrev ve sözleri pür-sûz ve tarîk-ı kasîdede Enverî-i dil-firûz gibi ma'ânî-endûz ve 'arsa-i tevârîhde müverrih-i rûzgâr-ı rûşen-i selîs ü hem-vâr sohbet-i hâssı ferah-bahş-ı dili bî-karârdur. Bu bir nice beyt-i güher-bâr ol 'âlî-tebârundur takrîr ü tahrîr olundı. Gazel

Düşde zülf-i yâri yunmada görüp fâl eyledüm
Dâl geldi devlet-i vasla anı dâl eyledüm

Nakd-i câme bûsesin azırganan cânâneyi
Râyegân pehlûya çekdüm bir 'aceb âl eyledüm

Nâsihün kavline meşgûl olmış iken câm ile
'Âlem-i ıtlâka düşdüm terk-i işgâl eyledüm

Dest-bûs-ı yâre sa'y ile irişmez gördüm el
Pâyine düşdüm bu cism-i zerdümi âl eyledüm

Ehl-i 'ışkun olmaga kâmil 'ayârı Hâlî'yâ
Cism-i zerdüm pûte-i 'ışka salup kâl eyledüm

ve lehu: Çün mahzen oldı mihrüne gel kaçma sîneye
İrgür meta'-ı vaslunı tapşur hazîneye

Girdâb-ı eşküm içre tenüm döndi âh ile
Bâd-ı muhâlif ile atılmış sefîneye

Diğer : Sevdüm seveli cân ile ol şûh dilberi
Derd ü belâdan olmadı bir lahza dil beri

Sûz-ı derûn-ı sîneye rûşen delîldür
Par par yanan fitîle-i dâgum 'alevleri

'Iyd-ı visâle eylemedüm te'hir bûsesin
Ta'lîk ider muhâle idüp şîve ol perî

Döymez doyunca baka ruh-ı yâre gözlerüm
Girse sehâb-ı zülf dahi mihr-i enveri

Sor leblerinden ol sanemün Hâlî'yâ haber
Dünyâda bilmek ister isen zevk-ı kevseri

Müşârünileyhün ebyât-ı hâlet-bahşları hâlden hâlî olmamagun e'âlim-i 'ulemâ-yı mütecerrin ve efdal-i fuzalâ-yı rûy-i zemîn olan Muslihiddin Lârî hıdmetlerinün gûş-ı hûşına irdükde Hâlî mahlasın erzâni buyurmuşlar ve bu bir nice beyt dahi berâ-yı tab'-ı mustakîmlerindendür. Nazm

Nişân idüp cefâ tîrine her dem cism-i sad-çâki
Kaşı yayum yiter urdun tîr-i sehm-i sihem-nâki

Boyadı gökleri göge duhân-ı nâr-ı dil-sûzum
'Alevler eyledi peydâ çıkup yagmaya eflâki

Diğer : Firâk-ı la'l-i nâbunla belâ irişdi çok câna
Terahhum cân-ı 'âlem şol iki gözden akan kana

Hayâl-i yâr her dilde levend olmış gezer Hâlî
Sana vardukda habs idüp anı 'arz eyle Sultâna

RAVZA-İ SÂNÎ Mevâlî-i 'izâm ve 'ulemâ-yı fihâm ve müderrisîn-i nîk-nâm güftârındandur.
İBNİ KEMÂL AHMED Efendi: Kemâl ü fezâyil ile ser-âmed a'nî Mevlânâ Ahmed Kemâl Paşa-zâde dimekle ma'rûf ve 'ulûm-ı zâhire vü bâtıne ile mevsûf zât-ı şerîfi bir güher-rahşândur ki âftâb-ı cihân tab' kemâl-i fasâhatde 'inâyet-i edeb ile perveriş kılmış ve 'unsûr-ı latîfi isti'dâd ile bir cevher-i tâbândur ki mâhtâb-ı 'âlem-tâb menba'-ı belâgatde te'yidât-ı ser-medi ile perverde itmişdür. Beyne'l-'ulema'ü'l-'izâm mecma'ü'l-hakâyık ve'inde'l-mevâlîü'l-kirâm mütecemmi'ü'd-dekâyık ve tahrîr-i tefâsirde bî-nazîr-i zamân ve takrîr-i ehâdisde dil-pezîr-i 'ulemâ-yı cihân ve fünûn-ı 'ulûma geregi gibi resâyil yazmışdur makbûl-i tabâyi'-i merdüm-i efâzıl olmış ve zebân-ı Fârisî'de **Hakâyıku'd-Dekâyık** sebt kılmış bir hadde kava'id-i pür-fevâyid göstermiş ki mütâla'asında hıred-i hurdedân hayrân kalup engüşt-i hayret der-dehân ve zâr ü ser-gerdân olur. Eger ol dürr-i deryâ-yı hünerün te'lîfâtını ve tasnîfâtını birer birer yazup beyân idersek gâyetde söz uzadur. Zîrâ ki lâ-yu'add ü bî-hadd vâkı' olmışdur. Şöyle ki eyyâm-ı vilâdetinden zamân-ı mevtine dek günde bir cüz ü tasnîf kısmet olmış cümlesi mümkin-i tahrîr ü takrîr degüldür. Bir derecede tesvidleri gün gibi şuyu' ve iştihâr bulmuşdur ki azharu mine'ş-şemsi [127] dür. Vasfından müberrâ ve medhinden mu'arrâdur. Cemi'-i tesânifi ehâlî içre meşhûr ü mu'teber ve elsîne-i efvâhda mezkûr ü rûh-

[127] Güneşten daha parlak

perver ve şi'r ü inşâda tevâmân-ı H^vâce-i Cihân ve hem-zebân-ı Kemâl-i Isfahân yanında tıfl-ı ebced-h˘ân degüldür. Mısra'

Her çi gûyem bih ez an est çi gûyem û râ [128]

El-hâsıl asnâf-ı 'ulûmdan şöyle habîrdür ki cem'-i fuzalâ-yı 'Arab u 'Acem anun bî-nazîr oldugına kâyil ve ol server-i efâzıl nice zamân pâdişâhımızun eyyâm-ı devletinde müftî-i devrân olup belki zümre-i ins ü cânı iftâsıyla ihyâ itmegin müftî-i sakaleyn oldugı ve günde bin fetvâ-yı mesâyil-i dîn seyyîd-i hafıkayn virdügi hadd-i tevâtüre irmişdür. El-hak ol yegâne-i rûzgâr her bir fende fâzıl-ı fuzalâ-yı nâmdâr olmışdur. Lâkin şu'arâ-yı şeker-güftâr gibi mahlas ihtiyâr itmemişler egerçi gazeliyyâtın tertîb-i dîvân üzre sebt itmişdür. Cümlesinden bir iki matla' u beyt-i zîbâ bir nüshâ-yı dil-küşâ-yı pür-ifşâya teyemmünen yazıldı. Şi'r :

Nîce toyunca görem sen gül-i nâzük bedeni
Kendü kirpigüm olupdur bana gözüm dikeni

Diğer : Gülşenün âb-ı revânı sana öykünmek neden
Oldı ise n'ola ger sengîn-dil ü nâzük beden

Diğer : 'Aks-i hilâli düşse suya dir gören anı
Peyk-i revâne benzer elinde nacak tutar

Diğer : Dâmen-i himmetüm altında felek bir fânûs
Lâ-mekân şehri içinde bu gice bir 'asesin

Diğer : Agzına urmasa la'lün hâtemi mühr-i sükût
Sözlerüm sûzı salardı hırmen-i devrâna ot

Diğer : Gülşene servünden iletmiş haber peyk-i sabâ
El uzatmış kim çenâr ide anunla merhabâ

ve sarây-ı 'âlem-i bî-bekâ oldugına binâen bu kıt'a-ı nasîhat-âmîzi ta'mir-hâne-i 'âriyet bâbında kalem-i 'anberînerden kitâb-hâne-i 'âlemde zuhûra getirüp rakâm kılmış. Kıt'a :

'Aklı yokdur cihanda anun kim
Taşa topraga harc ide mâlı

İş bu dâr-ı gurûra nen sıgmaz
Nene yitmez bu kubbe-i 'âlî

HÂCE Çelebi : Hulasâ-i erbâb-ı vücûd ve zübde-i ashâb-ı fazl ü cûd Mevlânâ Ebu's-Su'ûd eban 'an ceddin dürlü ma'ârifle meşhûr ve ahlâk-ı kerîme ile makbûl-i tabâyi'-i cumhûrdur. Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki pâdişâh-ı devrân ve Sultân-ı ehl-i imân ve Süleymân-ı mekânun zamânında 'ulemâ-yı ins ü cân ve re'is-i fuzalâ-yı cihân ve muktedâ-yı pîr ü cevân

128 - Her ne söylesem ondan daha iyidir, ona ne diyeyim.

a'nî hazret-i müftî-i zamândur. Ol zât-ı 'azîmü's-sıfât kemâlat-ı bî-nihâyet ile Hazret-i Ebû Hanîfe-i sânî ve ol menba'u'd-derâcât ma'lûmât-ı bî-gâyetle müfessir-i âyât-ı Rabbânî ve şârih-i ehâdis-i Mustafâ ve vâris-i 'ulûm-ı Nebevî'dür. Hattâ Kur'ân-ı 'azîm-i fasâhat-âyât-ı mu'ciz-nişân ve Furkân-ı kerîm-i belâgat-ı gâyâtı celilü'ş-şâne bir tefsîr-i bî-nazîr-i Şâfî ve şerh-i dil-pezîr-i vâfî kılmışdur ki Keşşâf-ı müşkil-küşâ hâll-i hakâyıkında hayrân ve Kâdî-i Beyzavî fehm-i dekâyıkında ser-gerdândur. Elhamdülillah ki sene isnâ ve seb'in ve tis'â mi'ede sa'y ü ihtimâmları ile ihtimâme irişüp pâdişâh-ı nîkû-fercâm hazretlerinün be-tarîk–ı hediyye-i 'izz ü pür-cûdlarına irişdükde makbûl-i hazret-i Sultân ve pesend-i fuzalâ-yı zamân vâkı' olup bir dâirede mazhar-ı 'inâyet ü ihsân olmışdur ki kâbil-i ta'bir ü beyân degüldür ve bu kadar fezâyil ile ve bu denlü câh ü celâl ile gâh gâh hâtır-ı şerîflerine ve tab'-ı latîflerine fâyih ü lâyıh olur ki nazm-ı mevzûn-ı belâgat-meşhûn mânend-i dürr-i meknûn sahîfe-i rûzgâra kalem-i güher-bârlarından zuhûra gelüp mestûr ola. Şöyle ki kasâyid-i mûciz-nişânları reşk-i Sahbân u Hassân ve inşâ-yı bediyü'l-beyânları gayret-i Vassâf u Hâce-i Cihân'dur. Bu kıt'a-i zîbende-me'âl anlarundur ki mâsadak-ı hâl ve şâhid-mâkaldür. Kıt'a :

Mahv olup gitmez mürûr-ı dehr ile bâkî kalur
Hâme ile safha-i evrâkda mezbûr olan

Safha-i 'âlem ne resme levhdür kim altına
Neşf eyler bir nefesde üstine mestûr olan

Bî-ser ü sâmân gider nâ-bûd ü nâ-peydâ olur
Haşmet ü câh ü celâl-i 'âleme mesrûr olan

Hâb-ı gafletden uyan fehm it cihânun hâlini
Ey zamâne devlet ü ikbâline magrûr olan

Bu matla'-ı pâk eş'âr-ı sûznâklerindendür hayli 'âşıkâne ve rindâne vâkı' olmışdur. Zîrâ ki sâbıkü'z-zikr 'âlem-i şebâbda bir şehvâr-ı zerrîn-rikâbun 'âşık-ı bî-karârı olup inân-ı ihtiyârı elden virmiş gâh u bî-gâh cevelângâh yirlerin seyr ü temâşâ içün dolanurmış. İttifâken bir kere mülâkat-ı dîdâr müyesser olmayup 'arsagâh içre sümm-i semend-i sabâ-reftârın bî-tereddüd ol üftâde-i dil-dâde hâk-i râha düşüp pâmâl-i rûzgâr olup bu matla'-ı bedi'yi bî-ihtiyâr hasb-i hâl-i dil-i zâr diyü nakş u nigâr kılmış bu evrâkda sebt oldı. Matla' :

Bî-hod oldum eser-i sümm-i semendin göricek
Hâlüm ey dil 'acebâ nic'ola kendin göricek

Fuzâlâ-yı zamânun hûşmendi a'nî **PERVÎZ EFENDİ**: Güzîde-i 'ulemâ-yı 'izâm ve pesendîde-i fuzalâ-yı kirâmdur. Tab'-ı mustakîmi istikâmetle mevsûf ve zihn-i selîmi selâset-i güftâr ile ma'rûfdur. Sâbıkan rikkât ile merhûm Sultân Mehemmed Gâzî evkâfına mütevellî olan mürebbi'-i ezhâr-ı ravza-i letâif ve müretteb-i eşcâr-ı devhâ-i ma'ârif a'nî magfûren Nişâncı Mehemmed Beg'e müntesib olup anlardan Sultân-ı kişver-küşânun vezîr-i a'zâmı olan merhûm İbrâhim Paşa hıdmetlerine ihtisâs-ı 'ubudiyyet iktisâb idüp anlardan dahi müşârünileyh pâdişâh-ı nîkû-nijâdun 'ibâd-ı hâlisü'l-fu'adları silkine münselik olmışlar ve

ekser-i ‘ulûmı merhûm Kemâl Paşa-zâde hıdmetlerinden tahsîl ü tekmîl itmekle ferîd-i dehr ve vâhid-i ‘asr olup mütâla’a-i dakîki tahrîr-i dürer-nisâr ve mülâhaza-i ‘amîki kalem-i ‘anberîne mukârin olmagla ma’ânî-i âsârı envâ’-ı ‘ulûmda tasnifât-ı mu’ciz-âyâtı ve asnâf-ı fünûnda te’lifât-ı belâgat-ı gâyâtı beyne’l-’ulemâ şuyû’ bulup ve ‘inde’l-fuzalâ mütedâvil ü matbu’ vâkı’ olmışdur ve merâtib-i menâsıbı tertîb ile bilâd-ı e’âzımda kemâl-i ‘adâlet ve nihâyet-i istikâmetle bir dâ’irede kazâ ve hükûmet eylemişdür ki havass ü ‘avâm kendüden hoş nûd u râzı ve belki kâffe-i enâm icrâ-yı şer’inden müterâzı olup eyyâm-ı ‘adâlet-şi’ârında âsûde-hâl ve müferrihü’l-bâl olmışlardur. Hâlâ Sultân-ı zevi’l-ihtirâmun eyyâm-ı sa’âdet-fercâmında ‘izz ü fer’ ile Anatolı kâdî-’askeridür. Zât-ı hümâyûn-sıfâtı melek-haslet ü dervîş-sıfât ve evkât-ı huceste-sâ’âti ibâdât-ı Rabbânî ile ûmûr-ı ‘âmme-i zamâne mebzûl ve emn ü emânet ve dîn ü diyânet ile fuzalâ-yı devrân içre makbûl ve kemâlat-ı bî-nihâyet ile ser-âmed-i efâzıl ve isti’dâd-ı bî-gâyetle yegâne-i devrân ü bî-nazîr-i mevâlî ve zübde-i emâsil ve ehâdis ü tefâsirde şöyle zebân-âverdür ki nice nice ‘ulemâ-yı zamân yanında tilmîz-i bî-zebândur ve tab’-ı vekkâdı kemâl mertebede ve zihn-i pak-nihâdı bir derecede şöhret-i tâm bulmuşdur ki kalem-i dü-zebân sahîfe-i devrânda ‘ale’d-devâm pûyân u cûyân olsa binde birin beyân idemez. Ol kân-ı mürüvvet ve ma’den-i sehâvet mü’ellif-i tezkîreye envâ’-ı ri’âyet ve eltâf-ı bî-gâyet itmeden hâlî degüldür. El-hak zebân-ı Türkî ve Fârisî’de eş’âr-ı ‘âşıkânesi hûb ü mergûbdür. Bu ebyât anlarun cümle-i eş’ârındandur ihtisâr olınup izhâr olundı. Ebyât :

Geldi bahâr n’eylesün ‘uşşâk bâdesüz
Yâ râh-ı ‘ışka nîce gidilsün zevâdesüz

‘Uşşâk-ı mest-mendi kemendünle yed yüri
Zîrâ seg-i şikârî yaraşmaz kılâdesüz

Diğer : Hatt-ı ruhsâr-ı yâre gussa çekme
Olur zâhir çerâg dibi karanu

Diğer : Gelüben gitdügi bir oldı hadeng-i gamzen
Kim umardı bu cefâyı bana mihmânumdan

Diğer : Ol hilâl ebrû meta’-ı hüsnini garrâ satar
Gah ‘arz eyler cemâlin gâh istignâ satar

Bana turup kıssa-i Ferhad ü Mecnûn söyleyen
Derd esrârını ol benden alur bana satar

ve müşârünileyh içün akrânından birisi ba’z-ı kelime-i nâ-sezâ eyledügi mesmu’-ı şerîfleri oldukda bu kıt’a-i latîfi hûb buyurmuşlardur zerâfetden hâlî degüldür. Kıt’a :

Bize kâfir dimiş bir ‘âlim-i dehr
Yalanun yok durur hergiz fürûgı

Müselmân diyelüm biz dahi ana

Dürûgî râ ne-şâyed cuz dürûgî [129]

Vâris-i ‘ulûm-ı Nebî **MEHEMMED Çelebi**: İstanbullı’dur. ‘Abdülkerim-zâde dimekle ma’rûf ve ehâlî-i kibâr ve mevâlî-i ‘âlî-mikdâr içre ehliyyet ü mevlevîyyet ile mevsûf sâbıkan pâdişâh-ı dîn-perver ve şâhenşâh-ı heft-kişverün ‘asâkir-i muzaffer-âyînine Anatolı kâdî ‘askeri olmış hâlâ ol ûmûr-ı pür-hatardan dûr düşmüşdür. Hadd-ı zâtında tab’-ı safâ-âyîni cânib-i nazma mâyil ve zihn-i pâki edâ-yı hûb ile pesendîde-i şu’arâ ve güzîde-i fusahâ olup ‘ulemâ-yı ‘izâm içre nazm-ı belâgat-nizâm ile şöhret-i tâm bulmışdur. Zîrâ ki zebân-ı Türkî ve Fârisî’de gazeliyyâtı bî-hadd ve lisân-ı ‘Arabî’de kasâyid-i pür-fevâyidi lâ-yu’addur. Cümlesinden bir kaç matla’-ı ‘anber-âmîz ol tûtî-i şeker-rîzün netâyic-i tab’ındandur sebt olundı . Matla’ :

Hâk-i ‘anber hevâsı hoş -bûdur
Kûy-i yârün güzelligi budur

Be-gû cân kun fedâ der-pîş-i men bes
Kunem hâhem zi la’let yek suhen bes [130]

Eşk der kûşe-i uzlet mey-i nâb est merâ
Ciger-i rîş dem-âlûde kitâb est merâ [131]

MEHEMMED Efendi : Kara Çelebi dimekle ma’rûf ü meşhûr Karaman’dandur. Sâbıkan taht-ı Kayâsıra pâdişâhı olan Sultân Bâyezîd merhûmun vezîri olan Mehemmed Paşa’nun babası mu’takâsından imiş. Rûz ü şeb ‘ilme iştigâl gösterüp ol devrde kuzât zümresinden ‘add olmış ve mezkûr Kara Çelebi Karaman’da neşv ü nemâ bulup ‘ulûmı tahsîl idüp ‘ulemâ-yı Rûm içre ser-âmed olmışdur ve bu devrde pâdişâh-ı ‘âlem-penâhun ve Sultân-ı bârgâhun üç pâre tahtına kâdî-i nîk-baht olup kâffe-i enâm ve havass ü ‘avâm eyyâm-ı ‘adâlet-şi’ârında asûde-i rûzgâr olup mezkûrdan hoş nûd ü râzı olmışlar. ‘Âkıbetü’l-emr dârü’l-fenâdan cânib-i serây-ı ‘âlem-i bekâya ‘azîm ve taraf-ı huld-ı berîne ve sû-yi hûr ü ‘ayna müteveccih olmış ve hadd-ı zâtında ehâlî-i fihâm ve mevâlî-i ‘izâm ve beyne’l-hası ve’l-avâm arasında sâhib-ma’ârif ü esrâr-ı ‘ulûma vâkıf imiş. Tabî’at-ı şi’riyyesi gâyetde hûb ve ekser sözleri ehl-i dil içre mergûbdür. Zîrâ ki ebyât-ı ‘âşıkânesi tahayyül ü kelimât-ı rindânesi pür-mesel ve mahlası Bahrî vâkı’ olmışdur. Ber-muktezâ-yı mahlas cümle-i eş’ârı firkat-âmîz ü mahabbet-engîzdür. Cümlesinden bir iki matla’ sebt olundı. Matla’ :

Gerçi her mehrûya dil virmekde mâhirdür gönül
Sen sanemden gayrıye baş egse kâfirdür gönül

Diğer : Baş egmez sen sanemden gayrıye dil
Dögerlerse Efendi tâb-ı deyince

---

[129] Yalana yalandan başkası yaraşmaz.
[130] Canını benim huzurumda feda et de yeter, feda ederim, yakut dudağından bir söz yeter.
[131] Uzlet köşesinde göz yaşı saf şaraptır benim için, yaralı ciğerim kana bulanmış kitaptır benim için.

Diğer : Didi meh gün yüzüne bende olup
Kuluna da begüm bed-rû dirler

MEHEMMED Çelebi : Müftî-i zamân ve zübde-i cihân ve Sultân-ı fuzalâ-yı kirâm ya'nî şeyhülislâm Monlâ hazretlerinün büyük oglıdur. Niteki vasfında dinilmişdür. Kıt'a li Bâkî :

Hâsıl-ı 'ömr-i girân-mâye-i şeyhü'l-islâm
Pertev-i lutf-ı Hüdâ nûr-ı Hüdâ revnâk-ı dîn

Menba'-ı mekremet ü lutf-ı Mehemmed Çelebi
Vâhib-i fazl u 'atâ sâhib-i 'izz ü temkîn

Pâdişâh-ı nîk-nâm ve Sultân-ı hûb-fercâmun eyyâm-ı devlet-encâmında kâdî-i Şâm olmış idi. Bu denlü fazl ü kemâl ile yine rind ü lâubâli şürb-i meyden hâlî olmayup sâhib-meşreb kimesne idi. Şam'dan 'azl olup âhir kazâ-yı Haleb'e vâli olmış idi. Ol zât-ı 'âlî-mikdâr fünûn-ı ma'ârifle nâmdâr ve zebân-ı Fürs'de mümâreseti bir haddedür ki kâbil-i imkân degüldür. Zîrâ ki güftârı gâyetde selâset üzre vâkı' olmışdur ve hutut-ı muhtelife tahrîrine sâlik 'ale'l-husus nesta'lık yazmaga mâlikdür. Tedâvin-i şu'arâ-yı zamânı ve fuzalâ-yı cihânı cem' idüp her birisinden istifâde hâsıl itmiş idi. Hayfâ ki ol gül-i gülistân-ı ma'ânî olan evân-ı cevânîde terk-i 'âlem-i fânî kılup ravza-i câvidânı makarr idindi. Mezârı şehr-i Haleb'dedür. El-hak tab'-ı tarab-engîzi nefîs ve zihn-i ferah-âmîzi güftâr-ı sûznâk ile selîsdür. Eş'âr-ı dürer-bârı üç zebân ile efvâhda cârî ve Fârisî'de kemâl-i mertebede tahayyüle kâdir ve sûz ü güdâz ile şâ'ir-i sâhir ve bi't-tab' hâtır-ı şerîfi şi're mâyil oldugından Meylî mahlas ihtiyâr itmişler idi. Bu bir iki matla'-ı Fârisî anundur. Metâli':

Be-âyin-i vefâ bestî miyân râ yâ hıyâl est în
Çunîn nâzük hıyâlî key tevân besten muhâl est în [132]

Ey der dilet be-ehl-i vefâ cevr ü kîn heme
Çeşmet be-nâz reh-zen-i merdân-ı dîn heme [133]

KÂMÎ Efendi : Mevâlî-i 'izâm ve ehâlî-i fihâm zümresindendür. Mevlid-i şerîfi Edirne'dür. Hâlâ pâdişâh-ı kâm-bahşun nazar-ı 'inâyât-ı berekât-âyâtı ile kâm-bîn ü kâmrân olup şehr-i mezbûrda kâdî-i 'adâlet-nişândur. Ehliyyetde ehâlî içre akrânı nâdir ve fuzalâ-yı 'asr arasında fazl ile şâ'ir ve üslûb-ı inşâsı bî-nazîr olmagın pâdişâh-ı sa'âdet-encâm nâmına **Kimyâ-yı Sa'âdet**'i nesr ü nazm ile Türkî'ye terceme kılmışdur. Fi'l-hakika mezbûr kitâb kalem-i müşkîn-rakamdan dil-pezîr olmışdur. Bu bir kaç beyt-i 'âşıkâne vü rindâne anundur. Ebyât :

Esîr-i bend-i zülf ü kâkül-i 'anber-feşânum ben
İki zencîr ile baglu yatur şîr-i jiyânum ben

---

[132] Vefa yoluna kayıtlandın ya da bu hayaldir, böyle ince düşünceye nasıl kayıtlanılabilir, bu muhaldir.
[133] Ey sen ki gönlünde vefa ehline karşı hep cefa ve kin var; gözün naz ile hep din adamlarının yolunu keser.

Diğer : Gülnâr-ı ruh-ı dilbere her kim ki semen dir
Âteş ola anun yiri mânend-i semender

Öykündügiçün sana çemende gül-i bî-har
Sûsen dil uzadup seni v'ey bunda dikene dir

Zühd ü salâhla sulehânun ercmendi a'nî **SÂLİH Efendi**: Celâl-zâde Nişâncı Beg'ün birâder-i ercmendidür. Sâbıkan pâdişâhımızun 'asrında Mısr'a kâdî olmış. Hâlâ kûşe-i 'uzletde teka'üd ihtiyâr idüp şâm ü subh takvâ vü salâh ile tahsîl-i amel-i sâlih ve terk-i fi'l-i tâlih itmeden hâlî degüldür. Ol efâzıl-ı zamân mevâlî-i 'âlî-şân mâbeyninde ferzâne-i akrândur. ve üslûb-ı inşâsı dil-küşâ ve tarz-ı gazel-i ferah-fezâ vâkı' olmışdur. Cümlesinden bir iki matla' u beyt sebt olundı. Matla' :

Cism-i zerdüm kara kara daglardur bî-kıyâs
Şâh-ı 'ışk egnüme geydürdi pelengî bir libâs

Diğer : Âhir oldı 'ömr çün geçdi hevâ şimden girü
N'eyleyin el virdügin dünyâ bana şimden girü

Ben cihân sevdâlarından çekdüm el ey müdde'î
Ser-te-ser dünyâ gamını al sana şimden girü

Mevâlî-i 'izâmun hûşmendi a'nî **MEHEMMED ŞÂH Efendi** : Silsile-i neseb-i pâki Sultân-ı meşâyihü'l-kibâr ya'nî Hazret-i Mollâ Hudâvendigâr'a muttasıldur. Halbuki ol şehvâr-ı 'âlî-himmet evân-ı cevânîde ve gülzâr-ı fânîde gül-ruhsâr cevânlar ile 'ayş ü 'işret idüp cân ü dilden tâlib-i erbâb-ı meşreb olmagın şevk ü zevkden rûz ü şeb hâlî degülken yine Vâhibü'l-âmâl ve Feyyâz-ı müte'âlün 'inâyetiyle kesb-i kemâlât-ı dünyevî ve isti'dât-ı uhrevî tahsîl ü tekmîl kılup tefâsirde makbûl-i efâzıl ve ehâdisde kelâm-ı belâgat-nümâ ile güzîde-i emâsil ve ekser-i 'ulûm-ı menkûl ü ma'kûlde ser-âmed-i 'ukalâ ve her bir fende mümtâz u ser-efrâz ve akrân içre bî-hemtâ olmışdur. Hâlâ ol 'azîz-i fuzalâ-yı zamân kazâ-yı Mısr ile kâmrândur. Egerçi tab'-ı latîfleri şi're mâyil ve nazma şâmildür ammâ çendân maksûd ü murâd idinmezler. Ahyânen berâ-yı hâtır-ı yârân bir gevher-i tâbân peydâ ider. Beyt :

Tagılur gam leşkeri oldukca kâkül âşikâr
Nitekim ceyş-i 'adû görünse tûg-ı şehriyâr

Vâris-i 'ilm-i Nebi a'nî **'ÂLİ Efendi Hınnalı-zâde**: Ehliyyetle ehâlî-i fihâm ve mevleviyyetle mevâlî-i 'izâm zümresindendür. Pâdişâh-ı 'âlem-penâhun devâm-ı devletinde ve eyyâm-ı sa'âdetinde hâlâ 'izz ü ikbâl ve câh u celâl ile kâdî-i Medîne-i Şâm ve 'adâlet-güster-i kâffe-i enâmdur. Ol zât–ı kerîmetü's-sıfât Hınnalu-zâde dimekle ma'rûf ve dîn ü diyânetle mevsûf vücûd-ı şerîfi kemâlât-ı reng-â-reng ile ârâste ve 'unsûr-ı latîfi envâ'-ı ma'ârifle pirâstedür ve tab'-ı dürer-pâşı vâdî-i nazmda üç zebân ile şi're kâdir ve her 'ilme şürûh u havâşi yazmada mâhir ve fünûn-ı 'arûz ü mu'ammâda ser-âmed-i ehl-i hüner ü müşkil-küşâ ve her birinde fevâid-güster ü kavâid-nümâ ve üslûb-ı inşâda H˘âce-i Cihân gibi ferzâne-i zamân ü makbûl-i münşiyân-ı cihân ve eş'âr-ı Tâzî vü Fârisî ile meşhûr-ı 'Arab ü 'Acem ve güftâr-ı Türkîsi ma'nâ-yı rengîn ile gamzedâ-yı dil-i pür-gamdur. Zîrâ ki ser-â-pâ

hasb-i hâl-i ‘âşıkân-ı hazîn ve vasf-ı cemâl-i mâh-rûyân-ı zühre-cebîndür. Cümlesinden bu bir kaç Fârisî ve Türkî ebyât anlarundur. Ebyât

Goftem suhenî gûy merâ goft dehen nîst
İbrâm ne kerdem çi konem cây-ı suhen nîst [134]

Dil mî bered zi halk be-âşûb u kîn heme
Horsend hem nemî şeved ân meh be dîn heme [135]

Râkım-ı hurûfun i’tikadı budur ki eger mısra’-ı evvel böyle okunsa evlâ idi.

Dîn mî bered zi halk be-âşûb u kîn heme [136]

Bu bir kaç Türkî matla’ u beyt anlarundur.

Sabra kâdir ‘âşık u bî-nâz dilber görmedüm
Az ‘âşık olmadum ben az dilber görmedüm

Diğer: Her ne dirse dir gözün katl-i dil-i ahbâbda
Kimse tınmaz n’eylesünler arkası mihrâbda

Diğer : Ensesinden bilirüz hattı gülen mahbûbı
‘Ârif olan begüm ardından okur mektûbı

Diğer : Tâze ‘âşık ölicek dâg ile zeyn it kolun
Yeni sikke çıkıcak eskisi geçmez pulun

Dil-i lâ-ya’kıl ile ol büt-i ma’kûl-şinâs
Hem-dem olsun diyelüm mi kulıyuz ma’kûlün

Diğer: Kabâ-yı lâle-gûnun üzre zerrîn hançerün cânâ
Şafakdan âşikâr olmış hilâl-i ‘ıyddur gûyâ

Diğer : Ey hatun kâfirlerinden kişver-i imân harâb
Gevher-i mihr ü vefâ dürc-i lebünde teng-yâb

Diğer: La’l-i güher-engîzün bir âbdur âteş-reng
Ruhsâr-ı arak-rîzün bir âteş-i âb-âmîz

Bu mu’ammâlar dahi anlarun netâyic-i tab’larındandur. Bu dürc-i gence derc olundı. Mu’ammâ be ism-i Ahmed :

Şevk-i la’lünle ey dürr-i nâ-yâb
Hûn-ı dil oldı dâmen-i ahbâb

Be ism-i Pir ‘Alî :

---

[134] Dedim bir söz söyle. Bana dedi ağız yok. Diretmedim ne yapayım sözün yeri yok.
[135] Bunca kargaşa ve kin ile insanların kalbini çalıyor, o ay yüzlü bununla da yetinmiyor.
[136] Kargaşa ve kin ile insanları dinden ediyor.

Bâr-ı derdümden benüm ey meh olupdur ham sipihr
Ser-nigûn oldı gamumdan müşterî vü mâh u mihr

ve lehu benâm-ı Bekr

Kendüyi mürşîd-i ‘ışka şu kim vâsıl ider
İki üç mertebede nâm-ı nîkû hâsıl ider

Diğer : Halk ider cennet hisâbın cümle olmış şâd ana
Bir bütün dâmânın almış ol ider feryâd ana

AHMED Efendi: Konevî’dür. Pâdişâh-ı İslâm ve Sultân-ı ‘âlî-makâm ve şâhen-şâh-ı zevi’l-ihtirâmun eyyâm-ı ‘adâlet-şi’ârında zübde-i enâm ve nûr-ı dîde-i ümem ve seyyid-i Benî Âdem ‘aleyhi’s-selatü ve’s-selâm bi’l-’izzi ve’l-ikrâmun Medîne-i Münevveresine nevverallahü kadî-i nîkû-nâm ve vâlî-i huceste-fercâmdur. Beyne’l-mevâlî fezâyil-i bî-gâyeti fevka’l-had ve ‘inde’l-ehâlî kemâlâtı bî-nihâyeti lâ-yu’addur. Bu matla’-ı mahabbet-engîz bir dilber-i hûn-rîz-i pür-sitîz elinden şikâyet-âmîz vâkı’ olmışdur el içinde meşhûr ve elsînede mezkûrdür Beyt :

El yüze tutup geçen cânân elinden el-gıyâs
Bana gün göstermez ol fettân elinden el-gıyâs

Vâkıf-ı esrâr-ı künûz-ı Nebî a’nî Hazret-i **Beşiktaşlı YAHYÂ Efendi** : Kevkeb-i âsmân-ı ma’ânî ve matla’-ı âftâb-ı nûrânî ve zâtî-i fezâyil-i rûhânî ile ârâste ve pirâstedür. Ol kıdve-i erbâb-ı necât leyl ü nehâr evkâtın tahsîl-i kemâlât-ı berekât-âyâta bezl idüp ehliyyet ü mevleviyyetle medrese-i Semâniyye’de müderris olmagın Müderrisî mahlas itmiş ve zümre-i müfessirîn ü muhaddisîn içre bî-misl ü ser-âmed-i efâzıl ve ma’lûmât-ı mu’ciz-beyân ile kâmil olmış âhir Mevlânâ ‘Abdurrahmân-ı Câmî’nün bu rûba’î-i kirâmı fehvâsı ile ‘âmil olmışlardur. Ruba’î

Ey dil taleb-i kemâl der medrese çend
Tekmîl-i usûl ü hikmet ü hendese çend
Her fikr ki cuz zikr-i Hudâ vesvese est
Şermî zi Hudâ be-dâr în vesvese çend [137]

Meydân-ı kesretden kenâr özleyüp İstanbûl karşusında Beşiktaşı’nda bir cây-ı dil-keşi ihtiyâr idüp ‘ibâdet-i Hak ile sülûk-ı meşâyih-i kibâra sâlik ve keşf-i kerâmât ile hakâyık-ı muhakkıkînün esrârına mâlikdür. Vâdî-i sülûk ile tarîk-ı tasavvufda tâk u yegâne-i âfâk olmışdur ve pâdişâh-ı ‘adl ü dâd ol hûb-nihâdânlara hüsn-i i’tikad idüp hâtır-ı ‘âtırın ri’âyeten güftârına inkıyâd göstermişlerdür. Ana binâen ol bî-nazîr-i zamân niçe niçe bî-kes ü nâ-murâdlarun cüz’îce iltifât u işârâtla murâdât-ı küllîsin her ne vech ile olursa hâsıl kılup ber-murâd u kâmrân itmeden hâlî degüldür. Hâlâ bu ‘asrda ‘ulûm-ı zâhire vü bâtıne ile ferîd ve muhakkıkîn içre tahkîk ile sâhib-tecrîd ve ‘ilm ü ‘amel-i bî-bedel ile güzîde-i sülehâ-yı ‘âlî-

[137] Ey gönül, medresede daha ne zamana kadar kemal talep edeceksin? Usūl, hikmet ve hendeseyi tamamlamaya daha ne kadar gayret edeceksin? Allah'ın zikri dışındaki her fikir vesvesedir. Allah'tan utan bu vesvese daha ne kadar sürecek?

ensâb ve âsmân-ı kerâmete kutbü'l-aktâb ve ahlâk-ı hamîde ile munisü'l-ahbâb ve etvâr-ı makbûl ile enisü'l-ashâb ve nazar-ı kimyâ-bahşı feyz-resân-ı şeyh ü şâb ve kelimât-ı hikmet-âyâtı bî-şübhe vü reyb ü irâdât-ı 'âlem-i gaybdür. El-hak ol kâşif-i 'ilm-i evvelîn ve ol 'ârif-i fünûn-ı âhirînün hakâyık-ı pür-dekâyıkın ehl-i zâhirün 'ukûli idrâk itmesinde 'âciz ü kâsırdur. Zîrâ ki ibârât-ı beligı ser-â-ser hakâyık ve işârât-ı fasîhi ser-â-pâ muvahhidâne ve pür-dekâyık vâkı' olmışdur. Bu bir kaç Fârisî ve Türkî beyt anlarundur. Tebeyyünen ve teberrüken cem' olup bu perişân evrâka sebt olundı. Rumûz-ı 'ulûm-ı âfâk ü enfüse vâkıf olan 'uşşâka mefhûm ü ma'lûmdur. Şi'r :

Gerçi der-gencem velî tenhâ neyem
Âşinâ-yı cânib-i cânâneyem

Diğer: Varlık kamu çün bir durur şâdî nedür mâtem nedür
Gel şeyhüm ol göster bana 'âlem nedür âdem nedür

Diğer : Ders-i 'ışkı biz fenâ sahnında tahsîl itmişüz
Sanmanuz seyr-i Semânî ile tekmîl itmişüz

Suhte olup yatduk tetimmât-ı talebde nice yıl
Me'kel-i derd içre gam tasını takbîl itmişüz

Ey müderrisler nedür bu sa'y-i bî-hâsıl müdâm
Bir gün ola diyesiz kim 'ömri ta'tîl itmişüz

Kâdî 'askerlik müderris mansıbı ednâ durur
Âsitân-ı hakkı kevnin üzre ta'cîl itmişüz

Diğer : Cihân mülkini 'ârifler görüp hoşca mekân dirler
İdinmezler mekân amma hemân hoş ca mekân dirler

HAYÂLÎ Efendi: Sultânü'l-'ârifîn ve burhânü'l-muvahhidîn hâdî-i râh-ı mustakîm a'nî Şeyh İbrâhim Nevverallahu merkadehu [138] nun nûr-ı dîdesi ve sürûr-ı sînesi ya'nî ferzend-i dilbendidür. Ma'lûm-re'y-i sâhibân-ı kerem ola ki asl-ı pâkizeleri diyâr-ı 'Acem'dendür. Vilâyet-i Mısr'da tavattun idüp irşâd-ı fukarâ itmekle âsitâneleri melâz-ı şâh ü gedâ olmışdur. Sâbıkü'z-zikr müddet-i medîddür ki cânişin-i vâlid-i erşedi olup erbâb-ı ma'ârif içre kutbü'l-aktâb-ı zamân ve mihr-i cihân-tâb-ı devrân. Muferr-i İslâmı ve'l-müslimîn nâsihü'l-halâyık-ı ecma'în ve zübde-i muhakkıkîn-i fünûn ü dânişveri ve güzîde-i müdekkıkîn-i 'ukûl-i beşerî Hudâvend-i muhterem ve makbûl-i mükerrem emirü'l-kelâm ve efsâh-ı fusahâ-yü'l-enâm mübdi'-i bedâyi'-i ma'ânî ve mazhar-ı sanâyi'ü'l-beyânı olmışdur. Dâimâ meclisi-i şerîfinde ve mahfel-i münîfinde müfessir-i **Mesnevî** ve mu'teber-i **Ma'nevî** olup gâh gâh garîk-ı bahr-ı vicdân olup bir gevher-rahşân-ı li-misli hâzâ peydâ iderler ki 'akl-ı hurdedân fehminde mest ü hayrân olur. ve ta'alluk-ı dünyevîden bî-haber olması mukarrerdür sebt olundı. Ebyât :

Sûzân-ı firâk ile oldı bu ciger biryân
Cân teşne yürek yandı onulmadı bu hicrân

Diğer : Musaffâ eyle dil levhin bugün nûr-ı tecellâdan
Cemâlin gösterür dil-ber çü mir'at-ı mücellâdan

[138] Allah onun kabrini nurlandırsın.

SÜRÛRÎ Efendi : Gelibolı'dandur. Sâbıkan şâh-zâde Sultân Mustafâ hazretlerinün h˘âcesi olmış ve hadd-ı zâtında pesendîde-i ehâlî ve güzîde-i mevâlî kemâl ü fazl ile ser-âmed-i akrân ve hulk-ı 'azîm ile yegâne-i devrân ve ferzâne-i cihân idi. Kütüb-i mütedâvile nîce nîce şürûh ü havâşi ve tefâsir ü ehâdis yazmışdur ve kelimât-ı dür-pâşı yokdur. Her bir 'ilmde dürlü dürlü su'âl ü cevâb kılmış ve zebân-ı Fârisî'de olan tedâvin-i selefe ve **Şebistân-ı Hayâl**'e ve halli âsân olmıyan resâ'il-i mu'ammâya ve **Mesnevî**-i pür-Ma'nevî'nün altı cildine tafsîl üzre şerh yazup her birisin erbâb-ı hâle ve tâlib-i kemâle gün gibi zâhir ü 'ıyân itmişdür ve zât-ı 'azîzi beyne'l-ıhvânü'z-zamân zühd ü takvâ ile mevsûf ve fuzelâ-yı 'âlî-güher içre fünûn-ı ma'ârifle ma'rûfdur. ve sanâyi'-i şi'rde ma'lûmât-ı pâk birle kava'id-güster ve fünûn-ı 'arûz ü kâfiye bilmede hünerver ve üç zebân ile nazma kâdir ve her birinde hûb ü mâhirdür. Ammâ ittifâk-ı erbâb-ı hüner ve re'y-i ashâb-ı nîk-muhazzar şöyledür ki te'lifât u ma'lûmâtı ol pîr-i suhen-güsterün şi'rine ber ter ola ve bu denlü fazl u kemâl ile evâhir-i 'ömründe kimseye ser-fürû' itmeyüp kûşe-i 'uzletde **El fakru fahrî** [139] muktezâsınca kana'at kılup dâ'imâ meserret-i vahdet ile mesrûr ve 'ayş u huzûr üzre olup evkât-ı 'azîzin kitâb-ı nahv u sarf idüp vech-i ma'âş tahsîl kılurdı. Defe'ât ile hâk-i pây-i kimyâ-eserlerine râkım-ı hurûf-ı tezkire yüz sürmişdür. Eş'âr-ı tasavvuf-âmîzi bî-hadd ve güftâr-ı tahayyül-engîzi lâ-yu'addur bu bir kaç beyt ile iktifâ olınup sebt olundı. Nazm :

Fâş olupdur gün gibi sırrum benüm ey âftâb
Dûd-ı ahumdur olan ortada bir pâre hicâb

Diğer : 'Âşıkum gün yüzünün nakşına şâhum ezeli
Seni nakkâş-ı ezel kudret eliyle yazalı

Âl ile aldayup aldı dil-i sûzânımuz ah
Şol kara gözlerini nâz ile bir kez süzeli

Diğer : Nûş kıl gel berü başdan bu gözüm yaşından
Ki dimişler sanemâ suyı bunar başından

VUSÛLÎ Efendi (Mollâ Çelebi) : İstanbullı'dur. Sarây-ı âlemde zât-ı şerîfi asl u neseble sâhib-i 'izz ü vekâr ve gülistân-ı fazîletde nahl-i vücûdı ezhâr-ı ma'ârif ile ber-hûrdâr ve zihn-i selîmi hem-vâr ve tab'-ı mustakîmi üstüvâr olmagın rûz ü şeb tahsîl-i 'ulûm idüp fezâyil ile makbûl-i her merzbûm olmışdur. El-hak mevleviyyet ü ehliyyet ile ehâlî vü mevâlî içre meşhûr ve eyülikle efvâhda mezkûrdür. Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki ferzend-i ercmend-i Sultân-ı zamân ya'nî şeh-zâde-i kâmrânun taht-ı felek-medârında kâdî-i nîk-baht olup havass ü 'avâm eyyâm-ı 'adâlet-şi'ârında asûdedür ve rûzgâr-ı emn ü emânetle ber-hûrdâr olmışlardur ve subh ü şâm tab'-ı deryâ-mü'essirleri cem'-i 'ulûma şâmil ve tarz-ı nazm ü nesrde fusahâ-yı 'asr gibi kâmil ve her birinde ser-âmed-i emâsil ve pesendîde-i merdüm-i efâzıldur. Kelimât-ı rengîn ile sâhib-edâ ve ebyât-ı şîrîni çâşni-bahş-ı 'uşşâk-ı şeydâdur. Kasâyid-i selîs-i dil-keşi nefîs ve ferah-resân-ı dil-i gamzedâdur. Şâh-zâde-i merâm-bahş

---

[139] Fakirlik benim övüncümdür (Hadis) El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Dâru İhyâi't-Turas, Beyrut, 1352, C. II, s.87

hazretlerinün hâk-i pây-i sa'âdet-encâmlarına irişmek ile Vusûlî mahlas itmişlerdür. Eş'âr-ı güher-bârları bî-hadd ü lâ-yu'addur. Cümlesinden bir iki gazel-i bî-bedel ile bir kaç beyt sebt olundı. Şi'r :

Mihr-i 'âlem geşt ider etrâf-ı çarhı sû-be-sû
Olmaga sen âftâb-ı hüsne bir dem rû-be-rû

Mû-miyânunla dehânun bahsin itdük yok yire
Kaldı fark olunmadı biri birinden mû-be-mû

Dem-be-dem deşt-i belâda firkatünde dilberâ
Akdı çeşmümden benüm seylâb-ı eşküm cû-be-cû

Görmege sen meh-cebîni her gice mâh-ı felek
Şehrün için tolanur menzil-be-menzil kû-be-kû

Ey Vusûlî let urur hışm eyleyüp ana küsûf
Sakın olmasun güneş ol mâh-rûye rû-be-rû

ve lehu : Kılca boynumda benüm yok didiler
Yâr tîgın bilebilsem ne biler

Nâr-ı hicrünle yanup gitdi yürek
Hânçerün sînede cânâ ne diler

Derd ile nây-sıfât nâlelerün
Niyedür zârı ne içün iniler

Görmesün hâk-i reh-i yârı müjen
Ugrıdur sürmeyi gözden o siler

Reh-i firkatde Vusûlî her dem
Ra'd-ı âhumla felekler gümüler

Diğer: Düşer mihründen ey meh necm-i eşküm bir nice gündür
Bana yâr olmadı tâli' sitârem katı düşkündür

Diğer : Bana ey verd-i handânum olur cennet sakar sensüz
İder ruh-ı revân âhir bedenden can sefer sensüz

FEVRÎ Efendi: İbn-i 'Abdullah'dur. Zümre-i müderrisîndendür. Zât-ı latîfi mevâlî-i 'izâm içre eyülikle ma'rûf ve hâtır-ı 'âtırı safâ ile ehâlî yanında mevsûf ve cevdet-i tab'ı müstakîm ve zekâ-yı zihni selîmdür. Kütüb-i mütedâvilenün her birinde mütâla'a-i ferhunde-âsârı 'allâme-i rûzgârî-i lillah dürr-i kâyil dimege zebânın kâyil itmiş ve mazmûn-ı nezâket-meşhûnı 'ale'l-fevr elfâz-ı gûn-â-gûn ile rişte-i nazma çeküp sarrafân-ı bâzâr-ı ma'rifet ve kûşe-nişînân-ı çârsû-yı mahabbete 'arz eyler. Anlar dahi mânend-i sübha elden düşürmeyüp her an vird-i zebân idinür. Hakkâ budur ki kasâyid-i pür-fevâyidi bî-hadd ve terci'-bend ile mu'aşşer ve tahmis ve tesdisleri lâ-yu'addur. Ser-â-ser meşhûr-ı âfâk ve hasb-i hâl-i 'uşşâk-ı pür-iştiyâk olmışdur. Cümlesinden bir gazel ile bir nice matla'-ı bî-bedel sebt olundı. Gazel

Geçmezem hergîz belâ-yı derd-i ‘ışk-ı yârdan
Dönmezem kalu belâda itdigüm ikrârdan

Meyl idersem cennete ruhsâr-ı yâri terk idüp
Rûz-ı mahşer zâhidâ mahrûm olam dîdârdan

Şöyledür za’fum ki bir dîvâre söykensem eger
Peykerüm teşhîs olunmaz sûret-i divârdan

Çeşm ü müjgânum ruhun ‘aksiyle bir gülzârdur
Kim anun etrâfına havlı çekilmiş hârdan

İrmek istersen dehân-ı la’l-i yâre Fevri’yâ
Geç iki ‘âlemden el çek cümle yokdan vardan

Diğer : Bülbül aglar başı üzre gözi yaşın dökerek
Şâh-ı gül haste olup var ise çıkardı çiçek

Diğer : Gamzesi ol kâtilün bu sîne-i sad-çâkde
Sanki bir cellâd tîgıdur gömülmüş hâkde

Diğer : İsterin Hak haste-dil ‘uşşâka cânânın vire
Umarın derdin viren Allah dermânın vire

Diğer : Benzerin kadd-i nigâre diyü ey gülbin-ter
Olma magrûr sakın tîz biten tîz yiter

Diğer : Emvâc-ı kulzüm-i ‘ışk bu nüh kıbâbe sıgmaz
Ehl-i dile ne mahfî deryâ habâb a sıgmaz

Diğer : Pençe-i şîr-i belâdan cismümi ayırmasun
Tîg-ı hasret etle dırnag arasına girmesün

Gazel : Yâr yanında rakîb-i bed-likâ eksük degül
Cânuma derdâ ki hergiz bir belâ eksük degül

‘Işk ile tolmış sınuk dilden çıkar mı kâkülün
Genc olan vîrânede çün ejdehâ eksük degül

Birbirinden saklayup ‘aks-i cemâlin dem-be-dem
İki çeşmüm ortasında mâcerâ eksük degül

‘Âşıka yokdur vefâsı gerçi dil-dârun velî
Lutfı çog olsun cefâsı vaktehâ eksük degül

Sûretâ gerçi Muhammed denlü yok dilber velî
Sûretâ Yûsuf dir isen Fevri’yâ eksük degül

Nazîre li-mü’ellifihi:

Her tarafdan ‘âşıka seng-i cefâ eksük degül
Başuma her kanda ise bir belâ eksük degül

Gönlüme geh gam gelür gâhi belâ vü mihnetün
Menzilümden devletünde âşinâ eksük degül

Vay bana kim bir senün gibi efendüm yok durur
Yohsa sana ey şeh-i hûbân gedâ eksük degül

Nîce tenhâ bulayın ey gün seni yanunda çün
Sâye gibi bir rakîb-i bed-likâ eksük degül

Dem-be-dem derd ü gamun dilde füzûn olmakdadur
Gerçi la’l-i ruh-bahşundan devâ eksük degül

‘Âlem-i ma’nâ yüzinden ‘âşık-ı sâdık gerek
Yohsa ‘âşık ey peri-rû sûretâ eksük degül

Dîde vü dil ol güneş yüzliye nâzır olalı
‘Ahdi’yâ mâbeynimüzde mâcerâ eksük degül

RIZÂYÎ Efendi (Kassab-zâde): Zümre-i müderrisîndendür. Kassab-zâde ‘Abdülkerim Çelebi dimekle ma’rûf ve eyülükle mevsûf ve mevlidleri Dimetoka ve asılları Bursalı’dur. Mürebbisi Edirnevî olmagla Edirneli ta’dâd olınur ve kendüleri dahi Edirnelü mezkûr olmadın hazz iderler. Fi’l-hakika mezkûr şehrün âb u hevâsı safâ-bahş u neşât-engîz ve hâk-i hoş -nihâdı mihr-âmîz çâr faslı çâr ‘unsûr gibi mu’tedil ü latîf ve cümle âdemleri ehl-i dil ü kâmildürler. ve mezbûr şehrün bâg u bagçesi reşk-i riyâz-ı berrîn ve gonce-fem olan perî-rû dilberlerle gayret-i hûr ü ‘ayndurlar. Bu bende-i müsâfir ol diyârda mücâvir oldukda bir had-dede fuzalâsından bî-nihâye mahabbet ve bir derecede şu’arâsından bî-gâye mürüvvet ve insâniyyet görmişdür ki takrîr ü tahrîr olmadan geçmişdür. Ol cây-ı ferah-efzânun gülis-tânların ve gül gibi şükûfte-cevânların ve serv-i sehî gibi hırâmân hûbların ve çarsu vü esvakda olan mahbûbların seyr itdükde bir gazel-i bî-bedel vasf-ı tarîk ile zuhûra gelüp mestûr olup bu evrâka tahrîr olundı. Gazel li-mü’ellifihi

Tâ âmedem çu bâd be-bustân-ı Edrine
Gul gul şükûft dil zi gülistân-ı Edrine [140]

Şimşâd u serv ü huld-ı melâfîd-i ba’d ez în
K’âmed be-cilve serv-i hırâmân-ı Edrine [141]

Yâd ez kenâr-ı Şat u zi Bagdâdiyân dehed
Seyr-i kenâr-ı Tunca vü hûbân-ı Edrine [142]

---

[140] Edirne bahçesine rüzgar gibi geldiğimde gönlüm, Edirne gül bahçelerinden dolayı gül gül açıldı.
[141] Şimşir ağacı, servi ve cennet bahçesi, övünemez oldu. Çünkü Edirne'nin salınan servisi gözüktü.
[142] Tunca kenarını ve Edirne güzellerini seyretmek Şatt'ın kenarını ve Bağdatlıları hatırlatır.

Her dem zi bes ki yârî-i yârâne mi konend
Şermende em zi yârî-i yârân-ı Edrine [143]

Tâ dâmen-i visâl-i tu âred be-kef şode
'Ahdî zi hayl-i hâk-nişinân-ı Edrine [144]

Mezkûr Rızâyî Efendi'nün zihn-i selîmi fezâyil ile ârâste ve tab'-ı mustakîmi ahlâk-ı kerîme ile pirâstedür. Kemâl-i fazl ile yegâne-i akrân ve evsâf-ı hamîde ile pesendîde-i yârân ve fusaha mâbeyninde fasâhatle bî-nazîr-i zamân ve bülegâ içre belâgatle erkân ve envâ'-ı ma'rifetle mergûb-ı ehl-i 'irfân ve fünûn-ı şi'r ü 'arûz ü mu'ammâda hûb ve ser-âmed-i akrân ve üslûb-ı inşâda Vassâf-ı devrân ve belki ferîd-i cihân eş'âr-ı şîrîni lezîz ü nefîs ve güftâr-ı rengîni muhayyel ü selîsdür. El-hak hoş -tab' u 'âlî-sohbet ve âdemî-sîret muhibb-i fukarâ ve melce-i şu'arâdur. ve bu bende-i sergeşte ekser-i evkât Dimetoka ve Edirne ve İstanbul ve Bursâ'da hâk-i pây-i şerîfleri ile müşerref olup dürlü dürlü istifâde idüp nazm-ı dürer-bârların gûş-ı hûşe güş-vâr kılmışdur. Ol bülbül-i gülşen-i fasâhat ve tûtî-i şekeristân-ı belâgat üç zebân ile şi're kâdir ve her birinde mânend-i Hassan ve Selmân-ı sâhirdür. Bu Fârisî matla'lar anundur. Mâsadak-ı hâl ve şâhid-mâkâldür erbâb-ı fehm ü zekâya 'arz olınur. Şi'r:

Peyk-i belâ vü kâsıd-ı derd ü Resûl-i gam
İmşeb-i ber menend biyâ ey ecel tu hem [145]

Tohm sân eşk berâh-ı tu nisârî kerdem
Şâdmânem ki der în mezra'a kârî kerdem [146]

Mübârek bâd 'ıyd-ı ân derd-mend-i bî-kes ü k'urâ
Ki û kes râ nemîgûyed mübârek bâd ü kes û râ [147]

Bu matla'ı kendülere Ferhad Aga iltimâsıyla medrese virüldükde buyurmuşlardur tamâmı hasb-i hâlleridür. Beyt :

Sipehr râ çi 'aceb ger koned ri'âyet-i dûn
Ki cuz mütâba'at kâr key koned gerdûn [148]

Türkî dilinde eş'âr-ı tarab-nümâsı ve güftâr-ı dil-küşâsı bî-hadd ü lâ-yu'addur. Bu ebyât-ı rengîn mânend-i sünbül-i müşkîn-i feyz-resân meşamm-ı dil-i hazîn-i 'âşıkân-ı miskîndür sebt olundı. Şi'r:

Sünbülleri girihlerini çözdi çün nigâr
Bir hüsn dahi bagladı hatt-ı 'izâr-ı yâr

Diğer : Kosam bin dâgı dâg üstine sînemde 'aceb sırdur

---

[143] Her an o kadar çok samimi dostluk gösteriyorlar ki Edirne'nin güzellerinin dostluğundan utanıyorum (beni şımartıyorlar).

[144] Ahdî, senin kavuşma eteğini ele geçirmek(sana kavuşmak) için Edirnelilerle birlikte yaşamaya başladı.

[145] Bela, dert ve gam elçisi bu gece benim yanımda, ey ecel sen de gel.

[146] Senin yoluna tohum gibi göz yaşı saçtım. Bu tarlada bir iş yaptığım için mutluyum.

[147] O kimsesiz dertlinin bayramı mübarek olsun. Öyle ki o kimseye mübarek olsun demiyor, kimse de ona demiyor.

[148] Felek alçağı gözetirse buna şaşılmaz; çünkü felek gözetmeden başka ne yapar ki...

Tefâvüt itmez ol gün yüzlinün yanında hep birdür

Diğer : Öykündi gün yüzüne çün gördi bâd-ı sarsar
Bir sille çaldı nâre çıkdı gözünden odlar

Diğer : Göz yumup açınca dök dise o şeh bana güher
Merdüm-i çeşm-i güher-pâş ideyin dir göz kapar

Diğer : Kasr-ı ‘ayşa pür safâ bir suffedür câm-ı şarâb
Görinür hep ‘âlem anda tob âyine habâb

Diğer : Giceler subha dek gamdan uyanuk oldugum bilmez
Dirigâ sûz-ı mihr ile uyanuk oldugum bilmez

Dürug-ı bî-fürûgun dökülüp her gice agyârun
O mihr subh-veş mihrinde sâdık oldugum bilmez

Diğer : Görse kerîm derd ile agyâr hazz eyler güler
Nice aglamayayın kim hâlüme itler güler

Bu gazel-i pür-mesel-i rengîn dahi ol şâ’ir-i bî-bedelündür.

Gazel : Ne yâri görmege kudret ne ‘arz-ı hâle fırsat var
Mecâlüm yok marîz-i ‘ışk olaldan hayli hayret var

Ne özge derd olur yâ Rab belâ-yı ‘ışk kim andan
Ne sıhhat ârzûsı ne ümîd-i istirâhat var

Kül itdi cümle eczâmı egerçi âteş-i firkat
Harâret niye bâkî bilmezin bende ne hâlet var

Koyup kûy-i nigârı ehl-i cennet olmak istersin
Mukarrer anladum kim sende sûfî ey belâhet var

Cefâsı yok güzel olsa virürdüm yolına varı
Rızâyî mâhasal hercâyi sevmekden ferâgat var

‘ABDÜLGANÎ Efendi: Bolı’dandur. Zümre-i müderrisîndendür. Rûz ü şeb ‘ilm-i ma’kûl ve mütâla’a-i tefâsir ve ehâdis-i Resûl ‘aleyhisselâm kılmagla dâhil-i erbâb-ı ma’ârif olup şöhret-i tâm bulmışdur. Hâlâ Bursa’da kırk akçe medreseye mutasarrıfdur. Fünûn-ı ‘ilm-i evvelîn ü âhirîni tetebbu’ idüp muhakkıkîn içre benâm ve câmi’-i cevâhir-i ma’ânî olmagın bi’t-tab’ her nesneden ganî ve kayd-ı hestî-i dünyâ ve mihnet-i nistî-i haşmet-i bî-bekâdan mustagnîdür. Zîrâ ki hergîz meyl-i mâl ü menâl ve asla arzû-yı câh ü celâl itmeyüp dâ’imâ tâlib-i erbâb-ı kemâl ve mâ’il-i ashâb-ı vecd ü hâldür. Ol ‘ulûm ile akrân içre bî-bedel olan deryâ-dilün zebân-ı Fârisî’de gazelleri muhayyel Türkî dilinde nazm-ı dürer-bârı pür-mesel vâkı’ olmışdur. Cümlesinden bir iki matla’-ı Fârisî ve Türkî sebt olundı. Matla’

Habâb-âsâ ne reft ez ser hevâ-yı câm-ı Cem bîrûn

Ez ân hergiz zi bezm-i mey ne hâhem zed kadem bîrûn [149]

Diğer : Ol hilâl-ebrû eliyle şöyle atdı gam beni
Barmagın ısırdı kaldı seyr idüp 'âlem beni

Diğer : Tâli'imdür bana gün göstermiyen devr içre âh
Âsmânî bir belâdur 'âşıka baht-ı siyâh

Diğer : Dünyâya virmez isem n'ola şarâb-ı nâbı
Kim reşk-i âsmândur her nilgûn habâb ı

Nazîre li-mü'ellifihi:

La'l-i firâkı kana gark itdi la'l-i nâbı
Rindânı reşki bogdı suya dür-i hoş-âbı

Pîr MEHEMMED Efendi: 'Azmî mahlas ider. Mevlidi İstanbul ve zâtı zümre-i müderrisîn içre makbûl ve 'ayân yanında Defterdâr-zâde dimekle meşhûr ve asl ü neseble cevân-baht u sa'âdetmend diyü efvâhda mezkûr ve akrân içre şânla ser-bülend ve kütüb-i ma'kûl ü menkûli tertîb üzre görmede ma'ânî ile hûşmend ve üç zebân ile tab'ı nazma şâmil ve her birinün edâ-yı ferah-nâkinde şu'arâ-yı kâmil gibi kâbil ve ol şâ'ir-i nâzük-mizâcun eş'âr-ı güher-bârı çok asla ta'rîfe ihtiyâç yokdur. Bu bir kaç matla'-ı rindâne ki hasb-i hâl-i dil-i dîvânedür anundur. Metâli' :

Râhatum peykân u tîrün olalı hâtır-nişân
Kim dimişler râhatü'l-insânu fi hıfzı'l-lisân [150]

Diğer Gördiler kand-i leb-i dilbere dildâde geçer
Didiler tûtî-i Hinde dahi ol kande uçar

Diğer : Rûzgâr itdi kapundan ten-i hâkümizi dûr
Sa'yimüz oldı işigünde hebâ-yı mensûr

Diğer : Tolanurmış işitdüm gice ile kûy-ı cânânı
Sakınsun tutılur bir gün götürsün mâh-ı tâbânı

Diğer : Hadd ü pâyânı mı var yoluna cânlar virenün
Rişte-i cândan idünsen yaraşur pîrehenün

Nazîre li-mü'ellifihi:

Sâde pehlûya seni çekmege kasd eylemese
Böyle ditrer miydi üstine düşüp pîrehenün

'İLMÎ Efendi: İstanbullı zümre-i müderrisîndendür. Sâbıkan Galata kâdîsi olan Burûsalu Remzi Efendi'nün mahdûm-ı ercmendidür. Kütüb-i 'ulûmı tertîb üzre tahsîl ve kemâl ü hüner

[149] Köpük gibi başımdan cam-ı Cem sevdası çıkmadı. Bu yüzden şarap meclisinden asla dışarı adım atmayacağım.
[150] İnsanın rahatı dilini sakınmakla olur

ile zât-ı ferhunde-sıfâtın tekmîl itmeden bir dem ve bir an gâfil degüldür. Ana binâen tab'-ı şerîfi 'ilm ile pirâste ve hulk-ı latîfi hilm ile ârâste ve zebân-ı Fârisî vü Türkî'de nazm-ı be-lâgat-nizâm ile makbûl-i 'ulemâ-yı kirâm ve pesendîde-i hâs u 'âm olmışdur. Bu bir kaç matla' u beyt anundur bu evrâkda sebt olundı Şi'r:

Nice bir hicr-i hamı zülf ile kaddüm bükeyin
Nice bir ol kuru sevdâyile yaşum dökeyin

Diğer : Terk-i 'ışk-ı yâri dün mezheb idinmişdüm bu gün
Gördügüm gibi yüzün yârün yitirdüm mezhebi

Diğer : Seni bir koçmag içün bin yaşamakdur dir imiş
Dil-i dîvâne cihanda göreyin bin yaşa sen

BÂKÎ Efendi: İstanbulî zümre-i müderrisîndendür. Evân-ı cevânîde ve bu sarây-ı fânîde okımak semtine sâlik düşüp az zamânda çok ma'rifete mâlik olmış. Zîrâ ki yârân-ı safâdan çekilüp kûşe-i 'uzlet ihtiyâr idüp rûz ü şeb tahsîlde cidd ü cehd kılup evkât-ı 'azizin 'ilme sarf idüp bir mikdâr isti'dâd u istihrâc peydâ itdükden sonra meydân-ı faziletde gûy-i sebkati çev-gân-ı ma'ârifetle emâsil ü akrânından kapup merâtib-i 'ulyâ kesb kılup yegâne-i devrân ve ferzâne-i cihân olup kendü sa'y-i cemîli ile muktedâ-yı ehl-i imân u dîn ve fuzalâ-yı cihân ya'nî müftî-i devrân hazretlerinün dânişmend-i hûşmendi olmış ve ol bülbül-i gülzâr-ı suhen ve tûtî-i şeker-şikenün eş'âr-ı pür-sûzı ve ebkâr-ı dil-efrûzı meşhûr-ı 'âlem ve manzûr-ı dîde-i benî âdemdür. 'Ale'l-husûs tarz-ı gazelde mânend-i Hilâlî elfâzı lâmi' ve darb-ı meselde Seyfî gibi nass-ı kâtî ve üslûb-ı kasîdede tarz-ı Ümîdî selîs ü hem-vâr ve ma'ânî-i hası bî-şümâr kemâl-i şöhreti bir hadde ki pâdişâh-ı bülend-himmet ve Sultân-ı sa'âdet-mend-i pür-şevket hazretlerinün gûş-ı hûşına ebyât-ı dil-firîbi ve kelimât-ı garîbi irişince ahvâlin tecessüs itmişler. Ba'de'l-vukû' bu asl kimesne dânişmend olup medresede yatmak lâzım degül diyü buna bir medrese tedârik eylen diyü kâdî-'askerlere emr-i 'âlî vârid olmış. Ber mucib-i hükm-i şâhî ve ber-muktezâ-yı takdîr-i İlâhi kasabâ-i Silivri'de otuz akçe bir medrese sadaka buyruldı. Hakkâ budur ki silsile teselsül bulalı bir dânişmende böyle ri'âyet ü 'izzet olup sa'âdet bulmamışdur. Hâlâ İstanbul içinde Murâd Paşa Medresesi'ne bedeli ile getürdiler. Ümmîddür ki nice nice merâtib-i 'âliye sudûr ide. Mezkûrun eş'ârı gâyetde hûb ü mergûb oldugıçün ser-â-pa meşhûr ve efvâhda mezkûrdür. Ana binâen ihtisâr üzre bir iki gazel-i bî-bedel ile bir kaç metâli' u beyt-i pür-mesel sebt olundı. Gazel :

Mûje haylin düzer ol gamze-i fettan saf saf
Gûyiyâ cenge turur nîze güzâran saf saf

Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende
İki cânibde turur serv-i hırâman saf saf

Leşker-i eşk-i firevân ile ceng itmek içün
Gönderür mevclerün lücce-i 'umman saf saf

Câmi' içre göre tâ kimlere hem-zânûsın
Şekl-i sakkada gezer dîde-i giryan saf saf

Gökde efgân iderek sanma geçer hayl-i küleng
Çekilür kûyuna mürgân-ı dil ü can saf saf

Ehl-i dil derd ü gamun ni'metine müstagrak
Dizilürler keremün hânına mihman saf saf

Vasf-ı kaddünle hırâm itse 'alem gibi kalem
Leşker-i satrı çeker defter ü divan saf saf

Kûyun etrâfına 'uşşâk dizilmiş gûyâ
Harem-i Ka'be'de her cânibe erkan saf saf

Kadrüni seng-i musallâda bilüp ey Bâkî
Turup el baglayalar karşuna yâran saf saf

Gazel : Başlar kesilür zülf-i perîşânun ucından
Kanlar dökülür gamze-i bürrânun ucından

Peykân-ı belâ sîneme işler geçer oldı
Ey kaşları yâ nâvek-i müjgânun ucından

Dil darbın urur kalbe firâkunda dem-â-dem
Kan aglasa zahmum n'ola peykânun ucından

Yüz sürmek umar pâyüne üftâdeler ammâ
Nevbet mi deger kimseye dâmânun ucından

Murg-ı dil-i Bâkî'yi görün fâhte-âsâ
Efgân ider ol serv-i hırâmânun ucından

ve lehu eyzân :
Bana çok cevr itdigünçün ey sipihr-i bî-vefâ
Âhumun dûd-ı kebûdı oydı ulaşdı sana

Diğer : Halk-ı 'âlem gül seveydi kâşki bülbül gibi
Ol lebi gonce bana tenha kalurdı gül gibi

Diğer : Turmaz yanumda hançerini vasf ider nigâr
Ya'nî bana tokundurur ol şûh-ı şîvekâr

Diğer: Gönül dâgı gamunla sînede bir şem' uyandırmış
Çerâg-ı 'ışka garrâ kızıl altunı uyandırmış

Gönüller nakdin almış yâr girmiş halka-i zikre
Bir iki derdmend âvâzeyi varmış tolandırmış

ve lehu Rubâ'î :

Hatt-ı la'l ile kaşı cânânun
Bir rübâ'îsidür gülistânun
Bir belâdur salındı 'uşşâka
Dostum kâmet-i hırâmânun

Diğer: Gonceler içre nihân eyleme gülberg-i terün
Ya'nî seyr eyleyelüm sîneni çöz dügmelerün

Diğer : Bilini koçmadadur ol sanemün derd ü belâ
Yohsa 'âşıklara şîrîn lebi hâzır helvâ

Nazîre li-mü'ellifihi

Teşne dil mîve-i vaslun derem ister cânâ
Sundı sîb-i zekânın didi ki işte elmâ

Diğer : Zahm-ı sînemden okun yârelerin hep alma
Tursun Allah'ı seversen hele bir pâre meded

NEVÂLÎ Çelebi: Zümre-i müderrisînden Saruhânî'dür. İsm-i şerîfi Nâsûh ve tab'-ı latîfi ma'ânî miftâhıyla meftûh kemâl ile 'allâme-i rûzgâr ve şi'r ü inşâda mânend-i dîgerân-ı nâmdâr kendü zu'mı ile iki zebân ile nazma kâdir ve her birinde sözleri nâdir zîrâ ki ma'nâ-yı garîb ve elfâz-ı 'acîb bulmada mâhir geçinür. Kuvvet-i şi'riyyesi pür-zûr ve ebyât-ı muhayyeli gayr-i meşhûr lâkin vâsıta-i şi'r-i dil-keş ile pâdişâh-ı sa'âdet-bahşdan iltifât-ı bî-hadd ve ihsân-ı bî-'add bulup otuz akçe medreseyi ahz ü cer itmiş. Madde-i nazmı şöyle musanna' u muhayyel ve dil-firîb ü karîbü'l-fehm vâkı' olmışdur ki 'akl-ı dûr-endîş murâd olan me'ali anlamada asla teşvîş çekmez. Li-misli hâzâ şi'r :

Tasavvur kerde em ez hande-i şîrîn-dehâneş râ
Nemîdânem hayâlî çü konem mûy miyâneş râ [151]

Hayâlî şod tenem ez hicr-i ebrûyeş hemî tersem
Ki baht bed zi çeşm-i ân perî dâred nihâneş râ [152]

Mahfî olmaya ki erbâb-ı hased dirler ol şâ'ir-i pür-ma'ânînün sâbıkan diyâr-ı 'Acem'de meşhûr olan Mevlânâ Lisânî-i Şirâzî-i sihr-sâzun beş beyit bir gazelin bir iki beytin az çok tasarrufla tevârüd itmişler ve zikr olan gazel-i meşhûrun ebyâtı budur ki mestûr olundı. Gazel

Ne bâ tu dest-i heves der-kenâr tuvân-kerden
Ne ârzû-yı tu ez dil beder tevân-kerden [153]

Ne ez pey-i tu tevân-ı âmeden zi bîm-i rakîb
Ne bî tu rû bediyâr-ı diger tevân-kerden [154]

---

[151] Tatlı gülüşünden ağzını tasavvur ettim, ince belini hayal edemedim.
[152] Kaşlarının ayrılığından vücudum hayale döndü, korkarım ki kötü baht o perinin gözünden vücudumu gizler.
[153] Ne sana kavuşmak mümkün ne de senin arzunu gönülden çıkarmak mümkün.

Beyâ ki girye-i men an kadr zemîn ne guzâşt
Ki der firâk-ı tu hâkî be ser tevân-kerden[155]

Çünân ki 'âşık-ı rûy-i tu em zi bîm-i hasûd
Key ez cemâl-i tu kat'-ı tevân-kerden [156]

Lisânî ez pey-i vasl-ı tu ger ziyâde reved
Metâ'-ı zindegî eş muhtasar tevân-kerden [157]

Ma'lûm-ı erbâb-ı ma'rifet ola ki tevân kerdeni tevânem kerd itmişdür. Matla'

Ne bâ tu dest-i heves der kemer tevânem-kerd
Ne ârzû-yı tu ez dil beder tevânem-kerd [158]

El-kıssa tamâm-ı gazel böyle vâkı' olmışdur. Ümmîd budur ki ol fâzıl-ı cihân 'ankaribü'z-zamân sâir şu'arâ-yı suhen-perver gibi kişver-i nazmda hüner-güster ve dilâver-i bahr ü berr olup erbâb-ı hussâd-ı bed-nihâddan âzâd ola ma'ânî hisârın feth-i fütûh ide veyâhud böyle şi'r dimeden tevbe-i nasûh eyleye. Bu gazel-i pür-mesel dahi anundur sebt oldı. Nazîre-i H˘âce Hâfız dimişdür hâlî degüldür.

Âmed berât-ı 'ışk muvakka' benâm-ı mâ
Şükr-i Hudâ ki hükm-i kazâ şod benâm-ı mâ [159]

Sâkî licâm-ı câm be-gülgûn bâde zen
İn dem ki hest tevsen-i gerdûn râm-ı mâ [160]

Câmî ki mâ beyâd-ı lebeş der keşîde îm
Reşk âvered Hızr u Sikender be câm-ı mâ [161]

Der dil hevâ-yı sîm-'ızârân u nev-hotân
Mârâ be suht âteş-i sevdâ-yı hâm-ı mâ [162]

Geh tîr ü geh kemend keşîd âh-ı mâ velîk
An âhû-yı remîde ne şod sayd-ı dâm-ı mâ [163]

Yâbîm tâze cân ü ser ez hâk ber konîm
Bûyend çün sekân-ı tu rûzî 'ızâm-ı mâ [164]

---

[154] Rakip korkusundan ne senin peşin sıra gelebiliyorum ne de sensiz başka bir diyara yönelebiliyorum.
[155] Gel artık, benim göz yaşım ıslanmadık toprak parçası bırakmadı ki senin ayrılığından başa toprak saçabileyim.
[156] Senin yüzüne öyle aşığım ki hasetçi korkusuyla senin yüzünden bakışlarımı nasıl alabilirim?
[157] Lisanî sana kavuşmak için eğer aşırı giderse onun rızkını azaltmak lazım.
[158] Ne sana kavuşmak mümkün ne de senin arzunu gönülden çıkarmak mümkün.
[159] Aşk beratı bizim adımıza uygun (yerinde) geldi; Allah'a şükrolsun ki kaza hükmü bizim adımıza çıktı.
[160] Ey saki, gül renkli şaraba kadeh dizginini vur. Çünkü feleğin atı şimdi bize boyun eğmiştir.
[161] Bizim onun dudağını anarak içtiğimiz kadehi Hızır ve âskender kıskanır.
[162] Gönlümüzde gümüş yanaklılar ve taze yüzlülerin sevdası var. Boş sevdamızın ateşi bizi yaktı.
[163] Bizim ahımız kah ok çekti kah kemend attı; fakat o ürkek ceylânı avlayamadık.

Der keş Nevâlî sâgar-ı ‘işret ki der elest
Teslîm kerde end be-mestî zimâm-ı mâ [165]

AHMED Paşa (Na’tî) : ‘Ulemâ-yı ‘izâm ve fuzalâ-yı kirâm silkinde benâm olmaga rûz ü şeb ikdâm ve dem-be-dem ihtimâm gösterüp cidd ü cehd ile mülk-i ma’ârifde emirü’l-kelâm olmışdur. Mevlid-i vücûd-ı pür-cûdı pây-i taht-ı Sultân-ı zamân ve ârâm-gâh-ı a’yân ü erkân-ı dîvân ve mesned-i vüzerâ-yı zî-şân ve me’men-i ‘ulemâ-yı sâhib-’ukûl a’nî İstanbul’dur. Sâbıkan zamân-ı Sultân Selîm Hân ibni Sultân Süleymân’da ‘izz ü şân ile mahrûse-i Bagdâd-ı behişt-âbâda kâdî-i ‘adl ü dâd olan ‘ulemâ-yı mütebahhirînün hem-karîni merhûm [u] magfûr Kâtib Mahmûd Efendi’nün ferzend-i dil-bendidür. Vâlid-i ercmendleri gibi lahza lahza fünûn-ı ‘ilme ragbet gösterüp evkât-ı ferhunde sâ’âtin gâh nahv u sarf ve gâh mantık u kelâma ve gâh riyâziyâte ma’tûf tutup ‘ömr-i ‘azîzin mezkûrlara masrûf kılmadadur. Anunçün ıhvân-ı ma’ârif içre nîkû-halef olup eyyâmın telef itmemişler. Esâlib-i ma’ânî tahsîl ve füsûl-i beyânî noksânın tekmîl idüp re’y-i cemîli kendüye delil kılmışlar. Hâlâ kırk akçe medreseye mutasarrıfdur. Ümmîddür ki min ba’d berekât-ı ‘ilm ile ‘âlî-menâsıba kadem basup mu’azzez ü mükerrem ola. Akrânına nüktedânlıgla fâyık u gâlib ve emâsiline dakika-şinâslıgla ser-bü-lend olmaga lâyık ve ma’lûmat-ı pâki idrâkine muvâfık ola. Musâhabet-i yârâna râgıbdur ki fevâid-i ‘ulûmdan ve kavâid-i manzûmdan behrever ve esâlib-i inşâdan bâ-haber tab’-ı latîfi savb-ı şi’re âşinâ ve zihn-i derrâki dürretü’n-nazma ve lisân-ı selâsede nazma mâyil eş’âra kâmil ve semt-i gazelde dili kâyil ve peyrev-i merdüm-i efâzıl ve sene hamse ve tis’în ve tis’â mi’ede diyâr-ı Bagdâd’a bu bende-i nâ-şâde bir mektûb-ı dürer-bâr ile bu gazel-i âbdârları gelüp tezkîre-i erbâb-ı nazma nakş u nigâr oldı.

Bana ‘ışkunda ziyân itme gibi sûd olmaz
‘Âşıka ölmeden özge dahi maksûd olmaz

Koma hat vech-i münîründe gider pâk eyle
Nûrdur pâdişehüm nûrda çün dûd olmaz

Mâh-veş sîneni burc-ı bedene çekmeyenün
Kevkeb-i bahtı gülüp tali’i mes’ûd olmaz

İtmege bezmüni ‘işret gicesinde hoş -bû
Micmer-i tende yanan cân gibi bir ‘ûd olmaz

Kûy-i firdevsüni Na’tî çü makam eylemeye
‘Âkıbet nâmı anun dünyede Mahmûd olmaz

DÂ’Î Efendi : ‘Acem’dür. Zümre-i müderrisîne hem-dem Mollâ Şemsü’d-din dimekle meşhûr ve ahlâk-ı hamîde ile efvâhda mezkûrdur. Nahl-i vücûdı ve gülbin-i bûdı ravza-i Bagdâd ve gülşen-i Rûm’da neşv ü nemâ bulmış ekser-i kütüb-i mütedâvileyi mütâla’a-i şerîf

---

[164] Senin köpeklerin bir gün bizim kemiklerimizi koklayınca, yeniden can bulup topraktan başımızı kaldırırız.
[165] Ey Nevalî işret şarabını çek, çünkü elestte bizim dizginimizi sarhoşluğa teslim ettiler.

ile bir bir tetebbu' idüp beyne'l-akrân çevgân-ı hüner ile gûy-i sebkati meydân-ı ma'ârifden kapup kâmrân olmış. Şi'r ü inşâda mahâret ile erbâb-ı zekâ içre ma'rûf ve zât-ı pâki takvâ ve tahâ retle mevsûfdur. Eş'âr-ı dil-efrûzı gün gibi rûşen ü pür-sûz ve güftâr-ı pür-sûzı müstahsen ü dil-efrûzdur. Üç zebân ile nazmı bî-hadd ü lâ-yu'addur. Cümlesinden bir Fârisî matla' ile bir kaç Türkî metâli' ve beyt kalem-i dü-zebâne gelüp bu nüshâ-yı perîşâne sebt olundı. Şi'r:

Teşbîh-i în cemâl be-Yûsuf nemî konem
Ey şâh-ı Mısr-ı hüsn tekellüf nemi konem [166]

Diğer : İklîm-i vücûda şeh-i 'ışkun seferi var
Ol gamze dil oldı sorun ana haber i var

Diğer : Geçdi vasl eyyâmı ammâ hîç gitmez yâddan
Cân çıkar bu ârzû çıkmaz dil-i nâ-şâddan

Diğer : Kâyil oldım dehenünden bir agız tatlu dile
Ol dahi gaybdedür gâh olur gâh olmaz

Diğer : Yapmış idüm devlet iklîminde bir ümmîd evin
Yıkdı seyl-i vâdi-i mihnet anı bünyâddan

Diğer: Ey lebi la'l ü sözi dürr ü dehânı yâkût
Kim dimiş hokka-i yâkûtuna ur mühr-i sükût

Benzerün la'lüne dimek diler idi yakût
Lebini dişledi hatem didi kim eyle sükût

Sâbıkan Lahsa beglerbegiliginden münfasıl olan Sâlih Paşa oglı Mehemmed Paşa bu matla'ları mütâla'a kıldukda nazîre tarîkıyla bu matla'-ı mesel-endûz-ı pür-sûzı zuhûra getirüp mestûr kılmışlardur.

Alıcak cevr ile cânum o dehânı yakût
Bûse-i la'l-i lebin virdi dile hakk-ı sükût

DERVİŞ Çelebi: İstanbulî'dür. Tâife-i müderrisîndendür. Mevâlî-i fihâm ve 'ulemâ-yı 'izâm vâris-i 'ulûmü'l-enbiyâ-yı ve'l-mürselin salavâtullahı 'aleyhim ecma'in a'nî Bagdâd kâdîsi iken fevt olan Mevlânâ Kemâl Efendi'nün ferzend-i ercmendidür. Fünûn-ı 'ulûmı şeyhü'l-islâmu ve'l-müslimîn re'isü'l-'ulemâi'l-mütebahhirîn el-hâdî ilâ tarîkı'l-hakka'l-yakîn müftî-i sakaleyn-i bi'l-istihkâk ve muktedâ-yı merdüm-i hafıkeyn-i 'ale'l-'ıtlakun hıdmet-i şerîflerinden tahsîl ü tekmîl itmişdür. Zât-ı pâki 'ulûm-ı 'Arabiyye mütâla'asında gâlib-i akrân ve zebân-ı Fârisî'de ma'lûmâtı pesendîde-i yârân-ı Fârisîdân ve esâlib-i şi'r ü inşâdan bi'l-külliye haberdâr ve her birinün anlamasında müsellem-i zurafâ-yı rûzgârdur. Egerçi hâtır-ı deryâ-mü'essiri nazm cânibine ziyâde mâyil degül lâkin ahyânen tab'-ı güher-bârından bir dürr-i âbdâr peydâ kılur ki gûş-vâre-i merdüm-i dânâ olmaga lâyık u sezâdur. li-misli hazâ beyt

---

[166] Bu güzelliği Yusuf'a teşbih etmiyorum., ey güzellik ülkesinin şahı, abartmıyorum.

Bir nihâl-i gam durur gûyâ bu cism-i nâtüvân
Besler anı dem-be-dem gör kim bu çeşm-i hûn-feşân

Diğer : Firkate yüz tutdı vuslat-ı hâl bir yüzden dahi
Hicre âgâz itdi yâr ahvâl bir yüzden dahi

Bosna vilâyetinde Saray nâm kasabada pâdişâh-ı 'âlem-penâh neslinden olan 'Osman Şâh'a bir kasîde-i Fârisî tahrîr itmiş hemân tasvîr olundı. Matla' :

Ey der-i devlet-sarâyet Ka'be-i âzâdegân
V'ey harîm-i bâ-safâyet kıble-i üftâdegân [167]

[167] Ey devlet sarayının kapısı, hür insanların Kâbesi olan padişah, mutluluk haremin düşkünlerin kıblesi olan padişah.

RAVZA-İ SÂLİS Sancak begleri ve defter-dârları zikrindedür.

AHMED Beg : Pâdişâh-ı murâd-bahş ve Süleymân-ı bâ-dırahş hazretlerinün eyyâm-ı sa'âdet-fercâmlarında beglerbegiler sınıfında leşker-şiken-i rûz-ı micâ a'nî Karaamid paşası olan İskender Paşa'nun oglıdur. Elveledu sırru ebihi[168] muktezâsınca fâris-i meydân-ı şecâ'at ve mükemmel-i fazîlet ve derk-i firâsetle sâhib-derâset ve tâli'-i hümâyûn ve ikbâl-i rûz efzun ile Sultân-ı cihân-gîr ve hâkân-ı bî-nazîr paşaları silkinde şümâr ve altun başlu sancak ile kâmkâr ve sâir akrân içinde 'adâletle nâmdâr ve eyâlet ü emâret birle sâhib-vekâr ve hergîz dâ'ire-i kevn ü mekânda azharü mine'ş-şems ve ebyenü mine'l-ems [169] oldugları tâli' ü lâmi' ve sa'âdetmendlerinde lâmi'dür ve hadd-ı zâtında vücûd-ı şerîfi ve tab'-ı latîfi tahsîl-i envâ'-ı fazîlet itmeden bir an ve bir sâ'at hâlî olmayup dâ'imâ dest-i cûdı ile sânî-i Hâtem ve hulk-ı 'azîmiyle makbûl-i ehl-i 'âlem leylen ve nehâren tûtî-i şîrîn makâl olup iki lisân ile eş'ârı ze-bân-ı hâl dimege tâlib ü râgıb ve her birinde fâzıl ü kâmil. Bu bir nîce eş'ar-ı âbdâr ol emîr-i nâmdârundur.

Cihan çu bâdiye men teşne-i harâb der u
Nişân-ı âb boved ser-be-ser ser-âb der u [170]

Dil giriftâr-ı kemend-i zülf-i 'anber-bûy-ı tust
Ger dil-i mâ râ güşâdî hest ez pehlû-yı tust [171]

Dem-be-dem dil gark-ı hûn ez hancer-i dil-cûy-i tust
Surhî-i rûy-i şehîd-i 'ışk ez pehlû-yı tust [172]

Diğer : Benüm bir zülfi cîm ebrûsı nûn eglencem olmışdur
'Aceb dîvâneyem bend-i cünûn eglencem olmışdur

DERVİŞ Beg: Bunlar dahi İskender Paşa'nun nûr-ı dîdesi ve sürûr-ı sînesi a'nî ferzend-i ercmend ü halef-i hûşmendidür. Hâlâ pâdişâh-ı gerdûn-medâr ve Süleymân-ı 'âlî-tebâr hazretlerinün nazar-ı 'inâyet-i bâ-berekâtleri ile nîce nîce a'lâ vilâyetlerde sâhib-'adl ü dâd ve mîr-i pâk-nihâddur. hakkâ ki ahlâk-ı huceste-sıfât ile big oldukları yirlerde âyin-i şer' ve ka-nûnı kendüye reh-nümâ kılup ra'iyyeti asûde-hâl ve dest-i cûd ü dâd ile müreffehü'l-bâl itmişdür. Binâen 'alâ-zâlik necm-i tâli'-i dırahşân ile emsâl ü akrân içinde 'alem gibi ser-bülend ve 'akl ü fehm ile hûşmend ü bî-mânenddür. Zîrâ ki evkât-ı şerîfin zâyi' itmeyüp mütâla'a-i kütüb-i 'Arabiyye kılmaga müdâvemet gösterüp lezzet-i tâm alup meleke-i râsihe peydâ kılup 'ilm dâdıyla bî-hemtâ olup lisân-ı selâsede sâhib-lügaz ve mu'ammâdan geregi gibi habîr ve her birinde bî-nazîr ve zebân-ı Fârisî'de eş'ârı tarab-efzâ ve Türkî dilinde nazmı

---

[168] Çocuk babasının sırrıdır.
[169] - Güneşten daha parlak ve...
[170] Dünya çöl gibi, ben ise onda susuzluktan harabım. Orada su izi tamamen seraptır.
[171] Gönül senin anber kokulu kemendine giriftardır. Eger bizim gönlümüz için bir açılma ferahlık varsa o sendendir.
[172] Gönül senin devamlı gönle yönelik hançerinden kana bulanır. Aşk şehidinin yüzünün kırmızılığı sendendir.

selâset-nümâ ve hadd-ı zâtında ‘âlî-himmet ü dervîş-nihâd olmagın mahlas-ı şerîfin Dervîş itmişlerdür. Bu bir nîce beyt anundur.

Mând vakt-i sefer ez kûy-ı tu cân u dil-i men
Dil ü can mând revan şod ten-i bî-hâsıl -ı men [173]

Kerdem izhâr be-yâran gam-ı bîmârî-i dil
Nîst yârî ki koned rahm ü dehed yârî-i dil [174]

ve hazret-i İmâm Hüseyn radıyallahü ‘anh mersiyesinde bu matla’ anundur.

Lâle girift dâmen-i meydân-ı Kerbelâ
Âhir nehuft hûn-ı şehîdân-ı Kerbelâ [175]

Bu Türkî matla’lar dahi anlarundur.

Gördi şeb-ruhsâr-ı ‘âlem-tâbı şem’-i encümen
Subha dek dökdi ‘arak reşkinden ey nâzük beden

Diğer Mîr-i meclis olalı Hüseynle ol gonce-dehen
Tâc-ı zerrîn ile nergis oldı şem’i encümen

Bu iki matla’-ı rengîn dahi anlarundur sebt olundı.

Şâh-ı tûbâ kâmet-i dildâre benzer benzemez
Cilveden tâvûs-ı hoş -reftâra benzer benzemez

Diğer : Serîr-i saltanat gavgâ-yı ‘âm âlâmına degmez
Neşât-ı devlet-i dünyâ hilâl encâmına degmez

‘ADLÎ Efendi : Pâdişâhımuz Sultân Süleymân şâh-ı pür-intibâhun begler begilerinden olup elsîne-i nâsda şece’ât ü şehâmetle ma’rûf ve efvâh-ı enâsda tedbîr ü firâsetle mevsûf olan Mustafâ Paşa-yı Gâzî’nün ferzend-i dil-pesendi ve veled-i hûşmendidür. İsm-i şerîfleri İbrâhim ve tab’-ı münîfleri râst-rev oldukları cihetden mustakîm ve sâhib-’akl-ı selîm ve mâlik-i hulk-ı ‘azîmdürler. Mevlidleri İstanbul ve ‘adâlet ü istikâmetle beyne’n-nâs meşhûr ü makbûldürler. Hâliyâ ‘izzet ü rif’at ile sâhib-livâ ve fahrü’l-ekâbir-i ve’l-’ulemâ olup zîr-destleri fukarâya ‘adl ü ‘adâletleri taht-ı yed-i şerîfleri olan zü’efâya şefkat ü merhametleri bir gâyetdedür ki mutasarrıf oldukları livâlarun re’âyâ ve berâyası müşârünileyhi yâd itdüklerinde İbrâhim Halil-i sânî ve binâ-yı kulûb-ı fukarâya bânîdür diyü elkâb iderler. Tarîkında bî-misl ü mânend ve esbâb-ı ‘imârete sâhib-i kudret ve ercmend-i ma’rifetde tab’-ı şerîfi bülend ve nezâket ü zarâfetde zihni dil-pesend ve hadd-ı zâtında hoş sohbet ve tâlib-i

---

[173] Senin diyarındandan ayrılma vaktinde can ve gönlüm kaldı. Gönül ve canım orada kaldı, boş bedenim yürüdü.
[174] Dostlara gönül hastalığının gamını açıkladım. Bir dost yok ki acıyıp gönle yardım etsin
[175] Kerbela meydanının eteğini lale kapladı. Kerbela şehitlerinin kanı artık uyumaz oldu.

ehl-i ma'rifet ü nîkû-haslet ve râgıb-ı a'mâl-i sâlihe-i dünyâ ve âhir ve'l-hâsıl her vechile evsâf-ı hamîde ile ârâste ve hilye-i pesendîde ile pirâste olup fünûnın ekserinde mâhir ve zebân-ı Fârisî'de mümâresetleri zâhir tazyi-i evkât itmeyüp 'ömr-i girân-mâye-i mütâla'a-i kütüb-i mu'teber-i Fârisî'ye sarf idüp sa'y ü kûşîş ile gûy-i sebkati meydân-ı ma'rifetden rübûde kılmışlar. Nazm ü inşâda bî-nazîr ve hall-i 'akd-i mu'ammâda pîr ve Mîr 'Alî Şîr 'ulûmı külliyât ü cüz'îyyâtı geregi gibi zabt itmişler. Hattâ 'ilm-i 'arûz ü kâfiye ve edvâr ü lügâz ve ta'miye ve tevârihi sihr mertebesine iletmişlerdür. Tarîk-ı gazelde sâhib-tarz-ı nâdir ve edâ-yı selîs ile fikr-i bikre kâdir ve bu bir nîce metali' u ebyât u gazel ol bî-bedelün zâde-i tab'-ı latîfi ve berâverde-i zihn-i şerîfidür ki şâhid-i hâl ve masduka-i makâl olmag içün vâsıta-i kalem vâsıtî-nihâd ile nakş-ı sahîfe-i hoş -sevâd olundı. Şi'r :

Kemân ebrûlara mâyil olur gördi dil-i hâki
Nişân itdüm müj e tîrine ben de cism-i sad-çâki

Sehâb-ı nîlgûn sanma bu çarh-ı nüh-kıbâb içre
Benüm dûd-ı derûnumdur boyadı göge eflâki

Gönül bagına yol saldı hayâl-i yâr çeşmümden
Su yolından girür bâga gör ol agyâr-ı bî-bâkî

Diğer : Gel bahr-ı 'ışka girme gönül bî-kenârdur
Zülf-i nigârı anma ki anun karasıdur

Diğer : Gamdan âzâd olmadı bir dem dil-i gamnâkümüz
Sanki mihnetle ezel tahmîr idüpdür hâkümüz

Dâglardur verd-i ahmer şerhalar mevzun-nihâl
Gûyiyâ gülzâr-ı gamdur sîne-i sad-çâkümüz

Her nihâl-i tâzenün turmaz akar ayagına
Su gibi meyyâl olupdur şimdi kalb-i bâkümüz

'Âlem istersen bizi seyr it ki başka 'âlemüz
Eşkimüz encüm olupdur dûd-ı âh eflâkümüz

Her nazarda 'Adlî'yâ bir nîce sûret gösterir
Câm-ı Cem'dür sanasın âyîne-i idrâkümüz

Bir zamânda eyyâm-ı rûze müştedd ve hengâm-ı savm-ı oruc ay gibi mümted olup zurefâ-yı zamân ol yâr-ı suhen-dândan rûze bizi muhkem tutdı ve açlık cânımuza kâr itdi 'ıydıyye bir şi'r-i âbdârla elem-i 'atşımuz ref' ve gam-ı cû'ümüz ref' eylesenüz olmaz mı diyü iltimâs itdüklerinde bu gazel-i dürer-bâr ve nazm-ı âbdâr ber-yed-i nûyed 'ıyd-ı pür-tâmid ve feth-i bâb-ı 'işret-i safâya kilîd olmag içün nazm itmişler.

Ber-tarâf olsa gam-ı rûze vü bayram olsa
Merhabâ itmege el virse güzel râm olsa

Feth-i ebvâb-ı safâya bu kilîd olsa mahall
Tâ ki 'işret yüzini görmege bir câm olsa

Rûz-ı ‘ıyd itse cihan halkını şâd u hurrem
Elem ü gamla heman zâhid-i hod-gâm olsa

Ne gerek yâri girift itmege meclisde eger
Nuklümüz dâne olup neş’e-i mey dâm olsa

‘Adli’yâ rûze dükendi gel e bayram idelüm
Nîce bir söyleyelüm derd ile ahşâm olsa

‘ÖMER Beg (Hayâlî-zâde): Gülbîn-i şerîfi ve penpe-i latîfi mîr-i erbâb-ı ‘ukûl a’nî ravza-i dil-küşâ-yı İstanbul’da neşv ü nemâ bulmış. Zamân-ı evâilde ve bu sarây-ı âb u gilde bekâdur. Eben ‘an ceddin samîm-i kalbden ecdâd-ı pâk-nihâdı ber-güzîde-i Âl-i ‘Osmân ve vâris-i taht-ı Süleymân-mekân ve şâhenşâh-ı gerdûn-nişân Sultân Murâd Hân hazretlerinün dergâh-ı âsmân-bârgâh ve çetr-i felek-sây-ı hilâfet-penâhlarında bende-i hâlisü’l-fu‘âd ve ‘ibâd-ı pâk-i’tikâdları silkinde münselik olan erbâb-ı devletdendür. Zât-ı ferhûnde-sıfâtı ve vücûd-ı huceste-simâtı fehm ü firâsetle pesend-i tabâyi’-i vüzerâ-yı kâmil ve re’y-i ‘âlem-ârâsı ‘akl ü kiyâsetle makbûl-i ümerâ-yı ‘âdildür. Hâlâ hezârân dürlü i’zâz-ı hudâ-dâdla ravza-i dârü’s-selâm-ı Bagdâd’a gül-i gülzâr-ı kemâl olup hâzin-i hazîne-i beytü’l-mâl ya’nî defterdâr-ı mâl olmak emrine me’mûrdur. Rûz ü şeb hulk-ı ‘azîm ve nefs-i kerîmle mesâlih-i müslimîni görüp herkesi hoş -hâl kıldukdan gayrı o emr-i hıdemât-ı pâdişâhîde kevkeb-i hûrşîd-i ‘âlem-gîrin kendüye delîl ve cidd ü cehd ile mevâbıt-ı emvâl-i mîrîde sa’y-i cemîl gösterüp erbâb-ı aklâm ve ashâb-ı huceste-fercâm içre benâm olmışdur. El-hâsıl ‘akl-ı nüktedânî menba’-ı cevâhir-i ma’ânî ve zihn-i hurde-nişânı zîver-bahş-ı rûhânîdür ve neseb-i nîkû-hasebi dürr-i sadef-i bahr-ı sıdk u irâdet ve gevher-kân-ı safâ ve sufût ü cevher-sütûde sâhib-dilân ve zübde-i halef-i mîr-i suhenverân ve kuyûd-ı ‘âlemden âzâd olmagla mevsûf Hayâlî-zâde dimekle ma’rûf elveledu sırru ebihi [176] kavliyle eş’âr-ı güher-bârı herkese kesb ü kâr ise anlara mir’ât-ı cibil ve ebyât-ı mahabbet-engîzi haylîdür. Netâyic-i fikr-i sihr-endûzın hurde-şinâsân-ı suhenver ve şîrîn-zebânân-ı şîrîn-güster ‘ukûd-ı cevâhir-i manzûmelerin güşvâr-ı sem’-i kabûle teslîm belki hamâyil-i gerden huzû’ u ta’lim itmişler. Hemîşe riyâz-ı suhen reşâhat-ı tab’-ı güher-rîzinden tâze vü terdür. Bu ebyât anlarundur.

Ne var ‘âr itmese ol şâh-ı hûbân ben gedâsından
Meseldür hûb-rûlar yüz çevürmez mübtelâsından

Siyâh ebrûların berçîn iderse yâr aldanma
Siper kıl tîrine sînen alınma yâr karasından

Diğer: Gözinün sürme çeküp ag u karasına nigâr
Göz karardur beni öldürmek içün leyl ü nehâr

HAKİKÎ Beg: Pâdişâh-ı Dârâ-yı mülk-ârânun paşaları silkinde münselik olan ‘Osmân Paşa’nun oglıdur. Nahl-i vücûdı ve gülbin-i bûdı ravza-i dârü’s-selâm-ı Bagdâd’da neşv ü

[176] Çocuk babasının sırrıdır.

nemâ bulmışdur. İsm-i şerîfi Mustafâ ve samîm-i kalbden dil ü cân ile muhibb-i âl-i ‘abâ ve bi’t-tab’ zebân-ı Fürs’e tâlib ve ma’rifete râgıb olmagın rûz ü şeb zurefâ-yı a’câm ile musâhib geçinüp fünûn-ı ma’ârife mâlik ve taklîd-i şu’arâ-yı ‘Acem itmege sâlik idi. Hayfâ ki ol pey-rev-i erbâb-ı ma’rifete safâhat galebe kılup terk-i hân-mân ve bu dergâhdan rû-gerdân ve yagmâ-yı mâl ü menâl ve hem-dem-i sâhibân-ı câh ü celâl olmadan kaçup âvâre-i kûh ü beyâbân olmag temennâsıyla Bagdâd’da kullar agası iken sene selâse ve sittîn ve tis’â mi’ede Bagdâd’a beglerbegisi olan Hızır Paşa ile ba’zı ûmûr-ı devletde güft ü şinîd idüp terk-i diyâr itmiş. Hemân kişver-i Hindûstân temâşâsına ‘âzim ü câzim olmış. Fi’l-hakika tabî’at-ı şi’riyyesi gâyetde revân ve Fürsün tekellüminde zebân-âver-i devrân ve Türkî ve Fârisî dilinde eş’ârı firevândur ve bu bir iki Fârisî ve Türkî beyt anlarundur sebt olundı. Nazm

Çehre ez hâl ü hat ey mâh-veş ârâste
Çeşm-i bed dûr zi rû’yet ki huveş ârâste [177]

Diğer : Olurdı ol dür-i yek-dâneye çokdan gözüm menzîl
Rakîb-i bed-güherdür yolda seng-i hâresi ‘ışkun

NİHÂNÎ: İstanbûlî’dür. Ravza-i dehrde Durag Çelebi dimekle meşhûr ve râg u bâg-ı ‘âlemde nihâl-i ser-bülendi âb-ı sehâ ile neşv ü nemâ bulup perverde olmış diyü efvâhda mezkûr ve şeh-zâde Sultân Selîm Hân’un bâb-ı ‘azîmü’ş-şânında defterdâr-ı mâl ve şâyeste-i ikbâl olmagın hemîşe sehâveti pîr ü cevân gûşına irişmiş ve h˘ân-ı ihsânından havass ü ‘avâm toymuş ve dem-be-dem fuzelâ vü sulehâya hıdmet ve her gün şu’arâ vü nüdemâya ri’âyet itmeden hâlî degül imiş. Keyfiyyet-i hâl-i Nihânî erbâb-ı ‘irfâne ve bâde-i şevk ile mest olan rindân-ı zamâne gün gibi zâhir ü bâhirdür. Beher hâl bu gazel ol yâr-ı bî-bedelündür. İstanbûl’a geldüginde pâdişâh hazretleri mezkûrı katl itmezden beş gün evvelce mestûr kılmış. Zurafâ vü şu’arâ mâbeyninde meşhûr olmışdur. Husûsa yazup şâh-zâde hazretlerinün bârgâh-ı felek-dergâhlarına göndermiş. Gazel:

Cân oldı şehâ şâhid-i maksûdına vâsıl
Sultân-ı gam ‘ışkuna dil ey olalı menzil

Katlüme delîl olsa n’ola gamzene zülfün
Meşhûrdur e’d-dâlü ‘ale’l-hayri kefâ’il [178]

Ey kaşı kemân tîr-i havâdisden alınma
Peykânun ile sînede cân olalı yek-dil

Olmasa kişi ‘âlem-i esrâr-ı gam-ı ‘ışk
Tahsîl-i ‘ulûm eylemeden ana ne hâsıl

Zulmetde kalurdum şeb-i hicranda Nihânî

---

[177] Ey yüzü benlerle ve ayva tüyleriyle süslenmiş ay yüzlü güzel, yüzünden kem göz uzak olsun, çünkü yüzün güzel bezenmiş.

[178] İyiliğe teşvik iyilik gibidir. (Hadis, Tirmizî âlim bahsinde 14. hadis) **Concordansce et Indices de la Tradition Musulmane** C. V. s. 183, Çağrı Yay. âst. 1986

Âhum şereri olmasa ger bana meşâ'il

li-mü'ellifihi nazîre :

Dil zerre gibi olmaz idi mihrüne vâsıl
Yollara hevân ile düşüp almasa menzil

Kûyuna olur sâlike rehber süm-i esbün
Zâhir budur e'd-dâlü 'ale'l-hayri kefâ'il [179]

Bülbül sözini gûş idüp açılmadı gonce
Agız bir idüp gönlün ile olalı yek-dil

Ben hasteye tîmâr didüm olsayidi âh
Olmaz idi ol bâd-ı hevâ ile bu hâsıl

Mecnûn ki şeh-i 'ışk idi her şeb ana 'Ahdî
Yir yir yakılup lâleler olurdı meşâ'il

TAB'Î Efendi: Vüzerâ-yı zamân ve ümerâ-yı cihânun himmet-i 'âliyeleri ile hemîşe tâlib-i erbâb-ı kemâl ve sâlik-i menâzil-i ashâb-ı câh u celâl olup dânişmend-i 'asr ve hıredmend-i dehr geçinüp medâris-i 'âlemde 'ulemâ-yı mütebahhirîn ve fusahâ-yı müteahhirîn hıdmetlerine irişüp âyine-i zamîr-i münîrden jeng-i cehâleti saykal-ı ma'rifet ile dûr itmegin fezâyil içre sâhib-ma'ârif diyü mezkûrdür. Zîrâ ki zeyl hüneriyle heves gubârın çihre-i vucûdından silküp pâk ü bî-gışş kılup ve enâmil-i kilk-i bedâyi'-nigâr ile sahâyif-i havâtır-ı tarab-nâkin nükûş-ı 'ulûm ile münakkaş kılmış ve envâ'-ı hissiyât-ı cân-fezâ esâlibin tahsîl ve fünûn-ı nikât-ı dil-küşâ noksanın tekmîl tarîk-ı mülâzemetde kat'-ı menâzil kılup mülâzımân-ı deryâ-dil menzîline irişüp menâsıbda kuzât-ı 'adl-güster ve 'ulemâ-yı şerî'at-perver zümresinden kazâya râzı olup bir müddet kasabâtda kâdî olmagın hükûmet-i 'adâlet-nişân ile benâm ve re'y ü ted- bîr ile huceste-peyâm ve pesend-i sâhibân u zevi'l-ihtirâm olup tab'-ı hümâ-pervâzın menâsıb-ı ednâdan a'lâya 'urûc idüp ûmûrunda stikâmetle sülûk itmegin erbâb-ı sa'âdet ve ashâb-ı rif'at anlara nazar-ı 'inâyet idüp nezâret hıdmetlerine külâh-ı kûşe-i kadr ve menziletin evc-i simâte ve pâye-i şevket ü rif'atin eflâke irgürüp hıdemât-ı hazâyin-i Sultân-ı zî-şâna kıyâm kılup meyâmin-i müheymin-i müte'âl kendüye delîl idüp emvâl-i pâdişâhîde sa'y-i cemîl gösterüp akrânından mümtâz u 'âlî-tab'ân mâbeyninde ser-firâz olup ol dürr-i deryâ-yı zamâyir Cezâyir kurbünde ve dârü's-selâm-ı Bagdâd'da defterdâr-ı mâl ve mesâlih-i havâs-ı mîrîde bî-misâldür. Tab'-ı vekkâdı ve zihn-i Hudâ-dâdı rüsûm-ı nazmda belâgat-nümâ ve fünûn-ı nesrde fasâhat-küşâ şemşîr-i âbdâr-ı dürer-engîzi lisân-ı Fârisîde gamzedâ hançer-i güftâr-ı gurer-âmîzi zebân-ı Türkî'de a'lâ ve nâdir hâlâ şâ'ir-i metin-i sihr-sâz ve nâzım-ı güzîn-i yârân-ı mümtâzdur. Ma'lûmât-ı bî-gâyetle erbâb-ı sa'âdât içre maksad-ı bülend ve matlab-ı ercmend bilüp reşehât-ı aklâm ile ol güzîde-i debîrân-ı şîrîn-nizâm ve şi'r-i mahabbet-encâm ile şâ'irân-ı 'âlî-makam mâbeyninde makbûl-i enâmdur. Tabî'at-ı pâki

---

[179]- İyiliğe teşvik iyilik gibidir. Hadis, Tirmizi, ilim bahsinde 14. hadis **Concordance**, C.5s.183 Çağrı Yay. İst. 1986

tarz-ı suhende hûb ü mergûb olmagın Tab'î mahlas buyurmuşlardur. Bu bir nîce beyt ü metâli'-i bî-bedel ve ebyât-ı pür-mesel anlarundur.

İrişdi terâş-ı ruhı hatt-ı lebi irdi
Gün batdı dirîgâ n'idelüm kaş karardı

Diğer : Gonceye ragbetimüz yok leb-i dilber var iken
Miske meyl itmezüz ol zülf-i mu'anber var iken

Diğer : Ser-nîkûn olmış devâtı sîmdür çün ol zekân
Kara degmiş ol likâya hat degüldür görinen

Gelibolı'dan olan Za'ifî Beg bu matla'ına ki dimişdür

Kıble yiter kûy-i dildârum bana
Sana ey Ka'be ırakdan merhabâ

çok kimseler cevâb dimişlerdür feemmâ sâbıkü'z-zikr a'lâ intikâl itmişlerdür budur sâkî-i sîm-sâk vasfında tâkdür ki

Bâde yiter la'l-i dildârum bana
Sana ey sâkî ırakdan merhabâ

Bu matla' dahi anlarundur.

Bana gösterse yokdan var iden Hak la'l-i cânânı
Cihanda agzuma almazdum ölsem âb-ı hayvânı

Lebi câmına nakş iden gubâr-ı hatt-ı cânânı
Ne sihr itdi 'aceb kim mest ü hayrân kıldı hayrânı

HATMÎ Beg: Nâm-ı şerîfi Mustafâ Beg dimekle ma'rûf ve zât-ı hümâyûn-sıfâtı eyülikle mâ'rûf ve sâbıkan pâdişâh-ı gerdûn-penâh ve Sultân Süleymân-ı ferî dûn bârgâh hazretlerinün emr-i zevi'l-ihtirâmı ile şâh-zâde-i keyvân-gulâm ve Cemşîd-ihtişâm a'nî Sultân Selîm Hân-ı nîk-nâm hazretlerinün lalası iken vefât iden merhûm Ca'fer Paşa'nun oglıdur. Bi'l-fi'l pâdişâh-ı devrânun sâye-i sa'âdetinde ve şâh-zâde-i kâmrânun eyyâm-ı devletinde hezârân i'zâz ile pâye-i devletde 'izz ü rif'atle Aydın sancagı begidür. Ma'ârif-i cüz'î ve küllî ile tab'-ı deryâ-mü'essiri ve hâtır-ı 'âtırı hil'at-i fünûn ile ârâste vü pirâste ve zebân-ı Fârisî bilmede hûb ve tabî'at-ı şi'riyyesi mergûbdur. Bu bir nîce matla' u beyt anlarundur.
Nazm :

Ey cebhe-i münîri olan âftâb-ı mahz
'Uşşâka gam şebinde yüzi mâhtâb-ı mahz

Lutfundan eyledün bizi gam-hânemüzde şâd
Can gibi itme gitmege bârî şitâb-ı mahz

Diğer : Geşt idüp hâsılı bu dehr-i harâb-âbâdı
Bulmadum kendüm içün cevce ta'am-ı şâdî

Nûr-ı lutfundan uyardı bu çerâgın Hatmî
Görme anunla berâber şeh-i 'âdil yâri

YÜMNÎ Beg: Sâbıkan pâdişâhımızun vezîr-i a'zâmı olan Ayas Paşa oglıdur. Mevlid-i latîfleri İstanbûl ve nâm-ı şerîfleri Mehemmed Beg dimekle meşhûr ve hulk-ı 'azîm ile makbûl-i cumhûrdur. Hâliyâ 'izz ü devletle tedbîr ü dikkatle pâdişâh-ı âfâk hazretlerinün yümn-i sa'âdetlerinde sancak tasarruf itmekle akrân içre ser-efrâz u tâk ve evkât-ı 'azîzin sarf-ı ma'ârif-i cüz'î vü küllî idüp lisân-ı 'Arab'ı ve zebân-ı 'Acem'i geregi gibi tahsîl ve her bir dilde durûb-ı emsâlün noksanın kemâl ile tekmîl itmeden bir an ve bir lahza hâlî degüldür. Zîrâ ki erbâb-ı ma'rifetle sohbeti ganîmet bilüp hemîşe müzâkere ve mübâhase üzredür. Zihn-i pâki nazmun her kısmına şâmildür. 'Ale'l-husûs gazel dimede tab'ı kâmildür ve tevârih bilmede müverrih-i fâzıl bu bir iki beyt-i şîrîn el-hâsıl anlarundur sebt olundı.

Leb-i şîrîn ile sen Husrevisin gerdûnun
Zülf-i şebdîzüne koşdukca râh-ı gülgûnun

Dögünüp taş ile nâle işi ben mahzûnun
Hîç işitmez kulagı katı imiş gerdûnun

Gazel : Rahm idüp ol mâh çün meyl itdi benden cânibe
Gam yime ey dil ferah yüz tutdı senden cânibe

Can bulursam n'ola sen geldükde benden cânibe
Haşr olınca can gelür dirler bedenden cânibe

Sene seb'în ve tis'â mi'ede şehr-i İstanbûl'da vâkı' olan Agustos zamânında berk ü bârân u seyl-i firâvân gelüp nîce nîce ma'mûr evleri virân itdükde bu târih-i âbdârı tab'-ı âteş-bârdan zuhûra getirüp ketb itmiş.

Bir 'alâmet zâhir oldı şehr-i İstanbûl'da kim
Halkun efgânı zemînden âsumâne çıkdı yâ

Eyle ifrât ile yagmur yagdı kim nîce evi
Seyl alup hâşâk-veş deryâya anı takdı yâ

Vehm-i ra'd ü berk ile Yümnî didüm târihini
Yıldırımla seyl Kostantin'i yıkdı yakdı yâ

'ÂLÎ Efendi: Gelibolı'dan dânişmendân-ı nüktedânân zümresinden olup zebân-ı suhen-senc-i eyyâmda Mustafâ nâm ve mütekellimân-ı zamân içre fenn-i nazmda emîrü'l-kelâm zât-ı bî-misâli pirâye-i fazla karîn ve vücûd-ı pür-efdâli pâye-i mülâzemetle ber-murâd u kâm-bîn iken ol târîhde nûyin-i nev-âyin-i cihân şâh-zâde Sultân Selîm Hân bin Sultân Süleymân Hân hazretlerinün iltifât u fermânıyla tarîk-ı 'ulemâyı terk idüp silk-i erbâb-ı kaleme mülhak olup zihn-i pâk-ekremi ri'âyete müstehak olmagın sâhibân-ı 'izz ü ihtişâm yanında kemâhüve hakkıhâ ihtirâm bulup manzûr-ı dîde-i ashâb-ı nazar ve mihr-i dânişle nûr-ı çeşm-i erbâb-ı hüner ve pesend-i mevâlî-i 'izâm ve nazar-kerde-i meşâyih-ı kirâm olup himmet-i tab'-ı

cihângir-i lâ-nazîri hayâlden hâlî olmayup bülend olmagla kendülerin mahlas ‘Âlî erzânî görmüşler. ve ‘ilm-i riyâzîde mühim olan ‘ibârâtun beyân ve ma’ânîsin severmişler. Ol bâbda makbûl-i ehâli-i müşkil-küşâ ve güzîde-i mevâli-i fasîhü’l-edâ olmışlar. Lahza lahza rümûz-ı ‘ulûm-ı ‘Arabiyyete iştigâl ve künûz-ı zebân-ı Fürsde lemha lemha peyrev-i ehl-i kemâl olup sa’y-i tamâm ile bî-hadd ü bî-şümâr belâgat-i cân-fezâya cidd ü cehd gösterüp fusahâ-yı fasâhat-nümâya serdâr ve nâdire-gûyân-ı rûzgâr içre kemâl ü fazl ile iştihârı bisyâr olup ve akl-ı pür-temîz ile ‘ukalâdan mümtâz ve ma’ânî-i a’lâ birle bülegâdan ser-firâzdur. Her an mütâla’a-i kütüb-i mu’tebere itmede müdekkık-ı zamân ve mülâhaza-i sahâyif-i ehâdis ü tefâsîrde muhakkık-ı cihândur. Her vâdîde semend-i idrâkleri cilve-ger ve ‘akl-ı derrâkleri pâkizelikde ser-âmed-i nev’-i beşer esâlib-i ‘ulûmda **Şerh-i Hüssâm-ı Kâtî**’ye hâşiye ve ba’zı mahallerde bir da’îye ve gayrî şurrâhî-vâr dürdler idüp kemâl-i fehm-i iz’ânı râst-gûylıkda tîr gibi evc-i felege asmış ve zûr-ı bâzû-yı ma’ârifle her nesnenün mâhiyyetine vukûf bulup pây-i taleb-i muvâfıkla ehl-i ‘irfânı basmış ve **Hidâye**’nün haccu ‘uteka müte’allık mesâyiline delâyil-i sâdıkla resâyil yazup müstemi’îne li’llâhi derrehu kâyil didirmişdür ve dürer-i nazmda cevâhir-i eş’âr ve fevâyid-i kasâyid-i celîlü’l-âsârla behredâr olup **Münâzara-i Mihr ü Mâh** nâm manzûm-ı huceste-nizâm ve nokta-i pür-nikât ile nücûm-ı tâbende gibi rükûm idüp aklâm-ı hoş -hırâm ile kitâb-ı fasâhat-rüsûm te’lifine dest-i ihtimâm vâkı’ olmış. Bu ebyât-ı müşkîn-erkâm na’t-ı Resul ‘aleyhi’s-selâm diyü i’lâm itmiş

İki ebrûnı kim debîr-i ezel
Eyledi safha-i cebînüne hal

Biri nûn-ı nübüvvet oldı anun
Biri re’y-i risâlet oldı anun

Haremün hürmetine bes bu delîl
K’ola cârûb şehper-i Cebre’îl

Der-i dergâhuna senün Mûsâ
Hâcib olmış durur elinde ‘asâ

İtmege vasf-ı pâküni tesbîh
Yaydı seccâde-i sehâbı Mesîh

Fenn-i inşâdan **Enisü’l-Kulûb** nâm bir kitâb-ı mergûb te’lif-i hûb olunmuş ya’nî ahbâr-ı sahih-i nakş u nigârı melîh ile **Hümâyûn-nâme** tarzına sülûka kudret bulunmuş. Ba’d ez an nazm vâdîlerinde zihn-i tîz-revi tek vürûd-ı ilhâm-ı Rabbânî ile güft ü şinev haysiyyetinden kıssa-i **Mihr ü Vefâ** ki sânî-i **Yûsuf ü Züleyhâ** ve sâlis-i **Leylâ vü Mecnûn** çün dürr-i meknûn ve **Vâmık u ‘Azrâ** ve **Şîrîn ü Husrev** vezninde manzûme bu makûle ebyât-ı pür-nikâtı mersûmdur. Mihr-i bî-mihre hıtâben be-emr ü ber düzd-i felek-zede cânibinden sâdır u mütesâdır olmış şöyle ki beyân ider.

Ne ‘âlem mihrisin ey nûr-ı mutlak
Ki zeylün olmamış zerrâte mülhak

Ne mehsin mâhdan hüsnün ziyâde
Cemâlün bî-kusûr olmış bahâda

Perî dirdüm velî peran degülsin
Melek dirdüm velî pinhan degülsin

ve tab'-ı âbdâr-ı latîfinden **Matla'ü'l-Envâr**'e mukâbil fikr-i bikr-i şerîf den **Mahzenü'l-Esrâr**'e mu'âdil **Tuhfetü'l-'Uşşâk** nâm bir kitâb-ı nâdirü'l-mümâsil ve hasb-i hâl-i erbâb-ı dil dahi vücûd buldı. Bu ebyât-ı şîrîn-şemâyil münâcât-ı kâzıyü'l-hâcâtdur bu evrâkda sebt olundı.

Meded ey çâre-ger-i rûz-ı hisâb
Oldı 'Âlî kulunun hâli harâb

Gümreh itdi beni 'isyân-ı füzûn
Vay eger sen olmayasın reh-nümûn

ve yine şi'r-i latîfden ve nazm-ı münîfden süreyyâ gibi rüsûm ve benâtü'n-nâş nakşıyla merkûm **Nâdirü'l-Muhârib** nâm kitâb-ı belâgat-encâmun itmâmına ihtimâm olup te'lif-i şeh-zâdeler cengini câmi' mebnî-i binâsı e'azim-i vekâyi'dür. ve ol semerât-ı nihâl-i ma'rifet ve nev-bâve-i şâh-sâr 'ilm ü fazîletden kâmkâr u behremend ve ez-hüner-i nesr ü nazmdan fâ-idemend olup re'y-i bülendden mebânisi remz-i tasavvufı pâk ve ma'ânîsi tasarrufı ferah-nâk diyü ol merd-i güzîn **Riyâzü's-Sâlihîn** nâm bir kitâb-ı mahabbet-karîn imlâsına resm-i nazmla ragbet göstermişler. ve dahi **Heft Meclis** nâm bir kitâb-ı küşâde bâb-ı inşâda semt-i nesr ile kûşiş revâ görülmüş diyü kıt'a-i belâgat-ı beyân ol sâhib-i mensûr-ı fasâhat–nişândandur. Merhûm-ı magfûrunleh Sultân Selîm Hân Mevlânâ 'Atâ nâm h˘âcesi ve Celâl Beg nâm musâhibi ile memâlik temlikine mihr gibi şitâbân ve zahmet-i râh-ı pâyânla ılgardan ekser-i sipâh-ı nâmdârı nâ-pâydâr olup kendüleri hûrşîd-i cihân-ârâ gibi tek ü tenhâ kıldıklarına edâ itmişler.

'Arz itdiler 'asâkire 'arz-ı cemâl ile
Yollarda geh 'Atâ ile gâh Celâl ile

Hem-sâyeler havâs idi ancak rikâbda
Az kalmış idi zerre pey-i âfitâbda

Sâbıkü'z-zikrün fikr-i bikri çokdur ta'rîf ü tavsîfe ihtiyâcı yokdur. Zîrâ ki te'lîfât-ı manzûmâtı her bâbda bî-hadd ü bî-şümâr ve tasnîfât-ı mensûrı her vâdîde hisâbdan bisyârdur. Bu cevâhir-i âbdâr ol gavvâs-ı bihâr-efkârun divân-ı selâtîn-i edvârından sarrafân-ı bazâr-efkâre iş'âr olınup kalem-i dü zebânla rakam olundı ki pesend-i Rûm ü 'Acem'dür.

Yollamışsın ruhlarun yakmış güneş ey âftâb
Yollamak lâzım seni seyr itmek içün bî-nikâb

Diğer: Sensin zamâne deyrine sûret viren nigâr
Bir sûret-i sehâb iledür büt ne i'tibâr

Diğer: Gül didigün şarâb ile tolmış piyâledür
Bir bir be-hakk ki eksile pervâzı lâledür

Diğer: Yıkıldı hâtırum gönlüm harâb oldı o gül bilmez
Yine cevr itmek ister tâzedür hâtır gönül bilmez

Diğer: Tâze dilber sevse ‘âşık eski derdin tâzeler
Tâzeler keyfiyyetin erbâb-ı ‘ışkun tâzeler

Diğer: Gâh gâhi tîgın agzında dutar ol ser-terâş
Diş biler her kande ise katlüme bir bagrı taş

Diğer: Girye itmez ki bile giryesini ben zârun
Esnedükce yaşarur gözleri ol mekkârun

Diğer: Dem-be-dem düşse gözünden n’ola ben bîmârun
Nakd-i eşkün kızılı çıkdı yanında yârün

GERMÎ Beg : Bagdâd’dandur. Egerçi asl u nesebi ve zât-ı ferhunde hasebi Karakoyunlıdur. Sâbıkan Bagdâd beglerbegisi olan ‘Alî Paşa’nun ‘amûcesi oglıdur. Nâm-ı nîkû-fercâmı İbrâhim hadd-ı zâtında vârestelikle âzâd-ı ümmîd ü bî-meded paşamızun devletinde nîce yirlerde yüz agardup yoldaşlık idüp sancak begi olmışdur. Merd-i germ-güftâr ve nükte-güzâr olmagın fakr u fenâ semtine tâlib ve sohbet-i dervîşâne râgıbdur. Vâdî-i nazmda zebân-âver ve üç zebân ile şi’r-i dürer-bârı der-gûş-ı ehl-i hünerdür ve cüst ü cûy-ı nazm-ı şu’arâ itmede mâhir ve fünûn-ı şi’re kâdir ‘ale’l-husûs hezl ü hicvde nükte-senc ve nîze-i zebânundan sîne-i muhâlifân pür-renc ve kendü tarîkında sâhibân-ı idrâk dîvâne-i bî-bâk dirler. Bu bir nîce matla’ u beyt ol şâ’ir-i bî-bedelündür.

Der kâr-ı men ey nâle tu taksîr ne-dârî
Taksîr-i tu în est ki te’sîr ne-dârî [180]

Kâsıd suhen-i vasl şenidî meger ez yâr
K’ez şevk Diğer tâkat-i takrîr ne-dârî [181]

Bâzâr-gerd ü kûçe-nişînîm muttasıl
Pür zi gam-ı ehl-i ‘araz çüninîm muttasıl [182]

Diğer : Ol çeşm-i âhuvâne nigâh öldürür beni
Ol zülf-i tâb-dârı siyâh öldürür beni

Geçdükde ben gedâya pey-â-pey nigâh ider
Her nâ-mahal gedâya nigâh öldürür beni

---

[180] Ey nale, benim durumumde senin hiç bir kusurun yok; senin kusurun etkili olmayışındır.
[181] Ey elçi yoksa yardan kavuşma sözünü mü duydun da konuşmaya gücün kalmadı?
[182] -Biz namus ehlinin zannınca devamlı çarşı pazarda dolaşan âvâre kimseleriz.

Nazîre li-mü'ellifihi :

Sanman füsûn-ı çeşm-i siyâh öldürür beni
Eyler yanumda gayre nigâh öldürür beni

Bu matla'lar dahi anlarundur

Nîce bir mâyil ola müdde'i ol mâh sana
Çarhdur böyle döner gâh bana vü gâh sana

FİKRÎ Beg: Nihâl-i vücûdı ravza-i dârü's-selâm Bagdâd'da neşv ü nemâ bulmış serv-i ser-efrâz beglerdendür lâkin vâlid-i büzürg-vârları pâdişâh-ı Kahraman-savlet ve Süleymân-ı keyvân-rütbet a'nî Sultân Süleymân hazretlerinün sarây-ı hâsında hıdmet iden kulları silkinde olan ser-bülendân-ı zamân meyânında Tavîl Sinân dimekle meşhûr-ı a'yân-ı devrân ve hem-dem-i bende-gân-ı Sultân-ı cihân iken müddet-i rûzgâr nazar-ı 'inâyet-i Hazret-i Mollâ Hüdâvendigâr birle müşerref-i nâmdâr olup âhirü'l-emr bir agalıkla taşra çıkup vilâyet-i Bagdâd'da şâhenşâh-ı 'âlî-şânun eyyâm-ı sa'âdet-fercâmında sâhib-tabl u 'alem ve fermân-dih-i hayl ü haşem ya'nî sancak begi olmış iken fevt olmış. Hâlâ Sâbıkü'z-zikr asl ü neseble pâkize-hısâl ve sîret-i ferhunde ile bî-misâl olmagın 'ale'd-devâm Sultân-ı bâ-rif'atün emr-i 'âliyesi ile altun başlu sancak tasarruf kılup yegâne-i âfâk ve ferzânelıkda tâk kimesnedür. Zîrâ ki eyyâm-ı şebâbda evkât-ı şerîfin tahsîl-i 'ulûma mutasarrıf kılmış ve bâb-ı şi'rde ma'ânî-i bikrini sayd idüp mahlas-ı nâzüklerin Fikrî kayd itmiş. Binâen 'ala zâlik fikr-i dakîk ile zât-ı latîfin cüz'î ma'ârife ve zebân-ı Fârisî'de olan şi'r ü inşâ ki 'irfân zümresinde müte'ârifdür tekmîl kılmış ve tedâvin-i şu'arâ-yı efsahü'l-beyânı ve kütüb-i münşiyân-ı zamânı mütâla'a kılup tevsen-i tab'-ı cihânı nûrda re'y-i bülend ile kişver-i nazma ma'tûf idüp ma'ânî meydânında in'ân-ı fikrini uzadup akrân mâbeyninde ma'rûf olmuş ve tab'-ı selîmi ve zihn-i mustakîmi vâdî-i eş'âra üç zebân ile nazmı tarab-nâk ve her birisi âb-ı sâfi gibi pâk. Bu bir nîce ebyât anlarun zâde-i fikr-i bikridür sebt oldı.

Bî-çârei ki ez tû ümîd-i visâl kerd
Sevdâ-yı hâm puht ü hayâl-i muhâl kerd [183]

Diğer : Ol kamer çihre kulagında degül halka-i zer
Mâh-ı nev sîm-i benâgûşına der-halka be-gûş

Diğer: Didüm sen mû-miyânı der-kenâr itsem n'ola bir kez
Gülüp nâz ile ol gül-ruh didi Fikrî hayâlündür

Diğer: Her kaçan kılsan güzer ey şûh benden cânibe
Cân u dil karşu varur şevk ile senden cânibe

Kayd-ı tenden tûtî cânum diler isem dâ'imâ
Bâl açup uçmaga sen şekker-dehenden cânibe

---

[183] Senden kavuşma uman bîçâre, boş bir sevda besledi, olmayacak şeyi hayâl etti.

Servi yürütme nigârâ ile şimşâdı hacel
Nâz ile reftâr u gül sahn-ı çemenden cânibe

Nâfenün kanı kurır iletse ger bâd-ı sabâ
Çîn ü zülfün bûyını mülk-i Hoten'den cânibe

Fikrî'nün murg-ı dilin kıldun âşikâr agyârı ko
Şâhbâzum uçmasun zâg u zigândan cânibe

Diğer: Gönülden serv-i nâzum bir boyı şimşâda mâyildür
Bihamdillah bu hem kufl-ı gam-ı hicrâna bir dildür

Terahhum eylemez 'uşşâka tab'ı cevre mâyildür
Anunçün eşk-i çeşmüm ol şehün yolında sâyildür

Bu matla'-ı pâk ve makta'-ı sûznâk dahi anlarundur bu evrâkda tahrîr olundı.

Vaslunda dil ziyâde ider ıztırâbını
Yâd eyler ol meger şeb-i hicrün 'azâbını

Diğer: Kimün helâkisin diyü nâgâh sorsa yâr
Gel söyle Fikrî nîce virürsün cevâbını

Nazîre li-mü'ellifihi :

Ol tıfl almadın ele 'ışkun kitâbını
Ezberlemiş dil almag içün 'işve bâbını

Aldun elünle varumı n'itdün disem o mâh
İnkâr idüp virür bana barmak hesâbını

FEYZÎ: Pâdişâh-ı âsmân-bârgâh ve Sultân-ı memâlik-penâh hülasa-i dûdmân-ı müstevcibü't-tatvî' ve't-teslîm Âl-i 'Osmân-ı kesîrü'l-feyezândan hazret-i Sultân Selîm'ün menba'-ı füyûz-ı cismânî sarây-ı 'âmirelerinün lâzâl-i ma'mûret ve sükkâne-i mesrûret-i gılmânî zümresinden olup zât-ı melekü's-sıfâtlarında mevdû' olan isti'dâd-ı kâmile muktezâsınca mukaddemâ dergâh-ı gerdûn-iştibâhun çâşni-gîrlerinden olup izdiyâd-ı iltifâtı sa'âdet-'uzmâ-yı sûriye sezâ-vâr olmagın el-yevm mezâcı'-ı e'imme-i kirâm ve müşâhid-i meşâyih-i 'izâm olan meşâhir-i emsâr u bilâd a'nî dârü's-selâm-ı Bagdâd'da 'izz ü ikbâl ile timâr defterdârıdur. Zât-ı huceste etvâr ve vücûd-ı pür-cûd-ı mekrümet-şi'ârları fünûn ü 'ulûm-ı mütedâvileden müstefâd u müvâneset lisân-ı Fürs'e mu'tâd tevsen-i zihni vâdî-i mazmûnı neverdleri messâh-ı bedâyî-i ma'ânî-i melîhe ve seyyâh-ı kulzüm-i 'ibârât-ı fasîha olup imdâd-ı mülhem-i kuvvet-i mütehayyile ile gamâmı te'akkul-ı teferrüsden emtâr-ı bedi'u'n-nevâl mezâmîn-i kariha arz-ı mukaddes-nişânlarına lâ-yezâl rîzân oldugından Feyzî mahlas itmişlerdür. El-hak nazm-ı selâset-şi'ârı dil-pezîr ü revân ve nikât-ı nezâket-âmîzi esnâ-yı tekellümde reşk-i selsebîl ü miyâh-ı hayâtdur. Bu bir gazel ve kıt'a ve beyt anlarundur.

Bir tâze dâg yakdı gelüp yâr sîneye
Mühr urdı kendi kendü eliyle hazîneye

Kûyuna vardı gice saçun mübtelâları
Haccâc-ı Şâm sanki irişdi Medîne'ye

Çıkmaz gönülden ol sanemün fikr-i gabgabı
San sîb girdi san'at ile âbgineye

Bahr-ı tavîlde saçuna bir gazel didüm
Müşgin hatiyle yazdum anı 'anberîneye

Zülfi hayâlini bile al Feyzî kabrüne
Çün ef'î pâsbân olur imiş defîneye

Diğer: Oldı nâmıyla 'Alî ol yüzi mâh
Kerremallahü vechehu [184]

Diğer: Zülfikâr olsa n'ola gamzeleri
Kanberîdür anun ol hâl-i siyeh

Diğer: Hayber-i bâb-ı firâkını açup
Eylese bana 'Alîlik ol şeh

Diğer: Hâlet-i 'ışkı ne bilsün sormanuz Ferhâd'e kim
Kendüsinden bî-haber 'ömri geçürmiş dâgda

KEŞFÎ Beg: Ehl-i kalem zümresinde Edirnevî'dür. Yunus-zâde Musallisi dimekle meşhûr ve erbâb-ı kemâl ile efvâhda mezkûr idi. Evân-ı cevânîde 'ilme iştigâl gösterüp dânişmend ve her bir fenden behremend olup âhirü'l-emr ehl-i kalem zümresine münselik ve şu'arâ ve zurefâ tarîkına sâlik ve her an 'ulûm-ı zâhirenün rümûzın keşf itmege ol nîkû-halef tahsîlde mukayyeddür. Ve mütâla'a-i kütüb-i Fürs'e mümâreset-i küllî kılup edâsına kâdir ve şâ'irân-ı 'Acem gibi nazmı selîs ü vâfir ve tarz-ı inşâda münşiyân-ı rûzgâr içre fasihü'l-kelâm ve muhâsibân-ı dîvân-ı Sultânî arasında sâhib-erkam ve kırma yazu yazmagla defâtir-i padişâhîde benâmdur ve üslûb-ı nesta'lık yazmada hûbdur ve tabî'at-ı şi'riyyesi su gibi pâk ü revândur ve eş'âr-ı sûznâki vird-i zebân-ı 'âşıkân-ı sûzân olup rûz ü şeb nazm-ı dürer-bârı terakki bulmadadur. Sene selâse ve seb'în ve tis'â mi'ede diyâr-ı Basra'da mukâta'acı olup kendü sa'y-i cemîliyle agır ze'âmete mutasarrıf düşüp âhir diyâr-ı Bagdâd'a 'Ali Paşa-yı ibnü'l-vendün kâtib-i divânı olup âhirü'l-emr takdîr-i Rabbânî ile Remâhiyye'ye sancak begi olup ol nâhiyede iki sene beg olmışlardur. Akrânından mümtâz ve kâr u bârında sihr-sâzdur. Bu bir nîce matla' u beyt anlarundur. Ebyât :

Mest olup meclisde yaksan sîneme bir tâze dâg
Hak bilür bir sikke kurdun dünyede cânâne dâg

---

[184] Allah kendisini aziz kılsın (Hz. Ali için)

Diğer : Gördükde oldı kaşını şol denlü bî-mecâl
Bir aya dek gelir mi yirine görün hilâl

Diğer: Ebrûlarun gamın ki dil-i nâ-tüvan çeker
Bir pehlevâna döndi ki iki keman çeker

Diğer : Salın tırâz-ı 'işve her serv-i kâmet ol
Haşr ol bizümle kaddüni göster kıyâmet ol

[Diğer]: Çeşm-i mahmûr-ı nigâr ey gönül uyhuda degül
Gâfil olma bu tegâfülleri beyhûde degül

Nazîre li-mü'ellifihi :

Fitneden bir nefes âhû gözi uyhuda degül
Anun içün dil-i şûrîdemiz âsûde degül

Bu matla'-ı meşhûr dahi müşârünileyhün zâde-i tab'ıdur ki 'âlem-gîr olmışdur.

Hayât-efzâ-yı 'âlem rûh-bahş-ı mürde-i gamsın
Hemân ben hastenün cânı degülsin cân-ı 'âlemsin

RAVZA-İ RÂBİ' Fi zikri şu'arâi fi kava'idi'l-hurûfı teheccî evvelihi'l-elif

Zurafâ-yı Rûm'un sâhib-meşrebi ya'nî **EMRÎ Çelebi**: Edirnevî'dür. Lutf-ı tab' ve safâ-yı zihn ile mevsûf ve fünûn-ı mu'ammâda mahâretle Mîr Hüseynî gibi ma'rûf ve kemâl-i tahayyülât birle Şeyh Kemâl Hucendî ve mazmûn-ı belâgat-meşhûn ile Dervîş-i Dehkî ve hüsn-i edâ-yı dil-efrûz ile Hasan-ı Dehlevî ve ma'nâ-yı dakîk-i pür-sûz ile Rûm'un Hüsrevî-i Kendî. Hakkâ budur ki eger Rûm'a tarz-ı mu'ammâyı küşâyiş virmese kimse tahsîl ü tekmîl idüp ol fende ad çıkarmaz idi ve her bir mu'ammâsınun 'akdinde ve hallinde 'akl-ı 'ukde-küşâ agız açamaz ve remz ü imâsı şöyle musanna' u muhayyel vâkı' olmışdur ki şihâb-ı zamân görse engüşt-i hayret-der-dehân kalup hayrân olur. Üslûb-ı târihde bî-misl ü bî-mânend tevârihe mâlikdür. Şöyle ki makdûr-ı beşer degüldür ve her biri faraza bir târihdür. Râkım-ı hurûf Edirne'de ve İstanbul'da hıdmetlerine mülâkat idüp sohbet-i haslarıyla ve meclîs-i şerîfleriyle merreten ba'de uhrâ müşerref olmak müyesser olmışdur güftâr-ı ferah-efzâların ve eş'âr-ı dil-küşâların okıyup yazmışdur. El-hak mazmûn-ı hâssı bî-hadd ü bî-şümâr ve şu'arâ-yı rûzgâr içre Hallâk-ı Ma'ânî diyü nâmdâr kimesnedür ve nefsü'l-emr dervîş-sıfât ve âdemî-sîret evkât-ı 'azîzin Medîne-i münevverenün tevliyyeti hıdmetine sarf itmege sâlik ve sâir şu'arâ gibi şi'rden dünyâya mâlik olup ber-murâd olayın diyü murâd idüp ol şâ'ir-i nîkû-nijâd bir kimse medhinde bir mısra' dimemişdür. Ana binâen bu matla' u makta' sebt olınmışdur.- Beyt :

Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd
Ana minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

Emri'yâ dünyâ murâdun nîce hâsıl eylesün
Çün degüldür tab'una dünyâ vü mâfihâ murâd

Ol şâ'ir-i zamânun nazm-ı dürer-bârı firâvân ve cümleten der-gûş-ı erbâb-ı hûş olmagın makbûl-i pîr ü cevân ve hasb-i hâl-i 'uşşâk ve meşhûr-ı âfâk olmışdur. Bu gazel-i rengîn kendinün icâdıdur sebt olundı. Gazel :

Hilâl ü hâme vü tomâr u şem' ü gonce-i zanbak
Nice bir ola pençenle düz olmaz elde beş barmak

Ben anun pençesini pençe-i hurşîde benzetdüm
Niçün el diye bir aya mukârin beş hilâl ancak

Elinde bir gümüş levh ile beş sîmin kalem gördüm
Didüm bu levhe yaz gönlüm didi bilmen gönül yazmak

Birisinde iki dördünde üçer kıt'a derc itmiş
Benânın mâh-ı nev vasfında beş tomar idüp el-hak

Fürûg-ı nârsız rûşen iderler meclis-i şevkı
Ben anun pençesin beş şem'-i kudretdür disem elyâk

Ne tûbâ servidür kaddün ki sîmin şâhlar salmış
Bitürmiş her birinde bir gül ü beş gonce-i zanbak

Ne mihr olur yed-i beyzâsı olmış her şu'â'ınun
Ucı bir mâh-ı bedr Emrî ana bir mâh-ı nev mülhak

ve lehu eyzân:

Yapma göz hânesin aksun ko yaşun seyli harâb
Yegdür andan ki kapusun kapayu zabt ide h˘âb

Leb-i cânâneye öykündi diyü sâkî-i bezm
Meyi kabdan kaba koydugıçün şişdi habâb

Dir isem derd-i ser oldı lebün emmek bana dir
Derd-i ser hâsıl ider içse kişi tatlu şarâb

Sûhte diyü ko cânı mezelensün la'lün
Kanda olsa mezesidür meyün ey sâki kebâb

Bulmadılar deheni hâtemini 'âşıklar
Hâk idüp tenlerini dökdiler ey Emrî türâb

Müşârünileyh bu gazel-i mezkûrı didükde mü'ellif-i tezkîre Edirne'de bulunup nazm-ı dil-pezîre cümle şu'arâ-yı şehr-i mezbûr nazîre diyüp bu hakîr-i za'ife dahi teklîf itdüklerinde tab'-ı latîfden zuhûr buldı. Nazîre li-mü'ellifihi:

Sâkiyâ bahr-ı tarab zevrâkıdur câm-ı şarâb
Barmagun 'aksi sütun yelkeni üstinde habâb

Mest olup gülşene geldükde sabâ şevkün ile
Şişe sancup yüregün goncelerün itdi kebâb

Gâib oldugını mihrün gice remmâl-sıfât
Bilmege encüm ü meh nokta döküp açdı kitâb

Şem'-i ruhsâruna karşu bu gice dil uzadup
Hayli germ itdi velî turmadı tiz geçdi şihâb

Görmeyen zülfüni rûyunda ne bilsün ki nedür
Mihnet -i şâm-ı kıyâmet elem-i rûz-ı hisâb

'Işk bir şâhid-i hûn-rîz durur bulsa eger
Melekûtü'l-mevtün itdi kan ile dest-i hisâb

Cennet içre kişiye çünki 'azâb olmaz imiş
'Ahdi'ye cennet-i kûyunda nedür bunca 'azâb

Bu eş'âr-ı müteferrika dahi anlarun şi'r-i dil-küşâ ve nazm-ı belâgat-nümâlarındandur cem' olup sebt olundı.

Nakd-i eşküm gördi ol pîr olası sögdi bana
Bu meseldür kim erenler nakde eylerler du'â

Diğer : N’ola ey sîm-beden gönlüne eşk itse eser
Ki gümüş akçe durur taşa urursan da geçer

Diğer : Leb-i Şîrîn’ün itmedi diyü dâd
Kendü kendüyi öldürür Ferhad

Diğer : Eger haşr olmaz isem ol kıyâmet-kad nigârumla
Gezem mahşerde gögsüm dögerek seng-i mezârumla

Diğer : Garîb geldi çemen-zâre zi-kes şehlâ
Yüzün görmedi el-garîbü ke’l-a’mâ

Diğer : Öykünirse dehenünde derd-i nihânun eger
Jâle ey gül göresin goncenün agzına düşer

Diğer: Sûfî mecâz sandı nigârun mahabbetin
Bî-çâre gitdi bilmedi ‘ışkun hakîkatin

Diğer : Gerdûn fezâ-yı ‘ışkda bir gökçe lâledür
Berr-i muhît o lâlede bir katre j âledür

Diğer: Kimün geçsen önünden sanma ardunca bakakalmaz
Bakakalur gözi ammâ vücûdundan bekâ kalmaz

Diğer: Nesîm-i can güher-bâr oldugınca şâh-ı mercandan
Olur bir gonce peydâ yapragı la’l-i Bedehşan’dan

Diğer: Eylemez can bülbüli gülşende ol gülsüz mekân
Her gül-i hamrâ olursa la’lden bir âşiyân

Diğer: Mâh mı girdi ‘aceb koynına ya sîne midür
Yohsa bir sâf-ı mücellâ gümüş âyine midür

Diğer : Karşusına sen ruhı âyine-i zîbâ ile
Ey şeker-leb söyleşürler tûtî-i gûyâ ile

Diğer : Müdde’îyi gösterirken yâre göz kıpdı rakîb
İkinüz üç gözli olun didi lutfundan habîb

Diğer : Bir şeker-lebdür bu ben mahzûnı nâ-şâd öldüren
Kim ana nisbet dinür Şîrîn’e Ferhâd öldüren

Diğer : Hüsrevi itdi diyü Şîrîn yâd
Acıyup cânına kıydı Ferhâd

Diğer : Nükte-perdâz-ı suhendür la’l-i şeker-hâlarun
Sözleri ‘aksinedür hep tûtî-i gûyâlarun

‘Âşık oldur ‘aklı başından gider nîce bâr

Başlarından ‘aklı gitdi ‘âşık-ı şeydâlarun

Nazire li-mü’ellifihi:

İtmese ta’lîm efsûn la’l-i şeker-hâlarun
Kimse sözin dinlemezdi tûti-i gûyâlarun

Zülfüne dil baglamazdılar vefâ bûyun umup
Başlarında ‘akl olsaydı eger şeydâlarun

Diğer : Halka halka oldı ‘âşıklar saçun bahsinde dün
‘Âkıbet biri birine girdiler zencîr-veş

Diğer : Çagıran ra’d degül girye ile nâle ile
Yâr-ı bî-mihr idügin ‘âleme gerdun söyler

Diğer : Ten-i hâkîde etrâfa yayılmış dinlerüm sanman
Zemîn-i dilde kök saldı nihâl-i verdi dildârun

Diğer : Ne aldı satdı bu bâzârda disen Emrî
Metâ’-ı vuslatun ile degişdi dünyâsın

Diğer : Benzetdi yüzüne açılup gül yanagını
Bostancı gördi çekdi kopardı kulagını

Diğer : Kadd-i dildâre kimisi serv dir kimi elif
Ehl-i ‘irfânun sözi birdür edâsı muhtelif

Diğer : Ne mû-miyânunı kocduk ne agzunı öpdük
O yok bu yok ne ‘aceb bizden ictinâb itdün

Yârân-ı safâya pûşîde degüldür ki sâbıku’z-zikr yedi sekiz yüz mu’ammâya kâdirdür. Cümlesinden iki dâne mu’ammâ ol şâ’ir-i sâhiründür sebt olundı. Mu’ammâ be-ism-i Nûh

Gelüp görür beni karşudan ol meh-i tâbân
Nikâb ile yüzüni itdi can gibi pinhân

Velehu eyzân Mu’ammâ be ism-i Bektâş

Mâh u pervîn ü güneş başın virir cânâ sana
Her biri mihrüne bir gevher nisâr itse n’ola

USÛLÎ: Vardar Yenicesi’ndendür. Evsâf-ı hamîdesin gûş itdügümüz şu’arâdandur. Dervîş-sıfât ve âdemî-hilkat ve sûret-i zâhirde tahsîl-i ma’rifet-i cüz’î ve küllî itmiş ve zihn-i pâkinde kâbiliyyet eseri oldugı ecilden Mısr’da Şeyh İbrâhim hazretlerinün hıdmetine vâsıl olup hankâh-ı şerîflerinde defa’ât ile erbâ’in çıkarup tasfiye-i bâtın kılmışlar. Âhir Rûm’a ‘avdet idüp geldüginde kendü şehrinde tavattun itmişler. Ol esnâda kuzât-ı ‘izâmdan biri ol perverde-i meşâyih-kirâma bir haber -i’itâb-âmîz ve peyâm-ı hıtâb-engîz gönderür ki kırk gün mikdârı oldı bu diyâra geldinüz lutf idüp bizi hâkden ref’ itmedinüz ve müşârünileyhün bu güftâr-ı

mihr-âsâr mesmû'ı oldukda cevâb eyitmişler ki kırk yıldır ben kendüme gelemedüm size nîce varayın. Mezkûrün ebyât-ı pâki bî-nazîr ü bî-hadd ve kelimât-ı tasavvuf-âmîzi dil-pezîr ü lâ-yu'âddur. Cümlesinden bu gazel ki tevhîd-i lem-yezeldür bu evrâka sebt olundı. Gazel :

Vücûd-ı mutlakun bahrı ne mevci kim ider peydâ
Ene'l-Hak sırrını söyler eger mahfî eger peydâ

Me'âdindür kamu eşyâ ider öz kendü zâtından
Kimisi sîm ü zer zâhir kimi seng ü meder peydâ

Bu bâgun ger hakîkatde suyı bir bâgbânı bir
Velî olmış hakâyıkdan nîce yüz bin şecer peydâ

Nazar kıl nev'-i insâna kimi zehr ü kimi şekker
'Aceb hikmet bir agacdan olur dürlü semer peydâ

Düzilür nîce bin işler bozılur nîce cünbişler
Ne kâr-ı bü'l-'acebdür bu ki olmaz kâr ger peydâ

Nice zahmet çeker kesb-i kemâl idince bir 'ârif
Belî çok kan yudar kân eyleyince bir güher peydâ

Bu tokuz kubbe-i şeş sü içine geldün ü gitdün
Ne geldigün kapu zâhir ne gitdügün memer peydâ

Kamu nezzârede ebkâr-ı ma'nâ muntazırlardur
Usûlî gibi tâ kim ola bir sâhib-nazar peydâ

Ehl-i dünyânun bu cihân ile yalancı oldıklarına bu matla'-ı garrâ dahi anlarundur.

Ey Usûlî çün bilürsün bu yalandur o yalan
Bu yalancı dünyede sen de bir iki gün oyalan

Mevlânâ AHMED HARÎRÎ: Ravza-i dârü's-selâm-ı Bagdâd'da gül gibi tâb u tarâvet ve sünbül gibi bûy-i letâfet bulup perverde olmışdur. Gûş-ı zihn-i derrâki cevâhir-i kava'id-i nazm-ı mevzûn ile ârâste ve hûş u idrâki zevâhir-i gün-â-gûn-ı fünûn ile pirâstedür. Rûz ü şeb tetebbu'-ı ba'z-ı 'ulûm-ı hâsü'l-fevâid ve cüst ü cûy-i tasdikât-ı 'akâyid ki mutâbık-ı kelâm-ı İlâhî ve hadîs-i Nebevî ki müştemil-i nesâyih ve keşf ü kerâmete vâzıhdur. Turûk-ı tarîkati ma'rifete iletüp ve kemâhî Hakîkati şeri'âta irgürüp güzîde-i 'ulemâ-yı 'izâm ve pesendîde-i hükemâ-yı zevi'l-ihtirâm-ı kâşif-i dekâyık-ı müşkilât-ı ma'ânî a'nî Mevlânâ Efdâl-i Isfahânî hıdmetlerinden esâlib-i 'ulûmı kemâhüve hakkıhâ görüp mütâla'a-i râsihe hâsıl idüp âsân-sâz-ı mesâil-i her müşkil ve mantık u kelâmda sâhib-edâ ve nikât-ı hey'et ü hendesede bî-hemtâ ve remz ü imâ'-ı mu'ammâda bî-karîne-i devrân ve 'arûz ü kâfiyede makbûl-i yârân-ı suhen-dân ve ma'ânî-i mübhemi kasâid-i mütekaddimîni fikr itmede dûr-bîn ve âvâz-ı hazîn ile tahrîr-i dil-pezîri âteş-endâz-ı dil-i gamgîn ve tab'-ı bülend-i dil-pesendi üç zebân ile

nazma mâyil ve hallâl-ı mesâil-i erbâb-ı dildür. Ebyât-ı muhakkikâne [ve] ‘âşıkâne dimeden bîgâne degüldür. Bu kıt’a anlarundur. Kıt’a :

Eger zünnâr-ı ‘ışket ez ser-i bütân
Bended şeyh lâ ikrâhe fi’d-din [185]

Ve ger bî-kıble rûy-i tu zâhid
Nemâzî kerd v’eylünlil mu’sallîn [186]

ÂNÎ Efendi: Bursalı’dur. Kuzât-ı ‘izâm ve vâlî-i fihâm zümresinden re’y ü tedbîr ile sâhib-’adl ü dâd ve asl ü neseble ‘âlî-nijâd Zîrek-zâde dimekle ma’rûf ve evsâf-ı hamîde ile mevsûf zât-ı latîfi kemâl-i ma’rifetle ârâste ve zihn-i mustakîmi fehm ü firâsetle pirâste ve kütüb-i mütedâvilede mütâla’a-i pâki dil-pezîr ve zebân-ı Fürs’ün durûb-ı emsâli zabtında bî-nazîr ve sanâyi’-i şi’rden habîr ve mu’ammâ ve ‘arûz ü kâfiye bilmede dilîr ve hâtır-ı deryâ-mü’essiri nazm ü nesr cânibine mâyil ve her birinde geregi gibi kâmil ve tevsen-i tab’ı vâdî-i şi’rde cüst ü çâlâk ve eş’âr-ı ‘âşıkânesi sûznâk ve güftâr-ı rindânesi ‘uyûbdan pâk ve ser-â-ser hasb-i hâl-i rindân-ı derd-nâk vâkı’ olmışdur. Cümlesinden bu gazel-i pür-mesel ol yâr-ı bî-bedelündür kalem-i ‘anber-bîzle nakş u nigâr oldı. Gazel :

Bâg-ı ruhunda gül yüzüne zâr olam gibi
Sünbüllerüne yine hevâ-dâr olam gibi

Mushaf’da geldi fâl açıcak sûre-i Duhân
Âşûfte-hâl-i hatt-ı siyeh-kâr olam gibi

Bir fâle bakıcı didi fâlünde geldi lâm
Bend-i kemend-i zülfe giriftâr olam gibi

İrmez kemend-i zülfine bir kimse sa’y ile
Ben bu hevâda son ucı ber-dâr olam gibi

Sevdâ-yı zülf-i müşk-i nigâr ile Ânî’yâ
Bâzâr-ı ‘ışk-ı yârda ‘attâr olam gibi

Bu beyt dahi miyân vasfında anlarundur hayli nezâket ile nâzük vâkı’ olmışdur. Beyt

Miyânından haber sorarsan iklîm-i melâhatde
Ötesi kûh-ı billûra aşar bir ince beldür bu

ÜMÎDÎ Efendi: Hamîdî’dür. ‘Abdü’r-rahîm Çelebi dimekle meşhûr ve Şâm kâdîsi olan ‘Âli Çelebi’nün birâderidür. Kuzât zümresindendür. Fünûn-ı fezâyil ile ârâste ve kemâl-i hüsn-i hulk ile pirâste eş’ârı selîs ve güftârı nefîs ve zebân-ı Fârisî’de nazm-ı dil-pesendi dil-pezîr ve şi’r-i Türkî’de tab’-ı bülendi bî-nazîrdür. ‘Âşıkâne ve rindâne ebyâtından bir kaç dâne Fârisî ve Türkî matla’-ı musanna’ tesvîd olınup sebt olundı. Nazm :

Zülf-i tu şod ez dest-i tu mahzûn u perîşân

---

[185] Eğer şeyh intikam için senin aşkının zünnarını kuşanırsa dinde zorlama yoktur.
[186] Zahid senin yüzünü kıble edinmeden namaz kılmışsa tvay o namaz kılanların hâline. (Kur'an 107/4)

K'û nîz çü men kerde fürû ser-be-girîbân [187]

Diğer : Felegün hâline ey h˘âce nazar kılmazsın
Çarh-ı atlas ne kumaş idigüni bilmezsin

Diğer : 'İbret aldı bunca gamlarla görüp 'âlem beni
Âh kim 'ibret-nümâ-yı 'âlem itdi gam beni

Saldı deryâ-yı gamun girdâbına devran beni
Rûzgâr-ı nâ-muvâfık itdi ser-gerdan beni

Nazîre li-mü'ellifihi Matla' :

Bahr-ı eşke gark kıldı dîde-i giryan beni
Saldı girdâb-ı belâya itdi ser-gerdan beni

EFLATÛN-I 'Acem: Şirvânî'dür. Sâbıkan Elkas Mirza'nun kitâb-dârı ve ol diyârun şâ'ir-i nâmdârı idi. Âhir feterât-ı Elkâsîde ki mezkûr Elkâs birâderi olan Şâh Tahmas'dan kaçup Rûm'a geldügi ma'lum-ı edânî ve ekâsîdür. Sâbıku'z-zikr be-tarîk-ı seyr şehr-i İstanbul'a gelüp erkân-ı devlet ve a'yân-ı hazret ile ihtilât idüp padişâhun fütûhâtın nazm iden 'Ârif mahlası ile iştihâr bulan Fethullah Çelebi'nün ba'zı terzîkâtına vâkıf olup mezkûr ile hayli şâ'irâne vü 'âşıkâne mübâhese ve mücâdele idüp bir kaç beytin sebt kılup 'arz-ı hâl tarîkı ile Sultân Süleymân pâdişâha sundı. Ol vehlede pâdişâh-ı Kahramân-kudret âteş-i hışm ü kahr ile mezkûr Eflâtûn'un hırmen-i vücûdun yakup berbâd itmek istemiş. Âhir keyfiyyet-i hâle vâkıf oldıkdan sonra ol şâh-ı hâtem-himmet âb-ı inâyet ile ol âteşi intifa kılup Eflatûn'ı çok ihsâna ve lutf-ı bî-pâyâna mukârin ü makrûn kılmış. Ba'de zamân 'Ârif Çelebi dârü'l-fenâdan sûy-ı bekâya raht-ı 'azîmet çeküp yiri mahlûl kalmagın ber-muktezâ-yı zamân biri ölmeyince birine mekân degmez dirler. Niteki ehl-i Şirâzî dimişdür. Beyt

Tâ nemîred yekî benâkâmî
Diğerî şâd kâm nenişined [188]

Beher-hâl Eflâtûn'a fermân-ı hümâyûn oldı ki Sultân-ı Ferîdûn-ı zamânun hünerlerin nazm ide. Elân ol fermânı kabûl idüp kıssa-perdâz ve yârân mâbeyninde mümtâzdur. Hadd-ı zâtında mezkûr Eflâtûn bi't-tab' envâ'-ı ma'rifetle müzeyyen ü ârâste ve sanâyi'-i nazm-ı pâki bilmekle pirâste ve hatt-ı nesta'lık yazmada hoş -nüvis-i zamân ve tezhîb ü tasvîrde Mânî-i cihân ü Bihzâd-ı devrân idi. Hayfâ ki mezkûr yârân arasında bed-şi'r dimek le meşhûrdur. Zebân-ı Fârisî'de mahlasları Esîrî ve Türkî'de Hazânî'dür lâkin şöhreti Eflâtûn dimekle şuyû' bulmışdur ana binâen Eflâtûn lakâbıyla sebt olundı ve müşarünileyhün aksâm-ı nazmda tab'ı makbûl ve matbu'dur. Bu bir kaç Fârisî ve Türkî matla' anundur tahrîr ü tasvîr olundı. Ebyât

Çünân za'îf şod ez hicr cism-i lâgar mâ
Ki sâye râ ne-tevân dîd der berâber-i mâ [189]

---

187 Zülfün senin elinde mahzun ve perişandır çünkü o da benim gibi başını öne eğmiş.
188 - Biri mutsuz olarak ölmedikçe bir başkası mutlu olarak oturamaz.
189 Ayrılıktan zayıf cismimiz o kadar güçsüz düştü ki karşımızda gölgemiz görünmez oldu.

Ân şûh eger cefâ ne nümâyed zi rahm nîst
Ber men nekerde hîç cefâyî nemânde est [190]

Ey şem'-i şeb-efrûz merev ez berem imşeb
Cân mî reved ez ten be-nîşîn ber-serem imşeb[191]

Diğer: Leblerün 'ayn-ı 'inâyetdür neden hun-h˘ârdur
Sâd-ı sıhhatdür gözün bilmen neden bîmârdur

Diğer : Bu fenâ deyrinde çün harf-i vefâ efsânedür
'Âleme aldanma kim dünyâ müsâfir-hânedür

Diğer: Ol perî-peyker ki kaddi serv ü beli incedür
Leblerini sorma benden kim açılmış goncedür

AHMED Çelebi: İstanbul'dandur. Dergâh-ı mu'allâda sipâhî oglanıdur. Lakin müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki pâdişâh-ı Süleymân-mekân ve şehenşâh-ı Hâlîl-h˘ân hazretlerinün kilâr-ı hâsında kâtib-i a'lâ nasb olunmışdur. Nefsinde sezâ-vâr-ı merâtib-i 'ulyâ kimesnedür. 'İlm-i muhâsebede bî-nazîr ve esâlib-i inşâda sözleri dil-pesend ü dil-pezîr. Egerçi sâir şu'arâ gibi mahlas ihtiyâr itmemiş feemmâ ol bülbül-i nükte-dânînün gülistân-ı ma'ânîde gül gibi nazmı vasf-ı semen-berân-ı hoş-bû ve gonce-dehânân-ı dil-cû vâkı' olmışdur. Bu eş'âr-ı Fârisî ol yâr-ı nîkû-güftârundur. Nazm :

Kâmetem geşte ham ez hicr-i kemân-ebrûyî
Mîresed tîr-i cefâ ber-dilem ez her sûyî [192]

Berev ez dehr-i cefâ-pîşe mecû resm-i vefâ
Gül-i în bâg ne dâred zi vefâ çün bûyî [193]

ÜLFETÎ: Âmidî'dür. Rûzgârun cevân-ı bî-baki ve çarh-ı gaddârun rind-i sîne-çâki her lahzada temennâ-yı visâl-i mâh-rûyânla alûfte ve her lemhada sevdâ-yı zülf-i perişânla âşûfte ve çarsû-yı mahabbetde 'âşık-pîşe ve zâviye-i mürüvvetde sâhib-endîşe olmagın nîce zamân hıdmet-i cevâ- nân-ı cefâ-kîş ve her an mülâzemet-i dilberân-ı bî-teşvîş itmeden hâlî olmaz. El-kıssa ol merd-i lâubâli âvâz-ı ciger-sûz-ı dil-küşâ ile mecâlis-i efrûz-ı 'uşşâk-ı bî-nevâ ve nagme-âmûz-ı büzürg ü kûçek vâdî-i musâhabetde muhâveresi a'lâ ve gökçek ve terennüm-i sihr-sâz-ı gayret-efzâsı hâfızân-ı 'Irak u Hicâz ve güftâr-ı revânı safâ-bahş-ı kulûb-ı nüdemâ ve eş'âr-ı belîg-ı pâki makbûl-i şu'arâdur. Mukaddemâ Bagdâd beglerbegisi olan Ferhad Paşa'nun oglı Mehemmed Paşa'nun kethüdâsı Behrâm kethüdâ ile küllî ülfeti olmagın anlardan keyfiyyet-i ahvâlîne muttali' olup yazıldı. Bu matla' u beyt ve gazel anlarundur. Ebyât

Bu tılısm-ı bedenün kubbesidür baş degül

---

[190] O şuh eger cefa etmiyorsa bu acıdığı için değildir. Çünkü bana etmediği cefa kalmamıştır.
[191] -Ey geceyi aydınlatan mum, bu gece yanımdan gitme; can bedenden çıkıyor, bu gece başımda otur.
[192] Bir keman kaşlının yüzünden belim büküldü. Gönlüme her yandan cefa oku gelmekte.
[193] Git, cefayı meslek edinen felekte vefa resmi arama. Çünkü bu bahçenin gülü vefadan bir koku taşımaz.

İki şemşîründür anun görinen kaş degül

Diğer: Melâhat âftâbı dir görenler Şâh Mahmûd'ı
Meh-i bedr olmış elde çün o fincân zer endûdı

ve lehu : Şerha-i na'l ki var sîne-i sad-çâk üzre
Âh şekli yazılıpdur ten-i gamnâk üzre

Gördiler âhumı ot saldı bütün dünyâya
Kaçdı etfâl-i nücûm çıkdılar eflâk üzre

Müdde'î meclisine vardugına ey kaşı yâ
Na'lçen nakşı yiter dâl bana hâk üzre

Mâh-ı nev sanma felekde görinen hâme-i âh
Çekdi bir med yine âyîne-i eflâk üzre

Na'lçen nakşı ile kebkebün izini gören
Dir hilâl ile Süreyyâ görinür hâk üzre

Dahi yetişmedi keyfiyyetimüz Ülfetî'yâ
Gel berü nûş idelüm kahveyi tiryâk üzre

EDÂYÎ Çelebi: Amâsiye'dendür. Kapudan olan Piyâle Paşa'nun kâtib-i dîvânı ve güzîde-i â'yân u erkânıdur. Ol vechile agır ze'âmete mutasarrıf ve envâ'-ı ma'ârife vâkıf ve şi'r ü inşâ fünûnında bî-hemtâ ve edâ-yı pâk ile meclis-ârâ ve güftâr-ı safâ-bahşla râhat-efzâ ve savt ü nakş îcâdında bülbül-i hoş -nevâdur ve ebyât-ı selîsi çok ve eyülüginde söz yokdur. Cümlesinden bir kaç nazm-ı âbdâr mânend-i dürr-i şâh-vâr ki der-gûş-ı 'uşşâk ve meşhûr-ı âfâkdur ki sebt olundı. Nazm:

Kıl hâkümi öldükde ey çeşm-i türâb-âmîz
Tâ olmaya ol servün dâmânı türâb-âmîz

Diğer: Hâl kim ol goncenün la'l-i mey-âşâmındadur
Dâg-ı hasretdür ki gönlüm lâlesi câmındadur

Diğer : Meclîs-i 'uşşâkı 'ışkun câmıdur pür-şûr iden
Çeşm-i mestün neş'esidür 'âlemi mahmûr iden

Diğer: Sehâb-ı 'ışkdan yagduk cihâna katre-i âbuz
Sadefdür cism-i 'âlem anda biz bir dürr-i nâ-yâbuz

EMÎR Çelebi: İstanbul yanında Eyyûb-ı Ensârî'dendür. Kuzât zümresinden hoş tab' u ehl-i meşreb ve seyyid-i 'âlî-neseb ve emîr-i pâk-haseb kimesnedür. Eş'âr-ı tahayyül-engîzi dil-efrûz ve güftâr-ı tefekkür-âmîzi pür-sûz ve 'âşıkâne gazelleri çok lâkin bu bir kaç meşhûr matla'-ı hûbundan gayrı efvâh-ı 'âlemde gûyâ sözi yokdur. Ebyât:

Ter düşdi meclis içre gice bâdeden 'arak
Hayli dem oldı bezmimüze basmadı ayak

Diğer: Bî-sütûn-ı gamda nâgeh gûş idüp feryâdımuz
Ol lebi şîrîn dimiş kim sag imiş Ferhâd'umuz

Diğer: Dendânına takılaydı görüp eşk-i terümden
Dürdâne iken her biri düşdi nazarumdan

ÂGEHÎ: Vardar Yenicesi'ndendür. Kuzâtdan şuh-tab' u hoş-sohbet ve şâ'ir-i metîn ve sâhir-i dil-h˘âh aksâm-ı şi're kâdir ve sanâyi'-i nazmdan âgâh ve bî-kayd ü lâubâli oldugı ecilden tab'-ı güher-rîzi vü dil-i şeker-bîzi hünerle mâyil ve ol fenne mâhirdür. Niteki zamân-ı evâilde bir gemici dilberine dil virüp fülk-i tenin deryâ-yı 'ışka salup müstagrak-ı bahr-ı mevc-i hırmân olup ol hevâyla gemiciler ıstılahâtın cem' idüp bir kasîde-i âbdâr mânend-i dürr-i şehvâr gavvâs-sıfât bahr-ı 'amîkden kenâra çeküp der-gûş-ı erbâb-ı hüner ve meşhûr-ı bahr ü berr olmışdur. Bu bir kaç beyt kasîde-i mezkûrdandur. Kasîde :

Çekdirüp firkateni bizden ırag oldun sen
Bahr-ı firkatde nîce fırtınalar çekdüm ben

Barbariçen siyeh atlasdan olaldan cânâ
Gemici neftilerin 'âşık-ı zâr itdün sen

Seyr iden yüzüni deryâda irişür Hızr'a
Kadre ugrar seni bir kerre kadırgada gören

Bahr-ı 'ışk içre yürürsem n'ola yelken torıda
Bir haramî bakıcı yâre esîr oldum ben

Alamargayla yüri yog ise yil yelkende
Çünki 'âşık olımazsın hele bâri yelten

Geldi çatdı dil ü cân zevrakına derd ü belâ
Bizi çignetmege bu fülk-i felek dutdı dümen

İtmek ister isen eger bag-ı cihanda manca
'Amel ü zühd kumanyasını vâfir yüklen

Orsa varsan çıkamazsın poca gitsen girdâb
Nice kullansan atar karaya bu keştî-i ten

Bahr-ı 'ışk içre olan 'âşıka pend ey nâsih
Karadan alet onarmak gibidür gen yakadan

Kelimâtum dür-i deryâ-yı hakîkat anlar
Bahr-ı ma'nâda şinâverlik iden ehl-i suhen

Olsa deryâ kumı mikdârı kayırmaz derdün
Sâ'âti var geçer ey Âgehî sabr it katlan

Eş'âr-ı 'âşıkânesi hûb ü bî-hadd ve güftâr-ı rindânesi mergûb ü lâ-yu'addur. Cümlesinden bir iki matla' gül gibi şükûfte ve dürr gibi sufte olup tahrîr ü takrîr olınur. Nazm :

Ref' eylemez yüzinden ol gonce-leb nikâbı
Açılmaz ehl-i 'ışka def' eylemez hicâbı

Diğer: Haber-i vuslat-ı dildârı idermiş ifşâ
Bize bir gün göresiz söz getirür bâd-ı sabâ

Diğer: Müzeyyen eyleyeli hancer ol miyan bendi
Kıyâmet oldı yine ortaluk güzellendi

İLHÂMÎ Efendi: İstanbûlî H˘âce 'Ubeydullah-ı Nakşîbendî'nün hulefâsından olan Hakîm Çelebi Efendi'nün dervîşlerindendür. Bu devr sulehâsından sâbıkan 'ulûm-ı zâhire iştigâl gösterirken ilhâm-ı Rabbânî ve 'inâyet-i Yezdânî irişüp terk-i mâsivâ ve kayd ü bend-i dünyâdan geçüp e's-selâmetü fi'l-vahdet [194] fehvâsıyla 'âmil olup e'l-fakru fahrî [195] muktezâsınca kâyilü'l-kana'at kenzü lâ-yefnâ edâsına rızâ virüp kûşe-i kana'at ihtiyâr ve künc-i inzivâda karâr kılup kütüb-i mütedâvilede mütâla'âsı pâk ü bî-nazîr ve zebân-ı Fârisî'de ma'lûmâtı has u dil-pezîr vâkı' olmışdur. Zîrâ ki kasâyid-i şu'arâ-yı nâmdârı ve **Mesnevî**-i Mollâ Hudâvendigâr'ı ve tedâvin-i meşâyih-i 'izâmı ve hamse-i Şeyh Nizâmî'yi defa'ât ile tetebbu' idüp her bir fende bir risâle ve nîce nîce mev'iza ile makâle yazmışdur. Hâlâ rûz u şeb nesâyih-i müslimîn ve irşâd-ı muvahhidîn kılup savm ü salâte kıyâm ve takvâ ve tahâret ile tasfiye-i bâtın idüp 'ârifîn içre şöhret-i tâm bulmışdur. Ebyât-ı latîfi vahdet-engîz ve kelimât-ı şerîfi hakîkat-âmîzdür. Li misl-i haza gazel :

Şâd olurdun ne kadar münkesirü'l-bâl olsan
Ehl-i 'ışk içre eger derd ile hoş -hâl olsan

Safhanı kîl ü makâl ile siyâh itmez idün
Nûr-ı tevhîd e irüp vâkıf-ı ahvâl olsan

Zer gibi hâlis olup hâle irürdün anı
Süzülüp pûte-i 'ışk içre eger kâl olsan

Başa iltürdün işi zülfi hevâsında anun
Sürünüp nîce zamân derd ile pâmâl olsan

Gördügün hûba gönül virmek olurdı kârun
Sen de İlhâmî gibi 'âşık-ı meyyâl olsan

ÂFİTÂBÎ: İsm-i a'lâsı Hasan Çelebi ve mevlid-i zîbâsı İstanbul'dur. Divân-ı hümâyûn kâtiblerindendür. Tab'-ı nâzüki nezâketle ârâste ve zihn-i sâfı hüsn-i hulkla pirâstedür. Ol âftâb-ı ma'rifet ve mâhtâb-ı fazîlet zurefâ mâbeyninde gün gibi şöhret-i tâm bulup envâ'-ı

---

[194] Selamet vahdettedir (birliktedir).
[195] Fakirlik övüncümdür (Hadis) El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Beyrut, 1352, C.II, s. 87

hutût yazmada benâm ve akrânı içre şi'r ü inşâ ile makbûl-i eyyâmdur. El-hak sohbeti râhat-bahş ve sözleri tahayyülât-ı şebistânla dil-keşdür. Sâbıkan mezkûr Kurd nâm bir kemân-ebrû cevâne ya'nî bir âşûb-ı dil ü câne 'âşık-ı nâ-tüvân olup zarâfet-âmîz bir matla'-ı pür-sürûr elfâz-ı belîg ile mestûr ol dilber-i perestîze 'anber-rîz-i kalemle rakam kılmış sebt olundı.

Kemân-ı bahtını sa'd ile kurdı
Kara bagrına kim ki çekdi Kurdı

Bu matla' u beyt-i muhayyel dahi ol âftâb-ı bî-bedelündür hayâlden hâlî degül Nazm

Bu lem'a-ı hüsnile ki sen nûr-ı basarsın
Yüz virme igen zülfüne kim nûr-ı basarsın

Diğer: Gumûm içinde kaddüm mûye döndi
Hümûm altında benzüm mûma döndi

AHMED Çelebi: İstanbûlî dânişmend tâifesindendür. Binâ emîni Hüseyin Çelebi'nün üvegi oglıdur. Mezkûr Hüseyin Çelebi 'Acem-zâde'dür. Sâbıkan pâdişâh-ı 'âlî-makâm Süleymân Hânun İstanbul'da olan câmi'-i latîflerinün binâsına emîn nasb olunmışdı. Ana binâen hâlâ Sultân-ı 'adâlet-penâhun devâm-ı devletinde ve eyyâm-ı sa'âdetinde müteferrika silkinde agır ze'âmete mutasarrıfdur. Rûz u şeb dinâr u dirhemle ri'âyet-i erbâb-ı dil ve himmet-i 'âlîyesin bezl idüp mühim-sâz-ı merdüm-i efâzıl kimesnedür. Mezkûr Ahmed Çelebi anlarun nazar-ı 'inâyetiyle ve iltifât-ı bî-nihâyetiyle tahsîl-i kemâl kılup kendü akrânı içre bî-misâl ve lisân-ı 'Arabî'de sâhib-makâl ve zebân-ı Fârisî'de zabt-ı durûb-ı emsâl itmişdür ve Türkî eş'âr dimede edâ-yı nâzük ile bî-hemtâ ve terennümât-ı hoş -edâ ile bülbül-i nagme-serâ ve nakş u savt baglamada bî-nazîr ve cümle-i güftârı dil-pezîrdür. Bu bir kaç Fârisî matla' u makta' anundur. Ebyât:

Tâ zi gubâr-ı rehet kuhl-i basar kerde-îm
Ez heme hûbân-ı şehr kat'-ı nazar kerde-îm [196]

Suhen ez la'l-i tu ey gonce-dehen bisyâr est
Kem suhen-gû be-rakîban ki suhen bisyâr est [197]

Ânân ki be an kâmet-i bâlâ nigerânend
'Âlî nazaranend çi 'âlî nazarânend [198]

Zinhâr megû derd-i dil-i Ahmed be-gürûhî
K'ez çâşnî-i 'ışk-ı bütân bî-haberânend [199]

---

[196] Yolunun tozunu gözümüze sürme yapalı, şehrin bütün güzellerinden başımızı çevirdik.
[197] Ey gonce ağızlı senin al dudağından çok söz edilir, rakiplere az söyle zira söyleyecek söz çoktur.
[198] O uzun boya bakanlar, ne yüce bakışlardır, ne yüce bakışlardır.
[199] Ahmed'in gönül derdini sakın güzellerinin aşkının tadından habersiz olanlara söyleme.

ÜMÎDÎ: İstanbullı dânişmend tâifesindendür. Rûz u şeb tab'-ı pâki tahsîl semtine sâlik ve ma'rifet-i cüz'îde küllîye mâlik elfâz-ı latîf ile şîrîn edâya kâdir ve fikr-i tarab-fezâ ile rengîn ma'nâ bulmada mâhir ve keli- mât-ı âbdârı sûznâk ve gıll ü gışdan pâkdür. Zurafâ yanında eş'âr-ı 'âşıkânesi çok lâkin şu'arâ dilinde ma'ânî-i hâs ile çendân şöhreti yok. Ümmîddür ki rûzgâr ile a'dâ dilinden halâs bulup şöhret-i tâm ile şâ'ir-i nîkû-nâm ola. Ebyât-ı rindânesinden bu bir kaç beyt-i mestâne yazılup tahrîr ü tastîr olundı. Nazm :

Bu gün meclîsde sâkî sâgar almak dest-i dilberden
Heman bir gül koparmak gibidür şâh-ı gül-i terden

Diğer : Açdukca yâre sîneme ol tîg-ı zer-nigâr
Bir pâre hazz idüp açılur kalb-i gam-güsâr

Nukl-i lebünle bâde-i la'lün durur garaz
Yinüp içilmedük ne var ey şûh-ı şîve-kâr

Diğer: Cennet anılsa ruhun hâtıra eyler 'âlem
Ka'be yâd olsa ser-i kûyuna varur âdem

Diğer: Mîve-i zevk ü safâ kande olurdı hâsıl
Bâg-ı sînemde şehâ nâvekün urmasa kalem

Diğer: Yûsuf-ı jâle çeh-i gonceye düşmüş benzer
Çıkarur rişte-i zerrîn ile mihr enver

Bîmâr olup mevt zamânında cism-i zerdine bakup bedîhe bu beyti dimişler Matla'

Sarardı cism-i zârum oldı altun
Bizi harçlanmak ister gibi gerdûn

Diğer: 'Âlemi fasl-ı bahâr eyledi ser-sebz-i çemen
Başladı nagmeye bülbül yine her vâdîden

Diğer: Geh güle 'âşık u geh gonceye şeydâ geçinür
Daldan dala konar murg-ı nihâl-i gülşen

Diğer: Getürmiş arkasın yire hilâl-i çarh-ı mînânun
Kaşun meydân-ı hüsnün bir ser-âmed pehlevânıdur

EMÂNÎ: Nigebolı'dandur. Dânişmend zümresinden tab'-ı nâzüki fünûn-ı 'ulûm ile ârâste ve sanâyi'-i şi'r ile pirâste hâtır-ı 'âtırı cânib-i nazma mâyil ve pesendîde-i erbâb-ı dil kimesnedür. El-hak sûz ü güdâz ile tevâmân-ı Figânî ve edâ-yı revân ile hem-zebân-ı Revânî geçinür. Ümmîddür ki rûzgâr-ı bî-âmândan âmân bulup rûzgâr ile maksad-ı maksûdına vâsıl olup kâmrân ola. Bu matla' u beyt anundur. Nazm

Hattun idelden teveccüh rûha Sultân olmaga
Yüz tutdı mülk-i hüsn alan u tâlân olmaga

Mahfî olmaya ki râkım-ı hurûf kendülerinden eş'âr-ı dürer-bârların taleb-kâr olduklarında mezkûrun bu matla'a hayli i'tikâdı olup cem'-i eş'ârından ihtiyâr idüp virmişlerdi. Nezâket-i tab'ları bu matla'un rekâketinden rûşen ü mübeyyendür. Sâbıkan diyâr-ı Rûm'da ba'zı şu'arâ buna benzer edâyı câiz görmişlerdür. Bu beyitler dahi anundur. Şi'r :

Tâk itdi tâkatüm bu cefâ vü sitem benüm
Kaddüm ham eyledi bu firâk u elem benüm

Gam tekyesinde nîce zaman tekyelenmedin
Esrâr-ı hatt-ı yâri ne bilsün dedem benüm

Deyr-i cihanda sûrete dahi getürmedi
Bir sûret ile gönlüm alup ol sanem benüm

Diğer: Kâkülün cânâ perîşân eyle diller saydına
Hûb olur sünbül hevâda ey şeh-i hûbân şikâr

Diğer: Dişlerün vasfını geh geh dil-i mahzûn söyler
Söylemez söylemez ammâ dür-i meknûn söyler

EHLÎ: İstanbulî'dür. Zamân ile Galata kâdîsi olan Remzî Çelebi'nün kızı oglıdur. Dânişmend tâifesinden rûz u şeb ehl-i dil olan yârânla müşâ'ere ve mübâhase-i 'ilmiyye itmeden hâlî degüldür. Egerçi henüz akrân içre cevândur ammâ hıdmet-i ehâlî itmek ile ehliyyet kesb kılup pür-hurdedân olmak üzredür Hüdâ müyesser ü mukadder ide . Kelimât-ı hûb-edâsından ve ebyât-ı rûh-efzâsından bir kaç matla'-ı pür-sûz mânend-i mihr-i dil-efrûz zuhûra gelüp mestûr olundı. Nazm

Bagrumı yakdı dile nâr-ı mahabbet düşdi
N'ola âh eyler isem câna harâret düşdi

Seyr kıldum ten-i sîmînini hammâm içre
'Arz-ı hâl eyledüm ol dilbere halvet düşdi

Diğer: Açamaz râz-ı lebin keşf ü kerâmet ehli
Bilemez sırr-ı miyânını hayâlât ehli

Devr-i sâgârda olan hâleti Dârâ ne bilür
Zevke dâ'irdür anı bilmedi dârât ehli

Künc-i meyhânedeki 'âlemi zâhid bilmez
Anı bir kûşe idi tuydı harâbât ehli

Diğer: Degişmez sîm-i eşki dirhem ü dinâra 'âşıklar
Gamunla göz yaşın akıtmagı dünyâya virmezler

Mevlânâ AHMED ZARÎF: Gülzâr-ı Bagdâd-ı gülşen-âbâddandur lâkin asl-ı pâkize nihâdı ve neseb-i huceste-nijâdı gülşen-i râz-ı erbâb-ı niyâz olan ravza-i dilbend olan Şîrâz'dan olup

vâlîd-i erşedi Mevlânâ Muhammed-i Şirâzî dimekle iştihâr-ı tâm bulup hikmetle benâm olmışdı ve kânûn-ı tabâbetde pesend-i bîmârân-ı rûzgâr şifâ-bahş-ı Ebû ‘Ali nâmdâr idi. Sâbıkü’z-zikr dahi ol fenden haberdâr-ı bî-misâl ve keyfiyyet-i ahvâl-i ehl-i zamânı bilmede sâhib-hâl ve hoş -tab’ u hûb-sohbet kimesnedür. Hakkâ ki zarâfet bir hıl’at-ı latîfdür ki şân-ı şerîfine nâzildür ve letâfet bir kabâ-yı nazîfdür ki kâmet-i mevzûn râstına zîbende oldugına erbâb-ı fezâyil kâyildürler. Buna binâen musâhabet-i dil-küşâsı rûh-efzâ ve kelimât-ı tarab-nümâsı der-gûş-ı fuzalâ ser-â-ser nazm-ı fesâhat-nizâm ve makbûl-i tabâyi’-i hâs u ‘âmdur ve kelimât-ı belâgat-encâmı silsile-i hûban-ı ‘âşıkân-ı bî-ârâmdur ve bu diyâra gelen erbâb-ı devlet ve sâhibân-ı ‘imâret ve eyâlet ü a’yân-ı memleket ile semt-i lâ-ya’kıl hemîşe tetebbu’-ı eş’âr-ı mütekaddimîn ve müteahhirîn itmeden hâlî degüldür. Ahyânen tab’-ı suhen-güzârı şi’r-i dilkeş ve metâli’-i bî-gışş nakş ü nigâr itmek üzredür. El-hak ol yâr-ı nîkû-halef bakıyye-i şu’arâ-yı selefdür. Bu bir gazel-i âbdâr ve bir iki beyt anundur. Gazel

Rûz-ı nevrûz est gam-hâ-yı kuhen dârem henüz
Cümle ‘âlem şâd ü men ez dest-i gam-zârem henüz [200]

Şâd ü âzâdend esîrân-ı gam ez bend-i belâ
Der kemend-i gam men-i miskin giriftârem henüz [201]

Bülbülân-ı fasl-ı bahâr ez vasl-ı gül hurrem şodend
Veh ki men der firkat-i ân lâle-ruhsârem henüz [202]

Diğerân derd-i dil-i hod râ devâ kerdend ü men
Derd-mend ü haste vü mecrûh u bîmârem henüz [203]

Ahmedî râ bâtû yârî yâr-ı men imrûz nist
Der ezel yâr-ı tû bûdem tâ ebed yârem henüz [204]

Nâsihâ pendem medih k’ez zülf-i yâr âşüfte em
Dîn-i merâ men ü mâ ki men der bend-i zünnârem henüz [205]

Zi şevk-i şem’-i ruhet sûhtem çü pervâne
Turâ be sûziş-i pervâne hîç pervâ ne [206]

Zi câm-ı vasl çü mestem nemî konî bârî
Be sûy-i men nazarî kon zi çeşm-i mestâne [207]

---

[200] Nevruz günüdür, benimse hâlâ eski gamlarım var. Bütün âlem mutlu, ben ise hâlâ gamdan inliyorum.
[201] Gama esir olanlar, mutlu ve beladan azattırlar. Ben miskin ise hâlâ gam kemendine tutsağım.
[202] Bahar mevsiminin bülbülleri güle kavuşmaktan mutludur, ne yazık ki ben hâlâ o lale yanaklıdan ayrıyım.
[203] Başkaları kendi gönül dertlerine deva buldular; bense hâlâ dertli, bitkin (yorgun), yaralı ve hastayım.
[204] Ahmedî sana yardır, benim yarim bu gün yok. Ezelde senin yarin idim. Şimdi sonsuza kadar yarinim (Sonsuza kadar senin yarin olarak kalacağım).
[205] Ey nâsih bana öğüt verme, çünkü yarin zülfü ile perişanım. Bana dinimi gösterme, çünkü hâlâ zünnar bağlıyorum.
[206] Yüzünün nurunun şevkiyle pervane gibi yandım. Senin, pervanenin yanışına karşı hiç pervan (aldırman) yok.
[207] Kavuşma kadehi ile bir kez olsun beni sarhoş etmiyorsan bari mestane gözünle bana bir bak.

EDÂYÎ: İstanbullı'dur. Kazzâz Bekir Çelebi dimekle ma'rûf ve hüsn-i hulk ile mevsûfdur. Zebân-ı Fârisî'de behremend ve fenn-i mu'ammâda Emrî Çelebi şâgirdlerindendür. Kavâ'id-i şürût üzre tahsîl ü tekmîl kılup ol fende huşmend olmışdur. Zîrâ ki bir çok kûşiş idüp hayli nesne feth itmiş. Gâhi ki hâtırı 'alâka-i dünyâdan küşâd bulup âzâd ola. Bir mu'ammâ-yı garîb peydâ ider ki 'akl-ı 'ukde-küşâ fethinde hayrân kalur. Bu bir iki matla'-ı dil-pezîr ol yâr-ı bî-nazîründür. Beyt:

Bildüm ey meh-rû seni gül yüzlü bir cânânesin
Bilmedüm amma melek misin yâ hod cânâ nesin

Diğer: Gördi kim yoldan çıkar gitdükce nahçîrün senün
Geldi hakkından anun ey kaşı yâ tîrün senün

Mâsadak-ı hâl ve şâhid-makâl diyü bir mu'ammâ cümle mu'ammâlarından iktifâ olundı. Mu'ammâ be-ism-i Ganî :

Geşt eyleyen âfâkı seyr eyledi 'uşşâkı
Görmedi benüm cânum dünyâda benüm gibi

'Âşıklarun ey dilber bî-hadd durur ammâ yok
Bir bî-ser ü bir bî-pâ arada benüm gibi

ENVERÎ: İstanbullı'dur. Evsâfın işitdügümüz şu'arâdandur. Bârgâh-ı mu'allânun kunbaracı bölügünden imiş. Hadd-ı zâtında ag u kara okumamış 'âmîdür amma âteş-bâzlık san'atinde hemân bir çakım kav ve bir pâre yanar od imiş. Her bir zamânda bir dürlü reng ile fitil otları peydâ itmede mâhir ve imdâd-ı himmet ile cârî mürekkeb düzmege kâdir ve şûh-tab'-ı nedîm ü zarîf ve yâr-ı latîf oldugı ecilden kendü hasb-i hâlîn bir matla'da derc itmiş budur yazıldı. Matla'

Zülfünle hatun 'ilm-i vefâ bahsin ider hep
Biri kara câhil birisi cehl-i mürekkeb

Eş'âr-ı pür-envârınun nûrından âyine-i tîre diller münevver ve güftâr-ı âbdârınun bir katresi teşne dillere hayât-güster mânend-i kevserdür. Bu bir nîce matla' u makta' u beyt anundur. Ebyât :

Bana tokınmaz geçer gamzen diyen tîrün senün
Boynuma salınmagın kat' itdi şemşîrün senün

Diğer: Segirtdüm vardum agyârun başın bir taş ile urdum
Yaramaz varmadum ey yâr-ı şeker-leb eyü vardum

Diğer: Eger dirsen begüm ben bendene kandan gelür yaşum
İki seyyahdur Rûm'a kara kandan gelür yaşum

Diğer: Duhter-i rez çekeliden dir isem düşdi dile

Zâhidâ var yüri kıskanma helâlün dinile

Diğer : Begüm bezmünde kan yudanlarun yoldaşıdur sâkî
Şarâba emr idün tutsun harâmî başıdur sâkî

İttifâken bir gün iki desti şarâb ile ol rind hâne-i harâba giderken subaşıya rast gelür. Envâ'-ı 'itâb u 'ikâba müstehak oldukda hemân bedihe bu beyti okıyıvirür. Bu eş'âr-ı âbdârun yüzi suyına halâs bulur mezkûr beytin bir mısra'ı Ahmed Paşa'nun Kerem kasîdesindendür tazmîn-i has vâkı' olmışdur. Beyt:

İki destüm tolı mey destümi sındurma benüm
Tutalum iki elüm kanda imiş kanı kerem

ÂLÎ: İstanbullı'dur. Ehl-i cihetdendür. Konevî Mustafa Çelebi'nün oglıdur. Rûz ü şeb tâlib-i ma'rifet olup semt-i şi're mümâreset göstermiş. Bu bir nîce 'âşıkâne vü rindâne nâzükâne matla' anun eş'âr-ı muhayyel ve güftâr-ı pür-meselindendür. Nazm :

Leb ile hem-dem olup câm-ı bâde-i hamrâ
Nigârun agzın arar râzın açmaga gûyâ

Diğer: Meyli bâlâya olursa n'ola serv-i çemenün
Uzanur kaddine irişmege sen sîm-tenün

Diğer: Kurulsa bezm-i safâ-bahş dönse câm-ı felek
Mey-i sabûh ile gün togsa ol güni görsek

Diğer: Gerçi 'ömrüm bu cihan kimseye bâkî kalmaz
Seni ey rûh-ı revânum koçan amma ölmez

ÂRÂMÎ: Tirevî'dür. Sâbıkan erbâb-ı sanâyi'den iken nezâket-i tab'ı gâlib olup ol şehrde ârâm kılmayup terk-i fikr-i serencâm idüp evkâtın zâyi' itmeden halâs itmek içün ber-güzîde-i Kird-gâr ve sitâbende-i Ahmed-i Muhtâr a'nî Hazret-i Mollâ Hudâvendigâr'un dergâhına ihtisâs hâsıl kılmış. Ol âsitân-ı kuds-âşiyânda murg-ı rûhı ârâm ü karâr tutup mezbûr bârgâ-hun mücâvirlerinden ta'dâd olup ber-murâd olmadan hâlî degüldür. Zîrâ ki ziyâde dervîş-nihâd u pâkize-i'tikâd kimesnedür. El-hak ol peyrev-i erbâb-ı necât hadd-ı zâtında nesne okumamış 'âmîdür lâkin Hazret-i Mevlânâ'nun lutf ü in'âmı irişüp eş'ârı sûz ü güdâz ile pesend-i ehl-i niyâz olmışdur. Bu bir nîce matla' u beyt anundur sebt olundı. Beyt :

Girüp bâzâr-ı 'ışka dil satar dünyâya istignâ
Meta'-ı kâr ü bâr-ı 'ışkdur sermâye istignâ

Şühûd-ı şâhid-i kevneyne ir 'âlemde Ârâmî
Bekâ 'âşıkları eyler fenâ dünyâya istingâ

Diğer: Dâgdur hâl-i ruhun 'aksi dil-i şeydâda
Gam-ı zülfünle kara günlü 'aceb sevdâda

Dest-gîr ol meded ey hızr-likâ göz yaşı
Kodı fülk-i dili bir sâhili yok deryâda

Eyü yavuz gider eglenmez imiş Ârâmî
Âferîn ana ki mâlik ola yahşi ada

Diğer : Hâl-i ‘anber-bâr kim ruhsâre yasdanmış yatur
Bâgbân-ı hindidür gülzâre yasdanmış yatur

Diğer : Esb-i himmet ne kadar yügrük olursa ey dil
‘Işk çâbüklerine sanma ki meydan dükene

Diğer : Dün gice hoş yanışurdun yârdan
Şem’ ü pervâneyidi yâr-ı gârdan

Diğer : Derd-i ‘ışk-ı yâri tahsîl eylemek
Hoş gelür Ârâmî’ye her kârdan

Diğer: Şol kadar fânî göründi künbed-i mînâ-yı çarh
Bakdum idi benzer âb üzre habâbun ‘aynına

ÎLÂHÎ: Vardar Yenicesi’ndendür. Şeyh-zâde’dür. Dânişmend tâifesinden eben ‘an ceddin peyrev-i ehl-i mezheb ve asl ü neseble seyyid-i pâkize-meşreb olmagın rûz u şeb evkâtın ‘ulûm-ı ‘Arabî’ye sarf idüp ehl-i ma’ârif içre kemâlle ser-efrâz ve zebân-ı Fürs’de kendü akranı içre mümtâz olmış. Hadd-ı zâtında tab’ı pür-hiddet ve zihni hoş -sohbet rind ü lâubâli oldugı sebebden ebyât-ı ‘âşıkâne dimeden hâlî degüldür. Bu bir nîce matla’-ı ‘ârifâne anundur. Nazm :

Var iken hâk-i reh-i dilber-i nâzük-reftâr
Kim alur ‘aynına kühli nedür ol bî-mikdâr

Dagıdup ‘aklumı cem’iyyet-i hâtır komadı
Elem-i ‘ışk-ı cevânân-ı perîşân-destâr

Diğer: Çekilür gelmege tîrün kati ey kaşı kemân
Bu kez olmaz gibi gam-hâne-i dilde mihmân

Ey İlâhî bedenün kılca degülken ne ‘aceb
Âh-ı pür-sûzun olur ejder-i âteş-efşân

Diğer: Degül maksûdumuz ‘ışkunla cânâ derdden gayrı
Sirişk ü inkısâr-ı kalb ü rûy-i zerdden gayrı

ÂTEŞÎ : Bagdâdî’dür. Erbâb-ı sanâyi’dendür. El kâsibi habiballah [208] hadîsiyle kâni’ olup sükkerlige mu’tâd iken evkât zâyi’ itmeden ihtirâz idüp gâh gâh şi’r-i efkârın dahi kendüye kâr u bâr kılur ve üstâdân-ı rûzgâr içre sâhib-hüner ve suhen-verân-ı devrân mâbeyninde zebân-âver ve ber-muktezâ-yı mahlas âteşîn mizâc olmagın istignâ yüzinden kimseye ‘arz-ı

[208] Allah kazananı (ticaretle uğraşanı) sever.

ihtiyâc itmez ammâ tarz-ı gazelde germ-güftâr u ma'ânî-âsâr ve hasb-i hâl-i 'âşık-ı zâr. Bu bir kaç Fârisî eş'âr anundur. Beyt :

Gül be pîş-i ruh-ı zîbâ-yı tu ra'nâ ne buved
Gonce nezd-i dehen-i teng-i tu gûyâ ne buved [209]

Begû be-âteş-i dil-i Âteşî ki der kûyeş
Zebâne kem keşed ü hîş râ 'alem ne koned [210]

Çû râ germ-i sevdâ Âteşî bâ müdde'î dîdem
Zi hayret dîde-i gayret be-bestem tâ çi pîş âyed [211]

Dûşîne meger bâde keşidest ki imrûz
Mahmûr birûn âmede destâr perîşân [212]

Fî hurûfi'l-bâ

BEHİŞTÎ Efendi: Edirne ile İstanbul mâbeyninde olan kasaba-i Çorlı'dandur. Ehl-i 'ilm zümresindendür. Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki kasaba-i mezkûrede vâ'izdür. Mütâla'a-i mütedâvile ve tefâsir ü ehâdise evkât-ı bâ-berekâtın sarf idüp her fenne resâ'il yazmışdur ki makbûl-i merdüm-i efâzıl olmış. Zât-ı şerîfi kemâlât ile ârâste ve 'unsur-ı latîfi hilm ü hayâ ile pirâstedür. El-hak ol ser-âmed-i erbâb-ı hünerün ma'lûmât-ı mu'ciz-âyâtı ve kemâlât-ı bi-nihâyâtı bir haddedür ki tarîkdan ferâgat itmeyüp ol semte sülûk idüp sâir müderrisîn gibi tedrîs kabûl itse az zamânda mevâlî-i 'izâm ve ehâlî-i kirâmdan 'add olunması mukarrer idi. Bâ-vücûd bu kadar 'ilm ü fazl ile yine rind ü lâubâli 'âşık-pîşe ve nîk-endîşedür. Rûz u şeb şevk u zevkden 'ayş ü 'işretden hâlî olmayup sehî-kadd sîm-berlerle ve lâle-hadd dilberlerle seyr-i sahrâ ve geşt-i zâr-ı vefâ etrafına revân olup gûyâ reşk-i huld-ı berîn içre hûr ü gılmân ve manzûr-ı dîde-i pîr ü cevân olan cevânlar ile zevk ü safâda magrûr ve terennümât-ı tarab-efzâ ile nevâda mesrûr iken bu matla'ı mestûr kılmış ashâb-ı 'ayş ü huzûr arasında meşhûrdur. Matla' :

Tene dırnâ diyü meclisde sürûr itsen sen
Başlar ey rûh-ı revân ditremege dir dir ten

hakkâ budur ki gâyetle zarîf ü latîf hoş -sohbet ve pür-dânâ-dil pür-himmet ve sanâyi'-i şi'rde ve sâir 'ulûmda kâmildür. Aksâm-ı nazma kâdir ve tarz-ı mesnevîde sâhir ve kasâid-i pür-fevâyidi vâfir eş'âr-ı tarab-engîzi sûz-nâk ve güftâr-ı şeker-rîzi lezîz ü pâk ve beyne'n-nas bî-hadd ü bî-kıyâs vâkı' olmışdur. Bu bende-i râh-ı nûr ü sahrâ-yı derd ü gam envâ'-ı ikdâm ve

---

[209] Gül senin güzel yüzünün önünde güzel değildir. Gonca senin dar ağzının yanında yok sayılır.

[210] Âteşî'nin gönül ateşine söyle de onun mekanında fazla alevlenmesin ve kendini pek ortaya çıkarmasın.

[211] Ey Âteşî onu (sevgili) rakip ile sevda içerisinde görünce hayretimden ne olacak diye gayret gözümü kapadım (bakamadım).

[212] Dün gece içki mi içti de bu gün sarığı dağınık vaziyette, mahmur bir şekilde dışarı çıkıyor.

‘âlî-himem ile meclîs-i behişt-âyinlerine İstanbul’da irişüp sohbet-i hasları ile mugtenim olmışdur. Cümle-i gazeliyyâtın görmüş bin gazel mikdârı vardur. A’lâsı gâyetde a’lâ ve âbdâr olmagın pesend-i herkes ve vird-i zebân-ı ‘âşıkân-ı hûb-nefesdür. Bu eş’âr anundur. Nazm :

Sarardup şîre döndürdi gamun men zerd-sîmâyı
Rakîb-i kâvi göster gel berü seyr it temâşâyı

Dili bir seng-i mıknatıs idüpdür şevk-ı peykânun
Ne lâzım çekmesün zahmet benümçün kaşlarun yayı

Diğer: Seg-i kûyunladur benüm cengüm
Bilmezem taşlarun niye fırlar

Diğer: Gözümde merdüm-i dîde ruhunda tıfl-ı Habeş
İkisinün biri birine yaşı benzemesin

Bu gazel dahi ol şâ’ir-i ferzâne kelimât-ı rindânesindendür. Gazel :

Kande görse bu lezzet ile şeker
La’l-i şîrînüne senün baş eger

Çarsû-yı derûnuma gönder
Anda tîr-i müjen ziyâde geçer

Hum yanında sürâhi ey sâki
Benzer ol tıfla kim anasın emer

Nîce kılsun namâzı sûfi kim
Âbdestün yirinde yiller eser

Kon ‘ilâc eylemen Behiştî’ye
Derd-i ‘ışkı anun mizâcı sever

Gazel-i nazîre li-mü’ellifihi :

Göreli bâgda benefşe-i ter
Sünbül-i hattına anun baş eger

Cânı tîz vir o şehsüvâre diyü
Nîzesi turmayup beni dürter

Aldı bir reng ile dili gitdi
Görmedüm böyle bir dahi dilber

Agzuma virdi la’lüm em didi tez
Didüm ivme suya mı düşdi şeker

Katlüme va’de eyleyüp gitdi
‘Ahdî-i haste va’desin gözler

Bu bir kaç matla’ u beyt-i pür-sûz ol şâ’ir-i ma’ânî-endûzundur. Ebyât :

Bezme gel bu gice ey ‘âlem-i hüsnün mâhı
Yohsa yirden göge dek incinürüz vallâhi

Diğer: Uzaldugınca yanumdan ol kâmet-i bâlâ
Benüm ne sidre görinür gözüme ne tûbâ

Nasîhat eyleyi gördüm şu denlü tıfl-ı dile
Levend-i ‘ışk odasından kesilmedi kat’a

Behiştî bendeni öldür efendi tîgun ile
Eger hasedden ölürse ‘adû cehennem-râ

Diğer: Zayf-ı hayâlün irdügi dem çeşm-i eşk-bâr
Silker önine mâhazârı bire iki enar

Diğer: Çarh-ı havfi mâh-ı nevden bir kemân almış ele
Ey Behiştî kasdı anun ya şunadur ya buna

Diğer: Dâr-ı gurbetde gamun görüp gezerken yâd olup
Âşinâsın bulmışa döndüm sevindüm şâd olup

Diğer: Göz terâzusıyla olmaz hüsn-i bî-haddür hisâb
Olmaz ey Yûsuf-cemâlüm bahre peymâne habâb

Sâye sal ey ebr yandum bu harâretlerle kim
Yüz sürer yürür izi tozına yârün âftâb

Diğer: Her kim ki tâc-ı ‘ışkı geye ihtiyâr ile
Kendü eliyle satun alur başına belâ

Diğer: Bir latîfe geçdi agyâre hep insâf eyledün
Pây-dâr olsun yiri geldükde devşürür sabâ

Diğer: Kâdî yine müselles-i şer’îden oldı mest
Kim meygede kapusını andurdı darb-ı dest

Diğer: Mecnûn’a ‘ışk-ı Leylâ bir şem’-i reh-nümâdur
Ferhâd’a ‘ışk-ı Şîrîn bir tatlucak belâdur

Diğer: Namâza yüz yumadugum benüm ma’zûr tutmazlar
Cemâ’at varsa bu dîde-i hûn-bârumı bilmezler

Diğer: Hınnalarını bir kişiye gösterür yürür
Kendi kızıl eliyle beni bir gün öldürür

Diğer: Bezm-i gülşende eser kalmadı câm-ı Cem’den
Götürüldi dükeli zevk ü safâ ‘âlemden

Diğer: N’ola hurşîd-i hâver kim cihan meşhûrıdur
Rûy-i çarha mün’aks olmış ‘ızârun nûrıdur

Diğer: Müyesser olmamak olmaz mukadder ise visâl
Ki olmaz ey yüzi gün zerrece visâle zevâl

Diğer: Derd-i ‘ışkun bulmadum ben bundan özge çâresin
Sînene bir sâde-rû mahbûbı muhkem sarasın

Diğer: Gören dir raks iderken gird-bâd-ı deşt [ü] hâmûnı
Sema’a koydı Leylâ’nun hevâsı hâk-i Mecnûn’ı

Diğer: Şem’e meclisde harâret viricek mihr-i ruhun
Mirvaha atdı ana bâl ü perin pervâne

Mezkûrun tab’ı ziyâde küşâde olmagın latîfeleri gâyetde çokdur. Cümlesinden biri budur ki kasaba-i mezbûrede zümre-i sipâhdan Baba Kuşeyrî nâm nedîm-i hâs u ‘âm olan yah-fürûşun ittifâken bir gün teferrüc-künân cânib-i yahdânına revâne olduklarında mütâyebe yüzinden karısına müte’allık bu beyti bedihe hûb buyurmuşdur nüdemâya matlubdur sebt olundı. Beyt :

Harâretden meded öldük Kuşeyrî
Bize in’âm ü ‘âm eyle karından

BEYÂNÎ: Bagdâdî’dür. A’yân-ı zamân ve müdebbirân-ı cihân içre elkâb-ı huceste-ensâbı Seydî Çelebi diyü meşhûr ve zebân-âverân-ı pür-dân meyânında suhen-ârâ ve ‘ukde-i ma’ânî-i dil-küşâde diyü mezkûrdurlar. Ecdâd-ı pâkize-nihâdlarına Beyânî-zâde didikleri ma’lûm-ı cumhûrdur. Beyânî mahlas kılduklarına sebeb budur. Ol nüktedân-ı hûb-nesebün vâlîd-i pür-hasebi menâsıb-ı Hüdâvendigâr’ı bi’t-tab’ ele getirüp husûsâ sâhib-tabl u ‘âlem ve nigeh-dâr-ı hayl ü haşem olup ümerâ-yı ‘âdil ve sâhib-devletân-ı deryâ-dil silkine dürr-i nâb gibi münselik olup ber-murâd olmışlardur. Müşârünileyh ‘âlem-i şebâbda bir an ve bir sa’at gâfil olmayup tâlib-i ma’ârif ve esrâr-ı İlâhîye vâkıf olmag içün tahsîl-i ‘ulûma cidd ü cehd gösterüp ol ‘ahdün nâdire-i zamânı olan Mevlânâ Fazl-ı İsfahânî’nün mecâlis-i behişt-âyînine irişüp fünûn-ı ma’kulât-ı pür-nikâtı kemâ hakkıha görüp cehlden zât-ı hoş-sıfâtı halâs kılup makbûl-i havass olmışlar. Hususa ma’ânî ve beyânı vird-i zebânı olup âhir **Külli şeyun yerciu’ ilâ aslihi** [213] muktezâsınca sipâhilıga tevsen-i himmetin ma’tûf tutup ol revişde cündlug arzu kılup meydân-ı vefâda pür-zîver ve a’dâsına mansûr ve rahş-ı tab’ı bir yirde karâr itmeyüp bu diyâra gelen sâhib-i sa’âdetlerden ‘arûz alup bâb-ı murâd-bahşa varup dergâh-ı mu’allâya ve bârgâh-ı ‘alâya revâne olup zümre-i çavuşâne mülhak olmışlar. Sâhib-i tezkire bu dil-küşâyı anlarun dergâh çavuşlarından olduglarına hakkında keyfü’l-ittifak edâ idüp bu mecmu’a-i zurefâya sebt itmişdür. Târih li-mü’ellifihi:

Çün Beyânî-zâde vardı kapuya
Bulmaga kâm-ı dilin ol hoş -nihâd

[213] Her şey aslına döner

Dergeh-i ‘âlîde buldı kâm-ı dil
Oldı ikbâl ile akrândan ziyâd

‘Ahdi târihin didi olmuş durur
Seyyid Çavuş der-i Sultan Murâd

El-hak ol yâr-ı nükte-senc kelimât-ı hayât-nümâyla sâhib-gencdür. Makbûl-i tabâyi’-i yârân-ı suhendân ve pesend-i zurefâ-yı gevher-zâ’-i devrândur. Musâhabet-i cân-fezâyla mânend-i tûtî-i hoş -edâ ve serv-i sehî gibi engüşt-nümâdur ve inşâ ve eş’ârı rûh-bahş ve ma’ânî-yi dil-küşâsı ziyâde sâfi gibi bî-gışş. Elsîne-i selâsede ebyât-ı tarab-fezâsı gamzedâ oldugı gibi hüveydâ vü musaffâdur. Bu bir gazel bu bir nîce nazm-ı dil-âviz ol yâr-ı ‘azîzündür kalem-i gül-bîz ile sebt olundı. Gazel :

Kûyine seyl-âb-ı eşk ile iletse su beni
Ey ecel lutf eyle kim görmeye ol bed-hû beni

Olsa nevk-i kilk-i müşk-efşânına ten muttasıl
Kâyilem derd ü elem za’f ile kılsa mû beni

Ol perîşân kıldı çün hâl-i perîşânum su’âll
Sünbülün tutdum kim âşüfte kılandur bu beni

Şâh-bâz-ı mülk-i istignâ idüm oldum şikâr
Ey gönül yâhû seni sayd itdi ol âhû beni

Gam âyînemdür gelürse şâd olur cân-ı hazîn
Gitse gamnâküm yine şâd ider ol kaygu beni

Gâh meyl-i bâde gâhi ragbet-i zühd ü salâh
Ey Beyânî sûdsuz sevdâ çeker her sû beni

Diğer : Alupdur ‘âriyetle bâd gûyâ jâle dendânın
Keremler gonce gönlünden açar âheste âheste

Diğer: Başum üzre dâg tâc-ı Hüsrevânî’dür bana
Şâh-ı şehr-i ‘ışkum ol devlet nişânıdur bana

Câm-ı Cem’dür itlerünle çekdigüm zâfın sifâl
Gice kûyun beklemek ‘ayş-ı nihânîdür bana

Diğer: Zahm-ı sînem içre çün âlûd-ı peykânı görün
Gonce agzın pîr iden gülberg-i handânı görün

Diğer: Mâyil olma ey gönül gîsû-yı ‘anber-fâmına
İrmek olmaz bu uzun sevdâlarun encâmına

BEDRÎ Çelebî: Sirozî. Kuzât zümresindendür. Âsmân-ı ma'rifete bedr-i münîr ve gerdûn-ı fazîlete hurşîd-i bî-nazîr fünûn-ı ma'ârifle makbûl-i tabâyi'-i ehl-i 'irfân ve edâ-yı selîs ile musâhabeti nefîs ü ruh-bahş-ı yârândur. Bahr-ı nazma tab'ı şâmil ve şebistân-ı hayâlle mu'ammâda kâmildür. Ol şâ'ir-i deryâ-dilün nazm-ı dürer-bârı âbdâr ve eş'âr-ı âteş-bârı hasb-i hâl-i dil-i zârdur. Bu beyitler anundur. Nazm :

Dök nakd-i eşki derdüni ol nâzenîne aç
Teshîr itmege o perîyi defîne aç

Her gonce açdı bülbül-i şevkıne yakasın
Gel sen de 'andelibüne gül gibi sîne aç

Diğer: Reh-i dildârda hâk ol tarîk-ı bî-bedeldür bu
Kayırmaz sille-i ta'n-ı 'adûyı yirsün eldür bu

Visâl-i yâre magrûr olma hicrinden hazer eyle
Ki Bedrî zehrle âlûde olmış bir 'aseldür bu

BASÎRÎ: 'Acem'dür ammâ diyâr-ı Rûm'da neşv ü nemâ bulmışdur. Hadd-ı nefsinde ser-defter-i zurefâ-yı 'âlem ve hüsn-i edâ ile pesendîde-i ümem mütâyebe-i latîfle makbûl-i 'Arab ü 'Acem hoş -tab' u hûb-sohbet ve musâhabet-i pâki meclis-ârâ ve üslûb-ı mühâverede bî-hemtâ envâ'-ı letâyife kâdir ve sanâyi'-i şi'rde mâhir iki zebân ile ebyât-ı nâzüke mâlik ve hemîşe ma'ârife sâlik imiş. Şu'arâ-yı Rûm ile ve fusahâ-yı 'Acem ile müzâkere ve müşâ'ereden hâlî olmayup dürlü dürlü zarâfeti meşhûr ve lâg u latîfesi efvâhda mezkûr takrîr ü tahrîr lâzım degüldür. Kelimât-ı dil-efrûzı dil-pezîr ve ebyât-ı pür-sûzı bî-nazîr erbâb-ı basîret bu tahrîrden habîrdür. Cümlesinden bir iki Fârisî ve Türkî matla' anlarundur. Nazm :

Rûz-ı bârân bes ki der kûy-i bütân gerdîdeem
Der tarîk-ı 'ışk-bâzî gurg-ı bârân dîdeem [214]

Diğer : Kirpigün sihr okları ebrûlarundur yay ana
Bir benüm gibi belâ-keş ugrar ise vay ana

Diğer: 'Âşıklarını âh o Mesîhâ dem öldürür
Bu âdem öldürür ki Mesîh âdem oldurur

Diğer: Gerçi kim dirler cihanda 'ârife bir gül yiter
'Ârife bir gül yiterse bana yarım gül yiter

Diğer: Hem-nefes olalı can nâle vü efganlar ile
Mumdur yanmaga dil şem'-i şebistanlar ile

PENÂHÎ: 'Acem'dür. Üstâz-ı şâh Kulı nakkâş-ı elvân-ı renk-pâş dinilmekle meşhûrdur ve dürlü dürlü eşkâl-i garîbe ve 'acîbe yazmakda pesendîde-i üstâdân-ı nezdîk ü dûrdur ve

[214] Yağmurlu günlerde güzellerin köyünde o kadar dolaştığım için âşıklık yolunda yağmur görmüş kurdum (ustayım)

sâbıkan ‘ilm-i zâhire ve fünûn-ı şi’re iştigâl gösterüp bir mikdâr ma’rifetden haberdâr olup âhir nakkâşlık san’atını kendüye kâr idinüp bu mâbeynde gâh evkâr u gâh dil-fikâr geçeni ve evmâka geleni temâşâlanurken bir niçe rûzgâr-ı zûr-kâr ile ol kâr-rengîn-i pür-hayâlden nakkâşân-ı Çîn gibi bî-misâl ol kilk-i bedâyi’ sanâyi’-i sûr ile tarrâh-ı dil-pezîr ve bî-mânend ü nakş-ı dil-keşe zemîn ü zamânda bî-nazîr ü dil-pezîr tasvîrde mübdi’ u muhteri’ misâl-i Mânî ve tahrîr-i reng-â-renk ile çihre-küşâ-yı ma’ânî ve sîb-i zekân olan bütân-ı sengîn-dil ve gonce-dehen olan kilid-hˇân-ı şîrîn-şemâyil tasvîr ü tahrîrâtda Bihzâd-ı zamân ve tezhîbde yegâne-i cihân olup nîce müddet pâdişâhımuz hazretlerinün kâr-hânesinde her vechile envâ’ işler işleyüp nakkâş-başlıga lâyık u sezâ-vâr ve üstâdân-ı rûzgâr içre nâmdâr olmış iken ol üstâd-ı nîk-âyîne rûzgâr-ı gaddâr u tezhîb-kâr çarh-ı sitem-kâr bir renk geçdi ki bî-direng ü bî-ihtiyâd hemîn-dem terk-i kâr u bâr idüp hâtır-figâr ve rûy-i evkâr gelüp önünde ser teslîm-i ber-zemîn kılmış. Ammâ tabî’at-ı şi’riyyesi hûb ve ma’ânî-i rengîn ile sözleri mergûbdür ve bu bir iki Fârisî matla’ anundur sebt olundı. Şi’r :

Gerçi bî-çâre be kûy-i tu besî mî âyed
Hîç bî-çâre-ter ez bende kesî mî âyed [215]

Gam hored Mecnûn eger sad mülk-i âbâdeş dehî
Şâdmân gerded çü ez virâne abâdeş dehî [216]

PENÂHÎ: Konevî’dür. Hazret-i Mevlânâ Hudâvendigâr’e peyveste asl u nesebi ve nâm-ı hucestesi Mustafâ Çelebi’dür. Hadd-ı zâtında sünnî mezheb ve nîkû-sîret ve ehl-i meşreb ve hoş sohbet kimesne idi. Lisân-ı ‘Arabî’de ve tasavvufda ma’lûmât-ı pâki makbûl-i fuzalâ-yı ‘âlem ve zebân-ı Fârisî’de kavâ’id-i pür-fevâyidi pesend-i zurefâ-yı ‘Acem’dür. Zîrâ ki müddet-i medîd ve ‘ahd-i ba’îd Mevlânâ’nun âsitânın penâh idinüp şeyh-i hânkâh ve mesnevî-hˇân-ı dergâh-ı ‘ârif-i billâh olmış. Gûyâ ki bir gün mahâfil-i erbâb-ı hidâyetde şevk-ı şems-i pür-harâretle vecd ü hâlet irişüp raks u semâ’a bî-ihtiyâr mânend-i zerre-i bî-mikdâr girüp bu beyt-i hasb-i hâl-i dil-i bî-karâr dimiş. Beyt

Şevk-ı Mevlânâ ile tan mı semâ’ itsem bu gün
Zerre lâbüd raks ider tokınsa şemsün pertevi

Âhir ber-muktezâ-yı gerdiş-i gerdûn-ı dûn ve cünbîş-i rûzgâr-ı bî-sükûn ol bâb-ı hümâyûndan dûr düşüp bir nîce zamân zâr ü zebûn ve vâdî-i tahayyürde hayrân ve sahrâ-yı tefekkürde menzil-i maksada pûyân olup şehr-i Kostantiniyye’ye gelüp ehl-i cihet olmış. Ol rû-şinâs bin dürlü i’zâz ile beyne’n-nâs zindegânî idüp merhûm şeh-zâde Sultân Mehemmed Câmi’i’nde hâfız-ı kütüb nâmıyla ser-efrâz iken ravza-i câvidânî isteyüp **Küllü nefsin zâikatü’l-mevt** [217] şarâbın nûş idüp kayd-ı dünyayı ferâmûş eyledi. Kâne sene ihdâ ve seb’in ve tis’â mi’e. Bu bir kaç matla’-ı muhakkıkâne ve muvahhidâne anundur. Nazm :

---

[215] Senin mahallene çok biçare gelirse de benden daha biçare olan gelir mi (gelmez)
[216] Eğer Mecnun'a yüzlerce ma'mur mülk versen gamlanır, bir virane versen şenlenir.
[217] Her can ölümü tadacaktır (Kur'an 29/ 57)

Derdden cism-i za'îfüm şöyle nâ-peydâ yatur
İremez dest-i ecel peyki ki bî-pervâ yatur

Katreden kemdür nemi yanında bahr-ı kâ'inat
'Işk dirler bu muhît-i dilde bir deryâ yatur

Diğer: Gör nîce 'ayyâr u tarrâr-ı cihandur zülf-i yâr
Her girih başında anun nîce yüz bin başı var

Diğer: Zülfi sevdâsıyla ben bûyı hevâsıyla sabâ
İki bî-hâsıllaruz ser-geşte itmiş rûzgâr

BİDÂRÎ: 'Acem Sehâbî'nün karındaşıdur. Dergüzîn'den Rûm'a gelüp zurefâyla ihtilât idüp güftâr-ı Türkî'ye meyl kılup bir mikdâr edâsına irtibât virüp fenn-i şi'ri tamâm tahsîl ü tekmîl itmiş. Egerçi aslında nesne okımamış 'âmî idi. Ammâ hâtırında şu'arâ-yı selefden ve müteahhirînden eş'âr-ı bî-nihâye var idi. Musâhabetinden bi'l-külliye hazz-ı tâm olınurdı. Zîrâ ki dâ'im h˘âb-ı gafletden dîdesi bîdâr ve vâdî-i zarâfetde gönlü hûşyâr u rind-i mey-h˘âr idi. Zebân-ı Fârisî'de eş'âr-ı sûznâke sâlik ve güftâr-ı Türkî'de edâ-yı pâke mâlik sene semân ve sittîn ve tis'â mi'ede ecel peyki ana dest-res buldı. Bu bir kaç matla' u beyt ki hasb-i hâl-i 'âşıkân-ı bî-mecâl ü şâhid-makâl ol şâ'ir-i şîrîn-kelâm-ı mübârek fâlündür. Nazm :

Göz göz oldı cism-i zârum nâvek-i dildârdan
Cümleten çeşm oldum amma doymadum dîdârdan

Diğer : Sûret-i yâr ile dil hânesini deyr eyle
Yâri her kûşede bir sûret ile seyr eyle

Diğer: Kaddüm hilâle döndi tenüm bir hayâldür
Ya'nî ecel gelüp beni bulmak muhâldür

Diğer : Ta'cîl idüp helâküme kasd itme ey ecel
Şâyed visâl-i yâre irem ihtimâldür

BELİGÎ: İstanbulî'dür. Dergâh-ı mu'allâ yeniçerilerindendür. Esnâf-ı şi're kâdir ve edâ-yı belîg ile şâ'ir ve eş'âr-ı belâgat-nümâsı dilkeş ve güftâr-ı nezâket-fezâsı hoş rind ü lâubâli oldugıçün nazmı rindâne olmadan hâlî degüldür. 'Âşıkâne gazelleri çok ve nefîs ü selîs idügine söz yok. li misli hazâ gazel :

Dilimüz anlayamaz sûfi bizüm kâl ehli
Bî-zebân söyleşelüm var ise bir hâl ehli

Saltanat fakr ile fahr itmek imiş 'âlemde
Ne bilür kadrin anun memleket ü mâl ehli

İledür halvetine hîle ile sûfî şarâb
Görmedüm dünyede anun gibi bir âl ehli

Cânı cânan yolına virmede ihmâl itme
İremez menzil-i maksûdına ihmâl ehli

Her dem âl ile Belîgî öper ol serv ayagın
Görmedüm hûn-ı şirişküm gibi bir âl ehli

BÂKÎ: İstanbul'dandur. Dellâk-zâde dimekle ma'rûf ve hüsn-i hulk ile mevsûfdur. Zamân-ı evâilde ve bu fâni menâzilde babası merhûm ü magfûr Sultân Mehemmed Hân-ı Gazi Câmî'i'nün hâtib-i hoş -âvâzı imiş. Mezkûr Bâkî dahi sadâ-yı dilkeş ile nagme-sâz ve eş'ârda sihr-perdâz kimsedür. Egerçi henüz 'âlem-i bî-bekâda bâkîdür lâkin nazm-ı dür-pâşından nâm ü nişân yok gûyâ ki Bâkî'nün hümâ-bâl olan şeh-bâz-ı tab'ı pervâz ideli mezkûrun tûtî-i zihni havfle pervâzdan vaz gelmişdür. El-kıssa nazmı ziyâde çok dirler feemmâ şöhreti yokdur. Bu matla' u beyt anundur dirler yazıldı Beyt :

Kim çeker yasını ey dil ol kemân-ebrûnun
Kim görür ya tozunı ol hat-ı 'anber-bûnun

Gözümün kanlu yaşı devlet-i 'ışkunda şehâ
'Aynına almaz olupdur akışın Ceyhûn'un

BÂKÎ-İ Selânikî: Zamân-ı evâilde evân-ı cevânîde sabâhat-i ruhsârı reşk-i gül-berg-i ter ve tarâvet-i 'izârı gayret-i mâh u hûr idi. El-hak bî-nevâlıkda ser- defter-i nüdemâ-yı 'âlem ve bî-hayâlıkda edâ-yı muzhık ile pesendîde-i 'Arab ü 'Acem ve kelimât-ı latîf ile hoş -sohbet ü meclis-ârâ ve tekellüm-i Fârisî ve 'Arabî'de bî-nazîr ü bî-hemtâ ol gonce-i nevreste gülistân-ı vefâ içün bülbülân-ı destân-serâ ya'nî zümre-i şu'arâ ebyât-ı tarab-engîz ve kelimât-ı 'anber-âmîz dirlerdi. Kendinün dahi tabî'at-ı şi'riyyesi var idi lâkin şöyle zarîf ü nâzük tab' idi ki asla kendüye güc göstermez idi. Ahyânen netâyic-i tab'ından buna benzer nazm zuhûra gelüp makbûl-i cumhûr olundı. Beyt :

Beyânun cânı yürek yagı cigerler kanı
Ana beş beş togura sencileyin oglanı

BEKÂYÎ-İ İznikî: Dânişmend tâifesindendür. 'Âlem-i bî-bekâyı bâkî sanup Bekâyî mahlas itmiş. Hâlâ rûz ü şeb fünûn-ı 'ilme cehd idüp akrânı içre benâm ve pesendîde-i havass u 'avâm olmak üzredür. Hâlbuki şehr-i mezbûrda Cimri Çingan oglı dimekle şöhret-i tâm bulmışdur. Tabî'at-ı şi'riyyesi kem degüldür kim bu beyt-i dil-firîb anundur. Beyt :

Ehl-i dil kûy-i yâre cem' olsun
Hacı hacıyı Mekke'de bulsun

BÂLÎ : Rûm İli'nde Göllikesriye nâm şehrdendür. Ehl-i timârdandur. Rûz u şeb mülâzemet-i erbâb-ı dîvân ve hıdmet-i a'yân idüp ma'rifet-i cüz'î yi tekmîl ve zebân-ı Fürsi tahsîl itmeden hâlî degüldür. Egerçi sâir ehl-i nazm gibi meşhûr olmamışdur ammâ kelimât-ı şeker-bârı halâvetden berî degüldür. Beyne'n-nas egerçi sûretâ evzâ' u etvâr ile şu'arâya musâhabeti

yokdur. Hemân Rûm İli delülerine benzer idi. Ekser-i eş'ârı mahlası gibi şîrîn ü rengîn vâkı' olmışdur. Beyt:

Dilâ sanma meh-i bedri ihâtâ eylemiş hâle
Kemend-i mihrini takmış o mâh çâr deh sâle

Dil esrâr-ı leb-i la'lünle sergerdân u hayrândur
Sanasun bir megesdür kim ırakdan tolışur bâle

Şekerdür vasf-ı la'l-i yâr-ı Bâlî'ni şeker-hânun
Gıda vir kand-i güftâr-ı lebünden tûtî-i bâle

Bİ'ÂTÎ : Kalender olup Karaamid'dendür. Seyyid Cemâlü'd-dîn Mücerred'ün ferzend-i güzîni ya'nî cânişîni olan Baba 'Alî Kazvinî'nün Edirne'de hâk-i pâyine irişüp dest-i irâdet sunup anlara bi'at itmiş. Kuvvet-i şi'riyyesine bu bir iki beyt dâl ki vasf-ı dilberân-ı nîkû-cemâldür zikr olınur. Beyt :

Nedür ol kâmet-i mevzûn nedür o sîm-beden
Nedür ol tal'at-ı zîbâ nedür ol vech-i hasen

Nedür ol çâh-ı mu'allak nedür ol katre-i mâ
Nedür ol kûy-ı melâhat nedür ol sîb-i zekân

Fî hurûfi't-tâ
TÂBÎ-İ Kûçek: İstanbûlî dânişmend tâifesindendür. Zâhiren Sûfî-zâde dimekle meşhûrdur ve hadd-ı zâtında rind ü lâubâli 'âşıklıgla efvâhda mezkûr gâh 'ayş ü nûş ile kâm-yâb ve gâh âteş-i firkat ile bî-tâb ü mehcûrdur. Cân u dilden ma'rifet semtine sâlik ve bir mikdâr hat yazmaga mâlik ve üslûb-ı şi'r-i makbûl-i Bâkî Çelebî'den istifâde itmiş ve tarz-ı hezli ve lâgı Sânî mahlas iden Cân Memî'den ahz ü cer kılmış anunçün dâimâ ol tarîkde peyrev-i Sânî olup çerâgı andan uyarmış ve hemîşe itâle-i lisân idüp şu'arâyı garîb güftârla ve zurefâyı 'acîb eş'âr ile hicv itmeden hâlî degüldür. Anlar dahi anı ana göre elfâz-ı mühmele ile medh itmeden berî degüller. Bu gazel-i 'âşıkâne anundur. Gazel :

Vuslata gülşende el sundum nigâr el virmedi
Servi çekdüm sîneye âhir çenâr el virmedi

Destin öpmek istedüm pîr-i mugun mey-hânede
Düşdüm ayagına hayfâ ihtiyâr el virmedi

Yelken açdı çıkmaga girdâb-ı gamdan fülk-i dil
Keşti-i ten garka vardı rûzgâr el virmedi

Gördüm ol yâri kenâr-ı cûyda reftâr ider
Arzû itdüm visâlini kenâr el virmedi

Gül koparmak istedüm Tâbî o şâh-ı şîvede
Hayli ikdâm eyledüm ammâ ki hâr el virmedi

Bu matla'lar dahi anundur takrîr ü tahrîr olınur. Ebyât :

Gönül âyînesin gerd-i riyâdan sâf ü pâk itdüm
Mahabbet pertevin saldum güneşden tâb-nâk itdüm

Diğer: Vaslun hazînesin sakınur var ise eger
Yok yirlere tolaşmaz efendi bilün kemer

TÂBÎ-İ Büzürg: Tarabefzûn'dandur. Dervîş-meşreb ve seyyâh-ı diyâr-ı Rûm ü 'Arab'dur. Terennümât-ı hoş -edâyla bülbül-i mevzûn ve nagamât-ı dilkeş ile gamzedâ-yı dil-i mahzûndur. Türkî baglamada üstâd-ı dil-pezîr ve nakş u savt okımada akrânı içre bî-nazîr ve musâhabet-i dervîşâne ile hem-dem-i yârân ve letâyif-i latîfi bî-hadd ü lâ-yu'addur. Cümlesinden biri bu ki kendü Büyük Tâbî dinilmekle bilinür ve İstanbullu olan Tâbî-i Kûçek ki zu'mı kendüden büyük vâkı' olmış dâimâ mahlasları iştirâk üzre olmagın birbirleriyle hırhır-ı da'vâdan hâlî degüllerdür. Bu hâletde bir gün zurefânun ber-güzîdesi ve şu'arânun pe-sendîdesi Büyük Tâbî'ye Amânî râst gelür. Mütâyebe tarîkıyla kanı Küçük Tâbi görünmez diyü ana su'âll ider. Mezkûr dahi hâzır cevâb olup latîfe yüzinden bu beyti 'ale'l-fevr nazm itmiş rakam oldı. Beyt :

Tâbî-i Kûçegi görmek dileyen
Görsün işte etegüm altında

TÂBÎ: Rûm İli'nde Vardar Yenicesi'ndendür. Sultânü'l-'ulemâ ve burhânü'l-fuzalâ ve râh-nümâ-yı muvahhidîn ve piş-vâ-yı fukarâ-yı rûy-i zemîn mefhâr-i meşâyih-i küberâ a'nî Mollâ Hudâvendigâr'un dergâh-ı felek-medârına irişüp nîce müddet anda karar kılup fukarâ içre dervîşlik ile nâmdâr ve ma'ârif-i İlâhî ve esrâr-ı nâ-mütenâhîye mahrem ve ma'lûmât-ı kesîre ile makbûl-i 'Arab ü 'Acem'dür. Hadd-ı zâtında pâk meşreb ve lâubâli-mezheb olmagın hemîşe geşt ü güzâr-ı memâlik-i 'Arab itmeden hâlî degül ol yâr-ı sâdıkun iki zebân ile kendü hâline muvâfık muvahhidânesi hûb ve güftâr-ı muhakkıkânesi mergûbdur. Pes bu gazelle bir iki matla' anundur rakam olundı. Gazel

Sâye-veş bir serve her kim bende-i üftâdedür
Kâr u bârından cihânun farîg u âzâdedür

Gerçi Husrev sevdi Şîrîn'i irişdi vaslına
Yolına rûhın revân itdi nazar-Ferhâd'edür

'Âşıkun fikri dem-â-dem rûyet-i dîdârdur
Zâhidün endîşesi evrâd ile esmâdadur

Yaşunı bahr it o mâhı kılmak istersen kenâr
Tâlib-i dürr-i semîn isen dilâ deryâdadur

Tâbiyâ vasf-ı leb ü dendân-ı cânân eyledün
Kim ola nazmun nezâketden diye kim sâdedür

Diğer: Kul oldum nâgehân ey dil yine bir serv-i azâde
Ki ana sâyesi gibi olupdur ‘âlem üftâde

TÜRÂBÎ: Cevân-ı hâk-nihâd ve yâr-ı pâk-nijâd kimsedür. Vatan-ı safâ-bahşı Eregli’den Akşehir’de me’men itmişdür. Erbâb-ı kalemden ve nükte-şinâsân-ı merdüm-i ‘âlemden rakam olınur. Rûz ü şeb dimeyüp erbâb-ı ma’ârifle sohbet ve erkân-ı devletle ülfet idüp her birinden dürlü dürlü ma’ânî istifâde idüp tabî’at-ı revânına nefesine kuvvet ve nazm-ı süste safvet virmesine ‘uluvv-i himmetin dürer-i nazma mebzûl idüp erbâb-ı kemâl içre makbûl olmadan hâlî degüldür. Eş’âr-ı güzîdesinden ve güftâr-ı pesendîdesinden bir nîce beyt-i dil-âvîz kilk-i ‘anberîner ile sebt olundı. Gazel :

Biz fenn-i mahabbetde Ferhâd’ı unutdurduk
Gerçi dahi şâgirdüz üstâdı unutdurduk

Bir gonce firâkıyla kılduk çü hezâr efgân
Bülbüllere gülşende feryâdı unutdurduk

Rindân-ı harâbâtuz bir hâle yetişdük kim
Her şeyh-i kerâmâta irşâdı unutdurduk

Dil hânesine yârün tasvîrini nakş itdük
Mânî ile ‘âlemde Bihzâd’ı unutdurduk

Bagdâd temâşâsın isterdi Türâbî dil
Kûyine varup yârün Bagdâd’ı unutdurduk

TERÂŞÎ: Gelibolı’dan dergâh-ı mu’allâ yeniçerilerindendür. Terâşî mahlas itdüklerine vech-i tesmiye bu ki vâlidi cerrahlıkda üstâd-ı devrân ve ser tırâş itmede sânî-i Selmân oldugı ecilden kendü dahi ol san’ata cehd idüp üstâd-ı berber ve cerrâh-ı hûner-güster ve şikâf-sâz-ı kalb-i agyâr-ı kîne-dâr ve merhem-bahş-ı ‘uşşâk-ı dil-efkâr olmış. Ber-muktezâ-yı tab’ mevzûn-ı eş’âr-ı gûn-â-gûn dimege heves ve makbûl-i herkes olmak ârzûsıyla gâh anı ve gâh bunı terâş itmekle şâ’ir-i pâkize ve dür-pâş olmakdan hâlî degüldür. Bu ebyât-ı ‘âşıkâne ve nazm-ı rindâne anundur ki iş’âr olundı. Şi’r :

Çâk çâk eylerse cismüm yiridür şemşîr-i ‘ışk
Cânuma geçmişdür ey kaşı kemânum tîr-i ‘ışk

Diğer: Kimseler vâkıf degül sonunda yok bîm-i firâk
Hayli zevküm var hayâl-i yâr ile tenhâ benüm

Fi hurufi’s-sâ

SÂNÎ Beg: İstanbul’dan sipâhi oglanı zümresindendür. Cân Memî dimekle meşhûr ve hüsn-i edâ ile makbûl-i tabâyi’-i cumhûrdur. Rûz u şeb mülâzemet-i erbâb-ı ma’rifet ve her an zebân-ı Fârisî’ye mümâreset gösterüp tetebbu’-ı eş’âr-ı mütekaddimîn ve güftâr-ı fusahâ-yı müteahhirîn idüp isti’dâd-ı küllî hâsıl itmiş. Ol vechile pesend-i ehl-i dil olmış. Ana binâen ekser-i ebyâtında zikr-i şâ’irân-ı ‘Acem ve esâmi-i vilâyâtını rakam itmekle mukayyed ve makbûl-i nîk ü bed kimesnedür. Zîrâ şu’arâ içre sâhib-tarz ve beyne’n-nâs ebyâtı bî-kıyâsdur

ve mezkûrun bir mikdâr eş'ârı selîs-edâ ile sâf ü pâk ve güftârı nefîs-ma'nâ ile ferah-fezâ ve dâfi'-i gamnâk oldugiçün ana şu'arâ nazîre dirler ve kendü dahi zurefânun ekser-ebyâtına nazîre-i dil-pezîr dimede bî-nazîr geçer ve tarîk-ı hezlde gâyetle bî-misl ü bî-mânend idi. Şimdiki hâlde rahş-ı tab'ı ol semtde cevelân itmeden 'inân-ı pîçân olup tâib oldım dir. Hâlâ zihn-i pâki ebyât-ı 'âşıkâne ve nazm-ı rindâne dimekle râgıbdur. Bu gazel kendü zu'm-ı fâsidiyle ziyâde pür-mesel ü muhayyel vâkı' olmışdur. Bu gazel anundur. Gazel :

Dehânun nokta-i mevhûm dirler mîm mübhem hem
Beni bu sırra vâkıf eyle tâ hall ola şübhem hem

Reh-i 'ışkunda öldüm ta'ne-i agyârı çekmekden
Mahallen halkı eyler bir yanadan turma ver hem hem

Beni bu bâgbân-ı sun' bir hoş bâga salmış kim
Dırahtistânı piç-â-piç ü nahlistânıdur hem hem

Bu ebyât-ı safâ-bahşı iderdi her seher evrâd
Göreydi bir nazar Şeyh İlâhi ibni Edhem hem

İrişmez kîmyâ-yı vasl-ı yâre behremend olmaz
Şu kim harc itmedi bu yolda dînâr ile dirhem hem

Reh-i derbend-i 'ışkı yalınuz geçmiş gice Sânî
Hazer idüp harâmîsinden anun çekmemiş hem hem

Bu bir kaç matla' u beyt-i rengîn dahi anundur kem degüldür nîkdür. Ebyât :

Bâg-ı melâhatün gülidür rû degüldür ol
Mihr-i giyâdur anda biten mû degüldür ol

Diğer: Kilâb-ı kûyunun biz her gice mihmânıyuz cânâ
O kavmün mâhasal şermende-i ihsânıyuz cânâ

Diğer: Merhabâ itmez isen bir nîce eyyâma degin
Çekeyin rûze-i hicrânı ki bayrama degin

Diğer: Hayli dem oldı bezme ayak basmadı şarâb
Meyh˘ârenün gözünde uçar sâkiyâ habâb

Diğer: Gönül mir'âtını sûfî mücellâ itsen olmaz mı
Cemâl-i yâri bu yüzden temâşâ itsen olmaz mı

Nigârı da'vet içün bezme ey tab'-ı suhen sencüm
Yine bir şâ'irâne nâme inşâ itsen olmaz mı

Nazîre li-mü'ellifihi:

Bana bir şeb visâlün va'de cânâ itsen olmaz mı
Dil-i nâ-şâdı bir sözle tesellâ itsen olmaz mı

SÜBÛTÎ: Mevlidi Karaman'dur. Zümre-i Âl-i Resûl 'aleyhisselâmdur. Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki İstanbul'da Karaman Bâzârı'nda bir dükkân köşesinde sâbit-kadem olup evkât-ı 'azîzin ol ferzâne 'attarlıgla tabâbet-i müslimîne ve 'ilm-i hikmetde ebdâne sarf itmek üzredür. Kânûn-ı Bû-'Alî'de bî-nazîr ve aksâm-ı şi'rden habîr zamân-ı evâilde buhûr-ı şi're fi'l-cümle mümâreset gösterüp âşinâ imiş. Hâlâ kelimât-ı dürer-bârı sadef-i tab'ından dûr düşüp bigâne-sıfât olup bâzâr-ı hünerde cilveger olmadan kalmış beher-hâl ol yâr-ı nîkû-halef bakıyye-i şu'arâ-yı selef olmagın bu beyti ki hayli 'âşıkânedür vâkı' olmışdur. Bir matla'-ı rindâne ve beyt ile vaz' olundı. Nazm:

Hançerüni sîneye çeksem gerek cânâ didüm
Didi var her ne gerekse eyle kendü cânuna

Diğer: Meclisde yegdür ölmek ben zâr u nâ-murâda
Göz göre la'l-i yâri öpmekden ise bâde

SENÂYÎ: Balıkesirevî dânişmend tâifesindendür. Gülşen-i nazm içre nihâl nevresin vâdî-i şi're tâze heves ve rûz u şeb bülegâ-yı senâ-güster ve fusahâ-yı suhen-perverler ile mübâhese ve müzâkereden hâlî degüldür. Tabî'at-ı şi'riyyesin yârân-ı nükte-şinâs bu beyitden kıyâs kılalar. Beyt :

Gönlüme gam gelicek merdüm-i dîdem ter olur
Nem kapar şöyle bulutdan kati nâzük ter olur

Fî harfi'l-cîm

CEVHERÎ Çelebi: Zümre-i müderrisîndendür. 'Ömr-i latîfin ve evkât-ı şerîfin mütâla'a-i 'ilme sarf itmek üzredür. Zihn-i pâki ve tab'-ı sâfı gâyetle zebân-ı Fârisî'den ve fenn-i mu'ammâdan behremend ve 'arz-ı cismi zâtında bir cevher-i bî-misl ü bî-mânend ve beyne'z-zürefa şâ'ir-i latîf ve 'inde'l-'ukalâ sâhir-i zarîf kimesnedür. Ser-â-ser nazm-ı cevherdârı çün dürr-i şâh-vâr ve tîg-ı elmâs-ı suheni cevherdâr egerçi sâir şu'arâ gibi meşhûr ü mezkûr degüldür. Ammâ ki gevher-i âbdârınun vezni cevheriyân-ı bâzâr-ı hüner yanında tam 'iyârdur. Bu bir iki matla' anundur tahrîr olundı. Nazm :

Derdümi yâr sîne-i sad-pâreden bilür
Ne hâlde idügüm benüm ol yareden bilür

Diğer: Yime mey gussasını dîde-i ter sag olsun
Çekme peymâne gamın kâse-i ser sag olsun

CELÎLÎ: Bursevî'dür. Haseb ile celilü'l-kadr ve neseb ile yegâne-i 'asrdur. Semt-i şi're cüz'î zamânda mümâreset-i küllî gösterüp aksâm-ı nazma kâdir olmış 'ale'l-husûs tarz-ı mesnevîde mâhir ve teshîr-i ma'ânîde sâhir kimse imiş. Sâbıkan zebân-ı Türkî'de hamse dimişdür. Her bir kitâbı makbûl-i şu'arâ-yı zamân ve pesendîde-i zurefâ-yı cihân olmış ve her bir kitâbı hikâyât-ı garîbe ile ârâste ve elfâz-ı dil-firîb ile pirâstedür. Ammâ ol pîr-i rûşen-dil murâd üzre dilegine murâd belki hâtır-ı 'âtır-ı rûşen-zamîri mülahhaz eyledügi gibi fi'l-cümle ri'âyet olmayup bu mâbeynde gerdûn-ı dûn belki gerdiş-i çarh-ı ser-nîgûn cûnbiş-i nâ-

hemvârından dest-i nâ-sezâdan ensesine sille yiyüp ol a'râzla dimâgına halel irişüp bir nîce zamân terk-i şi'r ü gazel kılup musâhabet-i yârân-ı safâdan ve mülâzemet-i ıhvân-ı vefâ ve'l-hâsıl mülâzemet-i müşâhedât-ı hallân-ı safâdan çekilüp pây-i 'uzleti dâmân-ı ferâgate sarup kûşe-i 'uzlet ve kûşe-i vahdet ihtiyâr idüp 'akl u dâniş-i dûr-endîşine bâde-i mahabbetle bî-hûşı ve zebân-ı şîrîn-güftârına mihr-i hâmûşı urup kırk yıl mikdârı ebnâ-yı rûzgâr ile güft ü gû idüp derd-i ser çekmeden emîn olmışdur. Nite ki 'ârifân-ı cihân dimişlerdür. Mısra' :

Âşinâ-yı halk derd-i ser est [218]

Âhirü'l-emr sene ihdâ ve seb'in ve tis'â mi'ede 'âlem-i fânîden kişver-i câvidâniye revâne oldı. Merhûm ü magfûrun kitâbı **Leylâ vü Mecnûn**'dan Leylâ vasfında üç beyt ol cümleden bu evrâk-ı dil-küşâda ve ravza-i ıhvân-ı safâda sebt olundı. Mesnevî :

Ebrûları berk-i sebz-i bâdâm
Ruhsâresi yâsemin-i gül-fâm

Ebrûlar içinde nakşı ol nîl
Mihrâb-ı safâda sebz-i kandil

La'l-i lebi içre dürr-i dendân
Gûyâ ki şafakda subh-ı handân

Tâbistân vasfından bu beyt dahi hem ol kitâbdandur. Beyt :

Görüp bu hevâ-yı germi zanbak
Bir ak 'arâkiyye giydi ancak

Bu bir kaç beyt dahi Kitâb-ı **Husrev ü Şîrîn'** den ve Temuz vasfında hûb vâkı' olmışdur. Nazm:

Meger irişdi eyyâm-ı temûzî
Hümûm-ı germ ü tâb-ı nimrûzî

Sanasın kırk fırka pâyesidür
Siyeh ü laciverdi sâyesidür

Nahl-i seng-i sipihr-i derdmende
Felek devr idemez pirâhende

Nihâl-i şevkde kameri nâlân
Sanasın sih üzere murg-ı biryân

Yakup yandurdı benzer tâb-ı hurşîd
Ki kendin suya salmış sâye-i bîd

Degül mâhi zülâl-i dil-keş içre
Semenderdür yürür san âteş içre

---

[218] Halkın tanıdığı olmak baş belâsıdır.

Leb-i deryâ harâretde olup huşk
Kurumış hâki san kim nâfe-i müşk

Hevâdan düşdi çün hurşîd tâbe
Göyünürdi dil-i seng-i âftâbe

ve zâde-i tab'-ı gülbîzlerinden gül gibi yüz dâne gazeli tertîb idüp **Gül-i Sad-berk** nâmıyla ihtirâm virmiş. Cümlesinden bir kaç Türkî ve Fârisî matla' u beyt anundur. Ebyât :

Kan ile ruh-ı zerdüme yazdum hat-ı âşûb
Ta derd-i dilüm şerh ide ol şûha bu mektûb

Diğer: Egnüme sînem palasın biçdi şemşîrün senün
Ol melâmet hılkatin dikdi bana tîrün senün

Diğer: Mihnet -i hicrâne sabr itmek olurdı dostlar
Neyleyüm bir yirde sıgmaz 'ışk ile sabr ü şekîb

Nîst bahtem tâ demî ân âsitân mesken konem
İn kadr bes k'ez gubâreş dîde râ rûşen konem [219]

Ân sa'âdet gû ki der râheş felek hâkem koned
Pây bûseş râ nasîb-i cân-ı gam-nâkem koned [220]

ve bu bir iki beyt dahi anun gazeliyâtındandur.

Bir mehün hicrinden öldüm aglasun devrân beni
Mihnet -âbâd-ı 'ademde arasın yârân beni

Diğer: Tagıtdı harf-i cünûndur nâme-i a'mâlimüz
Ey kirâmen kâtibîn ma'zûr tut ahvâlimüz

CEVRÎ Çelebi: Edirnevî'dür. Kuzât zümresindendür. 'İlm-i zâhire cidd ü cehd idüp bir mikdâr tahsîl ü tekmîl itmişdür. Hadd-ı zâtında yârân arasında yâr-ı latîf ve nedîm-i sitem-i zârif kimsedür. Zarâfeti bir haddedür ki bir gün Fevrî Efendi'yle mübâhase-i şi'r idüp birbirinün mahlasın begenmeyüp ceng ü cidâl kılurken hemân Cevrî, Mevlânâ Fevrî'ye dir ki çok söyleme yohsa şimdi seni iki nokta ile kuzı iderin ve müşârünileyh dahi fi'l-fevr dir ki epsem ol yohsa ben de seni bir nokta ile Cüzî kılarun diyü latîfe iderler. Bu nükte ma'lûm-ı zurefâ oldukda lâ-farkûn beynehüma dirler. Mezkûr Cevrî hâlâ rûz u şeb fikr-i kazâ ile dünyâ kaydına sâlik ve 'ömründe aksâm-ı şi'rden bir iki matla'a mâlikdür. El-hak ziyâde şâ'irâne ve selâsetde bir kılca bahânesi yokdur erbâb-ı 'irfâne 'arz olınur. Beyt :

Dili alup gider oldun gel al bile cânı
Biribirinden ayırma Efendi yârânı

---

[219] Bahtsızım ancak bir o eşiği mesken edinebilirsem ve oranın tozuyla gözümü aydınlatabilirsem bu bana yeter.
[220] Feleğin onun yolunda beni toprak ettiği ve ayağını öpmeyi gamlı canıma nasip ettiği mutluluktan söz et.

Diğer: Kesdi ümîd-i visâlle dil âh u nâlesin
Bu cümle ile bilmişken istihâlesin

CÂMÎ Çelebi: İstanbullı'dur. Nûr-ı çeşm-i 'âlemiyân ve zübde-i Sultân-ı zamân el-mevlâ mülûku'l-'Arabî ve'l-'Acemî mâliku rikâbi'l-ümemi el-müeyyedü mine's-semâî el muzafferu 'ale'l-a'dâi mu'izzü'd-dünyâ ve'd-dîni kehfü'l-islâmu ve'l-müslimîn[221] a'nî şâh-zâde-i güzînün âsitân-ı felek-âşiyânında iltifât-ı bilâ-nihâyât ve 'inâyât-ı bî-gâyât ile akrân içre ser-efrâz olup hezârân hezâr i'zâz ile balabancı başıdur. Hadd-ı zâtında netâyic-i tab'-ı vekkâd-ı dür-pâşı ve letâyif-i hâtır-ı nekkâd-ı revânı mübdi'-i bedâyi'-i ma'ânî ve mazhar-ı sanâyi'-i mebânî olup şehbâz-ı fikr-i hümâ-pervâzı hemîşe murg-ı ma'ânî ve evc-i a'lâda şâhin gibi şikâr itmede cüst ü çâlâk ve tûtî-i zihni şekeristân-ı suhende edâ-yı pâk ile bî-bâk-i rûzgâr ve zât-ı ferhûnde sıfâtı ma'ârif-i cüz'î vü küllî ile pirâste ve ârâstedür. Ebyât-ı rengîni bâde-i nâb gibi sâf u pür-zîver ve kelimât-ı şîrîni pâk ü makbûl-i cumhûr olmagın şeh-zâde-i müslimînün gayret-i firdevs-i berîn olan bâbında mezbûr agalık ile sâhib-'izz ü temkîndür. El-hak keyfiyyet-i eş'âr ile ve çâşnî-i güftâr ile Rûm'da Câmî-i sâni olmaga erzânidür. Bu gazel-i garra vasf-ı mâh-rûyân-ı zîbâ ol şâ'ir-i hûb-edânundur ki sebt olundı. Gazel:

Görmedük gurre-i ebrûnı meh-i garrâda
Bulmaduk şevk-ı ruhun mihr-i cihân-ârâda

Biz ne keyfiyyet ile mey diyelüm la'lüne kim
Neş'e-i câm-ı lebün hâleti yok sahbâda

Nâfe-i zülfün hevesi gonce-femün fikriyle
Geçirür yok yire 'ömrini kuru sevdâda

Görinür âyîne-i rûyine bakdıkca dilâ
Ol perî-çihre bize sûret-i istingâda

Câmi'yâ istemezin kılmasun âzâd beni
Bes durur bana kulum dimege ol beg-zâde

Diğer: Sâki-i bezm-i meye didüm ayagun öpelüm
Merhabâ ise garaz didi tolun iç öp elüm

Diğer: Salmadın 'arızında mû sâye
Lenterâni dir idi Mûsâ'ye

CEMÂLÎ: Defterdâr-zâde dimekle erbâb-ı devlet ve a'yân-ı 'âlî-rütbet mâbeyninde mevsûf ve ma'lûmât-ı dil-keş-i safâ-âyîn ile akrân u emsâl içre ma'rûf ve zât-ı huceste-sıfâtı ma'ârifle 'ulemâ katında makbûldür. Vücûd-ı pür-cûdına vatan İstanbul'dur. Ana binâen libâs-ı ma'ârifetle müzeyyen ve âsâr-ı hissiyât gün gibi tabâyi'-i pâkinden mübeyyen zihn-i

---

[221] Arap ve ØAcem krallarının efendisi, ümmetlerin dizginini elinde tutan, semadan teyit edilen(desteklenen) düşmanlara galip gelen dünya ve dine izzet veren, âslamın ve müslümanların sığınağı

müdriki fûnûn-ı ‘ulûmdan habîr ve kemâlât-ı lâ-nihâyâtla dânişmendler içre lâ-nazîr hemîşe âsmân-ı tab’ından dâniş-i mihri dırahşân-ı rahşân gibi tâli’ u tulû’ idüp dür-feşân olmagın mesmû’dur. Memâlik-i dil-i ‘uşşâkı işrâk-ı dânişle rûşen kılur ve evsâf-ı hûbân-ı cihânı her vechile yâd itmede şâ’ir-i hasendür. Zîrâ ki tab’-ı nazm-ı hüner-güsteri tahayyülât ile mânend-i Emrî ve selâset-i eş’âr ile tevâmân-ı Bâkî olup bu devrün şu’arâsınun mecâlis-i ferah-fezâlarına râh-ı suhenle sâkî olmaga erzânîdür. Bu bir nîce matla’-ı mu’ciz-nümâ ol sâhir-i nükte-ârânundur. Ekser-i durûb-ı emsâl bilmede bî-misâldür. Ebyât :

Cöngüne yanlışlıg idüp yazdum ise ger du’â
Lutf idüp ma’zûr dut yazmaz yanılmaz bir Hudâ

Diğer: İtme zamâne halkı ile gel mu’âşeret
İşkencedür ‘avâm ile ‘örfî musâhabet

Diğer: Serv dirdüm kaddüne illâ ki istignâsı var
Yüzüni misbâh okurdum n’eyleyüm ammâsı var

Diğer: İtdük şu denlü imtizâc olmaya makdûr-ı beşer
Sâkî ile ben bendenün [bir] içdügi ayru gider

Diğer: Ey dirîgâ cihân-ı fânîde
Delülik dahi oldı masharalık

Diğer: Çeşm-i giryânum görüp bin yaş hakundur didi yâr
Hâk-i pâyün bana toprak kâdîsi hükm eyledi

CEVHERÎ : Bagdâdî’dür. Asl u neseble sâdât-ı ‘izâmdan ve zübde-i evlâd-ı seyyidü’l-enâm ‘aleyhisselatü ve’s-selâmdandur. Hüsn-i rûz-efzûn ile reşk-i hurşîd ü kamer ve kadd-i mevzûn ile hayret-efzâ-yı serv-i sanavber idi. Nâgâh bahâristân-ı vücûdına bâd-ı harîf esüp berk-i hazân gibi zerd ü za’îf idüp sarsar-ı ecel ana dest-res bulup nahl-i hayâtın şikest itdi. Cevher-i nazmı dürr-i sîrâb gibi olmagın bu matla’-ı pür-sûz mânend-i şem’-i dil-efrûz ki vasf-ı hûbân-ı meh-veş ve hasb-i hâl-i rindân-ı belâ-keşdür. Matla’

Ez mey-i la’l-i bütân çihre ber-efrûhte îm
Çihre efrûhte vü şem’-sıfat suhte îm [222]

CELÎLÎ: Bolı’dan müderrisin içre zikr olan ‘Abdülgani Çelebi’nün birâderidür. Zümre-i mülâzimîndendür. Asl ü neseble celilü’l-kadr ve sarây-ı ma’rifet ü fazîletde eben ‘an ceddin ma’ârifle sâhib-sadr vâdî-i nazmda tab’-ı bülendi ‘âlî-himmet ve eş’âr-ı dil-pesendi makbûl-i erbâb-ı hikmetdür. Bu bir kaç matla’ anundur. Ebyât:

Mesken idindi çeşmümi nakş-ı hayâl-i yâr
Gûyâ ki oldı dîdelerüm hâne-i nigâr

---

[222] Güzellerin la'linin şarabından yüzümü parlattık; yüzümüz parladı ve mum gibi yandı.

Diğer: Gülzâr-ı hüsn-i yâr okınalı sebak sebak
Gül defterini gonce dürüpdür varak varak

Diğer: Letâfet bahridür rûyun kaşun mevc-i melâhatdür
Degül çâh-ı zenehdânun şehâ girdâb-ı mihnetdür

CA'FER Çelebi İstanbullı'dur. Dânişmend tâifesindendür. Zâtî-zâde dimekle ma'rûf ve 'ilm-i zâhirde fünûn ile mevsûfdur. Bi't-tab' dervîş-nihâd ve kayd-ı hestîden âzâd olmagın be-tarîk-ı seyâhat hıdmet-i erbâb-ı tarîkatı ve mülâzemet-i ehl-i hakîkati özleyüp diyâr-ı 'Acem'e ve ekrâf-ı 'âleme revâne olup ol ferzâne-i tekellüm zebân-ı Fürs'i tekmîl ve nesih yazmagı muhakkak tahsîl itmiş. Elân İstanbul kâdîsi olan Kâdî-zâde Efendi'nün dânişmendidür. Mezkûra 'arz-ı hıdmetin tevfîz itmişler imiş Bir nîce günden sonra ol hıdmetden 'azl olmış. Hasb-i hâli bir kıt'a-i bî-misâle nazm kılmış zikr olınur. Kıt'a :

Kesme cevr ü cefânı bendenden
Zahmetün bana 'ayn-ı rahmetdür

Bende-i bendenüm hemîn maksûd
Hıdmet-i 'arz u 'arz-ı hıdmetdür

Ol esnâda bir mikdâr zamân mezkûr Efendisinün hıdmetlerine varmadıgına binâen El 'özrü makbûlün 'inde'l-kirâmî [223] fehvâsıyla bir kıt'a-ı garrâyı terkîm ü imlâ itmiş. Kıt'a :

Varmasam hâk-i pâye ger dâim
Sanmanuz anı kadr ü pâyemden

Hayfdur k'ola tîre her lahza
Âsitân-ı şerîf sâyemden

ve lehu : Kûyun etrâfın ırakdan görürüm
Olmasun diyü kilâbun bî-huzûr

Yakına var gam ki nâgeh birisi
Yapışup damaga dime ki dûr

CÜDÂYÎ-İ 'Acem : Buhara'dandur. Mukeddemâ ol diyârda şu'arâ ve zürefâyla müşa'ere ve mübâhase idüp şûh-tab' u hoş -sohbet olup tâlib-i ehl-i hikmet geçinüp letâyif-i nâzüki bî-nazîr ve zerâfet-i hâssı dil-pezîr olmış. Âhir terk-i diyâr kılup üftân u hizân ve teferrüc-künân Rûm'a gelüp hıdmet-i erbâb-ı 'ulûma irişmiş. Her birinün musâhabetinden müstefîd olur iken dûnyâ-yı dûndan nevmîd olup maraz-ı ta'ûn ile fevt oldı. Bu bende ile hukûk-ı sâbıkası küllî olmagın vefâtına bu târih-i pâk kelimât sebt olundı. Târih li-mü'ellifihi :

Şâ'ir-i hoş-gû Cüdâyî ân ki boved
Sohbet-i pâkîzeeş kuvvet-i revân [224]

---

[223] Özür büyüklerin indinde kabul edilir.
[224] Ey Cüdayi güzel söz söyleyen şair, onun (şairin) temiz sohbeti ruha kuvvet verir.

Ez cihân-ı bî-vefâ dil-gîr geşt
Terk-i yârân goft ü çün reft ez miyân [225]

Behr-i u târih-i ‘Ahdî gofte şod
Veh Cüdâyî kerd rıhlet ez cihân [226]

Egerçi ol merhûmun tabî’at-ı şi’riyyesi hûb ü pür-zîver ve pesend-i cumhûr ve mergûb vâkı’ olmışdur lâkin musâhabet-i pâki şi’r-i sûznâk üzre fevka’l-hadd ber-terdür. Bu matla’-ı nâzük anundur. Matla ‘

Merân rakîb be hârî zi kûy-i yâr merâ
Berev berâ-yı Hudâ yek zamân güzâr merâ [227]

CİNÂNÎ: Sofyevî’dür. Evân-ı cevânîde terk-i ravza-i ‘âlem-i fânî idüp gülşen-i câvidâni cânibine revâne ve şem’-i şebistân-ı İlâhîye pervâne oldı. Ümmîddür ki ber-muktezâ-yı mahlas cinâna lâyık u sezâ-vâr ola. Ol yâr-ı nîkû-girdârun âyine-i tab’ından bu beyt nümâyân olup sahife-i rûzgârda yâdigâr kaldı. Beyt:

Anlar idi âyine mâhiyyetin
Rû-be-rû olsa anunla nâgehân

Fî harfi’l-ha

HÂLETÎ Efendi: Zümre-i kuzâtdandur. Rûm İli’nde Ilıca nâm kasabadan zihn ü zekâ-yı selîm ile mevsûf ve a’yân-ı zamân içre ‘Abdullah Çelebî dimekle ma’rûfdur. Hoş-sohbet ü nâzük-tab’ kimesnedür. Kemâl ü fazl ile makbûl-i merdüm-i zamân ve fenn-i şi’r anlamada müsellem-i ehl-i cihân ve Hayâlî Beg’ün edâsına mâyil ve muhibb-i ehl-i dil ve mazmûn-ı Emrî’ye kâyil olmagın her yirde emîr-i kelâm ve pesend-i hâs u ‘âm olmışdur. Ebyât-ı hâssı hâlet-resân-ı ‘uşşâk-ı bî-nevâ ve himmet-i bülendi erbâb-ı mihr ü vefâdur. Egerçi nazm-ı dürer-bârı az ve öz ammâ pâk ü sûznâkdür bu evrâka sebt oldı. Li misli hazâ ebyât:

Her kaçan devr okısa mahfelde cânânum benüm
İster ol devrün teselsül buldıgun cânum benüm

Diğer: Âşiyân itmiş idi dilde mahabbet göçdi
Yüri ey kebk-i hırâm ol yuvadan kuş uçdı

Diğer : Dâglar dûdı tenümde tâze sünbüldür bana
Dâgum üzre dâglar katmer karanfüldür bana

Diğer: Sifâl-i serde yir yir tâze dâgumdur karanfüller
Yanında dûd-ı âhum her taraf şûrîde sünbüller

Diğer : Belendün ey kefen üstime bana yâr-ı gâr oldun
Götürdün hâkden beni görem kim yüzün ag olsun

---

[225] Dostları terk edip ortadan kaybolunca vefasız dünyadan usandı.
[226] Onun tarihini Ahdi söyledi. Cüdâyî ne yazık ki dünyadan göç etti.
[227] Ey rakip yarin mekanından beni aşağılayarak kovma. Allah için bir zaman olsun beni bırak da git.

HUBBÎ Beg: Ehl-i ticâretdendür. Dürr-i sadef-i sâhib-dilân ve zübde-i halef-i mîr-i suhenverân Hayâlî-zâde dimekle meşhûr ve pesendîde-i nezdîk ü dûrdur. Elveledu sırru ebihi [228] kavliyle şi'r herkese kesb ise anlara mirâs-ı celîdür. Rûz u şeb esîr-i sohbet-i erbâb-ı hüner ve dem-be-dem benefşe-i hûbân-ı peri-peyker ve hemîşe gülşen-i cânında hûbb-i gonce-femler gülbin-i cinân gibi tâze vü ter olmakdan ma'rifet-i küllî ile cüz'îden behremenddür. Eş'ârı sûznâk ve güftârı hûb ü pâk ve gâyetde mergûb ü ferah-nâkdür. İllâ bu gazel ve bir iki beyt dahi anlarundur. Gazel :

Meskenet-i hâkini tâc it başa sultanlık budur
Saltanat mülkini berbâd it Süleymanlık budur

Hûş-yâr ol bâde-i 'ışk ile ser- hoşluk budur
Bî-hod ol esrâr-ı Sübhân ile hayranlık budur

Her ne gelse huşk ü ter h˘ân-ı kazâdan mâ-hazâr
Dime bu zehr ol şeker âdâb-ı mihmanlık budur

Hak-şinâs ol herkese kadrince eyle bezl-i cûd
'Âlemi kul eyle ihsân ile sultanlık budur

Cür'a-h˘âh-ı çeşme-i 'irfân ol ey Hubbî varup
Katreye alma yedi deryâyı 'ummanlık budur

Diğer : Esrâr-ı gam-ı 'ışkı sen ey zâhid-i nâdân
Fâş eyleme dirsin beni âbdâl mı sandun

HÂYIRÎ: Bu devr şu'arâsından ve bu 'ahd fuzalâsındandur. Erbâb-ı fazl u kemâl arasında Hâfız-ı şâh-nazar dimekle iştihâr bulmış. Asl u nesebi pesendîde-i ehl-i rûzgâr ve zât-ı pâk-hasebi nâmdârdur. Egerçi peder-i büzürgvârı ve ecdâd-ı 'âlî-tebârı tâife-i etrâkdendür. Kendüleri dûnü'l-bülûg iken vâlidleri ile seyr-i bilâd-ı e'azim iderek bir tarîkle dergâh-ı felek-bâr-gâh Ebâ 'Abdullahü'l-Hüseyn'e(r d) yüz sürüp amedd-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki hâk-i Kerbelâ'yı 'arş-ı a'lâya virmez ve Hâyırî mahlas itdüklerine sebeb bu ki hâyır-ı Hazret-i İmam'da mütevattın olmışdur. Vücûd-ı latîfi mütâla'a-i 'ulûm-ı 'Arabiyye'den habîr ve kavâ'id-i eş'âr bilmede bî-nazîr ve tevârih-i selâtin-i rûzgâr ve üslûb-ı inşâyı tetebbu' itmeden hâlî degüldür. Zebân-ı selâsede şâ'irân-ı nâmdâr gibi fûnûn-ı nazmdan haber dârdur. Bu bir nîce matla'-ı âbdâr-ı Fârisî ve Türkî anundur. Ebyât

Ey hatet ez müşk-i ter ber gül nikâb endâhte
Ebr-i zülfet sâye-i ber-âfitâb endâhte [229]

Diğer: Safâ-yı câm-ı leb-i yârdan rivâyet ider

---

[228] Çoçuk babasının sırrıdır (yolundadır).
[229] Hattın taze miskten gülün üzerine örtü . Zülfünün bulutu güneşe gölge saldı.

Elün dudagına ur gör neler hikâyet ider

Diğer : Ne cefâdur ki bana ol büt-i tannâz eyler
Ben ana ‘arz-ı niyâz eylerüm ol nâz eyler

Diğer : Başuma nâz ile ol serv bırakdı sâye
Ey hümâ sâyeni şimden girü sal sahrâya

Bu rubâ’î-i zîbâ dahi ol şâ’ir-i gûyânundur. Rubâ’î :

Derd-i dilem ez çâk-i girîban peydâst
V’ez sîne-i zâr râz-ı pinhan peydâst
Ez za’f tenem çünân şode zâr u nahîf
K’ez her tarafî ki benzerî can peydâst [230]

HARÎMÎ Beg: Kütâhiyye’dendür. Nâm-ı şerîfi İbrâhim ve hulk-ı ‘azîm ile yâr-ı kerîm kimesnedür. Fî zamânına şehr-i mezbûrda alay begi olan Rahîmî Beg’ün ferzend-i dil-pesendidür. Hâlâ hıdmet-i Sultân-ı mesned-nişîn-i Siyâvuş olan pâdişâhun ‘asâkir-i muzaffer safları içre çavuşdur. Peder-i büzürg-vârı gibi ‘âlî-tebâr olup ze’âmete mutasarrıfdur ve yârân-ı suhen-güzâr mâbeyninde ebu’l-ma’ârif ve envâ’-ı nikât-ı bâ-berekât künhüyle vâkıf kendü tarzında ser-âmed-i akrân u emâsil ve makbûl-i sâhib-devletân-ı câh u celâl ve meydân-ı belâgatde pîşrev-i şâh-ı suhenverân-ı zamân ve ‘arsa-i fasâhatde dür-pâşî fasîh-i zebânân-ı cihândur ve edâ-yı pâk ile musâhabeti dil-pezîr ve cüst ü cûy-ı memâlik itmede bî-nazîr olmagın emr-i pâdişâh-ı cihângîr ile sene selâse ve semânîn ve tis’â mi’enün şehr-i Recebinde diyâr-ı Bagdâd’a gelüp mezârât-ı evliyâullah ve merâkıd-ı asfiyâ-yı feyz-i enbiyâyı ziyâretle behremend olmak müyesser ve mukadder oldukda her birisinün âsitân-ı felek-âşiyân-ı huceste ‘ünvânına ‘arz-ı ‘ubûdiyyet izhâr-ı hulûs-ı taviyyet içün birer gazel-i âbdâr-ı mânend-i dürr-i şehvâr rişte-i nazma çekmişlerdür. Hususâ hazret-i şâh-ı şehidân ya’nî şehid-i Kerbelâ Nevverallahü merkadehu [231] hakkında buyurduklarınun matla’ı budur ki zikr olınur. Matla’:

Cennet-âsâ ravza-i kûyun ser-â-ser nûrdur
Dûd-ı kandîlün anunçün kühl-i çeşm-i hûrdur

Eş’âr-ı dil-küşâları bisyâr ve hasb-i hâl-i dil-i zâr olmagın bir nîce matla’-ı âbdâr nakş u nigâr oldı. Ebyât:

Gül-ruhlarun senün olalı gülsitân-ı ‘ışk
Bülbül-veş atdı murg-ı dili dâsitân-ı ‘ışk

Diğer: Terah def’ olup irişdi ferah bu kalb-i nâ-şâde
Bihamdillah yüz urdum evliyâ-yı şehr-i Bagdâd’a

---

230 - Gönlümün derdi bağrımın açıklığından bellidir. İnleyen sinemden gizli sır açığa çıkmıştır. Zayıflıktan tenim (vücudum) öyle zayıflamış ve incelmektedir ki ne taraftan baksan can görünür.

231 Allah onun kabrini nurlandırsın

Diğer: Çenk itdün kaddini gamla dil-i mahzûnun
Bu mıdur ‘âşık-ı sâdık olana kânûnun

Diğer: Bî- rahm müjen oklarını sîneme gönder
Lutf eyle ko teklifi gönülden geçeni gör

Diğer: Tenk itdün başıma şîve ile dünyâyı
Göresin nîce olur sevdigüm istignâyı

Nazîre li-mü’ellifihi:

Dün gice görmedüm ol mihr-i cihân-ârâyı
Dûd-ı âhumla kara basa n’ola dünyâyı

Bu matla’ dahi anlarundur. Matla’ :

Gezer kûyunda dil şâm ü seher aglayı aglayı
Gamunla nâr-ı hicrâna ciger taglayı taglayı

Nazîre li-mü’ellifihi :
Gam-ı hâliyle çıkdum dîdeden aglayı aglayı
Dilerdüm zülfi zencîrine dil baglayı baglayı

HAYRETÎ: Vardar Yenicesi’ndendür. Ehl-i timâr tâifesinden evsâfın işitdügümüz şu’arâdandur. Rind-i lâubâli ve pâk-meşreb ve peyrev-i ehl-i mezheb ve dervîş-sıfât ve nîkû-hilkat tab’-ı nâzüki fünûn-ı ma’rifetle müretteb her vechile esnâf-ı şi’re kâdir ve ‘ilm-i tasavvufun ıstılâhâtında mâhir elfâz-ı revân-bahşla mânend-i hâfız-ı hoş -nevâ ve tarz-ı gazelde misâl-i Hayretî sâhib-edâ hayfâ ki evâhir-i ‘ömründe dîde-i cihân-bîni ‘alîl ve beyne’l-akrân zâr u zelîl olup bu cihân-ı pür-âşûbdan göz yumup görmezden evvel çeşm-i i’tibâr ile nazar itmeden göz yumup nîk ü bedden geçüp kûşe-i ‘uzletde nişîmen tutup kendü hasb-i hâlin bu matla’da derc itmişdür. Matla’ :

Bu fenâ evde vefâdan görmedi asla eser
Bunca yaşlar yaşadı hatta agardı çeşm-i ter

hakka budur ki eş’âr-ı tarab-engîzi ve güftâr-ı tasavvuf-âmîzi hûb ü mergûbdur. Cümlesinden bir gazel-i zîbâ ki mahabbet-efzâdur sebt olundı. Gazel:

‘Âşıkun bagrındataglar denlü başı var imiş
Kendü bir kem katre deryâlarca yaşı var imiş

Yok sanurdum bâliş-i râhat bu mihnet-hânede
Şimdi bildüm dilberün işügi taşı var imiş

Benlik imiş ayıran ben bendeyi cânâneden

Ey dirîgâ bilmedüm arada nâşı var imiş

Baş virüp râh-ı fenâda başa iletdi işin
Âferin Ferhâd'a hoş devletlü başı var imiş

Cân ile cânân arasında hicâb oldun diyü
Hayretî'nün kendü kendüyle savaşı var imiş

Bu matla'-ı garrâ dahi ol şâ'ir-i bülend-edânundur. Matla' :

Benzetmiş uzun kâmet-i dil-cûsına yârün
Başında kavak yili eser dahi çenârun

HÂLÎ Beg: Kuloglı'dur. ve sipâhi silkine münselik olmışdur. Bagdâd'a tâbi Mendîlcebin nâm kasabada mütevellid olmış egerçi babası Bosna'dandur ve nahl-i vücûd-ı pür-esmârı ravza-i dârü's-selâm-ı Bagdâd'da neşv ü nemâ bulmışdur. Dil-i pür-envârı hakîkat nûrıyle tolmışdur. 'İlm-i tasavvufun kemâhiye hâlin bilmişdür. Defe'ât ile vilâyet-i Rûm u 'Acem ve hıdmet-i pâdişâh-ı encüm-haşeme varup gelmişdür. Müsâfereten nîce nîce ma'ârif fâide kılmışdur. Hâliyâ rûz u şeb vasf-ı gül-ruhân-ı zamân itmede mânend-i bülbül ve nazar-ı pür-sûzı hâlet-bahş-ı yârân-ı dil-efrûz olmadan hâlî degüldür. Türkî ve Fârisî gazel-i âbdârları ve sâir güher-bârı çokdur ve her birisinün eyüliginde kimsenün sözi yokdur. Bu bir nîce ebyât-ı pür-nikat anlarundur. Ebyât :

Der reh-i 'ışk-ı cevânan can-feşânîhâ konîm
Z'ân ki der pîrî besî yâd-ı cevânîhâ konîm [232]

Ez hûn-ı dîde est merâ rûy-i zerd surh
Verne ki dîde est ruh-ı ehl-i derd surh [233]

Mâ terk-i bâde-i tarab-efzâ nemî konîm
Herkes ki mî koned be koned mâ nemî konîm[234]

Sûret-i 'âlem Diğer-gûn şod zi eşk-i âl-i men
K'ey be în sûret be-'arz-ı û resed ahvâl-i men [235]

'Âşıkam her dem be-derd-i 'ışk vâkıf nîst yâr
Hâlî'yem âgeh nemî gerded kesî ez hâlî men [236]

Diğer: Ey münevver senün envârun ile mihrle mâh
Dün ü gün hıdmetüne mihr ile mâh iki güvâh

---

[232] Gençlerin aşkı yolunda can saçalım, çünkü yaşlılıkta gençliği çok yâd ederiz.
[233] Benim sararmış yüzümün kırmızı görüntüsü kanlı göz yaşımdandır. Yoksa dert ehlinin yüzünün kırmız olduğunu kim görmüştür.
[234] Biz neşe veren şarabı terk etmeyiz, terk eden etsin, biz terk etmeyiz
[235] Benim kızıl göz yaşımdan alemin sureti değişti. Benim durumum bu suretle ne zaman ona arz olunacak?
[236] Her an âşığım, yar aşk derdine vakıf değil; Hâlî'yim, kimse benim derdimden haberdâr olmaz.

Sâye hem şâm-ı firâkun bana hem-râh olmaz
Sen meger eyleyesin sâye-i lutfun hem-râh

Nîm bismil ne koyupsuın men-i mihnet-zedeyi
Ger murâdun beni öldürmek ise Bismillâh

Diğer: Harâbât ehliyim sâki cevânum bâde pîrimdür
Ayakdan düşsem anda câm-ı gülgûn dest-gîrümdür

HAYDAR Çelebi: Tarabefzûn'dandur. Zümre-i kuzâtdan dervîş-nihâd ve nîkû-nijâd kimesnedür. Ma'rifet-i küllî ve cüz'î ile tahsîl ü tekmîl itmişdür. Tab'-ı latîfi ve zihn-i şerîfi fenn-i şi're egerçi çok mümâreset itmemişdür. Lâkin şi'rinde zerre kadar bahâne yokdur. Bu bir iki beyt-i 'âşıkâne anundur ki sebt olundı. Nazm :

İnlerin ta subha dek sen peyker-i meh-pâreden
Aglarum ahşama dek eşküm gibi seyyâreden

Tatlu cânumdan usandum acı acı aglarum
Ayru düşelden berü ol la'l-i şeker-pâreden

Diğer : Baglamış niçe gönül her mûyınun bir târına
Kimisin asmış kimin yakmış dahi envârına

HÂFIZ: Konevî'dür. Dânişmend-i hûşmend zümresinden kuvvet-i muhâfazası hûb ve mezûniyyet-i tab'ı gâyetde mergûb imiş. Âvâze-i hoş-nevâsın ve eş'âr-ı dil-küşâsın görüp işitdigümüz şu'arâdandur. Lisân-ı 'Arabî'de tahsîl-i ma'ârif kılmış ve zebân-ı Fârisî'nün kavâ'id-i fevâidine vâkıf imiş. Bu bir iki beyt anundur zikr olınur. Beyt :

Gam-ı zülfünle hâk olsam biter üstümde sünbüller
Ruhun şevkıyle can virsem tolar kabrüm kızıl güller

Ola kim bir bahâneyle irem bâgına dildârun
Kesik başum sifâlinde dikün bitsün karanfüller

Diğer : El virse bana devran bir hoş zamâne olsa
'Iyd olsa dest-i yâri öpsem bahâne olsa

HAMDÎ-İ Burûsevî: Hadd-ı zâtında 'Acem-zâde olup kayd-ı 'âlemden âzâde olmagın 'âlem-i cevânîde devrân-ı bî-bekâyı fâni bilüp su gibi cüst ü cûy-ı didâr-ı hûb-rûyân-ı ferhunde-âsâr olup geşt ü güzâr iderek hankâh-ı 'âlem ve mesned-gâh-ı dervîşân-ı bî-gam ve tarîk-ı tarîkatde peyrev-i râh-ı mustakîm a'nî Mısr'da mukîm olan Şeyh İbrâhim'ün âsitân-ı kuds-âşiyânına revâne olup Hazret-i Gülşenî'nün câ-nişîni olan güzîde-i Şeyh Develi ya'nî Seyyid 'Alî hıdmetlerine irişüp bi'at itmiş. Âhirü'l-emr seyr ü sefer iderek diyâr-ı Bagdâd'a gelüp yârân-ı safâ ile ve mü'ellif-i tezkire ile musâhabet idüp keyfiyyet-i hâlinden âgâh olundı. Hayli dervîş-nihâd ve Fenâfillah mertebesine dest-res bulmış şâ'ir-i dûr-endîşdür. Kelimât-ı muhakkıkâ neyle makbûl-i herkes ve nikât-ı 'âşıkânesi vird-i zebân-ı yârân-ı hûb-nefes

olmışdur. Bu bir kaç beyt-i âbdâr Hazret-i İmam Hüseyn'e radyallahü anh vardukda mersiye diyüp sebt itmiş. Ebyât:

Şerhalar çek sînene mâtem güni âbdâl isen
Kane gark olmak ile sa'y it muhibb-i âl isen

Diğer : Lâle-veş çâk idelüm cismimüzi mâtemdür
Âşikâr eyleyicek dâg-ı dili bir demdür

Diğer : Ehl-i diller n'ola ger gezse fenâ şeklinde
Pâdişâhlar bulınur bunda gedâ şeklinde

Diğer: Ser-fürû eylemezüz şâhenşeh-i devrânun
Ayagı topragıyuz dilber-i 'âlî-şânun

Diğer: Za'fdan mıdur 'aceb ol derlemiş ruhlarda tâb
Yohsa ya Rabbi bu yüzden mi çıkar gülden gülâb

Diğer : Sabâ lutf it götür yüzden sehâb-ı zülf-i cânânı
Ne günden oldıgun göster bize nevrûz-ı Sultânı

Mezkûr tekrâr burc-ı evliyâya gelmede bu gazel-i 'âşıkânı edâ itmişlerdür. Gazel

Mürde-i 'ışk olanun gonce-i dil sad-çâkidür
Görinen nergis çemende dîde-i gamnâkidür

Suçı yokdur dilberün bakdukça ammâ âdemi
Öldüren çeşm-i siyâh u gamze-i bî-bâkidür

Lâlenün hep yanduran şimdi fitil-i dâgını
Bir mehün Bagdâd'da ruhsâr-ı âteş-nâkidür

Lutf idüp çöz dügmeni it tûtî-i gûyâ beni
Böyle sîne şâ'irün âyîne-i idrâkidür

Şüphe yokdur ey gül-i pâkîze-tıynet Hamdi'yi
Eyliyen ser-halka-i 'uşşâk 'ışk-ı pâkidür

HÜSEYNÎ-i Bagdâdî: Âbâ ve ecdâd-ı pâk-nihâdı ol diyârun a'yân-ı huceste-şânından ta'dâd olınup mü'ellif-i tezkirenün 'amucesidür. Ekser-i evkâtın müsâfiretde geçirüp sevdâ-yı 'ışk başına üşüp bâd-ı mahabbet gönlüne eser idüp 'alâka-i dünyevîden rişte-i ümmîdin kat' kılup rûzgârda tarîk-ı dervîşlik ihtiyâr idüp niçe zamân geşt ü güzâr iderek vâdî-i cünûna düşüp gâh müsâfir-i bahr ü berr ve gâh mücâvir-i zâviye-i erbâb-ı hüner olup iki zebân ile nazm-ı revân-ı vasf-ı hûbân-ı cihân söyleyüp şifte-i cevânân-ı dil-firîb ve lezzet ü çaşni-h˘ân-ı 'ışkdan nasîb alup âhirü'l-emr nidâ-ı İrci'î ilâ rabbike [237] gûşına irişüp Kerbelâ'da defn olınmışlardur.

[237] Ey huzura kavuşmuş insan! Sen Ondan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Kur'an 89/28

Sene tokuz yüz seksen beşde yârâna vedâ’ kılmışlar ve bu bir nîce Fârisî ve Türkî eş’âr anlardan istima’ olmışdur. Ol yâr-ı pâk-meşrebden bî-ta’b sebt olundı. Ebyât :

Kâkül-i müşkin be-ser an sîm-ten mî pervered
In belâ râ ez berâ-yı cân-ı men mî pervered [238]

Ân sanem tâlib-i din bûde vü gâfil ez u
Kıble-i ehl-i yakîn bûde vü men gâfil ez u [239]

Bâşed heves-i tîr-i tu der dil heme kes râ
Tâ hod ki feşâned be-dil în tohm-ı heves râ [240]

Diğer: Sanman beni çemendeki gül sîne-çâkiyem
Bir serv boylu lâle-ruhun derd-nâkiyem

Bu rubâ’î-i mestâne dahi ol şâ’ir-i zîbânundur sebt olundı. Ruba’î

Der fasl-ı bahâr horden-i bâde hoş est
Horden-i mey-i nâb bâ-ruh-ı sâde hoş est
Sahn-ı çemenî bâşed ü men bâşem ü yâr
Esbâb-ı tarab müdâm âmâde hoş est [241]

HASIRÎ: Şirvâniyyü’l-asl ve sâhib-nesldür. Hayli nezâket-i tab’ ve zerâfet-i vasfla ârâste ve esbâb-ı lehv ü lu’bla ol felâket-me’âb pirâste ve bir bî-riyâ ‘âşık-ı şeydâ ve’l-perişân-menzil ü bî-me’vâ olmagın bûriyâdan bî-ser-i bî-devletine bir tâc-ı pür-revâc peydâ idüp bî-kaydlıgında şâhân-ı ‘âleme ser-fürû’ idüp ‘arz-ı ihtiyâc itmez ve hûb-rûyân-ı cihânı sûfî gibi bâg-ı cinâna satmaz. Bir nîce müddet dârü’s-selâm-ı Bagdâd’da sâkin olup erbâb-ı nazmla ihtilât-ı küllî eylemegin kelimâtına cüz’î irtibât virüp vâdî-i şi’re sâlik ve emti’a-ı gazelden hayli mâl ü menâle mâlik olmışlardur. Cümle elfâz-ı güher-nisârlarından bir iki beyt-i pür-nikât bu cem’iyyet-i zurefâya sebt olunması münâsib görüldi. Ebyâtına eşhâs-ı ‘âşık-pîşe tâlibdür. Nazm :

Bize bir yâr-ı vefâ-dâr gerekmez mi gerek
Olıcak yâr-ı cefâ-kâr gerekmez mi gerek

Diğer : Türkî-vârınca söylerem şi’ri
Kâtî arınca söylerem şi’ri

HIFZÎ: İbni ‘Abdullah’dur. Dânişmend tâifesindendür lâkin İstanbulda neşv ü nemâ bulmışdur. Zihn-i selîmi ve tab’-ı mustakîmi hûb ü mergûbdur. Kemâl-i kâbiliyyetden ‘ilm-i

---

[238] O gümüş tenli başında mis kokulu kâkül büyütür. Bu belayı benim canım için (canıma kasdederek) büyütür.
[239] O put (sevgili) din talep ediyordu, ben ise ondan gafildim. O yakîn ehlinin kıblesiydi, ben ise ondan gafildim.
[240] Bu heves tohumunu gönle saçınca senin okun herkesin gönlüne saplanmaya heveslendi.
[241] Bahar mevsiminde şarap içmek güzeldir. Saf şarabı güzel yüzlü biriyle içmek güzeldir. Yeşil bir bahçe olsun, ben olayım bir de yar olsun. Eğlence gereçlerinnin sürekli hazır olması güzeldir.

zâhire meşgûl iken terk-i ‘alâyık-ı dünya idüp tarîk-ı tasavvufa sâlik olup ol vâdîden çok nesneye mâlik olmışdur ve bir mikdar zamân siyâhat tarîkı ile Rûm İli’ne seyr ü sülûk idüp ma’rifet-i cüz’î ve küllî kesb itmiş sanâyi’-i şi’rden habîr ve zebân-ı Fârisî ve Nevâyî bilmede bî-nazîr ve hadd-ı zâtında ol tûtî-i şeker-hâ-yı hoş-edâ hıfz ile hâfız-ı kelâm-ı Hudâ’dur. ‘İlm-i mûsıkîde terennüm ile bülbül-i nagme-serâ ve savt ü nakş baglamada hem-zebân-ı ‘uşşâk-ı bâ-nevâdur. Hayfâ ki zarîf-i latîf ü şâ’ir-i nasîf-i nahîf şi’r ü şu’ûr mâbeyninde şöyle meşhûr ve bir mertebede ter-mizâc kimsedür ki dâimâ kendü hûyından bî-huzûr olur ve ol bâbda bî-’ilâc idügi zebân-ı yârânda mezkûrdür. Bu gazel-i mestâne hasb-i hâl-i rindân-ı zamân oldugıçün şâhid-makâl ve mübeyyen-i hâl ve vasf-ı mecâlis-i erbâb-ı dünyâ olsun diyü peydâ itmişler. Gazel :

‘Âlimün mertebesin gör ne kadar ber-terdür
Başdan bezm-i safâ bir ayag altı yirdür

Ne kadar vahşi gazâl olsa da râmundur yâr
‘Işk-ı dîvâneligin gör ki ne vâdîlerdür

‘Işk-ı Mansûra felek bay-sıfât baş egdi
Ol ne Hallâc durur gör bu nîce çenberdür

Dehen-i nâzüki ter düşdügine cânânun
Yok yire ol lebi nev hattı yine mugberdür

Söz güherdür dir isen Hıfzî-i sâfî-dile gel
K’andan gayrıda bulınmaz o bir cevherdür

Diğer : ‘Âlemi kırdı geçürdi meded ey kaşı hilâl
Nedür ol çeşm-i harâmî nedür ol rûy-i celâl

HÂLÎ: ‘Acem-zâde’dür. Babası Şirvan’dan Rûm’a gelüp kuzât zümresi içre sâhib-kazâ olmış ve kendü İstanbul’da neşv ü nemâ bulmışdur. Hâlâ dânişmend tâifesinden olup ekser-i ‘ulûmı mütâla’a kılup ve zebân-ı Fârisî’yi geregi gibi bilüp üç zebânla nazma kâdir ve her birinde mânend-i akrân-ı şâ’ir-i sâhir ser-â-ser şi’ri hâlet-bahş-ı ehl-i hâl ve hasb-i hâl-i ‘uşşâk-ı şikeste-bâl vâkı’ olmışdur. ve hatt-ı nesta’lık yazmada kâtib-i seri’ ve tarz-ı inşâda mübdi’ u muhteri’dür. Bu bir iki matla’ u beyt anlarundur. Ebyât :

Bîmâr-ı hicrem ü dehedem la’l-i yâr haz
Ârî dehed şarâb be ehl-i humâr haz [242]

Diğer: Çıkmadı cânum ü gönlümden ol anun yâdı
Ah anun derd-i dili ve ey bunun feryâdı

Kasd-ı cân itmege yüz sihr ile ta’lim ider
Gözinün veh ne belâ sâhir imiş üstâdı

---

[242] Ayrılıktan hastayım, yarin al dudağı bana haz verir. Evet şarap humar ehline haz verir.

Diğer : Dilde bir gam-hâne bünyâd eyledi üstâd-ı ‘ışk
Virdiler adını ol kasrun harâb-âbâd-ı ‘ışk

ve bu kıt’a dahi ol şâ’ir-i sihr-sâzundur yazıldı. Kıt’a :

Ez reh-i tâ’atet mekon yâ Râb
Be-sûy-i ma’siyet zi ser ne revem

Lutf-fermây der cihan ma’sûm
Hem çünan k’âmedem diger ne revem [243]

HÜKMÎ: Gelibolı’dan dânişmend-i hûşmend zümresindendür. Rûz u şeb kesb-i ‘ulûm içün hıdmet-i erbâb-ı kemâl idüp akrân içre ma’ârif-i cüz’î ve küllîde bî-misâl ve envâ’-ı hutûta mâlik ve kalem-i müşgîn sevâdından tahrîr olan erkâm-ı rengîni dil-pezîr ve tecnîs ü tahayyülde peyrev-i Emrî ve edâ-yı pâk ile hem-zebân-ı ‘Amrî olmaga sâlikdür. Bu bir iki beyt ve matla’-ı selîs-i zîbâ anundur tahrîr oldı. Beyt :

Tıfl-ı dil kaddin görüp ‘ışka elifden başladı
Rabbiyesir lâ tu’asr rabbıttemmim bi’l-hayr [244]

Diğer: Gam u gussa elem hicran figân u mâtem ü hasret
Bişirdi bagrumı cânâ kebâb itdi yidi zahmet

Diğer : Na’l kesdüm bedende hem-çû kamer
Tâbakan na’lu bi’n-na’li didiler [245]

HAYDERÎ: İstanbullı’dur. Dervîş-sıfât ve nîkû-hılkat e’l-kâsibu habîballah [246] fehvâsınca vech-i ma’işet takyacılıkdan hâsıl idüp evkâtın ana sarf itmek üzredür. Selîka-i şi’ri hûb bir haddedür ki rişte-i nazm-ı bârîki ‘uyûbdan nühûftedür ve ma’nâ-yı dakîki igne yürüdisi gibi sûftedür. Bu bir kaç beyt-i mestâne ve sûznâk-ı rindâne ve pâk anundur sebt olundı. Nazm :

Başında od yanar her şeb iderse girye lâyıkdur
Diyemez hâlini rûşen dili şem’ün tolaşıkdur

Diğer : Hümâ-yı ‘ışk-pervâz ol gel ey can murgı tenden geç
‘Alâyıkdan mücerred ol yüri kayd-ı bedenden geç

Dimekden zülf-i dilber gibi ‘âlem müşk-bâr olmaz

Gerekse ey sabâ her gice sahrâ-yı Hoten’den geç

---

[243] Ya Rabbi ma‘siyete (itaasızlık) doğru senin itaat yolundan çıkarma.
Lütuf buyur dünyaya masum geldim, başka türlü gitmeyeceğim.
[244] Rabbim, işlerimi kolaylaştır ve onları hayırla sonuçlandır.
[245] Birbiri ile uyuştu
[246] Allah ticaretle uğraşanı (kazananı) sever.

HAMÎDÎ: İstanbullı'dur. Dergâh-ı mu'allâda silahdâr bölügündendür. Hadd-ı zâtında merd-i dilâver ve peyrev-i erbâb-ı hüner olmak ümmîdiyle rûz ü şeb taklîd-i şâ'irân-ı nâm-âver ider kimsedür. Bu matla' eş'ârınun güzîdesi ve tab'ınun pesendîdesidür. Matla':

Hakdan ne câh u câme ne hod efser isterin
Gönlümi egleyici güzel dilber isterin

HAMDÎ: Tirevî'dür. Erbâb-ı sanâyi'den iken letâfet-i tab'-ı latîfi ve zekâ-yı zihn-i zarîfi olmagın zurefaya karışup okıyup yazmak semtine sâlik düşüp aslında tab'-ı mevzûna mâlik oldugı ecilden şâ'ir-i nükte-güzâr ve sâhir-i ma'ânî-[nigâr] olmış. Bu bir nîce beyt anlarundur. Ebyât :

Bir dil-rübâ ki kâyil ola mübtelâsına
Harc eyle nakd-i cânı ana mübtelâsına

Diğer: Kâmetüm nahlin dirîgâ eyledi âlâm-ı lâm
Ey elif kad bulmadı senden dil-i hod-kâm-ı kâm

Diğer : Okundı kadd ü hattuna ve'n-necmü ve'ş-şecer
Yazıldı mushâf-ı ruhuna ahsenü'l-beşer

Diğer : Kaşlarun hancer çeker katl itmege efgendesin
'Âşık öldürmüş gözün ey bî-vefâ sen kandesin

HÜSÂM Beg: İstanbul'dandur. Pâdişâh-ı 'âlî-şânun ehl-i dîvânından olup mukâbelecilik mansıbında iken vefât itmiş. Evsâfın gûş kıldugumuz şâ'ir-i pür-hûş kısmındandur. Feemmâ ibdâ'-ı şi'rde icâd-ı târîhe nisbeti ziyâde oldugı ba'isden ol fâik-i emsâl müverrih-i bî-misâl vâkı' olmışdur. Binâen 'alâ zâlik İstanbul kurbünde Hazret-i Eyyûb-i Ensârî 'aleyhi'r-rahmeti'l-bârî mukâbelesinde Südlüce nâm makâm-ı sürûr-encâmda Ka'be-i 'ârifîn-i güzîn ve teferrüc-gâh-ı erbâb-ı yakîn olan zâviye-i Ca'fer Abâd'un itmâmı bünyâdında buyurdukları târîh-i hûb-makâl şâhid-hâlidür. Târih :

Hamdülillah ki in huceste-makâm
Şod besî dil-küşâ ve hem dil-keş

Geşt mülhem zi hâtıf-i gaybem
Ka'betü'l-'ârifîn târîheş [247]

HÜKMÎ Beg: Erbâb-ı aklâm zümresindendür. Eltâf-ı zü'l-minen ile zât-ı pür-haseni vâdî-i inşâda nâm-ı pâki gibi hüsn-i vücûd-ı pür-cûdınun mevlidi Rûm İli'nde Hersek vilâyetindendür. Evân-ı cevânîde ve bu sarây-ı fânîde istifâde bâbına teveccüh idüp eyyâm-ı sürûr-encâmı ve ifâde tahsîlinde sâ'ât-i leyâlî-i kirâmı cidd ü cehd ile sarf idüp 'ilm-i 'Arabîyye ile müşerref olup mütâla'a-i rasîheden behremend ve fünûn-ı Fârisî bilmede bî-

---

[247] Elhamdülillah bu mübarek mekan çok hoş ve güzel oldu. / Bana gayb elçisinden ilham olundu. Tarihi Ka'betü'l-ârifîn oldu.

mânend ve semt-i kitâbete mukayyed düşüp ‘ahd-i devrân zuhûra getirüp bir nîce dürlü hutût meşk idüp hoş-nüvisân-ı eyyâm içre hattât-ı devrân diyü benâm ve muhâsebân-ı müşgîn-erkâm gibi rahş-ı sa’âdetle sâhib-sitâm olup lahza lahza erbâb-ı fazîlet ile ihtilât idüp ma’lûmât-ı safâ-güsteri pür-neşât olmagın ehl-i fazl içre ma’ârifle meşhûr ve elsîne-i merdân-ı ‘ayş ü huzûr arasında mezkûr. Binâen ‘alâ zâlik erbâb-ı devlet bâbına sâlik geçüp hıdmet-i ehl-i şevkete mâyil ve mülâzemet-i ashâb-ı ‘âlî-himmete kâyil ve kendü umûrunda cem’iyyet-i mâl ü menâl ve ri’âyet-sâz-ı sâhibân-ı kemâldür. Diyâr-ı Basra ve Bagdâd’da ‘izz ü ikbâlle beglerbegi olan Çıkala-zâde Sinân Paşa’nun kâtib-i dîvânı ve ol bâbun ser-âmed-i akrânıdur. Tab’-ı derrâki fünûn-ı kemâlât-ı şi’r-i bilmede mükemmel ve zihn-i pâki bârik-i şi’r ile fehm-i çâlâki mânend-i H˘âce-i Cihân u ‘akl-ı evvel ve rik’a-i nazm-ı mahabbet-nişânı dil-pezîr ve hükm-i menşûr-ı mürüvvet-küşâsı ‘âlem-gîr buhûr-ı ma’ânîde gevher-i şi’r-i dür-bârı gün-â-gûn mânend-i dürr-i meknûn makbûl-i yârân-ı zü-fünûn ve der-gûş-ı dervîşân-ı ciger-hûn ve mülk-i suhende hükmi revân ve zabt-ı iklîm-i ma’rifet itmede yegâne-i zamân. Bu gazel-i dervîşâne ol yâr-ı ferzânenündür. Gazel :

Sûret-i zâhir ile gerçi ki ‘âlî-şânuz
Hâk-i râh-ı fukarâ bende-i dervîşânuz

Tâcımuz şîşe-i mey hâtemimüz câm-ı şarâb
Tahtımuz meygededür şimdi Cem-i devrânuz

‘Arsa-i hâkde n’eyler bize esbâb-ı gurûr
Bir iki gün bu fenâ tekyede çün mihmânuz

Düşeli kûh-ı gam-ı ‘ışkına ol Şîrîn’ün
Şimdi Ferhâd gibi bî-ser ü bî-sâmânuz

Hükmi’yâ çün bize erbâb-ı kemâl oldı zahir
Lutf-ı tab’ ile bu gün Enverî vü Selmân’uz

Fî harfi’l-ha

HAYÂLÎ Beg: Vardar Yenicesi’ndendür. Sâbıkan Baba ‘Alî Mest’ün mürîd-i hûşyârı ve dervîş-i nâmdârı iken sâhib-sa’âdetlerün ve erbâb-ı himmetün nazar-ı kimyâ-bahşları ol mihr-i münîre mukârin ü mu’âvin olup zerre-vâr hâkden kaldırup Sultân-ı kişver-küşâ-yı cihân ve hâkân-ı zamân Sultân Süleymân Hân hazretlerinün ‘inâyât-ı berekâtleri irüp hüsrev-i şu’arâ-yı zamân ve ser-âmed-i zurafâ-yı cihân olup bin i’zâz ile pâye-i devlete kadem basup âsitân-ı felek-âşiyân makbûllerinden defter-i hâssa kayd olup agır ze’âmete mutasarrıf olmaga şâyeste ve tâli’-i huceste ile devlet ü sa’âdete irişmişdür. Ol tûtî-i şekeristân-ı elhânî ve ol bülbül-i gülzâr-ı ma’ânînün hayâl-i tab’-ı pâki nihâyetde ve letâfet-i zihn-i sâfı gâyetde fünûn-ı şi’re kâdir ve her bir fende üstâdân-ı mütekaddimîn ü müteahhirîn gibi mâhir kuvvet-i muhâfazası fevka’l-hadd ve sohbet-i hâssı pesendîde-i nîk ü bed ve zarâfeti gamzedâ-yı dil-i mahzûn ve esnâ-yı musâhabetde her bir sözi dürr-i meknûndur. El-hak elfâz-ı nefîs-i pâk ile Rûm’un Hâfız-ı Şirâz’ı ve edâ-yı selîs-i bülend ile şu’arânun ser-firâzı ve dikkat-i hayâlde tahayyülât-ı kemâl ile mevsûf ve sanâyi’-i şi’rde şu’arâ-yı ‘Acem gibi rengîn-makâl ile ma’rûfdur. Ol yegâne-i cihân ve ferzâne-i zurafâ-yı zamânun kemâl-i şöhreti bir mertebede vâkı’ olmışdur ki kâbil-i tahrîr ve imkân-ı takrîr degüldür. Zîrâ ki eş’âr-ı âbdârı ve nazm-ı dürer-bârı bî-hadd

ü lâ-yu'addur. Cümle-i eş'âr-ı sûznâkinden ve güftâr-ı pâkinden bir gazel-i pür-mesel ve ba'zı ebyât sebt oldı.

Ruh-ı gerdunda her subh ey şafak kim cilve-gersin sen
Bana kan agladur hayl-i melek-hûn-ı cigersin sen

'Aceb mahbûbsın ey şem' kim fehm olmadı şânun
Virirken cânı pervânen hem aglar hem gülersin sen

İrüp ol serv kadde görmedünse kâbe kavseyni
Var ey Cibrîl-i 'aklum dahi yabanda uçarsın sen

Tecellî eyledi sende cemâl-i nûr-ı Yezdânî
Velî âyîne gibi ol sıfâtdan bî-haber sin sen

Cefâ taşın ne gam atsa Hayâlî sana alçaklar
Belâgat mîvesin peydâ iden nahl-i hünersin sen

Diğer: Kâkül-i miskîn-i cânânun perîşân hâliyüz
Gussanun ser-geştesi derd ü gamun pâmâliyüz

Diğer : Cihân-ârâ cihân içindedür ârâyı bilmezler
Şu mâhîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler

Harâbât ehline dûzah 'azâbın anma ey zâhid
Ki bunlar ibn-i vakt oldı gam-ı ferdâyı bilmezler

Diğer : Tenlere rûh-ı mukaddes 'ışk-ı pâkündür senün
Devlet-i bîdâr çeşm-i h˘âbnâkündür senün

Götürür koynunda bir seng-i siyâhın kûyunun
Vâdî-i 'ışk içre Ka'be sîne-çâkündür senün

Diğer : 'Agyâr âh idermiş ol gül-'ızâra karşu
Olur sovuk hevâlar evvel bahâra karşu

Bu beyt-i rûh-bahşı vird-i zebân idinmiş
Mansûr gitdüginde şevk ile dâra karşu

İdüp muhît a'zam emvâcın âşikârâ
Tenler sefînesini urur kenâra karşu

Diğer : Âyine hüsnüne kul olsun safâsı var ise
Şâne çeksün zülfünün bin bin belâsı var ise

Diğer : Dûr itdi ben gubârı ser-i kûy-i yârdan
Kime şikâyet eyleyeyin rûzgârdan

Diğer : Râh-ı gülzâr-ı vefâda cismini iden gubâr
Rûzgâr ile girür bir verd-i ra'nâ koynına

HÂVERÎ Efendî: Manastır'dandur. Kuzât zümresinden tab'-ı şerîfi nazmla gün gibi meşhûr ve zihn-i latîfi nezâketle efvâhda mezkûr kevkeb-i nazm-ı bî-nazîri ufk-ı semâ-yı tab'dan mâh-ı münîr gibi nümâyân u tâbân ve necm-i ebyât-ı dil-pezîri kûşe-i hâtırdan mihr-i cihân-ârâ gibi leme'ân u rahşân olmış. Hakkâ budur ki rindâne ve 'âşıkâne bî-misl ü bî-mânend eş'âr-ı dil-pesend ile beyne'l-akrân yegâne-i devrân ve ser-âmed-i kuzât-ı zamândur. Bu gazel-i meşhûr anlarun gazeliyyât-ı bî-bedelinden mestûr olundı. Gazel :

Seni gözler dü çeşm-i hûn-feşânum nîce demlerle
Gel ey nûr-ı basar merdümlik it demler kademlerle

'Aceb nîce yazıldı başuma bu kara yazular
Benüm hod mihnet ü derdüm yazılmaya kalemlerle

Hevâ-yı kadd ü zülfünle ölürsem ah idüp cânâ
Mezârumdan turam mahşerde 'abbâsî 'alemlerle

Kad ü zülf ü dehânun hasreti lâm eyledi kaddüm
Hudâ bilür benüm sag olacagum bu elemlerle

Nice zünnâr-ı 'ışka Hâverî bel baglamayam kim
Der ü dîvâr-ı deyr-i dil pür olmışdur sanemlerle

Diğer : Anladum çeşmi ne fettân idügin kaşından
Bilinür rehzen olan niteki yoldaşından

Koparur fitneyi hattun çekelü zülfün adı
Tutulur yeniçeri suçı bölükbaşından

HURREMÎ-İ Bagdâdî: 'Attâr-ı bâzâr-ı eş'ârda sâhib-dükkân-ı efkâr ve nâkil-i nakl-i nazm-ı şeker-bâr olup latîfe-i güzâr ile ehl-i rûzgâr diyü iştihâr bulmaga sezâ-vâr ve makbûl-i sıgâr ü kibârdur. Vücûd-ı şetâret-nümâsı ve gülbîn-i zât-ı zarâfet-efzâsı ravza-i Bagdâd'da neşv ü nemâ bulmışdur. Mü'ellif-i tezkirenün akrabasından olup 'âlem-i şebâbda ilâ hâzihi'l-eyyâm ol yâr-ı ferhunde-encâm hem-zebân-ı tûtîyân-ı şeker-güftâr ve hem-nefes-i şâ'irân-ı fesâhat-şi'âr olup lahza lahza mütâla'a-i devâvin-i belâgat-nizâm-ı bülegâ-yı A'câm ve lemha lemha cüst ü cû-yı vâdî-i kelâm-ı nezâket-encâm fusahâ-yı ervâm idüp 'ale'l-husus manzûmât ve münşe'ât-ı Mevlânâ Fuzûlî'yi rahmetullahı 'aleyh vird-i zebân u mûnis-i cân kılup meclis meclis okıyup yazmag ile iştihâr-ı tâm bulup erbâb-ı 'irfân içre benâm olmışdur. Hadd-ı zâtında bir güler yüzlü gül gibi hurrem ü handân ve bir şîrîn-zebân-ı devrândur. Bu bir nice matla'-ı Fârisî vü Türkî anlarundur. Ebyât :

Ârâm cüdâ z'ân meh-i hod-kâm nedârem
Nâ-kâm cüdâ geşte em ârâm nedârem [248]

Diğer : Ne sır var bâtınında bilmezem kim meclis-i meyde

---

[248] O başına buyruk ay yüzlüden ayrı, huzurum yok. Arzuma ulaşamadan ayrıldım, huzurum yok.

Düşer erbâb-ı meclis mest olup ammâ sebû düşmez

Diğer : Dime kim dil-berde ancak kâmet-i bâlâ gerek
Kâmet-i bâlâsı gibi her yiri a'lâ gerek

Diğer: Minnet Hudâ'ya hâsıl idüp devr-i kâmımuz
Kan yutdurur 'adûlara şürb-i müdâmımuz

Diğer : Kaçan kim 'arz-ı hâle başlasam ol şûh-ı bed-hûya
Komaz kendüyi anda ya tegâfül ya 'itâb eyler

Sana ey Hurremî la'l-i leb-i yâr itdügi rengi
Ne câm eyler mahabbet meclisinde ne şarâb eyler

Diğer : Siyeh-pûş ol gel ey âbdâl dil-i mâh-ı Muharrem'dür
Figân it şerhalar çek sînene hengâm-ı mâtemdür

Diğer : Gel ey da'vâ-yı mihr-i âl iden kan agla gam-nâk ol
Bu demlerde mahabbet hândânun gönli pür-gamdur

Diğer : Bihamdillâhı ve'l-minne ki tevfîkât-ı Rabbânî
Tavâf itdürdi bana meşhed-i şâh-ı şehîdânı

HÂTEMÎ Beg: Edirnevî'dür. Mukeddemâ ehl-i timârdan iken rahş-ı tab'ı ol vâdîden 'inân çeküp tâc ü kâbâ terkin urup siyâhat-i tarîkle diyâr-ı 'Arab ü 'Acem'e seyr ü sülûk idüp erbâb-ı fazl ü hünerden behremend ve ashâb-ı sıdk u safâdan hûşmend olmak ricâsıyla dervîş-sıfât ve 'âlî-himmet olup minnet-i ehl-i rûzgârı çekmeyüp bir 'abâ ihtiyâr itmiş. Mezkûr ol zamânda Mâtemî mahlasıyla meşhûr ü mesrûr imiş. Âhir giderek ol tarîkden dahi vaz gelüp külli şeyun yerci'u ilâ aslihi [249] muktezâsınca şâh-zâde-i 'âlemiyân ve nûr-ı dîde-i merdüm-i zamân ya'nî Sultân Selîm Hân hazretlerinün dergâh-ı cihân-penâhında müteferrika olup âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olmış. Hemîşe cem'iyyet-i hâtır-ı cân u dilden nazm ü nesr ile Sultân-ı zamân ya'nî şâh-zâde-i kâmrânun medh ü senâsına iştigâl üzredür. Ana binâen mahlas-ı pâkin Hâtemî'ye hatm itmiş. El-hak sohbeti hûb ve şûh-tab' kimesnedür. Aksâm-ı şi're kâdir ve 'arûz ü kâfiye ve mu'ammâ bilmede mâhir geçinür. Tarz-ı kasîdede müsellem ve eş'âr-ı dürer-bârı vâfir ve zebân-ı Fârisî'de mümâreseti mütekâsir tekellüm-i pesend-i yârân-ı 'Acem ve makbûl-i sâhibân-ı keremdür. Gazeliyyât-ı 'âşıkânesi bî-hadd ü bî-kıyâs ü pür-zîverdür. Egerçi beyne'n-nas mezkûr ü meşhûr degüldür. Râkım-ı hurûf mezkûrla Edirne ve İstanbul'da defâ'at ile mülâkat idüp musâhabet itmişdür. Ziyâde dervîş-meşreb ve lâubâli ve pâk-nesebdür. Hayfâ ki yârân-ı hoş -fehm içre zu'm ile müttehimdür. Mezkûrun ebyât-ı hayâl-engîzi ve kelimât-ı misâl-âmîzi hûb ü mergûbdür. Cümlesinden bir kaç sûz-nâk ve gamzedâ-yı dil-i gam-nâk matla'-ı pâk gül gibi neşv ü nemâ bulup gülbîn-i kalemden mânend-i dürr-i nâ-süfte kilk-i müşgîn-rakamla rişte-i nazma geçdi ma'lûm-ı erbâb-ı 'ulûm ola diyü merkûm olundı. Ebyât :

---

[249] Her şey aslına dönecektir

Şîvesinden turamaz bir dem ayag üstine yâr
Tâze şâhun yine kendüye olur mîvesi bâr

Diğer : Yirüm âh ile geh âteş gehî giryeyle âb itdüm
Yakup yıkdum vücûdum ben harâb-ender-harâb itdüm

Diğer : N'ola bir nice dem gelse ferâgat giryeden 'ayne
O nûr-ı çeşm ile ey dil su sızmaz şimdi mâbeyne

Diğer : Görinen sanma hilâl-i çarh ey hurşîd-hadd
Hâme-i âhum çeküpdür âsmân üstine med

Diğer : Sen tururken mihr ü mâha yakmış ey hurşîd-hadd
İsterin Hak'dan çukurında bula sâhib-rasad

Diğer : Kıl nazar ol mâha mir'ât-ı safâdur sînesi
Ol durur dîdâr hakkiçün gönül âyînesi

Bu gazel dahi anlarun icâd-ı hâssıdur. Hayli müşkil ve kendü re'y-i fikriyle makbûl-i ehl-i dildür. Gazel :

Yaşıma kaddüne çü şimşâd benzer benzemez
Cismüme çeşmüne mû cellâd benzer benzemez

Bu dil-i meyyâle vü ol hınk-ı berk-i âhengû ki
Şehsüvârum her akarsu bâd benzer benzemez

Eşm-i bî-âhû-yı şîr anunla bâg-ı kûyuna
Her peleng-i cenk-cû Bagdâd benzer benzemez

Yazmada nakş-ı hayâlün dilde çeşm ü 'ışkuna
Mâni vü ey mâh-rû Bihzâd benzer benzemez

Dîde-i pür-hûn u la'l-i şekkerine Hâtemî
Bâde ile bir gedû kannâd benzer benzemez

HISÂLÎ: İnebahtı'dandur. Şehr-i mezbûrda reşk-i kal'a-i çihârüm olan hisârun kethüdâsı Allah Beg'dür. Dîn-i mütehaffızlarun hâfız-ı hoş-edâsıdur. Ma'ârif-i müktesebe ile zihn-i pâki mücellî ve fezâyil-i ma'rifet ile tab'-ı çâlâki akrânından müstagnî ve zât-ı melekî-sıfât ve huceste kelimâtdur ki Hısâlî mahlasıyla simâ-ı şerîfleri 'Arabî'den haber dâr ve Fârisî'de makbûl-i zebân-ı dânân-ı rûzgâr ve ebnâ-yı zamân içre tabî'at-ı şi'riyyeleri hem-vâr tabâyi'-i pesend ve efkâr-ı 'amîk ile buhûr-ı nazmdan behremend hüsn-i hulkları gâyetde lutf-ı ihtilât-ı yârân-ı nüktedân ile nihâyetde nısf-ı evsâfın gûş itdügümüz şu'arâdan ve manzûmâtın gördügümüz fusahâdandur. Cümle-i eş'ârından bu müseddes ki istihkâm-ı küllîye ile müessesdür gonce-i kalem-i dürer-bâr ve zâyice-i tabî'at-ı güher-âsârlarındandur. Bu tezkîre-i pür-hayâle ol nâzım-ı firişte-hısâlün sebt oldı. Müseddes :

Tâ ki sen serv-i hevâ-bahşa hevâdâr oldum
Mûnis olup gam ile gussa ile yâr oldum
Ta'n-ı a'dâ vü rakîb ile dil-efkâr oldum
Hâsılı cân ü dilümden dahi bî-zâr oldum
Düşeli 'ışkuna günden güne bîmâr oldum
Allah Allah ne 'aceb derde giriftâr oldum

Kalmadı zerre kadar cism-i za'îfümde mecâl
Artdı günden güne canda gam u endûh ü melâl
Derd-i hicrün büküben kâmetümi itdi hilâl
Oldı sıhhat dil-i bîmâruma hod emr-i muhâl
Düşeli 'ışkuna günden güne bîmâr oldum
Allah Allah ne 'aceb derde giriftâr oldum

Düşeli mihnet-i derdün dile ey serv-i revân
Bir dem eksilmedi candan n'ideyin âh u figân
Bana dermân idemez gelse etibbâ-yı cihân
Derdimün ancak ölümdür yine dermânı hemân
Düşeli 'ışkuna günden güne bîmâr oldum
Allah Allah ne 'aceb derde giriftâr oldum

Artdı eksilmedi canda elem ü derd ü belâ
Bulmadum mihnet ü gamdan n'ideyin gitdi rehâ
Âh kim haste dilün derdine olmadı devâ
Çekmeden derdüni kurtulmadum ey mâh-likâ
Düşeli 'ışkuna günden güne bîmâr oldum
Allah Allah ne 'aceb derde giriftâr oldum

Nîce bir derd-i firâkunla çekem renc ü elem
Bu Hısâlî kuluna rahm kıl ey şâh-ı kerem
Çâre yok nic'edeyin n'eyleyeyin ah n'idem
Başuma rûz-ı ezel 'ışkunı yazdı çü kalem
Düşeli 'ışkuna günden güne bîmâr oldum
Allah Allah ne 'aceb derde giriftâr oldum

HÜSREVÎ Çelebi: İstanbûlî'dür. Zümre-i müderrisîn içre münselik Mevlânâ Hüsrev oglı dimekle meşhûr ve cevdet-i fehm ile makbûl-i cumhûrdur. Zihn-i pâki safâ-yı dil-pezîr ile ârâste ve tab'-ı sâfı edâ-yı bî-nazîr ile pîrâstedür ve güftâr-ı şîrîn dimede tûtî-i şeker-şiken ve eş'âr-ı rengîn bulmada hüsrev-i mülk-i suhendür. Bu matla' anundur. Beyt :

Yanuna alup rakîbi eyledün seyr-i çemen
Yanuna kalur mı ey serv-i sehî seyr eyle sen

HALÎFE: Gerçi asl-ı pâkizeleri ve vâlid-i 'azîzleri Tebriz'dendür lâkin Karamamid'den ta'dât olınur. 'Âlem-i tufûliyyetde ve debistân-ı dehrde üstâdân-ı rûzgâr ve nükte-güzârân-ı şîrîn güftâr hıdmetlerine diz çöküp müddet-i karîbde sevâddan behremend ve etfâl içre sebak almada yüz agardup sâhib-hüner olmış ve anunla dahi kana'at itmeyüp 'ulemâ hıdmetine tâlib

olup evkât-ı şerîfin kesb-i ‘ulûma sarf itmiş zât-ı latîfi kâbiliyyetden mâl-â-mâl olmagın tahsîl-i kemâl-i pür-me’âl kılup dânişmendân-ı zamân arasında sâhib-makâl olup ba’dehu ârzû-yı seyr-i diyâr-ı Haleb ü Şam ve hıdmet-i meşâyih-i kirâm ve mülâkat-ı ‘ulemâ-yı zevi’l-ihtirâm ve mülâzemet-i selâtin-i sâhib-ihtişâm idüp cihân-dîde ve sohbet-âzmûde ve müverrih-i rûzgâr ve her fende nâmdâr ve aksâm-ı nazma üç zebân ile mânend-i ehl-i kemâl rûz ü şeb iştigâl gösterüp nâzım-ı cevâhir-i beyân ve gavvâs-ı dürer-i ma’ânîdür. Husûsâ turûk-ı mesnevîde tarîk-ı pîr-i Gence’ye sâlik geçinüp misâl-i hamse-i **Penç Genc**’e mâlik olmış ve üslûb-ı gazel ü tahmîs ü terci’-i bend ile pesendîde-i merdmân-ı hıredmenddür ve diyâr-ı mezbûrda hâsıl olan şu’arânun edîbi ve zurafânun mürebbisidür. El-hak nikât-ı dakîk ile ser-âmed-i eyyâm ve kelimât-ı hayât-bahş ile emirü’l-kelâm idügine elsîne-i nüdemâda envâ’-ı latîfesi mezkûr ve şu’arâ-yı ‘asr katında bu ‘ahdün halîfesi diyü meşhûrdur. Bu bir kaç matla’ u beyt anlarundur sebt olundı. Nazm :

Serv hâhed ki şeved çûn kadd-i tu hoş revnak
Râst şod der hakk-ı u küllü tavilun ahmak [250]

Diğer: Leb açup söylese ol gül çemende gonce-femlerle
‘Aceb mi goncenün hasretden agzı tolsa demlerle

Hatın engüşt ile ol meh yüzünde peh peh eyler
Yazar mihr âyetin hüsni kitâbına kalemlerle

Gamun her tâze oldukca dil-i dîvâne şâd olur
Beni şâd eyle her dem ey perî-ruh tâze gamlarla

Şehâ dilden gubârı feth iden reyhân-ı hattundur
Muhakkak bendenüz kırma bizi müşgîn rakamlarla

Halîfe ol sehî-kâmet yine zülfün ‘alem itmiş
Gelür dil kişverin almaga ‘abbâsî ‘alemlerle

Mezkûr mehâbîb-i şehr-i Âmid içün şehrengîz-i mihr-âmîz dimiş. Nevbet bir nekkâreci dilberine degdükde üç beyt edâ-yı bülend ile derc idüp âvâzesi tâk-ı ‘âleme velvele ve nüh revâk-ı âsmâne gulgule salmışdur. Nazm :

Biri nekkârecidür adı Hayder
Olupdur cümle hüsn ehline mihter

Çıkup bir cebîne dir ol mâh tal’at
Güneş sen git benümdür şimdi nevbet

Öz adına çalar devlet nefîrin
Ne kara gündedür görmez fakîrin

---

[250] Servi senin boyun gibi güzel (uzun) olmak ister, onun hakkında bütün uzunlar ahmaktırı sözü gerçek oldu.

HÜDÂYÎ Beg: İstanbullı'dur. Sâbıkan dergâh-ı mu'allânun yayabaşlarından idi. Âhir diyâr-ı Budîn'e yeniçeri yazıcıları başka kapu itdüklerinde mezkûrı yeniçeri yazıcısı nasb olmış. Tevsen-i tab'ı ol uç yirlerde ârâm ü karâr itmeyüp yine 'azm-i diyâr-ı aslî kılup gelmiş. Hâlâ ze'âmete mutasarrıfdur. Bi't-tab' dervîş-nihâd ve tabî'at-ı şi'riyyesi hudâ-dâddur. Eş'âr-ı dil-keşi hûb ve güftâr-ı bî-gışşı mergûb bir mertebede ki Yûsuf-sûret olan hûblarun vird-i zebânı ve Ya'kub-sıfât olan 'uşşâkun mûnis-i cânı olmış. Cümlesinden bir nice matla' u beyt-i rengîn anlarundur tahrîr olundı. Ebyât :

Agyâr-ı kîne-h˘âh ile seyrâne gitme hiç
Gel gör ki n'oldı Yûsuf'a yabane gitme hiç

Diğer : Hâk-i tenümi yile virüp râh-ı yârda
Bir toz koparmayınca koman rûzgârda

Diğer : Mey-i telh içdim idi çâre sanup derd ü gama
Yârsız oldugıçün acısı çıkdı depeme

Diğer : Degdün ol zülf-i 'anber-efşâne
Erre-i 'ömr imişsin ey şâne

Diğer : Hat-ı ser-sebz ile ey hûblarun mümtâzı
Ruhun ol lâleye benzer ki ola pervâzı

Diğer : Kemâl-i kudret-i hakk ile bir yürür ölüyin
Meded ölüyorın ben kuluna bir çâre gerek

HÜSREVÎ: Bursa kurbünde bir kasabadandur. Zümre-i mülâzimînden dervîş-sıfât ve âdemî-hılkat beyne'l-akrân hûb ve nezd-i ehl-i 'irfân mütâla'ası mergûbdur. Hadd-ı zâtında 'âşık-pîşe ve râst-endîşe kimsedür. Kuvvet-i tab'-ı güher-fezâsı bu eş'âr-ı dil-küşâsından mübeyyen ü rûşendür Nazm :

Hüsnüne rûh-ı musavver lebüne can dirler
La'l-i cân-bahşun içün çeşme-i hayvan dirler

Ehl-i hikmet anıcak leblerün ey rûh-ı revân
Biri 'İsî-i zamân birine Lokmân dirler

Nazm idelden berü evsâfunı ey hüsn-i hasen
Cümle vassâf-ı cihan Hüsrev'e Hassân dirler

Diğer: Bir dem ölürüz varmaz isek kûy-ı nigâre
Bilmem nic'olur hâlimüz ey dil vara vara

HIZRÎ: İstanbul kurbünde olan Yenihisâr'dandur. Mezkûr Hızrî 'ilme meşgûl iken rûzgâr-ı dûn-perverden hoş nûd olmayup kahr ile dânişmendlik tarîkından geçüp diyâr-ı Şam'da yeniçeri bölügüne cûyân-ı âb-ı hayât gibi cân atup bir mikdâr zamân lisân-ı 'Arab'a râgıb u tâlib olup tekellümine müdâvemet-i küllî göstermiş ve bi't-tab' kâbil-i vücûd oldugıçün bir

derecede taklîd sûretiyle mukayyed imiş ki asla ebnâ-yı ‘Arab’dan teşhîs ü temyîz olunmazdı. ‘Âkıbet ol diyârda ol nîkû-fercâm çok ârâm itmeyüp Rûm’a ‘avdet idüp gelmiş. Ol vechile pesendîde-i hâs u ‘âm olmış. Ol zamânda İstanbul’da iki meze-i rûzgâr ve her birisi bir lakabla nâmdâr ahâveyn var imiş. ‘Ârifîn-i cihân ve hoş -tab’ân-ı zamân birine boza-hâne kocı ve birine kepek dânesi dirlerdi. Sâbıkü’z-zikr anlarun hakkında hezl tarîkıyle bir kıt’a derc itmişdür ki mezeden hâlî degüldür. Kıt’a :

Oldı şehr içre çün ser-i zurefâ
Boza-hâne kocı kepek dânesi

Ya İlâhî buları eşhâsa
Meze içün togurdı mı ânesi

Bu makta’ı dahi hayli âbdâr vâkı’ olmışdur.

Hızrî âb-ı hayâtı ey ‘aynum
Lebleründen kinâyet eyler imiş

HALÎLÎ-İ ‘Acem: Kazvinî’dür lâkin müddet-i medîddür ki ticâret tarîkıyla terk-i diyâr idüp geşt ü güzâr-ı memâlik-i Rûm ve hıdmet-i ashâb-ı ‘ulûm kılup âhir şehr-i Haleb’de tavattun itmişdür. Hâtır-ı ‘âtırı tarz-ı mu’ammâya mâyil olmagın tahsîl ü tekmîl kılmışdur şöyle ki her mu’ammâ-yı dil-küşâsı makbûl-i merdüm-i efâzıl olmışdur. Hâlâ peyrev-i Mîr Hüseyn olup anlarun risâlesine göre bir risâle-i garrâ tertîb itmededür. Zîrâ ki dört beş yüz mu’ammâya kâdirdür ki her birinün ‘akl-ı ‘ukde-küşâ terkîb ü tahlîlinde kâsır olması mukarrer ve pesend-i erbâb-ı hünerdür. Bu bir iki mu’ammâ-yı şâhâne kalem-i dü-zebâne gelüp ‘arz olınur. El-hak diyâr-ı ‘Arab’da yârân-ı ‘Acem içre misl-i nâdir ve mu’ammâ fenninde sâhirdür ve bu mu’ammâlar anundur ki sebt olundı. Be ism-i Âdem

Çün zülf-i tu dîd reft dil ez ber-i mâ
Dâdîm be-zülf-i tu dil ey dilber-i mâ [251]

Dil ez ser-i mâ guzeşt ü mâ ser-i dil
Mârâ ser-i dil ne-mând u dil râ ser-i mâ [252]

ve lehu mu’ammâ Be ism-i ‘Alî

Gird-i kûy-ı sâkî-yi kevser be-ser gerdîdeem
Tûtyâ ez hâk-i pâyeş kerde bîhad dîdeem [253]

ve lehu mu’ammâ Be ism-i Emrî

Hâhî ki pest sâzî la’l-i girân-bahâ râ
Leb râ guşâ vü be-nümâ dür ez dehân-ı tu yârâ [254]

---

[251] -Gönlümüz senin zülfünü görünce bizden çıkıp gitti. Ey dilberimiz, senin zülfüne gönül verdik.
[252] -Gönül bizden geçti, biz gönülden geçtik. Bizim gönülle ilgimiz kalmadı, gönlün de bizimle.
[253] -Kevser sahibinin mahallesinin etrafını başımızla dolaştık; ayağının tozundan gözüne sürme yapmış sayısız kimse gördük.

HÂVERÎ-İ ‘Acem: Sultâniyye’dendür. Yâr-ı latîf ve merd-i zarîf hoş -tab’ u nîk-sohbet ve ‘arsa-i şatranç u nerdde esb-i fikri haylî cevelâna kâdir ve vâdî-i nazmda bedihe dimege hâzırdur. Egerçi nesne okımamış ‘âmî kimesnedür ammâ letâyif-i hâsı mezkûr ve ol pür-hurdedân otuz yıldur diyâr-ı Rûm’da hem-nîşîn-i ehl-i ‘irfân olup şu’arâ-yı Rûm ile hem-dem ve Rûm’a gelen zurafâ-yı ‘Acem ile mahrem geçinüp eş’ârlarından ve güftâr-ı dürer-bârlarından bahş alup ve her birinün keyfiyyet-i hâline vâkıf u âgâh ve her birine bir dürlü latîfe ile bir lakab-ı dil-h˘âh komışdur. El-kıssa herkesi mezelemeden hâlî degüldür. Nefsinde kendü dahi etvâr-ı ‘acîbe ve evzâ’-ı garîbe ile herkesün mezesi olmışdur. El-hak şu’arâ-yı mütekaddimîn ve müteahhirînün ser-güzeştleriyle eş’ârların ezberlemişdür. Esnâ-yı musâhabetde muhıll-h˘ân oldugı ecilden ben anı tezkîre-i erbâb-ı ‘irfân dimişin. Kâr u bâr-ı garîbinden ve güftâr-ı dil-firîbinden bir mertebede hazz olınur ki tahrîr ü takrîr olmak mümkin degüldür. Bu bir iki matla’-ı Fârisî anundur. Nazm

Dârem zi intizâr-ı tu ey serv-i sîmber
Pâyî derûn-ı hâne vü pâyî birûn-ı der [255]

Hasret-i la’l-i tu hûn der ciger âvurd merâ
Ber ruh ez her muje yâkût-ı ter âvurd merâ [256]

HULÛSÎ: Talebe tâifesinden ve Üsküb cânibinden Yenibâzâr nam kasabadandur. Zât-ı pür-hünerinde kâbiliyyetden eser olmagla ‘ulûm-ı ‘Arabî’ye meyl idüp tahsîlde vücûd-ı nâkısın tekmîl itmege şehr-i İslâmbol’a gelüp okumaga meşgûl olup fahrü’l-’ulemâ-yı mufahhirîn Bostan-zâde Efendi ki pâdişâh-ı sa’âdet-encâmun Anatolı kâdî ‘askeridür hıdmetlerine ihtisâs-ı hâlis hâsıl iden dânişmendlerden olup diyâr-ı Bagdâd’a kısmet-i hıdmeti ki beyne’l-hâsü’l-’âm kassâm diyü benâmdur. Fikr-i bikrlerinden zuhûr bulan eş’ârı ihâm-ı tâm ile tamâm ‘ayâr ve elmâs-ı tefekkürle süfte olan gevherleri ser-rişte-i hayâl-i muntazam olup suheni zer-i hâlis gibi sâf ü pâkdür. Bu bir nice ebyât-ı sûz-nâk anlarundur. Şi’r :

Şiddetle bâd-ı âhum çok esdi gerçi ey dil
Olmadı bana bir dem ol nev-nihâl mâyil

Can virmedin dilermiş sayd itmek ol hümâyı
Tüy Hakları mı sandı anı rakîb-i bâtıl

Takınup ey Hulûsî şimşîr-i gamzesini
Bizi yaraklanurmış katl itmege o kâtil

Diğer : Çeşm-i a’dâdan hazer kıl gülsitânda her zamân
Turma gel can bostanda bitmez ey serv-i revân

Görinen sanma şu’â ey dil felekde her seher

---

[254] Kıymetli yakutu değersiz kılmak istersen ey yar, dudağını açıp ağzındaki inciyi göster.
[255] Ey gümüş gögüslü servi, seni beklemek yüzünden bir ayağım evin içinde, bir ayağım kapının dışındadır.
[256] Senin al dudağının hasreti ciğerime kan doldurdu. Her kirpigimden yüzüme taze yakut getirdi.

Tîr-i âh-ı âteşînüm cem' ider imiş cihân

Diğer : Kapusında dikilür çeşm-i rakîb
Mıh-i neccâr ile mi kakdı habîb

İskender Paşa oglı Basra beglerbegisi Ahmed Paşa vasfında bir kasîde-i has dimişdür. Ta'rif-i şems-i cihân-efrûz bir iki beyt-i musanna'-endûz anlarundur. Nazm:

Bâmdan vakt-i seher uçdı 'asâfir-i nücûm
Çıkdı şâhîn-i ufuk çu nûk açup zerrîn-per

Âsmân üzre kevâkıb gice bahrîleridür
Bâz-ı mihri göricek taldılar âba yekser

Bu kıt'a dahi mumâ 'ileyh paşa medhindedür yazıldı. Nazm:

Menba'-ı ref'et ü Mahmûd-hısâl Ahmed nâm
Ma'den-i lutf-ı kerem Dâver-i pâkize-güher

Gördi 'âlim pederün sende 'uluvv-i şânın
Oldun ey pâk-güher âyîne-i İskender

HÂDİMÎ: Bagdâd'dandur. Abâ vü ecdâdı Bagdâd'da asûde olan Hazret-i Kanber 'Alî'nün âsitân-ı felek-âşiyânında hâdim ve hem-nîşîn-i erbâb-ı mekârimdürler. Binâen 'alâ-zâlik sâbıkü'z-zikr Pîr-zâde Hasan dimekle havass u 'avâm içre meşhûr ve ma'lûm-ı nezdîk ü dûrdur ve 'ilm-i rıfkdan habîr ve musâhabeti dil-pezîr üslûb-ı gazelde yârân gibi sâhib-edâ ve makbûl-i yârân-ı nükte-ârâ. Bu bir nice nazm-ı sûznâk ol yâr-ı bî-bâkündür. Şi'r :

Ez ân der serem râ peyveste sevdâ-yı sefer bâşed
Ki meyl-i hûb-rûyân bâ garîbân bişter bâşed [257]

Ne şeved kâm-ı dilem hîç be-dil-h̆âh ez tu
Çi konem bîş ki feryâd berem ez âh ez tu [258]

Rakîbân va'de-i katlem dehend ü men serâsîme
Be-gird-i kûy-i ân bî-rahm hestem tâ pîş âyed [259]

Diğer: Sevdâ-yı ser-i zülfün dîvânesidür gönlüm
Şem'-i meh-i ruhsârun pervânesidür gönlüm

HUMÂRÎ: Karaamid'dendür. Evân-ı cevânîde ârzûmend-i ma'ânî olup rûz ü şeb hıdmet-i şu'arâ-yı rûzgâr ve 'âşık-ı hûb-rûyân-ı şîve-kâr olup husûsâ ol yâr-ı nîkû-nijâd Mevlânâ Halîfe'nün tilmizlerinden ta'dâd olınur. Tab'-ı şûhı nazm cânibine geregi gibi mâyil ve mazmûn-ı gün-â-gûn bulmaga peyrev-i erbâb-ı dil olup hayfâ ki hemîşe lâf ü güzâfı bî-hadd

[257] Başımda hep o kapıdan gitme sevdası vardır; çünkü güzellerin gariplere meyli çoktur.
[258] Gönlüm senden arzuladığına hiç kavuşamadı, senin elinden feryat edip ah çekmekten başka ne yapayım?
[259] Rakipler katlimi vadederler, ben ise o acımasızın mekanının etrafında ne olacak diye dolaşırım.

el-kıssa suhen-cebîni beddür zîrâ ki yârânı birbirine nifâk itmede bî-misl ü tâkdur. Bu bir nice ebyât-ı mestâne ki vasf-ı çeşm-i mahmûrân-ı zamânedür kalem-i dü zebâne gelüp nakş u nigâr olup anlardan yâdigâr kalmışdur. Ekser-i zamân dil-berân-ı cihânun nergis-misâl h˘âb-âlûde-i çeşm-i humârın vasf itmede mest ve hem-dem-i yârân-ı mey-perest ve sohbet-i ferah-bahş ile letâyife kâdir ve esâlib-i nazmda şâ'ir-i sâhirdür. Bu beytler anlarundur. Nazm :

Şol kadar medh-i cemâlün eyledüm gülşende kim
Bülbüli şâh-ı gül üzre aldı bu hayretle h˘âb

Diğer : Bulmadı bûy-ı vefâdan bir eser zülfünde
Nîce yıldur ki bu sevdâda yeler bâd-ı sabâ

Diğer : Sîneye bir kez gelür mi diyü gamzen okları
Ey kemân ebrû budur şeb tâ seher dilden geçen

Diğer : Nergis-i mestün görüp hacletden egdi başını
Sanma eyler sebzeye her lahza âhû ser-fürû'

Diğer : Meger firdevs-i kûyunda görüpdür kadd ü bâlânı
Ki ref' itmez kıyâmet kopsa başın şermden tûbâ

HANDÂN: Cevân-ı hande-rû ve dervîş-i küşâde-ebrû Buhârâyî 'âlem-i şebâbdan berü maksûdın arayu âheng-i Hicâz ile vilâyet-i 'Acem'de gâh Nişâbûr ve gâh Isfahân'a revâne olup geşt ü güzâr tarîkıyla ravza-i Resûlullâh'a ve tavâf-ı Ka'be-i şerîf ile müşerref oldukdan sonra diyâr-ı Rûm'u ve temâşâ-yı her merzbûm ârzû kılup cüst ü cûy ile bî-ser ü pâ girdbâd-âsâ her tarâfa cevelân idüp âbdâlân-ı zamân içre nîce eyyâm-ı zindegânî ve dervîşân ile kâmrân olmaga terk-i kuyûd-ı 'âlem-i fânî ve vâreste-i iklîm-i cismânî olmagı özleyüp ser-gerdân-ı vâdî-i belâ ve ser-geşte-i sahrâ-yı Kerbelâ olup su gibi ol âsitân-ı pâke yüzler sürüp müddet-i medîddür ki ol dergâh-ı felek-bârgâha mücâvirdür ve hemîşe yârân-ı safâ ile şu'âra-yı nîk edâ ile musâhabet idüp ümerâ-yı 'âlî-mikdârdan i'tibâr bulmışdur. İki zebân ile şi're kâdir ve erbâb-ı nazma cevâb dimede hâzırdur. Bu eş'âr-ı dürer-bâr anlarundur tahrîr olundı. Ebyât

Ber ser-i kûy-i bütân her dem temâşâyet hest
Enderân kû bâ rakîban ceng ü gavgâyet hest [260]

Diğer : Şu'le-i nâr-ı Ene'l-Hak'dan tolıdur sînemüz
Gayr nakşından müberrâdur dil-i bî-kînemüz

Diğer : Pes ki çekdüm derd ü mihnet firkat-i dildârdan
Göklere çıkdı duhânum sîne-i efkârdan

Nâle döndi cism-i Handân câna yetdi dost lar
Mihnet -i eyyâm u ta'n-ı bî-hadd-i agyârdan

[260] Putların (güzellerin) mahallinde her an seni temaşa ederler. O mahalde senin için savaşılır, kavga edilir.

Fî hurûfi'd-dâl

DÂNİŞÎ Efendi: Kayseriyye'dendür. Süleymânegî-zâde Pîrî Çelebi dimekle meşhûr ve makbûl-i tabâyi'-i cumhûrdur. Şâ'ir-i zarîf ve yâr-ı latîf kemâl-i fazl ile ârâste ve 'ulûm-ı 'Arabiyye'de zâtı ma'lûmât ile pîrâstedür. Hadd-ı zâtında âdemî-hılkat ve nîkû-sîret şöyle ki ahlâk-ı hamîde ile yegâne-i âfâk ve zihn-i pâki dâniş-i şi'r ile beyne'l-akrân tâk ve zebân-ı Fürs'e ve hatt-ı nesh-ta'lıka cân u dilden ârzûmend ü müştâk sehâvet-i bî-gâyeti bir mertebede ki bi'z-zarûr otuz akçe medreseden ferâgat idüp kazâya râzı olup vilâyet-i Mısr'da seksen akçe kâdî oldı. Ol esnâda 'Arab-zâde dimekle ma'rûf ve zühd ü takvâ ile mevsûf olan Mısr kâdîsı ile bî-vakt keştîye girüp mevsim-i bahârdur diyü bahr-i bî-pâyâne düşüp Mısr'a revâne oldı. Ol demde bir gazel-i âbdâr dimiş üç beyti hasb-i hâl-i dil-i zâr olmagın nakş u nigâr oldı. Nazm :

Dil uzadursa yaşuma deryâ kenârda
Âhum çok oynadur anı bu rûzgârda

Bu âh-ı âteşîn ile deryâ-yı gamda dil
Bir keştidür ki bahre salupdur yanârda

Tek devlet-i visâli ele girsün ol şehün
Mansıb olursa Dânişî olsun kenârda

Meşhûrdur ki 'Arab-zâde-i mezkûr Şeyh İbrâhim tarîkına münkir olup Mısr'a giderken Gelibolı'da olan şeyhün müridlerinden Za'îfî'nün tekyesini harâb idüp dânişmendlerine dir imiş ki Mısr'a vardukda Gülşenî'nün tekyesin ve dervîşlerin yir yüzinden ref' ü kal' itmek borcum olsun diyü kelimât itmiş. İttifâken ol gün Cum'a güni olup mezbûr şeyhün cânişini olan oglı Ahmed Efendi bu sözi remz ile bilüp esnâ-yı va'zda söyler ki ey müselmânlar üzerimize bir kara bulut gelmektedir. Himmet eylen ki bâd-ı âh-ı fakr ile ol ebr def' ola ve bu du'âyı iderler. Hemân lahza didikleri gibi olup âhirü'l-emr keştî-i vücûdları ol seferde deryâya müstagrak olup sâhil-i maksûda vâsıl olmadı **İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ûn** [261] El-hak ol nâ-murâd-ı pâk-i'tikâd ziyâde 'âşık- pîşe ve nîkû-nihâd kimse idi. Eş'âr-ı sûznâki hûb ve güftâr-ı âbdâr-ı pâki mergûb ve pesendîde-i zurefâ-yı 'âlem ve gamzedâ-yı dil-i pür-gam idi. Ehl-i dâniş yanında rûşen ü mübeyyendür. Bu bir nîce matla'-ı şâhâne ki hasb-i hâl-i bende-i ferzânedür anundur Ebyât :

Lebiyle söyleşemez sen şeh-i suhendânun[262]
Hemân agızlıgıdur gonce-i gülsitânun

Diğer: La'linün 'âşık-ı hûnîn dilidür câm-ı şarâb

---

[261] (O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman) Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz derler. (Kur'an 2/ 156)

[262] Nazīre-i Keşfī Beg:
Lebine öyküne mi sen şeh-i suħendânuñ
Ki aġzı var dili yoķ ġonce-i gülistânuñ

Başlardur yüreginde görinen sanma habâb

Nukl-i la'lünsüz efendi bu gice meclisde
Ehl-i şevk içre 'aceb bî-meze düşdi mey-i nâb

Diğer : Çihreye yaş akıdup yollar idelden gözimüz
Hâlimüz aglamaga doymadı yâre yüzimüz

Kâmeti halka teni zerd olanı unutma
Kulagunda küpe olsun senün ey gül sözimüz

Diğer : Sarılmak va'de itmiş gerçi bir destâre agyâra
Alup nâzüklük ile anı mestâne tolandırmış

Diğer : Olıcak tîr-i belâ kavs-i kazâdan nâzil
Başını 'âşık-ı miskînün ider ser-menzil

DERVÎŞ Çelebi: İstanbullı'dur. Asl u neseble dervîş-nihâd ve pâkize-nijâd kimesnedür. Mukaddemâ dergâh-ı mu'allâ yeniçerilerinden idi. Zâtı kâbil olmagın ol yâr-ı dil-efrûz şeb ü rûz 'ulûma müdâvemet gösterüp meleke-i rasîhe peydâ kılup dânişmend olan yârân içre mülâzım olmış. Giderek otuz akçe medreseye mutasarrıf iken hüsn-i ihtiyârıyla ferâgat idüp dîvân-ı hümâyûn kitâbetine mâyil ü râgıb olmış. Elân ol ûmûr-ı 'âlîye inkıyâd üzredür. Tabî'at-ı şi'riyyesi hûb ve tarz-ı inşâsı mergûb idügine söz yok. Zîrâ ki eş'âr-ı dürer-bârı ziyâde çok vâkı' olmışdur. Bu bir nice beyt kendinün zâde-i tab'ı olmagın sebt olundı. Nazar-bâz olan ehl-i dil-i yârâna garaz 'arz olunmakdur ki vasf-ı hâl-i dil-i nâlân u dîde-i giryândur. Gazel :

Derd ile hûnâb hem bî-h˘âbdur gönlüm gözüm
Hicr ile nâ-yâb u hem pür-âbdur gönlüm gözüm

Bahr-ı hırmâne düşelden vâdî-i hicrândan
Garka-i girdâb u pür-seyl-âbdur gönlüm gözüm

Akıdur sîm-i sirişküm çihre-i zer-gûndan
Gûyiyâ tîz âb ya sîm-âbdur gönlüm gözüm

Bâg-ı kûyun devr idüp nâlân olup yaşlar döker
Sanasın dolab ya mîzâbdur gönlüm gözüm

DU'ÂYÎ: Hamid İli sancagındandur. Vâlid-i büzürg-vârı erbâb-ı timârdandur. 'Âlem-i şebâbda her fenden behreyâb olup pây-i taht-ı şâh-ı cihânı özleyüp İslâmbol'a gelüp ehl-i dîvân içre makbûl olup ol diyârda makam tutup cem'iyyet-i hâtır ile ârâm kılup hıdemât-ı sâhibân-ı 'izz ü ihtişâma ikdâm gösterüp agır ze'âmet ile kâm-bîn ve kânûn-dân-ı güzîn olup dergâh-ı 'âlî çavuşları silkine münselik olmışlar. Hadd-ı zâtında merd-i suhen-güzâr ve a'yân u akrân içre nâmdâr-ı hûb-şi'âr olmagla mezkûr çavuşlar zümresine du'âcı nasb olup binâen 'alâ hazâ ol yâr-ı bî-hemtâ Du'âyî tahallüs ihtiyâr idüp meşhûr-ı ehl-i nigâr olmışdur. Tabî'at-ı şi'riyyesi nezâket ve sözden hâli olmamagın ekser-i nazmı 'uşşâk-ı zârun hasb-i hâlidür. Bu bir nice matla' u beyt anundur. Nazm :

Zebânumdan çıkar ansız bir âteş câna kâr eyler
Ne bildüm cevr-i dil-berdür ne bildüm rûzgâr eyler

Diğer : Nâle-i ‘uşşâkı gûş eyler terahhum eylemez
Gönli ol miskîn dilün yâ Rabbi mermerden midür

Diğer : Yine etrâf-ı hüsnünde misâl-i bî-misâlün var
Gülistânun kenârında şebistân-ı hayâlün var

Diğer : Kaddün göreli mekteb-i gülşende turup serv
Salınmagı ta’lim ider etfâle nihâli

DERÛNÎ: Magnisa’dandur. Erbâb-ı sâz ü tarâb zümresindendür. Şâh-zâde-i cevân-baht-ı kâmrânun bârgâh-ı âsmân-ı âsitânelerinde rûz u şeb ‘ayş u nûş ile şâd-mân kimsedür. Sazlarda kopuza mümâreseti dil-pezîr ve nakş u türki tasnifinde bî-nazîr ve pesendîde-i büzürg ü kûçek ya’nî pîr ü cevân ve ser-âmed-i muganniyân-ı devrândur. Zihn-i pâki tarab-engîz ü mesel-âmîzdür. Bir mertebede ki Bahâriyye diyü gemiciler ıstılâhâtın cem’ idüp gülbîn-i gülistân-ı hüner ve nihâl-i bostân-ı heft-kişver olan şâh-zâde-i bahr u berrün a’nî Sultân Selîm Hân-ı dilâverün evsâf-ı pâkinde elfâz-ı sâf ile bir kasîde-i âbdâr mânend-i nihâl-i mîvedâr neşv ü nemâ buldurmış meşhûr-ı rûzgâr ve makbûl-i dil-i ebrâr olmışdur. Bu bir kaç beyt kasîde-i mezkûrdan nakş u nigâr oldı. Nazm :

Eşk-i çeşmüm gibi etrâf-ı gülistanda akan
Dûd-ı âhum durur ol kulle-i kuhsâre çıkan

Kıbleden dögdi esüp bâd-ı nesîm-i kudret
Başladı itdi temevvüc yine deryâ-yı çemen

Câ-be-câ yelken açup çıkdı açıldı ezhâr
Sanki deryâ-yı sefîd oldı fezâ-yı gülşen

Katına dakdı ayagına çenârun cûlar
Sebze-zâr-ı çemeni forsa gibi sandı gören

Çıkdı tîgın çeküben gâzi donanmacı gibi
Dil getürdi nazar-ı şâh-ı bahâra sûsen

Gül-i ter çünki re’is oldı kamu ezhâra
Dakdı yanına anun hançer-i dil-dûz-ı diken

Serv bir hûb direk dikdi turup anda revân
Yâsemenler anun etrâfına bagladı resen

Gönlüne çıkdı meger düşmene tuş oldı gözi
Âşiyânında ider bülbüli gördüm şiven

Bizi çignetdiye çignetdi hevâ-yı kaddün

Karaya atdı gam-ı zülfün ile keştî-i ten

DERÛNÎ: ‘Abdullah oglıdur. Dergâh-ı mu’allâ yeniçerilerinden idi. Ber-mûcib-i emr-i ‘âlî diyâr-ı Bagdâd’da ehl-i timâr olan sipâha ilhak olup deftere kayd olmış sene ihdâ hamsinde. Egerçi nefsinde dervîş-nijâd ve bî-kayd u nâ-murâd kimse idi. Ol zamânda Bagdâd şu’ârası Mevlânâ Fuzûlî ve Mevlânâ Şemsî’ye irişüp zamîr-i rûşen ve tab’-ı cebînini gün gibi cilâladup her nesneyi istifâde idüp dâimâ nezâyir dimeden hâlî olmaz idi. Feemmâ rûz u şeb zebân-ı Fârisî mümâresetine sâlik ve bir mikdâr tekellümine mâlik olmuş idi. Sene tis’â ve sittîn ve tis’â mi’ede fevt oldı. Eş’âr-ı dürer-bârı ‘anber-âmîz ve kalem-i müşk-bîzle dil-âvîz idi. Cümlesinden bir matla’ sebt olundı. Matla’ :

Bir ‘arak-çin tolu miske dime gîsûdur bu
Dil-i sevdâ-zedenün başına kaygudur bu

DERÛNÎ: Vardar Yenicesi’nden ehl-i kalem zümresinden ve bu devrün zurafâ ve şu’ârâsındandur. Bi’t-tab’ dervîş-meşreb ve pâk-mezheb kimesnedür ve Hayretî’nün birâderi olan Sîne-çâk’ün bî-bâk perverdelerindendür. Hâlâ rûz u şeb cânib-i nazma derûn-ı dilden mâyil ve Fürs bilmede yârân-ı Fârisîdan gibi kâmildür. Tabî’at-ı nazmiyyesi nîkdür bed degül. Bu bir nice beyt anundur. Nazm :

Ger bileydün kıymetin ol müşk-bû sünbüllerün
Âteş üstine salar mıydun siyeh kâküllerün

Diğer : ‘Işkun sipâhına olalı dil konak yiri
Dâg-ı gamun tenümde olupdur ocak yiri

Terk itse mâl ü mülki Derûnî ‘aceb degül
Külhanda dahi bulmıya mı bir yatak yiri

Mezkûr zamân ile bir cevân-ı nâ-mihribâna ‘âşık-ı nâ-tüvân iken bir meclisde şeytan lakabla şöhret bulmış bir rakîb-i dîv-sîret dil-berine bâde-i nâb sundukda ‘alâ-vechi’l-’itâb bu beyti bedîhe dimiş ol agyâr-ı zişt-kirdânun gûrlıgına Beyt

Sâkiyâ öpme rakîbün ayagın eyle şikest
Âdem oldur ki sıya kasd ile şeytân ayagın

Fî-harfi’z-zâl

ZÂTÎ: Balıkesrevî’dür. Şâ’ir-i metîn ü şîrîn-makâl ve sâhir-i sihr-âferîn ‘ilm-i nücûm ile remilden habîr ü zamîr-dân-ı bî-misâl ammâ kevkeb-i tâli’i dâim nühûsetle zevâlden ve ihtirâk-ı küsûf ü husûf-ı pür-melâlden kurtulup sa’de irmemişdür lâkin eş’âr-ı âbdârı teskîn-sâz-ı dil-i ‘âşıkân-ı sûznâk ve güftâr-ı âteş-bârı harâret-bahş-ı füsürde-i dilân-ı gamnâkdür. El-hak gurer-i mazmûn-ı meşhûn-ı rengîn ile ferîd ya’nî hallâk-ı ma’ânîdür ve dürr-i meknûn-ı gûn-â-gûn-ı semîn ile ‘Abdullah-ı Mervârîd a’nî tevâmân-ı Sayrafî ve Beyânî nîce müddet melikü’ş-şu’arâ-yı rûzgâr ve üstâd-ı şîrîn-kâr diyü nâmdâr idi. Silk-i nazma münselik olan

cevâhirün her birisi dürr-i sîr-âb iken hâl-i hayâtında cevher-yân-ı bâzâr-ı ‘itâb ve ma’ânî-dân-ı hâzır-cevâb yanında kıymeti olmadugı ecilden bu beyti hüve’l-vâkı’ diyü nass-ı katı’ gibi buyurmuşlardur. Beyt :

Şimdi eş’âruna Zâtî n’ola ragbet yog ise
Her biri sen ölicek dürr-i yetîm olsa gerek

hakkâ budur ki ol pîr-i suhenverân-ı zamân ve ol bî-nazîr-i nükte-dânân-ı cihân müsellem-i ehl-i zamândur. Hadd-ı zâtında eş’âr-ı dil-firîbi ve güftâr-ı garîbi bir mertebede pâk ü latîf ve bir derecede zarîf ü ferah-nâkdür ki ‘âşıkân-ı zamân ve ‘ârifân-ı cihân hasb-i hâl bilüp vird-i zebân idinüp subha-misâl elden düşürmezler. Bu bir kaç metâlî’-i âbdâr ol şâ’ir-i mezkûrundur mestûr olundı. Ebyât

Murg-ı zerrîn-per zümürrüd-âşiyân lü’lü’-gıdâ
Bâl açup uçmak diler her subh kûyundan yana

Diğer : Kâmetün ey bustân-ı lâ-mekân pîrâyesi
Nûrdan bir servdür düşmez zemîne sâyesi

Diğer: Seni ol at ki ey server-i hûbân götürür
Ey meded kıyma anı sürme yazuk cân götürür

Diğer : Dilber sunaydı destini devlet vireydi el
Çirkin yüzümi ana süreydüm güzel güzel

Diğer : Düşdüm nişân-ı pây-i seg-i dil-ber üstine
Ol gonce gördi didi yüzün güller üstine

Diğer : Beni kurbanun idin çalma bıçagun ganeme
Ne bilür yoluna can virmegi ol bir meleme

Diğer : Dâimâ ayaguna düşer yürür dil dost um
Ol garîbe düşdügünce merhamet kıl dost um

Diğer : Şebdîz-i hatt-ı dil-ber tozup tozup gelelden
Gülgûn-ı eşk-i ‘âşık tutup dütüp yenilmez

Diğer : Didüm ey dost rakîbi bana göster kerem it
Nâz ile ol gözümün nûrı eyitdi gözi yok

Diğer : Ey boyı serv-i sehi zülfeynün iki dâldür
Yata yata ‘ârızun âbında olmış âbnûs

Diğer : ‘İlm-i ihfâda belün agzun ile eyledi bahs
Hîç agzun belüne virmedi bir zerre vücûd

Diğer : Bakdukca yüzlerine tutarlar ellerini
Yüz tutdılar cefâya feryâd ellerinden

Diğer : ‘Adû-yı zâg elinden bir tezerv-i şîve-kâr oldum

Dahi ben şâh-bâz-ı ‘ışk olaldan bir şikâr oldum

Diğer: Şîşe-i hicr olsa yirüm n’ola mânend-i gülâb
Ey felek bir tâze ter gülden çıkardun sen beni

Diğer: Ey ‘andelib âh u figândan ne fâ’ide
Verdün kulagın eyledi âb-ı gurur berk

Mezkûrun eş’âr-ı âbdârı ziyâde bî-şümârdur bu gazel-i bî-bedel ile ihtisâr olundı. Gazel :

N’oldun inlersin felek her-câyi cânânun mı var
Her makâmı seyr ider bir mâh-ı tâbânun mı var

Benzüni ey bûstan bâd-ı hazan mı itdi zerd
Yohsa başı taşra bir serv-i hırâmânun mı var

Aglayup feryâd idersin her seher ey ‘andelib
Hâr ile hem-sâye olmış verd-i hândânun mı var

Yoluna cânum revân itsem gerek cânâ didüm
Yüzüme bin hışm ile bakdı didi cânun mı var

Zülf-i dil-ber gibi ey Zâtî perîşansın yine
Cevri bî-hadd yohsa bir yâr-ı perîşânun mı var

ZİHNÎ: Bagdâdî’dür. İsm-i şerîfi ‘Abdü’d-delîl ve hüsn-i hulkı cemîldür. Evân-ı cevânîde rûz u şeb kesb-i kemâl ve mülâzemet-i erbâb-ı câh ü celâl idüp cân u dilden hıdmet-i ashâb-ı ma’rifete yüz sürüp muhibb-i erbâb-ı fazilet geçinüp ve tâlib-i tûtîyân-ı şekeristân-ı belâgat ve bende-i bülbülân-ı gülistân-ı fasâhat olup ‘ilm-i mûsikîye müdâvemet-i küllî gösterüp edâ-yı nakş u savtda dil-pesend ü bî-nazîr ve ol ‘ilmde üstâdân-ı zamân gibi nakş-ı türkî-bend ü yâr-ı dil-pezîr ve bu devrde sazlardan kemançeye mümâreset kılup pesend-i büzürg ü kûçek ve makbûl-i tabâyi’-i sûznâk-ı ‘uşşâk ve pişrev-i merdüm-i Hicâz u ‘Irak olmagın her kıldan çalar sâzende kısmından nagâmât-ı dil-keş ile gamzedâ-yı dil-i gamgîn ve ferah-bahş-ı kalb-i hazîn ve üslûb-ı eş’ârda tab’ı ma’nâ-yı latîfe kâdir ve tarz-ı inşâda zihni kelimât-ı selîs ile münşi-i sâhirdür ve hemîşe gülşen-i ‘âlemde bülbül-i hezâr-destân gibi zebân-âver ü ‘âşık-pîşe ve hûb-endîşe oldugına eş’âr-ı sûznâki delîl ve şâhid-i ma’nâ-yı bikri zîver-i hâs ile ziyâde suheni cemîldür. Hakkâ ki musâhabet-i tarab-engîzle meclis-ârâ ve nikât-ı letâyif-âmîzle sâhib-edâ kimesnedür. Bir kaç beyt anlarundur yazıldı. Nazm :

Mürîd-i dergeh-i meyhâneem mey dest-gîrim midür
Sürâhî pîr-i pür-keyfiyyet-i rûşen-zamîr midür

Diğer: Gelseler dâde bulanlar gam-ı hicrünle memât
Tenk ol küşte-i bî-dâduna sahn-ı ‘arasât

Diğer: ‘Uşşâka sâz-kâr degüldür hevâ-yı bâg
Kûy-i belâdur anlara ser-menzil-i ferâg

Diğer: Yâdunla çekdigüm degül âh-ı şerer-feşân
Kurdum şeh-i hayâlüne zer-dûz bir otag

ZİHNÎ Beg: Mevlid-i latîfi Galata ve nâm-ı şerîfi Bâlî Çelebi dimekle ma'rûf ve ahlâk-ı pesendîde ile mevsûfdur. Sultân-ı Kîtî-penâh ve Hakan-ı Cem-sipâh ya'nî şâh-zâde-i İrân u Turân hazret-i Sultân Selîm Hân'un âsitân-ı felek-bârgâhında müteferrikadandur. Amedd-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki müşârünileyh şeh-zâde-i Süleymân Han'un in'am u 'âmına mazhar düşüp matbah-ı emânetiyle sâhib-'izz ü fer kimesnedür. ve hadd-ı zâtında cevdet-i tab' ile meşhûr ve safvet-i zihn ile efvâhda mezkûr ve zât-ı pâki envâ'-ı ma'ârifle müzeyyen ve gün gibi mübeyyen olmagın zebân-ı Fürs'den behremend ve mu'ammâ ve 'aruz bilmeden fâ'ide-mend ve hâtır-ı 'âtırı cânib-i şi're mâyil ve gazel ü kasîdede edâ-yı nâzük ile pesendîde-i emâsildür. Bu bir nice matla' u beyt anundur sebt olundı. Nazm :

Mihr-i münîri benzedüp ey meh cebînüne
Çarh-ı berîn disem yiridür şeh-nîşînüne

Diğer : Yok gibi mezâkun yine ey sûfi-i bî-hûş
Acı didün içdükce bize geldi bu mey hoş

Diğer: Şâh-ı gamun ki lâle-sıfat dilde dâgı var
Hûn-ı cigerle besleme nîce çerâgı var

Kûyunda gerçi 'âşıkun ey gül hezâr var
Efgân ider benüm gibi yokdur hezâr-vâr

Diğer : Gamzen hadengi gerçi ki bagrum deler geçer
Mecrûh-ı kalbi hancerün ammâ deler geçer

Agyâr-ı kîne-h˘âh geçer ise beni sabâ
İnanma sevdigüm seni zîrâ sever geçer

Diğer : Pîr-i mugâna gel bana bir kaç içür diyü
Sûfi 'asâsını tuttı virdi rızâ ile

ZÜNNÛN: Şam'dandur. Rûz ü şeb şehr-i mezbûra gelen erbâb-ı 'ulûm ve dem-be-dem şu'âra-yı 'Arab ü 'Acem ü Rûm ile ihtilât idüp ve her bir dilün edâsına irtibât virüp üç zebân ile tab'ı nazma şâmil ve âvâz-ı hazîni mergûb ve tarzı hûb olmagın nagâmât-ı dil-küşâ ve terennümât-ı rûh-efzâ ile bu devr içre 'ilm-i edvâre habîr ve nakş u savt u türkî baglamada bî-nazîr ve hadd-ı zâtında dervîş-sîret ü âdemî-hılkat oldugı ecilden Sultânü'l-'ârifîn-i rûzgâr ve muktedâ-yı din-ârâ-yı Ahmed-i Muhtâr a'nî Hazret-i Mevlânâ Hudâvendigâr'un tarîkına sâlik fukara içre **El-fakru fahrî**[263] esrârına mâlik olmış. Müddet-i medîddür ki ol dergâh-ı behişt-bârgâhun câmi'-i latîfinde ve türbe-i şerîfinde h˘ânendedür. Bu eş'âr anundur beyân olınur. Ebyât

[263] Fakirlik övüncümdür (Hadis) El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Beyrut, 1352, C.II, s.87

Hattî ki ber ân ‘ârız-ı mehveş şod mestûr
Sübhâne kadîr cem’u’z-zulmeti ve’n-nûr [264]

Edirlî er-râhe ve eskınî elâ yâ eyyuhe’s-sâkî
Erihnî ‘an hevânî ve eskınî min hamreti’l-bâkî [265]

Kıt’a : Vâdî-i ‘ışk içinde bî-ser ü pâ
Bende-i hâk-i pâ-yi Mevlânâ

Zülf-i hûbânla olan meftûn
Mest ü mecnûn Mevlevî Zünnûn

ZİHNÎ: Burûsevî’dür. Mumcı-zâde Bâlî Çelebi dimekle meşhûr ve beyne’l-kuzât ‘adl ile efvâhda mezkûr ve zihn-i pâki letâyif-i latîf ile müzeyyen ve tab’-ı safâ-bahşı gün gibi rûşen ü mübeyyen ve zarâyif-i dil-pesend ile meclis-ârâ ve musâhabeti edâ-yı bülend ile şi’rinden a’lâdur. Beher hâl bu matla’-ı rindâne ol ferzâne-i zamâne eş’ârındandur. Matla’ :

Câm-ı ‘ayşum yire çaldun hâke yeksân eyledün
N’itdün ey sâkî-i devrân göz göre kan eyledün

Fî harfi’r-râ

RAHMÎ Çelebi: Bursalı’dur. Mülâzımîn zümresinden zamânla İskender Çelebi’nün meclisine irişen zurafâ-yı cihândan düşvâ-yı şîrîn-zebândandur. Tab’-ı mustakîmi ve zihn-i selîmi nazma mâyil ve esnâf-ı şi’re üstâd-ı kâmil kimesnedür. El-hak şâ’ir-i zarîf ve nedîm-i latîf ve hemîşe şu’arâ-yı rûzgârdan ve ‘urafâ-yı ‘âlî-mikdârdan ra’nâlıkla mümtâz ve a’lâlıkla ser-efrâz ve her gün gûn-â-gûn ve reng-â-renk libâslar ile ârâste ve envâ’-ı zîb ü zînetle pîrâste ve teshîr-i ebkâr-ı ma’ânî itmede sâhir ve her vechile aksâm-ı şi’re kâdir ‘ale’l-husûs vâdî-i mesnevîde peyrev-i Hilâlî olup **Şâh u Gedâ** rakam itmiş ve tarz-ı gazelde tevâmân-ı Hayâlî ve üslûb-ı kasîdede mânend-i İsma’îl-i Isfahânî belki Rûm’da Selmân-ı sâni olup taklîd-i şu’ârâ-yı ‘Acem kılmış. El-hâsıl bu devrde rûzgâr-ı bed-girdâr-ı keç-reftârdan tarîkında berhûrdâr olmayan erbâb-ı ma’rifetdendür. Ol bülbül-i gülşen-i suhen ve tûtî-i şeker-şikenün eş’ârı bî-hadd ve güftârı lâ-yu’addur. Cümlesi meşhûr-ı âfâk ve hasb-i hâl-i dil-i ‘uşşâk-ı pür-iştiyâk vâkı’ olmışdur. Bu gazel anundur. Gazel :

Ne kanlar dökdügün ‘arz itse çeşmüm yâre âl anlar
Tenüm gamdan hilâle döndi dirsem bir hayâl anlar

Hadîs-i ‘ışkı benden sor ne bilsün zâhid-i nâdân
Rümûzun bu mu’ammânun mücerred ehl-i hâl anlar

Fenâ bezminde cem keyfiyyetin câm-ı mahabbetden
Harâbâta düşüp şûrîde hâl olan ricâl anlar

[264] O ay gibi yanağı örten ayva tüyleri... Sübhanallah! Karanlıkla ışık bir araya gelmiş
[265] Ey saki beni şarapla sula, beni bu sevdadan rahata ulaştır, arta kalan şarapla sula

Vücûd-ı vâcibün mâhiyyetin idrâk iden ‘ârif
Hakîkatde zuhûr-ı mümkinâtı hep zılâl anlar

Gözüm merdümlerinün ‘aksi düşmişdür letâfetden
Ruhun mir’âtına nâzır olanlar anı hâl anlar

Belâ bezminde zâr olsa ‘aceb mi çeng ü ney-âsâ
Kanı bir merd-i kâbil bu cihânda kîl ü kâl anlar

Suhen bezminde Câmî’dür bilin keyfiyyet-i ‘âlem
Hayâlât-ı kelâmum Rahmî’yâ ancak Kemâl anlar

Bu bir kaç matla’ dahi anun zâde-i tab’-ı güher-sencidür bu evrâkda sebt olundı. Ebyât :

Tâc eylemiş meded o şehün hâk-i râhını
Mâhun başına oldurayın şeb-külâhını

Diğer: Tîg-ı mihnetden ki sînem zahm-nâk olmış yatur
Hâkdür seylâb-ı gamdan çâk çâk olmış yatur

Diğer: Cânâneyi cân görmege kasr-ı tene geldi
Göz merdümi seyrâna anı revzene geldi

Diğer : Temennâ-yı visâl itmek degüldür hûb sevmekden
Garaz bir hatt-ı rûhânî durur mahbûb sevmekden

Diğer : Bahâr oldı açıldı gonce-lebler sahn-ı gülzâre
Güle yir yok meger yapışdıram penbeyle divâre

Diğer : Vücûdum dâg-ı hûnînümle gûyâ gül nihâlidür
Ham olmış bâr-ı gamdan kâmetüm bir serv dalıdur

Diğer : Verd-i rûyun bana bir âl itdi âlin bilmedüm
Kaşlarun kaddüm hilâl itdi hayâlin bilmedüm

RIZÂYÎ Efendi: Filibevî’dür. Asl u neseble memdûh-ı cumhûr ve zebân-ı pîr ü cevânda Baba Çelebi diyü mezkûr ü meşhûrdur. Sâbıkan levh-i hâtırı nükûş-ı mâsivâdan sâde olmagın ârzû-yı tarîk-ı Nakşibendî kılup maksûd-ı uhrevî içün fakr ü fenâ semtine sâlik iken ber-muktezâ-yı zamâne murâdât-ı dünyevîye mâlik olmış. Zîrâ ki pâdişâhımızun umûr-ı ‘âlîyyesine vezîr-i a’zam olan Rüstem Paşa’nun h˘âcesi olmış idi hakka budur ki fünûn-ı ma’ârifle zâtı kâmil ve ebnâ-yı zamân u ıhvân-ı cihân içre ebu’l-fezâyil diyü şöhret-i tâm bulup hûb nâm olmış. Bu bir iki beyt ol yâr-ı nîk-encâmundur. Beyt :

Kaşlarunla nâme-i hüsnün ‘aceb ‘ünvânı var
Saltanat menşûrıdur tugrâ-yı ‘âlî-şânı var

Diğer : Kaşun nişânı mühr-i Süleymân girih girih

Oldı berât-ı hüsnüne ‘unvân girih girih

RAHÎMÎ Beg: Kütâhiye’dendür. Zât-ı melek-hısâli fünûn-ı ma’ârife mâlik ve vâdî-i şi’re rahş-ı tab’ı sâlik ve aksâm-ı nazm ü nesre kâdir ve her birinde mâhirdür. Şâh-zâde-i ‘âlî-himmetün eyyâm-ı sa’âdetinde ve devâm-ı devletinde bin i’zâz ile alay beyi olup agır ze’âmete mutasarrıfdur. Geregi gibi âdâb-ı sohbete vâkıf olmagın sa’âdetle hem-nîşîn olan şâh-zâde-i rûy-i zemînün a’nî Sultân Selîm Hân-ı güzînün meclis-i cennet-misâline irişüp ol bâb-ı murâd-bahşdan ber-murâd olup hoş -hâldür ve hadd-ı zâtında hoş sohbet ü meclis-ârâ ve vâdî-i nazmda semend-i himmeti a’lâ ve eş’âr-ı dil-pesendi pür-mesel ve edâ-yı bülendi makbûl ü bî-bedeldür. El-kıssa ma’ârif-i cüz’î ve küllîden behremend ve ebyât-ı zîbâsı makbûl-i yârân-ı hûşmenddür. Cümlesinden bir nice matla’-ı mihr-engîz kalem-i müşk-rîzle sebt olundı. Nazm :

Sâf kıl can gözgüsün sûfî ruh-ı zîbâya bak
Gör ne şekl izhâr ider ol sûret-i ra’nâya bak

Diğer : Sabâya çîn-i zülfün eylesen pür çîn-i sihr peydâ
İder ta Çîn ü Maçîne varınca müşk-i ter peydâ

Diğer : Dil miyânun ârzûlar can lebün eyler ümmîd
Âh kim maksûd nâ-peydâ vü maksad nâ-bedîd

Diğer : Çeşme-i dilden akar kanlu sirişküm su gibi
Dem-be-dem turmaz bulanur bir delü kanlu gibi

Diğer : Gubâr-ı hattun esrârını hayrân olmayan bilmez
Mezâk-ı nutk-ı la’lün hem-dem-i cân olmayan bilmez

Diğer : Çehrene olalı kuzgun müşteri ey yâr-ı şem’
Mihr-i ‘âlem-tâbe germiyyet satar her bâr şem’

Şâm ü magrib Hind anundur zulmete varınca tâ
‘Âleme hükm itdi şevkünle Sikender-vâr şem’

Diğer : Bu gice gün yüzünden aldı mı eyâ ziyâ meş’al
Çerâg-ı mâha şevk ‘arz itdi germ olup şehâ meş’al

Eş’âr-ı mütekaddimînde bunun gibi nesneyi câ’iz görmüşlerdür. Bu gazel-i pür-mesel ol şâ’ir-i bî-bedelündür. Gazel :

Zülfünle gamze bend ider oldı ugrılayın
Miskin dil mi kaldı bu sevdâ eyin beyin

Benzerse subh-ı hüsne ya haddün mehâsine
‘Asr içre dirse n’ola güneş eyle böyleyin

Cân mâcerâ-yı hicrün ile hem-dem olalı

Gönlüm ile gözüm ortasına düşdi mâ-beyin

'Işkun hevâsı ile geh aglar geh inlerin
Nem var benüm eser senün ortada ben neyin

Ben mübtelâyı hasret iden seyr-i hüsnüne
Eyülük yüzüni göremesin yavuzun eyin

'Uşşâk-ı bî-nevâya o şeh nâza başladı
Toldurdı her makâmı yine âhun n'eyleyin

Sultân-ı mülk-i ma'rifetüm ben Rahîmi'yâ
Ammâ Selîm-i şâh-ı suhendâna bendeyin

Diğer : Vâkıf-ı esrâr-ı gaybîdür lebün candur diyen
Mûşikâf ancak dehânun genc-i pinhandur diyen

RİYÂZÎ-İ Üskübî : Zümre-i mülâzimînden iken fevt olmış. Evsâfın işitdigümüz şu'arâdandur. Bâ-vücûd ki maksad-ı maksûdına irüp ber-murâd olmadın dâimâ handân ü şâdân ve her an 'ayş ü nûşa mu'tâd imiş. Bi't-tab' hoş-fehm ü hûb-sohbet ve kelimât-ı şebistân-ı hayâl semtinde muhayyel ve ebyâtı îhâm-ı tâm ile ser-â-ser pür-mesel ve şu'arâ mâbeyninde letâyifi meşhûr ve zurafâ yanında zarâyifi mezkûr bir mertebede ki cümle-i latîfeleri vird-i zebân-ı nüdemâ-yı cihân ve pesendîde-i pîr ü cevândur. Birisi budur ki latîfe dirler ki bir gün hamâma vardum gördüm hamamcı turmayup âdem soyar ve nâtur buldugı başmagı siler ve dellak fûtâ sıkar ve müşteri tas çalar gördüm bir alay sarık alup yüriyivirdüm. Bu latîfesi ihâm-ı tâm olmagın pesend-i zurafâ-yı eyyâm olmışdur. Müşârünileyh zebân-ı Fârisî'ye şöyle cidd ü cehd kılmış ki diyâr-ı Rûm'un her merzbûmunda makbûl-i hâs u 'âmdur. Hayfâ ki zât-ı şerîfi ve nâm-ı latîfi rind-i lâubâli oldugı ecilden halk içinde perîşân-mezheb ve peyrev-i erbâb-ı meşreb diyü meşhûr ü mezkûrdur. Binâen 'alâ-zâlik ol zamânda Rûm İli kâdî 'askeri olan Çivi-zâde Efendi mevlânâ-yı mezkûre hîn-i mülâzemetde 'alâ-vechi'l-'itâb senünçün Riyâzî kâfirdür dirler. Sana nice mansıb virelüm diyicek mukâbelesinde Sultânum siz bir kâfir kâdîlıgı ihsan eylen diyü cevâb virür. Bu latîfe sebebiyle kâdî olur. Beher hâl bu bir kaç beyt-i bî-misâl ol şâ'ir-i perîşân me'âlündür sebt oldı. Nazm :

Sâkin deşt-i belâ yirini mesken mi sanur
Rehrev-i 'ışk o vâdîleri me'men mi sanur

Diyicek hancerüne düşerin ey dost senün
Atdı âgâz-ı 'itâbe beni düşmen mi sanur

Eyledi mest bizi bâde-i hum-ı lâhût
Müdde'î 'âlem-i lâhûtdaki den mi sanur(?)

Diğer : 'Arûs-ı nev dirilme ey felek zâl-i kühensin sen
Nice dâmâda kendin râm kılmış pîre-zensin sen

Derûnun ey hum-ı mey sâf herkes zevk ider senden
'Aceb bilsem nedendür tıynet-i pâkün nedensin sen

Diğer: Diyeli hâl-i 'ızârun fitne fenninde begüz
Komadı ben 'âşık-ı dil-hastede cânâ benüz

Bahr-ı şi'ri âb-ı lutfa gark iden kimdür disen
Dürr-i yemm-i ma'rifet şâhâ Riyâzî bendenüz

RÛHÎ: Bagdâdî'dür ammâ asl-ı pâk-nihâdı ve neseb-i ferruh-nijâdı Rûmî'dür. Zîrâ ki vâlid-i ekremi sâbıkan merhûm Sultân Süleymân zamânında vilâyet-i Bagdâd'a beglerbegi olan Ayas Paşa'nun bendelerinden olup Bagdâd'da gönüllü bölügüne geçüp te'ehhül itmişler. Mezkûr Rûhî Bagdâd'da vücûda gelmegin Bagdâdî yâd olundı. Nâm-ı vâcibü'l-ihtirâmı 'Osmân ve zât-ı huceste-kirâmı pesend-i yârân ve zihn-i mustakîmi çâlâk ve kadd-i bülendi letâfet gülşeninün nâzük-nihâli ve rûy-i ferah-bahşı ma'rifet gülzârınun gül-i âli ve gülistân-ı nazmda tab'-ı nüktedânı gonce gibi zîver-i hüner ile ârâste ve bustân-ı ma'rifetde vücûd-ı latîf-i zarîfi ma'lûmât ile pîrâstedür. Rûz u şeb tetebbû'-ı eş'âr-ı şu'arâ-yı nâmdâr ve dem-be-dem peyrev-i fusahâ-yı suhen-güzâr olup yârân-ı suhen-güster ile hem-dem-i tûtî-i şîrîn-dem olup her vechile gazel dimek tab'-ı pâkine müsellem ve tabî'at-ı şi'riyyesi hûb ve ebyât-ı nâzügi mergûbdur. Ekser bu diyâra gelen dervîşân u şâ'irân-ı dil-rişân ile eş'âr-ı dürer-bâr ve nazm-ı belâgat-disâr dimege meşgûl ve erbâb-ı kemâl içre söyledügi eş'âr makbûldür. Bu bir nice beyt ve gazel-i âbdâr anlarundur tahrîr oldı. Gazel :

Beni aşûfte kılan kâkül-i 'anber-bûdur
Getüren başuma sevdâ ol iki gîsûdur

N'ideyin baglasalar turmaz idüm 'âlemde
Beni bend eyleyen ol turra-i 'anber-bûdur

Sînede yârelerümle bir olup gönlüm arar
Nâvek-i gamzesi hakkâ ki 'aceb dil-cûdur

Bakmazuz kuhl-i Sıfâhâne tolu cevher ise
Dostum hâk-i rehünle gözümüz memlûdur

Şânelerken saçını üstine bir mû düşmüş
Rûhi'yâ sanma miyandur görinen bir mûdur

Diğer : Gül dem-â-dem açılup olsa n'ola tâze vü ter
Bâgda bir dem anun gitmez elinden senger

Diğer : Cigerün yâreledi tîg-ı gam âh eylemedün
Âferîn ey dil-i nâlan var imiş sende yürek

Diğer: Rişte-i dil şu kadar pür-girih olmışdur kim
Girihin açmaga yok çâre meger pârelene

Diğer : Mâyilüz duhter-i rez sohbetine girmez ele
Sâkiyâ hû çekelüm şâyed ayag ile gele

Diğer : Mahabbet meclisinde sîne bir pür-sûz micmerdür
Anun üstündeki dâg-ı siyehler kurs-ı ‘anberdür

Diğer : O sayd-efken bu gün meydân-ı ‘ışkun dil-sitânıdur
Elinde bâz sanman ben za’îfün kuşca cânıdur

Diğer : ‘Aks-i sîb-i zekânun birle bu çeşm-i bînâ
Benzer ol şîşeye kim ola içinde elmâ

RUMÛZÎ Çelebi: Rûm İli’nde Tırhala yanından asl ile Seyyid-i ercmend ve dânişmend-i hûşmend zümresindendür. ‘Ulûm-ı zâhire ve bâtıneden âgâh u fâ’idemend ‘Acem-zâde dimekle meşhûr ve kemâl-i ma’rifetle efvâhda mezkûrdur. Fünûn-ı ma’ârifle ser-âmed-i akrân ve ma’lûmât-ı kesîre ile makbûl-i ‘ulemâ-yı devrân ve şi’r anlamada müsellem-i zamândur. El-hak hoş -sohbet ü tîz-fehm ve nîkû-güftâr ve kıssa-perdâz ve nükte-güzâr ve mübâhase-i ‘ilmiyyede zebân-âver-i cihân u bî-bâk ve zebân-ı Fârisî’de hayl-i cüst ü çâlâk ve tarz-ı inşâda geregi gibi mükemmil ü kâmil ve her bir fende bî-nazîr-i emâsil ve her vadîde bir nesne hâsıl itmiş kimesnedür. Eş’ârı sûznâk ve gıll ü gışdan pâkdür egerçi tabî’at-ı şi’riyyesi batîdür feemmâ musâhabet-i dil-pezîri pesendîde-i yârân ve makbûl-i tabâyi’-i ehl-i ‘irfândur. Bu bir kaç beyt ü matla’ anundur. Nazm:

Ne cevherdür ayagı tozunı ben bî-basardan sor
Ne hod nergis gibi ‘âlemde bir ehl-i nazardan sor

Diğer : Kulunun bir başı var nesnesi yok sana yarar
Ol dahi câ’iz ise yoluna olsun yekser

Görinürse n’ola her kimseye bir sûret ile
Sâde dildür sanemâ âyîne-i hoş -manzar

Müşk-i ter deşt-i Hıtâ içre perîşânundur
Pâdişâhum ayagun tozı degül mi ‘anber

Yâr yanında yüzi suyı ile oldugı içün
Ey Rümûzî yüregümde yir idüpdür hançer

Diğer : Fasl-ı güldür yine bülbül gibi feryâd idelüm
Bir fasl-ı ‘ayş ü safâ bezmini bünyâd idelüm

Yolını gösterelüm ister isen meykedenün
Sûfiyâ gel seni bu ma’nâya irşâd idelüm

Diğer : Ol hat-ı nevreste gird-’ârız-ı pür-tâbda
Sebze-i nev-hîzdür bitmiş kenâr-ı âbda

Diğer : Libâs-ı âl giymişsün bu gün meydâne girmişsin
Güzellik varına benzer ki zâlim kana girmişsin

RÛHÎ Çelebi: Kuzât-ı hûb-sıfât zümresindendür. İsm-i mehmedet-şi'ârı Mahmûd nefs-i Gelibolı vücûd-ı pür-cûdlarına mevlüd olup Sultân-ı müdekkıkîn ve hâkân-ı muhakkıkîn **Muhammediye** sâhibi Yazıcıoglı mahallesinden olup peder-i büzürgvâr-ı huceste-etvârları pâdişâh-ı rûzgârun kadırga re'îslerinden Davud Re'îs dimekle iştihâr bulmuşlar. Sâbıku'z-zikr 'âlem-i tufûliyyetde merhûm babalarıyla menâzil-i erbâb-ı 'ukûl olan İstanbul'a gelüp bi'l-'izz ü ve'l-asl dimeyüp fünûn-ı 'ilme iştîgâl gösterüp mevâlî-i 'izâm ve ehâlî-i kirâmdan nîcesinün hıdmetlerinde olup kaç yıl 'ulemâ-yı kibâr ve fuzalâ-yı 'âlî-tebâre irişüp 'ale'l-husûs Kâmî Efendi hazretlerinün dânişmend-i hûşmendi olmışlar. Ba'dehu vâlî-i Mısr olan fâzıl-ı devr-i zamân kâmil-i hükemâ-yı cihân a'nî Nişâncı-zâde Ahmed Efendi'den mülâzım olup tedrîsden otuz akçe medreseye vâsıl oldukdan sonra 'âlim-i hikmet-nümâ kazâ semtine sâlik olup kutbü'l-'ârifîn ve âbdâlü'l-kâşifîn ve reh-nümâ-yı gâib ü hâzır Hazret-i Şeyh 'Abdülkâdir'ün rahmetullahı 'aleyh mahabbet-i rûh-efzâsı cân u dilinde muhkem-i safâ-güster olmagın dâ'imâ zevk-i tarâb-nümâyla mânend-i bülbül-i gûyâ olup Rûm İlleri'ne niyâbet itmege giderken yolları Ezüne'ye ugrayup sâbıkan magfûr Nişâncı-zâde Efendi dânişmendlıgından ferâgat iden Şeyh Mahmûd Efendi hazretlerine mülâkat-ı ferruh-sâ'ât müyesser olup 'izz ü hûbûr huzûr bulup **Tuhfetü'l-'Uşşâk** nâm bir risâle inşa idüp itmâmına küllî ihtimâm itmişler. Bir vechile şeyh-i ferhunde-akdâmı bir müsebba'-ı kirâmı ile nazm-ı pür-nizâm erkâm kılmışlar. Merreten ba'de uhrâ ol yâr-ı bî-hemtâ cezebât-ı şeyh-i müşkil-küşâ ile vilâyet-i Bagdâd'a kazâ-yı cevâreze râzı olup 'adâlet-nümâ kâdîlıgla âsitân-ı 'arş-âşiyân-ı müteberrike şeyh-i 'âlî-nijâdda yüz sürmek nasîb oldukda bu bende ile mülâkat idüp eş'âr-ı dürer-bârların ve münşeât-ı gurer-nisârlarını güş-vâr-ı dil-i bîdâr itmişdür. El-hak musâhabeti bâde-i dil-küşâ gibi bî-gışş ve letâyif-i tarab-efzâsı dilkeş ve sohbeti dil-küşâ bu bir nîce ebyât-ı muhakkıkâne ve nazm-ı 'âşıkânesindendür kalem-i dü zebâna gelüp bu evrâkda tahrîr ü tastîr olundı. Nazm :

'Ömr âhir oldı cevr-i firâvan dükenmedi
Öldüm gamıyla gussa-i hicran dükenmedi

Gözden hayâl-i rûy-i cevânan dükenmedi
Dilden recâ-yı vuslat-ı cânan dükenmedi

Diğer : Şeh-i 'ışkı serîr-i dilde şâh-ı kâmran gördüm
Ser-â-ser mülk-i dil hükmünde fermânın revan gördüm

Dahi mihr ü mahabbet neydügin hiç görmeden kimse
Derûn-ı dilde mihr-i rûyunı günden 'ıyân gördüm

RUMÛZÎ Çelebi: İstanbullı'dur. Ehl-i kalem zümresindendür. Sâbıkan dergâh-ı mu'allâda vâridât kitâbetine nasb olunmışdı. Ana binâen Vâridâtî Mustafâ Çelebi diyü iştihâr bulmışdur. Zîrâ ki nâm-ı şerîfi Mustafâ ve muhibb-i fukarâ kimesnedür. Âhirü'l-emr bârgâh-ı a'lâda sipâhi oglanı bölügüne geçüp diyâr-ı Mısr'da muhâsebeci oldı. Hakkâ budur ki 'ilm-i

‘Arabî’den bir mikdâr habîr ve zebân-ı Fârisî mümâresetinde misâl-i ‘Acemân-ı bî-nazîr ve tekellüminde dilîr ve mütâla’âsı dil-pezîrdür. Nazm-ı dürer-bârı **Mahzenü’l-esrâr-ı İlâhî** gibi rümûz ile memlû ve güftârı keyfiyyet-bahş-ı esrâr-ı ‘âşıkân-ı nîkû-hûdur. Ol ‘ukde-küşâ-yı her müşkil olan çâre-sâz-ı ehl-i dilün zihn-i selîmi ve tab’-ı mustakîmi semt-i mu’ammâya bir tarîkla mümâreset göstermişdür ki ta’rîfden müberrâ ve tavsîfden mu’arrâdur ve her kande bir tahlîl-i müşkil-i mu’ammâ-yı garîb olsa ki hiç kimse istihrâcına kâdir olmasa anun hâtır-ı ‘âtırına dokınup ve dîde-i dûr-bînine göründügi gibi hall idüp edâ-yı dil-firîb ile anı takrîr itdükde mütesemmi’ olanlara bî-ihtiyâr âferîn dimeden hâlî olmaz. Ol fende şöyle mâhirdür ki ‘âlemde misli nâdir ve bir ismde kırk elli mu’ammâ peydâ itmege kâdirdür ki her birisi bir gayr-ı madde ile nazm-ı cân-perver ve makbûl-i erbâb-ı hüner ola ve tevârih-i güzîde ile beyne’l-müverrihîn tâk ve yegâne-i âfâk ve ekser-i târîhleri altı tarîk ile derc olmışdur. Üç dâne mu’ammâ-yı bî-misâl şâhid-i hâl olsun diyü ketb olundı. Mu’ammâ-yı be-ism-i Sefer :

Cânı yokdur dimege zerrece ben de varayın
Bildirüpdür lebün ey meh dehene mikdârın

Bu mu’ammâ dahi hayli rindânedür. Mu’ammâ be-ism-i Kâsım

Ben rind-i harâbâtî-i rüsvâ-yı cihâne
Ey pîr-i mugân lutf idüp in’âmunı ‘âm it

Çün câm-ı sifâl-i serimi sıya bu devrân
Her pâresini revzen-i meyhâneye câm it

ve bu mu’ammâ dahi gâyetle mestâne vü fenâya nişânedür. Mu’ammâ be-ism-i Bayram

Ger be porsî k’enderîn meyhâne cây-ı mâ kucâst
Bîsütûn sakfî ki bînî hâne-i vîrân-ı mâst [266]

Eş’âr-ı ‘âşıkâne vü rindânesinden bir iki beytle ihtisâr olundı. Nazm :

‘Ar ‘arlıgına kâmetün şâhid olmaga
Yetmez mi iki ‘aynun ile iki râ kaşun

ve lehu : Derd ü gam-ı mahabbet bir kûşedür ki anda
Diller ne râhat özler gözler ne h˘âb özler

REF’Î Çelebi: İstanbul ile Edirne mâbeyninde olan Çorlı nam kasabadandur. Sadr-ı ‘ulemâ-yı ‘izâm ve fuzalâ-yı fihâm olan Mevlânâ Pervîz Sânellahu el-melikü’l-’azîz [267] hıdmetlerine irişen dânişmend kısmındandur. Hoş-tab’ u nîk-sohbet zât-ı ma’rifetle ârâste ve fünûn-ı ma’ârifle pîrâstedür. Re’y-i Ref’î’nün himmeti bülend ve tûtî gibi şekeristân-ı ma’ânîde şeker-hand ve zihn-i pâki aksâm-ı nazmdan behremend emsâl ü akrân içre mazmûn-ı belâgat-meşhûn ile kelimâ tı çün dürr-i meknûn-ı bî-misl ü bî-mânenddür. Hadd-ı zâtında dervîş-nihâd u pâk-i’tikâd kimesnedür. Bu fakîr ile mâbeynimüzde nice müddet çok münâsebet ü musâhabetimüz sebkat idüp mahabbet ü müveddetleri uhuvvet mertebesine irişmişdür. Binâen

[266] Bu meyhanede bizim yerimizin neresi olduğunu sorarsan, gördüğün sütunsuz tavan bizim viran evimizdir.
[267] Melikü'l-aziz olan Allah, onu kâim kılsın.

‘alâ-zâlik ebyât-ı dil-pezîrin ve kelimât-ı bî-nazîrin cümleten tetebbu’ idüp görmişüz ki el-hak ser-â-pâ ‘uyûbdan berî ve her biri mânend-i gül-i tarî mergûb u hûb vâkı’ olmışdur. Cümlesinden bir kaç matla’ u beyt-i âbdâr ihtisâr olınup sebt olundı. Nazm :

Gelüp geçmek dilermiş sîneden peykânı cânânun
Sakın ey zahm-ı dil zinhâr aç gözün uyar cânun

Duymadan peykânı dokınmuş meger cânânumun
Sonra açıldı gözi bu zahm-ı hûn-efşânumun

Hem-sâyesi olmak diler ol zülf-i dü-tânun
Gönli kati yüksekde uçar şimdi hümânun

Diğer : Kabagın revzeninün rûz u şeb açar kapar çeşmüm
Hayâlün sâhını kondurmaga ölçer yapar çeşmüm

Leb-i bahr-ı sirişküm üzre kasr-ı dil-küşâdur ser
İki manzardur anda rûy-i deryâya bakar çeşmüm

Diğer : Çokdan olurdum yolunda şehsüvârum hâksâr
Korkarum kim çok görür anı götürmez rûzgâr

Diğer : Tutsak yanında hâke berâber vücûdumuz
Çigner yürir bizi yine turmaz hasûdumuz

Diğer : Cânâ rakîb gerçi görünmez belâ idi
Varınca yanuna çıka geldi belâyı gör

Diğer : Alınur mıydı şehâ satduguna ‘âşıklar
Eger agyârla olmasa senün bâzârun

Diğer : Sohbete gelmekiçün itmiş idi va’de nigâr
Bilmezem gelmez ise hiç neye varur sohbet

Diğer : Gûş-ı nigâre kendözini benzedür hilâl
Billâhi lâzım olmadı mı ana gûş-mâl

Diğer : Bulunmaz degme bostanda igen mevzûn bâlâdur
Benüm ey bâgbân ol kâmeti servüm dik a’lâdur

Diğer : Harem-i hüsnine yârün diyü oldun nâzır
Urdı çeb-râst müjem merdüm-i çeşm vâfir

Nazîre li-mü’ellifihi :
Genc-i hüsnine o gün yüzlünün oldı nâzır
Akçesi olsa n’ola merdüm-i çeşmün vâfir

REY’Î: İstanbullı dânişmend tâifesindendür. Derzî-zâde dimekle ma’rûf ve hıl’at-i hüsn-i rey’i ile zâtı mevsûf ve beyne’l-akrân mütâla’âsı pâk ve müzâkeresi selîs ü dil-keş ve sûret-i hatt-ı nesh ve ta’lîkı ferah-nâk u nefîs ü bî-gış fünûn-ı şi’re kâdir ve tekellüm-i Fârisî’de

sâhirdür. Zurafâ vü şu'arâ yanında letâyifi meşhûr ve zarâfeti mezkûr olmış. Tabî'at-ı şi'riyyesi fusahâ mâbeyninde hûb ve letâfet-i musâhabeti bülegâ katında mergûbdur. Derzî-zâde 'Ulvî'nün birâderidür. Bir kaç beyt anundur.

Dil tıflı gâib oldı mahallende nâgehân
Dellâldür ki çagırup arar anı figân

Gîsûna girmeden ne çıkar şâneye 'aceb
İki de birde gönlümüze tokınur hemân

Diğer : Egerçi muktezâsı 'ışkunun şâhum gedâlıkdur
Benüm yanumda vallahi gedâlık pâdişâlıkdur

REY'Î-İ Karahisârî : Dânişmend tâifesinden ve bu devr şu'arâsındandur. Hemîşe cân u dilden ma'rifet semtine tâlib ve fazl u hüner cânibine zâtı mâyil ü râgıb ve gâyetde seri' kâtib ve musâhabeti nazmına gâlib ve zarâfeti makbûl-i erbâb-ı ma'ârif ve sanâyi'-i şi'rden âgâh ve fünûna vâkıfdur ve şu'arâ vü zurafâ içre Sarı Rey'î dimekle meşhûr ma'ânî-i reng-â-reng bulmagla efvâhda mezkûrdur. Bu bir nice matla' u makta' netâyic-i tab'ındandur. Ebyât :

Rişte gibi görinür cism-i nijâdum târe ten
Döndi za'f-ı sûzen-i müjgânun ile târe ten

Diğer : Kapundur kıble-i erbâb-ı bâb-ı Ka'be-i 'ulyâ
Hamîde kaddüm oldı ol kapuda 'urvetü'l-vüskâ

[Diğer]: Cevr ü vefâyile dili cânan yıkar yapar
Mülküni zulm ü 'adl ile sultan yıkar yapar

Diğer : Bil derûnum na'l ile dâg-ı tenümde Rey'iyâ
Söyleşür erbâb-ı remz olan göz ile kaş ile

RİF'ATÎ-İ Balıkesrevî: Dânişmend tâifesindendür. Hûb-sîret ve âdemî-hılkat kimsedür ve beyne'l-akrân mütâla'âsı rengîn ve mübâhasesi şîrîn ve tab'ı vâdî-i şi're sâlik ve zebân-ı Fârisî'de nazma mâlik geçinür ve fikr-i zu'm ile refî'î a'lâ ve nazm-ı bülendi zîbâdur. Bu beytler anlarundur. Beyt

Gam-ı 'ışket nigârâ âteş efrûzed be-cân-ı men
Zebâne mîşeved peydâ hemîşe ez dehân-ı men [268]

Diğer : Piyâle dutdı sâkî bezmümüzde pâyidâr oldı
Sebû-yı meykede geldi bizümle dest-yâr oldı

Diğer : Leb-i dildâre su gibi gönlüm
Akmasun mı dehânı dil-cûdur

[268] Ey sevgili, aşkının gamı canıma ateş salar, her zaman ağzımdan alevler çıkar.

RÛHÎ-İ Konevî: Ehl-i ‘ilm zümresindendür. Ehliyyetle ma’rûf ve ma’rifetle mevsûfdur ve hadd-ı zâtında zarîf ü suhen-güster ve eş’ârı latîf ü rûh-perverdür. Egerçi ebyâtı çokdur lâkin şöhreti çendân yokdur. Bu makta’-ı musanna’ bir tarîkla ta’miye olmış ki maksûd-ı beni âdem ve pesend-i ehl-i ‘âlemdür. Beyt :

Ol elif-kad mîm-fem bir dâl kesdi sînene
Bagruna bas sakla Rûhî sen dahi âdem gibi

RÛHÎ: Müftî-i zamânun ve server-i ‘ulemânun a’nî Ebu’s-su’ûd Efendi’nün kethüdâsı oglıdur. İsmi Mustafâ ve mevlidi İstanbul’dur. Nakkâş-ı sun’-ı bedâyi’-i sûrla sahîfe-i rûzgârda bir çihre-i zîbâ nakş u nigâr idüp şöyle tâb u tarâvet ve hüsn-i hulkla letâfet virmiş ki iklîm-i hüsnde cemâl-i zîbâsı çarh-ı çârümde güneşe dak dutar ve şehristân-ı melâhatde gurre-i ebrû-yı garrâsı gökde mâh-ı neve barmak basardı. Hayfâ ki ol hüsn ü bahâ ile Yûsuf-ı Ken’ân ve gülistân-ı hayâtun tâze fidânı ve gülzâr-ı cinânun serv-i hırâmânı nev-cevân iken şâh-ı ‘ömrinün bahârı kemâle irişüp ve nihâl-i kaddi nahl-i bâr-âver olup mîvesinden berhûrdâr olmadın sarsar-ı bâd-ı fenâ serv-i hırâmânına yol bulup ve gülşen-i hüsnünün gonce-i handânına dühûl kılup ‘ârızî güllerin füsürde vü pejmürde itdi. Ol cevân-ı nâ-murâdun ve ol şebâb-ı nîkû-nihâd her gün bir tarîkla ebyât u eş’âr dimege bâis ve her dem dürlü dürlü havâdîs zuhûruna râgıb u tâlib ve tabî’at-ı şi’riyyesi hûb ü mergûb idi. Bu bir kaç matla’-ı âbdâr anundur tahrîr olundı. Nazm :

Bendesin şâh-ı kerem itmese yâd
Elümüzden ne gelür güce ne dâd

N’ola bed-nâm-ı mahabbet olsam
Rûhi’yâ bâkî olur çün eyü ad

Diğer: Ruhun gülle berâber dutsalar incinme eldür bu
Ana böyle alınmanun ne vehmi var güzeldür bu

Diğer: Şöyle lezzet virdi söze la’l-i şekker-hâlarun
Dinlenilmez sözleri hîç tûtî-i gûyâlarun

RUSÛHÎ-İ Hamîdî: Dânişmend zümresinden rûz u şeb tâlib-i ma’rifet ve hemîşe esîr-i musâhabet kimesne idi. Egerçi ki şi’re çendân rusûhı yokdı ammâ zarâfet-i safâ-bahşı çok idi. İttifâken zurafânun birisi elinde ‘ilm-i fıkıhdan bir kitâb görür. Bu kitâb nedür diyü sual ider. Sâhib-kitâb mezkûra dir ki kitâbum ‘Arabî’dür ne sana söyler ne bana. Mezkûrları erbâb-ı ma’ârif mezelenmeden hâlî olmazlardı. Cehâletine ihtimâl virirlerdi. Beher-hâl evân-ı cevânîde ‘âlem-i fânîyi terk kılup meyl-i serây-ı câvidânî itdi. Bu bir iki eş’âr-ı âbdâr anundur takrîr ü tahrîr itdi. Nazm :

Kuş uçmasun hevâda ol hümâ-pervâzun üstinden
Çık ey âh-ı ciger-sûzum döne döne kebâb eyle

Bilüp mikdârını germ olmasun şems-i cihân-efrûz

Cemâlün pertevin göster ana ref'-i hicâb eyle

RIZÂYÎ : Bu bende-i senâ-h˘ân-ı mü'ellif-i tezkîrenün büyük birâderidür. Tab'-ı şûhı mâyil-i nazm olmagın cân u dilden tâlib-i musâhabet-i zurafâ ve şu'arâ olup ol hevâ ile terk-i diyâr idüp evkâtın gâh ticârete ve gâh san'ate nasb kıldı. Sene selâse ve sittîn ve tis'â mi'ede müteveccih-i ravza-i berîn ve meyl-i zîr-i zemîn kıldı. Hadd-ı zâtında hoş -sohbet ü hûb-sîret pâkize-tıynet ve pâk-güftâr ile meclis-ârâ ve tarz-ı mu'ammâda 'ukde-küşâ ve gazeliyyâtı bî-misl ü bî-hemtâ ve pesend-i şu'arâ-yı sâhib-edâdur. Bu bir kaç Fârisî ve Türkî matla' u beyt anundur. Ebyât

Eşk-i hûnîn-i çeşm sûret-i bâz râ hengâme îst
Enderân hengâme her yek-be-yek gülgun câme îst [269]

Her zamân rûy-ı tu ey şûh be-sû-yı digerest
Hemçû âyîne ki her lahza berûy-ı digerest [270]

Diğer : Tolu gezsün sâkiyâ câm-ı şarâb eglenmesün
Bu ten-i bî-tâb içre ıztırâb eglenmesün

Diğer : Âftâb-ı hüsnüne yitmek diler mihr-i felek
Bu cihetden segridür her subh gökden yire dek

Dikmişüm meydân-ı 'ışkunda murâdum haymesin
Rişte-i cânum tınâb u dûd-ı âhumdur direk

RİNDÎ: Bagdâdî'dür. Râkım-ı tezkîrenün 'amucesi oglıdur. Tabî'at-ı şi'riyyesi gâyetde hûb ve tarz-ı nazm-ı belâgat-nümâsı mergûbdur. Egerçi bülbül-i cânı gülşen-i nazma tâze hevesdür lâkin gül gibi eş'ârı makbûl-i herkes olmışdur. Hemîşe ol yâr-ı nîk-endîşe 'ışk-ı cevân ile teşvîşe düşmiş rind ü lâubâli ve 'âşık-pîşe kimsedür. Hakkâ budur ki sîret-i pâki fevka'l-hadd ve meskenet-i hâtır-ı mest-mendi pesend-i sülehâ-yı zamân ve hem-dem-i fukarâ-yı cihân-ı râzdan ve hurde-şinâsân-ı hakâyık-ı pinhân yanında gün gibi 'ayân ve esâlîb-i nazmda sâhib-dîvân ve kasâid ü mu'ammâda ma'ânî-i hâssı firâvândur. Bu matla'-ı rindâne ki ta'rîf-i bâde vü peymâne vâkı' olmış anlarundur bu evrâka sebt olundı Matla' :

'Aks-i lebün ki dîdede cilve ider müdâm
Benzer şarâb-ı âle ki me'vâdur ana câm

ve bu beyt ve gazel-i rengîn dahi zâde-i tab'larıdur. Beyt :

Zahm-ı şemşîründe sanma kan durur ey gül-'ızâr
Âb-ı hasret bir cerâhat çün dahi agzında var

Diğer : Henüz kılmadan erkâm nâm-ı kûhkeni
Defâtir-i gama yazdı debîr-i 'ışk beni

---

[269] Gözün kanlı yaşı açık yüzle bir savaş halindedir, o savaşta her biri gül renkli bir elbise gibidir.
[270] Ey şuh, her zaman senin yüzün başka bir yöne çevrilir; tıpkı her an başka bir yüze bakan ayna gibi.

Gazel : Dürc-i yâkût-ı güher-rîzünden idüp ictinâb
Gonce-san dem-beste kalmış dâne-i la'l-i mîzâb

Tarh-ı bezm itmişsin ey meh dün gice kim var bugün
Reşk-i cânumda gümân hâtırda dilde ıztırâb

Zülf ü ruhsâr u hat u hâlünden ayru oldılar
'Akl vâlih sabr muztar can perîşan dil harâb

Nâfenün kanın kurutdı yakdı bagrın lâlenün
Kûşe-i la'l-i dür-efşânunda hâl-i müşk-nâb

Şevk-i la'l-i yâr ile câm-ı şarâbun Rindi'yâ
Terkin itmem başuma tas giydirürse her habâb

Diğer : Bir nazar görmesem ol mihr-i cihân-ârâyı
Gözümün yaşı virür seyle bütün dünyâyı

Diğer : Peykân-ı yâr çıkmadı gönlümden ey tabîb
İki eliyle dutdı meger anı yâreler

Bu rubâ'î-i rindâne hayli mestâne ve muhakkıkâne olmagla kalem-i dü-zebâne geldi. Rubâ'î :

Takdîr ile sübha olsa dürd-i mey-i nâb
Zâhid ele aldukca ola mest ü harâb

Ayaga düşerse kef-i zenân-ı duhter-i rez
Mevlâyi olup raks ide anda habâb

Mevlânâ-yı mezkûr sene selâse ve tis'in ve tis'â mi'ede fevt oldukda kendinün sulb oglı Zühdî bu târîhi dimişdür sebt olundı. Kıt'a-i târîh :

Âh kim nahl-i kadi Rindî'nün
Sarsar-ı bâd-ı ecelden sındı

Aglayup Zühdî didi târîhin
Bezmi yandurdı firâk-ı Rindî [993]

RAHÎMÎ: Burûsevî'dür. Ehl-i kalem zümresindendür. Kalem-i seri'ü'l-beyânla tahrîr olan hutûtı hayât-efzâ-yı dil ü cândur ve ma'rifet-i cüz'î vü küllîden haber dâr ve eş'âr-ı dürer-bârı pesend-i sarrafân-ı bâzâr-ı girûdâr olmışdur. Bu beyt cümle-i eş'ârındandur. Beyt :

Sıma mir'ât-ı kalbüm tâ ki kılmayum nazar gayre
Ki sûret bir görinmez tâ ki anda inkisâr olsa

RA'DÎ: İstanbullı'dur. Dergâh-ı a'lâda sıpâhi tâifesinden idi lâkin müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki Mısr'da hıdmet-i pâdişâhî üzredür. Tabî'at-ı şi'riyyesi kem degül. Yârân mabeyninde gül gibi eş'âr ile bülbüldür. Âvâze-i nazmı ra'd-vâr kubbe-i eflâke velvele ve künbed-i mînâ-yı dünyâya gulgule bırakmışdur. Bu beyt anundur. Beyt :

Kalbüni sâf eyle sûfî al ele câm-ı safâ
Bâde nûş it cûşa gel 'âlem ayag üstindedür

Fi harfi'z-zâ

ZÎNETÎ-İ Sîrozî: Dânişmend iken fevt olmış zihn-i latîfi şi'rde envâ'-ı zînetle ârâste ve tab'-ı şerîfi nazmda fünûn-ı ma'rifetle pîrâste eş'âr-ı dil-keşi sûznâk ve ebyât-ı bî-gışşı pâk ve nakş u savt edâsında hûb-nakş olmagla meclis-ârâ ve sâhib-edâ kimesne idi. Bu bir nice matla' u beyt zâde-i tab'-ı zînet-nümâsıdur ki iktifâ olundı. Ebyât :

Meded öldürdi beni ey sanem-i şehr-âşûb
O levendâne revişler o hüdâyî üslûb

Diğer : Sanmanuz kavs-ı kuzah kılmaga diyü çarhı bend
Âh-ı âteş-nâk-i 'âşık bagladı şekl-i kemend

Diğer : Siyeh fûte kuşanup girse hamâme o meh-peyker
Halâyık tas çalarlar ay tutuldı zann idüp yir yir

Diğer : Dâmen âlûde vü destâr perîşân yaka çâk
Kûyuna geldi yine Zînetî-i rüsvâyî

ZÂRÎ: Ehl-i 'ilm zümresinden zü'emâ bölügünden ecdâdı Anatolı'ya baglı Kestel kazasından Gerek nam karyedendür. Talebeden olmagın gah niyâbet-i kuzât-ı 'izâm idüp ve vâlidi hıdmet-i 'ulemâ-yı fihâm kılup mülâzım olup kazâya rızâ virüp Karaman'da Seydişehri'nde te'ehhül itmiş. Müşârünileyh anda vücûda gelmişler. Âhir tayısı olan Gül-zâde Mehemmed Çelebi ki el'an Yenişehir sancagı begidür anlarla İslâmbol'a varup Koca Nişâncı katında re'îs-i küttâb olan 'Abdurrahmân Efendi'ye şâgird olmışlar. Ba'dehu Sultân Selîm hazretlerinün lalası olan vezir Mustafâ Paşa hazretlerinün hıdmetine ihtisâs-ı küllî hâsıl idüp sâbıkan Sultân Mustafâ hazretlerinün re'îs-i küttâbı olan Dervîş Efendi'nün yanında mezkûr paşanun dîvân kâtibi ve Şâm-ı şerîfinde anlarun mühürdârı olup mümâileyh paşa Şâm'da 'imâret-i 'âlî binâ itdükde mezkûrı kâtib nasb idüp bir mikdâr zamândan sonra mezkûr 'imârete mütevellî olup hâliyâ tevliyetden vaz gelüp ze'âmete mutasarrıfdur. Sene hamse ve semânîn ve tis'â mi'ede Rıdvân Paşa hıdmetlerine irişüp mezkûr paşa Basra'ya müteveccih olup sâbıku'z-zikri dîvân kâtibi itmişler. Hadd-ı zâtında merd-i dânâ ve nükte-ârâ-yı garrâ ve suhen-senc-i bî-hemtâ ve latîfe-h˘ân-ı zamân ve zebân-âver-i cihân u bî-karîne-i devrândur. Şi'r ü inşâ cânibine tab'ı mâyil ve nazm-ı nizâm-encâmı hâtır-şinâsân-ı ehl-i dildür ve hasb-i hâl-i mestmendân-ı dehr ve sergüzeşt-i derdmendân-ı 'asrdan âgâh u habîr ve musâhabet-i cân-fezâsı ferah-bahş-ı cân-ı nâtüvân ve hayât-resân-ı dil ü cândur ve 'Alî Fakîh dimekle meşhûr-ı fukahâ-yı zamândur. Bu bir nice beyt anlarundur. Nazm :

Katlüme tîr-i müjenle çünki tedbîr eyledün
Yâ niçün ey kaşı yâ hayr işi te'hîr eyledün

Diğer: Gönlüni döndürdiler bezm-i gamunda sâgarun
Başına çökdi o kan ayaklunun yir yir habâb

Diğer: Girmez kulagına o mehün itdügün figân
Yaşun irerse Zârî göge âh u zâr ile

ZÜHDÎ: Rûm İli'nde Sofya'dan ve behişt-âsâ hurrem-i câdandur. Zümre-i sipâh-ı kîne-h˘âhda agır timâra mutasarrıf ze'âmete mâlik ve tab'-ı selîm ve zihn-i mustakîm ile hulk-ı 'azîm mîr-i mîrân-ı nâmdâr ve zübde-i ehl-i kadr ü i'tibâr Husrev Paşa'nun kâtib-i dîvânı ve makbûl-i erkân u a'yânı otuz yıla karîbdür ol sâhib-temkîn ü vakârun hıdmet-i kitâbetiyle seferde ve hazarda hem-rikâb u hem-i'nânı hattâ Paşa-yı mezkûr emr-i şerîf-i Hüdâvendigâr ile sene seb'â ve seb'în ve tis'â mi'ede merhûm şâhzâde Sultân Bâyezid-i sergeşte-i rûzgârun katline ve şehzâdelerini götürmesine diyâr-ı 'Acemistân'a 'asker-i bî-girân ile revâne oldukda Zühdî-i mestûr bile olup nazm u inşâ ile enîs ve ehl-i fazl u belâgatle celîs olup nâm-ı latîfi Hasan olmagla cümle-i etvârı müstahsendür. Mütâla'â-i kütüb-i 'Arab ve devâvin-i Fürs'de edâ-yı ebyât ve gazeliyyât-ı Nevâyî'de kemâl ile mümâreseti ve zebân-ı Fürsle mütekellim ü musâha bete tamâm kudreti ve ragbeti vardur. Tabî'at-ı şi'riyyesi âb-ı pâk mânend-i revân ve eş'âr-ı bî-bedeli bî-hadd ü bî-pâyândur. Bu bir gazel-i bî-bedel-i pür-mesel ile bir kaç matla' ve beyt-i pâk anlarun zâde-i tab'-ı ferah-nâkidür ol pesend-i ehl-i idrâkden sebt olundı. Gazel :

Meydân-ı hüsn içinde bulunmaz sana yiter
Kûyun gedâlarında bulunmaz bana yiter

'Uşşâk-ı mest-mendi saçun dârına as n'ola
Gamzen hadengi dillere yiter belâ yiter

Hüsn ile mihr olursa cihânun güzelleri
Meyl eylemez birine dil ol mehlikâ yiter

Tâc u kabâdan el yuduk ey hâce-nişân
Dervîşinüz şehâ bize dîbâ 'abâ yiter

Zühdî figânum ol mehün irüp kulagına
Rahm eyleyüp didi yiter ey mübtelâ yiter

ve lehu eyzan :

Nev-bahârun sürelüm bir nice gün zevk ü demin
Rûzgârun nice bir nûş idelüm zehr ü gamın

Nice taş dillidür ol şûh-ı sitem-kârı görün
'Âr ider bendesinün yüzine basmaz kademin

Seg-i kûyunla diler haşr ola agyâr-ı pelîd
Ol asılası gör kim niçe sürer resenin

Bâgbânâ ruh-ı dildârı göreydün sen eger
Satsalar almaz idün bir pula bâgun semenin

Zühdî yimezdi gam ‘âlemde eger ölse dahi
Bir gice sîneye çekeydi o gül-pîrehenin

Diğer : Servi gördüm bâgda kadd-i nigâre dik gelür
Yıkılup bir yire ‘uşşâk anı muhkem yondılar

Diğer : Kadd-i dil-cûyun harâmî kebke reftâr ögredür
La’l-i nâbun tûtî-i gûyâya güftâr ögredür

Diğer : Kelle-i nahl üzre biten şâhlardur sanmanuz
Kays-ı bî-dildür başında kuşlar itmiş âşiyân

ZÎNETÎ-İ Sîrozî : Dânişmend tâifesindendür. Vâdî-i nazma tâze-heves ve gülşen-i ma’ânîye gülbin-nevresdür. Dâimâ tab’ı zîb ü zînet ile fer bulmadan hâlî degüldür. Bu matla’ anundur. Matla’ :

Öykünmeseydi ‘ârızuna gül didikleri
Nâlemle bahs ider miydi bülbül didikleri

Nazîre li-mü’ellifihi:
Gülzâre şem’-i bezm olalı gül didikleri
Yanup kül itdi cismini bülbül didikleri

ZÎREKÎ: Hemedânî’dür. Evân-ı cevânîde arzû-yı geşt ü güzâr ile terk-i diyâr idüp şehr-i Adana’ya gelüp mezkûr şehrde olan muhibb-i evlâd-ı Nebî ya’nî kâtib Pîrî Çelebî’nün vâsıtasıyla güzîde-i erkân ve zübde-i a’yân ve asl u neseble yegâne-i zamân a’nî Ramazân-zâde Pîrî Paşa hazretlerinün bâb-ı sa’âdet-me’âbına intisâb itmiş. Hâlâ rûz u şeb sâhib-’irfân olan yârânla Türkî diline müdâvemet gösterüp müşâ’ere ve müzâkere itmeden hâlî degüldür. Tevsen-i tab’ı ‘arsa-i eş’ârda cüst ü çâlâk ve zebân-ı Fârisî’de güftârı ferah-nâk olmagın **Mihr ü Mâh** nâm bir kitâbı Türkî dilinden Fârisî’ye terceme kılmış ziyâde hûb u mergûbdur . Bu bir iki matla’ anundur. Nazm :

Mîkonem sa’y-ı tavâf-ı Ka’be-i kûy-ı tu râ
Ey sanem çün leyse’l-insân ilâ mâ sa’â [271]

Z’ân muje sad tîr-i merdüm-kuş be-sû-yı men resîd
Yek yek înhâ ber dilem ez tond-hûy-ı men resîd [272]

---

[271] Senin mekanının kabesini tavaf etmeye çabalıyorum. Ey sanem tıpkı çabalayandan başkası insan değildir denildiği gibi.
[272] O kirpikten yüzlerce öldürücü de bana doğru geldi. Bunlar benim hırçınlığımdan bir bir gönlüme geldi.

Bu kıt'a-i zîbâ dahi anlarun zâde-i efkârıdur mestûr oldı. Kıt'a :

Kat'-ı menzil ne koned sâlik-i râh ey mürşid
Tâ be-zerdîy ü za'ifî neşeved hemçü hilâl [273]

Mâh râ bîn çü hamîde şeved ü lâgar ü zerd
Yek şebe râh şeved der kademeş pânsad sâl [274]

Fî-harfi's-sin

SA'YÎ Çelebi: Saruhânî'dür. Zümre-i kuzâtdandur. 'İlm-i şerîfe sa'y-i cemîl gösterüp 'ulûmdan behremend ve her fende hûşmend idi. Zebân-ı Fârisî'de ve hatt-ı nesta'lık yazmada bî-misl ü bî-mânend ve mazmûn-ı hâsı makbûl-i şu'arâ-yı bülend-himmet ve eş'âr-ı dürer-bârı muhayyel ü pür-san'atdür ve hadd-ı zâtında sâhib-meşreb olmagın cemî'-i zurafâ mâbey ninde perîşân-mezheb diyü töhmetle âlûde ve gerdiş-i cevr-i devrden füsürde idi. 'Âkıbetü'l-emr aksâ-yı maksûda irmeden ol magfûr-ı sa'îd şimşîr-i tîz ile kendü memlû ki bir büt-i hûn-rîzün elinde şehîd oldı. Merhûmun eş'âr-ı pür-sûzı ve güftâr-ı dil-efrûzı bî-hadd ü lâ-yu'addur. Mâsadak-ı suhen ve şâhid-i fen bir nice matla' u beyt anlardan sebt olundı. Ebyât :

Gördi kim etfâl-ı eşküm hânesin eyler harâb
Âşiyân-ı dîdemi terk itdi uçdı murg-ı h˘âb

Diğer : Fenâ gülzârıdur 'âlem bahârumdan hazân kalmış
Meh-i nev sanma uçmış 'andelibi âşiyân kalmış

Diğer : Gir gönül kûy-ı harâbâta ko neng ü 'ârı
Böyledür 'âşık olan kimsenün âhir kârı

Âteşîn âhum okı bagrına geçdi felegün
Meh-i nev şekli degüldür görinen mismârı

Her gice sanma şihâb oldugiçün köhne serâ
Turmayup hâne-i dehrün dökülür mismârı

Diğer : Nâle ney göz yaşı mey oldı ciger-biryânum
Hane-i dilde hayâlün olalı mihmânum

Nazîre li-mü'ellifihi:
Düşeli gözlerüme 'aks-i leb-i cânânum
Ma'den-i la'l durur zübde-i hûn-efşânum

SEHÂBÎ-İ 'Acem: Şehr-i Dergüzîn'den hevâ-yı 'azm-i diyâr-ı Rûm ve seyr-i safâ-yı her merzbûm kılup İstanbul'a gelüp neşv ü nemâ bulup otuz yıl rûz u şeb mülâzemet-i erbâb-ı rif'at ve hıdmet-i ashâb-ı devlet idüp şu'arâ-yı Rûm ile ve zümre-i zevi'l-'ulûm ile mübâhese

---

[273] Ey mürşid, yolun saliki, sarılık ve zayıflık bakımından hilal gibi olmadıkça menzili kat edemez.
[274] Aya bir bak, eğilip zayıflayıp sararınca, onun adımında bir gecelik yol beş yüz yıl olur.

ve müzâkere-i şi'r ü inşâ eyleyüp pâdişâh-ı hâtem-himmetün nazar-ı kimyâ-bahşlarına mazhar düşüp otuz akçe 'ulûfeye müstehak u elyâk olmış. El-hak tarz-ı inşâ ve mu'ammâda bî-nazîr ve akrânı içre misli nâdir ve tevârih-i selâtin-i mütekaddimîn bilmede mâhir idi. Ana binâen **Kimyâ-yı Sa'âdet**'i terceme idüp pâdişâhun hâk-i pây-i kimyâ-eserine 'arz itmiş. Ol Sultân-ı sehâ-güsterün hezâr in'am-ı bî-şümârına sezâ-vâr olmış. Mezkûrun eş'ârından bir iki matla'-ı Fârisî mânend-i şem'-i şeb-efrûz ve hasb-i hâl-i 'âşık-ı dil-sûz ve mezheb-i zâhid-i siyeh-rûz-hâ ile âmûz oldugı çün bu evrâkda sebt oldı. Nazm :

Menem ü hâk-i der-i meykede vü rûy-ı niyâz
Zâhidâ rev ki ne dârem ser-i sevdâ-yı namâz[275]

Be-ki sûzem şem'-sân reghâ-yı cân-ı h˘îş râ
Pîş-i û rûşen konem sûz-ı nihân-ı h˘îş râ [276]

Nazîre li-mü'ellifihi :

Sâhtem peykân-ı tîreş şem'-i cân-ı h˘îş râ
Demkeş ey şem' ü mezen âteş zebân-ı h˘îş râ [277]

Hayfâ ol şâ'ir-i metin sene ihdâ ve seb'în ve tis'â mi'ede âheng-i huld-ı berîn idüp vefât itdi. Bu bir iki Türkî matla' dahi anlarundur. Beyt :

Zehr-i hicran çâşnî-i vasl ile lezzetlüdür
Ta'm-ı mey ger telh ise keyfiyyet-i mey tatludur

Diğer : Tekellüm itmeyüp olsam 'aceb midür mebhût
Ki urdı hâtem-i la'li dehâna mühr-i sükût

SİYÂHÎ: Tirevî'dür. Dervîş-sîret ve hûb-hılkat kimesnedür. Dem-â-dem ol pîr-i nîkû-halef tetebbu'-ı güftâr-ı şu'arâ-yı selef idüp lâzım olan ma'ârifi zabt idüp dâimü'd-dehr bu 'asr içre müzâkere ve müşâ'ere itmeden hâlî degüldür. Eş'âr-ı safâ-bahşı zenk-zedâ-yı dil-i tîre bühtân ve güftâr-ı bî-gışşı râhat-efzâ-yı 'âşıkân-ı nâtüvândur. Bu bir nice beyt anundur. Nazm :

Ey dil koyalum mâziyi zîrâ ki 'ademdür
Müstakbel içün gam yime dem şimdiki demdür

Diğer : Câna sabr itmedi dil zülfüne gitdi ürek
Eyü varur bu meseldür yol eri yolda gerek

Diğer : Degüldür görinen yârün Siyâhî zülfi vü hâli
Birisi dâg-ı sînemdür biri baht-ı siyâhumdur

SELÎKÎ-İ Hamîdî: Ehl-i 'ilm zümresinden imiş. Kuzâtdan selîka-i şi'ri pâk ve sözleri sûznâk ve tab'ı tahmîs ü terci'-i bend semtine mâyil ve murabba' u tesdîs edâsına zebânı kâyil ve her birinde kâmildür. Mâsadak-ı güftâr bir matla' u bir nice beyt-i pür-sûz çün mihr-i dil-efrûz didâr gösterüp zuhûra geldi. Nazm :

---

[275] Bir ben varım, bir de meyhane kapısının toprağı ve niyaz yüzü var. Ey zahid, git (başımdan) benim namaz derdim yok.
[276] Mum gibi can damarlarımı kime yakayım da onun yanında gizli yanışımı açık edeyim?
[277] Canımın mumunu okuna uç yaptım, ey mum nefesini çek de kendi ağzını ateşe verme.

‘Arz-ı hâl itmege ey şeh nice açam dehenüm
‘Âleme od bıragur sûz-ı dilümden suhenüm

Diğer : Sûz-ı ‘ışkunla yanar döymez tenümden pîrehen
Dostum sensin beni ‘âlemde gömleksiz koyan

Diğer : Hicründe görenler tenümi pîrehen içre
Bir mürde-i sad-sâle sanurlar kefen içre

Diğer : Su olup demrenün sûzumla sızdı çıkdı cismümden
Degül tebden dökülenler ‘arak cism-i fikârumdan

SELMÂN: Vardar Yenicesi’ndendür ve mülâzimîn zümresinden idi. Rûz u şeb cidd ü cehd idüp ‘ulûmı tertîb üzre görmiş ve zebân-ı Fârisî ve Nevâyî’ye ve fenn-i târîh ile mu’ammâya çok mümâreset gösterüp her birin bir mikdâr tahsîl ü tekmîl itmiş ve tarz-ı inşâ ile mânend-i akrân-ı bî-misl-i zamân ve üslûb-ı kasîde ile kişver-i Rûm’da kendü Selmân idi. Sene isna ve seb’în ve tis’â mi’ede terk-i rûy-i zemîn kılup ‘azm-i seyr-i behişt-i berîn eyledi. Bu bir nice matla’ u beyt anundur. Ebyât :

‘Ayş u ‘işret mevsimidür geldi eyyâm-ı bahâr
Zâhidâ bana namâzı anma anun vakti var

Diğer : ‘Âşık öldürmegi tahrîk ider ol yanundan
Togruluk anlamazın hançer-i bürrânundan

Diğer : Sendedür gönli mahabbet ehlinün ey cevri çok
Anun içün gayri dil-ber sevmeye hiç gönli yok

Diğer : Didüm ey sîm-ten dil-ber bilün koçmaga kâbil mi
Gülüp nâz ile ol gül-ruh eyitdi belki akbeldür

Diğer: ‘Ahd ü peymânun bizümle böyle miydi ey felek
K’ola peymâne şikeste kahve fincânı dürüst

Diğer : ‘Âşık oldı gibi ol zülf-i ‘abîr-efşâne
Gör e bir kurı kemik kaldı nigârâ şâne

SIRRÎ: Vardar Yenicesi’nden dânişmend-i hûşmend tâ’ifesindendür. Esrâr-ı ‘ulûma vâkıf u âgâh ve zebân-ı Fârisî’de pesendîde-i ebrâr ve ma’lûmâtı dil-h˘âh vâkı’ olmışdur ve ma’rifet-i cüz’î vü küllîde güzîde-i akrân ve makbûl-i ehl-i ‘irfândur. Egerçi şu’arâ ve zurafâ-yı cihânda sohbet-i hâssı nazmına gâlib diyü meşhûr olmışdur lâkin eş’ârı nefîs ve güftârı dahi selîs ü zîbâ ve gamzedâ-yı ehl-i niyâzdur. Li misl-i hazâ bu evrâka ketb oldı. Beyt :

Ne hâlüm anmaga kudret ne sabra tâkat var
Efendi hâl mükedder ziyâde hayret var

Diğer : La’l-i can-bahşunla leb-ber-leb olaldan câmlar
Sâkiyâ elden düşürmez rind-i dürd-âşâmlar

Diğer : Dehenün şâh-ı gonce şîvesidür
Leb-i la'lün şarâbun incesidür

Bu gazel dahi anundur. Gazel :

Âdemler öldürür gözün ey şûh-ı şîve-kâr
Dilerse vechi var ana şehbâz-ı can şikâr

Vasf eylemege kaddüni ey serv-i hoş -hırâm
Gönline girdi bahr ü berün hayli cûy-bâr

Gülzâr-ı vasla salmadı hayfâ nesîm-i lutf
Hâküz yolunda bir sanemün nîce rûzgâr

Bir zerre yüzüne sînededür âftâbımuz
Bir katre yüzün eylemişüz bahrı der-kenâr

Sırrî gibi bir âfet-i can mübtelâsıyuz
Had yok belâya cevr ü cefâyise bî-şümâr

Diğer : Ruh degül âyîne-i 'âlem-nümâdur gördügün
Leb degül câm-ı şarâb-ı dil-küşâdur gördügün

Diğer : Pür 'arak sanma yüzünden o mehün nûr yagar
Ya meger gün var iken 'âleme yagmur yagar

Mevlânâ SÜNNÎ: Rûm İli'ndendür. Dervîş-sıfât ve âdemî-sîret ü melek-hılkat kimsedür. Tasfiye-i bâtın itmege dest-i irâdet dâmen-i meşâyih-i kibâre uzadup tevhîd-i muvahhidînün ıstılâhâtın ketb itmiş. Ol ecilden gâh hem-nîşîn-i ashâb-ı dîn ü mezheb olup ve gâh peyrev-i erbâb-ı meşreb geçinüp her vâdîden behremend olmış. Zîrâ ki siyâhat tarîkıyla müsâferet ihtiyâr kılup etrâf-ı 'âleme su gibi revâne ve hıdmet-i 'ârifân-ı cihâna cân u dilden tâlib ü râgıb ve hemîşe tetebbu'-ı eş'âr-ı mütekaddimîn ve fusahâ-yı müteahhirîn idüp zebân-ı 'Acem'e ve lisân-ı Nevâyî'ye bir mertebede iştigal göstermiş ki makdûr-ı beşer degül ve her birisinden zevk-ı tâm alup meşhûr-ı hâs u 'âm olmış. Kuvvet-i muhâfazası gâyetde müstahkem ve sohbet-i hâssı pesendîde-i 'Arab u 'Acem'dür. Nazm-ı dürer-bârı dervîşâne vü muhakkıkâne vâkı' olmışdur. Cümlesinden bir kaç rindâne kalem-i müşk-efşâne gelüp sebt oldı. Nazm:

İrgürem vasla rakîbâ dimiş ol mâh seni
Şa Allah o günlere irgürmeye Allâh seni

Diğer : Sünbülün gül üzre kim bir pîç ü tâb olmakdadur
Rûy-i maksûda kara bahtum nikâb olmakdadur

Sînem içre nâr-ı hicrânunla gönlüm kim yanar

Bir cahîmîdür ki kabrinde ‘azâb olmakdadur

Sende istignâ-yı hüsn ü bende yagmâ-yı cünûn
Sen ferâgatde benüm hâlüm harâb olmakdadur

Diğer : Gam-ı cânânı ‘âşıklar dem-i ‘ukbâya virmezler
Bugün nakdi koyup ol nisye-i ferdâya virmezler

Bu deyr içre Mesîhâ dir bilenler Tanrı hakkiçün
Ölürler bir büte can virmegi dünyâya virmezler

Mey ü mahbûb zevkin anlayan şevk ehli ‘ârifler
Şarâb-ı kevsere dil-berleri hûrâya virmezler

Metâ’-ı vasl-ı yâre nakd-i can vir ölmeden Sünnî
Ki dâ’im ‘ömr gibi sana bir sermâye virmezler

SERHENGÎ: İstanbul’dandur. Pâdişâh-ı encüm-sipâh ve şehen-şâh-ı felek-dest-gâh a’nî Süleymân-ı gerdûn-mekân Nûşirevân-ı devr-i zamân hazretlerinün çavuş-ı ‘âlî-şânlarındandur. Binâen ‘alâ zâlik rahş-ı tab’ı meydân-ı ma’ânîde pişrev-i şâh-ı suhenverân-ı cihân ve şâh-bâz-ı zihn-i hümâ-pervâzı vâdî-i efkârda tâyir-i lâ-mekân ve hadd-ı zâtında merd-i sebük-rûh u hande-rû ve hüsn-i hulkıla ‘âlemi feth ü fütûh ider. Gâyetde nîkû-hû kimesnedür. Rûz u şeb tek ü pûde mânend-i sabâ bî-karâr ve cüst ü cûda misâl-i âb-ı revân-ı tîz-reftâr ve dürr-i nazm-ı dürer-i cihân-kerdi seyyâh-ı bahr ü berr ve Edhem-şi’âr bâd-pây-i iklîm-i neverdi ‘inân-ı güftâr-ı safâ-güster birle rehber-i erbâb-ı hünerdür. Bu bir nice beyt anlarundur yazıldı. Ebyât:

Sahn-ı ‘âlemde gönül hânesi ma’mûr olmaz
Bunda ‘âkil sevinüp zerrece mesrûr olmaz

Diğer : Âşüfte kılupdur beni bir kâmeti serkeş
Zülf-i siyehi gibi gönül oldı müşevveş

Diğer : Bed-mest olanı sohbet-i ‘irfâne getürme
Küstâh olanı meclis-i rindâne getürme

Gûş it sözümi pendümi redd eyleme zinhâr
Bed-aslı meded-hâne-i yârâne getürme

Telh olmaya meclis dir isen pendümi gûş it
Serhengî meded sohbete bîgâne getürme

Diğer : Cehl ile mürekkeb olana olma musâhib
Bir yüzi karadur anı âdem ola sanma

Diğer : Bin ayak bâde şehâ ‘aynuma gelmezdi benüm
Beni sermest idesin sen gül[e] efsûn itdün

Diğer : Sâbir ol kısmet-i rûz-ı ezel[e] kâil isen
Tâma'-ı hâmı gider sag olan insan geçinür

Diğer : 'Ayş eyleyegör yâr ile gülşende safâ sür
Serhengî göre kim bu cihan kimlere kaldı

Kıt'a 'Aynî Beg hazretlerinün dimişlerdür.

İrtesün ziyâde 'izzet ile câh ü devletün
Mîr-i kelâmısın yine bu 'arsada bugün

Olsun ziyâde 'ömrün ile 'Aynî rif'atün
...[278]

SIHRÎ-İ Üskübî: Evsâfın işitdügimüz zurafâdandur. Ehl-i 'ilm zümresinden imiş. Kemâl-i ma'rifetle bî-mânend ve üslûb-ı kitâbetde hûşmend geçinüp dâimâ tetebbu'-ı tevârih-i şâhân-ı pîşîn kılup tarz-ı inşâda sihr-âferîn olmış ve ol vechile evkât-ı 'azîzin şehr-i Edirne'de mahkeme kitâbetine nasb itmiş ol bâbda çok dünyâ kesb kılmış ve 'inde'l-'ulemâi'l-'izâm ve beyne'l-havâsı ve'l-'avâm sûret-i sicillât-ı berekât-âyâtı bir mikdâr sübût bulup nâmdâr olmış. Egerçi sâir şu'arâ gibi zurafâ mâbeyninde bî-hüccet meşhûr ve mecmû'a-i şu'arâda fezâyille şi'ri mestûr olmamış. Bu beyt anundur. Beyt :

İşimi altun ider sâkî gümüş peymâneler
Kimyâdur var ise hâk-i der-i meyhâneler

Zümre-i bülegânun bilâ-istiklâl sâhib-nâmı Rüstem-i şu'arâ **Mevlânâ SÂMÎ:** Manastır'a karîb yirdendür. 'Unfuvân-ı şebâbda tâlib-i râh-ı savâb ve evân-ı hayât-ı hututü'l-kitâbda sâlik-i münselik-i sevâb olmag ile levâzım ve kavâ'id-i fünûnı cem' idüp ictimâ'-ı kemâlât ile şehristân-ı vücûdun mi'mar-ı fazl u dânişle âbâd idüp ehl-i 'ilm zümresinden ta'dâd olup zamân-ı ferâgat işgâlinde şu'arâ-yı şîrîn-makâl ile eş'âr-ı bî-misâl belki mânend-i sihr-i helâl dimekle teshîr kılup ashâb-ı vecd ü hâl itmede dilîr ve pîşe-zâr-ı 'âlemde pençe-i zûd-ı ma'ârifle ve gûş-ı ma'ânî-i dil-firîbini kemend-i teshîre çeküp ele getürmede mânend-i şîr-i nahçîr âhir seyr-künân-ı meserret-bahş-ı seyyâhân-ı sâhib-'ukûl olan şehr-i İstanbul'a gelüp ol nüzhet-gâh-ı vâlâ ve nişîmen-gâh-ı selâtîn-i cihân-küşâda tab'-ı latîfleri nihâl-ı mütemâyil-misâl gülzâr-ı pür-esmâr 'ulûma mâyil ve zihn-i tîz-revleri mâ-yı cârî gibi vâdî-i fünûna mâyil düşüp bir lahza ta'tile rızâ-yı himmetleri kâyil olmayup zurafâ-yı zamân ve fuzalâ-yı cihânun ol memdûhü'l-hısâyil ve müstecmi'ü'l-fezâyil tahsîl-i ma'ârif itmege hîn-i mülâkîlerinde her birinden geregi gibi behremend ve esnâ-yı musâhabet-i rûh-efzâlarıyla hursend olup ol suhen-senc-i mâhir ebkâr-ı ma'ânî tasarrufına kâdir olmagın makbûl-i etibba'-ı asâgir ü ekâbirdür. Sene tis'în ve tis'â mi'enün târîhinde bâ'is-i sezâ-vârı 'izz ü şân-ı cihândârî Kars'un muharrerlik ile defterdârı olan rû-sefîdi ehl-i hâcene a'nî Kara H˘âce ile vilâyet-i Kars'a gelüp ol emîr-i şeca'ât-mısrun eyyâm-ı rif'at-fercâmında isimleri Hüssâm olmagın El-esmâu

[278] Hiçbir nüshada olmadığı için yazılamadı.

tenzilûne mine’s-semâ’i[279] mûcibince tîg-ı bürehne gibi kemâl-i hıdmetlerinden ol serhadlerde sufûf-ı şeca’âne belki mahz-ı hücûm-ı celâdetlerinden terk-i ser idüp hamallât-ı merdâne-i kulûb ebnâ-yı cinsi yanında merâtib-i sâmîye hâsıl itmegin Sâmî tahallüs ihtiyâr kılmış ve ehl-i dünyâ içre sâhib-i’tibâr olup müşârünileyh defterdâr Kızılbaş cenginde mevcûd bulınup ol merhûm-ı sa’îd mezkûr gazâda şehîd olmışlar. Hukûk-ı sâbıkaya binâen şehâdetlerine bu târîh-i gazâ ol şâ’ir-i hûb-edânundur. Târîh :

Zübde-i gâzîyân Muhammed râ
Kerd düşmen şehîd bi ‘illet[280]

Bûd kân-ı sehâ ve menba’-ı cûd
Berevâneş koned Hudâ rahmet [281]

Hûr ü gılmân berû bebahşed nîz
Kevser ü hem cinân-ı pür- ni’met [282]

Goft hâtıf berâyı ân târih
Ez ezel şod makâm-ı u cennet [283]

Âhirü’l-emr hazret-i bahş-ı kulûb-ı pejmürde-i ehl-i ‘irfân ve hayât-ı cedîd-resân-ı pîr ü cevân ve hükûmetinden re’âyâ-yı Erivân’e revân ve ‘adâletinden berâ-yı Nahçevân’e yeniden cân irişdiren cenâb-ı ma’âlî-i âyân Hızr Paşa hazretlerine intisâb idüp ol dergâh-ı felek-iştibâhda hâtır-h˘âh-ı ehibbâ üzre kâm-yâb olup ba’dehu cânib-i şerîflerinden der gâh-ı felek-bârgâh ve âsitân-ı sa’âdet-penâhda kapu kethüdâları olup ol tâ rîhde pâdişâh-ı murâd-bahş ve şâh-ı âsmân-rahşun tahrîs-i terk-i mâsivâ-yı Rabb-ı gafûr ve tedâhül-i zümre-i ‘ibâd-ı şekûre bu matla’ları zuhûr buldı. Matla’ :

Târik-i gayr olgıl ey dil gel berü Mevlâ’ya bak
‘Abd-i şâkirsen eger bezl olınan alâya bak

Bu tarîk ile ‘ucûbeleri vâkı’ olup mestûr olmışdur. Matla’ :

‘Âlemi iden mu’attar zülf-i müşk-âsâya bak
Mürdeler ihyâ ider ol la’l-i rûh-efzâya bak

Yine bu matla’larına dahi ki matla’

Ragbet komadı tatlu dilün şekkere cânâ
Kıymet mi komadı la’l-i lebün kevsere cânâ

bu nazîreyi bî-nazîr dimişdür. Gazel :

---

[279] İsimler semadan iner.
[280] Gazilerin seçkini Muhammed'i düşman sebepsiz şehit etti.
[281] Cömertlik hazinesi ve eli açıklık kaynağıydı, Allah ruhuna rahmet etsin.
[282] Ona huri ve gılman bağışlasın ve ayrıca kevseri ve nimet dolu cennetleri de (bağışlasın).
[283] Hâtıf onun için tarih söyledi, ezelden, onun makamı cennet oldu.

Her kim reh-i ‘ışkunda senün ser vire cânâ
Lâyık mı degül kul ola sen ser vere cânâ

Mir’at-ı cemâlün ki zuhûr ide cihanda
Safvet mi kor âyîne-i Sikenderde cânâ

Hurşîd-i cihân-tâb gibi ola mı bir gün
Sâmî yüzüni süre o hâk-i dere cânâ

Âhir imdâd-ı tâli’-i sükkân-ı Dârü’s-Selâm’un içinde âsûde olan cezbe-rişte-i himem evliyâ-yı ‘izâmla sâhib-celâlet ve menba’-ı sa’âdet müşârünileyh Hızr-kadem Musâ-şiyem-i beyzâ-’alem eyâlet-i Bagdâd’a şeref-tîr buldukda me’an gelüp bi’l-fi’l hıdmet-i kethüdâlıga mensûb olup revîş-i müstahsenelerinden tamâm-ı re’âyâ vü berâya şükrân u rızâ üzre olup hüsn-i tedbîrinden her zamân velî-yi ni’metine nâm-nîk du’â-yı sülehâ-yı dûr ü nezdîk ahz itmege kemâl-i iştigâlde olup mesâlih-i müslimînden zihn-i ferâgatlerinde deryâ-yı zehhâr dürer-i belâgat-nisâr tab’ları müteharrik oldıkca efvâc-ı envâ’-ı emvâc-ı ma’ânî bedi’-i sâhil-i bürûze isâr itmeden hâlî degüldür. Bu bir nice matla’ u beyt anundur. Gazel :

Gözün aç sûfiyâ mestâne-i bezm-i elestüm ben
Habâb-âsâ degül ‘aynumda ‘âlem şöyle mestüm ben

Tekellüfsüz öper meclisde la’l-i dil-beri sâgar
Görelden ol safâ-yı rûh-bahşı mey-perestüm ben

Alurdum nakd-i cân ile metâ’-ı mihrüni yârün
Meh-i nev gibi ‘âlemde egerçi teng-destüm ben

Safâ-yı hâtır olurdı velî seng-i havâdîsden
Nihâl-i mîve-dâr-âsâ şehâ gâyet şikestüm ben

Huzûrunda e’âlînün makâmum bellidür Sâmî
Bihamdillah edânînün hemân yanında pestüm ben

Diğer: Rengler virse n’ola âl ile enhâre gözüm
Beni gark itdi ser-â-pâ kara kanlara gözüm

Gam-ı ruhsârını yârün ne kadar yâd itse
Eşk-i hûnîn akıdur derd ile bî-çâre gözüm

Yüzüni görse kalur la’l-i lebünde nazarı
‘Âşık olmış toyamaz lezzet-i dîdâre gözüm

Meclis-i gamda kabagum n’ola olmazsa tehî
Döndi gûyâ iki peymâne-i hummâre gözüm

Seyr olınmaz ruh-ı rahşânı nigârun Sâmî
Yaşarur bakmag ile mihr-i pür-envâre gözüm

Diğer : Firkat şebini rûşen ider şem'-i cemâlün
Sîrâb kılur teşneleri la'l-i zülâlün

Hicründe ne gam olsa gönül bî-kes ü tenhâ
'Işk ehline eglence yiter fikr ü hayâlün

Va'îz kocadun ta'nı komazsun dahi halkla
Bilmem ki degirmende mi agardı sakalun

Sâmî ne kadar kendüni alçakda görürsen
Günden güne artar meh-i nev gibi kemâlün

Bu matla'-ı rengîn ez Sâfî:
Kan olur gamzesine tîg-ı dem efşan dir isem
Baş gider kirpügine hançer-i bürran dir isem

nazîre ez an Sâmî:
Aslı yokdur femüne gonce-i handan dir isem
Rast gelmez kaddüne serv-i hırâman dir isem

nazîre ez ân Hayâlî :
Men' idermiş 'âşıkı seyr-i cemâl-i yârdan
Almadı zâhid temettü' var ise dîdârdan

nazîre ez ân Sâmî:
Niçün inler bülbül-i şeydâ gül-i pür-hârdan
'Âşık-ı sâdık olan kaçmaz cefâ-yı yârdan

nazîre li-mü'ellifihi :
Dem-be-dem turmaz akar kan zahm-ı tîg-ı yârdan
Aglamaz kan dökmede bu dîde-i hûn-bârdan

Bu bir iki beyt ü matla' dahi anundur Nazm :
Sanmanuz fânî cihanda olmuşuz dünyâ-perest
Hak bilür rûz-ı ezel oldı gönül Mevlâ-perest

Diğer : Dönmüşüm pervâneye bir şem'-i enver şevkıne
Ugradum tâb u tebe hurşîd-i hâver şevkıne

Dürr-i Necef lakâbıyla mülakkâb 'Alî nâm bir cevân-ı pâk-meşreb [için] dimişdür
Beyt :
Virdi cihanda silk-i cevâne çün şeref
Lâyık degül mi dinse 'Alî'ye dürr-i Necef

SIHRÎ: İstanbullı'dur. Ümenâ tâifesinden iken sâbıkan diyâr-ı Haleb'de töhmet-i 'azîme ve bir zâlimün zulmüne mukârin düşüp sâf ü bâk mâmelekin terâş itmiş. Ol sebeble huzûzât-ı

nefsânîden müberrâ ve tekazâ-yı nefs-i zâlimden mu'arrâ olmış. Hikmet bu ki ol rind-i cihân u pür-hurde-dân yine rûz u şeb şevk-i cevânân-ı bî-misâl ve taklîd-i ehl-i hâl itmeden hâlî degüldür ve ol vak'a vâkı' oldukda gerdiş-i devr-i gaddârun ve âyin-i cevr-i çarh-ı sitem-kârun kahrından terk-i kayd-ı dünyevî idüp sermâye-i devlet-i uhrevî içün tecrîd tarîkı ile âsitân-ı 'âlîşân ve ravza-i kuds-âşiyân-ı Hazret-i Gülşenî'ye kuddise sirruhu yüz sürüp tasfiye-i bâtın itmegi arzû kılmış. Âhir yine seyr ü sülûk ile diyâr-ı Rûm'a gelüp her an erbâb-ı 'ulûma elünden geldügi hıdmeti dirîg itmez ve hemîşe mülâzemet-i cevânân-ı hûb-sûreti eksük komaz. Anun içün râkım-ı hurûf-ı tezkîre anları hâdim-i şu'arâ ve zurafâ lakâbıyla mülakkab itmişdür. Erbâb-ı safâ içre bu nâm ile ma'rûf ve hıdmet-i nüdemâda lutf ile mevsûfdur. Hadd-ı zâtında asl u neseble nîkû halef ve bakıyye-i şu'arâ-yı selef kimesnedür. Aksâm-ı nazmda şâ'ir-i sihr-âferin ve tarz-ı tevârîhde akrânı içre güzîndür. Eş'âr-ı 'âşıkânesi meşhûr-ı cihân ve pesend-i zurafâ-yı zamân vâkı' olmışdur. Bu bir nice matla' u beyt anundur. Nazm :

Şûh u şengül rindler bezminde dil-berdür şarâb
Başı üstinde anun sâkî 'arak-çîni habâb

Diğer : Vücûdun zevrakın sal bahr-ı 'ışka rûzgârundur
Hudâ'nundur onarmak sanma ey dil rûzgârundur

Diğer : Elüm olur cihan bâgında ayakda komaz dirdüm
Yüceldükce o serv-i kâmetüm benden ırag oldı

Diğer : Cihânda sînesi üstinde her kim bir cevan besler
Demi zevk ü safâ ile geçer cân üzre can besler

Diğer : Şol dem ki kabrüm üstine cânan gelür gider
Bu mürde cismüme sanuram can gelür gider

Mukaddemâ kapudan olan Rüstem Paşa'nun birâderi olan Sinan Paşa fevtine bir târîh-i âbdâr dimiş ihtisâr olınup sebt olundı. Kıt'a târîh :

Virür âhir hevâya fülk-i teni
Nûh dahi olur ise keştî-bân

Her kaçan dem çeke neheng-i ecel
Katrece gelmeye ana 'ummân

Yûsuf-ı sânî idi ahbâba
Görinürdi 'adû gözine sinân

Hâtıf-ı gayb didi târîhin
Taldı rahm et denizine kapudan

Sıhri'yâ gel du'â-yı hayr idelüm
Rûh-ı pâkini şâd ide Hannân

SÂ'Î-İ Nakkâş: Serdâr-ı merdân-ı evbâş kimesnedür. Edirne'dendür. San'atinde üstâd-ı zamân ve musavver-i devrân ve şâ'ir-i bî-bâk ü zebân-âver-i pâkdür. Tab'-ı mu'ciz-nümâsı çihre-küşâ-yı ma'ânî ve zihn-i nüktedânı hakâyıkla Mânî-i sânî ma'ârif-i cüz'î vü küllî ile ârâste ve elbis-i ma'ânî ile pîrâste olup hâtır-ı 'âtır-ı deryâ-mü'essiri esâlib-i suhende her vechile sâ'î ve ekâlim-i kelâmda kelimât-ı hayr-endîşi ile dervîş-i dâ'î olma gın her fende kelimât-ı hayât-efzâsı firevân-ı vird-i zebân-ı 'âşıkân-ı cihandur. Tarz-ı hicvde nîze-i zebân ile ta'ne-zen-i Cân Memî olup nüde- mâ-yı zamânun hem-demidür. Anlar da mukâbelesinde hançer-i hicv ile sîne şikâfı olmış. Lâf u güzâfı andan kalmaz. Beher hâl bu ebyât-ı zevk-bahş ol şehsüvâr-ı şevk-rahşundur sebt olundı. Gazel :

Bezm-i meyde yakamaz şevk ile dâmâne yeter
Geçemez lâle-sıfat çâk-i girîbâne yeter

Esb-i nâz ile bugün yügrügüsün meydânun
Gelmeye hüsn ile sen Husrev-i hûbâna yeter

Dâne-i hâl ile arz eyleme dâm-ı zülfün
Şâhbâz-ı nazarun murg-ı dil ü câne yeter

Bas safâ geldügi agyâr yıkılsun gitsün
Meclis-i meyde ana bir iki peymâne yeter

Âbdâr olsa n'ola lü'lü-i nazm-ı Sâ'î
Bir güherdür bu ki gûş-ı şeh-i devrâne yeter

SIRRÎ: Trabzonî'dür. Mukeddemâ tahsîl-i 'ulûm ve tekmîl-i fünûn idüp isti'dâd-ı zâtîsi mecâlis-i 'ulemâ'-yı a'lâm ve mehâfil-i fuzalâ-yı 'izâmda imzâ olundukdan sonra hâtır-ı hatîr-i serâyir-i ser pür-alâyiş-i 'avâik u 'alâyıkdan teberrâ itmekle âhir zevi'l-meşâyih-i kibâre teşebbüs ü te'alluk idüp anlarun dahi hazâyir-i kudsi'ü'l-mü'essirlerin fevâ'id-i mâlâ-nihâyelerinden isti'dâd u istifâde itdüginden sonra tâlib-i erbâb-ı belâgat ve râgıb-ı ashâb-ı fesâhat Rûm İli beglerbegisi olup fevt olan merhûm Hasan Paşa mezkûrun envâ'-ı 'ulûm u ma'ârifle ârâste oldugın istima' idüp kemâyenbagî ri'âyet gösterüp kâtib eylemişdi. Pâşâ-yı mezbûrun vefâtlarından sonra rûzgâr-ı zûrkâr yüz döndürüp nice yüzden cefâya yüz tutup muhâlefet eylemegin zübde-i âl-i 'Osman Hazret-i Sultân Selîm Han'un dârü's-saltanatları olmag ile müşerref olan mahrûse-i Kütâhiyye'ye teveccüh idüp karâr eylemişlerdür. Hutûtun envâ'ına kâdir husûsâ nesh ü ta'lıkda mâhir ve diyâr-ı Rûm'da emsâli nâdir ve kıt'ası makbûl-i zurafâ-yı devrândur. Halhali dâ'iresine varmışdur ve ba'z-ı zemînler ihtirâ' itmişdür ki erbâb-ı tab' ana tahsîn eylemişlerdür. Musâhabet-i dil-küşâsı ferah-fezâ olmagın ashâb-ı devlet gâyet i'tibâr eylemişlerdür. ve şi'ri fevka'l-hadd nâzükdür. Zümre-i şu'arâ içinde hayli iştihârı vardur. Bu matla' u beyt anundur.

Meded o kaddi çenârum vefâdan el çekdi
El ucı ile olan merhabâdan el çekdi

Diğer : Kanı bir sünbül-i hoş -bû bu cihan bâgında
‘Ârız-ı yâre düşer zülf-i semensâdan yeg

Diğer : Can derdi sanma hicr ile vardı huzûra Kays
Benden sorun firâk-ı elemin ol dahi uyur

SÂLİKÎ: Edirnevî’dür. Tab’-ı nâzüki cânib-i nazma sâlik ve nefes-i pâki savt ü nakş edâsında tarz-ı ‘Acem’e mâlik idi. Hayfâ ki ol rind-i lâubâli rûz u şeb hûb endîşe ile ‘âşık-pîşe ve hemîşe bu deyr-i harâb-âbâda bâde-i nâbla lâ-ya’kıl-ı bed-mest ü üftâde vü şurîde-hâl ü perîşân me’âl iken bi’z-zarûre mülk-i bekâyı özleyüp terk-i ‘âlem-i fânî kılup ravza-i câvidânîye raht-ı ikâmet çeküp ‘ayş u ‘işretden mahrûm kalmış. Ümmîddür ki ol cânibde arkası üzre yatup anda huzûr itmiş ola ve ittifâk-ı zurafâ-yı Rûm budur ki musâhabet ile hânendeligi eş’ârına gâlib ola. Feemmâ her kaçan kim şu’arâ ile şi’r ü şu’ûr itse elfâz-ı rekîk ile yârânı rencîde idüp bî-huzûr itmeden berî degüldi. Beher hâl bu bir iki matla’-ı pür-garâîb anundur bu defter-i ‘aca’îbe sebt olundı. Nazm :

Ey kaşı yâ murg-ı dil uçmaga kûyundan yana
Tîr-i müjgânun yiter her lahza bâl ü per ana

Diğer: Bilmez yolunı varmaga ol Ka’be-i cânun
Her yana dönüp turdugı bu kıble-nümânun

SEBZÎ: İstanbullı’dur. Şu’arâ-yı selefdendür. ‘İlm-i zâhire iştigâl gösterür iken gâyetde şi’re harîs olmagın tarîkden ferâgat idüp ehl-i cihet zümresine ilhâk ve akrânı içre tâk olup el’ân hatîb-i hoş -âvâz ve gülşen-i nazma bülbül-i nagme-sâz ve peyrev-i mümtâz olmış. Eş’ârı gâyetde pür-sûz ve pesendîde-i erbâb-ı rümûzdur ve’l-hâsıl geşt-i zâr-ı cihânda ve sebze-zâr-ı devrânda şi’rden gayri bir cev hâsıl itmemiş ve bu devrde şu’arâ-yı nev içre pür-kühen ve üstâd-ı suhen geçinür. Ebyâtı bî-hadd ü lâ-yu’addur. Cümlesinden bu matla’-ı meşhûr ve bu beyitler anlarundur sebt olundı. Nazm :

Âteş-i ‘ışkı beyân itmege açsam dehenüm
Yanar odlara o dem her kim işitse suhenüm

Diğer : Kangı meclisde ki nâz ile o cânân otura
Kalmaya zulm ü sitem fitne-i devrân otura

Şem’e kim didi giyüp üsküfüni dildâre
Şöyle karşu tura kim ayagına kan otura

SEYFÎ: Gelibolı’dandur. Rûz u şeb tahsîl ve tekmîl-i fazilet içün hıdmet-i ‘ulemâ-yı ‘âlî-himmet iderken nâgâh İstanbul karşusında olan Tobhâne’de mest ü bî-haber gezerken bir cây-i ‘âlîden aşaga uçmış. Murg-ı rûhı aheng-i ravza-i ‘aden ü kevser itmiş. Ol bülbül-i gülşen-zârun şâh-bâz-ı tab’ı hümâ-pervâz ve akrânı içre sayd-ı ma’ânî itmekle mümtâz idi. Tabî’at-ı şi’riyyesi gülistân-ı ma’rifetde gül-bîz ve meydân-ı şecâ’atde seyf-i kâtı’ gibi tîz. Bu

bir kaç matla' gün gibi meşhûr ve makbûl-i merdüm-i nezdîk ü dûr olmagın mestûr olundı Şi'r :

Anlar ki cennet istedi 'ukbâya saldılar
Eblehleri bugün yine ferdâya saldılar

Var bir haber getür diyü ahvâl-i dehrden
Kavm-i elest Seyfî'yi dünyâya saldılar

Diğer : Düşdi mû-yı miyânına gönlüm
Öldi işbu arada yok yire kim

Diğer : Âsiyâ-veş başum hevâda yeler
Dögeyin taşlar ile ben kendüm

Diğer : Lebün yanında mercan bir hacerdür
Gözüne göre nergis bî-basardur

SİPÂHÎ: İstanbullı'dur. Dergâh-ı mu'allâda 'ulûfeci yesârdandur. 'Arsa-i nazmda fâris-i nevres ve meydân-ı şi're merd-i tâze heves kimesnedür. Bu bir iki matla' anundur sebt olundı. Şi'r :

Bezmimüz telh eyleyüp sunma bize sâkî 'arak
Basmasun 'işretüne rindâne lutf it yâd ayak

Diğer : Mu'attar kıl nesîm-i lutfun ile pîr-i Ken'ân'ı
Hazîn itme gel ey Yûsuf cemâlüm pîr iken anı

SEMÂ'Î: İslâmbol'dandur. Dergâh-ı felek-bârgâh-ı pâdişâhîde Solag-zâde olmagın zurafâ-yı zamân içre Solag Hasan dimekle meşhûr-ı cihân olmışdur. 'Âlem-i cevânîde 'Acemi oglanı bölügünde nice müddet muvazzaf olup ol bâb-ı 'âlî-mekânda sâhib-devletlere ve a'yân-ı dîvâna nice hıdmeti sebkat itmiş. Âhirü'l-emr mezkûrlarun edâ-yı nâ-müveccehlerinde rencîde-hâtır olup terk-i hıdmet kılup ve her dem vahşi-sıfatlarla ülfet itmegi terk idüp dervîşlik semtin ihtiyâr kılup müsâfiret tarîkı ile seyâhat özleyüp diyâr-ı Mısr'a varup âsitân-ı felek-âşiyân-ı Gülşenî'de karar idüp ol dergâhun bendeleri silkinde münselik olmışlar. Ba'dehu nakd-i vücûdı pûte-i mahabbetde hâlis itmege sikke-hâne-i Bagdâd'a gelüp 'attâr-ı burc-ı evliyâda tamâm 'ayâr olup dergâh-ı 'arş-penâh-ı şâh-ı şehidâna ve ravza-i mutahhar-ı şâh-ı merdâna revâne olup yüzlerin sürüp hıdmet-i nukabâ-yı 'âlî-himmet idüp sâhib-sikke vü sûret olup men 'aref sırrından bâ-haber ve erbâb-ı turûk içre rümûz-ı tarîkatden behrever olmışlar. Tab'-ı sâfî-i sihr-nümâsı selâset-i nazm ile mevsûf ve lisân-ı pâk edâsı fetânetle ma'rûfdur ve nazm-ı tasavvuf-âmîzi âbdâr. Bu gazel-i dil-pezîr anundur. Gazel

Pertev ki şem'-i mihr-i ruh-ı yârdan gelür
Bir lem'adur tecellî-i dîdârdan gelür

Tab'um çerâgı Kâsım-ı Envâr'dan yakar
Bûy-i vefâ dehânuma 'Attâr'dan gelür

Nukl-i şarâb meclis-i gamda yeter bana

Şol hûn-ı dil ki dîde-i hûnbârdan gelür

Halvetde su yirine içer sûfî bâdeyi
Gördün mi kâfiri bize inkârdan gelür

Âzürde hâtır olma Semâ'î-i bî-dile
Mestânedür o hâne-i hummârdan gelür

SEHÂYÎ: İstanbullı'dur. Babası pâdişâh-ı ferîdûn-haşmetün matbah-ı hümâyûnunda tavukçı başı idi. Sene isnâ ve seb'în ve tis'â mi'enün Recebinde vefât itdi. Yiri mahlûl kalmagın mezkûr Sehâyî'ye babası yiri sadaka buyuruldı. Hâlâ hıdmet-i mezbûrda cân u gönülden evkâtın sarf itmek üzredür. Eyülükle efvâhda meşhûr ve sehâ-yı tab'ı elsînede mezkûr ve her an hıdmet-i erbâb-ı kemâl ve mülâzemet-i 'ışk-ı cevânân-ı hurşîd-misâl ile 'ayş u 'işretde ser-efrâz u kâmrân ve cûd ü ihsânla mümtâz-ı akrândur. Tabî'at-ı şi'riyyesi bed degüldür nîk olmakdan hâlî degül. Bu bir matla' u beyt anlarundur. Bu evrâka sebt olundı. Beyt :

Zahm-ı tîr-i yâr ile ey dil tolı kansın yine
Kaşlarınun yâyına benzer ki kurbansın yine

Diğer : Nice itsün kişi ragbet cihânun 'izz ü câhına
Mahabbet şekl-i mihnet âhirinde devletün let var

SIRRÎ Çelebi: Erbâb-ı kalemden mevlid-i ferah-fezâsı hümâyûnı Tarâbefzûn'dur. Yâr-ı latîf ü şâ'ir-i zarîf eş'âr-ı 'âşıkânesi makbûl-i tabâyi'-i erbâb-ı devlet ve güftâr-ı rindânesi pesendîde-i ehl-i fazîlet olup hemîşe mülâzemet-i a'yân-ı dîvân ve dem-â-dem mâyil-i sohbet-i sâhibân-ı 'izz ü şân olup 'ale'l-husûs bende-i hâs-ı Sultân Selîm-i pür-efâzıl olan Celâl Beg'ün hıdmetinde kesb-i kemâl idüp ser-âmed-i akrân u emâsil olmışlar. Hatt-ı nesta'lık yazmada bî-bedel ve 'arûz u kâfiye vü mu'ammâda sâhib-hâl kimesnedür. Zihn-i dakîk-güsteri esrâr-ı İlâhiyye'ye mâlik ve tab'-ı pür-hakîki turûk-ı envâr-ı nâ-mütenâhiye sâlik olmagın Sırrî diyü mezkûr yârân-ı suhen-perver ve meşhûr-ı merdüm-i bahr ü berdür. Cümle-i eş'ârı letâfet-i tab'ına dâldür ve hasb-i hâl-i 'uşşâk-ı bî-mecâldür ve nezâketden hâlî degüldür. Bu gazel şâhid-makâlidür ki ser-be-ser vasf-ı sâkî ve izhâr-ı bâde-i nâb-ı iştiyâkdur tahrîr oldı. Gazel :

Şarâb-ı nâbı devr itdür zamân-ı 'ayşdur sâkî
Egerçi bezm-i dehrün nûş-ı câmı nîşdür sâkî

Münevver itmeliden meclisi ol şem'-i bezm-ârâ
Sürâhî kan yudar gamdan katı dil-rîşdür sâkî

Uyuşmuş kanlar ile her müjem tennûr-ı mihnetde
Kebâb ile tatlu başdan başa bir şişdür sâkî

Ele aldı ayaga düşmüş iken bâde-i gül-reng
Gönül yapmaga sa'y eyler ne hayr-endîşdür sâkî

Gözi tarrâc ider dil nakdini ana dönüp bakmaz
Terahhum eylemez Sırrî ne kâfir kişidür sâkî

Diğer : Didüm ki yoluna cân virürin ben degül ki ser
Ol âfet-i zamâne gülüp didi mâ-hazer

Âyîne-i hod ki turup karşu söyledi
Tûtî Efendi kendüyi görmiş gibi meger

Tîga yapışma bilüme kol toladun diyü
Ey şâh-ı hüsün beglere lâzım durur meger

Pür zenk sanma âyîne sûret degişdirüp
Eyler safâ ile sana açmazdan nazar

Sırrî safâda ‘ârızına öykünürmiş âb
Yüze gelince utanup ammâ yire geçer

Diğer: Yanuna alup rakîbi eyledün seyr-i çemen
Yanuna kalur mı ey serv-i sehi seyr eyle sen

Fî harfi’ş-şîn

Mevlânâ ŞEMSÎ-İ Bagdâdî: Ehl-i ‘ilm zümresinden râkım-ı hurûfun babasıdur. Rûz u şeb evkât-ı bâ-berekâtın kütüb-i mütedâvile mütâla’âsına sarf idüp kûşe-i kanâ’at ihtiyâr ve ehl-i rûzgârdan pergâr gibi kenâr çizüp ve devâm-ı devlet-i pâdişâhîye ve ‘izz ü rif’at-ı şehenşâhîye ‘ale’d-devâm kıyâm göstermişdi. Ol yegâne-i ferzâne ‘alâ-ragmı zamânihi pâdişâh-ı huceste-fercâmun nâmına mesnevî bahrinde üç kitâb nazm itmişdür. Her biri makbûl-i fuzalâ-yı zamân ve pesendîde-i fusahâ-yı cihân olmış. El-hak ol nîkû-hısâl olan perverişîn dil mazmûn-ı belâgat-nümûn bulmagla bî-misâl ve ser-âmed-i emâsil idi ve zebân-ı Fârisî’de nice nice kasîdeler na’t-ı seyyîd-i enâm ve menkâbet-i e’imme-i kirâm diyü derc kılmışdur ve tarz-ı gazelde ‘âşıkâne dîvân tertîb idüp makbûl-i ehl-i ‘irfân olmışdur. Cümlesinden bir gazel-i ‘âşıkâne ve bir nice matla’-ı bî-bahâne kalem-i dü zebâna gelüp mestûr oldı. Gazel :

Bahtem kez şumâr-ı ahterân dâîm rakam gîred
Eger rûy-ı tur bîned hesâb ez mâhken gîred [284]

Ve ger hüsn-i hatet râ hûş nüvîsi der nazar âred
Muhâlest în ki ez hayret Diğer desteş kalem gîred [285]

Çunân benişest murg-ı hatırem der gülşen-i kûyet
Ke’zîncâ hîzed ü âheng-i gülzâr-ı İrem gîred [286]

Çesân sûz-ı dil-i sad-çâk ez merdüm nihân sâzem
Ki şehbâ âteş-i âhem zi her cânib ‘alem gîred [287]

---

[284] Yıldızların sayısından sürekli rakam alan bahtım senin yüzünü görürse aydan az hesap olur.
[285] Eger senin ayva tüylerinin güzelliğini bir hoşnüvis görürse, hayretinden, artık eline kalem alması muhaldir.
[286] Fikir kuşum senin mahallenin gülşenine öyle kondu ki, buradan kalkıp da ârem gülzarına yönelir mi?

Siyeh çeşmân-ı Bagdâdî be-Şemsî rehnümûn geştend
Ki der mülk-i ‘Arab sâzed vatan terk-i ‘Acem gîred [288]

Diğer Eger rûzî misâl-i sâye uftem zîr-i divâreş
Ne hîzem tâ netâbed ber serem hurşîd-i ruhsâreş [289]

Demî hemçün habâb ez câm dîdem kâmrân hodrâ
Velî çün çeşm beguşûdem nedîdem der miyân hodrâ [290]

Zân dehân vezân miyân bûs u kenârem ârzûst
Nîst çîzî der miyân u sad hezârem ârzûst [291]

Bâsegân-ı tu âşinâ âşinâ neşodîm
Heme âdem şodend ü mâ neşodîm [292]

Diğer : Sen çekdügün zamânda kadehden şarâblar
Tâcın göge atar ferahından habâb lar

Diğer : Mihrdür yâ mâh yâ Rab rûy-i tâbânun senün
Kim hezâran çeşm ile çarh oldı hayrânun senün

Diğer : Ey yüzi gül zülfi sünbül peykeri gül hırmeni
Sebz ü hurrem reng ü bûyundan melâhat gülşeni

Diğer : Rakîb işitdüm ol şâhı seversen
Bizi incitme Allâh’ı seversen

ŞEVKÎ Çelebi: Eben ‘an ceddin Haleb î’dür. Ekâbir ü eşrâf ve sâhib-devletân-ı ferhunde-eltâf içre Sâhib-zâde Ahmed Çelebi dimekle meşhûr ve ahlâk-ı hamîde ve cemâl-i zîbende ile sahâyif-i devrân-ı tarab-efzâda mestûr ve elsîne-i efvâhda bülegâ-yı belâgat-nümâda mezkûr ve asl u neseble ebnâ-yı cihân içre pâk haseb ve ehl-i dil-i mütemevvil olmagın vâlid-i emcedi evkât-ı ferruh-sâ’âtin ticârete masrûf kılup akrân u emâsil mâbeyninde eyülükle ma’rûf olmışdur. Binâen ‘alâ-zâlik mezkûr Şevkî dahi mezbûr şehirde ol kâr u bâra mebzûl idüp h˘âceler içre makbûl olmışdur ve bi’t-tab’ ehl-i şevk olmagın bu denlü iştigâl ve mevâni’-i mu’amelât ile yine rûz u şeb zevk ü şevkden eksük olmayup rümûz-ı nükat-âyât-ı ‘ulûma vâkıf olan erbâb-ı ma’ârife karîn ü hem-nîşîn olup letâyif-i ma’ânî-i şevk-engîz ve zarâyif-i zevk-âmiz ve esnâf-ı eş’âr-ı huceste berekât ve envâ’-ı ma’ârif-i zibende-nikâtı tahsîl ü tekmîl itmişdür. El-hak lisân-ı ‘Arabî’de pesend-i fusahâ ve makbûl-i zurafâ ve zebân-ı

---

287 Yüz yerden yarılmış gönlümün yanışını halktan nasıl gizleyeyim, çünkü geceleri ahımın ateşi her taraftan yükselir.
288 Bağdatlı siyah gözlüler, ØAcem diyarını terk edip Arap mülkünde vatan tutsun diye Şemsi'ye kılavuz oldular.
289 Bir gün gölge gibi , duvarının altına düşersem, yüzünün güneşi başıma güneş gibi vurmadıkça kalkmam.
290 Bir an köpük gibi , kadehten kendimi mutlu gördüm, fakat gözümü açınca kendimi ortalıkta göremedim.
291 O ağızdan öpmek ve o beli kucaklamak arzusundayım. Ortada bir şey yok, fakat yüz bin arzum var.
292 Senin köpeklerinle tanışamadık, hepsi adam oldu da biz olamadık.

Fârisî ile Türkî'de ol cevân-ı nâzenîn bir derecede mümâreset ü müdâvemet göstermişdür ki esnâ-yı musâhabetde kelimât-ı fasâhat-beyânına mütekellimân-ı zamân âferîn ve 'ilm-i edvârda ma'lûmât-ı şîrîn harekâtı şöyledür ki hîn-i terennümât-ı tarâvet-nişânına müterennimân-ı fasîhü'l-beyân tahsîn dimiş. Mukarrer ve ol yâr-ı pâkize-güher henüz egerçi cevâhir-i ma'ânîye nev-hevesdür lâkin eş'âr-ı dürer-bârı makbûl-i gûş-ı herkes olmışdur. Bu bir kaç beyt-i 'âşıkâne anundur tahrîr oldı. Nazm :

Hasret-i ebrun ile ey meh hilâlün kaddi ham
Lâlenün bagrına hâlün urdı yir yir dâg-ı gam

Hâk olurdum yolun üzre bulsam ey serv-i revân
Ben gubârun üstine tâ kim basaydun bir kadem

Dâg-ı pür-hûnum devât şerh-i sînem levh-i zer
Yazmaga dil mâcerâsını eliflerdür kalem

Nazîre li-mü'ellifihi :

Zerrece yok bildiler gûyâ devâsı derdimün
Kime sorsam anun içün dir leb-i dildârı em

Sînem üzre sanma dâg ile elifdür şâh-ı gam
'Işka serdâr eyleyüp virdi bana tabl u 'alem

Geç günâhumdan dil-i dîvânemi yaz deftere
Didüm ol mâha didi dîvâneye yokdur kalem

Tîrini pehlûya çekdüm çekdi aldı 'Ahdî'yâ
Anun içün kanlar aglar çeşm-i zahmum dem-be-dem

Bu bir nice beyt-i âbdâr dahi ol şâ'ir-i ferzânenündür. Beyt :

Pençe-i sâkî ile câm-ı mey-i gülgûna bak
Mihr-i 'âlem tâbdur san beş hilâl üstindedür

Murg-ı dil sayd itmege dâneyle dâm olmış durur
Zülf-i 'anber bûy-ı cânânun ki hâl üstindedür

Sînen üstinde elifler üzre dâgun Şevki'yâ
Bir gül-i bî-hardur gûyâ nihâl üstindedür

Mevlânâ ŞUHÛDÎ: Karaamid'dendür. Aslında 'Acem-zâde'dür. 'İlm-i zâhire rûz u şeb tâlib ü râgıb olup meleke-i rasîhe tahsîl idüp dânişmend oldukdan sonra terk-i kayd-ı dünyâ-yı bî-bekâ kılup 'âlem-i fakr u fenâ ihtiyâr kılmış. Tasfiye-i bâtın itmek arzûsıyla ser-pâ bürehne siyâhat iderek etrâf-ı cihâna revâne ve dervîşler içre ma'rifetle meşhûr-ı zamâne olup giderek ol vâdîden vâz gelüp bir kaç zamândur ki gâh Rûm İli'nde ve gâh Anatolı cânibinde hıdmet-i kuzât idüp evkât-ı 'azîzin niyâbete nasb itmiş. Hadd-ı zâtında şûh-tab' ve hûb-sohbet ve zât-ı pâki ma'rifetle ârâste ve zihn-i sâfı hikmetle pîrâste esnâf-ı şi're kâdir ve zebân-ı Fürs ü

Nevâyî'de mâhir şu'arâ-yı Rûm içre edâ-yı pâk ile meşhûr ve hüsn-i i'tikad ile efvâhda mezkûr eş'ârı rindâne ve güftârı 'âşıkânedür. Bu bir kaç matla'-ı Fârisî mâsadak-ı hâl ve şuhûd-ı makâl diyü sebt olundı. Ebyat:

Çeşme-i çeşmem gehî pür-âb ü geh pür-hun şeved
Yâ Rab âb u âteş ez yek çeşme bîrûn çün şeved [293]

Merâ cuz hûn-ı dil der gam nedîmî nîst hemdem-i hem
Dilem râ cuz hayâl-i tu refîkînîst mahrem-i hem [294]

Diğer : Mu'attar ideli rûy-i zemîni zülf-i pür çinün
Derûnı kan ile toldı hasedden nâfe-i Çîn'ün

Diğer : Meclisünde şevk ile yanmaga ey şâh-ı cihân
Mûmdur tende fitîl-i magz ile her üstühˇân

Diğer : Âftâb-âsâ eger 'arz eylesen dîdârımuz
Görinür her zerrede bir vechile ruhsârımuz

Diğer : Zülfün altında görüp hâl-i siyâhun didi dil
Gülşen-i Çîne düşen nâfe-i âhûdur bu

Diğer : Hat-ı sebz ile cânânun Şuhûdî la'ldür bârı
Zümürrüdle murassa' hokka-i yâkûtdur gûyâ

ŞERHÎ: Zümre-i ehl-i kalem ve perverde-i erbâb-ı keremdür. Deyr-i cihânda âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olan beni âdemdendür. Nâm-ı ferhundesi sâhibân-ı zeyn katında 'Abdü'l-Hüseyn dinilür. Evkât-ı hamsede niyâz-ı 'ışk-ı dil-berânı kendüye farz-ı 'ayn bilüp asl-ı pâki ve neseb-i tarab-nâki merdüm-i 'âlî-tebârdur ve peder-i nâmdârı nevâhi-i Bagdâd'da kal'a-i semevât dizdârıdur ve kendü dahi kal'a-i mezkûrda 'Azablar agasıdur. Binâen 'alâ-zâlik basît-i arzda vücûd-ı bâ-cûdı çeşm-i himmetle gözler a'lâ merâtibi. Üslûb-ı muhâsebede hünerver ve ahkâmda kitâbet-i sâhib-erkâm ve siyâkati dil-pezîr ve akrânına gâlib ü bî-nazîr ve tarz-ı eş'ârda tab'ı gâyetde tâlib ü râgıb rûz u şeb tetebbu'-ı nazm-ı âbdâr-ı dürer-bâr-ı yârân idüp ekser-i şu'arâ ile yâr u musâhib ve fünûn-ı suhene üç zebân ile peyrev-i erbâb-ı dil olup reng-i gazelde zebân-ı dürer-bârı câri vü kâyildür. Kelimât-ı gamzedâyî ile gamze-i cevânân-ı gonce-dehân idüp efgende-i sehî-kaddân-ı nâzük-miyân ve nâvek-efgen-i çeşm-i terkân-ı bed-meste nişâne olmagın hemîşe dil-i mecrûh ile ekser-i ebyâtında evsâf-ı bütân-ı yegâne ile kısadur ve dilin şürûh kılmadan hâlî degüldür. Bu ebyât-ı pür-nikât hasb-i hâlidür. Beyt :

'Işk ehli dergehünde can terceman çekerler
Ey pâdişâh-ı hûban gör kim ne can çekerler

Diğer: Kaddün görünce dil nice dürlü cefâ çeker

---

[293] Gözümün çeşmesi bazen yaşla, bazen kanla dolar. Ya Rabbi aynı çeşmeden hem su , hem ateş nasıl çıkar?

[294] Bana, gamda yüreğimin kanından başka bir hemdem nedim yok. Senin hayalinden başka, gönlüme mahrem olacak arkadaş yok.

‘Âşıkı gör kapunda ne resme belâ çeker

Vaslun gamıyla dil elem-i bî-girân çeker
La’l-i lebün hayâline her demde kan çeker

Diğer : Habîbümsiz bana agyâr-ı yekdil hep hücûm itdi
Belürdi her tarafdan şimdi fitne fitne-kârumsız

Diğer : Tutalum şerh-i cefâ itmedi Şerhî senden
Sen de insâf idüben arada gör Allâh’ı

ŞÛRÎ: Bursa kurbünde Eskişehir’dendür.’İlm-i zâhire iştigâl kılurken terk idüp ber-mukteza-yı mahlas şûride-hâl ve kayd-ı dünyâdan farîgü’l-bâl olup dergâh-ı felek-bârgâh-ı Mevlânâ-yı Rûm’un âsitânesine yüz sürüp Hayretî’nün birâderi Sîne-çâk’le rûz u şeb bî-bâk seyr ü sülûk ve temâşâ-yı her mülûk itmegi ihtiyâr itmiş. Müddet-i medîd ve ‘ahd-i ba’îddür ki Ka’be-i şerîfde şerrefehallahu [295] mücâvir olmışdur. ‘İlm-i edvârda hûb ve nakş u savt baglamada usûli kâyim ü mergûbdur. Eş’ârı tasavvuf-âmîz ve güftârı mahabbet-engîz ve ma’lûmâtı musâhabet ile şi’rinden garrâ diyü meşhûr ve ba’zı nazmı dahi makbûl-i tabâyi’-i şu’arâ-yı şûrîde-hâl ve pesend-i nüdemâ-yı perîşân-me’âldür. Bu şi’r anundur. Nazm :

Can virmeyicek derd ile dermân ele girmez
Cânun sakınursan yüri cânân ele girmez

Bu kûy-i harâbâtda erbâb-ı vefâya
Hayl-i gam-ı cânan gibi yârân ele girmez

Şîrin lebün kandine ey çeşme-i hayvân
Şûrî gibi bir vâlih ü hayrân ele girmez

ŞEVKÎ: Mısr’dan ‘Abdullah oglıdur. Dânişmend tâifesindendür. Ma’rifet-i cüz’î ve küllî ile tetebbu’-ı eş’âr-ı mütekaddimîn ve cüst ü cûy-ı güftâr-ı fuzalâ-yı müteahhirîn itmede bî-bedel ve hadd-ı zâtında ehl-i şevk olup ‘ayş u ‘işrete mâyil ve tâlib-i kelimât-ı ehl-i dil oldugı ecilden ol rind-i cihân sâhib-meşreb diyü meşhûr ve efvâh-ı a’dâda süst-mezheb diyü mezkûrdur. Hayfâ ki tarîkından henüz ber-murâd u kâmrân olmamışdur. Ziyâde nâ-murâd kimesnedür. Töhmet-i ilhâdla hakkında dinilen söz isnâd idügi ehl-i ‘irfân yanında azharu mine’ş-şems [296] dür. Tabî’at-ı şi’riyyesi hûb u mergûbdur. Cümle-i nazmı muvahhidâne ve rindâne vâkı’ olmışdur. Bu bir kaç matla’ anundur. Ebyât :

Tutuşdı şem’-i şevkünle ‘aceb pervânedür gönlüm
Tolaşdı bend-i zülfünle igen dîvânedür gönlüm

Diğer : Göz yaşı huzûrum komadı bir nice demdür
Bilmem ki bu ‘âlemde benüm ol dahi nemdür

[295] Allah onu şerefli kılsın.
[296] Güneşten daha parlak

Diğer : Terk ü tecrîd-i fenâ ol ey gönül ir vahdete
Elfi vâhid vâhidi elf anla düşme kesrete

ŞÂNÎ: Vardar Yenicesi'nden Garibî'nün kız karındaşı oglıdur. Dânişmend tâifesindendür. Rûz ü şeb tahsîlde olup 'ulûmı tekmîl itmeden hâlî degüldür. Şân-ı şerîfi ve tab'-ı latîfi nazma râgıb ve mazmûn-ı meşhûn bulmaga tâlibdür. Egerçi gülistân-ı ma'ânîde henüz gonce gibi nühûftedür lâkin eş'âr-ı revânından dil-i hûn-beste pür-şükûfte olur. Ümmîddür ki gülşen-i cevânîde zâtı nahl-i hünerden behremend ve ma'lûmât ile kendü akrânı içre ser-bülend ola. Bu bir kaç matla' u beyt anlarundur bu evrâka sebt olundı. Ebyât :

Bâg-ı ruhunda ol sanemün hatt-ı müşk-bâr
Sahn-ı İremde tâze açılmış benefşe-zâr

Diğer : Bâdı nazarda 'âşıka ey şûh-ı şîvekâr
Câdû gözün kirişmeler eyler geh sihr ider

Diğer : Ne bilür kâmet-i dil-cûn elemin bâd-ı seher
O bir âvâre durur kendi hevâsında yeler

Diğer : Tîg-ı tîzünle terâş eyle ruh-ı rengînün
Karasın görmeyelüm mûy-ı hat-ı müşkînün

Tarama şâne ile zülf-i 'anber-efşânun
Hâtırın yıkma Efendi bir alay miskînün

Diğer : Cefâ fenninde artuk nüsha ma'lûmun degül ammâ
Mahabbet dâstânı yâd olunsa okıdum dirsin

ŞEFİ'Î: Emîr-i huceste-ensâb ve şefâ'at-bahş-ı şeyh ü şâb zümresindendür. Lisân-ı 'Arabî ve Fârisî'den bir mikdâr behremend ve tarz-ı şi'ri bir pâre dil-bend olmagın pesend-i erbâb-ı hûşmend olmışdur. Bu bir iki matla'-ı hûb anundur sebt olundı. Nazm

Ni'met-i vasla el irmezse yiter hûn-ı ciger
Ey gönül ma'zûr tut hayru't-ta'âmı mâ hadar [297]

Diğer : Göz açdırmaz atar tîrin müjen bu haste-hâl üzre
Bizümle muttasıl ol gamzeler ceng ü cidâl üzre

ŞEMSÎ-İ Dîvâne: Karamânî. Pür-gûylukla nâ-mevzûnlukda şûhî-i sâni kuzât zümresinden ve bu devrün şu'arâ-yı nâ-mevzûn ve nüdemâ-yı nâ-meymûndandur. Vilâyet-i Karaman'da kasaba-i Eregli'ye karîb Zanîne nâm karyedendür. Şahs-ı garîb sûret ve merd-i 'acîb hey'et tab'-ı nâ-mevzûnla meşhûr-ı zenân-ı zamân ve edâ-yı nâ-merbût-ı dûnla mezkûr zebân-ı 'âlî-suhenân-ı cihân Urlı Şemsü'd-din dimekle ma'rûf ve güftâr-ı gün-â-gûn ile meze-i rûzgâr diyü mevsûf esnâ-yı musâhabetde garîbe etvâr ve evzâg-ı nâ-hem-vârdan hatt olınur. Kendü

[297] En iyi yemek hazır olandır

zu'mı ile yegâne-i cihân ve ferîd-i zamân oldım sanup bir tarîkle mülâzım olup yigirmi beş akçe müderris olmışlar. Ber-muktezâ-yı rûzgâr beyt

Felek be-merdüm-i nâdân dehed zimâm-ı murâd
Tu ehl-i fazlî vü dâniş hemîn günâhet bes [298]

zât-ı habâset-şi'ârına hamâkat gâlib ve sıfât-ı kesâfet-nisârına zıllet münâsib olmagla vechin mine'l-vücûh 'ilmden sûdmend ve tarîk-ı dânişmendlikden fâide bulup hûşmend olmamışdur. Derse kâdir olma[ma]gın ol medreseden ferâgat idüp ol vâdîden ma'arife mâlik olma yup kaza semtine sâlik düşüp ol târîhde Anatolı kâdî 'askeri olan 'İvaz Paşa Efendi'nün üzerine kazâ-yı âsmânî ve belâ-yı nâgehâni olup başdan savmak içün Mollâ eger kâdîlıgdan hazzun var ise akrân u emâsil ile imtihân olmak gerekdür diyü cevâb virür. Çâr u nâ-çâr kendü emsâl bir nice nâ-hemvâr-ı cühhâli bulup anlarla imtihâna râzı olmagı revâ görür. El-kıssa delülükle hasma galebe şeklin gösterdükde 'İvâz Efendi mezkûra âferin bire kellecik dir tek tek sakalına gülüp tahsîn itmiş diyü her kanda varsa takrîr ü tahrîr idüp tefâhür ider. Ba'de zamân kazâ-yı Katîf mahlûl olur. İşte tâli'ünde bir kâdîlık düşdi gidersen didükde ol merd-i mechûl giderin diyü kâbul eyler. Mezkûr Efendi tekrâr ider eger gitmezsen talâk-ı selâse üzerine olsun mı diyü cevâb virür imdi Katîf kâdîlıgı düşdi didükde ihtiyâr idüp kazâya râzı olmışlar. Mezkûra ba'zı yâran tahsîn yüzinden dirler ki şânunuza lâyık kâdîlık degüldür niye râzı oldun diyü riş-hand itdüklerinde n'eyleyüm şu makûle bir hâl vâkı' oldı eger 'avret boşamak vehmi olmayaydı kabûl eylemezdüm diyü cevâb virür. Yârâna bu hitâb-ı müstetâbı hezl-gûne gelmegin gâyetde hazz idüp gülmedin bî-tâb düşerler ve başına mezelemeg içün meges-vâr üşerler. Ba'dehu üftân u hîzân Katîf'e revâne olup gitdükde ol zeminün âb u hevâsı mizâc-ı hâbîsine sâz-kâr u muvâfık olmamagla ol diyârı zem tarîkıyla kadh idüp bir gazel sebt oldı. Gazel :

Teb-i hasret cânumı gâyet ile itdi nahîf
Odlara yansun yıkılsun dilerüm mülk-i Katîf

Ey Süleymân-ı cihan şöyle za'îf itdi belâ
Göge of dir isen uçar hem çü pür mûr-ı za'îf

Gözlerüm yaşını bahreyne revân eyledi gam
Dervîşün yâdına gark-âb-ı belâ oldı hayif

Elde avucda nesne yok idem 'azm-i sefer
Bir tehî dest kaldı gurbetde bî-çâre za'îf

Kaldım ayakda eyâ kân-ı kerem menba'-ı cûd
Dest-gîr ol Şemsîye bir çâre eyle ey latîf

Lahsa'yı da bu üslûb üzre ta'rîf idüp teşrîf buyurmışdur. Eyzân gazel :

---

[298] Felek câhil insanlara muradın dizginini verir. Sen fazilet ve bilgi ehlisin, bu günah sana yeter.

Seng-i mihnetle yapılmışdur binâsı Lahsa'nun
'Âkıbet gamla yire giçer esâsı Lahsa'nun

'Âşık-ı dîdâr olup ider derûn-ı dilden âh
Gözlerüm yaşı gibi çok mâcerâsı Lahsa'nun

Kâkülün serdâr olup serhadde çok başlar keser
Şâh-ı 'âlem geçinür mîr ü gedâsı Lahsa'nun

Bunda kalanun başı vü gidenün malı gider
Ehl-i 'ışk olur perîşân bu hevâsı Lahsa'nun

'Âşık-ı bî-çâreler Şemsî niçe itsün karar
Yok durur bir gönül egler mehlikâsı Lahsa'nun

Bu makta'-ı nâ-mevzûn dahi gazellerinden nümûnedür. Beyt :

Şems degme bir üstâd tab'una şâgird olmazken
Mürşid-i 'ışka şâgird oldı üstâd gördügün gönlüm

Fârisî gazelleri bî-hadd ü bî-ma'nâ edâları lâ-yu'addur. Ahyânen nazmında bir mısra' veyâhud bir beyt-i mevzûn u ma'nâ bulınursa şüphe vü şâyibe yok ki anı gayrden sirkat itmiş. Sâbıkan Lahsa beglerbegisi olan Sâlih Paşa oglı Mehemmed Paşa hazretleri Lahsa'dan münfasıl olup tekrâr mukarrer buyruldugı esnâda bir târîh-i garrâ buyurmışlardur mezeden hâlî olmadıgıçün hâli üzre sebt oldı. Nazm

Bihamdillah Mehemmed Paşaya Lahsâ makarr şod
Şeb-i zulmet berefte vü hûş âmed rûz bihter şod [299]

Yekî seyyâre ber rif'at yekî der gûşe-i 'uzlet
Yekî tâli'-i nîk-baht ü yekî diger bed ahter şod [300]

Yekî râ genc ü ni'met yekî râ renc ü zahmet kerd
Yekî ber taht yekî tahtü's-serâ hâlî mükedder şod [301]

Mukârin kerde-est şevk-ı cemâleş yek si'at-i lemsî
Sa'âdet-i mâh tâli' u heme 'âlem münevver şod [302]

Be-gû zâg-ı felek râ tûtiyân râ şehd bedih Şemsî
Be-gû târîh-i û hemçün bedeh kand-i mükerrer şod [303]

---

[299] Allah'a hamdolsun Lahsa Mehmed Paşa'ya makarr oldu. Karanlık gece bitti, gün hoş geldi, daha güzel oldu.

[300] Biri yücelirken biri uzlet köşesine çekildi. birinin talihi iyi, öteki talihsiz oldu.

[301] Birine hazine ve nimet, birine çile ve zahmet verdi. Biri tahta otururken biri toprak altında, kederli bir hal aldı.

[302] Cemalinin şevki dokunacak kadar yaklaştırdı. Ayın mutluluğu doğdu ve bütün âlem aydınlandı.

[303] Şemsî, feleğin kargasına söyle tutilere bal ver, de ki onun tarihi iki şeker gibi mükerrer oldu (H. 950)

Hakkâ ki dîvânın eline alup söyledigi mühmelâtın tarka-i hey'et ile 'acîbe-sûret ile okurken zevk ü safâsından kendüyi ferâmuş idüp harekât-ı 'acîbe ve hâlât-ı garîbeler eyler ki her gören bî-ihtiyâr zevkinden yıkılup bir zamân bî-hûş olmak mukarrerdür. Ana binâen bu mecma'-i zurafâya yârân-ı suhendân ibrâmı ile erkâm olundı ve Katîf kâdîlıgında Ferec nâm bir mültezim-i serencâm vefât idüp esbâb-ı mîrîden dellâlde harâc alup satıldukda bu iki beyti dimişdür. Bu beyitlerle haylî şâdmândur ve tefâhüri fevka'l-beyândur. Nazm :

Mültezim olalı Katîf'e Ferec
Derd ü gamdan bulmadı gönli ferec

Mâl-ı mîrî yiyenün hâli budur
Giyerüz esbâbı dellâlde harac

Sâbıkan serdâr-ı 'âlî-mikdâr olan vezîr-i a'zâm Mustafâ Paşa vefât idüp yirine vezîr-i a'zâm olan Sinân Paşa diyâr-ı şarka 'asâkîr-i zafer-mü'essire serdâr-ı feth-âsâr nasb olundukda bir târîh-i meze-dâr-ı zîbâ diyüp müşârünileyh paşaları ol târîh-i ra'nâda zikr itmişdür tahrîr ü tastîr olundı. Şi'r :

Bi lisânî 'Arabî kâle Şemsî târîh
Mustafâ Paşa râhe ebeden fecâe Sinân [304]

ŞEYDÂ: Rûm İli'ndendür. 'Âşık Çelebi'nün şeydâsı dimekle meşhûr ve envâ'-ı hutût yazmagla efvâhda mezkûrdur. Sâbıkan perî-peyker ve mâh-manzar dil-berlerün sevdâsıyla vâlih ü şeydâ olup cevânib-i 'âleme bî-ser ü pâ seyr ü temâşâ iderek zevk almamagın ol rindînün nâm-ı ferâgat idüp dânişmend olmak ârzûsına düşer. El-hâsıl ol hâletden dahi behremend olmayıcak Karaman Bâzârı'nda kıssa ve şeyyâdlık peydâ idüp kuvvet-i yevmiyye peydâsında 'âciz iken 'Âşık Çelebi İstanbul'a gelür vâsıt ile ana âşinâ olur. Ol esnâda 'Âşık Çelebi'ye Üsküb kâdîlıgı virilür. Anunla bile gider ve bi'l-cümle mu'ammâ ve gazel ve şebistân-ı hayâle mütâla'a itmekle şeyyâd ismi kalıp ba'z ile şeydâ olur. Bu beyt anundur. Beyt

Şöyle müştâk -ı cemâlün geçer ey dost gözüm
Ruhun âyînesine baksam eger çâr olur

ŞİNÂSÎ : Rûm İli'nde Kilî'dendür. Ehl-i kalem zümresinden geçinür. Zurafâ içre rû-şinâs ve şu'arânun ebyâtın bî-kıyâs okıyup yazmışdur. Evkâtın kitâbet-i eş'âr-ı pür-sûz-ı erbâb-ı mihr ü vefâya ve güftâr-ı dil-efrûz-ı ashâb-ı sıdk u safâya bezl itmek üzredür. Bu matla'-ı rengîn anundur. Matla' :

Cân atup hançerüne karşu gönül vara gibi
Bir içim su dileyü tîguna yalvara gibi

---

[304] -Şemsî, Arap diliyle tarih söyledi : Mustafa Paşa ebedî olarak gitti ve Sinan geldi.

Fi-harfi's-sad

SABRÎ Çelebi: İstanbullı'dur. Ehl-i dîvândan ism-i şerîfi 'Abdurrahman ve zât-ı latîfi perverde-i ehl-i 'irfân tab'-ı mustakîmi kemâl ile mevsûf ve zihn-i selîmi sabr-ı cemîl ile ma'rûf müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki ol nîkû-nihâd diyâr-ı Bagdâd'da tavattun itmiş şehr-i mezbûrda muhâsebe ve rûz-nâme hıdmetine nasb olunmışdı. Âhir bir sene mikdârı Meşhedeynü'ş-şerîfeyn mütevellisi oldı. Hâliyâ ol gevher-kân-ı ma'rifet dergâh-ı mu'allâda mülâzemet-i erbâb-ı sa'âdet ve hıdmet-i erkân-ı devlet itmededür. Ümmîddür ki 'ankarîb be-kasd-ı maksûda irüp ber-murâd ola. Hakkâ budur ki zebân-ı Fârisî'ye bir derecede mümâreset göstermiş ki Fürs dilinde eş'âr-ı safâ-bahşı ve güftâr-ı dil-keşi fusahâ-yı 'Acem şi'rinden edâsı ve ma'nâsı asla ve kat'â fark olınmaz ve tarz-ı kasîdede mânend-i Zâhîr-i Feryâbî ve fenn-i mu'ammâda Rûm'un Şihâb'ı ol zü-fünûn-ı 'âlem makbûl-i benî-âdemdür. Esnâ-yı musâhabetde tab'ı şûh ve üslûb-ı mu'ammâda bir mertebede rüsûh bulmışdur ki ba'zı ebyâtdan kâyil-i mu'ammâ diyü kasd itmemiş mezkûr remz ü îmâ ile ve kavâyid-i mu'ammâ ile bir ism peydâ ider ki 'akl-ı 'ukde-küşâ küşâyişinden ve feth ü fütûhından vâlih ü şeydâ ve 'acz ile gûyâ olur ve sanâyi'-i şi'rde kâmil-i şâ'irân-ı cihân ve 'arûz u kâfiye bilmede yegâne-i zamân selâset-i inşâ ile Vassâf-ı devrân ile tevâmân ve aksâm-ı şi'rün kavâid-i cüz'î vü küllîsine kâdir ve her bir fende üstâdân-ı pîşîn gibi mâhir. Zîrâ ki ebyât-ı şu'arâ-yı mütekaddimîn ve kelimât-ı fuzalâ-yı müteahhirînün dîvânların tetebbu' idüp cümlesinün matla'ların **Câmi'ü'n-Nezâyir** yazmış ve ba'zısına nazîre-i bî-nazîr dimiş ki ehl-i dil içre dil-pezîr ve makbûl-i fusahâ-yı ekâbir olmışdur ve mezbûr Bagdâd şehrinde olan şu'arâya ve 'ulemâ ve sülehâya ve fukarâya envâ'-ı insâniyyet ve ol diyâra 'Arab u 'Acem'den gelen fukarâ ve zurafâya ri'âyet idüp her birisin eltâf-ı cûd ile menzil-i maksûdına irgürmişdür. Gâyetde eş'âr-ı 'âşıkâne ve güftâr-ı rindânesinden bir kaç Fârisî matla'-ı âbdâr ki hasb-i hâl-i efkârdur ihtisâr üzre sebt olundı. Ebyât :

Zahmî ki zi tîr-i tu resed ber dil-i çâkem
Çeşmî şeved ü girye koned ber ser-i hâkem [305]

Der tarîk-ı 'ışk-bâzî în ten-i hâkî-nihâd
Âhir ez 'ışk-ı tu ey şûh belâ ez pâ fütâd [306]

Hüsn-i turâ kıyâs be-Yûsuf nemîkonem
Devrân-ı hüsn-i tust tekellüf nemîkonem [307]

Zi tâb-i mey şeved her geh ki gul gul rû-yı zîbâyeş
Zi hayret mîşevem medhûş ü mahrûm ez temâşâyeş [308]

Dâd ez hicr ü visâlem gam-ı 'ışk-ı tu ferâg

305 -Parçalanmış yüreğime senin okundan gelen yara, bir göz olur da mezarımın başında ağlar.
306 -Āşıklık yolunda bu toprak özlü vücut, ey şuh belâ, senin aşkından sonunda elden ayaktan düştü.
307 -Senin güzelliğini Yusuf ile kıyaslamıyorum, bu çağ senin güzelliğinin çağıdır, abartmıyorum.
308 Şarabın verdiği kızarıklıktan, güzel yüzü ne zaman gül gül olsa, hayretten kendimden geçiyorum ve onu seyretmekten mahrum kalıyorum.

Hest ‘âşık belî ez huld u cehennem fârig [309]

Bir kaç mu’ammâ-yı dil-küşâ dahi anlarun netâyic-i tab’ındandur sebt olundı. Mu’ammâ be ism-i ‘İsâ

Hâk-i râh-ı şehî ki âverdî
Ez pey-i tûtyâ berâyı meneş

Ey sabâ kâhilî mekon ber-hîz
Hemçü surme be-dîde der fikeneş [310]

Mu’ammâ be-ism-i Bilâl

Zahm-ı tîg-ı ân nigâr-ı pür-kîne
Ez pey-i hem nümûde ber sîne [311]

Velehu mu’ammâ be ism-i Behrâm

Sünbül ki hem çû ân hatt-ı reyhan ber-âmede
Ez zülf-i yâr dûr perîşan ber-âmede [312]

ve lehu mu’ammâ be-ism-i Seyyid

Hest ahvâl-i mâ ez û müşkil
Beste-i zülf-i yâr bâdâ dil [313]

Bu bir iki Türkî mu’ammâ dahi anlarundur. Mu’ammâ be-ism-i ‘Alî :

Gel gel ki yoluna gözi yaşından ey püser
‘Işk agniyâsı her biri saçdı birer güher

Mu’ammâ be-ism-i Hamid:

Giriftârı olaldan yumamaz göz
Dil ol ebrû kemandan gice gündüz

Mevlânâ Hilâlî’nün bir matla’ından ‘Ârif ismin istihrâc itmişdür. Matla’ :

Âhir ey hûn-rîz-i men yek dem be-hûnhârî be-bîn
Çeşm-i rahmet bâz kon sû-yı giriftârî be-bîn [314]

Mevlânâ Nâsır-ı Neccârî’nün bu matla’ından ism-i Mîr istihrâc kılmış. Matla’ Be ism-i Mîrek

---

[309] Senin aşkının gamı hicrandan ve kavuşmadan beni fariğ kıldı. Evet, âşık cennet ve cehennemden fariğdir.

[310] Benim için sürme olsun diye getirdiğin şahın yolunun tozunu, ey saba tembellik etme, kalk da sürme gibi gözüme serp.

[311] O kinli güzel, ardarda sineme kılıç yarası açtı.

[312] Tıpkı o reyhan tüyler gibi biten sümbül, yarin zülfünden uzakta perişan bir halde bitti (yeşerdi).

[313] Bizim halimiz ondan daha müşkildir. Gönül yârin zülfüne bağlansın.

[314] Ey benim kanımı döken, bir an olsun bu hunharlığa bak, acıma gözünü aç da ben tutsağa bir bak.

Subh-dem terk-i hâb mî goftem
Sâye râ âftâb mî goftem [315]

Ma'lûm-re'y-i erbâb-ı keremdür ki mu'ammâ-yı hod aslında bir mübhem nesnedür ki 'ale'l-husûs mu'ammâ tarîkıyla rakam olmış. Beytden kavâyid-i mu'ammâ ile bir ism peydâ itmek ziyâde müşkil ve pesend-i ehl-i dildür. Zîrâ ki Sultân Hüseyn Baykara devrinde Pehlevân Mehemmed nâm bir mu'ammâ-yı nîk-encâm bunlara benzer şu'arâ-yı zamânun ebyâtından bir iki ism peydâ idüp Hazret-i Nevâyî'nün hıdmetine iletür. Mezkûra hezerân hezâr 'izzet ü hürmet idüp erbâb-ı hüner içre nâmdâr itdükden sonra tab'-ı mustakîmi hakkında bir risâle-i 'azîmi zuhûra getirüp sebt itmiş. Bunlarun hod nice nice bunlara benzer üstâdân-ı zamâna beyitlerinden isimler istihrâc idüp meşhûr ü makbûl-i merdiyân-ı ferzâne olmışdur. Bu Türkî rubâ'î dahi anlarundur. Ruba'i

Sun nûş idelüm şarâb-ı nâb ey sâkî
Turma kerem it eyle şitâb ey sâkî

Tâ kim çıkuben başa şarâb ey sâkî
Ref' ola aradan bu hicâb ey sâkî

Diğer : Zülf-i miskîn ile ey dost hevâdâr oldum
Ne belâ-yı siyeh imiş ki giriftâr oldum

Diğer : La'lünle câm bâde olaldan emiş karış
İtdi sürâhinün açup işi serzeniş

SÂBİRÎ Çelebi: İstanbullı'dur. Kuzât zümresinden seyyid-i 'âlî-neseb ve hüsn-i i'tikâd ile pâk-mezheb ve kazâ ve kadere râzı vü sâbir ve emn ü emânet ve dîn ü diyânetle kâdî-i fukarâ ve ekâbir zât-ı huceste sıfâtı ma'ârifle pîrâste ve tab'-ı nezâket-nümâsı kemâl ile ârâste ve mazmûn-ı belâgat-nümûn ile emîr-i hümâyûn gibi emîr-i kelâm tahayyülât-ı bârîk ile Şeyh Kemâl gibi makbûl-i havass u 'avâm ve eş'ârı bir mertebede muhayyel ü musanna'dur ki zurafânun ittifâkı budur ki Rûm'da Zâtî ve Emrî'den sonra hallâk-ı ma'ânî ve akrânınun ser-âmed-i zamânı olmaga erzânîdür. Zîrâ ki güftârında hâs ma'ânî bî-hadd ü lâ-yu'addur. Mâsadak-ı hâl ve şâhid-i makâl bir gazel-i bî-bedel rengîn-i zîbâ ve bir kaç matla'-ı pür-mesel ol şâ'ir-i nîkû-hısâlündür bu evrâkda sebt olundı. Gazel :

Degül bu kavs-ı kuzah âh idince ben haste
Yeşil kızıl tütünüm oldı çarha peyveste

Kararsa geçse n'ola benzi nâfe-i Çînün
Hevâ-yı kâkülün itmişdür anı dembeste

Dilerse kanumı döksün ko çeşm-i pür mestün
Dem-i safâ da anun gibi hoş gelür meste

[315] Sabah vakti uykuyu terk ediyordum, gölgeye düşmüş gün ışığı diyordum.

Ruhun varaklarına öykinürmiş al kâgıd
Bilür ne reng olacagın gireydi bir deste

Lebün dirisi geçerken Mesîh Sâbirî'yi
Revâ mı gezdiresin ey tabîb-i dil-haste

Ebyât : Emsem lebün didükce agız açmadı nigâr
Yokdan gelür ne söylesem ol şûh-ı şîve-kâr

Dilden şikâyete dehen açdı çü zahm-ı ten
Dil yardımını itse gelüp hancerün ne var

Diğer : Çekmeden bâr-ı gamın kâkül-i 'anber-bûnun
Düşdi ey saçları sünbül göbegi âhûnun

Virme gîsû-yı dil-âvîzine dil cânânun
Göz göre agzına atılma bir ejderhânun

Diğer : Sebze-veş dîdede bu 'aks-i hat-ı cânâne
Benzer ol revzen içindeki biten reyhâne

Cânı bir katre siyeh kan dimiş ehl-i hikmet
Benzedirse n'ola dil hâl-i leb-i cânâne

Ol kadar atdı dile yâr kamış oklarını
Döndi gönlüm şu neyistanda yatan aslane

Diğer : Bir toz kopardı hattı çıkınca 'ızârdân
Hiç gün yüzi görünmez olupdur gubârdân

Deryâ-sıfat çek ol dür-i şehvârı sîneye
'Agyâr-ı hâr u has baka tursun kenârdan

SAFÂYÎ Beg: İsm-i şerîfi Ahmed Çelebi ve mevlid-i latîfi Konya'dur. Sâbıkan pâdişâh-ı dârâ-mekân a'nî Hazret-i Sultân Süleymân Han'un devlet ü rif'atle vezîr-i a'zâmı olan Rüstem Paşa'nun kethüdâsı olan zübde-i evlâd-ı Nebî ya'nî Mustafâ Çelebî'nün ferzend-i dil-bendidür. Cedd-i büzürg-vârı Veliyü'd-din-zâde Ahmed Paşa'nun evlâdındandur. Haseb ü neseb ile hülâsa-i seyyidân-ı 'âlî-himmet ve eben 'an ceddin sâhibân-ı ma'rifet ve melâz-ı dervîşân devr-i rûzgâr 'ale'l-husûs mülecca-i fukarâ-yı Hazret-i Mollâ Hudâvendigâr 'aleyhirrahmetü'l melikü'l-gaffâr hâlâ ol tâlib-i erbâb-ı ma'ârif pâdişâh-ı gerdûn-menziletün eyyâm-ı sa'âdetinde ze'âmete mutasarrıf kimesnedür. Tab'-ı safâ-âyîni kemâl-i mertebede safvet ile mevsûf ve envâ'-ı ma'ârifle ma'rûf zebân-ı Fürs'ün fünûnun bilmede hûb ve tabî'at-ı şi'riyyesi mergûb ve nazmı lü'lü-i âbdâr gibi tamâm a'yâr idügi ma'lûm-ı nükte-dânân-ı rûzgârdur. Lâkin vâdî-i nazma gâlib ü râgıb olmadugı ecilden igende eş'ârı iştihâr bulmamışdur. Hakkâ budur ki kilk-i gevher-bâr ile hatt-ı dîvânı bir resme gubâr-ı nakş u nigâr ider ki dîde-i ulu'l-ebsâr nezzâresinden hayrân ve mânend-i devât engüşt-i hayret-i der-dehân

olması mukarrer ve mübassırân içre mu'teberdür. Mezkûrun cümle-i eş'ârından bir gazel ile bir kaç matla' u beyt anlarundur sebt olundı. Gazel :

Çün gedâ-yı kûy-ı yârüz 'izz ü câhı n'eylerüz
Dûd-ı âhımuz yiter kayd-ı külâhı n'eylerüz

Dil şeb-i vaslunda kâni'dür cemâlün şem'ine
Tâb-ı ruhsârun yiter mihr ile mâhı n'eylerüz

Kesret-i dünyâ içün bî-hûde gavgâlar nedür
Pâdişâh-ı hayl-i gam olduk sipâhı n'eylerüz

Ger Süleymân-ı zamân olsan alur bâd-ı fenâ
'Âkıbet berbâd olan bu taht-gâhı n'eylerüz

Biz Safâyî pâdişâh-ı dehre baş indirmezüz
Dergeh-i dil-ber yeter özge penâhı n'eylerüz

Diğer: La'lin lebüne benzemese ey nigâr la'l
Cevherler içre bulmaz idi i'tibâr la'l

Diğer : Bende-i makbûl-i 'irfân ol ki sultanlık budur
Hor bakma bir karıncaya Süleymanlık budur

Diğer : Gevher-i eşkümle pürdür dâmenüm fahr itmezin
Bir iki dînâr ile dünyâya sıgmaz âsmân

Diğer : Din bahâr-ı hüsnine dildâr garrâlanmasun
Ey Safâyî su gibi dîdâr eglenmez geçer

SABRÎ: Rûm İli'nde Demirhisâr'dan erbâb-ı timârdan idi. Tarîk-ı ma'ârifde tevsen-i fikri cüst ü çâlâk ve vâdî-i eş'ârda rahş-ı tab'ı herkesden öndil almada bî-sabr u bî-bâk idi. Bu bir iki beyt-i dil-küşâ ol yâr-ı bî-hemtânundur sebt olundı. Şi'r :

Her ciger zahmı ki kıldı gamze-i nâvek-zeni
Mihrinün envârı dilde oldı rûşen revzeni

Eşm âfet gamze fitne kad kıyâmet hat belâ
Bunca hasm ile ne çâre yâ ne dirlik vâh beni

Sabriyâ bâkî degül aldanma mihr-i 'âleme
Bir hakîkat fark ider ehl-i nazar her dem kanı

SADRÎ: Rûm İli'nde İştib'dendür. Dânişmend-i hûşmend zümresindür. Dâ'imü'd-dehr evkât-ı 'azîzin 'ilme sarf itmek üzredür. Nihâl-i tab'ı ve zekâ-yı bülendi mîve-i şi're mâyil zihn-i sâfı ser-âmed-i emâsildür. Kemâl-i himmet ile hemîşe suffe-i safâda sadr-nişîn ve bârgâh-ı ma'ârife 'izzetle dâ'imâ karîn ve beyne'l-akrân edâ-yı pâk ile meşhûr ve pesendîde-i cumhûr

ve hadd-ı zâtında ‘âşık- pîşe ve fenn-i nazmda dûr-endîşe musâhabeti hûb ve kelimâtı mergûbdur. Bu bir kaç matla’ u beyt sahîfe-i sudûrda zuhûr bulup mestûr olundı. Ebyât :

Hele ben kaddüne benzetmeyeyin şimdi anı
Bana da sonra çenâr itsün elinden geleni

Diğer : O gamzeler kılıcı tîgı ile sîne yarar
Ne çalışur ne çeker zahmeti nesine yarar

Diğer : Gerek dervîş-i dil-rîş ü gerek şâh-ı cihân olsun
Sana ‘âşık geçen gelsün benümle imtihân olsun

Diğer : Gezüp agyâr ile karşumda her gâh
Bana âh itdirürsün işde Allâh

Diğer : Lebi helvâsın o şîrin dehenüm lutfından
Bana ‘ahd itmiş idi şimdi peşîman dirler

Diğer : Ayak basdukda ‘ışka terk-i ser itmek gerek ‘âşık
Belî bezl-i sehâ itmek durur mestâneye lâyık

Diğer : Müjgânı vasfı herkese derd oldı o şehün
Kat’a okınmayup götürüldi du’â-yı seyf

Diğer : Râhib seni koyup büte tapdı çün ey sanem
Deyr-i cihânda göreyin anı kadîd ola

SIDKÎ Çelebi: Zümre-i ehl-i ‘ilmdendür. Hâlâ Şam kâdîsı olan Hınnalı-zâde ‘Alî Çelebi Efendi’nün ferzend-i ercmendidür. ‘Ulûm-ı zâhire herkese kesb ise anlara mîrâsdur. Ümmîd-i küllî budur ki ol ‘âlî-neseb rûz u şeb ‘ilm-i evvelîn ile müşterî tenvîr ola ve âhirinle kemâl-i pîr ve eş’âr-ı şîrîn ü rengîn ile bî-nazîr ü dil-pezîr ola. Bu matla’-ı ‘âşıkâne ol cevân-ı yegânenündür. Matla’ :

Ayırup ben ‘âşık-ı dil-hasteden cânânumı
Ey felek hayf eyleyüp aldun bedenden cânumı

SIDKÎ-İ Diğer: İstanbulî’dür. Dergâh-ı a’lâ ve bârgâh-ı mu’allânun yeniçeri yayabaşlarındandur. Tab’-ı sâfı sıdk u safâ ile ârâste ve zihn-i pâki edâ-yı dil-küşâ ile pîrâste ‘arsa-i nazmun hüsrev-i çâbük-süvârı ve vâdî-i ma’rifetün emîr-i nâmdârı tarz-ı inşâ ile şi’r-i revânı tugra-nüvis-i Hâkânî ya’nî Hazret-i Nişânî Beg’den görmişdür. Kuvvet-i muhâfazası hûb ü mergûbdur. Bu gazel cümle-i eş’ârınun güzîdesi ve ‘âşıkân-ı dil-fikârun pesendîdesidür bu evrâka nakş u nigâr oldı. Gazel :

Bir merhamet umardı gönül hatt-ı yârdan
Bûy-ı vefâ belürmedi ol gül-’ızârdan

Zülf-i nigârı bâd-ı sabâ târumâr ider

Nîce şikâyet itmeyeyin rûzgârdan

Deryâ-yı firkâte düşeli rûzgâr ile
Hergîz eser görünmedi ey dil kenârdan

Sevdâ-yı zülfi ile karâr itmeyüp seher
Geçdi nesîm kâfile-i müşk-bârdan

Huşyâr olma bezm-i cihân içre Sıdkîyâ
Mest ol müdâm câm-ı mey-i huşk-vârdan

SABÂYÎ: Manâstır'dandur. Dergâh-ı mu'allâ bendelerinden gurebâ bölügündendür. Tab'-ı bülendi şi'rde selîs ve elfâz-ı dil-pesendi nazmda nefîs ve Nevâyî vü Fürs bilmede bî-hemtâ ve edâ-yı nâzük ile meclis-ârâ olup üslûb-ı hututdan behremend ve ma'ârifle hûşmend kimesnedür. Mukaddemâ bâd-ı sabâ gibi her yana cüst ü çâlâk olup memâlik-i 'âleme bî-bâk su gibi revâne ve âteş gibi girift ile herkese zebâne çekmiş. Hâlâ bir mikdâr hâk-veş sükûn bulup hıdmet-i erbâb-ı 'irfâne bel baglayup elinden gelen himmetin masrûf kılup zü-fünûn olan yârân içre eyü diyü ma'rûf olmadan hâlî degüldür. Bu bir kaç matla' u makta' ol yegâne-i ferzânenündür. Ebyât:

Her gelüp geçdükce hîç lâyık mıdur sen dil-bere
Ey kemân ebrû çeke gamzen ucından dil-bere

Hâk-i pây-i kîmyâ-bahşuna yüzler süreli
Bitdüm ey sîmîn beden başdan ayaga ben zere

Diğer : 'Aks-i ebrûsı Sabâyî o ruh-ı gül-nârun
Bahr-ı eşkümde gezer sanki iki dâne semek

SÂNİ'Î: İstanbulî'dür. Dânişmend tâifesindendür. Fünûn-ı ma'ârifle akrânı içre bî-nazîr ve sanâyi'-i nazmdan habîr ve eş'âr-ı 'âşıkânesi ve güftâr-ı mestânesi dil-pezîrdür. Mâsadak-ı güftâr diyü bu matla'-ı dil-efrûz kilk-i gülbîz ile ve bu beyt-i pür-sûz kalem-i güher-rîz ile dîdâr gösterüp nakş u nigâr olundı. Şi'r :

Nihâl üstinde ey gonce seher kim cilve-gersin sen
Dem-â-dem çeşm-i bülbülden akan hûn-ı cigersin sen

Yazarken ey kalem engüşti vasfın ol perî-rûnun
Ne hâletdür 'aceb bilsem hem aglarum gülersin sen

SÂFÎ: İstanbul'dan ehl-i 'ilm zümresinden efdâl-i fuzalâ-yı zamân ve ekmel-i 'ulemâ-yı cihânun mustagnî-i dil pesendi olan 'Abdülganî Efendi'nün dânişmend-i hûşmendlerinden olup 'ulûm-ı 'Arabiyye mütâla'asına sâhib-pend olup hem fünûnı geregi gibi tahsîl ve zebân-ı Fârisî'nün gün gibi ma'ârifin kendüye delîl idüp zurafâ-yı suhen-senc yanında genc-i ma'lumâtı bî-renc ele getirüp âhirü'l-emr Erzurum'a varup Şirvân seferinde ordu kâdîsı olan Muhîtî Efendi'nün niyâbetin idüp ba'dehu bir tarîk ile erbâb-ı timâr zümresine mukayyed

olup el-hak tabî'at-ı şi'riyyesi sâfî ve zihn-i pâki mu'ammâ ve 'arûz u kavâfî bilmede mâhir ve ebyât-ı pâkize dimege kâdirdür. Evsâf-ı bî-güzâfın istima' itdigümüz yârândandur. Sâbıkan Tebrîz hâkimi olan Yûsuf Beg'ün bu matla'ına nazîre dimişdür ki Matla' :

Gülde gam fehm eyledüm çâk-i girîbânın görüp
Goncede derd anladum agzı tolu kanın görüp

mezkûr gazeliyyâtından bu kâfidür. Gazel :

Tagılur 'aklum ser-i zülf-i perîşânın görüp
Saçılur yaşum leb-i la'l-i dür-efşânın görüp

Gülşen-i hüsninde seyr eylerken ol Yûsuf-ruhun
Düşdi gönlüm ansızın çâh-ı zenehdânın görüp

Yüregi agzına geldi yâremün ey kaşı yâ
Zahm-ı nevk-i nâvek-i hicründe peykânın görüp

Hüsni âyîne nazar kıldum bu gün gen yakadan
Matla'-ı mihr anladum çâk-i girîbânın görüp

Şâh-ı 'âlî-şân-ı iklîm-i ma'ânî oldugun
Sâfî'nün anladılar tertîb-i dîvânın görüp

Sâbıkü'z-zikr müşârünileyh Muhîtî Efendi'nün nâibi iken Erzurum'da kış kıyâmet olup bir bagçe kenârında otururken penceresin açup bâgına nâzır oldukda Muhîtî Efendi buyurmışlar. Mısra ' :

Ak sakallu kocacıg olmış bâg

Sâfî bu mısra'ı bediheten tekmîl itmiş ki Mısra' :

Bürçegi ak karıcuk olmış tag

SÂFÎ: Edirnevî'dür. 'Attar-zâde dimekle meşhûr ve hüsn-i edâ ile makbûl-i cumhûrdur. 'Ulûm-ı zâhire meşgûl iken 'ilm-i ebdâne cüz'î iltifât idüp ol fende fâyık ve tecribe-i küllîye ile tabîb-i hâzıkdur. Esnâf-ı şi'rde zü-fünûn ve sanâyi'-i hikmet ü kânûn bilmede mânend-i Eflâtûn ve netâyic-i tab'-ı mevzûnı bî-misâl ve bî-mânend-i dürr-i meknûn vâkı' olmışdur. Ol bî-nazîr-i zamân müddet-i medîddür ki İstanbul'da tavattun itmişdür. El-hak ahlâk-ı hamîde ile makbûl-i yârân ve pesend-i ehl-i hikmet ve çâre-sâz-ı erbâb-ı ma'rifet kimesnedür. Bu bir kaç matla' u beyt anundur. Şi'r:

Zeyn ider berk-i semenle hatt-ı reyhânun senün
Bir çukur bostanıdur çâh-ı zenehdânun senün

Diğer : Üstine ditremese gonce-i nevrestelerün
Silküp atmazdı sabâ berg-i gül-i gülzârı

Sâkî girdâb-ı meyün bezmine bir gül iledür

Cür'a-i la'lün içün oldı kadeh cerrârı

Diğer : Bâdâmi çeşm-i dil-bere öykündügün duyar
Kahr ile rûzgâr anı kabdan kaba koyar

Diğer : Ne var il bagrumun başı gözetse sûfî peymânum
Kişinün dost başına bakar düşmen ayagına

SARFÎ : 'Acem'dür. Tokat'da tavattun itmişdür. Şûh tab' u hoş -sohbet ve dervîş-sıfât u âdemî-hilkat kimesnedür. Ol bülbül-i gülşen-i suhen nâgamât ile 'andelîb-i hoş -âvâ ve tûtî-i şeker-hâ 'ilm-i edvârda bî-hemtâ ve tanbûr u kemânce destinde şöyle gûyâ olur ki gerek gerekmez sûfî-i sad-sâle kanuna uyup her nefesde semâ'a girüp 'ışk ile şîfte vü meftûn ve şevk ile hâlî Diğer-gûn olması mukarrer ve mu'ammâ ve 'arûz u kâfiye 'ilminde ehl-i hüner ve tab'ı her vechile aksâm-ı şi're mâyil ve Türkî vü Fârisî bilmede kâmil. Râkım-ı hurûf ile ol nîkû-nihâd bir mertebede ittihâd itmişdür ki bir zerre ve bir şemme kalem-i müşkîn sevâd rakam idüp mihr gibi rahşân kılup 'ayân idemez. Bu bir kaç dilkeş ü sûznâk ve gıll ü gışdan pâk ebyât anundur sebt olundı. Şi'r

Hoş ân ki cây der dil-i virân-ı mâ konî
Mânend-i genc der dil-i virâne câ konî [316]

'Iyd şod pîr-i mugân ez reh-i ihlâs u safâ
Der-i meyhâne-i hod ber ruh-ı rindân be-guşâ [317]

SAFÂYÎ: Burûsevî'dür. Cevân-nevres ve vâdî-i nazmda tâze-heves tab'-ı safâ-bahşı râhat-fezâ ve âyîne-i kalbi gubâr-ı kudûretden mücellâ ve tarz-ı şi'rde hûb ve hüsn-i hat ile ehli yanında mergûb zîrâ ki rûz u şeb üslûb-ı hoş -nev lisân-ı 'Acem'e taklîd idüp meşk itmeden hâlî degüldür. Ümmîddür ki hüsn-i hattı terakkî bulup ol fende ferîd ola. Ol bülbül-i bahâristân-ı hünerün bu bir iki beyt mânend-i gül-i ter netâyic-i tab'-ı gülbîzi ve makbûl-i hâtır-ı meveddet-âmîzidür sebt olundı. Ebyât

Bahâr olsa açılsa gül çemenler murg-ı zâr olsa
Mey içüp 'arz-ı hâl itsem ben olsam ol nigâr olsa

Terahhum eylemez ol gonce hâl-i zâruma hergîz
Ser-i kûyunda bülbül gibi efgânum hezâr olsa

SÂDIK: Edirne kurbünde Hasköy'dendür. Ehl-i kalem kısmındân evkâtın 'ilme sarf kılurken şi're mâyil olup okımadan geçüp rûz u şeb nazm ile kitâbete müdâvemet gösterüp her birinden sûdmend ü hûşmend olmak üzredür. Sadâkat-ı tab'ı nazmda kem degül gâyetle edâsı hûb ve ma'nâsı mergûbdur. Lâkin şu'arâ içre sirkat-i ma'nâ ile şöhret-i tâm bulup ol bâbda benâm olmış. Râkım-ı hurûf-ı tezkire eş'ârına vâkıf olup güftârın tetebbu' itmişdür didükleri gibi degüldür. Hayfâ ki erbâb-ı hased ana 'adâvet-i bî-hadd itmişlerdür. Faraza her kande

---

[316] Bizim viran gönlümüzde yer edinen ve hazine virane gönülde yerleşen hazineye benzer kişiye ne mutlu.
[317] Bayram geldi, ey pir-i mugan, meyhanenin kapısını ihlas ve safa ile rindlere aç.

mezkûrun gazelin bulsalar Sâdık'un sâdınun başın tıraş idüp sin sûretine koyup ve dâlinin serin kesüp râ şekline yazup Sâdık'ı sârık sûretine koyup meşhûr itmegi kendülerine farz-ı 'ayn bilmişler. Halbuki anun eş'âr u ebyâtı zîb ü zeyn bulup mezkûr merdüm-i hâfıkayn olmakdan hâlî degüldür. Bu bir kaç matla' u beyt anlarundur sebt olundı. Şi'r :

İki 'âlemden geçürdi gönlümi tîrün senün
Gayr-i dilberden 'alâkam kesdi şemşîrün senün

Diğer : Çeküp yabana atınca okun yay
Gözi ardunca kaldı ey yüzi ay

Diğer : Mürdeler ihyâ iden ol pâye-i devlet gibi
Deyr-i 'âlemde Mesîhâ bir kurı sûret gibi

SALÂHÎ: Zümre-i kuzât-ı 'adâlet-güzârdandur. Nâm-ı latîfleri Hüseyn ve tab'-ı münîfleri peyrev-i şer'-i seyyid-i hâfıkayn ve zât-ı huceste-hısâlleri Tırhala'dandur. Evân-ı cevânîde ol pâk-haseb tahsil-i 'ulûma rûz u şeb ragbet ve küllî mümâreset gösterüp vücûd-ı bî-bedelinde ehl-i âdâb gibi kâbiliyyet olmagın emsâl-i bî-misâl içinde eyülükle mülakkab ve ma'ârif-i küllîye ile meşhûr-ı evlâd-ı 'Arab'dur. Zât-ı pâki salâh ile ârâste olup erbâb-ı fazl u belâgat yanında Salâhî mahlasın kendüye münâsib görüp kendülerine musâhib idinüp ve şi'r dimege ragbet göstermişler. Esâlib-i inşâda geregi gibi pesend-i münşiyân-ı fesâhat-şi'âr ve gazel ü mesnevîde belâgatle suhen-güzârdurlar ve lügaz u mu'ammâda hayli tahsîl idüp ol fenni tekmîl itmiş. Nevâyî diline ve zebân-ı 'Acem'e ziyâde tâlib ü râgıb olup üç zebân ile şâ'ir-i kâmil ve her birinde merd-i kâbil kimesnedür. Bu gazel-i dürer-bâr ol yâr-ı nükte-güzârundur haylî rengîn-i vakâr ma'ânî ile temkîn olmışdur. Gazel :

Duhter-i rez ayagı meclisde hınnâlanmasun
Hane-i dilde metâ'-ı sabrı yagmalanmasun

Rûy-i cânânı görelden gitdi gelmez 'akl u dil
Kimseler yârı bu cehl ile temâşâlanmasun

Hîle idüp bakmasun yâre gözüm görmez diyü
Göz göre zâhid bize igende i'mâlanmasun

Görsün ol la'l-i leb-i dil-ber safâsı hâletin
Meclis içre bâde-i hamrâ musaffâlanmasun

Dün vefâ 'ahdi mi kılmışdun Salâhî bendene
Himmet eyle gel bugün ol va'de ferdâlanmasun

İttifâken ol merd-i kâmil-i rûzgâr sâhib-sa'âdetlerden birisinün hıdmet-i râhat-efzâsı ile kâmkâr u müterâzı iken dergâh-ı mu'allâdan âhbâr-ı kâdîlık irişür. Mâbeyne müfârekat düşdükde bu matla'ı dimiş sebt olundı. Matla' :

Cüdâ olmazdı benden âsitânundan rızâ ile

Felek dûr eyledi ammâ ki nâgeh bir kazâ ile

SIYÂMÎ: Galata'dandur. Dervîş-nihâd ve nîk-nijâd kimse geçinür. Hadd-ı zâtında echel-i enâsdan bir câhil birisi iken kendüye bir mertebede i'tikad gelmişdür ki meşâyih-i 'âlî-mikdâra irşâd itmekde pîr-i kâmil ola keyfiyyet-i hâlinden bir şemme zikr olınur. Ol nûr evvelâ tâzîlikde terk-i 'alâyık-ı dünyevî itmegi sûret idüp arzû-yı sefer-i uhrevî-i cennet kılup hânkâh-ı Şeyh İbrâhim'e varmış. Bir mikdâr zamân tasfiye-i kalb kılmaga sâlik olup ve mûridân-ı cihân içre zemzeme bırakmış ol bâbda hayli keşf ü kerâmete mâlik olmış. Âhir ber-mukteza-yı nefs ârzû-yı diyâr-ı Rûm idüp gelmiş. Mezkûr İstanbul mukâbelesinde olan Kâsım Paşa dimekle meşhûr bir kasabada karâr kılmış. Zâhiren 'ilm-i remilden vâkıf u habîr ve zamîr bilmede bî-nazîr geçinüp günde bir kaç dînâr hâsıl idüp bezl-i erbâb-ı dil itmeden hâlî degüldür ve tabî'at-ı şi'riyyesi bir mertebede su gibi cârî vü revân şâ'irdür ki bir gicede beş yüz beyt dimege kâdirdür. Zîrâ ki sâir erbâb-ı nazm gibi ma'ânî bulmaga mukayyed degüldür ve ekser-i şi'ri bî-ma'nâ vâkı' olmışdur. Ahyânen eger bir beyitde ma'nâ bulunsa hiç şüphe vü şâibe yok ki gayri kimseden çalmışdur. Niteki hakkında bir kıt'a-i rengîn mânend-i dürr-i semîn Sadrî dimişdür. Kıt'a :

Şâ'irüm diyü alursun biregü ma'nîlerin
Be Sıyâmî niye iki nef'î bu nakkâllıgun

Çeşm-i tâtârını vasf eylemeden cânânun
Yeg idi sana göreydün yine remmâllıgun

Zurafâ-yı rûzgâra mâhfî olmaya ki mukaddemâ şehr-i İstanbul'da bir remmâl-i bî-'âr bir tatar-ı bed-girdâre kendüyi yef'alledürken basılup ol mef'ûlün fi'l-i mühmeli beyne'n-nas darb-ı mesel oldugına binâen mezkûr remmâlün dahi hasb-i hâlî vâkı' olmada ziyâde münâsib düşmişdür ve mezkûr mesnevî bahrinde peyrev-i **Ma'nevî** olup yüz pâre kitâb ve elli dîvân tesvîd itmişdür. Lâkin cümlesinden bir beyt sahîfe-i zuhûra gelüp meşhûr olmamışdur. Bu bir nice beyt eş'ârınun güzîdesi ve kendinün nûr-ı dîdesi ve tab'-ı pâkinün pesendîdesi olmagın sebt olundı. Şi'r :

Görün şehr-i felekde vardı Bedrü'd-dîn'e suht'oldı
Şebistân-ı hayâl ögrendi oldı ehl-i hüner kevkeb

Diğer : Tobdur gabgabı dil mülkini feth itmek içün
Eyledi ehl-i dili hâsıl ı magbûn-ı üsküf

Diğer : Pîr-i gerdûn her seher şems-i cihânın gezdirür
'Âşık Ahmed durur ol ibn-i fülânın gezdirür

Fî harfi'd-dâd

ZÂYİ'Î : Bagdâdî'dür. Ehl-i 'ilm zümresinden idi. Evkât-ı şerîfin 'ulûma sarf iderken terk idüp eş'âr-ı dürer-bâr cânibine mâyil olup 'ömr-i latîfin ol fende hele zâyi' itmemiş. Esnâf-ı şi'ri bi'l-küllîye cem' idüp şâ'ir-i kâmil ve 'arûz ü kâfiye bilmede mâhir ve şi'r ü inşâ

anlamada müsellem-i şâ'irân-ı sâhir ve dervîş-meşreb ü pâk-mezheb ve her zebâna kâdir ve lisân-ı Fârisî'de eş'ârı bî-hadd ve edâ-yı Nevâyî'de güftârı lâ-yu'addur. Cümlesinden bir âftâb-ı zühre-cebîn içün mersiye tarîkı ile bir kıt'a mânend-i dürr-i semîn kalem-i müşkîn ile rakam kılmış makbûl-i zurafâ-yı 'âlem olmışdur ketb olundı. Kıt'a :

Her ay başında sanma ki bu pîre-Zâl çarh
Mâh-ı nev ile zînet idüpdür felek yüzin

Bir âftâb-ı zühre cebîn içün aglayup
Dırnag ile hırâş kılupdur melek yüzin

Bu matla'-ı beyzâ ve bir gazel-i garrâ cümle-i eş'ârındandur ki tahrîr olur. Matla'

İşitdüm geşt ider ol âfet-i can dil-rübâlarla
Bu gün bir lahza gördüm ol dahi yüz bin belâlarla

Gazel :

Ay ile gün yüzüne hayran gice gündüz
V'ey çarh-ı felek başuna kurban gice gündüz

Sergeşte olup derbeder ister seni ey dost
Hurşid-i dırahşan meh-i tâban gice gündüz

Âhir ne ki ölmek gerek ey dil tutalum kim
Devr ide murâdunca bu devran gice gündüz

Salmış beni bir âteş ile âb arasında
Bu derd-i dil ü dîde-i giryan gice gündüz

Sergeşte gezer Zâyi'î'nün derd-i dilinden
Fânûs gibi günbed-i gerdan gice gündüz

ZA'FÎ: Dervîş-nihâd u hûb-nijâd olmagın dânişmendlık tarîkından ferâgat idüp siyâhat tarîkı ile seyr ü sülûk ve geşt ü güzâr-ı mülk her mülûka revâne ve hıdmet-i erbâb-ı 'irfâne mâyil ve ol fende levâzımın tekmîl kılup ehl-i tarîk içre kâmil olmış. Zikr-i hayrın istima' itdigümüz fukarâ ve eş'âr-ı hûb-şi'ârın tetebbu' itdigümüz şu'arâ zümresindendür. Ser-â-ser eş'ârı tasavvuf ile müzeyyen ve cümle-i güftârı muvahhidâne ve mübeyyen vâkı' olmışdur. Bu gazel anundur sâhib-sülûka nâfidür. Gazel :

Okıdum ümmü'l-kitâbı anladum esrârını
Bilmişüm seb'a'l-mesânî dil-berün dîdârını

Arz mülkümdür benüm 'ışk ile şâh-ı 'âlemüm
Genc buldum istemem dehrün zer ü dînârını

Anladum bu kâlıb-ı âdem neden endâzedür
Noktadan fehm eyledüm remz ü rümûzun vârını

Tutmuşum elde kitâbum olup ashâb-ı yemîn

Nutk-ı hakkı anlayup bildüm nedür güftârını

Fazl-ı Hak'dan Za'fî'yâ buldun hayât-ı câvidân
'Aynuna alma sakın sen münkirün inkârını

ZAMÎRÎ: Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki mahmiye-i Haleb'de tavattun itmişdür. Ecdâd-ı rûşen nihâdı Akkoyunlu tâifesinden olup sâbıkan diyâr-ı Bagdâd'a âyîne-i kalb-i safâ-âyînine cilâ virmegin mezbûr şehrden ta'dâd olınur. Lâkin ol perverişîn-zamîr evân-ı cevânîde misâl-i mihr-i münîr cevânib-i 'âlemi devr ve her bir şey'ün gavrine irmege 'ale'l-fevr cidd ü cehd kılup imdâd-ı 'avâtıf-ı Rabbânî ve a'dâd-ı esnâf-ı Yezdânî irişüp cân u dilden cüst cûy-ı ehl-i hakîkat ve güft ü gûy-ı turûk-ıpîrân-ı tarîkat ile hıdmet-i erbâb-ı ma'ârif idüp 'ulûm-ı zâhire vü bâtına ve her nesneye vâkıf olup kûşe-i kana'atda rûz u şeb da'vât-ı berekât-âyât ve sıyâmın ta'ât-ı huceste-sıfât hazret-i Bârî 'izz-i ism-kârı olmışdur. Mir'at-ı tab'ı mücâhede ve müşâhede ile müşârünileyhe bir haddede rûşen ve bir derecede gün gibi mübeyyendür ki rümûz-ı İlâhiye 'ilme'l-yakîn meclâ olup anunla safâ bulup mücellâ ve musaffâ olmışdur. Binâen 'alâ-zâlik serây-ı 'âlemde ihvân-ı safâ ve hallâk-ı vefâ içre her müşkil ve çâre-sâz-ı ehl-i dildür. El-hak tab'-ı vekkâdı envâ'-ı nazma şâmil ve hususa vâdî-i mesnevîde bir kitâb-ı selîs ve hıtâb-ı nefîs ki sergüzeşt-i **Leylâ vü Mecnûn** diyü mânend-i dürr-i meknûn şöyle tahrîr kılmışdur ki 'akl-ı zü-fünûn mütâla'âsında âşüfte ve meftûn düşüp Mecnûn kendüden bî-haber olması mukarrerdür. Bu bir nice beyt kitâb-ı huceste-meâb ki Nevfel kavmi Leylâ ile âheng-i cenk ü hûn-rîz-i bî-direng itdügündendür. Mesnevi

Yüzi üni çıkdı asmâna
Hancer bedeni boyandı kana

Seyl itdi sehâb-ı tîg-ı kanı
Çok âdemi urdı ok yılanı

Baş dikligi itdi deşti bostân
Yir yüzüni kıldı kan gülistân

Kan mevce gelüp irişdi dize
Kan içmege dil uzatdı nîze

Okdan ayaga yıkıldı kalkan
Kör itdi zere gözini peykân

Çün düzd gelüp ecel nihânî
Ugrılar idi metâ'-ı cânı

Hergîz kim ursa koç gibi baş
Cevşenler olurdı hurd ü haş

ZİYÂYÎ: Erbâb-ı timâr ve kitâb-ı 'âlî-tebâr ve sipâhî-i kâr-zâr zümresinden mevlüdi Erzurum ve seyyâh-ı her merzbûm ve mülâzım-ı ashâb-ı 'ulûm olup musâhabet-i dilkeş ile hoş -edâ ve mecâlis-ârâ letâyif-i bî-gışş ile safâ-bahş-ı rindân-ı bâ-nevâ rûz u şeb hıdemât-ı

erbâb-ı fazl u kemâl ü mülâzemetdür ki ashâb-ı câh u celâle mâyil ü râgıb ve eş'âr-ı dürer-bâr-ı gavvasân-ı buhûr-ı ma'ânîye yâr olan yârâna kâyil ü tâlib oldugına binâen ol serhadlerde olan şu'arâ-yı nâdir-gûyân ile hem-zebân ve ser-bâzân-ı dilâverân-ı cihâna yâr olup husûsâ Sâfî sâf-meşreb ile nazm dimede rûz u şeb dimeyüp birbirine nezâyir-i dil-pezîr ve ebyât-ı bî-nazîr söylemeden hâlî olmazlar imiş. Bu bir nice matla' u beyt kendinün hasb-i hâlidür. Şi'r

Pertev salalı gönlümüze mihr-i cemâlün
Dîdemde mekân eyledi ol mâh-ı hayâlün

Diğer : Burc-ı dilde mihr-i yârı sanma nâ-peydâ yatur
Her gönülde zâhidâ bir şîr-i nâ-peydâ yatur

Fî harfi't-tâ

TAB'Î : Zümre-i mülâzimînden Rûm İli'nde İştib nâm kasabadandur. Mezkûr efvâhda İştib-zâde dimekle ma'rûf ve fünûn-ı ma'ârifle mevsûf ve kütüb-i 'ulûmı tertîb üzre görmede yegâne ve dânişmendlikde akrân içre bî-bâhâne ve tabî'at-ı şi'riyyesi pâk ve güftârı ferah-bahş-ı sûznâk bu bir iki matla' anundur sebt olundı. Şi'r :

Mîve-i vaslun umup meyl ideli sen dil-bere
Seng-i hicründen yimişdür nîce yirde dil bere

Başı bin yirde yararsa tîg-ı kahrun bakmayam
Çün neberd-i 'ışkdur bu kim bakar bunda sere

TUFEYLÎ: Mevlidi Diyârbekir kal'asınun içinden olup sâbıkan erbâb-ı sanâyi'den lâkin nezâket-i tab'-ı mevâni' olup ol kâr u bârdan vaz gelüp erbâb-ı timâra ve zu'emâ bölügünde i'tibâr bulmış ve Mollâ 'Alî diyü iştihâr olur. Sene elfde Bagdâd beglerbegisi Hızır Paşa ile Bagdâd'a gelüp yârân-ı safâ ve şu'arâ-yı hûb-edâya mülâkât-ı ferhunde-sâ'ât müyesser ü mukadder oldukda mü'ellif-i tezkire ile meveddet ü mahabbeti sâdık üzre musâhabeti küllî olup mezkûrun zihni mustakîm ve tab'-ı selîme kâdir ve fünûnda mâhir oldugından gayri 'Acem ü Rûm üslûbında a'lâ muferrik cildler peydâ idüp ve tarz-ı vassâllükde bî-hemtâ ve hoş hat kıt'alara rengîn hâşiyeler idici üstâd-ı a'lâ olup ve kendü tasnîfinde muhteri'-i zamân ve nahl-bende-i mübdi'-i cihândur. Zamân ile Ayas Paşa-zâde Yümnî mahlas Mehemmed Beg hazretleri fasl-ı bahârda sancagına giderken Erzurum'da mülâkât idüp ol şîrîn-kelimât bu gazeli tesvîd idüp ol fenn-i şi'rde ferîde sunmış. Gazel :

Geldün kadem getürdün eyâ mîr-i kâmrân
Derd ehli buldı Yümnî kudümünle tâze cân

Hayl-i şükûfe göz diküp olmış idi nazar
Ta bâd-ı hoş nesîmün aça gözlerin revân

Gündüz yolunda bedrekan olmışdı âftâb
Şeb tâ seher meh idi tapun üzre bâsbân

Ta'lık içün cenâbuna bu çarh-ı lâciverd
Bir kıt'a oldı hâşiye encümle zer-feşân

Gel kıt'a kıt'a eyle yolunda vücûdunı
Şâyet Tufeylî seyr idesin tuhfe râyegân

Bu matla' dahi anlarundur. Şi'r :
Âhum irişdi mâha vü göz yaşı mâhına
Bu turfe hâletüm gelür ol mâhe mâhına

TAB'Î:İslâmbol'dandur. Dânişmend-i hûşmend tâifesinden tab'-ı pür-zîver olmagın şehr-i mezkûrun cevânları içün şehrengîz-i mahabbet-âmîz dimiş ki makbûl-i erbâb-ı 'ayş ü huzûr olmışdur. 'Ulûm-ı 'Arabiyye'de akrânı içre mütâla'âsı pâk ve esnâf-ı şi'r bilmede cüst ü çâlâk zebân-ı Fârisî'de ebyât-ı muvahhidânesi hûb ve Türkî'de kelimât-ı rindânesi mergûb cümlesinden bir Fârisî ve bir Türkî matla' ile ihtisâr oldı ma'lûm-ı şu'arâ-yı rûzgâr ola tahrîr olundı Nazm :

Maksûd-ı âferîneş-i 'âlem likâ-yı tu
Ey tutyâ-yı dîde hâk-pây-i tu[318]

Diğer : Çü işün gamzelerle katl-i insân ola Sultânum
Sunıvir leb-i la'lün ölmek âsân ola Sultânum

TARZÎ: Mevlid-i tabâyi'-i makbûl-i memâlik-i 'âlemde şehr-i Dizfûl'dür. Vücûd-ı cûdında kâbiliyyetde eser peydâ ve nâsiye-i hünermende ma'ârif hüveydâ olmagın E's-selâmeti fi'l-vahdet [319] fehvâsınca kesretden firâr birle dünyâ-yı gaddâr-ı bî-bekâda ferîd-i rûzgâr ve vâhid-i esrâr olmak ricâsıyla hoş -bû vü tebâr ve hıdmet-i peder-i büzürg-vârından dûr ü mehcûr düşüp siyâhat tarîki ile etrâf-ı 'âleme 'ale'l-husûs Hicâz ümmîdiyle 'uşşâk-vâr 'Irak-ı 'Arab'a ve 'Acem'e âheng idüp degme makâle tab'-ı hevâ-sâzı râst gelüp karâr kılmayup ve zâd-ı ma'ânîden bî-nevâ olmamag içün cüst ü cûy-ı her bâbdan güft ü gûyı dilden bırakmayup merdân-ı meydân-ı ma'ârifün ekserinün hıdmetiyle müşerref olup ve her birinün mecâlis-i şerîflerinden fezâyil-i cüz'î vü küllî tahsîl idüp kesb-i 'ulûm-ı zâhir itmege diyâr-ı Bagdâd'a gelüp âb u hevâ-yı ile imtizâc kılup nîce zamândur ki mezbûr şehrde ol merd-i vâhid tecrîd ile ferîd olup zindegâni kılup ve bu diyârın ekser-i şu'arâ-yı ma'ânî-endûzları ile eş'âr-ı pür-sûz dimeden mâ'ada her an hıdmet-i dervîşân-sûret ü ma'ânî idüp rümûz-ı bâtına erbâb-ı hakîkate mazhar düşüp ol dervîş-i pâkize-sîret cîfe-i dünyâ-yı denîden mustagnî ve Sultân-ı sûret ü ma'nîdür. Hakkâ ki ol merd-i ekâbir-i ma'ânî ol fâris-i 'arsâ-yı nüktedânî tevsen-i tab'-ı ma'ânî-i nûrdân kişver-i nazma ma'tûf kılup ol vâdîde şâ'ir-i nâmdâr tarz-ı has ile suhen-güzâr ve hallâl-ı müşkilât-ı kasâyid-i pür-fevâ'id şu'arâ-yı selef olmagla yârân-ı suhen-şinâs içre pür-şegafdur. Râkım-ı hurûf-ı tezkîre ile ittihâdı bi'l-külliye muhakkıkânedür ekser-i eş'ârı rindânesin yazup ve tetebbu' itmişdür. Bu gazel-i Fârisî cümle-i eş'ârındandur. Gazel :

Yâr ber mâ nazarî tâ endâht
Gayr râ ez nazar-ı mâ endâht [320]

---

[318] Ālemin yaratalışındaki maksat, senin yüzündür. Ey ki senin ayağının toprağı göze sürmedir.
[319] Kurtuluş birliktedir.
[320] Yar bize bir bakış atınca başkalarını bizim gözümüzden çıkardı.

Cilve-ger şod be-libâs-ı Yûsuf
Şûr der cân-ı Züleyhâ endâht[321]

Dîd ‘aksî zi cemâleş Mecnûn
Tâ nazar cânib-i Leylâ endâht[322]

Âh-ı men der şeb-i hicran bisyâr
Şu’le der zeyl-i Mesîhâ endâht[323]

Şod mukayyed be-dû zülfeş Tarzî
Hişten râ be-belâ hâ endâht[324]

Cevâb li-mü’ellifihi :

‘Aks ber âb zi ruh tâ endâht
Iztırabî be-dil-i mâ endâht[325]

Serv-i men âmed ü ber-ser-i mâ râ
Sâye ez ‘âlem-i bâlâ endâht[326]

Dü leb-i h˘îş be-dendân çü gezîd
Ân perî rahne be-canhâ endâht[327]

Dil-i sad gam-zede şod hâk nişîn
Tâ be-pâ zülf-i dü tâ râ endâht[328]

‘Ahdî ân şûh çü zed şâne be-zülf
Çâkhâ ber dil-i şeydâ endâht [329]

Bu bir kaç metâli’-i rengîn ol yâr-ı şîrîn-kelâmundur. Ebyât :

Der miyân-ı her du ebrû hâl-i ân Türk-tırâz
Râst mîmânend be-Hindûyî ki bâşed tîg-bâz [330]

Diğer : Ne hâlest în ki dâred ber-’ızâr ân terk-i yagmâyî
Mihek âverde behr-i imtihân takdîr-i tebâhî [331]

Diğer : Ne çarham üstühân behr-i seg-i ân dil-sitân kerde
Be kerden rûhem ez bîdâd-i cevreş üstühân kerde[332]

---

[321] Yusuf'un elbisesiyle görünüp Züleyha'nın canını coşturdu.
[322] Mecnun Leyla'ya bakınca onun cemalinden bir yansıma gördü.
[323] Hicrân gecesinde benim ahım, Mesihanın eteğine çok ateş saldı.
[324] Tarzî iki zülfüne mukayyet oldu (bağlandı), kendini belalara attı.
[325] Yüzünden suya bir akis atınca, bizim gönlümüze bir ıztırap attı.
[326] Benim servim geldi ve bizim üstümüze yüce âlemden gölge saldı.
[327] O peri iki dudağını ısırınca canları yaraladı.
[328] İkiye ayrılmış zülfünü ayağına atınca, yüz gam içindeki gönül, yere çöktü.
[329] Ahdî, o şuh saçına tarak vurunca, şeyda gönlümü parça parça etti.
[330] Türk güzelin her iki kaşının ortasındaki ben, tıpkı kılıç oyunu oynayan Hindu'ya benzer.
[331] O yağmacı güzelin yanağında taşıdığı şey ben değildir. âmtihan için yok etmenin takdiri mihenk getirdi.
[332] Ne felek beni o sevgilinin köpeği için kemik yaptı. Zulmü ile ruhumu kemik haline getirdi (taşlaştırdı).

Diğer : Zi hüsn-i hat-ı leb-râ zînet-i Diğer hüveydâ şod
Belî zi hüsn-i hat yâkût-serâ în rütbe peydâ şod [333]

Bu gazel-i Türkî dahi ol 'ârif-i billâhundur ki bir sâhib-devletlerden birinün kudûm-i şerîfine bî-iştibâh dimişdür. Gazel :

'Uşşâk-ı bî-nevâya nevâlar getürdünüz
Hoş geldünüz efendi safâlar getürdünüz

Bîmâr-ı derd-i hicr idi dil ey Mesîh-dem
Lutf eyledün fakire şifâlar getürdünüz

Zeng-i belâyı mihnet-i hicrânı ref' idüp
Âyîne-i zamîre cilâlar getürdünüz

Müştâk idük efendi mülâkât-ı eşrefe
Kalbe cilâ vü rûha gıdâlar getürdünüz

Ref' eyleyüp fütâdeleri hâk-i hicrden
Hırman başına hayl-i belâlar getürdünüz

TARZÎ-İ Diğer: Rûm İli'nden mevâlî-i 'âlî-şân ve fuzalâ-yı devrânun pesendi olan Mevlânâ Pervîz Efendi'nün mülâzımlarından olup fünûn-ı şi're mâyil ve lisân-ı selâset-efzâsı nazma kâyil ve şi'r ü gazel tarzında bî-bedel ve tevârih-i latîf dimede şâ'ir-i zarîf eş'âr-ı dürer-nisârlarından bir iki târîh-i ma'ârif-güzâr ki dürr-i bahr-ı fazîlet olan Muhitî Efendi 'İmâdiye'ye kâdî oldukda söylemişler hûb u mergûbdur. Devr-i zamânda her biri bir târîhdür. Kıt'a :

Hamdülillâh ki 'İmâdiye'ye hâkim oldı
Gün gibi 'adl ile bir merdüm-i merd-i 'ârif

Tab'-ı dür-bârı anun bahr-ı muhît oldı dilâ
N'ola esrâr-ı İlâhîye olur ise vâkıf

Kim ola diyü su'âl idicek erbâb-ı 'ukûl
Didi târîhini kâdî-i Muhîtî hâtîf

ve lehu eyzân :

Yine hâkim oldı 'İmâdiye'ye bir
Şerî'atde 'âdil güzîn-i efâzıl

'Ulûmun dilâ oldı bahr-ı muhîti
Degül katre yanında ehl-i efâzıl

---

[333] Ayva tüylerinin güzelliğinden dolayı dudak daha bir güzel süslendi. Evet bu güzellikten ötürü bana bu rütbe verildi.

Didüler kim ola o kân-ı fazîlet
Didüm târîhini Muhîtî-i fâzıl

TARÎKÎ: Rûm İli'nde Semendire'den sahâyif-i eyyâmda evsâf-ı bî-güzâfı her vechile müstahsen ahlâk-ı pesendîdesi nâm-ı hüsni gibi ahsen vâlidleri İstanbul'da Tavuk Bâzârı'nda câmi' ile medresesi ve 'imârât-ı huceste-âyâtları olan merhûm 'Ali Paşa-yı pâkize-sıfâtun bendelerinden olup mezbûr 'imâratun Sirez Sancagı'nda vakfı olan köylerün ba'zısını emânete zabt itmege subaşı nasb olmagın evlâd-ı güzîde-nihâdlarından mezkûr Siroz'a getirüp tavattun itmişler ve mezkûrun babaları mesâlihe sa'y-i tamâm gösterüp akrânı içre benâm olmışdur. Sâbıkü'z-zikr 'âlem-i şebâbda ilâ hâzihi'l eyyâm kesb-i ma'ârife ikdâ kılup tahsîlde kemâlât-ı pür-nikat meşiyyet buldurmışlar. Anda da karar itmeyüp yine hevâ-yı arzû-yı diyâr-ı İslambol idüp yârân-ı safâ ile ihtilât itmeden gayri tâlib-i erbâb-ı devlet ve mülâzemet-i ehl-i şevket kılup husûsâ âb-rûy-ı Âl-i 'Osmân vâris-i velâyet hazret-i merhûm Sultân Süleymân'la magfûr-ı merhûm Sultân Selîm Han'un sarây-ı hâsında âdâb-ı hayâ-güsterler ile perveriş bulan Çıkala-zâde Sinân Paşa'nun hıdmet-i murâd-bahşları ile müşerref olmışlar. Çok zamândur ki ol eşca'-ı rûz-ı meydân u sayd-efgen şîr-i merdân tavr-ı sipâhilıkda silâhşor ve tarz-ı cündhâlıkda çâbük ü cüst ve Pervîz Paşa-yı müşârünileyhün bâb-ı devlet-i mâbeyninde çavuşbaşılıgla kâm-yâbdur. Hâlâ dergâh çavuşbaşlarından feyz-yâbdur. Rûz u şeb erbâb-ı nazm ile musâhabet idüp nazm-ı ferâh-fezâsına irtibât virüp vücûd-ı pâkizeleri neşât üzredür. Sözleri makbûl-i yârân-ı nükte-şinâs ve şi'r-i selâset-nümâsı bî-kıyâsdur. Husûsa bu diyârda tetebbu'-ı eş'âr-ı şâ'irân-ı ma'ânî-endûz ve sâhirân-ı sihr-âmûzlar ile mahrem ü hem-dem olup nazmda derd-i dilin gül gibi beyâna getürdi. Bu bir nice matla' anundur tahrîr olundı. Şi'r:

Hadeng-i gülşen sînemde batmış bir nihâlümdür
Anun her zahm-ı pür hûnı açılmış verd-i âlümdür

Diğer : Seng-i cevrün şol kadar cem' itdi cânâ 'âşıkun
Hâne-i 'ışkı yeniden var ise bünyâd ider

Bu gazel mü'ellif-i tezkire ile esnâ-yı musâhabetinde ihtiyâr idüp her birimüz bir gazel-i dürer-bâr bu evrâkda nakş u nigâr idüp tahrîr olundı. Gazel :

Haddünde gördi hattunı 'aynum 'ayan 'uyûn
Vasf ider anı rûz u şeb olmaz zeban zebûn

Berbâd idüp yıkardı gönül haymesin hasûd
Âh-ı derûnum olmasa ey dil-sitan sütûn

Âhû-yı nergisün göreli ey perî sıfat
Taglara düşdi 'ışkla oldı cinan cünûn

Bezm içre câm-ı râz-ı dili gördi fâş ider
Pirâhenini gonce-veş atdı deran derûn

Sâkî getür sürâhiyi ‘ayş idelüm müdâm
Çün kim olur anunla gam-ı dil-beran birûn

Nazîre li-mü’ellifihi :

Bir zerre görmedin dehenümden ‘ayan ‘uyûn
Oldı dekâyık-ı sıfatından zeban zebûn

İlden nihânı kalmadı râz-ı derûn-ı zâr
Oldı gamunla gül gibi perde deran derûn

İrmez binâ-yı hâne-i ‘ışka halel dahi
Kaddün hayâlidür ana ey dil-sitan sütûn

Bir dil-bere dikili virüp gamdan ol halâs
Dilden gam-ı zamânı kılur dil-berân birûn

‘Ahdî-sıfat sıfâtun ider hergün ehl-i dil
Bir zerre görmedi dehenünden ‘ayan ‘uyûn

Fî harfi’z-zâ

ZUHÛRÎ: Şâm-ı şerîfde elan muhâsebeci olan Pirî-zâde Mehemmed Çelebî’nün oglıdur. İsm-i dil-küşâsı Mustafâ ve cân u dilden muhibb-i fukarâ ve hüsn-i rûz-efzûn ile feyz-bahş-ı şâh u gedâdur. Sipâhda ze’âmete mutasarrıf ve envâ’-ı ma’ârife vâkıf on sekiz yaşında olup pâdişâh-ı ‘adl ü dâd a’nî Sultân Murâd diyâr-ı Şâm’a ‘adâlet-nâme irsâl itdükde bu matla’-ı pür-hayâli netâyic-i tab’ından zuhûra getürmişdür. Matla’ :

İrişdi şeh Murâd eyyâmı ‘âlem kâme gelmişdür
Begüm zulm itme ‘uşşâka ‘adâlet-nâme gelmişdür

Hakkâ budur ki cevân-ı kâbil ve hüsn-i hulk ile makbûl-i erbâb-ı dildür. Ümmîddür ki tab’-ı dürer-bârından nazm-ı güher-bâr zuhûr bulup şu’arâ-yı nâmdâr gibi meşhûr-ı rûzgâr ola. Bu gazel dahi anlarundur. Gazel :

Gelür fürkat başında kalbe giryân oldugum demler
İrüp rûz-ı visâli yâre handân oldugum demler

Eyâ mihr-i cihân-ârâ hazer kıl dûd-ı âhumdan
Seher geh âteş-i hicrünle sûzân oldugum demler

Sakın âlûde-h˘ân bulmasun ey şûh dâmânun
Visâlün ‘ıydına şevk ile kurbân oldugum demler

Tuyurdı sırr-ı ‘ışkun dâg-ı sînem mest olup cânâ
Lebün şevki ile çâk-i girîbân oldugum demler

Semâ’ından Zuhûrî vecd olup çarha girür eflâk
Dem-i hicrânda ney gibi nâlân oldugum günler

Fî hurûfi'l-'ayn

'ÂRİF Çelebi: 'Acem-zâde Şeyh İbrâhim'ün kızı oglıdur lâkin Rûm'da neşv ü nemâ bulmış. Efvâhda Fethullah Çelebi dimekle mevsûf ve kemâl-i ma'rifetle ma'rûf el-hak ol 'ârif-i devr-i zamân ve kâşif-i esrâr-ı nihân 'ilm-i hey'et ü hendesede bî-misl ü bî-hemtâ vâdî-i suhende 'ârif-i müşkil-küşâ ve zât-ı şerîfi envâ'-ı ma'lûmâtla ârâste ve 'unsûr-ı fünûn-ı 'ulûmla pîrâste ve dikkât-i tab'ı pâki gâyetde hûb u mergûb ve kudret-i zihni safâ ile nihâyetde mergûb ve akrân içre 'ulûm-ı ma'kûleyi tertîb üzre görmiş ve kütüb-i menkûleyi geregi gibi bilüp severmiş. Beyne'l-fuzalâ fazl ile meşhûr ve 'inde'ş-şu'arâ şi'rde mâhir ve zihn-i selîmi ve tab'-ı müstakîmi her birinün fenninde şu'arâ-yı pîşîn gibi nazma kâdir bir derecede ki mütekaddimîn ü müteâhhirînün musanna' u muhayyel kasâyidine nazîreler diyüp envâ'-ı iltizâm-ı mâ-lâ-yelzem kılmışdur ki 'akl-ı hurdedân mütâla'âsında hayrân kalur ve fünûn-ı mu'ammâ ve lügazde sâhib-tahkîk ve mukâta'at u gazeliyyâtı ser-â-ser ebyâtınun ma'ânîsi dakîk üslûb-ı mesnevîde Şeyh Nizâmî'ye peyrev ve bende-i Hazret-i Câmî sûz-ı Hüsrev olup hamse dimiş. Andan ma'âda pâdişâhımızun sa'adet ile taht-ı Kayser'e cülûs itdügi zamânı ve tevârih-i Âl-i 'Osmân'ı yüz bin beyt **Şeh-nâme** dimişdür. Hakkâ budur ki kuvvet-i şi'riyyesi bir mertebededür ki günde beş yüz beyt dimege kâdirdür lâkin kitâbeti mümkin olmadıgı ecilden günde iki yüz beytle iktifâ itmişler idi. Nazm-ı dürer-bârı hakkında şütür-gürbe vâkı' olmış dirler idi. Binâen 'alâ-zâlik Rûm'a gelen şu'arâ-yı 'Acem yanında edâ-yı güftârı pe-sendîde olmamışdur. Bu gazel-i Türkî anlarundur ki iştihâr bulmış tahrîr olundı. Gazel :

Geldi hüsnün gülşenine bir hat-ı gül-bû dahi
Başuma rûz-ı ezelde yazuyımış bu dahi

Di hat-ı reyhânını yâkûta anmasun bize
Kim anun üstine geldi şimdi bir yazu dahi

Geldi uş dil-ber segi sen çekme zahmet ey rakîb
Kim yetişdi dâmenüm almaga bir ulu dahi

Kâmetün bir servdür kim ola anun bârı gül
Hoş 'aceb olaydı ger virseydi şeftâlû dahi

'Ârifî yetmez mi gamzen okları katl itmege
Kim kurupdur yaylar her kûşede ebrû dahi

Nazîre li-mü'ellifihi :

Nâfe hattundan nümûne sebze-i dil-cû dahi
Gül gibi dâgun yakupdur lâle-i hod-rû dahi

Görmege dîdâr-ı pâkün 'âşık-ı şeydâ gibi
Her yana yiler sabâ her sü revândur su dahi

Kaşlarun sergeştesi şehr içre ancak meh degül

Kûh-ı sahrâda gözün dîvânesi âhû dahi

Genc-i hüsnün üzre ejder zülf yitmez mi şehâ
Hâlden nâzır kodun bir bende-i hindû dahi

İtlerün saffında bin kez gerçi gördün ‘Ahdî’yi
Dimedün bir kez ser-i kûyumda kimdür bu dahi

Sâbıkü’z-zikr mezheb-i zen-i dünyâyı bu beyitlerde beyân itmiş **Şehnâme**sindendür. Nazm :

Sepîdî zeden çehre-i kıyr râ
Ne sâzed cevân zengî-i pîr râ [334]

Meger zîn heme şevher bî-kerân
Ez ân mânde-i bikr tâ în zemân [335]

Ki her şeb kuşî şevherî ey ‘acûz
Ki tâ râz-ı şâmet neyufted berûz [336]

Be ‘ahd-i tu ey bîve-i bî-salâh
Ne sûzed çerâg-ı kesî tâ sabâh[337]

‘ALÂYÎ: ‘Acem-zâdedür. Asl u neseble fahr-ı seyyidân-ı ‘âlî hasebün sâhib-râzı olan Mîr Muhyî-i Şirâzî’nün oglıdur. Nahl-i vücûd-ı pür-esmâr-ı müntehâsı ravza-i Konya’da sehâb-ı ma’ârifden emtâr-ı hüner ile neşv ü nemâ bulmış. Sultânü’l-’ârifîn ve burhânü’l-muhakkıkîn ve hâdî-i râh-ı yakîn a’nî Mevlânâ Celâlü’l-hak ve’d-dîn hazretlerinün dergâh-ı âsmân-bârgâhların iltica idüp hulefâsı silkinde münselik olup müddet-i medîd ve ‘ahd-i ba’îd ol âsitânede peyrev-i mürşidân râh-ı Hüdâ irşâd-ı fukarâ ve mesnevî-h˘ân-ı Hazret-i Mevlânâ olmış ve bi’t-tab’ hâtır-ı ‘âtır-ı deryâ-mü’essiri fünûn-ı rümûza şâmil oldugına binâen bir derecede ‘ulûmı zabt itmiş ki bî-ihtiyâr fuzalâ-yı Rûm’ı lillâhi derrehhu kâyil didürdigi ma’lûm-ı merdüm-i nezdîk ü dûr oldugı efvâhda ve elsînede mezkûr ü meşhûr ve tesânif-i fevâid-güsterleri bî-hadd ve eş’âr-ı dil-küşâları üç dilde lâ-yu’addur ve tarz-ı inşâda elfâz-ı dil-küşâları dil-pezîr ve fenn-i mu’ammâ ve ‘arûzda resâil-i kavâid-perverleri bî-nazîr ve sanâyi’-i şi’riyyede hünerverler içre dilîr ve ashâb-ı fazl u cûd yanında benâm ve suhen-verân-ı zamân u mîr-kelâm bu bir iki beyt-i a’lâ ol yâr-ı ‘allâmenündür. Gazel :

Hergizem fikr-i tu ez hâtır-ı mahzûn ne reved
ve’z derûn-ı dil-i men derd-i tu bîrûr ne reved [338]

Yâd-ı la’let ne konem her nefesî k’ez çeşmem
‘Ivaz-ı âb beher gûşe hûn ne reved [339]

Zevk-ı mestî zi leb-i la’l-i tu çun yâft dilem
Çi koned ger zi pey-i bâde-i gülgûn ne reved [340]

---

[334] Kara yüzünü beyaza boyamak, yaşlı zenciyi gençleştirmez.
[335] Meger bu kadar çok kocaya rağmen bu zamana kadar bekar (taze) kalmışsın.
[336] Ey koca karı, akşamki sırrının açığa çıkmaması için her gece bir koca öldürürsün.
[337] Ey güvenilmez dul kadın, senin sözünle kimsenin lambası sabaha kadar yanmaz.
[338] Senin fikrin hiç bir zaman mahzun hatırımdan çıkmıyor; gönlümün içinden senin derdin çıkmıyor.
[339] Her nefes gözümden su yerine her köşeye kan gitmedikçe dudağını anmam.

Dil be Leylî-sıfâtân berî hâzır bâş (?)
Kes neyâmed bereh-i ‘ışk ki Mecnûn ne reved [341]

Ger ‘Alâyî pey-i hûbân be reved ma’zûr est
Mî keşed ‘ışk gîrîbân-ı dileş çün ne reved [342]

Diğer : Evsâf-ı hüsnüni ki dil-i nâtüvân okur
Bir tıfldur ki ay yüzi gül **Gülsitân** okur

Diğer : Gerçi sihr-engîzdür zülfün gözün mestânedür
Hırmen-i hüsnünde ey meh rûyunun bir dânedür

Meh-cemâl-i yâre bir sûretlü sîmîn-âyîne
Zülf-i dil-dâre güneş ziynetlü zerrîn şânedür

‘UBEYDÎ Çelebi: Edirnevî’dür. Kuzât zümresindendür. Tab’-ı şerîfi gâyetle bî-nazîr ü hûb ve zihn-i latîfi nihâyette kemâl ile dil-pezîr ü mergûbdur. Rûz u şeb tahsîl-i ma’rifet ve her an tekmîl-i fazîlet idüp kütüb-i ‘ulûmı tertîb üzre görmişdür. Aksâm-ı şi’re kâdir ve her bir fende misli nâdirdür. ‘Ale’l-husûs tarz-ı gazelde edâ-yı nâzük ile Hasan-ı Pehlevî ve sûz ü güdâz ile Rûm’un Hüsrev’i ve ‘ilm-i edvârda nâgâmât-ı dil-küşâ ile şevk-bahş-ı ‘uşşâk-ı bâ-nevâ ve terennümât-ı hoş -nevâ ile tûtî-i şeker-hâ gibi nagme-serâ ve savt u nakş baglamada makâmât-ı bülend ile pîşrev-i ehl-i rûzgâr ve her bir terkîbi hevâ-yı dil-pesend ile hasb-i hâl-i ‘âşıkân-ı dil-efkâr olmagın bir mertebede şuyû’ u iştihâr bulmışdur ki vasf u medhe ihtiyâc yok. Hadd-ı zâtında asl u nesebde kıdvetü’z-zühhâd ve ‘umdetü’l-’ibâde ve nâkil-ı kelâm-ı Nebî a’nî kutbü’l-evliyâ Nebî Efendi’nün ferzend-i ercmendidür. Ol pîr-i ‘azîzün nice nice keşf ü kerâmâtı zâhir ve tefâsir ü ehâdise yazdugı müfessirîn ü muhaddisîn katında makbûl ü müsellem-i meşâyıh-i ekâbir ü asâgirdür. Ol mürşid-i ehl-i islâm kâffe-i enâm ile pâdişâh-ı nîkû-fercâmun i’tikâd-ı küllîsine mazhar düşmişdür ve mezkûr ‘Ubeydî dahi dervîş-nihâd ve pâk-i’tikâd ve nîkû-sîret ‘âşık-ı sâdık ve etvârına sözleri mutâbık ‘arsa-i ma’rifetde ferzâne-i cihân ve zebân-ı Fârisî ve mu’ammâda yegâne-i zamândur. Eş’ârı tahayyül-âmiz ve güftârı mesel-engîz ve makbûl-i tabâyi’-i şu’arâ ve pesendîde-i zurafâdur. Cümlesinden bir kaç matla’-ı dil-sûz çün mihr-i dil-efrûz ve bir gazel-i ‘âşıkâne hasb-i hâl-i rindâne-i zamâne diyü gün gibi rahşân u tâbân olup ihtisâr üzre zuhûr bulup nakş u nigâr oldı ta sahîfe-i rûzgârda pâydâr kala . Gazel :

Dahi ser-h˘âb olmamışdı dîde-i pür-hûn iken
Nil vâdîde degüldi başımuz Ceyhûn iken

‘Ârızun kim hiç gözler görmemişdür ana halk
Nîce teşbîh itsün ayı ey perî mâdûn iken

---

[340] Gönlüm senin al dudağından sarhoşluk zevkini tattığı için gül renkli şarabın peşinden gitmesin de ne yapsın?
[341] Leyla sıfatlılara gönül vermişsen hazır ol çünkü Mecnun'un gitmediği aşk yoluna kimse gelmez.
[342] Alâyî güzellerin peşinden gidiyorsa ma‘zurdur, çünkü gönlümün yakasını aşk çekiyor, nasıl gitmesin?

Tâlib-i ‘iksîr-i ‘ışk almaz anı bir mangıra
Ehl-i dünyâ mâlınun ki eşrefi altun iken

Dahi Kays adı yazılmamışdı dîvâna ezel
Ben mahabbet yazusında baş açık mecnûn iken

Varını isâr idüp dil-ber yolunda düşdi eşk
Ey ‘Ubeydî mâlik-i gencîne-i Kârûn iken

Diğer : Eski kulların koyup çok tâze kul idindi yâr
Hey nice arturdı kulların görün ol şehr-i yâr

Diğer : Taglar taşlar yarıldı itdigüm feryâddan
Tâli’üm taş yarmada kalmaz benüm Ferhad’dan

Diğer : Gamunla pâymâl olan dil-i vîrânı anmazsun
Ele ihsân idersün genc-i vaslun anı anmazsun

Diğer : Hat-ı ruhsâruna gülşende sebze dil uzatmışdur
Yüzine vurmagın bâd-ı sabâ bir pâre yatmışdur

Diğer : Sûfî gice kazâ kılur iken ‘Ubeydî’yâ
Egmiş kıyâm kaddini geçmemiş nâmazda

Diğer : Kılıç ile yürür hûnî güzeldür çeşm-i kattâlün
Siyâh tel tâkınur bir Rûm ili mahbûbıdur hâlün

Mezkûrun buna benzer eş’âr-ı ‘âşıkânesi ve güftâr-ı rindânesi bî-hadd ü lâ-yu’addur. Cümlesi efvâhda mezkûr ve âfâkda meşhûrdur tahrîr ü tesvîd lâzım degüldür ve bu bir iki mu’ammâ-yı garîb dahi anlarundur. Mu’ammâ Be-ism-i Receb

Ger öykünürse görüp ol kadd-i bülendün şîvesin
Silkün dırahtı koparun dalın koman bir mîvesin

Bu mu’ammâ dahi anundur. Mu’ammâ be-ism-i Âdem

Dimesün sana ‘adû iki gözümsin şâhım
Çıkarur iki gözinün birisini âhum

Bu mu’ammâ-yı âbdâr dahi anlarundur. Mu’ammâ be-ism-i Süleymân

Bahre ey gavvâslar girdükde ihsân eylenüz
Dîde-i ‘âşık gibi sende sadef yokdur denüz

Ümerâdan biri Midilli’ye sancak begi oldukda mezbûr ‘Ubeydî şehirde kâdî iken bu târîh-i dil-keşi hoş dimişdür bu evrâkda sebt olundı. Kıt’a târîh :

Midilli sancagı zât-ı sa’âdet intisâbunla
Bihamdillah ki ‘ünvân buldı ey mîr-i suhendânum

Didi bir yire cem' olup fakîr ü agniyâ ol
Anun târîhini ey zübde-i ashâb-ı 'irfânum

Yine her biri iki kat olup târîhini dirler
Livâ-yı devletün yüce ide her demde Sübhân'um [972]

'ÂŞIK Çelebi: Bursevî'dür. Seyyid-i 'âlî-neseb ve emîr-i pâk-haseb kuzât zümresindendür. Hoş fehm ü şûh tab' ve şi'r ü inşâda bî-nazîr ve esnâf-ı şi'rden habîr kelimât-ı selîs ile meclis-ârâ ve ebyât-ı nefîs ile râhat-efzâ edâ-yı pâk ile akrân içre yegâne ve zihn-i müdrîk ile meşhûr-ı zamâne ve hadd-ı zâtında ber-muktezâ-yı mahlas 'âşık-ı hûb-rûyân-ı zamân ve şîfte-i perî-peykerân-ı cihândur. Ol sebebden ser-â-pâ eş'ârı 'âşıkâne ve cümle-i güftârı vasf-ı dil-berân-ı zamâne ve hasb-i hâl-i mestân-ı meyhâne vâkı' olmışdur. Mâsadak-ı hâl bu matla'-ı pür-hayâl ol şîrîn-makâlündür sebt olundı. Matla' :

Olup her zahm agız her bir fitil anda zebân yir yir
Derûnum çâkin eyler 'âleme şerh ü beyân yir yir

Nazîre li-mü'ellifihi :
Çemende turmayup akan degül âb-ı revân yir yir
Seni arayı gitdi eşk-i çeşm-i 'âşıkân yir yir

Diğer : Dimâg-ı cânı müşk-âsâ pür eyler bûyı ser-tâ-ser
Kesilmişdür göbegi nâfe ile zülfünün benzer

Diğer : Cigerde âteş-i 'ışkunla yanmış tâze dâgum var
Er ocagı gibi dâim söyünmez bir çerâgum var

Diğer : Kadem basup gele çün kabr-i Kays'a nâka-i Leylâ
Mezârı üstine örter deve tabanı bir kemhâ

Kulagıma çalındı nefha-i ney nefha-i sûra
Nefes oglıymış anunçün ider dil mürdesin ihyâ

Nazîre li-mü'ellifihi :

Gören hınnâlu destün 'aksini çeşmümde dir cânâ
Belâ bahrinde batmış nîce mercân durur gûyâ

Meger hâr üstine dir dir güli gördi turup ditrer
Ki ana reşk idüp bilmen ne öter bülbül-i şeydâ

Kelâmı ehl-i dünyânun ziyâd eyler gamun 'Ahdî
Kulak tut gör ne söyler nây ile çeng-i tarab-efzâ

'İŞRETÎ Efendi: İstanbul kurbünde Yenihisâr'dan ve zümre-i kuzâtdandur. Sâbıkân ol kâşâne-i 'ayş u huzûrun yegânesi ve hum-hâne-i zevk ü sürûrun ferzânesi tahsîl-i ma'ârif ve

fünûn-ı ‘ulûma vâkıf oldukdan sonra ber-muktezâ-yı mahlas rûz u şeb ‘ayş u ‘işret ve musâhabet-i erbâb-ı devlet idüp hâlâ akrân içre meşhûr ve kemâl-i ma’rifetle efvâhda mezkûr cümle-i eş’ârı ‘âşıkâne ve ‘işret-engîz ve güftârı rindâne ve muhabbet-âmîz vâkı’ olmışdur. Cümlesinden bu gazel-i bî-bedel ki hasb-i hâl-i ehl-i dil ve erbâb-ı ‘ışka nâfi’dür sebt olundı. Gazel :

Ey şâh-ı ser-firâz nazîrün mi var senün
Ya ben kulundan özge esîrün mi var senün

Bana tasadduk eyle zekât-ı visâlüni
Benden muhal efendi fakîrün mi var senün

Göster bahâr-ı hüsnüni efgânlar eylesün
Dil murgı gibi zemzeme-gîrün mi var senün

Hak’dur benüm tarîk-ı mahabbetde mürşidüm
Ey zâhid-i belâ-zede pîrün mi var senün

Dilber mahallesinden ırag olma ‘İşretî
İki cihânda bir dahi yirün mi var senün

‘IZÂRÎ Çelebi: Edirnevî’dür. Dânişmend-i hûşmend tâifesindendür. Safâ-yı zihn-i selîm ve zekâ-yı tab’-ı mustakîm ile şâ’ir-i bî-hemtâ ve nezâket-i güftâr ile meclis-ârâ ve rûz u şeb tahsîl-i ma’rifet ve tekmîl-i fazîlet idüp güzîde-i akrân ve pesendîde-i yârân olup zebân-ı Fârisî’nün mümâreset ile durûb-ı emsâli zabtına kâdir ve ebkâr-ı ma’ânî teshîrinde merd-i şâ’ir-i sâhir ve mazmûn-ı nâzük ile edâ-yı dil-küşâya sâlik ve elfâz-ı pâk ile güftâr-ı rûh-efzâya mâlikdür. Hayfâ ki ol yâr-ı ve şâ’ir-i zarîf tarîkından henüz behremend olup mülâzım olmamış. Ümmîddür ki ‘an karîbü’z-zamân ber-murâd olup akrân içre ser-bülend ola ve hadd-ı zâtında ol nîkû-nihâdun i’tikâdı pâk ü sâf olmagın haccü’l-Haremeynü’ş-Şerîfeyn idüp bir sene anda i’tikâf itmişdür. Râkım-ı hurûf ile hukûk-ı sâbıkası Edirne ve İstanbul’da bir mertebede vâkı’ olmışdur ki mümkin-i tesvîd ü tahrîr degül. Ol tûtî-i şeker güftâr ve ‘andelib-i gül-i gülzârun eş’ârı tarab-engîz ve güftârı gül-bîz ser-â-ser vasf-ı lâle-’ızârân-ı rûzgâr ve hasb-i hâl-i ‘âşıkân-ı zârdur. Bu bir kaç matla’ u beyt-i pâk eş’âr-ı tarab-nâklerindendür. Şi’r:

Dik gelmek istedi kad-i bâlâ-yı dil-bere
Tûbâyı dikdiler depesi üstine yire

Diğer : Nihâlden koparup goncesin gülistânun
Koparma yüregini ‘andelîb-i nâlânun

Diğer : Hevâya yeltenüp eşküme deryâ dil uzatmışdur
Çekelden rûzgâr eksükligün bir pâre yatmışdur

Diğer : Cism-i nizârum üzre bâr-ı belâ iken ser
Başumdaki belâlar üstine oldı serîr

Diğer : Kanlu peykânum görince sînede cânânumun
Yüregi agzına geldi zahm-ı hûn-efşânumun

Nazîre li-mü'ellifihi :

Çeşm-i zahmum görmedük tîrin diyü cânânumun
Kande eyler kûrlıgına çeşm-i hûn-efşânumun

Bu ebyât-ı pâkize dahi anundur. Ebyât

Ben nice besleyeyin yârelerüm kim yalunuz
Bir nice akçe bamuk sînedeki dâg ister

Diğer: Nâle eyler cism-i lâgarda 'Izârî cân-ı zâr
Bir megesdür düşdi gûyâ 'ankebûtun dâmına

Diğer : Nâleme ey dil ceres teşbîh olınmaz hâsılı
Söze gelse bir firenk oglanıdur çalar dili

Nazîre li-mü'ellifihi:
Dil uzadup agıza almış ceres ehl-i dili
Sözüni bilmez yabane söyler anlamaz dili

Bu gazel-i âbdâr dahi mânend-i dürr-i şehvâr anlarundur. Gazel :

Girmedi silsile-i 'ışka çü dürr-i şehvâr
Depesini delerek katdı katâre leb-i yâr

Sîne sadrına geçürse yiridür nâvekini
Gözini açdı anı gördi bu zahm-ı ten-i zâr

Alımaz zerre-i hâk-i rehini çehremden
Kurı yire akıdur yaşını çeşm-i dür-bâr

Aldanup bâd-ı seher öykünürmiş ruhuna
Dek sovuk geçer açılmasun igende ezhâr

Dürr-i dendânı peyâmın sadef-i deryâdan
Tatlu diller döker almaga 'Izârî enhâr

Pûşîde olmaya ki pâdişâh-ı kâm-yâb a'nî Sultân Süleymân-ı felek-cenâb sâlik-i râh-ı savâb olup yasag-ı bâde-i nâb itdükde ol şâ'ir-i şîrîn-kelâm bâde-i gül-fâm ile meyhâne hakkında bir matla'-ı mestâne dimişdür sebt olundı. Matla' :

Meyhâneler kapandı vü bitdi şarâb işi
Devşür simât-ı 'işreti oldı hoş -âb işi

'İLMÎ-İ Bagdâdî: El-asl u huceste-nesl olup vâlid-i erşedi ve mürebbî-i nühsendi zümre-i erbâb-ı 'ulûmdan olmak temennâsı ile hıdmet-i 'ulemâ-yı 'izâm ve mülâzemet-i fuzalâ-yı

kirâm idüp tekmîl-i ma'rifet-i belâgat-meşhûn ve tahsîl- fazîlet-i fesâhat-nümûn iderek müderrisîn-i nîkû-makâl ve sâlikân-ı ashâb-ı vecd ü hâl içre şöhret-i tâm ile pâkize-nihâd Mollâ Hüseyn Ferahşâd dimekle benâm olup evkât-ı ferruh-sâ'âtin nesâyih-i müslimîne ve irşâd-ı muvahhidîne mebzûl kılup erbâb-ı 'ukûl arasında hayli makbûl olmışdur. Sâbıkü'z-zikr anlarun nazar-ı kimyâ-eserleriyle mis vücûdların zer idüp rûz u şeb hem-dem-i erbâb-ı hüner geçinüp ve nîkû-halef olmak ricâsıyla 'ömr-i 'azîzin telef kılmayup elveledü sırru ebihi [343] muktezâsınca mukaddemât-ı 'Arabî'ye ikdâm idüp nakd-i vücûdun nahve sarf itmekle 'ulemâ-yı devrânun zü-fünûn-ı zamânı ve hükemâ-yı cihânun emîr-i nüktedânı pesend-i tab'-ı Sultân-ı Rûm a'nî Mirzâyî-i Mahdûm sene tokuz yüz seksen yidide sa'âdetle 'Irak-ı 'Arab'a ve Meşhedeyn-i Şerîf'e kâdî-i 'adâlet-nişân ve müftî-i zî-şân oldukda dânişmendi olup nice müddet fetvâ yazmagla kesb-i kemâl ve ma'ârif-i nezâket-me'âl bulup ol yâr-ı bî-kayd zümre-i erbâb-ı kâmûs rüsûm-ı erkam yazma ga dest-res bulup ve hutût-ı muhtelife meşkınde müsellem-i sıgâr u kibâr ve pesend-i ümerâ-yı 'âlî-tebârdur. Husûsâ tarz-ı nesh-i ta'lîkda peyrev-i kutb-ı Yezdî ve gâyibâne şâkird-i Sultân 'Alî-i Meşhedî olup kıt'a dercinde mânend-i hoş -nüvisân-ı zamân matlûb-ı pîr ü cevândur. Tab'-ı sâf-ı pâki üslûb-ı nazm-ı belâgat-nümâda bî-hemtâ ve zihn-i rûşen-i derrâki nesr-i fesâhat-fezâda yektâ ve elsîne-i selâsede eş'âr-ı dürer-bâr ve nazm-ı âbdâr dimede misâl-i yârân-ı ebrâr-ı selîs ü hem-vâr ve musâhabet-i dil-küşâsı ferah-fezâ-yı dil-i germ-i merdüm-i ahrârdur. Zamân-ı evâilde kendü başına Sultân-ı şehr-i zevil olan Böke Beg'ün ferzend-i bülendi olan Me'mun Beg'ün hıdmetinde kâtib-i dîvân ve güzîde-i a'yânıdur. Ol şûh-tab' u şîrîn-güftârun bu gazel-i bî-bedel-i hûb-eş'âr netice-i fehm-i sâz-kârıdur tahrîr olundı. Gazel :

Görüp yârı gamun ....[344]
Bu ma'nâdan dilâ gâyetde mihnet dîdeyüz senden

Yeter ötdün çemende yalınuz bir söyle bir dinle
Biz ey bülbül figanda artucak şûrîdeyüz senden

Nisâr-ı râh-ı dil-dâr eyledün bir demde makdûrun
Biriz ey çeşm-i güher-bâr ihsan dîdeyüz senden

Libâs-ı himmeti degdirmezüz çirkâb-ı dünyâya
Sana baş egmezüz ey dehr-i dâmen-i çîdeyüz senden

Bizi her dûne memnûn itmedün lutf itdün ey himmet
Ki 'İlmî gibi şimdi 'âlem-i 'ulvîdeyüz senden

Diğer : Ebr-i zülfün tagıdup perde-i ruhsâr itdi
Ol güneş yüzlü yine gündüzümüz tar itdi

Kapayan çeşmi degül hâb-ı hayâlündür kim
Girmesün gayr diyü kapuyı dîvâr itdi

---

[343] Çoçuk babasının yolundadır.
[344] Hiçbir nüshada olmadığı için mısra yarım kaldı.

Ne gedâyum ki senün tavf-ı ser-i kûyunda
Beni gördükde sadâ eylemeden ‘âr itdi

Diğer : Meydür bizüm tarîk-ı melâhatde pîrimüz
Ey beng yok senün ile hayr ü fatîrimüz

Bu gazel-i Fârisî dahi anlarundur sebt olundı. Gazel :

Merâ kez dest-i gam peymâne-i ‘işret nigun bâşed
Be-bezm-i u ki coz şâdî ne gunced bâr çun bâşed [345]

Dil-i sîr ez hayâtem ez tu ân dem mîşeved râzî
Ki ez tîget çü murg-ı nîm-bismil gark-ı hun bâşed [346]

Menem der bezm-i vasleş kerde câ hoş hayretî dârem
Ki în devlet füzûn ez yârî-i baht-ı zebun bâşed [347]

Ne dârem tâb-ı bî u zîsten cân dâdenem evlâ
Bekûy-ı nîstî kâş imşebem gam reh-nümûn bâşed [348]

Mecû sabr ez dil-i ‘İlmî ki can çun tu şûhî şod
Kucâ Diğer der an dil tâkat-i sabr u sükûn bâşed[349]

‘ÂRİF Çelebi: İstanbul’dandur. Dergâh-ı mu’allâda hazîne-i ‘âmire kâtiblerinden olup nice nice menâsıb-ı şâyeste-ikbâl olmagın lâyık akrânına fâyık olmışdur. Âhir fermân-ı Sultân-ı cihân-sitân ile vilâyete tahrîrin itmişler. Erbâb-ı timârı kendüden hoş nûd idüp âhirü’l-emr dergâh-ı şâh-ı cihânda seksen bin akçe ze’âmetle müteferrika olmışlar. El-hak merd-i ‘ârif ve rümûz-ı umûrdan vâkıf eş’âr-ı dürer-bârı muhakkıkâne ve güftâr-ı nezâket-güzârı muvahhidânedür. Sene tis’â ve semânîn ve tis’â mi’ede ferzend-i ercmendleri ‘Ârif-zâde dimekle iştihâr bulan Mustafâ Çavuş-ı sâhib-i hûşemr-i Sultân-ı cihân-metâ’ Sultân Murâd ile Bagdâd’a gelüp hıdmetlerine müşerref oldukda vâlid-i erşedlerinün nazmın istima’ idüp bu tezkireye yazılmasına tâlib oldı. Bu bende dahi tahrîr olunmasını münâsib gördi . Gazel :

Tıfl-ı dil rahm -ı tenüm içre degülken ‘alaka
Yazdı Kassâm-ı ezel h˘ân-ı belâdan nafaka

Kodı utmak içün tıfl-ı dili dîdelerüm
Bezm-i mihnetde olan nukl-ı ‘unâbı tabaka

---

[345] Benim gam elinden (hüzünden) mutluluk şarabı varsa (Hüzünlü olduğum halde) onun meclisine mutluluktan başkası sığmaz (hüzün oraya giremez).
[346] Hayattan bıkan gönlüm ancak senin kılıcınla yarı canlı kuş gibi kana bulanınca razı olur.
[347] -Ben ona kavuşma meclisinde güzel bir yer edindim, şaşarım ki bu devlet zebun bahtımın yardımından daha fazladır.
[348] -Onsuz yaşamaya tahammülüm yok, benim için ölmek daha evladır. Yokluk mekanına doğru bu gece keşke gam bana kılavuz olsa.
[349] -İlmî'nin gönlünde sabır arama, canım senin gibi bir şuh (küstah, arsız, neşeli) oldu. O gönülde artık sabır ve sükuna takat nereden olsun.

Gayriden sorma gam-ı hicri gel e benden sor
Sıgmaya binde biri nîce kitâb u varaka

Kadd-i bâlâsına dil düşeli buldı rif'at
Serve sarılmag ile buldı ‘ulyâyı ‘aşaka (?)

Dergehün sâilidür ‘Ârif ider şey' li'llâh
H˘ân-ı vaslundan umar lutfuna lâyık sadaka

Diğer : Ferş-i nakşından gözün yum ‘arş-ı a'lâyı görüp
Sufle meyl itme gönül tâk-ı mu'allâyı gözet

Âhum ol denlü kanâdil asdı tâk-ı çarha kim
Bend-i reh şâyet sakın deyr-i Mesîhâ'yı gözet

Ey ümîd-ber kılan dâim harâset üzre ol
Bûstân-ı dilde olan nahl-i hurmâyı gözet

Diğer : Gamun bezminde kaddüm çeng idelden bâr-ı hicrânun
Ser-â-pâ ana rengin târlar çekmiş durur yâ *

Diğer : ‘Aks-i mâh-ı nevle mâh-ı hançer-i yâri görüp
Saldılar reşk eyleyüp ‘Ârif suya hançerlerin

‘ULVÎ Beg: İstanbûlî. Za'im ‘Alî Çelebi dimekle meşhûr ve ‘uluvv-i şân ile efvâhda mezkûr Rûm İli beglerbegisi'nün dîvân-ı ‘âlî-şânında defter kâtiblerindendür. Hadd-ı zâtında şûh-tab' u hoş -sohbet rûz u şeb tâlib-i kesb-i kemâl-i ma'rifet üzre olup ‘âlî-meşreb ü pâk-mezheb ve şi'r ü inşâ ile ser-âmed-i akrân ve fehm ü firâsetle yegâne-i devrân geçinür. Eş'âr-ı pür-sûzı ve güftâr-ı dil-efrûzı meşhûr ve makbûl-i merdüm-i nezdîk ü dûr olmak üzredür. Bu gazel ile bir iki beyt ol şâ'ir-i bülend-himmetün nazm-ı dürer-bârı ve eş'âr-ı şeker-güftârındandur. Gazel

Vechi var meyden kızarsa dil-berün zîbâ yüzi
Bu mukarrerdür kızardur bâde-i hamrâ yüzi

Tîgını ‘üryân iderse her yalun yüzlü güzel
Ben buyun ‘âşıkları döndürmeye kat'â yüzi

Dâg-ı ‘ışkı dil metâ'ı üzre ursam yaraşur
Gâlibâ mergûb olur tamga ile kâlâ yüzi

Yüzi döymez âh-ı serde yâre karşu kimsenün
Âsidür gâyetde ol mihr-i hûbân-ârâ yüzi

Şöyle pürdür dâg-ı hûnîn ile sînem ‘Ulvî'yâ
Lâle-i Nu'mân ile zeyn oldı san sahrâ yüzi

Diğer : Cân atup her şeb dilâ ol şem'-i cem'-ârâya düş

* Bu mısra‘da vezin düzelmiyor. Tek nüshada olduğu için bir şey söylemek mümkün olmadı.

Yakmasun pervâneler bâl ü perîn araya düş

Sözlerün dillerde mezkûr ola dirsen ‘Ulvîyâ
Düzme koşma sözleri ko ‘âlem-i ma’nâya düş

‘ULVÎ-İ İstanbûlî: Dânişmend tâifesindendür. Derzi oglı dimekle meşhûr tab’-ı şûhı nezâketle efvâhda mezkûr hakkâ budur ki durûb-ı emsâl bulmada peyrev-i Necâtî ve mazmûn-ı belâgat-nümûn ile mânend-i Zâtî ve edâ-yı nâzük ile misâl-i Hayâlî ve selâset-i elfâz ile reşk-i Hilâlî geçinürse yiridür. Zîrâ ki gülbin-i tab’-ı vekkâdı libâs-ı isti’dâd ile pirâste ve nihâl-i kâmeti hıl’at-i mevzûniyyet ile ârâste olmagın ol bülbül-i nagme-serânun bu vechile ser-â-pâ kasîde ile gazeliyyât-ı nefîsi ve terci’-bend ile tahmisi makbûl-i tab’-ı erbâb-ı mihr ü vefâ ve pesendîde-i hâtır-ı ashâb-ı sıdk u safâdur. Her an ‘uluvv-i himmetin şi’r ile musâhabete ve hıdmet-i ehl-i ma’rifete sarf idüp her birinden ahz ü cerr ile fâ’idemend ve beyne’l-akrân ser-bülend olmışdur ve bu harâb-âbâda geleli hemîşe kayd ü bend-i cihândan azâde ve dil-dâde-i dil-berân-ı zamân ve sergeşte-i devrân kimesnedür. Bu gazel-i pür-mesel anun eş’âr-ı muhayyel-i bî-bedelindendür. Erbâb-ı ‘ayş u huzûra ve ashâb-ı zevk ü sürûra mefhûm ü ma’lûm ola diyü bu evrâk-ı dil-firîb ve defter-i ‘âşıkâna sebt olmış. Gazel :

Çengi men’ eylerse mutrib zâhid-i mecnûnede
Dinlesün nâyı o yir hem şer’a da kânûne de

Dil virelden câm-ı la’lünle gubâr-ı hattuna
Tövbe itdüm bâde-i gülgûne de ma’cûne de

Garka virdi ‘âlemi ey Yûsuf-ı Mısr-ı cemâl
Eşk-i çeşmüm gâlib oldı Nîl’e de Ceyhûn’e de

Nân-ı huşke kâni’im gam yemezüm dünyâ içün
Minnetüm yok tâlib olman gence de Kârûne de

Ol şehe billâhi söylen dost lar lâyık mıdur
Şâd idüp agyârı ‘Ulvî bendesin mahzûn ide

Diğer : İşler yüregüm yâreleri bitmez onulmaz
Sabr eyleyelüm çâre nedür bitmez iş olmaz

Günden güne artarsa n’ola hüsn-i dilârâ
Gülzâr-ı cinânun gül-i ra’nâları solmaz

Diğer : Ey gönül gayriye meyl eyleme cânan bir olur
Birinün ‘ışkı derûnunda yiter can bir olur

Diğer : Fütâde dilleri seyr eyledükde toprakda
O şehsüvâr didi kim gönüller alçakda

Diğer : Berâber görme servi ol nihâl-i mîve-i tâze
Metâ’-ı hüsne ey h˘âce bilürsün olmaz endâze

Diğer : Hattı gelicek yâr beni firkate saldı
Gam çekme gönül kim çogı gitdi azı kaldı

Gitdükçe gönül tâlib olur genc-i visâle
Hırs ise ziyâd olmada ‘ömr ise azaldı

Diğer : ‘Adem gülzârına bir gonce-leb cânânımuz gitdi
Dirîg ol serv-i kad sîmîn-beden tîz bitdi tîz yitdi

Diğer : Gâyet ile güc olur ‘âşıka terk-i dil-ber
Nâsihün sözine aldanma kolayın söyler

Diğer : Ey dil hikâyet-i gamı nâdâna söyleme
Mecnûn-ı ‘ışk isen n’ola yabana söyleme

Diğer : İ’tikâd-ı yâre gelmez zemm-i düşmenden halel
Kâ’inat içre meseldür gerçi men yesma’ yahil [350]

Diğer : Nazm-ı ‘Ulvî’ye n’ola dirsem Necâtî tarzıdur
Besler oldı bikr-i ma’nâlar bulup nîce mesel

Diğer : Kerem kıl alma sînen sîne-i mecrûh-ı ‘Ulvî’den
Bilürsün ey tabîb-i cân onulmaz yâre bî-merhem

Diğer : İhtirâz it yıkma ‘âşık gönlün ey çeşm-i gazâl
Bu meseldür herkesin gönlünde bir arslan yatur

Mevlânâ ‘ABDÜ’L-VÂHİD: Zübde-i sâhibân-ı pâk-a’kâyid ve vâreste-i keyd-i erbâb-ı mekâyid ve hâtır-ı ‘âtırı kûyûd-ı cihândan azâde olmaga sebeb bu ki Ebû Bekr-zâde dimekle elsîne-i havass u ‘avâmda mezkûr ve meşhûr-ı merdüm-i eyyâmdur. Ol mürebbî-i gül-i gülistân-ı suhen-verân ve masdar-ı ‘ilm ü ‘irfân ve menşe’-i ma’ânî vü beyân vücûd-ı ‘âlî-makâmı nazar-kerde-i sâhib-nazarın kirâmı olmagın mecmû’a-i nazm-ı pür-nizâmda Nâmî mahlas ile ihtirâm-ı tâm bulmışdur. Mevlid-i pür-sürûrı şehr-i Mardîn ve zâtı makbûl-i erbâb-ı dîndür. Ol sâlik-i mesâlik-i hikmet ve mâlik-i memâlik-i fazîlet kuzât-ı ‘âlî-derecât ve hükkâm-ı ‘adâlet-isbâtdandur. El-veledü sırru ebihi [351] muktezâsınca dânişmend-i pâk-iz’ân ve mütâla’a-i tefâsir ü ehâdisde bî-nazîr-i erbâb-ı ‘irfân ve zebân-ı Fârisî’de ser-âmed-i zebân-ı dânân ve hurde-şinâsân-ı cihândur. Şeb ü rûz ol yâr-ı şem’-i nazm-efrûz meyl-i eş’âr-ı pür-sûz ve cüst ü cûy-ı güftâr-ı şâ’irân-ı ma’ânî-endûz kılup ve ol nîkû-halef şu’arâ-yı selefün ekser-i gazeliyyyâtın tahmîs idüp şöyle irtibât virmişdür ki râkımları görse ferah bulup tab’-ı selîsleri inşirâh u inbisât bulurdı. El-hak musâhabeti dil-küşâ ve letâyif-i i gamz-edâdur. Cümle-i nazm-ı pür-edâlarından bu gazel-i şîrîn matlab olup hasb-i hâl-i dil-i gamgîn olmagın kendüme enîs dutup tahmîs olınup bu tezkireye sebt olundı. Muhammes

[350] İşiten (duyan) bozulur
[351] Çoçuk babasının yolundadır.

Ey büt-i lâle-ruh-ı serv-kadd-i hoş harekât
Cüyed ez telhî-i hicr-i tu dilem fevz ü necât
Ez zebân-ı tu boved tûtî-i bî-çâre nikât
Ey leb-i la'l-i tu şîrin zi şekker hem zi nebât
Mîbered Hızr zi la'l-i leb-i tu âb-ı hayât[352]

Sûy-i gülşen be hırâm ey gül-i ter hem çü semen
Mu'tedil geşt hevâ bâg-ı cihan deşt-i Hoten
Müjde ey 'âşık-ı âvâre-i âşüfte suhen
Nev-bahâr est safâ-bahş şod etrâf-ı çemen
Vakt-i an şod ki koned bülbül-i gûyâ nagamât[353]

Pây-bend-i dil-i mâ ney ser-i mûy-i tu boved
Niyyet-i râh neverdan ne be kûy-i tu boved
Ne hemin maksad-ı 'uşşâk be-sûy-i tu boved
Garaz ez Ka'be heman dîden-i tûy-i tu boved
Ver ne hergiz ne boved meyl be-sûy-i 'Arafat[354]

Ey zi seyr-i der-i tu ehl-i nazar dîde cilâ
Ki ez u geşte musaykal dil-i ehl-i safâ
'Âlem ez bûy-ı semensây-i tu hoş-bû zi hevâ
Ez gubâr-ı reh-i tu borde meger bâd-ı sabâ
Be meşâm-ı dil ü can mîresedem hoş nefehât[355]

'Ahdî'yem geşte be-pâpûs-ı tu mâyil sanemâ
'Âciz ez dergeh-i tu şod merdüm-i kâhil sanemâ
Pey be-sırr-ı dehenet hest çü müşkil sanemâ
Çün koned vasf-ı kadet Nâmî-i bî-dil sanemâ
Z'ân ki hest ân kad-i ra'nâ-yı tu 'âlî zi sıfât[356]

'ÂLÎ: Mevlîd-i şerîfi İstanbul ve nâm-ı latîfi Mustafâ Çelebi'dür. Beg-zâde dimekle meşhûr ve hulk-ı 'azîm ile güzîde-i cumhûr ve akrânı içre makbûldür. Tahsîl-i 'ulûm-ı zâhire kılurken ferâgat eyleyüp tarîk-ı Halvetî'ye sâlik ve seyr ü sülûkında tasfiye-i batın kılup nice ma'ârife mâlikdür ve hadd-ı zâtında 'âlî-mezhep ve sâhib-meşreb kimesnedür. Hâlâ rûz ü şeb himmet-i 'âlîyesin ma'rifete sarf idüp zebân-ı Fürs'e mümâreset gösterüp 'arûz u mu'ammâ

---

[352] Ey lâle yüzlü, servi boylu, hoş hareketli güzel; gönlüm senin ayrılığının acısından kurtuluş arar. Senin dilinden bîçare papağan nükteler söylemeye başlar, senin al dudağın şekerden de, nebattan da tatlıdır. Hızır senin al dudağın dan hayat suyu götürür.

[353] Ey taze gül, yasemin gibi gülşene doğru salın; hava, bağ-ı cihan ve Hoten ovası güzelleşti. Ey avare ve perişan sözlü âşık, sana müjde, ilkbahar mevsimidir, çemenin etrafı mutluluk verir oldu. Bülbülün ötme vakti geldi.

[354] Bizim gönül bağımız senin saçının ucu olmasa sâliklerin niyeti senin diyarına doğru gitmek olmasa, âşıkların maksadı sana doğru olmasa, Ka'be'den garaz senin yüzünü görmek olmasa, asla Arafat'a doğru kimse meyletmez.

[355] Senin kapını seyretmekten nazar ehlinin gözleri cilalandı. Çünkü onunla safa ehlinin gönlü temizlenmiştir. Ālem senin yasemini andıran kokundan güzel kokularla doldurmuştur. Senin yolunun tozundan sanki sabah rüzgarı bir şeyler almış. Canıma ve gönlüme güzel kokular gelmekte.

[356] Ey sanem, ben Ahdî senin ayağını öpmeye mayil oldum, senin dergahına erişmeye tembel kimseler aciz kalır, senin ağzının sırrına ermek müşkil olduğundan âşık Nâmî senin boyunu nasıl vasfetsin. Çünkü senin o güzel boyun sıfatlardan daha üstündür.

fünûnından habîr ve şi'r ü inşâ sınıfından gayrîler gibi âgâh u bî-nazîr 'ale'l-husûs fenn-i tevârihde müverrih-i dil-pesend ve makbûl-i erbâb-ı hûşmenddür. Mukeddemâ pâdişâh-ı zaman a'nî Sultân Süleymân cânibinden emr-i 'âlî cârî olup cânib-i mezâr-ı pür-envâr ciger-kûşe-i seyyidü's-sakaleyn ve ehl-i sünnetün kurretü'l-'aynı olan İmâm Hasaneyn Rıdvanullahi 'aleyhim Kerbelâ sahrasına nehr-i 'âlî cârî itdükde bir târîh-i âbdâr mânend-i dürr-i şehvâr silk-i nazma münselik kılmış ki teşne dillere zikrinden safâ vü hayât-ı cân-fezâ peydâ olmışdur. Ol târîh-i garrâ budur ki bu evrâkda sebt olundı. Kıt'a fi't-târîh :

Gûyiyâ bu çeşme bir sakkâ durur
Râh-ı Hak'da teşne eyler cüst ü cû

Lülesi anun dehendür su dili
Dil döker kime olursa rû-be-rû

Su gibi ezberlemiş okur revân
Mâcerâ-yı dehri 'âlî sû-be-sû

Önüne kim gelse dir târîh içün
Mâ Hüseynle Hasan 'ışkına su

'ARŞÎ: Rûm İli'nde Yenibâzâr'dan ehl-i 'ilm tâ'ifesinden idi. Akrânı arasında 'ilm ile mümtâz ve şu'arâ mâbeyninde şâhbâz fikreti hümâ-âsâ 'arş-pervâz olup evc-i a'lâdan ma'ânî nice himmet ile şikâr ve tûtî-tab'-ı şeker-rîzi bülbül-i dil-sitân olup re'y-i gülbîzi gül gibi efkârun 'arûsun der-kenâr kılmış. Egerçi eş'ârun aksâmından behremend idi lâkin üslûb-ı târîhde bî-mânend ü muhayyel ü pür-mesel altı tarîkla nîce nîce tevârih peydâ itmiş müverrih idi ve sohbet-i hassı ferah-bahş-ı dil-i gam-gîn ve ebyât-ı tarab-güsteri dilkeş ü rengîn vâkı' olmışdur. Cümle-i tevârih-i bî-misâlinden biri bu ki melikü'ş-şu'arâ-yı zamân olan Hayâlî mevtine dimiş ziyâde nâzük ü sûznâk ve su gibi revân ve 'uyûbdan pâk ve hayâlden hâlî degüldür. Kıt'a-i târîh :

Hayâlî kim gazel-i sıyt ü sadâsın
Tamâmet nüh kıbâb-ı çarha saldı

Çeküp şimşîr-i şi'r-i âbdârın
Hezârân pehlevân-ı nazmı çaldı

Bu meydân içre sultân-ı cihândan
Semend-i tab' ile öndüller aldı

Yumup göz sâhil-i hestîden âhir
'Adem bahrine mâhî-vâr taldı

Didüm 'Arşî işidüp ana târîh
Sözi dilde Hayâlî gözde kaldı

Bu matla'-ı dervîşâne ol şâ'ir-i 'arş-âşiyâne eş'ârındandur hasb-i hâl-i erbâb-ı tarîkat ve vasf-ı hâk-nîşînân-ı kûy-i hakîkatdür nakş u nigâr-ı ber-sahîfe-i rûzgâr oldı. Matla'

Bize dek geldi gerçi kim firâz-ı kûy-ı cânânun
Hele biz üstine yol sürdük alçakdan gelüp anun

'ADNÎ Beg: Hamid İli sancagındandur lâkin zamân-ı evâilde İslambol'da tavattun itmişlerdür. Asl u neseble pâdişâh-ı nîkû-nijâd hazretlerinün âbâ vü ecdâd-ı pâk nihâdlarına samîm-i kalbden sadâkatle 'ubûdiyyet yüzinden hıdmet idüp ekser-i zamân mecâlis-i behişt-âyinlerine yüz sürüp sohbet-i hayât-efzâlarıyla kâmbîn olan erbâb-ı 'izz ü temkîndendür. Husûsâ vâlid-i büzürgvârı bi't-tab' envâ'-ı nazma mâyil olup li'llâhi derrehu kâyil dimege kâbil kılmışdur. Mezkûr Sultân-ı leşker-şiken-i İrân u Turân'un çavuşları silkinde du'âcı olmagın mahlas-ı latîfin Du'âyî itmişler. Eş'âr-ı belâgat-engîzi bî-hadd ve güftâr-ı fasâhat-âmizi lâ-yu'addur. Sâbıkü'z-zikr dahi hakan-ı cihângîrün çavuşları içre du'acı Ahmed Çavuş dimekle iştihâr-ı tâm bulup akrân arasında benâmdur. Zihn-i nâzüki edâ-yı pâk ile suhen-güzâr ve tab'-ı zarâfet-nümâsı her nesneden haber dâr ve letâfet-i musâhabetle ve zerâfet-i nezâketle şâ'ir-i zarîfdür. Hükm-i pâdişâh-ı 'âlem-penâh ile sene seb'a ve semânîn ve tis'â mi'e Muharreminün evâhirinde Bagdâd'a geldükde hıdmet-i şerîfleri ile müşerref oldukda eş'âr-ı dürer-bârı tezkâr olundı budur ki nakş u nigâr oldı. Nazm :

Her seng-i cefâ kim atar ol Bosnevî dil-ber
Dokınmaya şâyed diyü can sînede ditrer

Diğer : Nîtekim şehler olur tahta mâlik
Serîr-i hüsne sen dahi kezâlik

Gazel : Gözlerüm yaşına rahm itmezsin ey nûr-ı basar
Seyl-i eşküm cûş idüp dünyâyı gark ider basar

Bâde gibi bir dürlü kanlu yatagısun diyü
Bâgbân âveng idüp engûrı anunçün asar

Canla ben müşteri iken sen metâ'-ı vaslunı
Her neye olursa ey nâzük miyânum bana sar

Gözlerün her dem harâmîler gibi kan atmada
Gamzen âdemler helâk eyler saçun yollar basar

'Adnî'nün ger külbe-i ahzânına kılsan nüzûl
Cân u dildür 'arz olan 'izz-i huzûra muhtasar

Diğer: Nîce yazam güzelüm vasf-ı miyânun bilemem
Mû gelür başlayıcak çünki zebân-ı kaleme

'ULÛMÎ: Dergâh-ı mu'allâ yeniçerilerindendür ve mevlidi İstanbul'dur. 'İlm ü salâh ile sülehâ ve 'ulemâ içre makbûl kimesnedür. Hazret-i Şeyh Emîr Neccârî 'aleyhi'r-rahmetül-Bârî neslinden olan Şeyh 'Abdü'l-latîf Efendi'nün hıdmet-i şerîfine irişüp irâdet-i sâdık gösterüp tarîk-ı Nakşıbendî'den behremend ve yârân içre tarîkla ser-bülenddür. Mezkûr şeyh Ka'be-i Şerîf'e varup mücâvir olup nice nice 'azîzlerden 'izz ü temkîn ve âyin-i dîn tahsîl ü

tekmîl itmiş. Ana binâen zâtı kemâlât-ı ‘ulûm ile pirâste ve ahlâk-ı hamîde ile ârâste ve zebân-ı Fârisî’ye ve hatt-ı nest’lika hayli mümâreset gösterüp ve tarz-ı Nevâyî’ye ve mu’ammâya cehd idüp geregi gibi hâsıl ve pesend-i ehl-i dil olmış. Eş’âr-ı dil-pezîri mahabbet-endûz ve güftâr-ı bî-nazîri pür-sûz vâkı’ olmışdur. Bu bir nice metâli’ u beyt anundur tahrîr oldı. Ebyât:

‘Uşşâka hâk-i râhun olur kuhl-i çeşm-i cân
Soksun gözine sürmesini ehl-i Isfâhân

Diğer : Dilâ yâr olmaz idün ‘ışk ile ger sende ‘âr olsa
Kuşlamazdun cünûn ehline ‘aklun sana yâr olsa

Diğer: Eşmez idi seg-i yâr benüm hâk-i mezârum
Olmasa eger bûy-ı kebâb-ı dil-i zârum

Diğer: Bî-kîne benden yüzin döndürdi ol ârâm-ı dil
Dost düşmen oldı düşmen hâsıl itdi kâm-ı dil

Bu mu’ammâ dahi anlarundur. Mu’ammâ be ism-i Kemâl

Ger her du ebrû-yı turâ bâşed ser-i da’vî be-hem
Hîzed husûmet ez miyân çun hâl-i gerded hakem [357]

‘AŞKÎ: İstanbûl mukâbelesinde vâkı’ olan Üsküdar nâm kasabadandur. Babası dergâh-ı mu’allâ yeniçerilerinden imiş ve kendü de ol bölükde iken nâgâh gerdiş-i devr-i felekden tokuz yüz altmış üçde teninde bir ‘ârıza peydâ olmış. Hıdmetinde kusûr ve zahmetle rencûr oldugı ecilden ‘ulûfesin kesmişler. Ol esnâda pâdişâh-ı dîn-penâha ve Hakan-ı Süleymân-bârgâha bir gazel-i garrâ diyüp sunmış matla’ı budur. Nazm :

Pâdişâh-ı cihân penâhun ben
Nîce yıl işiginde çâker idüm

Haste oldum kesildi dirlicegüm [358]
Sag olursam solag olam dir idüm

Pâdişâh-ı cihân a’nî Sultân Süleymân-ı zamâna bu gazel bahâne olup tekâüd tarîkı ile on akçe ihsân buyurmuşlar. Hâlâ Sultân-ı felek-âşiyânun du’â-yı hayrın vird-i zebân ve mûnis-i cân itmişdür ve hadd-ı zâtında ber muktezâ-yı mahlas ‘ışk-ı İlâhîye mahrem ve esrâr-ı nâ-mütenâhiye hem-dem kimesnedür. Bu bir kaç beyt anundur sebt olundı. Şi’r:

Çâk çâk itdi yakasın subh-ı sâdıklar gibi
Tâze dâg urdı felek bagrına ‘âşıklar gibi

Lâle vü nergis tutar bezm-i çemende sâgarı
Olma ayık sen dahi mahrûm fâsıklar gibi

---

[357] Eger iki kaşın birbiri ile kavgalı olsa, senin benin hakem olunca düşmanlık ortadan kalkar.

[358] -ila ahire tamamı Tezkire-i Hasan Çelebi’dedür (Müstensihin notu). Burada adı geçen şairin nereli olduğu konusunda bazı tereddütler hasıl olmuştur, çünkü Hasan Çelebi'de geçen Aşkî Yenihisarlı’dır(bkz. C II s.636).

Mollâ ‘İMÂD: ‘Acem Semerkand î’dür. Eyyâm-ı cevânîde ve ‘âlem-i fânîde tahsîl-i ma’rifet ve tekmîl-i fazîlet itmege rûz ü şeb ragbet gösterüp fünûn-ı ‘ulûmdan haber dâr ve ol vilâyetde dânişmend olan yârân içre nâmdâr olmış. Âhir arzû-yı temâşâ-yı diyâr-ı Hind ve seyr-i memâlik-i Sind idüp terk-i vatan-ı aslî kılmış nîce müddet ol diyârlarda erbâb-ı ma’ârifle bahs ü müzâkere üzre olup her vâdîden vâkıf olmış. Ol esnâda niyyet-i tavâf-ı Ka’be-i şerîf şerrrefehellahu [359] ve ziyâret-i Medîne-i Münevvere kılup tevfîk-ı Yezdânî ve ‘inâyet-i Rabbânî hâdî-i râh olup ol dergâh-ı felek-bârgâhlara irişüp aksâ-yı maksûda husûl bulup ‘ibâdet-i vâcibü’l-vücûd ya’nî farz olan karz edâ olundukdan sonra hıdmet-i erbâb-ı ‘ulûma irişmek içün diyâr-ı Rûm’a gelmiş. İstanbul’da tavattun kılup tarîk-ı ‘ilme mübâşeret idüp dânişmend-i hûşmend oldı. Hadd-ı zâtında ‘ilm-i kelâmda kemâl ile vücûdı ârâste ve fenn-i hendese vü hey’etle tab’ı pirâste ve kütüb-i ‘ulumı tertîb üzre görüp her birinden envâ’-ı istidâd ve her fenden bir dürlü fâ’ide kesb idüp murâda irmek üzre olmagın makbûl-i tabâyi’-i ‘ulemâ-yı Rûm ve pesend-i hâtır-ı fuzalâ-yı her merzbûm olmışdur ve fenn-i mu’ammâ ve tarîk-ı ‘arûz ü kâfiye bilmede hûb ve Fârisî şi’r dimede edâ-yı pâk ile ebyât-ı hayât-bahşı dilkeş ü bâde-i nâb gibi bî-gışş ü mergûbdur. Bu bir iki matla’-ı dil-firîb anundur. Şi’r:

Be-kûyet şeh-i hûbân gedâ-yı hâk-nişînem
Gedâ-yı kûy-ı tuem pâdişâh-ı rûy-i zemînem [360]

Velehu: Z’ân sanavber-kad cüdâ tâ mând pâ der gil merâ
Çün sanavber gayr-i bâr-ı dil neşod hâsıl merâ [361]

‘IZÂRÎ : Karamân Eregli si’ndendür. Vâlid-i ercmend-i ser-bülendi sipâhî tâifesinden ahlâk-ı hamîde ile ma’rûf ve evsâf-ı pesendîde ile mevsûf kimesne imiş. El-veledü sırru ebihi [362] kendüleri dahi zümre-i küttâbdan olup ‘ilm ile akrânına gâlib ve hoş -nüvisân-ı dehr içre serâmed-i kâtib ‘âlem-i şebâbdan ilâ hazihi’l-eyyâm ol merd-i ferhunde aklâm itmek ile ma’ârif ile benâm olmışdur. Üslûb-ı dîvânîde Tâc-zâde-i sâni nesh-i ta’lîk ve nesh-i celî vü reyhânî ve nesh-i hafîye gâyet ile a’lâ ve ol vâdîde bî-hemtâ on iki kalemi yazmaga kâdir ve fünûn-ı ma’rifetde kemâl-i dânişle zü-fünûn-ı ‘âlem ve her kande olsa rûz ü şeb fuzalâya hem-dem ve cebhe-i nâsiyetde âsâr-ı zekâ ve fazîlet-i mübeyyen ü peydâ ve çihre-i idrâkinde envâr u kâbiliyyeti rûşen ü hüveydâdur. Hemîşe ol yâr-ı nîk-endîşe musâhabet-i ashâb-ı devlet ve mülâzemet-ierbâb-ı fazîlet idüp sâbıkan magfûr Sultân Süleymân’un kapıcıları kethüdâlıgından çıkup Mar’aş beglerbegisi Gülâbî Mehemmed Paşa’nun kâtib-i dîvânı olup ba’dehu İskender Paşa oglı Ahmed Paşa hıdmetinde olmışlardur. Bi’l-fi’l merhûm Sâlih Paşa oglı emîrü’l-ümerâ ve’l-kirâm Lahsâ Paşası Mehemmed Paşa’nun dîvân kâtibi olup anlarun iltifât-ı şerîflerine mazhar düşüp rûz ü şeb meclis-i behişt-nişân ve mehfel-i münîf me’âlî ‘ünvânları ile müşerrefdürler. Eş’âr-ı dürer-bâr ve ebyât-ı huceste-şi’ârları vasf-ı lâle-’ızârân-ı devrân ve hasb-i hâl-i ‘uşşâk-ı nâtüvândur. Bu bir nice nazm-ı dil-sûz mânend-i seyyâre-i ‘âlem-efrûz ufk-ı tab’ından tulû’ idüp âfâka şuyû’ bulmışdur. Ebyât

Gehî mihr ü vefân egler beni geh cevr ü sedâdun

---

[359] Allah onun şerefini artırsın.

[360] Ey güzellerin şahı, senin diyarında bir garip köleyim; senin diyarının kölesiyim ve yeryüzünün padişahıyım.

[361] O servi boyludan ayrı, ayağım çamurda kalınca, servi gibi gönül yükünden başka elde ettiğim bir şey olmadı.

[362] Çocuk babasının yolundadır.

Bihamdillah ki gitmez dilden ey meh bir nefes adun

Diğer: Çeküp tîg-ı cefâyı her taraf müjgân-ı hûnrîzün
Olur mâyil dem-â-dem kana çeşm-i fitne-engîzün

Diğer : Bir dem benüm ârâm idemez sînede cânum
İllerle turur oturur ol serv-i dilârâm

Diğer: Zevk alur gamdan kimisi kimisi şâdîdedür
Her biri ehl-i cünûnun başka bir vâdîdedür

Diğer: ‘Arz itse kâmetin n’ola ol serv-i dilpesend
Kim beglerün olur kulına himmetin bülend

Bu gazel-i âbdâr-ı dürer-bâr elfâz-ı pâk-i hemvâr ile ol şeker-güftârundur. Gazel :

Nâz ile tekellüm ide ger ol güher-elfâz
Agzından o şîrîn dehenündür saçar elfâz

Ey dürr-i girân-mâye söze ger dehen açsan
Cân riştesine lutf ile eyler haber elfâz

Vasf-ı der-i dendânunı nazm eyledügüm bu
Manzûm ola söz anda olur mu’teber elfâz

Söz geçmedi la’l-i lebüne yok yire hayfâ
Deri gibi delindi yüregüm ey dürer elfâz

Şîrin-lebün vasfı durur dilde kelâmum
Olsa n’ola ger şi’r-i ‘Izârî şeker elfâz

Bu gazel dahi anlarun cümle-i kelimât-ı hayât-efzâ ve nikât-ı dil-küşâlarındandur. Gazel

Bir bûsesi alınmaz iken yüz cefâ ile
Pehlûya çekdüm ol sanemi bin belâ ile

Hâlüm müşevveş oldı perîşân olup şehâ
Çîn-i zülfün andı dil gice nâgeh hatâ ile

Yıllar durur ki devr iderin şehrini dirîg
Bir gün mukâbil olmadum ol mehlikâ ile

Âvâreler yeler yüpürür kûy-i yârda
Gezmekde bûy-ı zülfi o şûhun sabâ ile

Öldürmek istedügi odur tîr ile beni
Alışdum ey ‘Izârî dün ol kaşı yâ ile

'ATÂ : Edirnevî'dür. 'Ulûm-ı zâhire iştigâl gösterüp kânûn-ı edâ ile sözleri ebdâne muvâfık ve 'ilm-i hikmetde hekim-i hâzık geçinür. Egerçi tabâbet-i müslîmînde sözleri çok lâkin günde yüz kez berş yimeden gayri hüneri yokdur. Hey'et-i garîbe ve sûret-i 'acîbe ile meze-i rûzgâr ve şeb ü rûz herze-kird ü bî-kâr ve müdâvemet-i berşden gâyet za'if ü nâtüvân ve tenâvül-i kahve ve afyondan nizâr u nahîf ü bî-cân olmışdur. Gûyâ ki sûreti nesh olup veyâhûd mezheb-i tenâsühi kavl ile rûh-ı pâki âhir kâlıba hulûl itmiş. Evzâ' u etvâr-ı 'acîbe ile zurafâ içre makbûl ve üslûb-ı hicv ü hezlde bir tarîkla hezzâl ü heccâv idi ki fi'l-mesel beyâzî vü siyâh-güftâr-ı muzhık-ı âbdâr ile şüst ü şû ve her vâdî-i cüst ü cû idüp ve ebyât-ı terzîk dimede ana irüp anun yanında ol vechile yüz agardamazlardı. Gazeliyyâtı bî-hadd ü lâ-yu'addur cümlesinden bu gazel ki ebyâtınun âb-ı rûyıdur bir kaç beytle sebt olundı. Gazel :

Dem-be-dem gözlerimün yaşları akmag ister
Yâr kûyundan anunçün beni ayırmag ister

Bükülüp şâh gibi kaddüm inledügi bu kim
Mîve-i cânumı ol yâr koparmag ister

Bir iki dâg ile ey lâle geçinme 'âşık
Yalınuz ol yüzi gül sînede bîn dâg ister

Devr-i bî- rahmun elinden nice kan aglamayın
Beni bir cân-ı 'azîzimden ayırmag ister

Ey 'Atâ işigi kelbi dirilürmiş o rakîb
Kendüyi âhir ögüp göge çıkarmag ister

Diğer: Seni bin dürlü belâlarla gören 'âşıka bak
Gam-ı 'Azrâ ile yolunda ölen Vâmık'a bak

Gündüzin zerk u riyâlarla gezen zâhidi gör
Karanuda yüzini yire süren fâsıka bak

Mezkûrun tarîk-ı hicvde ma'ânî-yi rekîk ile mukatta'âtı çokdur yazmasını terk-i edeb bilüp tesvîd olmadı lâkin cümlesinden bu kıt'a ki çendân elfâz-ı mühmelesi yok kahve fincânı husûsunda Küçük Tâbi vasfında dimişdür sebt olundı. Kıt'a :

Ne revâdur serika sâhibi Tâbî sen iken
Bana isnâd idüben eyleyesin bühtânı

Dâyiren ben bilürem n'eydügini gel berüye
Sana çalmak nic'olur göstereyin fincânı

Mezkûr Tâbî kahve-hâneden fincân çalmagla iştihâr bulmışdı kıt'aya andan sezâvâr olmışdur.

'İLMÎ Karamân'da Ermenâk nâm kasabadan bir hatibün oglıdur. Sâbıkan kasaba-i Lârende'ye varup 'ilmi tahsîl ve fünûnı tekmîl itmek ârzûsıyla müddet-i medîd kasaba-i

mezkûrede mücâvir olup bir mikdâr isti'dâd peydâ itmiş. Âhir sene selâse ve sittîn ve tis'â mi'ede şehr-i İstanbûl'a gelüp pâdişâh-ı 'âlem-penâha bir kasîde sunup esbâb u libâs ve zer-i bî-hisâb ve ihsân-ı bî-kıyâs ihsân itmişler ber-murâd olmış. Ana binâen akrânı içre dânişmend ta'dâd olınur. Hâlâ her an yârân ile mübâhase-i 'ilmi ve her dem tetebbu'-ı sanâyi'-i eş'âr-ı 'Acemî idüp fünûn-ı 'arûz ü kâfiye bilmede sâyir yârân gibi hûb ve eş'ârı mergûb olmadan hâlî degüldür. Bu bir kaç ebyât anundur. Ebyât :

Çeküp sabrum yakasın dest-i cevrün çâk çâk eyler
Senün vallahi şîven ey perî âdem helâk eyler

ve lehû : Cemâl-i şâhid-i ma'nâyı gün gibi görür zâhir
Gubâr-ı gussayı kondurmayın mir'ât-ı idrâke

ve lehû: Kanlı yaş akıdur bagrı delinmekden degül
Girdi dûd-ı âteş-i hasret kebâbun 'aynına

'ÂRİFÎ-İ İstanbûlî : Hüseyn Çelebi dimekle meşhûr ve hüsn-i hulk ile pesendîde-i cumhûrdur ve hadd-ı zâtında ma'rifet semtine sâlik ve çok ma'ârife mâlik ve dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden iken ferâgat eyleyüp tarîk-ı tasavvufa heves idüp hankâh-ı Şeyh İbrâhim'e varup çok nesneye dest-res bulmış. El fakru fahrî [363] muktezâsınca olup kûşe-i kana'at ihtiyâr ve erbâb-ı bugz ü hasedden kenâr itmiş. Eş'âr-ı muhakkıkânesi ve güftâr-ı muvahhidânesi çok ve pâk ü sâf idügüne güzâf yok. Cümlesinden bir iki beyt-i âbdâr bu evrâka sebt olundı. Beyt :

Dâg-ı elem melûlına bâg içre lâleler
Def'-i melâl idün diyü sunar piyâleler

Sînemde kanlu dâglarum üzre penbeler
San kûh-ı gamda lâledür üstinde jâleler

'ÂRİFÎ: Rûm İli'nde Yenişehir'dendür. 'Ulûm-ı zâhire meşgûl iken mâyil-i sohbet-i 'ârifân-ı zamân yanında makbûl ve tâlib-i hıdmet-i meşâyih-i cihân ve tasfiye-i bâtın itmege cidd ü cehd-i bî-girân ile terk-i şöhret ve kayd-ı dünyâ-yı pür-mihnet kılup hevâ-yı Ka'be-i mu'azzama ve ravza-i seyyid-i 'Arab u 'Acem ile arzû-yı mahrûse-i memâlik-i 'âlem kılup sâlik-i râh-ı pîrân-ı 'âlî-himem olmış. Ol sefer-i mübârek-eser ile müsâfir-i bahr ü berr fuzalâ-yı 'Arab u 'Acem'den fâidemend ve ehl-i 'irfân içre hûşmend ve musâhabet-i tasavvuf-âmîzi pesendîde ve kelimât-ı pâk-edâsı makbûl-i yârân-ı güzîde ve vâdî-i fakr u fenâda sâlik-i râh-ı Hudâ olmışdur. Ol vechile râkım-ı hurûf-ı tezkire hâk-i pâyinden çok ma'ârif tahsîl ü tekmîl idüp ba'z-ı fünûna vâkıf ve her nesneden âgâh u 'ârif-i billah olmışdur ve mezkûrun muvahhidâne ve muhakkıkâne eş'ârı çok ve eyüliginde söz yok. Bu matla' Hayâlî Beg'e nazîre diyü anundur sebt olundı. Şi'r:

Murg-ı kudsîdür ten-i lâ-şeyde rûh-ı pâkimüz
Yine meyli asledür yokdur ecelden bâkimüz

---

[363] Fakirlik övüncümdür (Hadis), El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Beyrut 1352, C.II, s.87

li-mü'ellifihi :

Başka 'âlem itdi zâhir sûz-ı 'ışk-ı pâkimüz
Mihr ü meh anda şerâr-ı âh-ı âteş-nâkimüz

'AZMÎ: Kütâhiyye kurbünde Gedüs nam kasabadandur. Ehl-i timâr tâifesindendür. Rûz u şeb erbâb-ı ma'ârifetle hem-nîşîn ve ashâb-ı devletle kârin olmagla tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i fazîlet ve zebân-ı Fürs'e mümâreset ve fünûn-ı şi're müdâvemet itmeden hâlî degüldür. Binâen 'âla-zâlik eş'âr-ı dürer-bârı pâk ve kelimât-ı şeker-güftârı ferah-nâk ve pesend-i ehl-i idrâkdür. Bu gazel-i muhayyel-i bî-bedel ile bir iki kıt'a-i pür-mesel ol nâzım-ı nazm ebyâtıdur bu evrâka sebt olundı. Gazel :

Dendân-ı yâri didi gören bî-bahânedür
Olmaz cihânda buncılayın bî-bahâne dür

Cân nakdi ile biz de harîdârun olalım
Cânâ meta'-ı vaslun içün di bahâ nedür

Kesb itmege dişün gibi bir dürr-i şâh-vâr
Açup dehen sadefler idermiş bahânedür

Yârün meta'-ı vaslı mıdur ân-ı hüsn mi
Bâzâr-ı 'ışk içinde olan bî-bahânedür

'Azmî yolunda cân ile kurbanun oldugı
'Iyd-ı visâle irmek içün bir bahânedür

Bu kıt'a dahi anundur.

Çok zamândur sîne-i sad-pâre tîg-ı yârdan
Yâreler irişmedügine kati mecrûhdur

Vasla irüp secde-i şükr itmedünse sehv ile
Çekme gam ey dil sakın bâb-ı kazâ meftûhdur

Kıt'a ve lehu eyzan :

Beglere bin ma'rifet harc eylesen degmez pula
Şimdi meyli dirhem ile bunlarun dînâredür

Sikke-sûret ol yüri gel itme izhâr-ı kemâl
İ'tibârı şimdi halkun cübbe vü destâredür

Bu kıt'a-i sûdmend dahi anundur Kıt'a :

Dâhil olsan kirâme ey 'âkil
Eyle tahfîf ile edâ-yı selâm

Belki ta'cîl idüp kıyâma dahi
İhtisâr eyleyüp uzatma kelâm

‘IYÂNÎ-İ Konevî: Dânişmend tâifesindendür. Zât-ı ferhundesi envâ’-ı ‘ulûma şâmil ve tab’-ı hucestesi ebyât-ı manzûma mâyil ve her birinde pesendîde-i fuzalâ ve makbûl-i şu’arâ ve hutût-ı muhtelife yazmaga geregi gibi mâlik ve aksâm-ı şi’rden gazel semtine sâlik imiş. Hayfâ ki evân-ı cevânîde ve ‘unfuvân-ı zindegânîden behrever olup kâmrân olmadan terk-i ‘âlem-i fânî idüp ravza-i câvidânı mekân itmiş. Sahîfe-i devrâne kalem-i dür-feşândan bu gazel-i nâzük-beyân zuhûra gelüp ‘ıyân olmış. Gazel :

İrer mi ‘ıyd-ı vasl-ı yâre kurban olmayan ‘âşık
Bulur mı genc-i lâ-yefnâyı vîrân olmayan ‘âşık

Olımaz bezm-i erbâb-ı hakâyık sırrına mahrem
Delüp ta bagrını ney gibi nâlân olmayan ‘âşık

İletmez kaldı işin başına râh-ı mahabbetde
Düşüp ayaklara hâk ile yeksân olmayan ‘âşık

İrişmez zâhidâ vicdân-ı pâk-i pîr-i maksûda
Nîce yıl hankâh-ı gamda mihmân olmayan ‘âşık

‘Iyânî şâhid-i maksûda olmaz hâsıl ı vâsıl
Libâs-ı ‘ârdan şevk ile ‘üryân olmayan ‘âşık

‘ATİKÎ: Şemahî’dendür. Libâs-ı fakr u fenâ ihtiyâr idüp câme-i ‘âriyeden ‘âr kılup köhne vü nev-dünyâdan âzâde düşüp ol rind-i üftâde lâubâli meşreb ve vâsi’ül-mezheb olmagın neşâ’-ı câm-ı ‘ışk ile müdâm mest ve hayâl-i gubâr-ı hatt-ı hûbân ile dürd-âşâm ve dil-i şikestesi hayrân ve rind-i bâde-perest kimesnedür. Bu bir nice beyt-i Türkî vü Fârisî anundur. Nazm :

Çeşm-i agyârda ziyâ n’eyler
Kör olan çeşme içre mâ n’eyler

Diğer : Arada hâtır-ı cânânı gözlerüm yohsa
Fenâ-yı düşmene bir âh-ı ‘âşıkâne yiter

Der gûş terâ der hâb-ı dîdem ey büt mehveş
Meger ez tâli’-i men bûd ahter der güzâr imşeb [364]

‘IYDÎ: Kütâhiyye’dendür. Nâmı Bayram’dur. Pâk dil ü sâf meşreb kimesnedür. Tab’-ı selîm ve ‘akl-ı mustakîm ile ârâste vü yegâne-i zamân ve hüsn-i mu’aşeret ü musâhabet birle pirâste vü ferzâne-i cihândur. Ol şâ’ir-i nîkû-nâm u nîk-fercâm ber-muktezâ-yı vasf-ı tâm silk-i dervîşâne sâlik ve bî-misl tahkîka mâlikdür. Edâsı selîs ü pür-mesel ve ma’nâsı nefîs ü bî-bedel ü muhayyel vâkı’ olmışdur. Bu bir kaç beyt-i pür-sûz hasb-i hâl-i ‘âşıkân-ı dil-sûz anundur.

‘Âşık-ı âşûfteler dîvâne şeklin baglamış
Bâde-i ‘ışkunla dil meyhâne şeklin baglamış

---

[364] Ey ay yüzlü sevgili, seni rüyamda gördüm, yoksa talihimden midir ki bu gece üzerimden yıldız geçti (Talihim yaver gittiği için) ?

‘Ârızun şevkıyle can çıkdı bedenden raks urup
Şem’üne per yakmaga pervâne şeklin baglamış

Eyleyelden dil-berâ zencîr-i zülfün ârzû
‘Âşık-ı âşûfteler dîvâne şeklin baglamış

Hâne-i dil ‘ışkun ile tolalıdan ser-be-ser
Serverâ sînem benüm vîrâne şeklin baglamış

Nîce yanmasun gönül hicr âteşinde ‘Iydî’yâ
Şâh unutdı bendesin bîgâne şeklin baglamış

Diğer : Zâhidâ biz meclis-i ‘ışk içre hâlât ehliyüz
Meylimüz yok zühd ü takvâya harâbât ehliyüz

Pîr-i ‘ışka biz mürîd olup melâmet hırkasın
Giymişüz râh-ı mahabbetde irâdet ehliyüz

Diğer : Âftâb-ı himmetün ben hâke pertev salsa ger
Zerre denlü kalmaz idi zulmet-i gamdan eser

Diğer : Ruhun şevkıyle bagrın yakdı lâle
Lebün hicriyle kan aglar piyâle

Kadüm çeng itdi gam bezminde ol yâr
N’ola ney gibi kılsam âh u nâle

Lebün içre gören dendânunı dir
Kamerdür kim ihâtâ itdi hâle

Degül hatt-ı ruhı devründe yârün
Nedür bir goncede bu denlü jâle

Suna ‘uşşâka la’lün âb-ı hayvân
Revâ mı ‘Iydî-i dil teşne kala

Fî harfi’l-gayn

GUBÂRÎ Çelebi: Karamân kurbünde Akşehir’dendür. Zümre-i erbâb-ı ‘ulûmdan ve fünûn-ı ‘ilm-i zâhire iştigâl üzre iken diyâr-ı Rûm’da nâgâh âsâr-ı ‘ışk-ı İlâhî ve cezbe-i envâr-ı nâ-mütenâhîye irişüp tasfiye-i bâtın itmek içün ‘örf ü izâfeti koyup ‘azm-i niyyet-i Ka’be-i şerîf ve hevâ-yı ravza-i latîf kılup zâd-ı sefer-i uhrevî ârzûsıyla mukîm ve Medîne-i Mustafâvî idüp müddet-i medîd ve ‘ahd-i ba’îd ol âsitân-ı felek-âşiyânlarda mekân tutup kûşe-i ‘uzlet ve genc-i vahdeti hüsn-i ihtiyârıyla ihtiyâr itmiş. Âhir ber-muktezâ-yı rûzgâr mihr-i vatan-ı aslî gâlib olup be-tarîk-ı sılâ diyâr-ı Rûm’a ‘avdet kılmış geldükden sonra âyine-i tab’larına gerdiş-i devr-i rûzgârdan gubâr-ı melâmet ve gerd-i meşakkat konup ol vadîde hayli zahmet çeküp âhir yine lutf-ı pâdişâh-ı ‘adâlet-güster ve Sultân-ı ehl-i hünerün ihsân-ı bî-nihâyesi mukârin ve ‘inâyât-ı bî-gâyesi mu’âvin olup maksad-ı maksûdına irgürüp kendüden hoşnûd

kılmış. hakkâ budur ki ol nîkû-halef bakıyye-i şu'arâ-yı selefdür. Hadd-ı zâtında dervîş nihâd u pâk-i'tikâd kimesnedür. Zebân-ı Fârisî'de ma'lûmâtı hûb ve eş'âr-ı mahabbet-iş'ârı ser-â-ser mergûb ve tab'-ı şerîfi rûz u şeb semt-i şi're râgıb ve zurafâ-yı cihân içre mahbûb-ı musâhabeti ve âdâb-ı sohbeti ve şöhret-i zâtı eş'ârına gâlib. Bu gazel ve bir kaç beyt-i meşhûr anundur mestûr oldı. Gazel:

Dest-i kudret yazdı hattun mushafın bâb üstine
Kıl kalemle geldi zülfün kodı i'râb üstine

Çeşm-i hûn-bârum ham olmış kâmetüm üzre benüm
Gözelerdür gûyiyâ baglandı tolâb üstine

Câmi'-i hüsnünde kaşun üzre alnun pertevin
Nûr inmişdür sanur kim görse mihrâb üstine

Çeşm-i seyl-âbumda cismüm sanasın bir gâhdur
Geldi tahrîk-i hevâdan düşdi girdâb üstine

Eyleme düşnâmunı eksük Gubârî'den sakın
Rûy-i şefkatden nazar soldukça ahbâb üstine

Diğer : Bakmaga pîr-i mugan her dem şarâbun 'aynına
Câmdan 'aksün ider gördüm habâb un 'aynına

Kâmetüm oldı kemân başum kemânçe kâsesi
Mâ-hasal başdan başa döndüm rebâbun 'aynına

Ol kadar pâmâl-i gam oldı Gubârî kim şehâ
Hâk-sâr-ı gam olup döndüm türâbun 'aynına

Diğer : Ser-i kûy-i vefânun hâk-sârı
Ayaklar topragı ya'nî Gubârî

GAFÛRÎ Çelebi: İstanbul'dandur. Erkân-ı devlet ve a'yân-ı sa'âdet içre Bahşı-zâde diyü mezkûrdur ve ecdâd-ı nîkû-nijâdı eben 'an ceddin pâk-i'tikâd u sâf-nihâd olmagın evvelâ tarîk-ı Nakşibendiyye'den merhûm-ı magfurunleh Erdebilli Sinân Efendi hazretlerinden bi'at idüp müddet-i medîd riyâzet üzre olup vücûd-ı müdriki erbâb-ı dilden ve sem'-i latîfi ehl-i şenîden olmagla gâyetle melekeye sâlik düşüp her vâdîye cüst ü cû iderek yâr-ı hûb-hû tahsîl-i 'ulûma sâlik olup mizân-ı 'akl-ı pür-cemîlenün noksânın tekmîl itmege hıdmet-i 'ulemâ-yı zamân ve mülâzemet-i fuzalâ-yı cihân ihtiyâr idüp ol yâr-ı dil-pezîr merhûm Çivi-zâde ve Saçlı Emir'de dânişmend ve şerîkleri içre eyülükle bî-mânend olup 'aceze'ş-şeyu âhirehu[365] mâsadakınca Sultân Süleymân 'aleyhirrahme ve'r-rıdvân hâcelerinden mülâzım olınup el veledü sırru ebihi fehvâsınca zümre-i çavuşân-ı 'âlî-şân-ı pâk-iz'âna lâhık olup erbâb-ı dîvândan oldum diyü 'âdet-i kadîmesin terk itmeyüp tekrâr tarîk-ı Nakşibendiyye'de sâlik-i

---

[365] Bu şeyin sonu eksikti, tamamlanmamıştı.

h˘âcegânîde merhûm-ı magfûr Hakîm Efendi hazretlerinün tilmizlerinden ve halîfe-i mütelezzizlerinden sâhib-seccâde Şa'bân Efendî'den dest-i irâdet alup sa'ît kılmışlardur. Tasfiye-i bâtın kılup teshiye-i memâlik-i kulûb idüp âyîne-i kalbi gerd-i kudûretden müberrâ ve hidâyet-i Rabbü'l-a'lâ irişüp yolunda kadd-i dil-berân gibi mustakîm olup âhir-i 'ömrüne dek 'ilm-i şerî'atden ferâgat itmeyüp hemîşe tâlib-i 'ilmlere ta'lîm ve her bir 'ulûmun fünûnın tefhîm itmede a'zîm himmeti olup hâlî olmazlar imiş. Sene ihdâ ve tis'în ve tis'â mi'enün Muharreminde emr-i Sultân Murâd Hân ile ferzend-i dil-bendi ve a'yân u erkânun dil-pesendi sâhib-i 'akl u hoş-fakîh Mehemmed Çavuş diyâr-ı Bagdâd'a gelüp bu bende-i nâ-şâd ile mülâkât idüp evsâf-ı vâlid-i büzürgvârların zebân-ı fesâhatü'l-beyânından ısgâ kıldum. hakkâ budur ki vâlidleri gibi kemâlat-ı bî-nihâyetle güzîde-i yârân-ı nüktedân şâ'irân-ı sihr-sâz ve dânişmendân ile hem-râz olup musâhabet-i dil-küşâsı ekâbir ü a'yân içre makbûl ve erbâb-ı devlet içre meşhûr. Bu gazel-i bî-bedel-i dil-cû peder-i pür-mesel-gûlarundur sebt olundı. Gazel:

O nâzük cismüne pirâhenün cânâ düşer ditrer
Şu'â-ı şemsdür âb üstine gûyâ düşer ditrer

Yaşum fâş ideli 'ışkum beni hicründe büt tutdı
Şu mâhî gibi sâhilde iter deryâ düşer ditrer

Bu şem'-i bezme karşu in'ikâs-ı câm-ı pür-sahbâ
'Izârun üstine ey dil-ber-i ra'nâ düşer ditrer

Eline câm-ı la'lin alsa meclisde dilâ dil-ber
Güneş ruhsârı şevkıyle meye gûyâ düşer ditrer

Kalur cânsûz Gafûrî künc-i mihnetde koma cânâ
Gidince can ta'âllukdan beden tenhâ düşer ditrer

GUBÂRÎ: Rûm İli'nde Horpeşte nâm kasabadandur. Ehl-i 'ilm zümresin- den ma'ârif-i cüz'î vü küllî ile makbûl-i hâs u 'âm ve kasaba-i mezkûrun reşk-i gülistân olan câmi'i içre hâtib-i hoş-âvâz ile misâl-i 'andelîb ve tabî'at-ı şi'riyyesi pâk ve 'arsa-i nazmda tevsen-i fikri cüst ü çâlâk eş'âr-ı nefîsi dil-pezîr ve bu gazel tahmîs-i bî-nazîr vâkı' olmışdur. Mânend-i nass-ı kâti'dür sebt olundı. Gazel:

Kendüm bu çeşm ile iki göz bir deger menüm
Devr-i sipihr-i çarhda nevbet deger menüm

Ahbâr-ı 'ışkı ehle degirmek murâd ise
Hâtıf kemâl-i 'ilmine mâhir deger menüm

Gösterme görmesin yüzün agyâr-ı bed-nazar
İki gözüm berü gelesin göz deger menüm

Çok salma tîg-ı gamzeni gönlüm yarasına
Su kapmasun hevâlanur 'aynum deger menüm

Berdâr-ı dâr-ı zülfün olaldan Gubâri'yem
Mi'râca irdüm ayagı yire deger menüm

GAMMÎ Beg: 'Antabî'dür. Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki ol diyârda alay begidür. Ber-hilâf-ı mahlas bir güler yüzlü nedîm-i devrân ve zarâfet ü nezâketle hemîşe gül gibi şâd ü handân dâimâ neşât üzredür. Hadd-ı zâtında muhibb-i fukarâ ve melâz-ı şu'arâ kimesne olup ma'ârif-i cüz'îden küllî habîr ve akrân içre bî-nazîrdür. ve zebân-ı Fürs'ün kavâid-i pür-fevâidinden haberdâr ve pesendîde-i ehl-i rûzgârdur. Tabî'at-ı şi'riyyesi revân ve eş'ârı fire-vân ve gamz-edâ-yı 'uşşâk-ı nâtüvândur. Meşhûrdur ki ol fenn-i şi're 'allâme olan kasîrü'l-kâme olmagın bir gün bir kevkeb-i baht-ı humâyûn ve necm-i tâli'i meymûn olan Tâli'î nâm bir şâ'ir-i hûb kelâm zarâfet yüzinden mezbûr Gammî'ye dir ki Gammî mahlas itmeden Şâdî mahlas itmen sana münâsib idi. Hemân anlar dahi hâzır cevâb olup dir ki anun gibi mahlasa senün gibi tâli'-i meymûn kimesne gerek. Bu bir iki beyt anlarun netâyic-i tab'ından dur kalem-i 'anber-bârla nakş u nigâr olundı. Şi'r:

Ol gonce sözde kim leb ü dendân açar kapar
Dürr ile tolu hokka-i mercân açar kapar

Diğer : Gamîden ey gözi âhû rakîb elbetde dûr olmaz
Kara kulluk durur gûyâ ki almış yanın aslanun

Makâlî nazîre dimişlerdür şöyle kim
Ey benüm cânum soran ol rûy-i zîbâdan cüdâ
Mâhî-i sekbenün ahvâlin n'olur mâdan cüdâ
li-mü'ellifihi :
Hâsıl olmaz geşt-i 'ömr ol rûy-i zîbâdan cüdâ
Sebze-i nev-restenün hâli n'olur mâdan cüdâ

GINÂYÎ: İstanbullı dîvân-ı hümâyûn kâtiblerindendür. Sûret-i ma'nâda kelimât-ı pâk ile meclis-ârâ ve hüsn-i edâ ile bî-hemtâ rûz u şeb mah-rû dil-berlerle sohbetine sâlik ve fehm-i şûhı letâyif-i rengîne mâlikdür ve kalb-i gınâ-perveri mustagnî-i dünyâ-yı fânî ve esnâ-yı musâhabeti ekser-i şebistânîdür. Bu bir iki beyt anundur. Beyt:

Dergâh-ı Hak'dan isterüz ancak murâdımuz
Erbâb-ı 'izz ü câhe degül istinâdımuz

Diğer : Ol nihâle el irişmez yüri ikdâm itme
Yâd idüp mîve-i vaslın tama'-ı hâm itme

Diğer : Ey lâle-ruh güle nice teşbîh idem seni
Sen pâdişâh-ı 'âlem o dervîş-i Gülşenî

Ma'lûm-ı erbâb-ı 'ukûl ola ki şehr-i İstanbul'da bir merd-i bisyâr-gû ve herze-gird-i bed-hû hadd-ı zâtında yâr-ı musâhib ve hemîşe mülâzemet-i erbâb-ı menâsıb idüp kelimât-ı nâ-

münâsible nâkil-i rivâyet-i bî-tedbîr ve nâşir-i hikâyât-ı İbn-i Kesîr olup müstem'an-ı fazîlet-iktisâb ve hoş-fehîmân-ı mü'eddeb mezkûrı İbn-i Kesîr lakabıyla mülakkab itmişler. İttifâken bir kerre kapudanlıkla vezîr olan Piyâle Paşa'nun sohbet-i sürûr-efzâsına irişüp 'âdet-i kadîme üzre güftâre gelüp İbn-i Kesîr ba'z-ı kelimât takrîrine şürû' itdükde müşârünileyh Gınâyî ol meclisde bulunup mezkûrun bu denlü güftâr-ı dürûga iksâr ile ibrâm u ikdâmın gördükde bu beyti bedîheten anlarun kalem-i kır-fâm ile erkâm itmişler. Beyt :

Meclisi sıkles ile eyledi sîr
N'aceb müksir olur İbn-i Kesîr

GINÂ'Î: İstanbul'dandur. Dervîş-ma'iyyet ve nîkû-hilkat 'ilm-i zâhire 'ömrin sarf idüp bir mikdâr temettü' bulmış ve zebân-ı Fârisî vü Nevâyî'ye cidd ü cehd ile sa'y-i küllî gösterüp şu'arâ-yı mütekaddimîn ve zurafâ-yı müteahhirînün devâvinin tetebbu' itmiş. Tab'-ı bülendi her birinden behremend ve akrân arasında hûşmend olmış idi ve evkât-ı mübârekin kitâbetle sahhâflıga ve ekser-i zamânın fikr-i şi'r-i sâfa bezl itmek üzredür. Kuvvet-i şi'riyyesi pür-zîver ve makbûl-i cumhûr olmışdur. Güftârı musanna' ve eş'ârı mülemma' ve gazel-i muhayyel-i pür-mesel vâkı' olmışdur. ve bu bir kaç matla'-ı 'âşıkâne vü rindâne anundur sebt olundı. Şi'r:

Beni ferdâya saldugun bu gün ey kâmeti tûbâ
Şikâyet eyleyem Hak hazretine olıcak ferdâ

Diğer : Kıyâm it kâmetin göster didüm bâg-ı letâfetde
Görürsün didi katlin anı ol servüm kıyâmetde

Diğer : Yüzün görüp didiler âftâb-ı enver ana
Ne yüz ile ola her âyîne berâber ana

Diğer : Var iken hicrün ile gönlümüzün tarlıgı
Dehenün yok yire eyler bu cefâ-kârlıgı

li-mü'ellifihi :

Tîgına arkalanup olmasa hun-hârlıgı
Bıçgı itmez idi bunca dil azârlıgı

GARÎBÎ: Rûm İli'nde Yenice'den dânişmend tâifesindendür. Tab'-ı pâki ma'ânî-i garîb bulmada tîz ve eş'âr-ı revânı elfâz-ı dil-firîb ile mahabbet-engîz ve tabî'at-ı şi'riyyesi bir hadde dürr-i pür-zîverdür ki ekser-i ebyâtı şu'arâ mâbeyninde makbûl ve eyülükle meşhûr. Bu bir kaç matla' u beyt eş'âr-ı dürer-bârınun pesendîde ve güzîdesidür gûş-ı sarrafân-ı nezdîk ü dûrdur tahrîr olundı. Eş'âr:

Bâzâr-ı gamda eşk-i güher-bâra kim bakar
Sarraf-ı dîde bir kurı dükkan açar kapar

Diğer : Ma'cûnî bir müferrih efendiye bendeyüz
Dükkânına gelen kişi hayrân olur gider

Diğer : Allar giymiş tonanmış bezme gelmişdür şarâb

'Aklını bezm ehlinün âl ile almışdur şarâb

Diğer : Gezdirür kurs-ı mehi tabla içinde hâle
Müşterî dirhem-i encümle dile kim âle

Mezkûr Garîbî 'âlem-i şebâbda bir şehvâr-ı zerrîn rikâba üftâde-i dil-dâde iken bir dîv-sîret rakîbi hicv itmiş. Mezkûr hicvden hayli ter düşüp kâdîya varır. Müşârünileyh ol esnâda bedîheten bu târîhi ol hârun başına tevcîh diyü sebt itmiş bed degül nîkdür. Kıt'a Târîh:

Beni hicv itdi diyü da'vâ idüp bir ebleh
Kâdîya varup itdügi sicillât ile

Ben de inkâr kılup hâsıl ı bu da'vânun
Didüm ol arada târîhini ebyât ile

Fî harfi'l-fâ

Mevlânâ FUZÛLÎ('aleyhir rahme) **-İ Bagdâdî:** Kemâl-i ma'rifetle kâmil ve fünûn-ı fezâyil ile fâzıl şûh-tab' u şîrîn-sohbet ve 'ilm-i hendese vü hey'et ile ebdân-dân ehl-i hikmet ve ehâdis ü tefâsir ile peyrev-i şeri'at hadd-ı zâtında bende-i ehl-i tarîkatdür. Ol pîr-i nîkû-hısâl mazmûn-ı belâgat-nümûn bulmagla bî-misâl idi. Üç zebân ile asnâf-ı şi're kâdir ve tarz-ı mu'ammâ ve 'arûzda mâhir üslûb-ı inşâ-yı selâset-engîzi müsecca' mânend-i H˘âce-i Cihân makbûl-i ehl-i zamân ve kavâid-i pür-fevâid-i kasâyid-i fesâhat-âmîzi mülemma' misâl-i kasâyid-i H˘âce-i Selmân ve dil-pesend-i ehl-i 'irfân ve semt-i mesnevîde **Leylî vü Mecnûn** mânend-i dürr-i meknûn sebt itmişdür ve nice nice Türkî vü Fârisî resâil yazmışdur ve dahi **Ravzatü'ş-şühedâ**-yı Mevlânâ Hüseyn Vâ'izi be-tarîk-ı terceme **Hadikatü's-Sü'edâ** nâm bir kitâb ki sergüzeşt-i hazret-i imâmdur itmâmına ikdâm kılmışdur hâlâ meşhûr-ı hâs ü 'âmdur derc kılmış. Hakkâ budur ki kendü tarzında muhteri' ve tarîk-ı ma'ânîde mübtedi' ve şâhid-i fikri elfâz-ı pâk ile müzeyyen ve gün gibi câme-i zerrîn-i ma'nâ ile a'yân içre mübeyyen ve lisân-ı Tâzî'de olan ebyâtı fusahâ-yı 'Arab'da meşhûr güftâr-ı Nevâyi-âyîni Türkân-ı Mogol yanında mezkûr ve zebân-ı Fürs'de olan dîvânı pesendîde-i şu'arâ-yı her merzbûm ve eş'âr-ı Türkîsi makbûl-i zurafâ-yı Rûm olmışdur. Cümlesinden bir kaç matla'-ı Fârisî ve bir nice Türkî beyt ve bir gazel-i 'âşıkâne ki meşhûr-ı merdüm-i devr-i zamânedür sebt oldı ve sene selâse ve sittîn ve tis'â mi'ede maraz-ı tâ'ûn ile mat'ûn olup Diğer-gûn olmışdur. Nazm :

Merâ ey şem' meyl-i girye şod der hicr-i yâr imşeb
Tu be-nişin girye-i can-sûz râ bâ men güzâr imşeb [366]

'Aks-i kadd-i u âyîne berübûd zi hat kerd
Z'în vâsıt hod râ hedef-i tîr-i belâ kerd[367]

Seng-i bîdâd-ı bütân âyîne-i dilrâ şikest
Her temennâyî ki der dil dâştem sûret best[368]

---

[366] Ey mum, bu gece yarin ayrılığında ben ağlamaklı oldum. Sen otur, can yakıcı ağlayışı bu gece benimle bırak(bana bırak).

[367] Onun boyunun yansıması aynayı ortadan kaldırdı ve hata yaptı. Bu yüzden kendi vâsıtını bela okuna hedef yaptı.

li-mü'ellifihi

Seng-i ân peyman şiken peymâne-i dil râ şikest
Çeşm-i ümmîdem habâb-âsâ ez u tarfî ne-best[369]

'Âşıkı revnak zi etvâr-ı men-i hayrân girift
'Aşk ez Ferhâd sûret best ez men cân girift [370]

Diğer : Kemâl-i hüsn virüpdür şarâb-ı nâb sana
Sana helâldür ey mugbeçe şarâb sana

Bu ebyât-ı pür-nikât ol şâ'ir-i şîrîn-kelâmundur. Ebyât :

Sabrum alup felek bana yüz bin belâ virür
Az olsa bir metâ' ana el çok bahâ virür

Düşdüm belâ-yı 'ışka hıredmend-i 'asr iken
El şimdi benden aldugı pendi bana virür

Diğer : Büt-i nevresüm namâza şeb ü rûz râgıb olmış
Bu ne dîndür Allah Allah büte secde vâcib olmış

Diğer : Olur ruhsâruna gün la'lüne gülberg-i ter 'âşık
Sana eksük degül gökden iner yirden biter 'âşık

Diğer : Nûrını mâh mihr-i ruhından alur müdâm
İnkâr iderse şehr-i güvâhum durur tamâm

Diğer : Penbe-i merhem-i dâg içre nihandur bedenüm
Diri oldukca libâsum durur ölsem kefenüm

Diğer : Cânı cânân dilemiş virmemek olmaz ey dil
Ne nizâ' eyleyelüm ol ne senündür ne benüm

Diğer : Ney gibi her dem ki bezm-i vaslunı yâd eylerüm
Ta nefes vardur kuru cismümde feryâd eylerüm

Diğer : Dost bî-pervâ felek bî- rahm devrân bî-sükûn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavî tâli' zebûn

Diğer : Yürütmenüz 'arakı meclis içre bâde ile
Helâl-zâdeyi koşman harâm-zâde ile

Diğer: Şöyle ra'nâdur kim serv-i hırâmânun senün
Kim gören bir kez olur elbette hayrânun senün

---

[368] Güzellerin acımasız taşı gönül ayinesini kırdı, kalbimdeki her temenni gerçekleşti.
[369] O vefasızın taşı gönül kadehini kırdı, ümit gözüm köpük gibi ondan bir fayda elde edemedi.
[370] Aşıklık, hayret içindeki benim tavırlarınmdan revnak buldu. Aşk, Ferhad'dan suret, benden de can buldu.

Gazel: Bırakdı hâke hüsnün âftâb-ı ‘âlem-ârâyı
Götürdi yir yüzinden mu’ciz-i la’lün Mesîhâ’yı

İki gözden revân itmiş sirişküm kâmetün şevkı
‘Asâ-yı mu’cizi gör kim iki bölmiş bu deryâyı

Bükülmiş kaddümi kurtarıgör kullâb-ı zülfünden
Hatâdur çekmesün çok bagrı çökmiş bir sınuk yayı

Ruhun üzre ham-ı ebrunı görmek isterüm ammâ
İgen düş-vâr olur gün var iken görmek yeni ayı

Şarâb-ı nâba lutf it muhtesib kahr ile çok bakma
Mükedder kılma ‘aks-i tîreden câm-ı musaffâyı

Yidi gündür o mâhı görmezem âhum şerârıyla
N’ola kılsam benâtü’n-na’ş ile yeksân Süreyyâ’yı

Göresin yâr halk eşküm temâşâsına cem’ olmış
Eger nâgeh görünse ol perî gel gör temâşâyı

Fuzûlî eşk seyliyle perîşân olma sabr eyle
Ana hem-vâr ola âhir tutup turmaz bu dünyâyı

FİKRÎ Efendi: İstanbul’dan ve kuzât zümresindendür. Mâşî-zâde Dervîş Çelebi dimekle meşhûr vâlid-i ‘azîzi Semâniye’de müderris iken fevt olmışdur ve kendü de ‘ilm-i zâhiri tertîb üzre görmüş hoş-fehm ü şûh-tab’ ve dervîş-nihâd u hûb-i’tikâd kimsedür ve üslûb-ı nazmda geregi gibi şâ’ir ve tarz-ı mesnevîde misli nâdir Mevlânâ ‘Abdullah Hâtıfî’nün mesnevîlerinden ve Mevlânâ Mehemmed ‘Assâr’un **Mihr ü Müşterî**’sin ve ekser-i fuzalâ-yı ‘Acem kitâbların terceme itmişdür ve ba’zı yirlerinde ma’ânî-i hâs ile tasarruf-ı küllî itmişdür. Eş’âr-ı bî-nazîri ve güftâr-ı dil-pezîri vâfir ve makbûl-i fusahâ-yı ekâbirdür. Bu bir kaç beyt anundur. Beyt :

‘Ayn-ı hâ kirpik elif üstinde med ebrûdur
Âh ezelden ser-i sevdâ-zedeme yazudur

Diğer : Kef-i pây-i seg-i yâre şu denlü gözlerüm sürdüm
Kabarmış göz göz olmış ol kef-i pâ sonradan gördüm

Diğer: Şeb-i gamda kara hâlün gamıyla dilde dâgum var
Şeh-i ‘ışkum hazînem içre cevher şeb-çerâgum var

Tolu içdüm sifâl-i seglerünle pâdişâh oldum
Ki yâran devletinde kâse-i Cem’den ferâgum var

FAZLÎ Çelebi: İstanbullı’dur. Kara Fazlı dimekle meşhûr ve makbûl-i tabâyi’-i nezdîk ü dûr mukaddemâ fünûn-ı ‘ilm-i zâhire iştigâl üzre iken terk kılup tâlibî-i ma’rifetullah Zarifî

Hüseyn Efendi'nün hankâh-ı latîfinde i'tikâf idüp tarîk-ı hulûsîde nice nice halvet çıkarup murâda irişüp bâtını sâf itmege sâhib-behre vü irşâd olmış. Ber-muktezâ-yı rûzgâr ve ârzû-yı hatt-ı nefs-i bed-girdâr ile zümre-i küttâbdan olup dergâh-ı şâh-zâde-i kâm-yâbun re'is-i küttâbı olmış. El'an kemâl-i fazl ile beyne'l-fuzalâ ma'rûf ve fünûn-ı belâgatle 'inde'l-bülegâ mevsûf ve aksâm-ı şi'r semtine tab'ı sâlik 'ale'l-husûs mesnevîde hamseye mâlik ve kasâ-yid-i pür-fevâyidi musanna' ve inşâ-yı ferah-efzâsı müsecca' ve tarz-ı gazelde hûb ve terci'-bend ile rubâ'iyyâtı mergûb sene ihdâ ve seb'în ve tis'â mi'ede 'âlem-i fânîden ravza-i câvidânîye mâyil ü râgıb olmış. Eş'âr-ı şeker-bârından bu bir gazel-i pür-mesel ile bir kaç beyt münâsib-i hâl-i 'uşşâk ve vasf-ı hûbân-ı sâhib-mezâkdur. Gazel:

Sen bu kemâl-i hüsn ile mihr-i felek misin nesin
Nev'-i beşerde görmedük yohsa melek misin nesin

Gözlerüm içre oynayan sensin iki gözüm benüm
Bilsem iki gözümdesin yohsa bebek misin nesin

Kutb-ı murâdum üzre çün dönemedün yakıl yıkıl
Ey başum üzre devr iden çarh-ı felek misin nesin

Dünye gamın 'alaf gibi gel yime 'işret it dirin
Hiç kulag kabartmadun sûfî eşek misin nesin

Lezzetini kelâmunun ehl-i mezâk olan bilür
Yohsa be Fazlî sözde sen kân-ı nemek misin nesin

Bu bir nîce beyt ü matla' dahi anundur.

Sana göz 'âşık u dil 'âşık u cân ile ten 'âşık
Tenümde her kılum cânâ olupdur cümleten 'âşık

Diğer : Gel tîgun ile başumı çal iki pâre kıl
Sûr-ı 'azîm-i 'ışkına yârün nikâre kıl

Diğer : Didiler sakın seni tutar cefâsı taşına
Geldi hep didükleri ben mübtelânun başına

Diğer : 'Aklum aldun ey perî diyü nice da'vâ kılam
Şâhideynüm cân u dil anlar da senden cânibe

Mezkûrun bin dâne muvahhidâne rubâ'îsi vardur. Binden birin kalem-i dü-zebâne tesvîd idüp beyân ider. Rubâ'î :

Yenbû'-ı vücûd ya'nî ser-çeşme-i hû[371]
K'olmış bu nigûn tas anunla memlû
Feyzinde anun nahl bulunmaz ammâ
Her kişi alur feyzini mikdâr-ı sebû

---

[371] Varlık kaynağı, yani onun kaynağı

FİGÂNÎ: İsm-i şerîfi Ramazan ve mevlid-i latîfi Trabzon’dur. Şâ’ir-i metîn ve sâhir-i sihr-âferîn ve zihn-i selîmi nazmda selâset ile mergûb ve tab’-ı mustakîm-i şi’rde istikâmetle hûb. Nâgâh kazâ-yı âsmânî ve belâ-yı nâgehâniye râst gelüp ol ser-efrâze töhmet-i gammâz ugrayup bir matla’-ı hicv-âmiz vezir olan İbrâhim Paşa hakkında dimişler diyü selbine emr olunmış. Dâr-ı İstanbûl’da ber-dâr olup ser-efrâz-ı dünyâ ve mümtâz-ı ‘ukbâ olmış. Tarz-ı gazelde bî-nazîr elfâza kâdir ve üslûb-ı kasîdede gâyetle şâ’ir-i mâhir. Bu ebyât-ı ‘âşıkâne ve kelimât-ı rindâne anlarundur. Hasb-i hâl-i ‘âşıkân ve vird-i zebân-ı ‘ârifân-ı devrân ve meşhûr-ı cihân ve makbûl-i ehl-i zamândur ki sebt olundı. Şi’r:

Virdüm dehân-ı dil-bere dil gâyibâne ben
Mikdâr-ı zerre görmedüm andan nişâne ben

Diğer : Ol gonce gül gibi takılur hâre muttasıl
Bülbül gerekse gönlüni gen tut gerek tarıl

Diğer : Hâlün gamıyla tâzeledüm sîne dâgını
Yakdum dil ehlinün o söyünmüş çerâgını

Diğer : Ruhsârlarun zülfün içün itdi şehâdet
Bir dîni karadur ki ider şemse ‘ibâdet

Bu gazel-i hûb-ı dil-firîb ol şâ’ir-i nîk-üslûbundur. Gazel :

Gözümün kasrını idinse hayâlün n’ola cây
Şeh-i ‘âdildür idinse yiridür sırça sarây

Şeb-i firkatde gözüm h˘âb ile ceng eylemege
Müjeden bagladı ey meh yine bir kara alay

Bâm-ı çarh üstine nâlem çıkuben tıfl gibi
Aşaga inmege korkar çıgırup dir ey vay

Bir nefes nâleme râm olmaga komaz diyü ben
Gösterür illere barmakla beni bezmde nây

Ayagı ellere taksîm idesin bezmünde
Niçün ey sâkî Figânî kuluna degmeye pây

FİRÂKÎ: Kütâhiyye’den zümre-i ‘ulemâ ve sülehâdan ‘ömr-i dırâzın va’z u nesâyih-i müslimîne ve ehâdis ü tefâsir-i Kur’an-ı mübîne sarf idüp **Ma’nevî** ve **Mesnevî**’den maksûd hâsıl kılup ehl-i fazl-ı vücûd içre kâmil ve makbûl-i erbâb u ehl-i dil kimesnedür. Zîrâ ki şevk-ı cevânân ile mesrûr ve gâh firâk ile mehcûr. Bu gazel-i ‘âşıkâne ol firâk-keşîde-i zamânenün eş’âr-ı abdârındandur ve güftâr-ı şeker-bârındandur ve hasb-i hâl-i ehl-i cünûn ve vasf-ı dil-berân-ı zü-fünûndur. Gazel:

‘Âşıka nâz eylemez dil-ber egerçi az olur

A benüm çok sevdigüm bu ne dükenmez nâz olur

Tâli'ümde âh kim ben sevdigüm meh-pâreler
Gün-be-gün her-câyılıklar eyleyüp mümtâz olur

Veh ki bir şehbâza el virmez hevâ-yı 'ışkda
Pâyine düşdüklerüm ekser hümâ-pervâz olur

Yâre karşu yâreler açsam 'aceb mi sînede
Lâleler açılmaga başlar kaçan kim yaz olur

Ey Firâkî şehrimüz şâhin yuvasıdur bizüm
Anun içün aneden toganımuz şehbâz olur

Bu bir kaç matla' u beyt anundur ki sebt olundı. Beyt:

Gülşeninde 'âlemün bu sırra irmez hîç kes
Zâglar âzâde vü bülbül giriftâr-ı kafes

Diğer : Kanlu yaşum dem-be-dem deryâ gibi eyler hurûş
Bilmezem kandan gelür her dem bana yâ Rab bu cûş

'Işk pul pul dâg ile zeyn itdi 'üryân sînemi
Oldum İbrâhîm-i Edhem'den Firâkî hırka-pûş

FAHRÎ: Bursevî'dür. Ehl-i cihât kısmından ve devrün zurafâsından ve bu 'asrun şu'arâ-yı nâmdârânından oldugından ma'adâ ol rind-i cihân-peymâ efşân bir zamân nahl-i bend-i bî-misâl ve hutût-ı mukata'ât kesmede sâhib-kemâl ve hemîşe şifte-i cevânân-ı sâhib-hâl olup ebyât-ı pür-nikâtı ser-â-ser hasb-i hâldür. Bu bir nice matla' 'arus-ı fikrinden şâhid-makâldür. Ebyât :

Fahri'yâ dil vireli bir dil-ber-i sengin dile
Âsiyâb-ı mihnete gendüm varup un olmışum

Diğer : Hâl-i hindû bir dilinde sarık u çâlâkdür
Dür ugurlamaga geldi hokka-i yâkûtdan

Diğer : Yâ Rab o serv-i semenber ide mi 'ahde vefâ
Yoksa cânum ala mı hasret ile cevr ü cefâ

Fahri'yâ künc-i belâda yatur idüm bîmâr
Şerbet-i la'l ile yâr bana virdi şifâ

FİRDEVSÎ: Zümre-i mülâzimînden rûz u şeb fünûn-ı 'ulûma müdâvemet gösterüp beyne'l-akrân bî-misâl ve her fende sâhib-kemâl ve zebân-ı Fârisîde zabt-ı durûb-ı emsâl itmiş Seyyid 'Alîoglı'nun **Şerh-i Gülistân**'ına nice nice cevâb ü su'âl kılmış ve kava'id-i 'arûz u mu'ammâ bilmede zü-fünûn ve **Kânûn-ı Şifâ**-yı Bû 'Alî yazmada hikmetle Eflâtûn tab'-ı güher-rîzi envâ'-ı nazma sâlik ve her birinün edâsına mâlik zîrâ ki Mesîhî'nün şehrengîzine

nazîre dimiş. Sâir şu'arânun nezâyirinden müstahsen ve pesend-i zurafâ-yı sâhib-suhen olmışdur. Hadd-ı zâtında emîrü'l-kelâm ve tevârih-i bî-nazîr ile meşhûr-ı hâs u 'am ve ser-â-ser ebyât-ı hayâl-engîzi musanna' ve kelimât-ı misâl-âmîzi müsecca'dur. Sene ihdâ ve seb'în ve tis'â mi'ede Firdevs-i Berîn ve ravza-i cinânda hem-dem-i hûr u 'ayn ârzûsıyla terk-i 'âlem-i fânî ve mukîm-dâr-ı câvidânî oldı. Bu bir kaç matla' u beyt ol bülbül-i gülşen-i cân ve tûtî-i şekeristân-ı cinânundur sebt olundı. Ebyât:

Hatt-ı ruhsârını ol nev-hat güzel itse tırâş
'Âlem içre fitneler kopar kesilür nice baş

Diğer : Görüp kemâl-i hüsn ile ey mâh sende şem'
Barmagla gösterür seni her encümende şem'

Gerçi ki şeb külâh giyüp 'arz-ı hüsn ider
Lîkîn şebih olınmaz ol şeh levende şem'

Diğer : Sürdün agyârı kapudan işiden didi muhal
Yirine itün görüp ben de didüm ni'me'l-bedel

Bu gazel dahi ol şâ'ir-i firdevs-âşiyânenündür. Cevân-ı ebrû-kemân ve Türkân-ı bî-âmân vasfında vâkı' olmışdur. Gazel:

O çeşm ü ol müje-i bî-âmânı seyr eyle
Önüne yaymış okun Türkmânı seyr eyle

Dil almag ile komaz câna kasd ider zülfi
Neler ider bana ol dil-sitânı seyr eyle

Derûn-ı sînemi gamz ile çâk ider ey dil
Gör ol perî bana n'eyler nihânı seyr eyle

Libâs-ı surh ile seyre revâne oldı yine
Ne kanlara girür ol yâr-ı cânı seyr eyle

Ruhunda gönlümi Firdevsî'yâ temâşâ kıl
O bâgda olan âb-ı revânı seyr eyle

FEVZÎ Çelebi: Mar'aş'dandur. Zümre-i mülâzimîndendür. Dâvûd Paşa h˘âcesi dimekle meşhûr ve takvâ vü tahâretle makbûl-i cumhûrdur. Tahsîl-i 'ulûm itmek içün seyr-i memâlik-i 'Arab u 'Acem ü Rûm ve hevâ-yı her merzbûm idüp Mısr'da tavattun itmiş. Evkât-ı 'azîzin 'ilm-i dîne ve ders-i müslimîne sarf kılmış. Ebnâ-yı zamân içre kemâl ile mevsûf ve etvâr-ı huceste-hısâl ile ma'rûfdur. El-hak fevz-i gülistânun bülbül-i destân-serâsı ve ol ezhâr-ı ma'ânînün eş'âr-ı dil-küşâsı gül gibi rengîn ve gamz-edâ yı dil-i hazîn vâkı' olmışdur. Şi'r:

Çü gördüm hâl-i müşkîni ruh-ı dil-dâre yapışmış
Didüm sünbül saçun depret meges gülnâre yapışmış

O zülf ü hâl-i ruhsârı görelden kalmadı şekküm
Ki Mûsâ tıfl iken Fir'avn önünde nâre yapışmış

Bu gün sevdâ-yı zülfünle perîşan haldür Fevzî
Ki ders evrâkını yile virüp eş'âra yapışmış

FEYZÎ Çelebi: Rûm İli'nde Edirne'dendür. 'İlm-i zâhire meşgûl iken terk idüp tasfiye-i kalb içün diyâr-ı Mısr'a vardukda sipâhî bölügüne geçüp erbâb-ı dîvâna dâhil ü mahsûb ve pesendîde-i ashâb-ı kulûb olmış. Gülşen-i ma'ânîde hâtır-ı 'âtırı feyz-güster ve gülistân-ı nazmda tab'-ı gülbîzi rûh-perver ve eş'âr-ı hayâl-âmîzi pür-ziver ve Nevâyî ve Fürs taklîdinde makbûl-i cumhûrdur. Zîrâ ki her birinden behremend ve geregi gibi anları bilmede hûşmend ü ercmenddür. Bu matla'-ı dil-sûz ol şâ'ir-i dil-efrûzundur. Gonce gibi nühûfte iken gül gibi şükûfte olup nümâyân u 'ayân oldı. Şi'r:

Şem'e pervâneleri sanma ki bîhûde yanar
Cezbe-i hüsn-i dil-efrûzun ile od da yanar

Diğer : Pâyini tomrukda gördi gonce-i nevrestenün
Benzinün uçdugı budur bülbül-i dil-hastenün

FÜRÛGÎ: Kayseriyye'dendür. Dânişmend tâifesinden zümre-i sâdât-ı 'âlî-nesebden seyyid-i pâkize-haseb kimesnedür. Mukaddemâ tarîk-ı Nakşibendiye'ye sülûk itmek temennâsıyla fî zamânına İstanbul'da olan 'ukalâ-yı cihânun hûşmendi ya'nî Hakîm Çelebi Efendi'nün hankâhını penâh idüp hem-nîşîn-i erbâb-ı 'irfân ve peyrev-i sâlikân-ı devrân geçinüp âhir yine ba'zı yârânun ilhâhı ile dânişmend olmag ricâsı ile okıyup yazmak semtine sâlik ve kendü akrânı içre makbûl-i ehâlî olmış. Eş'âr-ı Fârisî ve Türkî tetebbu'ından bir an hâlî olmamagın fürûg-ı nazm-ı pür-envârı ziyâ-bahş-ı her mahfel ve rahat-resân-ı 'âşıkân-ı bî-dildür. Bir gazel ile iki beyt sebt olundı. Gazel:

Nihâl-i kadd-i dil-cûyun senün şâh-ı gül-i terdür
Dehânun tâze gonce ruhlarun gül-berg-i ahmerdür

Görünce hâlüni rûyunda kaldı merdüm-i dîde
Kararı gönlümün zülfünde ey meh-rû mukarrerdür

Gubâr-ı hattı zâhir olalı rûyunda cânânun
Dilâ âyîne-i ehl-i safâ haylî mükedderdür

Riyâz-ı cennetün zâhid sana alması ey vay
Ki sîb-i gabgab-ı sîmîni yârün bana bihterdür

'Aceb mi mûrlar cem' olsa la'li üzre dil-dârun
Leb-i şîrîn-i can-bahşı Fürûgî şehd ü şekkerdür

Diğer : Seg-i dil-ber yatagında benüm zîbâ turagum var
Sarây-ı taht-ı dünyâdan ferâgum var ferâgum var

Kolumda dâg u şerhümle şehâ bir yâdigârum var
Gedâyum bâg-ı 'âlemde elümde berk ü bârum var

Tolaşma kûyum etrâfın diyü gel eyleme cevri
Begüm zann eyleme bu devr içinde ihtiyârum var

FERDÎ-İ Acem: Mevlidi Erdebil'dür. 'Âlem-i kesretden geçüp vâdî-i vahdet özleyüp terk-i ihvân-ı safâ ve yârân-ı vefâdan ve efrâd-ı anâsdan ferd ile musâhabet itmeyüp tek ü tenhâ temâşâ iderek diyâr-ı Rûm'a gelmiş. Hadd-ı zâtında şûh-tab' u şîrîn-sohbet ve ebyât-ı ferah-efzâsı zebân-ı Fârisî ve Türkîde gâyetde hûb ve esnâ-yı musâhabetde kelimât-ı dil-küşâsı letâyif-i reng-â-reng ile mergûbdur. Bu bir kaç beyt anlarundur. Nazm:

Dil-i şûrîde bend-i zülf-i tû dîd
Fikr ü sevdâ-yı û dırâz keşîd[372]

ve lehu: Ol âfet gerçi şimdi şöhre-i şehr-i melâhatdür
İgende ana magrûr olma sen kim şöhret âfetdür

Yanunca ol sehî kâmet salınsa gerçi şöhretdür
İgende ana magrûr olma ey dil şöhret âfetdür

ve lehu: Nerm eylesem 'aceb mi dilin âh u vâh ile
Kim bir hisâr alınur iki güvâh ile

FERÂGÎ: Edirnevî'dür. Dergâh-ı 'âlem-penâh u felek-bârgâhun yeniçeri tâifesindendür ve kayd u bend-i dünyâdan ferâgat idüp âsûde-hâl u fârigü'l-bâl olmışdur. Rûz u şeb evkât-ı şerîfin ve sa'at-i latîfin 'ilm-i zâhir ü bâtına sarf kılup dânişmend-i hûşmend olmış ve sanâyi'-i şi'rden behremend ve her vechile tab'-ı sâfî vâdî-i nazmda su gibi revân ve zihn-i pâki zekâ-yı dil-cû ile pesend-i pîr ü cevân ve edâ-yı Nevâyî'de ferah-bahş ve zebân-ı Fârisî'de güftârı dil-keş tarz-ı inşâda kâbil ve mu'ammâ fenninde peyrev-i merdüm-i efâzıl ve 'ilm-i mûsikî bilmede fâyik ve her sâzda usûli âvâzesine muvâfık 'ale'l-husûs dervîş-meşreb ve i'tikâd-ı pâk ile bende-i ehl-i mezheb kimesnedür. Egerçi üslûb-ı gazelde kâmildür lâkin metâli' semtine tab'ı mâyildür. Bu bir kaç matla' hasb-i hâl ve şâhid-i makâl vâkı' olmışdur. Matla':

Mümkin olmaz senden ayrılmak belî imkânı var
Can virem hasretle zîrâ her işün âsânı var

Diğer : Bilün koçmışlar öpmüşler ruh-ı zîbânı varmışlar
Nihâl-i gülşeni egmişler andan gül koparmışlar

Diğer : Pâyine düşüp bir güzelün uydum ulaşdum
Geh kâküline gâh miyânına tolaşdum

---

[372] Perişan gönlüm senin zülfünün bağını gördü, onun (zülfünün) fikri ve sevdası uzun sürdü).

Diğer : Kaddün resîde nahli çâgında cûy-bârun
Sen serv-i mu'tedilsin adı büyük çenârun

Diğer : Mutribün kavli karârı sâkinün peymânı var
Kim sizünle hem-demüz tâ sagârun devrânı var

Diğer : Geçdi gönlüm gitmedi ruhsâr-ı âlünden gözüm
İmdi bildüm ben de sevmiş hâk-i pâyün yıldızum

FAZLÎ: Mevlânâ Fuzûlî'nün oglıdur. Safâ-yı zihn-i selîm ve zekâ-yı tab'-ı müstakîm ile ârâste 'arûs-ı cümle-i hayâli ziver-i kavl-i tab'-ı kerîm ile pirâste hâlâ 'ilm-i zâhire meşgûl ve künc-i 'uzletde kanâ'at ile hamûl ve üç zebân ile aksâm-ı şi're mâlik ve rûz u şeb her birine müdâvemet göstermege sâlik binâen 'alâ-zâlik fenn-i mu'ammâda zihn-i 'ukde-küşâ ve turuk-ı tevârîhde tab'ı i'câz-nümâ ebyât-ı 'âşıkânesi sûznâk ve kelimât-ı rindânesi rengîn ü pâk olmagın hûb u mergûbdur. Fârisî ve Türkî beyitler ve kıt'a-i 'Arabî anundur.

Der çunin 'ıyd-ı mübârek hûnin cigerân
Hest çun beyzâ-i rengîn bekef-i hoş siyerân[373]

Be-katlem tîg-i zerrîn ber kemer ân sîm-ber beste
Zi şâdî çün nemîrem behr-i katl-i men kemer beste[374]

Gam çü şod üstüh˘ân ber rehgüzer dâred
Tâ seg-i yâr âyed ez hâk ber dâred merâ (?)[375]

ve lehu Türkî:

Künc-i ferâgatümdür meyhâneler bucagı
Başum kesilse kesmen ol kûşeden ayagı

Bu 'Arabî kıt'a dahi anundur na'tda vâkı' olmışdur. Kıt'a-i 'Arabî:

Nusalli 'alâ hayri'l-berâyâ Muhammedin
Nûr-ı mısbâhi'l-bedri'l-cemâlihi

Habîbun lehu Rabbü'l-beriyyeti vâsıfun
Lekad fâza men salli 'aleyhi ve âlihi[376]

FÂNÎ: Rûm İli'nde Alacahisâr'dandur. Dervîş-nihâd ve yâr-ı nâ-murâd ve ber-muktezâ-yı mahlas fânî-hey'et ü haste-sıfât kimesnedür. 'Âlem-i bî-bekâyı fânî görüp raht u bahtın dükeli âteş-i 'ışka yakup kayd u bend-i cihândan âzâd olup râh-nümâ-yı erbâb-ı sünen ya'nî Hazret-i Zarîfî Hasan Efendi'nün hankâh-ı şerîfine ve hıdmet-i hâk-i pây-i latîfine yüz sürüp irâdet-i sâdık gösterüp 'ahd ü peymân baglayup müddet-i medîd irşâd-ı dilkeşlerinden ve 'ahd-i ba'îd

---

[373] Öyle mübarek bir bayramda ciğeri kan ağlayanlar, iyi tabiatlıların elindeki yumurta gibidir.
[374] O gümüş göğüslü güzel katlim için beline altın kılıç kuşanmış, mutluluktan ölmek üzereyim, o beni öldürmeye azmetmiş.
[375] Gam beni, sevgilinin köpeği gelip alsın diye bir kemik gibi yola atar.
[376] İnsanların en hayırlısı, dolunay gibi parlak (nurlu) Muhammed'e salat ve selam ederiz. Yaratılmışların Rabbi onu sevgilisi olarak nitelemiştir; ona ve âline salat getiren de kazançlı çıkar.

kelimât-ı murâd-bahşlarından murâdât-ı uhrevî ile ber-murâd olup tasfiye-i bâtın ile maksûdâtın hâsıl itmiş. ‘İlm-i zâhirde cüz’î ve küllî sa’y göstermiş zebân-ı Fârisî’yi tahsîl ve durûb-ı emsâlin tekmîl idüp ol bâbda kâmil olmış. Zîrâ ki ol seyyâh-ı bahr ü sâhil sene seb’a ve hamsîn ve tis’â mi’ede seyâhat tarîkıyla ‘Irak-ı ‘Arab’a ve vilâyet-i ‘Acem’e seyr ü sülûk ve meyl-i dîden-i diyâr-ı her mülûk kılmış. Ol seferde çok nesneler istifâde itmiş. Sâbıkan diyâr-ı Bagdâd’da râkım-ı hurûf-ı tezkîre ile ittihâdı olmagın hâlâ ekser-i zamân bu garîb-i diyâr olan dervîş-i bî-yârı ve künc-i gamda dil-rîş-i nâtüvân u zâr olan dil-efkârı hâkden ref’ itmege kadem-i rencîde kılup kûşe-i bî-tûşesine gelüp enîs ü mûnis ve hem-celîs olmadan hâlî degüldür. ve hukûk-ı sâbıka bir mertebede vâkı’ olmışdur ki tahrîr ü takrîre imkân yok. Tabî’at-ı şi’riyyesi aksâm-ı nazmda gâyetle hûb ve tarz-ı gazel ü kasâyid ü mesnevîde mergûbdur. Kendü hasb-i hâlin **Belâ-zâde** nâm bir kitâb-ı sürûr-encâm nazm itmişdür ziyâde dervîşâne vü muhakkıkâne vâkı’ olmışdur belâ-zâdelere nâfi’dür. Bu beytler anundur. Ebyât:

Bezm-i ‘âlemde olaldan âh kim kaht-ı şarâb
Suyı solmış âsiyâbe döndi bu deyr-i harâb

Diğer : Bir köhne kasr imiş görinen çarh-ı bî-karâr
Meh ‘ankebûtı hâle imiş ana perdedâr

Diğer : Sergeşteyüz felek gibi yokdur sükûnumuz
Mecnûn’a çıkdı silsile ile cünûnumuz

Diğer : Rakîb kâfirün ile birligüz çün şâhımuz birdür
N’ola ger dinimüz ayrı ise Allah’ımuz birdür

Diğer: ecnûn başında tan mı murg itse âşiyâne
Lak lak yuvası kılmış velleylî sen zamâne

Diğer : Bu dem-i ‘âlem ‘aceb bilmezem bir dem oldugın
Bir nefeslik ‘ömrüne habs-i nefes eyler habâb

Diğer : Şeb-i firkât meger şâm-ı eceldür subhı yok hergîz
Ne meh anda ziyâ-güster ne virür zîb ü fer kevkeb

Diğer : Dîde-i hûn-bârıdur her biri bir âvârenün
Anun içün Fânî’yâ meyde habâbı gözlerüz

FÂNÎ: Edirnevî’dür. Devr-i rûzgâr ile pîr-i fânî ve kûşe-i kanâ’atün Sultânı evkâtın sahhâflıga sarf itmek üzredür. Kuvvet-i şi’riyyesi pür-halâvet ve hiddet-i zihn-i müdrîki neşâ’-ı ‘ışk ile pür-keyfiyyet vâkı’ olmışdur. Bu rindâne vü mestâne gazel ol pîr-i bî-bedelündür. Gazel:

Devr-i la’lünde senün mey-h˘âre bir ben bir habâb
Baş açık yalun ayak âvâre bir ben bir habâb

Sâde dil-i sâf derûnuz eylerüz âyîne-vâr
Pâk çeşm ile nazar dîdâre bir ben bir habâb

Destüne Cem gibi câm al cân ile başı senün
Gelmişüz ayagına isâre bir ben bir habâb

Raht u bahtın suya salmış bâda virmiş varını
Bî-dil ü bî-hânüman bî-çâre bir ben bir habâb

Kâ'inâtı hiçe satmış dehri almaz 'aynına
Var mıdur dirlerse Fânî-zâde bir ben bir habâb

FENÂYÎ: Gerçi mevlidi Magnisâ'dur lâkin İstanbul'da neşv ü nemâ bulmış şu'arâ-yı selefden ve zurafâ-yı nîk-halefden geçinür. Zâhiren fakr u fenâ semtine sâlik ve her vechile zevk u safâ cânibine mâlik ve hadd-ı zâtında 'âleme mustagni ve esnâ-yı musâhabetde letâyifi pür-ma'nîdür. Ol şâ'ir-i suhen pervâz akrânı içre ser-firâz kimesnedür. Zurafâ mâbeyninde zarâfeti şi'rine gâlib ve herkes sohbet-i hassına tâlib. Bu bir kaç matla' u beyt anundur. Nazm:

Tîr-i gamzen mühri çıkmaya derûn-ı sîneden
Pâre pâre rîze rîze çâk çâk olsa beden

Diğer : Hasret-i la'lünle cânâ dem-be-dem kan agların
Gözlerüm yaşı 'akîke dönse cânâ gam yimen

Diğer : Gördi nihâl-i kâmetini sen semenberün
Bin pâre oldı kalbi hasedden sanavberün

Diğer: Viresiye alup on almakdan
Tokuz olsun Fenâyî nakd olsun

FEDÂYÎ: Dergüzîn'dendür lâkin çok zamân olmış ki ârzû-yı tavâf-ı Beytü'l-harâm ve niyyet-i ziyâret-i ravza-i fahrü'l-enâm ile terk-i vatan-ı aslî kılup maksad-ı maksûdına müyesser olup memâlik-i Rûm ve 'Arab'ı ticâret iderek geşt ü güzâr idüp âhir şehr-i Haleb'de karâr dutmış. Aslında nîkû-hılkat ve âdemî-sîret merdüm-zâdedür. Tabî'at-ı şi'riyyesi ziyâde küşâde olmagın hemîşe tetebbu'-ı şu'arâ-yı selef ve dem-be-dem cüst ü cûy-ı zurafâ-yı pâk halef idüp güft ü gûy-ı nazm-ı dürer-bâr itmeden hâlî degüldür. Yârân-ı suhen-senc içre güftâr-ı güher-bârı mânend-i genc vâkı' olmışdur. Bu bir nice matla' anundur. Ebyât:

Gehî ez dîde bâşem der belâ gâhî be-derd ez dil
Nedârem ez dil ü dîde be-cuz derd ü belâ hâsıl[377]

Bes ki âmed der gamet hûn-ı ciger ez çeşm-i ter
Beste şod müjgânem ez hûn-ı ciger ber yek diğer[378]

Bahâr u vakt-i gül ez ân rû cünûnem pîş mî âyed

---

[377] Bazen gözümden dolayı belaya, bazen de gönlümden dolayı derde düşerim. Gönlümden ve gözümden dert ve beladan başka bir kazancım yok.
[378] Senin gamınla , ıslak gözlerimden ciğerimin kanı öyle çok geldi ki, kirpiklerim ciğer kanımdan dolayı birbirine yapıştı.

Ki ez bâd-ı bahârem bûy-i yâr hîş mî âyed[379]

Nişeste ber serîr-i nâz u ez her sû esîrâneş
Nihâde dest belâ-yı dest ez behr-i fermâneş[380]

Bebîn derûn-ı şafak-ı şâm-ı ‘ıyd şekl-i hilâl
Misâl-i sâgar-ı sîmin zi bâde mâlâmâl[381]

Zi rûy-i nâz dey migoft bâ men türk-i mest-i men
Ki ey bîzâre âhir kuşte hâhî şod be-dest-i men[382]

FEDÂYÎ-İ Edirnevî: ‘Alî Bâlî dimekle meşhûr ve hüsn-i letâfetle pesend-i cumhûr idi. Sene tis’â ve sittîn ve tis’â mi’ede terk-i ‘âlem-i fânî kılup cânın fedâ-yı yârân idüp tâlib-i ravza-i câvidânî oldı. Hâl-i hayâtında ol cevân-ı mâh-ruhsâr şâh-zâde-i cevân-baht-ı nâmdârun kapusında sipâhî-i kâm-kâr ve âfız-ı suhen-güzâr idi ve nakş u savt okımada makbûl-i herkes zîrâ ki ziyâde sâhib-hüsn ü hûb-nefes kimesne idi. Bu bir kaç matla’-ı ‘âşıkâne ve ebyât-ı rindâne ol şâ’ir-i fânîden nişânedür bu evrâkda sebt olundı. Şi’r:

Rind-i fânîler gibi dâr-ı fenâdan geçmişüz
Zâhidâ sanma şarâb-ı dil-küşâdan geçmişüz

Tâlib-i dîdâr olaldan cennet-i kûyunda dil
Ey Fedâyî el yuyup her mâcerâdan geçmişüz

Diğer : Gerçi kim bagruma tîg-ı gam-ı firkat geçdi
Hânçer-i hicri dil ü cânuma kat kat geçdi

Dile göndermedi ‘ahd itmiş iken oklarını
Bana ol kaşı kemân hayli zarâfet geçdi

Rişte-i ‘ömrümüz irişdi tamâm âhirine
Câme-i sabrımuza sûzen-i hasret geçdi

FÜNÛNÎ: Kastamonî’dür lâkin ravza-i İstanbul’da nihâl-i vücûdı neşv ü nemâ bulmuş. Fünun-ı şi’r ü inşâyı geregi gibi hıfz idüp edâ ile meclis-be-meclis okıyup sohbet-ârâ ve ol bâbda hezârân fenle kıssa-h˘ân-ı bî-hemtâ idi. Feemmâ beyne’n-nâs sirka ile müttehim ve ol kâr u bârda bî-kıyâs elem çekmededür. Mezkûrun eş’ârı bî-hadd ü çokdur ammâ bu matla’ından sûretlüsü yokdur sebt olundı. Matla’:

Ka’be’yi turma safâ ile ararken sanemâ
Gördi bozuldı kapun Ka’besi kıble-nümâ

---

[379] Baharda ve gül vaktinde bahar rüzgarı bana yarin kokusunu getirdiği için deli oluyorum.
[380] Naz tahtına oturmuş ve esirleri her yandan fermanına uymak için ellerini elinin üstüne koymuşlar.
[381] Bayram gecesinin şafağındaki hilalin şekline bak; tıpkı şarapla dolu gümüş bir kadeh gibi.
[382] Dün gece benim mest Türk’üm, nazlanarak bana şöyle diyordu: Ey bîçâre sonunda benim elimle öleceksin.

Sânî mahlas iden Cân Memî şeh-zâde Sultân Bâyezîd seferin zamân ile varup İstanbul'da olan şu'arâ vü zurafâya hicv tarîkıyla bir mektûb-ı nev-üslûb nazm idüp irsâl itmiş. Müşârünileyhe şöyle zikr ider söyler. Beyt:

Fünûnî fûta peydâ itmege varır mı hammâme
Enîs-i Şîrvân olan o düzd-i câmeken n'eyler

Mezkûr Fünûnî dahi ol esnâda bir kıt'a-i hezl-âmîz Sânî-i fitne-engîz hakkında derc itmişdür. Nezâketden hâlî degül küllî zarâfet harc itmişdür beyân u 'ayân oldı. Kıt'a

Seferdedür didiler Can Memî'yi
Sefer bir kıt'a-i âteş durur hem

Didiler geçdi ol Nemrûd-ı sânî
Didüm geçdi ise can ber cehennem

Fî harfi'l-kaf

KANDÎ: Burûsevî'dür. Gâyetde şâ'ir-i şîrîn-kelâm ve mülk-i suhende emîr-i pür-nizâm imiş. Hadd-ı zâtında üstâd-ı kannâd devr-i rûzgâr-ı telh-kâm ve perverde-i çarh-ı bî-ârâm ve nâ-murâd kimse imiş. Eş'âr-ı şeker-rîzi dil-pezîr ve güftâr-ı tarab-engîzi bî-nazîr ve beyne'n-nas tevârih-i musanna'ı bî-kıyâs ve tarz-ı gazel ü kasîdesi hûb u mergûbdur diyü meşhûr u mezkûrdur. Lâkin bu matla' u beytden gayrı ol tûtî-i şekeristân-ı ma'ânînün eş'âr-ı halâvet-bahşı ve nazm-ı dil-keşin görmedüm budur. Beyt:

Çün dolaşdun zülfüne ey dil perîşân ol yüri
Kara bahtun var imiş ney gibi nâlân ol yüri

Pâdişâh-ı 'âlem olursan rakîbâ gam degül
Dâmen-i dildârı ko var Mısr'a Sultân ol yüri

Dahi huceste-sıfâtun Zâtî fevtine bu târîh dahi anlarundur sebt olundı. Kıt'a :

Göçüp 'ukbâya rıhlet itdi Zâtî
Ana rahm etler ide Hayy-i dâver

Behişt içinde câm-ı selsebili
O merhûma suna sâkî-i Kevser

Çü gördi Kandî anun irtihâlin
Didi târîhini göçdi suhen-ver

KUDSÎ: İstanbullı'dur. Sâbıkan şehr-i mezbûrun emîni olan Bâyezid Çelebi'nün oglıdur. Ehl-i 'ilm zümresinden tabî'at-ı pâki cânib-i şi're mâyil ve ol fende hayl-i kâbildür. Evsâf-ı pâkün işitdigümüz şâ'ir-i sihr-sâzun rûh-ı pâki şâhbâz-vâr ravza-i kudse pervâz idüp anda karâr kılmış. Bu matla'-ı âbdâr anlarundur. Matla':

Benümçün kimse gam yir yok dil-i gam-h˘ârdan gayrı
Döner yok üstime bu çarh-ı keç-reftârdan gayrı

Diğer : Başumsa kana boyandı şarâbı n'eyleyin
Cigerse odlara yandı kebâbı n'eyleyin

KUTB-I KÂTİB: Yezd'dendür lâkin 'amedd-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki tahsîl-i ma'ârif-i İlâhî ve tekmîl-i kemâl-i nâ-mütenâhî itmek içün kutb-ı felek-i dâir gibi sâyir olmadan berîdür. Pây-i himmetin dâmen-i tevekküle çeküp şehr-i Bagdâd'da sâbit-kadem olup mülâzemet-i hoş -nüvisân-ı zamân ve cüst ü cûy-ı üstâdân-ı cihânun mukatta'âtın cem' eyleyüp manzûr-ı enzâr-ı dîde-i hoş -feşân idüp her an meşk-i hatt-ı nesh-i ta'lîk itmege kemâl-i derecede cehd kılmışdur. Hâlâ kıt'a-nüvislıkda Enîs-i zamân ve belki Mîr 'Alî-i devrân ve rik'a meşki Mîr Muzaffer gibi 'azîz-i erbâb-ı temyîz kalem-i 'anber-bârından vücûda gelen her elifi gayret-efzâ-yı nihâl-i bâg-ı na'îm mânend-i kadd-i dil-berân-ı râst u mustakîm ve her bir dâli reşk-i dâl-i ravza-i cinân misâl-i 'anberîn dâl-i bütân-ı zamân ve her bir mimi haclet-bahş-ı çeşme-i âb-ı hayvân gûyâ ki feyz-resân-ı gonce-dehenân-ı cihândur. Seyrinden hoş -nüvisân-ı eyyâm devât-ı ser-beste gibi dem-beste olmaları mukarrer ve engüşt-i hayret-i der-dehân-ı erbâb-ı hünerdür. Âsmân-ı nazmda kevkeb-i tab'ı rahşân ve zihn-i latîfi nükte-şinâs-ı makbûl-i yârândur. Bu bir nice beyt-i Fârisî anundur. Ebyât:

Be ragm-ı men ân meh sû-yı düşmen dem-be-dem bîned
Tegâfül mikonem tâ u be-sû-yı gayr kem bîned[383]

Mîşeved ân bî-vefâ her lahza yâr-i Diğerî
Mîdehem ber ragm-ı u men hem karâr-ı diğerî[384]

Va'de dâdî dûş u mâ şem'-i tarab efrûhtîm
Rûy nemûdî be-dâg-ı nâ-ümîdî sûhtîm [385]

Ber ümîd-i va'de-i dîdâr-ı û
Reftem ü nevmîd ez ân kû âyedem[386]

Dûş bî-tâbâne âmed ber ser-i kûy-ı tu Kutb
Sû-yı u bîn yek nazar kû ez segân-ı kûy-ı tust[387]

KURBÎ: Akkirmân'dan feemmâ peder-i büzürg-vârı ve ecdâd-ı nîkû-şi'ârı memâlik-i 'Acem'den ve merdmân-ı sâhib-keremdendür. Kendü Rûm'da neşv ü nemâ bulup hıdmet-i 'ulemâ idüp dânişmend-i bî-nazîr ve 'ulûmun envâ'ından habîr ve musâhabet-i temkîn ile yâr-ı dil-pezîr kimesnedür. Zebân-ı Fârisî'nün kavâ'id-i pür fevâidin bilmede bî-hemtâ ve müşkilât-ı tarz-ı Nevâyî'de hall-i 'ukde-küşâ ve hatt-ı nesh-i ta'lîk yazmada peyrev-i hoş -nüvisân-ı devrândur. ve fenn-i mühr-kenlikde nâm-âver-i zamân ve pesend-i üstâdân-ı

---

383 Benim rağmıma o ay yüzlü her an düşman bakar, başkasına az baksın diye görmezden gelirim.
384 O vefasız, her an başkasının yari olur, ben de ona karşı başka bir karar veririm.
385 Söz verdin dün gece neşe mumunu yaktık. Görünmedin, ümitsizlik ateşine yandık.
386 Onun görüşme vaadinin ümidiyle gittim, fakat onun geleceğinden ümitsizim.
387 Dün gece Kutb, senin diyarına bitkin bir halde geldi. Ona bir kez olsun bak, çünkü o senin köyünün köpeklerindendir.

cihândur. Ebyât-ı belâgat-disârı ve eş'âr-ı fesâhat-âsârı dürr-i yetîm gibi semîn ve der-gûş-ı ehl-i yakîndür. Bu nazm-ı pür-nizâm ol ferhunde nâmundur bu evrâka tahrîr oldı. Ebyât:

Gözümün yaşını sil dime şehâ nemdür bu
Kim belürse acıyasın iki gözüm demdür bu

Diğer : Mîzâb-ı şîşeden akıcak cûy-veş şarâb
Döndi piyâle bezmde mânend-i âsiyâb

Diğer : Esâs-ı meykede yıkıldı gitdi olmadı âbâd
Egerçi dirler idi muhkem olur kâfirî bünyâd

Diğer : Kahveyi teşbîh kılmak bâdeye heyhâtdur
Bâde magz-ı rûh-perver kahve kışriyyâtdur

MÎR KADRÎ-İ Acem: Diyâr-ı Şirvân'dandur. Seyyid-i pâk-neseb ü asl ile 'âlî-hasebden idi. Evvelâ siyâhat özleyüp sene ihdâ ve sittîn ve tis'â mi'ede Ka'be-i şerîfe ve Medîne-i Münevvere seyyidü'l-enâm 'aleyhi's-salatü ve's-selâm ile müşerref olmış âhir temâşâ-yı diyâr-ı Rûm ve kesb-i safâ-yı her merzbûm ile İstanbul'a gelmiş zümre-i fuzalâ ile müzâkere ve mübâhase itmeden hâlî degül idi ve hadd-ı zâtında zübde-i 'âlî-ensâb ve pâkize-i ulü'l-elbâb ve makbûl-i A'câm u 'Arab olmışdur. Zîrâ ki tab'-ı güher-rîzi 'ulûm-ı zâhire ile ârâste ve zihn-i hayâl-engîzi mu'ammâ ve hey'et ü hendese ile pirâste sohbet-i tarab- efzâsı hûb ve kelimât-ı dil-küşâsı mergûbdur. Hayfâ ki bu yirlerde kadr ü kıymeti bilinmeyüp diyâr-ı Haleb'de tavattun itmiş. Bu bir kaç matla'-ı Fârisî ve Türkî beyt hasb-i hâl ve şâhid-i makâl bu evrâkda semt-i rakam buldı. Nazm:

Hadeng-i ân cefâ-cû der dil-i agyâr nenişîned
Çunân şâh-ı gülî der pehlû-yı her hâr nenişîned[388]

Der âmeden be-hâk-i deret dîr kerdeîm
Şermendeîm ez tu vü taksîr kerdeîm[389]

Zâhid ne konem bâ tû suhen ez mey-i gülgûn
Hest în suhen ez dâ'îre-i 'akl-ı tû bîrûn[390]

Diğer : Geçüp sûfî riyâdan sâf ol meyl-i şarâb ile
Dil-i pür-zengüni yur mey ile âftâb ile

Okunmaz olmasa ger vasf-ı hatt-ı 'ârız-ı cânân
Yazup ey hâce dünyâyı ser-â-ser bir kitâb eyle

KUDSÎ: Burûsevî'dür lâkin ol perverde-i 'ulemâ şehr-i İstanbul'da neşv ü nemâ bulup eyyâm-ı tufûliyyetden hıdmet-i ehl idüp okıyup yazmak semtine sa'y-i tamâm gösterüp lisân-ı

---

[388] O cefakarın oku, başkalarının kalbine saplanmaz; öyle bir gül dalı her dikenin ardına oturmaz.
[389] Kapının toprağına gelmekte geciktik, sana karşı mahçubuz, hata ettik
[390] Ey seninle gül renkli şarap hakkında konuşmam. Çünkü bu söz senin akıl dairenin dışındadır.

‘Arabî’den ve zebân-ı ‘Acem’den geregi gibi zevk-i tâm hâsıl itmiş. Cân-ı pâk-i akdesi her ‘ilmün vâdîsinden habîr ve ehl-i idrâk olan şâ’irân-ı zamân içre bî-nazîr olup zümre-i ehl-i kalem ve hem-nişin-i sâhibân-ı tâc u ‘âlem ve kâtib-i dîvân-ı paşayân-ı mu’azzam olmış. Sâbıkan pâdişâhımuz Dârâ-yı kitî-sitân ve merhûm Sultân Süleymân Hân ‘azm-i sefer-i ‘Irak kılup diyâr-ı Bagdâd’ı feth itdükde Süleymân nâm bir beglerbegi ‘adâlet-encâme virmiş. Mezkûr Kudsî şehr-i mezkûrda anlarun cem’i-i mühimmât-ı erkânına ve umûr-ı ‘âlî-şânına kâtib-i dîvân olmış. Ol arz-ı mukaddeslerde tavattun itmişler. El-kanaa’atü kenzun lâ yufnâ[391] mûcibince künc-i kanâ’atde câme-i tevekküle dâmen-i himmetin çeküp dünyâ-yı dûn içün minnet-i dânân çekmeden berî ve bunun gibi nesnelerden geridür. Ol pîr-i nükte-şinâsun ebyât-ı huceste âyâtı bî-kıyâsdur. Cümlesinden bu gazel ki münâsib-i mihr ü mahabbet ve hasb-i hâl-i ehl-i mihnetdür bu evrâkda yazıldı. Gazel:

Her dem ey kanlu yaşum dîde-i terden gitme
Gönlüm eglencesisin bâri nazardan gitme

Çünki gam gîcelerinde bana sen oldun enîs
Beni tenhâ koyup ey mâh seherden gitme

Yâdigâr itdi seni çün bana ol lâle-’ızâr
Sakın ey dâg-ı belâ kanlu cigerden gitme

Feth-i bâb eyleye çok kanlu kapu aça gönül
Bekle meyhâne kapusını bu derden gitme

‘Âkili hûbları nâz ile dîvâne ider
Kudsî’yâ ‘âkil isen hîç bu yirden gitme

Fî hurûfi’-kâf

KÂTİBÎ Efendi: Galata’dandur. Seyyid ‘Alî Çelebi dimekle meşhûr ve cûd u sehâ ile ‘Alî-vâr mezkûrdur. Dergâh-ı mu’allâ bendelerinden olup bakıyye-i şu’arâ-yı selef ve tetimme-i zurafâ-yı nîk-halef idi. ve deryâ seferinün bî-kusûr kerrât ile fevâidin gemicilerün bi’t-tamâm gerek olan kavâ’idin bilmiş. Ana binâen sene sittîn ve tis’â mi’ede deryâ-yı Basra’da kapudan nasb olundı. Mezkûr bir kaç kadırga ile ve bir nice nefer levend-i hünerver ile Mısr yakasına çıkmak ârzûsıyla bî-vakt deryâ-yı bî-pâyâne girüp gerdiş-i devr-i rûzgâr hevâ-yı muhâlif ile deryâ-yı ‘ummâna cûş u hurûş bıragup bunlarun keştîlerin ve mâl ü menâllerin ve dilâver erlerin ve bî-misâl yigitlerin garka-i bahr-ı fenâ ve zevrâk-ı vücûdların bûd iken nâ-bûd kılmış. Âhirü’l-emr seyyâh-ı deryâ-yı Hind ve sergeşte-i vâdî-i Sind ve sahrâ-neverd ü Çîn ü Mâçîn ve müsâfir-i rûy-i zemîn olup nice nice belâ vü meşakketler ve dürlü dürlü cefâ vü mihnetler görmişler ve envâ’-ı ‘acâyibât u garâyibât seyr kılmışlar. Yine tevfîk-ı Yezdânî irişüp bin dürlü felâketle üftân u hîzân ve temâşâ-yı Türkîstân u ‘Acemistân idüp bu diyâre geldükde sergüzeştin ‘ale’t-tafsîl tesvîd ü tahrîr kılup bir kitâb itmiş ve pâdişâh-ı İrân u Turân a’nî Sultân Süleymân Hân’un hıdmetine ‘arz-ı hâl diyü sunmuş. Hezerân lutf u ihsân-ı bî-

[391] Kanaat kaybolmaz bir hazinedir.

girândan sonra yüz elli akçe tekâ'üd tarîkı ile 'ulûfe sadaka buyrulmuş. Bu denlü perîşânlıkdan kurtulup cem'iyyet-i hâtır ile pâdişâhun eyyâm-ı sa'adetinde âsûde-hâl ve müferrihü'l-bâl iken fevt oldı. Eş'âr-ı tarab-nümâsı bî-hadd ve güftâr-ı dil-küşâsı lâ-yu'addur. Cümlesinden bu bir kaç beyt-i âbdâr ihtisâr olınup kalem-i müşk-bâr ile ihtisâr olındı. Nazm:

Hadeng-i gamze-i mestünle sâkî sîne-çâküm ben
Demidür sun lebün câmın be-gâyet derd-nâküm ben

Yolında öldügüme yanmaz idüm dil-berün ammâ
Mezârum üzre bir gün ugramaz ana helâküm ben

Diğer : Mihri gönülden ol sanemün çün berî degül
Çarh ile nakd-i eşki alnımun deri degül

Bir Husrev-i zamâneye Ferhâd'dur gönül
Şîrîn adın anman ol anun eri degül

Ta'n itdügini 'âşıka mescidde vâ'izün
Meyhâne içre anma müsâvî yeri degül

Diğer : N'ola mücrîm isek yârın şefâ'at-h˘âhımuz vardur
Tayansın zühdine zâhid bizüm Allâh'ımuz vardur

KELÂMÎ: Kerb-i belâ-yı pür-belâdandur. Kurretü'l-'ayn-ı seyyidü's-sakaleyn a'nî şâh-ı şehîdân Hazret-i İmâm Hüseyn radyallahu 'anh dergâh-ı felek-bârgâhında tekye-i âbdâlân-ı Rûm olan hankâh-ı dervîşân-penâhun perverişîn-zamîri ve çerâg-efrûz-ı bedr-i münîri ve ferah-bahş-ı dil-hâ-yı gamzede olan Hüseyn Dede hıdmetlerine evân-ı cevânîde irâdât-ı sâdık gösterüp anlarun tertîb-i muvâfıklarıyla nây-ı vücûdların çün şehd-i fâyık itmek içün râh-ı tarîkate sâlik olup envâ'-ı âdâb ile çok ma'rifete mâlik olmış. ve ber-muktezâ-yı devr-i zamân temâşâ-yı gül-i gülşen-i cihân ârzûsıyla mânend-i bâd-ı sabâ vezân ve misâl-i âb-ı cârî revân olup riyâz-ı memâlik-i 'Acem'e yüz sürüp tâlib-i gül-i gülzâr-ı hüner olan nev-şükûfte gonce-femlerle bende-i pîrân-ı hakîkatver geçinen sâhib-keremlerle mu'âşeret ü musâhabet idüp cihân-dîde ve sohbet-azmûde olmış. Binâen 'alâ-zâlik erbâb-ı ma'rifet olan ehl-i cihân içre Cihân Dede dimekle benâm ve dervîşân-ı zamân arasında emîr-i kelâmdur. Zîrâ ki silk-i nazmda dürr-i nazmı intizâm-ı tâm bulmışdur. ve fenn-i mu'ammâ ve şebistân-ı hayâlde nâmdâr ve bu dünyâ-yı deyr-i sâlde müverrih-i rûzgâr ve nutk-ı pâki mantık u kelâmda sâhib-takrîr ve 'ibârât-ı tasavvuf-âmîzi bî-nazîrdür. Hâlâ ol âsitâne-i şerîfde ve zâviye-i münîfde sâhibân-ı sikke vü sûret olan dervîşler mâbeyninde sâhib-i post u kisvet bir ihtiyâr-ı tarîkat-şi'âr kimesnedür. Bu ebyât-ı 'âşıkâne ol dervîş-i yegânenündür. Şi'r:

Âb-gûn-ı gerdûn-ı dûndan kimse olmaz kâm-yâb
Hiç bir leb teşne-i sîrâb kılmış mı serâb

Diğer : Virdi tenüm hâkini tâ yile devrân-ı 'ışk
Oldı müsellem bana seyr-i beyâbân-ı 'ışk

Diğer : Sanma kim sînemde ‘ışkunda dil-i hun-h˘âredür
Kûşe-i külhanda yir tutmış bir âteş-pâredür

Nazîre li-mü’ellifihi:

Âl ile gönlüm alan bir dil-ber-i mekkâredür
Yıkmaga dil kişverini ‘Ahdî âteş-pâredür

GÜNÂHÎ: Vardar Yenicesi’ndendür. Hazret-i Mollâ Hudâvendigâr’un âsitân-ı felek-medârına yüz sürüp ol silke tasfiye-i bâtın içün münselik olmış nefsinde dervîş-nihâd u pâkize-nijâd ve nîkû-i ‘tikâd kimesne iken kendü ‘acz-i tarîkıyla dergâh-ı İlâhî ve bargâh-ı nâ-mütenâhîde me’âsî vü günâhkâr ve melâmet-i zerre-i rûzgâr ‘add itmiş. Ekser-i eş’ârı tasavvuf-âmîz ü mesel-engîzdür. Bu beyt ü matla’ anundur. Ebyât:

Pîr-i Cibrîl’i kodun deşt-i fenâda süst pey
Âferîn ey ‘arsagâh-ı lâ-mekânun yügrigi

Diğer : ‘Işk ehli hatt-ı ‘ârız-ı zîbâdan aglamaz
Pervâne dûd-ı şem’-i dil-ârâdan aglamaz

Cûş-ı sirişkden ten-i pür-dâguma ne gam
Mâhi olan temevvüc-i deryâdan aglamaz

Kanlu yaş ile ocaguma su koyar diyü
Dil dem mi var ki dîde-i pınardan aglamaz

GEDÂYÎ: Antâliye’dendür. Ehl-i kalem zümresinden dervîş-meşreb ve peyrev-i ehl-i tarab olmagın ol şâ’ir-i sâhir hânkâh-ı Hazret-i Mollâ Hüdâvendigâr’a ilticâ idüp ol dergâh-ı gerdûn-medârda nice müddet mücâvir olup tahsîl-i Mesnevî ve tekmîl-i Ma’nevî kılmış ve kitâbet-i nesta’lıkda kâtibân-ı diyâr-ı Rûm içre hâlâ bî-misl ü bî-mânend ve ebyât-ı dervîşâne ve kelimât-ı muhakkıkânesi pesend-i erbâb-ı dil ve hasb-i hâl-i cevânân-ı mihr-i kesel vâkı’ olmışdur. Bu gazel anundur. Gazel:

Çün cemâlün mihrine saldı saçun müşkîn nikâb
Gün gibi girdi sehâba mâhtâbum âftâb

Âftâb alnun habîbüm ruhlarun bedr-i tamâm
Hâlesin zülfün durur hâlün düşer ana şehâb

Gurre-i garrâ cemâlündür hilâl ebrûlarun
Benlerün ‘akd-i süreyyâ ‘ârızundur mâhtâb

Künc-i gamda derd ile hemdem olup ‘ayş itmege
Eşk-i çeşmüm mül yiter hem gül gibi bagrum kebâb

Hasbetenlillah ana bir bûse ihsân eyle kim
Âsitânundan umar çün kim Gedâyî feth-i bâb

KEYFÎ: Amasiyye yanında Çorum sancagından dânişmend tâifesindendür. Rûz u şeb tahsîl-i 'ulûm ve seyr-i her merzbûm idüp tâlib-i sohbet-i ehl-i ma'rifet ve bende-i erbâb-ı fazîlet geçinürken tarîkden hüsn-i ihtiyârıyla vaz gelüp ehl-i timâr olmak ârzûsıyla Rûm İli beglerbegisinün hıdmet-i şerîfinde mülâzemet üzredür. Ümmîddür ki 'an karibü'z-zamân ol ma'ânî gülşenine 'andelib ber-murâd u kâmrân ola zîrâ ki ziyâde nâ-murâd u nâtüvân kimesnedür. Tabî'at-ı şi'riyyesi keyfiyyetden hâlî degül. Ber-muktezâ-yı mahlas ol güzîde-i nîk ü bed ekser-i eş'ârında beng ü şarâb beslemege mukayyeddür. Gâhi bir târîh dimekle müverrih-i eyyâm geçinür ve fi'l-cümle pesendîde-i yârân olmagla makbûl-i hâs u 'âm oldum sanur. Bu bir kaç matla' u beyt anundur keyfiyyet-bahş-ı rindân-ı cihân ve hasb-i hâl-i 'uşşâk-ı zamândur Ebyât:

O yârün h˘âba varmış çeşm-i pür-hışmı çatup kaşın
Uyur şehbâz-ı vahşidür kanadına çeküp başın

Diğer : Yüz çevirür nâsih-i bed-lehce rûy-i hûbdan
Vechi yok yüz söylesün ben geçmezem mahbûbdan

Diğer : Şöyle mest olmışuz ey Keyfî kıyâmet kopa ger
Haşr olup gice bizüm geçmeye keyfiyetimüz

Diğer : Lebi câmına Keyfî rûh-ı sâni diyü meyl itdüm
Begüm gözdür bilür evvel nazarda yiyecek aşı

Mevlânâ KÂTİB: Vilâyet-i Anatolı'da Kastamonı kurbünde Sinob nâm kasabadandur. Zamân-ı cevânîde hıdmet-i mevâlî-i 'ızâm ve unfuvân-ı şebâbda mülâzemet-i 'ulemâ-yı fihâm idüp zümre-i ehl-i 'ulûma mülhak ve hûş-mendân-ı devrân içre vâridât-ı gaybiyye ile mu-vâfık olmak ile aksâm-ı fünûndan behremend olup yârân-ı safâ ve ıhvân-ı vefâ mâbeyninde meleke-i râsih peydâ itmekle şems-i cihân-ârâ gibi 'ilmle yektâlıkda 'âlemi aralayup emsâl ü akrânından mümtâz ve mânend-i şâ'irân-ı sihr-sâz-ı nükte-perdâz olup zamân-ı evâilde ber-güzîde-i erbâb-ı dîvân ve ümmîd-i dil-i ümmîd-dârân a'nî sene ihdâ ve tis'în ve tis'â mi'ede eyâlet-i Lahsa'dan münfasıl olan makbûl-i sülehâ-yı devrân merhûm ü magfûrunleh Sâlih Paşa oglı Mehemmed Paşa hazretlerinün şeref-pâye-i mu'allim ligi ile müşerref idi. Binâen 'alâ-zâlik ekser-i nikât-ı huceste-berekâtı ve ma'lûmât-ı bî-gâyâtı anlardan tahsîl ve cem'-i kemâlâtı anlarun vâsıtasıyla tekmîl itmişlerdür. Nezâket-i tab'larından âsâr-ı hüner kemâl-i şems fi't-tamâm peydâ vü hüveydâdur. Sâbıkü'z-zikr nâgehân hikmet-i İlâhî ile 'âvârız-ı cismânîden derleme hasteligine mübtelâ ve teb-i muhrîk içre zâr u bî-devâ kalup âhirü'l-emr ol yegâne-i 'asr bin dürlü belâ ile derleyüp zahmetden ihtilâs bulup lâkin ol merd-i perhîz-kâr-ı sâhib-ihlâsun lisân-ı fasîhü'l-beyânına ve zebân-ı suhen-sencâmına bir mikdâr rekâket müstevlî olup kûşe-i vahdet ihtiyâr idüp 'ilmden ferâgat kılup çâr u nâ-çâr vâdî-i efkâra düşüp dervîş-sıfat ve pîr ü ehl-i hikmet olup gâyetde sâlih ü sâbir ve nefs-i bed-girdâr ile 'adâvete kâdirdür. Tevsen-i serkeş-i hevesi licâm-ı riyâzet ile kendüye râm ve gınâsın alup tamâm-ı müştehâsından nâ-kâm itmişdür. Perhîz-kâr u takvâ-şi'âr idi. Tekâ'üd idüp zühd ü takvâ ile ârâste ve esbâb-ı salâhiyyet ile pirâste idi. El-hak bir melek-hısâl ve firişte-fi'âldür ki dehân-ı

gaybdân-ı pâkinden ta'n u gıybet ü fahş kendiden sâdır olmayup zebân-ı Fürs'e kâdir ve lisân-ı selâsede misli nâdir ve remz ü imâ-ı mu'ammâdan habîr ve rümûz-ı nazm ü inşâda bî-nazîrdür. Zîrâ ki te'lîfâtından inşâya müte'allık-ı vaslü'l-hıtâb nâm esâlib-i mekâtib-i ferhunde-sipâhı zebân-ı kilk-i müşk-fâm ile erkâm kılup ve içinde münderic olan müşkilât-ı lügat-ı pür-nikât cem' idüp aslü'l-cevâb diyü tesmiye itmişlerdür. Taraf-ı kasâyid-i pür-fevâid ü sanâyi'e sâlik ve nükûd-ı **Mesnevî-**i pür-**Ma'nevî'**ye mâlik 'arûz bilmede pür-hüner ve kâfiye üzre bir lügat-ı mu'teber yazmışdur ki makbûl-i tab'-ı erbâb-ı 'irfân ve memdûh-ı zihn-i suhen-verân-ı zamândur. Eş'âr-ı dil-küşâsı selîs ü hûb ve ebyât-ı gamzedâsı nefîs ü mergûbdur. Bu gazel-i pür-mesel-i bî-bedel ki vasf-ı gül-ruhân-ı hüsn ve medh-i sehî-kaddân-ı zemendür gül gibi neşv ü nemâ bulup ve lâle gibi çihre-küşâ olup kalem-i dü-zebânla tahrîr ve lisân-ı seriyü'l-beyânla takrîr olundı. Gazel:

Kaddün anılsa gönlüme serv ü çemen gelür
Haddün anılsa lâle degül yâsemen gelür

Sa'yün eger safâysa işigin koyup
Billah sûfi Ka'beye gitmek neden gelür

Bir gün gelüp müşerref idem dimiş idi yâr
Ben bî-sitâre bilmezem ol gün kaçan gelür

Sayd itdi didiler seni şehrün güzellerin
Her ne gelürse ummadugun kişiden gelür

Gam çekmeden ne fâide baht-ı siyâhdan
Kâtib başına her kişinün yazılan gelür

ve Sâlih Paşa-yı merkûm raht-ı 'azîmeti ravza-i cennete çekdükde bu târîh-i du'â-âmîzi kalem-i gül-bîz-i müşk-rîz ile zuhûra getirüp sebt itmişler. Kıt'a Târîh:

Paşa-yı Sâlih ol merd-i gâzî
Tutmışdı nâmı mülk-i cihânı

İsterdi Hak'dan dâ'im şehâdet
Buldı murâdın rûh-ı revânî

Hâtıf dilinden didi bu târîh
Cennât-ı Firdevs ola mekânı [**992**]

KEVSERÎ: İstanbul'dandur. Sipâhî-zâde'dür. Cemâl-i bâ-kemâl ile güzellik taht-gâhınun şâhı ve hüsn-i mihr-efrûz ile âsmân-ı hünerün mâhıdur. Rûz u şeb erbâb-ı dil ü 'ukde-küşâ-yı her müşkil olan yârân-ı nükte-dân ile hem-zebân olup mübâhase-i eş'âr-ı revân itmeden bir an hâlî degüldür. Ana binâen hemdem-i fukarâ-yı lâubâli olup âsitân-ı felek-âşiyân-ı Hudâvende varup kabâyı terk idüp külâh-ı temrîn ile 'abâ ihtiyâr kılup turuk-ı müsâfiret birle geşt ü güzâr-ı her diyâr iderek Kerbelâ-yı pür-belâya gelüp dervîşân-ı mihnet-keşân ile bî-nâm ü nişân olmaklıgı kendüye iftihâr bilüp gird-bâd gibi sergeşte-i rûzgâr olup bir yirde karâr

itmeyüp diyâr-ı Rûm'a tekrâr 'avdet eyledi. El-hak ol gülbîn-i gülistân-ı cevâni ve ol bülbül-i bostân-ı ma'ânînün eş'âr-ı âbdârı mânend-i âb-ı zülâl reşk-i âb-ı kevser ve güftâr-ı huceste-etvârı pesendîde-i şu'arâ-yı şîrîn-kâr olmışdur. Matla'

Çıkarmış başını bakmaga gonce câme-h˘âbından
Hemân dem-beste kılmış la'lüni görmiş hicâbından

ve lehu : Bâr-ı 'ışka ne sızar eşkümün ihrâcından
Aglamaz ey gözümün merdümi yük bâcından

Fî harfi'l-lâm

LÂYIHÎ: Rûm İli'nden Siroz'dan dânişmend zümresinden 'ulûm-ı zâhire ve kütüb-i mütedâvilenün mütâla'asına iştigâl gösterirken fakr u fenâ semtine sâlik ve tasfiye-i bâtın itmege mâlik olmak temennâsıyla tab'-ı şerîfleri ve hâtır-ı latîflerine bu lâyih olur ki seyr-i safâ-yı Mısr u Şâm ve tavâf-ı arz-ı beytü'l-harâm ve ravza-i münevvere-i seyyidü'l-enâm 'aleyhisselatü ve's-selâm itmege gerek 'örf ü izâfetden ve kayd-ı dünyâ-yı pür-mihnetden geçüp sahrâ-yı zevk u şevke yüz tutup Ka'be-i Şerîf'e ve ravza-i münîfe varmış. Nîce müddet ol h˘âb-ı nijâdânda mücâvir olup ber-murâd olmış. Âhir diyâr-ı Mısr'da sene seb'a ve hamsîn ve tis'â mi'ede beglerbegi iken vezîr-i a'zam ve âsâf-ı Sultân Süleymân-ı Cem-haşem ve şehen-şâh-ı encüm-hadem a'nî 'Alî Paşa-yı dîvân-ârânun h˘âcesi olmış. Zâtı kemâl ü fazl ile ârâste ve tab'ı fünûn-ı ma'ârifle pirâstedür. Tarîk-ı şi'r ü inşâda beyne'l-akrân ferîd-i cihân ve 'arûz u kâfiye bilmede kava'id-güster-i şu'arâ-yı zamândur. Ol yegâne-i ferzâne eş'âr-ı muvahhidâne ve muhakkıkâne dimede bî-nazîr ve fakr u fenâ ehli yanında dil-pezîr geçinür. Cümlesinden bu matla' nümûne diyü erbâb-ı fünûna arz olınur. Matla':

Başumda tâc-ı gam elde 'asâ-yı fakr u fenâ
Benüm zamânede sâhib-livâ-yı fakr u fenâ

LATÎFÎ : Kastamonı'dan ehl-i kalemden üslûb-ı inşâda kendü re'yi ile bî-misl ü bî-hemtâ oldugıçün mukeddemâ **Tezkîre-i Şu'arâ** yazmışdur lâkin pesend-i zurafâ ve makbûl-i fuzalâ olmamışdur zîrâ ki çok yirde ta'assub itmişdür. Esnâf-ı nazmda mâhir ve 'arûz u kâfiye bilmede şâ'ir-i sâhir ve zebân-ı Fârisî'ye ve 'ilm-i 'Arabî'ye bir mikdâr mümâreset göstermiş ve her birisine kemâl-i kudretin ve 'uluvv-i himmetin ve 'ömr-i latîfin ve eyyâm-ı şerîfin sarf itmişdür. Bu eş'âr anundur. Şi'r:

Biz kim gubâr-ı pây-i seg-i kûy-i dil-berüz
Ulularun ayagı tozı hâk-i kemterüz

Nakş-ı dü kevni âyîne-i canda seyr ider
Fakr u fenâ serîrine mâlik Sikenderüz

Cem'den yeg itdi seb'a-i seyyâre vaktimüz
Sâkî bu devlet ile şeh-i heft-kişverüz

LATÎFÎ-İ Hˇânende: Vâlid-i büzürg-vârı diyâr-ı ‘Acem’den vilâyet-i ‘Arab’a gelüp şehr-i Haleb’de tavattun idüp teehhül itmiş. Mezkûr Latîfî mezbûr şehrde vücûda gelüp binâen ‘alâ-zâlik şehr-i Haleb mevlid-i şerîfi olmış. Hadd-ı zâtında dervîş-meşreb ve peyrev-i ehl-i tarab ve bende-i sâhibân-ı mezheb olmagın diyâr-ı Mısr’da Hazret-i Şeyh İbrâhim’e kuddise sirruhu yüz sürüp cânişini olan ferzend-i ercmendine irâdât-ı sâdık gösterüp ol silsileye bend olup akrânı içre fâik olmış ve bi’t-tab’ ‘âşık-ı cevânân-ı bî-misâl ve zülf-i perî-rûyân-ı hûb-cemâl gibi perîşân-hâl ve şurîde ahvâldür. Zihn-i latîfi ‘ilm-i edvâre üstüvâr ve nakş u savt okımada pesendîde-i üstâdân-ı rûzgâr ve türkî baglamada makbûl-i merdüm-i ‘Irak u Hicâz ve safâ-bahş-ı ‘âşıkân-ı nev-niyâz olmışdur ve tabî’at-ı şi’riyyesi hûb ve musâhabet-i rûh-efzâsı mergûbdur. İki zebân ile nazma kâdir ve her birinde yârân gibi mâhir vâkı’ olmışdur. Bu bir iki Fârisî ve Türkî nazm-ı dürer-bâr ol yâr-ı hûb-girdârundur nakş u nigâr olundı. Ebyât:

Tenem râ suht dâg-ı dilberân âheste âheste
Resîd în âteş-i sûzân be dil âheste âheste[392]

Diğer : Deşt-i Hıtâ’da aldı hatun bûyını gazâl
Müşk oldı nâfesinde anun katre katre kan

Diğer : N’ola ‘üryân gelüben ‘âleme ‘üryân gitsem
El uzatmaya ‘alâyık dikeni dâmenüme

LÂHIKÎ: İstanbul’dandur lâkin Edirne’de tavattun itmişdür. Merhûm Sultân Selîm zamânında zebân-ı Fârisî’de lügat-ı kavâ’id-güsteri tazayyuk iden Halîmî Çelebi Efendi’nün ferzend-i ercmend-i hûşmendidür. Kendü dahi bi’t-tab’ halîmü’n-nefs ve sıfât-ı hamîde ile ve ahlâk-ı pesendîde ile makbûl-i herkesdür. Ol lâhık-ı erbâb-ı kerem olan yâr-ı ferhunde-dem zümre-i ehl-i kalemdendür ve hutût-ı defterde erkâmı dil-pezîr cüz’î lisân-ı ‘Arabî’den haberdâr ve zebân-ı Fârisî’de nükte-güzârdur. Tabî’at-ı şi’riyyesi esâlib-i suhende hûb u mergûbdur. Bu bir iki beyt anundur. Beyt:

Ele girmez mi sâkî bize sunsan bir ayak bâde
Yire ayag mı basardum sevincümden ben üftâde

Elimüz bir çanaga girse destünden kadeh sunsan
Bu devlet bana yiterdi efendi işbu dünyâda

LEM’Î: Burusâvî’dür. Lâmi’î Çelebi’nün nûr-ı dîdesi ve ferzend-i ercmend-i pesendîdesi idügi rûşen-i ehl-i dil ve mübeyyen-i merdüm-i efâzıldur. Mezkûrun akrabalarından biri sûretâ kadla kasîrü’l-kâme ve fünûn-ı fitne ile dehrde ‘ulemâ kimesne varmış. Zurafâ-yı rûzgâr ol kara rûzgârı Lâmi’î nâmıyla nâmdâr kılmışlar. Mezbûrun mahlasları birbirinden müştak hiç birinün hakkına bir kimse barmak basup dakk dutamaz. Mezkûr Lâmi’î Efendi’nün tab’-ı latîf-engîzi ve hâtır-ı letâyif-bîzi küşâde olmagın envâ’-ı letâyif-i miskîn-âyât sergeşt-i erbâb-ı zarâyif-i huceste-sâ’ât nigârla rakam ve gamz-edâ-yı dil-i pür-elem kılmış lâkin itmâm

[392] Dilberlerin ateşi yavaş yavaş tenimi yaktı. Bu yakıcı ateş yavaş yavaş gönlüme ulaştı.

bulmamış. Mezbûr Lâmi'î'ye bir gün işâret-i bâ-beşâret kılur ki bu evrâk-ı perîşânı cem' idüp encâme irgüre. Binâen 'alâ-zâlik bi-hasbi'l-emr vâlid-i mâcid-i hâtır-ı gam-gîni teşrîh kılıcı letâyif ü dil-i hazîn teferrüc eyleyici zarâyifi cem' kılmış. Bi't-tamâm bilâ-kusûr kitâb-ı pür-sürûr ki nâm-ı şerîfi **Letâyif-nâme**'dür elfâzınun neşât-ı ferah-efzâsından dil-i gamgîn ve kelimât-ı rûh-bahşının inbisât-ı dil-küşâsından dil-i gam-beste âzâd ve inşâ-yı müsecca'ından mülk-i harâb hâtır-âbâd olması mukarrer ve mütâla'ası pesendîde-i ehl-i hüner ve meşhûr-ı merdüm-i bahr ü berrdür ve sâbıkü'z-zikrün eş'âr-ı pür-envârı gün gibi lâmi' ve lem'â-ı tîg-ı zebân-ı âbdârını nass-ı kâti' gibi sâti'. Cümlesinden bir iki matla' u beyt-i âbdâr-ı pür-nikât anlarundur sebt olundı. Ebyât:

Cân virürsem n'ola bir tâze cevânun yolına
Kim durur varını harc itmeye anun yolına

Tîr-i müjgânını bir kez n'ola gönderse eger
Cânı kurban idem ol kaşı kemânun yolına

Diğer : Dirligünden el yudum gâyet za'îf oldı mizâc
Ey tabîb-i cân u dil ölmekden özge yok 'ilâc

Hâk-i pâyine yüz urup tûtiyâ didüm didi
Hey nazarsuz hâk-i pâyum tûtiyâdur gözün aç

Nazîre li-mü'ellifihi:

Cân metâ'ı buldı bâzâr-ı hicranda revâc
Gel hadeng-i 'ömrün ile ana lutf it kapı aç

Bûy-i zülfün isteyü oldum tapum derdnâk
Kapuna geldüm o yârim ola bu derde 'ilâc

Alışupdur bâde-i la'lünle başı hoş durur
Görmedüm 'âlemde 'Ahdî gibi bir nâzük mizâc

Bu matla' dahi sâbıkü'z-zikründür.

Hat-ı cânânı gördükde gönül oldı katî gam-gîn
Didi dil-ber kara düşler mi gördün boldun miskîn

LÂZIMÎ: Edirne'dendür. 'İzz ü ze'âmetle sâhib-livâ olan Ramazan oglı Pîrî Paşa Yesserallahu mâyeşâ[393] nun kethüdâsı Dervîş Beg'ün oglıdur**.** Evvelâ Pervâne mahlas idüp âhir Lâzımî tahallüsün kendüye lâzım görmiş. Lisân-ı 'Arabî'den cüz'î tahsîl-i ma'rifet ve zebân-ı Fârisî'de küllî müdâvemet gösterüp bir mikdâr tekellümine kâdir ve vâdî-i nazmda nevres şâ'ir idi. İstanbul'a gelüp zurafâ-yı zamâne ve şu'ârâ-yı cihâne karışup âdâb-ı sohbet-i tarab-efzâ ve lâzıme-i şi'r ü inşâ ögrenmek semtine sâlik ve her birine cüz'îce mâlik olup

[393] Allah umduğunu (istediğini) kolaylaştırsın.

pâdişâh-ı ‘âlem-penâhun sene tis’â ve sittîn ve tis’â mi’ede bir gazel-i bî-bedel matla’ı budur ki tesvîd olundı. Matla’:

Dostlar mihmân idindüm dün gice cânâneyi
Şem’ ile cem’ eyleyüp bir araya pervâneyi

ve mezkûr Lâzimî bu matla’-ı dil pezîre nazîre dimişdür matla’ı budur ki tahrîr oldı. Matla’:

Can revân itdüm görünce ‘ârız-ı cânâneyi
Vâsıl-ı şem’-i cihan-sûz eyledüm pervâneyi

Bu şi’ri didügi günün ertesi fevt oldı **İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci’ûn**[394] Hakkâ budur ki ziyâde nâ-murâd u dervîş-nihâd kimesne idi. Bu matla’-ı muvahhidâne ol yâr-ı yegânenündür. Matla’:

Kesretinden bir iki hemdem ile dünyânun
Seyr-i deşt-i ‘adem it ‘âlemi var tenhânun

LUTFÎ-İ ‘Acem: Dergüzîn’dendür. Mahmûd-ı Har dimekle meşhûr ve zarâfet-i nâ-hem-vâr ile efvâhda mezkûrdur. Sâbıkan ârzû-yı Beytü’l-harâm ve meyl-i Medîne-i seyyidü’l-enâm ‘aleyhi vesellem ve temâşâ-yı Mısr u Şâm itmekle ser-geşte-i eyyâm olup hezârân meşakkat ile menzil-i maksûdına irişüp dünyâ-yı dûnun bûd-ı nâ-bûdına mâyil olmayup âhirü’l-emr diyâr-ı Rûm’a ve hıdmet-i erbâb-ı ‘ulûma yüz sürmek ‘özr-leng itmeyüp geşt ü güzâr ve serd ü germ-i rûzgâr çeküp şehr-i İstanbul’a geldi. Nefsinde meze-i rûzgâr ve kendü re’yi ile latîfe-güzâr geçinüp zurafânun hûşmendi ve şu’arânun ercmendi oldum sandı. Hâlbuki cümlenün rîş-handı olmış idi. Âhir yine şehr-i Şâm’a ‘azm idüp ol arz-ı mukaddes cânibine irişdükde emr-i Te’alâ ve tekaddes ile murg-ı rûh-ı pâkin ravza-i kudse ta’zimle teslîm itmiş. Bu bir iki beyt latîfe yüzünden bir nigâr-ı zarîfe dinmiş anundur. Nazm

Tâ cihân bâşed hayât men tûyî ey nev-cihân[395]
Gel benüm hatun-ı devrânum Zelihâ-yı zamân

Diğer : ‘Âşık u bî-çâren oldum hem esîr ü nâ-tüvân
Senden ötrü ey kamer-tal’at-ı dil-ârâm-ı cân

ve ol yâr-ı sebük-bâr bu bir nice beyt-i ma’kûl nakş u nigâr itdirdi benümdür diyü güftâr kılur. Şi’r :

Görinür ‘âlem-i bâlâdan ancak âsman kalmış
Sana ‘ankâ-yı kudretden nişân bir âşiyan kalmış

Diğer : Kâkülünle gerdenün vasfını nazm itmişdi dil

---

394 (O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman) Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz derler. Kur'an 2/156
395 Ey genç, dünya durdukça benim hayatım sensin.

Bûselikde hayli nâzük hâl imiş üstâdânı

Diğer : Bezmimüzde nâlemiz benzer rebâb u nâye hem
Ehl-i meclis mâline sâgar hilâle aya hem

LA’LÎ: Kaysariye’dendür. Vücûd-ı ferahnâk-i bî-pâki kuyûd-ı hestîden âzâdedür. Sâbıkan mezkûr şehrde Süleymân Beg-zâde Dânişî mahlas ile ta’dâd olan Pîrî Çelebi’nün hemşire-zâdesi olup Artâdâyiye didikleri gibi ‘âşık-ı dil-dâde nâ-murâd ve dil-rîş-i sâdık gama mu’tâd ‘âlem-i cevânîde lisân-ı ‘Arab’a heves ve zebân-ı Fürs’e dest-res bulup havass-ı bahr-ı ma’ânî eş’âr-ı dürer-bâr ve nâkil-i ebyât-ı cevherdâr olup dürr-i hüneri ve güher-i dânişi rişte-i ‘akla çeküp yârân-ı safâya hemdem ‘ale’l-husûs makâlî selîs-i edâ ile mahrem geçinüp ekser-i zamân tetebbu-ı dürer-i âbdâr nazmların ve gazel-i kasîde-i medh-güzârına mazhar olup nice müddet âsitân-ı felek-âşiyân-ı Mevlânâ’da dervîşâne hıdmet ve ehl-i hakîkate mülâzemet itmişler. Siyâhat tarîkıyla gâh Mısr u Şâm ve gâh Haleb ü Bagdâd’a ve ravza-i mutahhar-ı evliyâ-yı kirâma üftân u hîzân gelüp ziyâret-i şâh-ı şehîdâne ve bârgâh-ı şâh-ı merdâne irüp Men ‘aref sırrından âgâh u habîr olmaga sezâvâr fakîrdür. Bu matla’-ı dil-pezîr benümdür diyü tahrîr itdürdi. Nazm :

Yanunda düşmen-i bed-hâhı zem itmem benüm hânum
Kelâm-ı nâ-sezâ eyler tururken dü tenüm cânum

Diğer : Na’me-i ‘uşşâkdan mutrib ser-âgâz eylesün
Başlasun şehnâze ‘uşşâkı nevâ-sâz söylesün

Dâ’imâ suhen-i erbâb-ı kemâle tetebbu’ idüp eş’âr-ı hucesteye mâyil olmagın Nişânî’nün bu nazm-ı pür-hayâline nazîreye kâbil olmış ki Hüseyn adına tahrîr kılmışdur. Kıt’a :

Kulundur cümle hûbân-ı cihan bir pâdişâsın sen
Zamânunda begüm Sultân Hüseyn-i Baykara’sın sen

Cemâlün göster erbâb-ı safâ ‘âlem yüzün görsün
Bu gün bu hüsn ile âyîne-i ‘âlem-nümâsın sen

LİSÂNÎ: Ehl-i kalem zümresinden zu’emâ kısmından mevlid-i latîfi Adana ve ism-i şerîfi Ahmed Çelebi asl-ı pâkizeleri Ramazâniyân’un a’yânından olup şehr-i mezbûrda eyâlet ile hükümet iden Pîrî Paşa hazretleri mezkûrun zât-ı huceste-sıfâtlarında kâbiliyyet fehm idüp niçe müddet mumâ-ileyh paşanun kâtib-i sırrı olup cüll-i himmetlerün tahsîle masrûf ve lüzûz-ı tekmîle ma’tûf kılmış. Binâen ‘alâ-zâlik kitâbete liyâkat-ı küllîsi olup bi’l-fi’l vezîr-i sâlis ve ser-’asker-i zafer-rehber Mustafâ Paşa Edâmallahu celâlühü[396] ferzend-i ercmendleri olan mahmiye-i Haleb’de beglerbegi iken meşiyyet-i takdîr-i Rabbânî birle murg-ı revânları gülzâr-ı cinânda âşiyân-gîr olan Mehemmed Paşa’nun kâtib-i dîvân-ı ‘âlî-şânı olmışdı. El emru biyedillah[397] hükmünce anlar fevt oldukda sâhib-sa’âdetlere hıdmet itmege irtikâb

[396] Allah onun azametini (büyüklüğünü) devam ettirsin.
[397] Bütün işler Allah'ın elindedir.

itmeyüp ferâgat sûretin gösterüp rûzgâr-ı zûr-kârda kûşe-i vahdet ihtiyâr itmek üzre iken mahdûm-ı ümerâ-yı vâlâ-güher a'nî İskender Paşa'nun ferzend-i dil-bendi olan Ahmed Paşa'nun hıdmet-i şerîfleriyle müşerref ve 'izz ü ikbâlle imâret-i Lahsâ'ya müteveccih olduklarında müşârünileyh Lisânî mansıb-ı kâtib-i dîvânı olmagı erzâni kılup nice nice ri'âyet-i küllîsîne mazhar düşüp şükrân üzre oldukları ma'lûm-ı erbâb-ı rükûmdur. Beyt:

Merdûd-ı ser-i kûyun olup mübtezel oldı
Agyâr-ı siyeh-rûya bu işler güzel oldı

ve lehu: Geçdi Ferhâd ile Mecnun bana hemdem kalmadı
Vâdi-i 'ışkun bu gün vardur 'aceb tenhâlıgı

Diğer : Tegâfül eylemek yegdür Lisânî ta'n-ı nâ-ehle
Kulak dutmak bilürsün kavl-i a'dâya sefâhetdür

Fî Harfi'l-Mîm

MECDÎ: Edirnevî'dür. Zümre-i mülâzimînden tab'-ı güher-çîni sarraf-ı dürer-i ma'ânî ve elfâz-ı dil-keşinün beyânı hayât-bahş-ı mânend-i rûh-ı sâni safâ-yı hâtır-ı 'âtırı zekâ-yı zihn ile mevsûf ve beyne'l-akrân cem'iyyet-i kemâlât ve selâset-i muhâverât ve mülâyemet-i ahlâk ve fünûn-ı ma'rifet ü fazl ve hıdmet-i rıfk ile ma'rûf ve sanâyi'-i eş'ârdan ve esnâf-ı inşâdan behremend ve geregi gibi her birinde dânişmend-i hûşmend hâlâ anda yârân içre bî-misl ü bî-mânenddür. Zîrâ ki şeb ü rûz ol şâ'ir-i ma'ânî-endûz tetebbu'-ı eş'âr-ı fuzalâ-yı 'Acem ve tecessüs-i güftâr-ı fusahâ-yı Rûm'ı rakam itmeden hâlî degüldür. Ol güzîde-i merdüm-i efâzıl bir mertebede nazma mâyildür ki ekser-i şu'arâ-yı Rûm'un tedîvânin cem' idüp matla'ların tertîb-i buhûr ri'ayet idüp **Câmi'ü'n-Nezâyir** yazmış makbûl-i asâgir ü ekâbir ve pesendîde-i zurafâ vü şu'arâ olup meşhûr ve elsîne-i efvâhda mezkûrdur. El-hak mazmûn-ı gûn-â-gûn ve belâgat-meşhûn ile hâlâ bî-nazîr ve zebân-ı Fârisî ve Nevâyî'den bir derecede vâkıf u habîrdür ki takrîr ü tahrîre sıgmaz ve kasâyidde şu'arâ-yı fasîhü'l-kelâm içre tâk ve tarz-ı gazelde bülegâ-yı belâgat-nizâm mâbeyninde ma'ânî-i hâs ile yegâne-i âfâk ol tûtî-i şekeristân-ı hoş - edânun ve bülbül-i gülistân-ı bülend-edânun ebyât-ı ferah-fezâsı gâyetde şîrîn ü nefîs ve kelimât-ı dil-küşâsı elfâz-ı reng-â-renk ile rengîn ü selîs ve tahayyülât ile muhayyel ü pür-mesel vâkı' olmışdur. Râkım-ı hurûf Edirne'de bir yıl mikdârı sa'âdet-hânesinde mütemekkin olmışdur ve İstanbul ve Bursa'da defâ'at ile mülâkât idüp ekser-i zamân 'alâ-ragmı zamânihi yârâna hemdem ü hem-hâne olmışdur. Nazm-ı dürer-bârın ve güftâr-ı âbdârın okıyup vird-i zebân ve hasb-i hâl-i dil-i sûzân idinmişdür. Cümlesinden iki dâne gazel-i bî-bedel sebt olundı. Gazel :

İstedüm kim ser-i kûyunda idem geşt ü güzâr
Önümi aldı benüm yoluma geldi seg-i yâr

Sana 'âşıklıgumı halka dirin didüm ana
Yediye n'olsa gerek didi o demde dildâr

Bagrımun başları hicrünle bin oldı dimege
Ey tabîb-i dil ü can ‘âşıkun kaç başı var

Hayli itiligi var buldugun it gibi talar
Hele hırlı kudur âci’ degül ancak agyâr

Bir ramak kaldı yetiş Mecdî-i bî-çâre didüm
Azıcuk cânlu imiş didi o ‘İsî-güftâr

ve lehu eyzân :
Getüre jâle lebünden diyü agız haberi
Gülşenün agız açup bekler anı gonceleri

Rîşte-i zülfün ile sûzen-i müjgânundur
Dil-i mecrûhumun ancak ileri vü cigeri

Sen ne şîrsin ki ruhun ile lebün devrinde
Kullanup âteşe şem’i suya saldun şekeri

Tîg u hançer gibi hûnileri takup yanına
Belde turur o şeh-i kişver-i hüsnün kemeri

Reh-nümâ kim ola Mecdî’ye reh-i gamda diyü
Aglar iken düşe geldi önüne eşk-i teri

Bu bir kaç matla’-ı bî-misâl ol şâ’ir-i şîrîn-makâlündür. Mâsadak-ı hâl ve şâhid-me’âldür. Nazm :

Seher bezm-i çemende jâle ile gonce-i hamrâ
Mey ile subha kalmış şîşedür agzında bir elma

Diğer : Tûtî-i gûyâ ne denlü söylese andan yana
Nisbet itmez rûyunı âyineye ehl-i safâ

Diğer : Teşbîh kılmaz ehl-i safâ ana rûyunı
Tûtî ne denlü söylese âyîneden yana

Diğer : Hâk-i râh-ı yâri iltüp girdi servün gönlüne
Benzer ey Mecdî yolundan geldi gülzâre sabâ

Diğer : Sâkiyâ bir kasr-ı mînâ-fâmdur câm-ı şarâb
Kim çıkup başı kabâ kesb-i hevâ eyler habâb

li-mü’ellifihi :
N’eylerin ‘âlemde sâkî eyleyüp meyl-i şarâb
Câmdur destümde dâgum penbesi anun habâb

Diğer : Olmasa encüm içre meh-i nev yeni yaka
Bagışlamazdı câme-i dürr âftâb ana

Diğer : Eyle merdûd tek rakîb-i segün
Olayın ben senün itün köpegün

Diğer : Kuşagı ile dügme çözilür birer birer
Vuslat deminde câme-i yâr aradan çıkar

Diğer : Şâhid-i şevke zeberced tâcıdur câm-ı şarâb
La'ldür ana konulmuş sâkîyâ her bir habâb

li-mü'ellifihi :

Meclis-i şeh sahn-ı gülşen havzıdur câm-ı şarâb
Nâ-şükûfte goncedür konmuş ana her bir habâb

Bu dahi anundur. Matla' :

Bana göstermemek ruhsâr-ı zîbâsını cânânun
Olupdur başı altından ser-i zülf-i perîşânun

MÜSLİM Çelebi: Kuzât-ı 'ızâm zümresindendür. Kâdî-i Şâm olan Hınnalu-zâde 'Alî Çelebi Efendi'nün birâder-i ercmend-i hûşmendidür. Ma'ârif-i rengîn ile ârâste ve 'izz ü temkîn ile zâtı pirâstedür ve rûz u şeb tahsîl-i 'ulûm idüp pesendîde-i merdüm-i Rûm olmış. ve zebân-ı Fârisî'yi tekmîl kılmış zîrâ ki tetebbu'-ı eş'âr-ı şu'arâ-yı pîşîni ve kasâyid-i fusahâ-yı müteahhirîni bir bir görüp her birine nazar-ı kimyâ-eser ile nâzır olup nazîre dimiş ki makbûl-i şu'arâ-yı güzîn ve müsellem-i erbâb-ı 'ulûm ve meşhûr-ı her merzbûm olmışdur. El-hak tarz-ı kasâyidde dil-pezîr sözleri çok olup ve üslûb-ı gazel-i Fârisî ve Türkî'de bî-nazîr oldıklarına söz yok. Her bir dilde ma'ânî-i gûn-â-gûn ile zü-fünûn-ı 'âlem ve makbûl-i 'Arab ü 'Acem. Eş'ârından bir matla' u beyt-i dil-pezîr bu evrâka sebt olundı. Beyt :

Menzil olmaz 'âşıka hâk-i der-i dil-ber kadar
Ey zihî devlet ki kadri ola hâk-i der kadar

Devlet-i dünyâyı n'eyler 'âşık-ı dîdâr olan
Hazz ider bir kez nezâre kılsa dünyâlar kadar

Bu kıt'a-i dil-pezîr dahi anlarun güftârındandur tahrîr olınur. Kıt'a :

Her kişi kim cihanda ola nâmdâr-ı 'ışk
Halk arasında ana hezâr i'tibâr olur

Görmez misin şu bülbül-i mesti ki 'ışk ile
Bir murg-ı bî-nevâ iken adı hezâr olur

MÜFREDÎ-İ 'Acem: Isfahan'dandur lâkin müddet-i medîddür ki tecrîd tarîkıyla tek ü tenhâ ehad-ı nâsdan ferd ile âşinâ olmayup kendü vâdîsinde ferîd olup terk-i diyâr kılup geşt ü güzâr iderek hevâ-yı diyâr-ı 'Arab a'nî seyr-i bilâd-ı Mısr u Şâm u Haleb ve arzû-yı kişver ve cüst ü cûy-ı her merzbûm temennâsıyla Rûm'a gelüp hıdmet-i erbâb-ı safâ ve mülâzemet-i şu'arâ

itmeden bir an hâlî degüldür ve bi't-tab' şi're mâyil ve ekser sözi hasb-i hâl-i 'âşıkân-ı bî-dil vâkı' u lâmi' olmışdur. Bu matla' u beyt anlarundur. Nazm :

Âh-ı Mecnûn ger zi derd-i 'ışk ez gerdûn gozeşt
Âh yâ Rab çü ne konem kâr-ı men ez Mecnûn gozeşt [398]

Hâhem ki şeved hâk-i dereş bisterem imşeb
K'ez nâz kadem-i rence kuned ber serem imşeb[399]

Hudâ merâ zi tu ez dil-sitan cüdâ ne koned
Cüdâ şoden zi tu key mitevan Hudâ ne koned[400]

MUHYÎ Çelebi: Şehr-i Nigde'den mülâzimîn zümresindendür. Sâbıkan mevâlî-i dîn içre kelimât-ı bülend ile şems-i tabân ve ehâlî-i güzîn mâbeyninde kemâlât-ı dil-pesend ile mihr-i dırahşân ve haseb ü nesebi 'âlî-şân ve nûr-ı dîde-i müftî-i devrân olan vâris-i ahlâk-ı Nebî a'nî Hazret-i Ahmed Çelebi'nün vasfında dinilmiş. li-mü'ellifihi Kıt'a :

Tûyi ki ez eser-i 'ilm-i Hazret-i Ahmed
Be ümmetân-ı Muhammed reh-i Hudâ bahşed[401]

Tu Hâdî-i reh-i dîni ki bâb-ı fâzıl-ı tu
Be gümrehân-ı tarîkat reh-i hüdâ bahşed[402]

Tû ân fasîh-kelâmî ki ez selâset-i nutk
Suhenverân-ı zamân-râ fasîh-edâ bahşed[403]

i'âdesinden mülâzım olmışdur. Kemâl-i ma'rifetle mevsûf ve hüsn-i hulk ile ma'rûf 'ulûm-ı hayât-bahş ile rûh-ı revânın ihyâ ve kelâm-ı mantık ile zebânın gûyâ kılmış ve beyne'l-akrân ehliyyet ile meşhûr ve 'inde'ş-şu'arâ fesâhatle mezkûr ve inşâ-yı bî-nazîri sahâyif-i devrde mestûr ve aksâm-ı nazmda üç zebân ile şi're kâdir ve her birinden edâ-yı nâzük ile şâ'ir ve ma'nâ-yı bikr bulmada sâhir-i mâhir ve mesnevî tarzında mânend-i **Ma'nevî Leylî vü Mecnûn** dimiş ki nice nîce ma'ânî-i hâs ile mazmûn-ı pâk rakam kılmış ve kasâyid ü gazeliyyât üslûbunda dürlü dürlü dürr-i meknûn gibi nazm-ı belâgat-nümûnı der-gûş-ı erbâb-ı kerem itmiş. Bu gazel ile bir kaç matla' u beyt anundur sebt olundı. Gazel :

Reh-i 'ışk içre idersem n'ola da'vâ-yı kadem
Nûh yaşından urur merdümek-i dîdem dem

Sen lebi âb-ı hayâtı koçan ölmez dirler

---

[398] Mecnun'un ahı aşk derdinden dolayı feleği asmışsa, ya Rab ben nasıl ah çekmem. Çünkü benim işim Mecnun'u da geçti.
[399] Bu gece kapısının toprağı yatağım olsun isterim. Nazından başıma çile ayağını vursun bu gece.
[400] Ey sevgili Allah beni senden ayırmasın. Allah korusun senden ayrı kalmaya nasıl tahammül edilebilir?
[401] Hazret-i Ahmed'in ilminin eseriyle (etkisiyle) Muhammed ümmetine Allah yolunu bahşeden sensin.
[402] Sen din yolunun kılavuzusun. Senin faziletli kapın tarikat yolunu şaşıranlara hidayet bağışlar.
[403] Sen akıcı konuşmasıyla zamanın şairlerine fesahat bağışlayan o fasih sözlüsün.

‘Ahdüm olsun seni cânâ koçayum ölmez isem

Yâr ellerle yabanlarda el oyunın oynar
Çekdirür ‘âşık-ı pâmâl olana derd ü elem

Tâb-ı meyden rûh-ı sâkîde olan katre-i mey
Görinür gözüme berk-i gül-i terde şebnem

Her gazel kim okudı Muhyî ruhun vasfında
Başladı şevk ile tahrîre anı nây-ı kalem

Diğer : Gezerken yâr ben bîmâr ile âheste âheste
Didiler kim ölmelü oldı cânun gezdirür haste

Diğer : Sehâb-ı zülfüni ref’ eyleyüp nîkâbı gider
Efendi seyr idelüm gün yüzün hicâbı gider

Diğer : Yog ise elde eyâ h˘âce ne var güherimüz
Devletünde toludur dâmen-i çeşm-i terimüz

Diğer : Olma ey dîde igen ter tolu hâk olsan gerek
Sen de ey ten germe gögsün sîne-çâk olsan gerek

Diğer : Hicrüm yoluna ugrasa nâgeh o gül beden
Eyler cefâ yolun sapıdur bir tarîk ilen

Diğer : Senden yanup yakılmaga cânâ meleklere
Tütdi duhân-ı âteş-i âhum feleklere

Diğer : Nîce bir seng-i melâmetle suna kâse-i ser
Kurtuluş yok mı ‘aceb serzeniş-i a’dâdan

Diğer : Yûsufı elden çıkardum bilmedüm kadrin diyü
Bagrına taşlar basupdur keffe-i mîzânı gör

Diğer : Gice yazdum Muhyî’yâ sûz u güdâzum şerhini
Suhte em der-hıdmet-i şem’e kodum pervâneyi

Diğer : Künc-i firkatde koyup Muhyî-i tenhâ dil ü cân
Uydı hâl ü hattuna her biri bir sevdâda

MUHYÎ-İ Konevî: Vâlid-i emcedi mürşîd-i râh-ı Rabbânî ve râh-nümâ-yı tarîk-ırahmânî a’nî Şeyh ‘Abdü’l-kâdir Geylânî’nün hulefâsından olan ‘umdetü’s-sülehâ ya’nî Şeyh Yahyâ’nun oglıdur. Hâtır-ı ‘âtırı envâ’-ı ‘ulûma şâmil ve her birisinde geregi gibi kâmil ve hemîşe tevekkül ile dergâh-ı İlâhî-penâh ve fünûn-ı ma’ârif ile ‘ârif-i billah kimesnedür ve zebân-ı selâsede eş’âr-ı tasavvuf-âmîzi ve güftâr-ı nesâyih-engîzi vâfir ve sanâyi’-i şi’re kâdir kimesnedür. Bu bir nice beyt anundur. Şi’r :

Hızr-ı hatt-ı mushaf-ı hüsnün eyâ ma’şûk-ı Hak

Tavr-ı Tûr-ı ‘ışkda Mûsâ’ya oldı hem sebak

Diğer : ‘Âşık-ı dîdâr olan mazhar-ı envâr olur
Sâdık-ı dildâr olan mahrem-i esrâr olur

Diğer: Sevâd-ı dü dîde süveydâ-yı dil
Ne bâşend hâlî zi süveydâ-yı dil [404]

MAHVÎ: Kastamonı’dan zümre-i mülâzimîndendür. Fehm ü firâsetle akrânı içre bî-nazîr ve mütâla’a-i ‘ilmiyyesi geregi gibi dil-pezîr ve tetebbu’-ı eş’âr-ı mütekaddimîn ve güftâr-ı mihr-âsâr-ı müteahhirîn itmede tab’ı sâf ü pâk ve zebân-ı Fürs’ün müşkilâtın ve envâ’-ı nîkâtın anlamada zihni cüst ü çâlâk El-hak tabî’at-ı şi’riyyesi pesend-i zurafâ-yı zamân-ı pâk ve her beyti hasb-i hâl-i ‘âşıkân-ı nâtüvândur ve vird-i zebân-ı cevânân-ı cihândur. Güftâr-ı dürer-bârınun cümlesinden bu beyt sebt olundı. Matla’ :

Ko gamun n’ola bu cân mülkine Sultân olsun
‘Akl u dil bende olup hükmine fermân olsun

MEŞÂMÎ Beg: Konevî’dür. Merhûm Rüstem Paşa’nun ‘izz ü ferr ile kethüdâsı olan Mustafâ Çelebi’nün ferzend-i ercmendidür. Asl ü neseble hülâsa-i rûzgâr ve ber-güzîde-i âferid-kârı ya’nî Ahmed-i Muhtâr’un Salavutullahi’l-melikü’l-’allâm[388] evlâd-ı ‘ızâmundandur. Mezkûrun zât-ı ferhun de-âsârı savb-ı ma’ârifle pirâste ve hâtır-ı ‘âtır-ı huceste-etvârı evsâf-ı hamîde ile ârâstedür. Ma’lûmât-ı pâki zebân-ı Fârisî’de pesendîde-i yârân-ı nükte-dân ve şi’r ü inşâda makbûl-i merdüm-i cihândur. Hâlâ mezkûr sene seb’în ve tis’â mi’e şeh-zâde-i kâm-bîn ü kâm-yâbun bâb-ı sa’âdet-me’âbında i’zâz-ı tâm ile kâm-yâbende ve ol bâbda devlet ü rif’atle karîn olan sâhib-devletler ile hem-nîşîn ve geşt-i zâr-ı ‘âlemde ze’âmete mutasarrıf el-hâsıl envâ’-ı fünûna vâkıf kimesnedür. Mezkûrun kalem-i ‘anber-bârından isâr olan eş’âr-ı müşk-âsârınun sevâdından meşâm-ı cân mu’attar ve sahîfe-i nazm-ı pür-envârınun beyâzından dîde-i dil münevverdür. Mâsadak-ı güftâr bir gazel-i âbdâr ve bir nice beyt-i müşk-bâr-ı ‘anber-bâr kalem-i güher-nisâr ile nakş u nigâr oldı. Ta mazmûn-ı şîrîn-girdârun mahfî iken âşikâr ola. Gazel :

Boşala kîse-i kan kâse-i ‘umman dükene
Ne gam-ı dil ne nem-i dîde-i giryan dükene

Şu kadar arayayın şâhid-i maksûdumı kim
Cüst ü cûda talebüm rahşına meydan dükene

Çekmezem gam çekerüm çeşmüme hâk-i kademün
Eger ey nûr-ı basar kuhl-ı Sıfâhan dükene

Dîdeden hûn-ı ciger olmaya bir dem hâlî
Bahrler berr olsa deryâ-yı firâvân dükene

---

404 - Gönlün süveydası olan iki gözün karası, gönül sevdasından mahrum değildir.
388 Melik ve allâm olan Allah'ın selamı onun üzerine olsun

Gide mi fikr-i leb-i yâr Meşâmî dilden
K'andan hiç ola mı la'l-i Bedehşan dükene

Diğer : Şâh-ı mârân dirilür zülf-i 'abîr-efşânun
Kaç başı var ki ana öykine ejderhânun

Diğer : Muhît-i eşküme nisbet didüm kim bir şimersin sen
İşidüp didi oldum bahrisinden çok şirinsin sen

Diğer : Devr içün bildük nîce Cemler serencâm eylemiş
Biz de câm alduk ele fikr-i serencâm eyledük

Diğer : Ciger hûn oldı gamdan çıkdı can mümtehen gitdi
Gel e şimden girü rahm it ölen öldi giden gitdi

Diğer : Fakr u felâket içre bulunmaz nazîrimüz
Bir bûriyâye münhasırûz yok hasîrimüz

MEDHÎ: Gelibolı'dandur. Dânişmend-i hûşmend tâifesindendür. Ser- âmed-i fuzalâ-yı cihân a'nî müftî-i zamânun hıdmetinde rûz u şeb tahsîl-i ma'ârif ve envâ'-ı 'ulûma mânend-i akrân vâkıf olmışdur. Yârân-ı hoş -tab' içre mütâla'ası hûb u mergûb diyü meşhûr ve pesendîde-i 'ulemâ-yı nezdîk ü dûr olmışdur. Tabî'at-ı şi'riyyesi bed degül nîk vâkı' olmışdur medhden mu'arrâ ve ta'rifden müberrâdur. Bu bir iki beyt-i garrâ ol pâk-edânundur. Eş'âr :

Kıldı revâc-ı la'lüni bu hatt-ı müşk-bâr
Yâkuta virdi hüsn-i hattın hüsnün iştihâr

Diğer : Vasf-ı ruhsârını vasf it o mehün matla'da
Ser-i a'dâyı nihâyet anasın makta'da

Diğer : Dem-be-dem gonceye gülşende lebün vasf eyler
Hak bu kim bülbül-i gûyâ katî rengin söyler

MÜDÂMÎ Beg: İstanbul'dandur. Dergâh-ı mu'allâda sipâhi oglanı bölügündendür. Sîne Bülbüli Mehemmed Çelebi dimekle efvâhda meşhûr ve elsîne-i yârânda hüsn-i hulkla mezkûr hadd-ı zâtında dervîş-nihâd u pâk-i'tikâd hûb-sohbet ve muhibb-i ehl-i ma'rifet kimesnedür. Zîrâ ki zamân-ı evâilde ve 'unfûvân-ı cevânîde rûz u şeb lisân-ı 'Arabî'ye müdâvemet ve zebân-ı Fürs'e mülâzemet gösterüp ve her birinden habîr ve kendi emsâli içre bî-nazîr olmış ve bi't-tab' zihn-i latîfi şi're mâyil olmagın her an hem-nîşîn-i merdüm-i efâzıl ve hemdem-i şu'arâ-yı zamân ve mahrem-i zurafâ-yı cihân olup tetebbu'-ı eş'âr-ı şu'arâ-yı mütekaddimîn ve cüst ü cûy-ı güftâr-ı fusahâ-yı müteahhirîn itmeden bir zamân hâlî olmayup erbâb-ı ma'ârif içre çok rumûz-ı 'ulûma vâkıf olmışdur. Hâtır-ı deryâ mekâtırı vâdî-i eş'ârda âb-ı revân gibi revân u pâk ve esâlib-i inşâsı gamz-edâ-yı dil-i gamnâk ve tarz-ı târîhde müverrihân-ı zamân içre makbûl-i pîr ü cevân olmışdur. Ber-muktezâ-yı mahlas ser-â-ser ebyât-ı safâ-bahşı rindâne ve keyfiyyet-i kelimât-ı dil-keşi mestâne ve hasb-i hâl-i ehl-i fenâ

ve vasf-ı dil-berân-ı zîbâdur. Cümlesinden bir gazel-i ‘âşıkâne ile bir kaç beyt-i bî-bahâne bir târîh-i yegâne kalem-i letâyif-nigârla nakş u nigâr oldı. Gazel :

Cihanda bir dutar câm-ı ecel dervîş ü sultânı
Dirîgâ kimseye bâkî degüldür ‘âlem-i fânî

Düşürür câhden câhe seni çarh-ı felek âhir
Eger Yûsuf gibi dahi olursan Mısr Sultânı

Makarr olur mukarrer sana çünkim tahte-i nâ-bût
Tutalum kim senün olmış dilâ taht-ı Süleymânî

Yedi iklîme şâh olsa üşürmez başına halkı
Kabûl itmez Hüdâ’ya kul olan ‘ünvân-ı dünyâyı

Sanasın bir ‘imâretdür bu vîrân olacak dünyâ
Müdâmî bir iki günlük içinde halk mihmânı

Diğer : Ben tururken niçün agyâr ola ol yâr kulı
Ne revâdur ola her ecnebi hünkâr kulı

Diğer : Dil-i mecrûhumı sanma yalınuz gamze deler
Bir yanadan anı ey kaşı kemân gam zedeler

Diğer : Leblerün emsem didüm ol dil-bere em hâ didi
Kimseye bu sırrı ifşâ eyleme em hâ didi

Diğer : Şol kadar virdi ferah kalbüme cânâ gam-ı ‘ışk
Elem-i hicri unutdurdı bana ‘âlem-i ‘ışk

Şöyle mest oldı Müdâmî ki özün fehm idemez
Sunalı bezm-i belâ sâkîsi câm-ı Cem-i ‘ışk

Diğer : Gam-ı dehri yimedi gussa-i Leylâ’yı yidi
Yok deyin ‘akl-ı ma’aşı delidür Mecnûn’un

Sâbıkan sene tokuz yüz altmışda merhûm Tukakin-zâde Mehemmed Paşa Mısr’a paşa oldukda ol şâ’iri-i dil-pezîr tab’-ı nükte-gîrden bu târîhi ki bilâ-nazîr dimiş sebt olundı. Kıt’a Târîh:

Vâlî-i Mısr olan o sultânun
‘Adli gün gibi ‘âleme toldı

Bâg-ı ‘âlem sehâsı mihrinden
Gonceler gibi açılup güldi

İşidüp ‘adlini şeh-i ‘âlem
Hâtır-ı ‘âtırı safâ buldı

Vâlî-i Mısr idince a’dânun
Yüzi berk-i hazân gibi soldı

Bu Müdâmî didi ana târîh
Devlet ile ‘azîz-i Mısr oldı

MU’ÎNÎ Çelebi: Edirnevî’dür. Zümre-i kuzâtdan beyne’l-akrân ‘adl ü ‘adâletle mu’în-i fukarâ ve dîn ü diyânetle bî-hemtâ asl-ı nîkû-zâdı dervîş-nihâd ve dil-i âzâdı kayd-ı ta’âllukdan geçüp silsile-i ‘ışka düşüp perî-rû dilberlerün zülfine gönül baglayup hemîşe ümmîd-i visâl ile hurrem ü şâd ve şehristân-ı vücûdı ol hevâ ile âbâd zâtı ‘ulûmun fünûnında geregi gibi kâbil ve ‘akl-ı dûr-endîşi ekser-i kütübün mütâla’asında kemâl ile kâmil ve eş’âr-ı huceste-âsârı hûb ve şehristân-ı hayâl ile güftârı mergûb zîrâ ki kesb-i ma’rifeti ve âdâb-ı sohbeti tahsîl ve tetebbu’-ı nazm-ı mütekaddimîn idüp zebân-ı Fârisî’yi sâyir yârân gibi yigrek tekmîl kılmış. Hakka budur ki ol nâzım-ı nazm-âferinün eş’ârı ‘anberîn-bû ve güftârı dil-cû vâkı’ olmışdur. Bu bir kaç matla’-ı murassa’ anundur. Şi’r:

Zülfine degdigüm illerde kılup efsâne
Saklayamadı bu sırrı taracıkdur şâne

Nakş-ı agyâr degül yazmaga lâyık likin
Kesseler suratını kâbil idi efsâne

Diğer : Geç ey vâ’iz sıratun havfin anma lutf-ı Hak çokdur
Geçenlerden işitdüm ben ki anda korkuluk yokdur

Diğer : Çü girdi bir şikem-h˘âre yirinden kalkmaz tenbel
Boşandı duhter-i rez anun içün sâkîyâ humdan

MÎREK HEKÎM: İstanbul’a mülhak kasaba-i Eyyûb-ı Ensârî ‘aleyhi’r-rahmetü’l-bârî dendür. ‘Acem-zâdelikle ma’rûf ve haseb ü neseble seyyîd-i pâkize ve ahlâk-ı hamîde ile mevsûf ve padişâhımızun bâb-ı hümâyûnunda mânend-i Eflâtûn hekîm-i hâzık ve güftârında nedîm-i sâdık ve ‘ilm-i hikmetde Aristo-yı sânî vü fünûn-ı mûciz ü ebdânda Behmenî-i Yunânî ve şi’rün aksâmında mâhir ve iki zebân ile nazmı vâfir ve her bir dilün edâsında geregi gibi şâ’irdür. Tertîb-i dîvân itmişdür ve kasâyidi dahi makbûl-i yârândur. Cümlesinden bir kaç matla’-ı Fârisî ve bir nice Türkî beyt ü makta’ sebt olundı. Şi’r:

Mâlîd be ruh kâtib-i eşk ez müje nem râ
Cârist besî tecrübe kerdîm kalem râ [405]

Haste-i rûyî şodem tedbîr mî bâyed merâ
Beste-i mûyî şodem bencîr mi bâyed merâ[406]

Diğer : ‘Âşık öldürmekdür ol şemşîr-i ‘üryandan ümîd
Başa gün togmagdur ol hurşîd-i candan ümîd

---

[405] Göz yaşı kâtibi kirpiğinden yaşı yanağa sürdü. Kalemi çok denedik, çok câridir.
[406] Bir yüze hasta oldum (vuruldum), bana tedbir gerek, bir saça (kıla) bağlandım, bana zincir gerek.

Diğer : La’l-i cân-bahş-ı dehân-ı yârdan dil cân umar
Hastedür dârü’ş-şifâ-yı gaybden dermân umar

Diğer : Can derûn-ı hâlvet-i dilde seni tenhâ sever
Mâsivâyı n’eylesün şol bende kim Mevlâ sever

Diğer : Dehr bâgı içre kim bâd-ı hazân hîzân olur
Çehre-i zerdüm gibi berk-i rezân rîzân olur

MUHÎTÎ Efendi: Zümre-i kuzât-ı huceste-etvâr ve hükkâm-ı ‘adâlet-şi’ârdandur. Mevlid-i vücûd-encüm-i sa’d-ı bî-nühûsı cezîre-i Rodos’dur. Tahsîl-i ‘ulûm ile zât-ı bî-’adlin tekmîl itmege güzîde-i mevâli-i ‘ızâm kâdî-zâde ve zübde-i fuzalâ-yı zevi’l-ihtirâm ve gül-i gülşen-i istifâde Bostân-zâde Mehemmed Çelebi’nün tilmîz-i bî-nazîrlerinden olup zîrâ ki ol hıredmend-i dil-pezîr Şâm-ı şerîfde ve Edirne ile İstanbul-ı latîfde nice müddet niyâbet idüp hükûmet-i şer’iyye icrâsında makbûl ve mütâla’a-i ‘ulûmda rûz u şeb meşgûl iken ba’dehu mezkûr efendileri Anatolı kâdî ‘askeri oldukda Erzurum’a efendisi cânibinden kassâm ‘askeri olup varmışlar. Pâdişâh-ı kişver-küşânun evâmiriyle Lala Mustafâ Paşa ‘asâkîr-i zafer-kirdâra serdâr olup şehr-i mezbûra gelüp karar kıldukda paşa-yı müşârünileyh sâbıkü’z-zikri h˘âce idinüp ol yâr-ı deryâ-dil içün müstakil âsitâne-i sa’âdet-âşiyâne ‘arz-ı mülâzemet revâne idüp mülâzım olınup sâni yen seksân akçe ile ordû-yı hümâyûn kâdîsı olup bi-hasebi’t-tarîk bî-minnet-i ‘ulemâ-yı eşfâk yigirmi ve otuz yıl mukâtı’ olmayan menzi- let-i fazîlet-refîkleri mâbeyninde kat’ idüp pâye-i ‘ulemâya kadem basmışlar ve hadd-ı zâtında ol ‘âlî-himem akrân u emsâl içre meşhûr u mezkûrdur. Mezbûr paşa ile Şirvân seferin seferleyüp döndükde vezîr-i a’zâm merhûm vefât eyledükde İstanbul’da tekrâr pâdişâh-ı ‘âlem-penâha bir bî-nokta kasîde-i a’lâ ve bir rik’a fünûn-ı inşâ idüp sunmışlar. Ol Sultân-ı gerdûn-gulâm mansıb-ı âher virilmesine hatt-ı hümâyûn peyâm buyurmuşlar. Kasîde-i mezkûrun bir nice beyti tahrîr oldı.

Ehl-i ‘âlem devr-i ‘adlünde olur âsûde-hâl
Tan degül olmasa dilde dâverâ eger hilâl

Tâli’ün hem-ser olursa mihrle her dem revâ
K’ehli diller derdüne olur müdâvim mâh u sâl

Mâ-hazâr medhün ehl-i dillere olur harâm
Ger kelâm olur ise her dem sürûr encüm hilâl

Tâli’üm ol haddedür kim dûd-ı âhumla müdâm
Gülmedüm ‘ömrümde asla görmedüm resm-i visâl

Her kim olursa olur mesrûr-ı ‘âlem kâm ile
Kâm ile vasl-ı murâd olur müdam emr-i muhâl

Ba’dehu gerdiş-i devr-i zamân ile harmân-ı Sultân-ı İrân u Turân ile vilâyet-i Bagdâd’a sene tis’în ve tis’â mi’ede defterdâr-ı mâl-ı yakîn olan gül-i gülzâr-ı dâniş ü nev-nergis-i ehl-i bînîş ve a’yân-ı câh ü celâlün nahl-i ser-bülendi a’nî Lâle-zâr Efendi’nün nûr-ı hadîka-i behişt-i

mânendi olan Ahmed Efendi ile mezbûr Muhitî gelüp erbâb-ı devlet ashâb-ı fazîlet ile ‘ayş u ‘işret ve şu’arâ-yı hoş -tabî’at ile musâhâbet-i ‘ârifâne ve mübâhase-i dânişmendâne idüp husûsâ sene ihdâ ve tis’în ve tis’â mi’e Muharreminde âsitâne-i mülk-âşiyâne şâh-ı şehidâne revâne olup ziyâretleriyle müşerref oldukda bu gazel-i dil-pezîri sebt itmişler. Yârân-ı zamân ve suhen-sencân-ı cihân nazîre dimişler. Gazel :

Kemingâh-ı safâdan zâhir olup lutf-ı zebânı
Bihamdillah ziyâret eyledüm şâh-ı şehidânı

Sen ol şâh-ı güzînün kurretü’l-’aynısın ey server
Olur Yûsuf ile İsmâ’îl anun kulı kurbânı

İki ‘aynum efendi ravzasına sen gül-i âlün
Birisi nehr-i şâhî birisi nehr-i Süleymânî

Sipihr üzre şafakla encüm-i tâbendeler yir yir
Işıklardur ki seylâb eylemişdür el içün kanı

Muhitî mâteminde böyle kan dökmezdi çeşminden
Eger ‘ayn-ı sa’âdet bilmeyeydi kendüye anı

li-mü’ellifihi :

Harîmünde yanar gönlüm olup kandil-i nûrânî
Dü-çeşm-i hûn-feşân ana iki yâkut-ı rummânî

Bu dahi mezkûrundur. Beyt :

Hâkden ref’ eyler idün zerre-i nâçiz-vâr
Âftâbum zerre denlü olsa bana i’tibâr

li-mü’ellifihi :

Gördi kim düşdüm bisât-ı kurbe mânend-i gûbar
Hışm ile silküp beni atdı yabane rûzgâr

Bu kıt’a dahi ol bahr-ı şi’re muhît olan deryâ-dilündür kanâ’at bâbında dimişlerdür. Kıt’a:

Ey Muhitî umarum dergâh-ı Hak’dan rûz u şeb
Kullarını gayre muhtâc eyleyüp ac itmesün

Mâh muhtâc oldugıçün âftâbe eksilür
Hak Te’âlâ sag gözi sol göze muhtâc itmesün

MUHYÎ Çelebi: Edirnevî’dür. ‘Acem Fethîoglı dimekle meşhûr ve fünûn-ı garâyib ü ‘acâyible efvâhda mezkûr ‘ilm-i ma’kûle rûz u şeb mümâreset gösterüp dânişmend-i hûşmend ve her ‘ilmden fâidemend ve ol tarîkden sûdmend-i ercmend olmak üzre iken dünyâ vü mâfihâ ârzûsın bi’l-küllîye gönülden çıkarup hayât-ı ebedî ve devlet-i sermedî iştiyâkı ile yârândan ve akrândan geçüp tecrîd vâdîsinde tâk olup Ka’be-i şerîfe ve harem-i ravza-ilatîfe revâne ve envâr-ı şem’-i İlâhîye cân atup pervâne olmış. Nice müddet ol ‘azîm mekânlarda

âşiyân tutup âhir murg-ı rûh-ı hümâ-pervâzı âsitân-ı Hazret-i Şeyh İbrâhim kuddise sirruhu şehbâz-vâr nüzûl kılmış. Ol vech ile sâhib-jende ve dervîş-i dil-i zinde olup tasfiye-i bâtın itmiş kayd-ı bedenden halâs bulup halâyık içre makbûl olmış. ve hadd-ı zâtında rind ü lâubâli ‘âşık-ı şûrîde-hâl ve reh-rev-i âşüfte-me’âl olmagın yârân-ı bî-gam içre dîvânelıgla müttehem ve dîvâne-râ kalem-nist diyü rakam itmişler. Ol merd-i zebân-âver ü suhen perver zihn-i müdriki şi’re mâyil ve tab’-ı nâzüki nazmun aksâmında kâmil geçinür. Eş’âr-ı muvahhidânesi bî-hadd ve güftâr-ı şâ’irânesi lâ-yu’addur. Nazm u nesr ile te’lîfât-ı rindânesi çok ve tasnîfâtınun hiç birinde bahâne yok. Cümle-i ebyâtından hemân bu matla’ı ki bir mısra’ı tazmîndür mahlasına münâsib olmagla sebt olundı. Beyt :

Muhyi’yâ mâ şod îm zinde be mey
Ve mine’l-mâi külli şeyin hayy [407]

MİSÂLÎ: Edirnevî’dür. Hasan Çelebi dimekle meşhûr ve hüsn-i hulk ile makbûl-i tabâyi’-i şu’arâ-yı nezdîk ü dûrdur. ve sîret-i pâk ile cevân-ı nîkû-hısâl ve sûret-i hüsn-i hattı yakût-ı revân-bahşla bî-misâl ve güftâr-ı lezîz ile tûtî-i şîrîn-makâl ve mazmûn-ı gûn-â-gûn ile mânend-i dürr-i meknûn ve kendü dahi fi’l-hakîka şu’arâ-yı suhendân içre hüsn-i edâ ile Rûm’un Hasan’ı ümmîddür ki nihâl-i ‘ömri bârver olan şâhid-i suheni gülşen-i ‘âlemde berk ü bâr-ı hüner ile ercmend ve semere-i nazmdan behremend ve mânend-i Kemâl-i Hucend-i ser-sebz ola. Zîrâ ki eş’âr-ı dürer-bârı der-gûş-ı sâhibân-ı hûş ve vird-i zebân-ı ‘âşıkân-ı medhûşdur. Cümlesinden bir nîce matla’ u beyt-i sûznâk ki pesend-i ehl-i idrâkdür sebt oldı. Ebyât:

Kaçan kim gelse sâkî bâde-i gül-reng meydâne
Safâ ile o dem raksa girer meclisde peymâne

Diğer : Hâr u has cem’ olsa ey gül-ruh ser-i Kays’a ne var
Âdemün başına çok nesne getirür rûzgâr

Diğer : Çıksa agzumdan lebün didüm ki sag olmak ba’îd
Didi ol ‘İsî-nefes var çıkmaduk canda ümîd

Diğer : Dime sen pây-i bûse ‘âşık-ı zârı muhâldür bu
Öperler sâ’id-i sîmînüni eller güzeldür bu

Koyup kûyunda gönlüm râh-ı ‘ışkun ihtiyâr itdüm
Gönül kalsun begüm yol kalmasun dirler meseldür bu

Nazîre li-mü’elllifihi :
Rakîb-âsâ dimezsin bezme ben zârı muhâldür bu
Ana şâdî bana gam kısmet-i rûz-ı ezeldür bu

Didüm katl eyledün gayrı anunçün ölürin gamdan
Ölen ardınca ölmiş yok didi evvel meseldür bu

[407] Ey Muhyi biz şarapla hayat bulduk. Her şey sudan hayat bulur (Kur'an 21/ 30)

Bu bir nice matla' u beyt dahi anundur

Dimezler kim gelen ol pâdişâh-ı 'âlem-ârâdur
Giderler seyr-i hûn-kâr itmege 'âlem-i temâşâdur

Diğer : Bâg-ı ruhuna geldügi dem tûtî-i hatun
Uçdı çemenün revnakı ey nahl-i letâfet

Diğer : Ölse rakîb-i rû-siyehi ol şehün n'ola
Bir kara yüzlü ölmek ile ne ziyân ider

Diğer : Rûşen oldı bezmimüz meydâna geldükde şarâb
Kasr-ı şevkün sâkîyâ h˘îş tutmadı câmına

Diğer : Ham-ı ebrû-yı yâre benzeyelden hükm idüp bildüm
Misâlî eger yilün var iken re'yinde tugranun

MUHTÂRÎ: İstanbullı haseb ü nesebi Âl-i Resûl ve etvâr-ı ferhunde-âsârı ulu'l-ebsâr mâbeyninde makbûl zâhiren Ayasofya kâtibinün birâderi dimekle ma'rûf ve hâliyâ evân-ı cevânîde rûz u şeb tahsîlde olmagın ma'ârifle mevsûf ve vâdî-i nazma tâze heves ve eş'âr-ı dil-pesendi pesendîde-i herkes hemîşe şi'r ile hemdem ü mahrem olmagla mazmûnı kendü gibi dilkeş ve elfâz-ı pâki bî-gışdur ve kendü semtinde sözleri hayli hayâl ile muhtâr u muhayyel ve nazm-ı dürer-bârından bir nice matla'-ı bî-bedel ki her biri bir dürlü mesel ile merkûm ve pesend-i vechi gibi tab'-ı zurafâ-yı Rûm olmışdur. Bu evrâk-ı ferhundeye tahrîr ü tastîr ider. Ebyât:

Zülfün açup nesîm ide mi haddin âşikâr
Ol güni gösterür mi 'aceb bana rûzgâr

Diğer : Lebün sırrın n'ola keşf itse güftâr
Söz ile açılur 'âlemde esrâr

Diğer : 'Aks-i mihr-i 'ârızunla rûşen eyle şâmımuz
Sâkiyâ toldur meh-i tâbâne dönsün câmımuz

Diğer : Olmış âşüftesi ol kâkül-i 'anberbârun
Vechi-vâr olsa perîşân güzelüm destârun

Diğer : Kalup kıyâmete hasret yolunda sâye gibi
Ayakda kaldum o kaddi çenâra iremez el

Garîk-ı bahr-ı firâkum o yâre irmez el
Ümîd-i vaslı ko ey dil kenâra irmez el

Diğer : Mestânele aglarsa sana hâlini 'âşık
Hışm eyleme söyleyeni ko söyledeni gör

Diğer : Pend idüp turma yanumda beni gamnâk itme
Yüri zâhid bana turdukca kasâvetsin sen

Diğer : Libâs-ı şâhid-i ma'nâ degül mi Muhtârî
'Aceb mi şi're letâfet virürse hüsn-i edâ

MAKÂLÎ: Zümre-i mülâzimîndendür. Anatolı vilâyetinde Alaşehir'dendür. Beyne'l-akrân bülend-himmet ve rûz u şeb tâlib-i ma'rifet ve zurafâ içre letâyif-i reng-â-reng ile sâhib-makâl ve şu'arâ mâbeyninde şûh-tab' u şîrîn-edâ ve hüsn-i kelâm ile nîkû-hısâl ve her an esnâ-yı musâhabetde durûb-ı emsâl ile mukayyed ve tabî'at-ı şi'riyyesi hûb u mergûbdur ve kûhsâr-ı 'âlemde hemîşe Ferhâd-veş 'âşık-pîşe ve zâviye-i dünyâda şîrîn-dehenler yâdıyla sâhib-endîşe olduguna bu eş'âr-ı dil-keşe mâlikdür. Bu sahîfe zurafâya sebt olundı. Beyt :

Sînemün dâgın gören atar melâmet sengini
Gel gör ey şîrîn-dehen tag ile taşun cengini

Diğer : Bu çarh-ı pîrezen ey dil degüldür mâye-i devlet
Kişinün başı sag olmak durur sermâye-i devlet

Diğer : Görüp ruhsâr-ı yâri bâgda açıldılar güller
Gözünden nergisün uykusını uçurdı bülbüller

MAKÂLÎ: Alaşehir'den Anatolı sancagında erbâb-ı timârdan 'add olınur. Tabî'at-ı şi'riyyesi pür-zîver olmagın şu'arâ-yı nâmdârdan geçinür. Eş'ârı hayâl-âmîz ve güftârı emsâl-engîz ve tarz-ı kasâyidle makbûl-i merdüm-i nîk ü bed olmış ve bu bir gazel-i meşhûr kendinün icâd-ı hâsı oldugı efvâhda mezkûr zîrâ ki açar kaparı iltizâm-ı mâlâyelzem idüp pesend-i tab'-ı şu'arâ ve makbûl-i hâtır-ı zurafâ olsun diyü kalem-i müşgîn ile rakam-ı rengîn kılmış ve 'âşıkân-ı nazar-bâzun hasb-i hâli ve kendinün şâhid-makâlidür sebt olundı. Gazel:

Dil hânesin gam-ı ruh-ı cânân açar kapar
Halvet-serâ-yı hâsını Sultân açar kapar

Seyr itdürür iki dizi lülü-yi şehvâr
La'l-i lebün ki hokka-i mercân açar kapar

Şehperlerini nâz ile şâhin-i zülf-i yâr
Can murgınun şikârına her an açar kapar

Ben 'andelibin ol yüzi gül görse nâz ile
Destinde bir kitâb-ı **Gülistân** açar kapar

Derbânun olmış ey sanem agyâr-ı bed-likâ
Hayfâ ki bâb-ı cenneti şeytân açar kapar

Nazmun Makâlî komadı ragbet cevâhire
Sarrâf-ı dehr bir kurı dükkân açar kapar

Makâlî rast :

Halk maktûl-i çeşm-i yâr ey dil
Ol dir bilen sen de anlara kâil

Bulıcak ol meh dü hefte kemâl
Didiler âya sen buradan yil

Nîce teşbîh idem kadd ü ruhuna
Her biri anlara teşbîh degil

Gül ise bir palâs-pûş çıkar
Serv ise gedâ-yı pâ-der gil

Gazeli şâ'irâne söylemede
Kim degüldür Makâlî'ye kâil

ve lehu : Yârdan horsend ü a'dâdan melâmet-dîdeyüz
Şâkirüz gülden velîkin hârdan rencîdeyüz

Hâsılı çekdük girîbân-ı te'âllukdan eli
Serv gibi gülşen-i 'uzletde dâmen-çîdeyüz

Sıfle-i tab' onlar idrâk eylemezler kudretüm
İrtifa'-ı şânımuz var 'âlem-i 'ulvîdeyüz

Ana kaldı kim dehânun yâdına ey mâh-rû
Başımuz alup 'adem iklîmine 'azm ide yüz

Bezle zeyn olduk Makâlî halka halka dâg ile
Rûy-i yâri görmege başdan ayaga dîdeyüz

MUHYÎ Çelebi: Zümre-i kuzât-ı 'âlî-derecât ve letâfet-i fehm ile mühim-sâz-ı erbâb-ı hâcâtdandur. Nihâl-bûdı şükûfe-i dânişle tâze vü ter ve hadîka-i 'ulûmda nahl-i hayâtı ile semere-i fazl u belâgatle bârverdür. 'Ale'd-devâm zamân-ı cevânîde ilâ hazihi'l-eyyâm bir an ta'tilde geçirüp fevt idüp zelîl olmamışdur. Ol merd-i müeddeb rûz u şeb dimeyüp bir edîb-i ferhunde-hısâl önüne diz çöküp kesb-i kemâl ve tahsîl-i fazîlet-i nîk-me'âl idüp ba'dehu dürer-i deryâ-yı hünerden mâlik-i dürr-i sîmîn olmaga hıdmet-i 'ulemâ-yı mütebahhirîn ve menâsıb-ı ehl-i dünyâdan mansıba yakîn düşmege mülâzemet-i ümerâ-yı 'adâlet-âyin kılup hemîşe ol dakik-endîşe kelimât-ı pür-nîkât-ı dil-küşâyla zîb-i encümîn a'yân-ı suhen-perverân ve fasâhat-ı pür-melâhat-i rûh-efzâ ile firîb-âmûz gamze-i peydâ vü girân olup meydân-ı eş'ârda kemiyyet-i kilk-i vâsıtî haram-ı cihân-neverdi tab'-ı revân gibi cüst ü çâlâk ve âb-ı sâfi gibi hayât-bahş-ı cân-ı gamnâk ve 'arsa-i güftârda zebân-ı 'uzviyyet-i Makâlî-i bî-mânend zihn-i pür-hayâli bâd-i vezan gibi revândur ve a'yân mâbeyninde 'ıyândur ve rümûz-ı ta'miye-i mu'ammâdan âgâh olduklarına gâh gâh hâllâl-ı müşkilât-ı mu'ammiyât-ı erbâb-ı nîkât olup turuk-ı müşkil-i erkâmda ehl-i fehm ü zekâ gibi benâm olmışdur. Bu gazel anlarundur. Gazel:

Zümre-i 'uşşâka oldun ey dil-i ser-geşte baş
Unıdursun gel e bir gün sakın gâfil me-baş

Kimseye baş egmez idi geçinürdi kelle ser
åarbı baş egdürdi kul itdi beni bir ser-tıraş

Birbiriyle başların n'içün egerler yâ gibi
Çünki ok gibi yolunda togrıdur ol iki kaş

Çıkdı gönlümden gözümden nâle vü yaşum benüm
Râz-ı 'ışkı serverâ itdikleriçün halka baş

Şenligi yok bir harâb-âbâd imiş dünyâ-yı dûn
Gelmeyeydüm Muhyî'yâ ben bu harâb-âbâde kâş

Bu matla' dahi anlarundur. Beyt:
Cefâ sengiyle cismün gömgök itmiş ol perî-peyker
Urulmuşsun yine ey 'âşık-ı mihnet-zede benzer

MEŞREBÎ: İstanbulî'dür. Erbâb-ı sâz u tarâb zümresinden idi. Şûh-tab' u hoş -sohbet ve esnâ-yı musâhabetde latîfe-i latîfi makbûl-i sâhibân-ı hoş-meşreb olmagın hemîşe hemdem-i ashâb-ı 'ayş u 'işret ve mahrem-i erkân-ı devlet ve türkî dimede dilîr ve savt ü nakşı bî-nazîr ve nagamât-ı dil-keşi dil-pezîr ba'z-ı yârândan keyfiyyet-i hâlin işitdügimiz şu'arâ-yı hoş -edâdandur. Tabî'at-ı şi'riyyesi hûb u mergûb vâkı' olmışdur. 'Alî nâm bir cevân-ı nâzenîn ve bir mâh-ı zühre-cebînün 'ışkıyla dest-i zîbâsına dâg-ı âteşîn yakmış ol esnâda ol şâ'ir-i mahabbet-endûz bir gazel-i pür-sûz dimiş bu evrâkda bir iki beyti erkâm olundı. Şi'r:

Dilâ yazuksınırdı öpmege 'âlemde cân anı
Elinden yandum ol dâgun ki yakdı dest-i cânânı

Bozulmasun diyü yârün fitîl-i dâg-ı cân-sâzı
Ana bend eyledüm bir nice yirden rişte-i cânı

'Alî 'ışkına yüz bin dâg-ı şevk ur Meşrebî cânâ
Erenler sikkesidür yan seversen Şâh-ı Merdânı

MU'ÎDÎ: Üsküb kurbünde Kalkandelen dimekle meşhûr kasabadandur. Evsâf-ı hamîdesin gûş itdügümüz şu'arâdandur. Sâbıkan müftî 'Alî Çelebi Efendi'nün mu'îd-i ercmendi ve tilmîz-i hûşmendi olmışlar. 'Ulûmı tertîb üzre görmege hüsn-i cemîl ile sa'y-i küllî idüp her bir fenni tahsîl itmişler. Akrân arasında ehliyyet-i mâlâ-nihâyetle mevsûf ve kâbiliyyet-i bî-gâyetle ma'rûf ve zihn-i pâki esnâf-ı şi're kâdir ve envâ'-ı 'ulûma geregi gibi kâdir ü mâhir ve tarz-ı mu'aşşer ü tesdîsde hûb ve üslûb-ı murabba' u tahmîsde mergûbdur. Cümlesinden bir gazel-i âbdâr ki hikâyât-ı hasb-i hâl-i rûzgâr veşikâyet-i devr-i bed-girdârdur sebt olundı. Gazel:

Tâli'üm nahs oldugı çarh-ı sitemgerden midür
Başuma bunca belâ dilden mi dil-berden midür

Defter-i 'uşşâka yazmışsun rakîbi tutalum
Gel sen insâf eyle andan ol bu defterden midür

‘Işk mıdur ya gül midür bülbülleri nâlân iden
Na’rası bezm ehlinün meyden mi sagârdan mıdur

Düşmene uyma didügümçün beni düşmen sanur
Dostlar billâhi suç benden mi dil-berden midür

Ey Mu’îdî gice gündüz gülmeyüp kan aglamak
Kendü kendünden midür yohsa güzellerden midür

MEYLÎ: Kayasıra’dandur. Dânişmend zümresinden ve bu devr hûşmendindendür. Fünûn-ı ‘ulûma tab’ı mâyil ve her bir fende kâbil ü kâmil olmak ümmîdiyle rûz u şeb tahsîl itmede hüsn-i cemîl ve sa’y-i küllî gösterüp iltifât-ı ma’rifet itmiş ve cüz’î vü küllî semt-i şi’re mâyil olmagın Meylî mahlas itmiş. Bu bir iki beyt-i ‘âşıkâne ki vasf-ı hûbân-ı zamânedür anundur sebt oldı. Beyt:

Kâkülünle çıkamaz başa şehâ sünbül-i ter
Olamaz kâmet-i bâlâna berâber ‘ar’ar

Kıl kadar dolaşacak nesnesi yokdur ey dil
Ne revâdur dolaşa yâr miyânına kemer

MAHFÎ: Gilân’dandur. Sâbıkan ve siyâseten Gilân pâdişâhı olan Sultân Muzaffer Şâh’un şâ’iri idüm diyü sene tokuz yüz altmış beşde diyâr-ı Rûm’a gelüp erkân-ı devlete mülâzemet idüp a’yânı kendüden rencîde-hâtır kıldukda dîvân-ı Sultânîden sürülüp ol harâretle kapucularun birisinün devâtla urup başın yarmış keşân keşân vezîr-i a’zâma iletürler. Pâdişâh-ı ‘âlem penâh a’nî Sultân Süleymân-ı felek-bârgâh hazretlerine ‘arz-ı hâl sunup bin dürlü belâlarla beş on akçe ‘ulûfeye mâlik olmış. Aksâm-ı şi’r dimege sâlik geçinüp müddet-i medîddür ki kendü re’yi ile pâdişâh-ı ‘âlem-penâhun nâmına Şâh-nâme nazm itmege evkâtın zâyi’ itmeden hâlî degüldür. Tabî’at-ı şi’riyyesi bu beytlerden ma’lûm-ı erbâb-ı ‘ulûm ola. Nazm:

Tokuz altmış beşinde tamâm
Nebî hicretinde ‘aleyhi’s-selâm

Açıldı gül-i bâg-ı bezm-i cihân
Ferah-bahş oldı zemîn ü zamân

Diğer : Zi gerd-i sipeh şod cihân nâ bedîd
‘İnan sürdi Konya’ya Hân Bâyezîd

Gel imdi işit vasf-ı devr-i zamân
Kazâ şerhine hem idelüm beyân

Diğer : Felekden dönüp gerdiş-i rûzgâr
Döner çarh-ı gerdûn bulunmaz karâr

Kamu tag u taş oldı çün nev-bahâr
Kızıl kan küffârdan lâle-zâr

Mezkûr Mahfî bu ebyâtı okıdukda bir dürlü okur ki hiç rekâketi belürmez. Bir kerre mezbûra su'âl itdüm ki bu okıdugun ne usûl ve ne ahenkdür. Hemân hazır cevâb olup didi ki bu re'y-i Mahfîdür. El-hak mezkûrun latîfesi şi'rinden iyü vâkı' olmışdur. Bu beyitler dahi benimdür dir. Fihi nazm:

Şehâ ger nümâyi tu âheng-i harb
Muti'-i tu gerdend ez şark u garb[408]

Eger bâ tu hurşîd kîn âvered
Şeb u râ felek ber-zemîn âvered [409]

MERÂMÎ: İstanbullı'dur. Dergâh-ı a'lâda dîvân-ı hümâyûn kâtiblerindendür. Hoş-fehm ü hûb-tab' kimsedür. Bu bir iki beyt anundur. Beyt :

Şâdmândur gayrılar zevk ü visâl üstindedür
Gussa vü gamla gönül dâim melâl üstindedür

Mihr ü mâhı nîce teşbîh idem haddüne kim
Birisi noksan birisi hod zevâl üstindedür

MÜBÎNÎ: Edirne'den dânişmend tâifesindendür. ve rûz u şeb tahsîl-i 'ulûma mümâreset gösterüp akrân u emsâl içre pür-ma'rifet olmak üzredür. Ümmîddür ki ol bâbda mânend-i yârân-ı sâhib-kemâl-i behremend ü kâmrân u bî-zevâl ola. Üslûb-ı nesta'lîk yazmada hûb ve kûşişi ve kitâbeti mergûbdur. Bu devr şu'arâsındandur. Sözleri elfâz-ı pâk ve ma'ânî-i sâf ile müzeyyen ve zurafâ mâbeyninde mübeyyen cümle-i ebyâtından bu bir nice matla'-ı rindâne kalem-i dü-zebâne gelüp tahrîr ü tesvîd olundı. Ziyâde 'âşıkâne vâkı' olmışdur. Şi'r :

Bakmadı yaşuma bakdum o meh-i tâbâne
Ne sitârem bana yüz yudı vü ne cânâne

Diğer : Merdüm-i dîdeme her dem o perî-rû görinür
Gözüme gayrı görünmez yine hep o görinür

Diğer : Magrûr olalı ol meh haddine nice yıldur
Ey hatt-ı siyeh yetiş haddini ana bildür

Diğer : Giceden subha dek bîdâr idüm ol mâh-ı tal'atsüz
Benüm göz yaşı gibi yıldızı düşkün sa'âdetsüz

MURÂDÎ-İ 'Acem: Vilâyet-i Bistâm'dandur. Zât-ı sürûr-encâmı Bâyezîd-i Bistâmî 'aleyhi'r-rahme neslinden dervîş-nihâd ve gâyetde pîr-i nâ-murâd hemîşe takva vü tahâretle pâk-i'tikâd olmagın arzû-yı tavâf-ı Beytü'l-harâm ve meyl-i ravza-i Nebi 'aleyhi's-selâm ve ziyâret-i eimme-i kirâm idüp sene 955'de âhir diyâr-ı Rûm'a gelmiş. 'Âkıbetü'l-emr hükm-i İlahî ve takdîr-i nâ-mütenâhi ile sene 968'de dârü'l-bekâya varup hem-nîşîn-i hûr ü 'ayn olmak

[408] Ey padişah savaşa yönelirsen doğudan ve batıdan sana herkes itaat eder.
[409] Eğer güneş seninle ederse, felek gece vakti onu yeryüzüne getirir.

ricâsıyla meyl-i huld-ı berrîn idüp sene semân ve sittîn ve tis'â mi'ede vedâ'-ı yâr-ı cânı ve terk-i 'âlem-i fâni kıldı. **İnnâlillahi ve innâ ileyhi raci'un** [410]Aksam-ı şi'rde hûb 'ale'l-husûs kasîde-i musanna' Hˇâce-i Selmân'ı tetebbu' idüp nazmına nazîre dimiş. Makbûl-i şu'arâ-yı 'Acem ve zurafâ-yı Rûm ve pesend-i erbâb-ı rükûm ve hâtır-nişân-ı sâhibân-ı 'ulûm olmışdur. El-hak ol siper-i rûşen-dil olan şâ'irün eş'ârı vâfirdür. Bu bir nice matla' ki hasb-i hâl-i nâ-murâdân-ı devr ü zamân ve vird-i zebân-ı mestmendân-ı cihândur. Nazm:

Murâdî der cihân her çend kerdem terk-i vâdihâ
Ne dîdem vâdî-i hoş-ter zi künc-i nâ-murâdihâ [411]

Der kûy-i nâ-murâdî ez hîç reh-güzârî
Ne girifte hâtır-ı kes hergiz zi men gubârî [412]

Be gird-i kûy-i tu ez 'âşıkân-ı zâr menem
Be dâm-ı tu zi esîrân-ı hâk-sâr menem [413]

Nazîre li-mü'ellifihi

Helâk-ı şîve-i ân şûh-ı 'işvekâr menem
Harâb-ı dîden-i ân çeşm-i pür-humâr menem [414]

MURÂDÎ-İ Bagdâdî : Bu bende-i kemterün küçük birâderidür. 'Ulûm-ı zâhire mümâreset gösterüp her an mülâzemet-i ehl-i ma'rifet idüp tahsîl itmeden hâlî degül ümmîddür ki ehl-i hünerden behremend ve noksânın tekmîl kılup ercmend ola. Zîrâ ki hâfız-ı kelâm-ı mecîd ve kava'id-i tecvîd bilmede ferîd ve nakş u 'amel ve savt u gazel okıması âvâz-ı hazînle mergûbdur. ve şi'r icâdında tabî'atı ziyâde hûb vâkı' olmışdur. Sâbıkan seb'în ve tis'â mi'ede bir mektûb-ı mahabbet-efzûn bu diyâr-ı gurbetde cigeri pür-hûn ve kûşe-i bî-tûşede hâli Diğer-gûn olan bende-i mahzûne irsâl kılmış içinde bir gazel-i bî-bedel sebt itmiş. Hâliyâ bu risâle-i müşgîn-sevâda bu bende-i dildâde ol şâ'ir-i nâ-murâd olan nîkû-nijâdun gazelin ketb itdi ta kim sahâyif-i rûzgârda mestûr u mezkûr olup yâdigâr ola. Gazel:

Çü aldı egnine ol mâh-ı câme-i âbı
Sehâb-ı haclete girdi sipihr mehtâbı

İta'ât itmez idüm zühd birle su-be-su
Medâr-ı secde-gehüm olsa kaşı mihrâbı

Belâ vü derd-i nigârumla âşinâ olalı
Nîst külli rifâkî küllî ashâbî [415]

---

[410](O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman) Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz derler. Kur'an 2/156

[411] Muradî dünyada her ne kadar vadileri terk etmişsen de muratsızlık köşesinden daha güzel bir vadi görmedim.

[412] Muratsızlık diyarında yolculardan hiçbiri benden incinmez

[413] Senin diyarının etrafında inleyen âşıklardanım. Senin tuzağına düşmüş zavallı esirlerdenim.

[414] O işveli güzelin edâsından helâk olan benim, o mestane gözleri görmekten harap olan benim.

[415] Hiç bir dostum ve arkadaşım kalmadı

O serve sâyesi hem-râh olmasun diyü dil
Ne gündüzin güni ister ne gice mehtâbı

Murâdî mülteci oldı o şâh-ı der-köhne
Umar açıla yüzine sa'âdet ebvâbı

MUTİ'Î: Konevî'dür. Dânişmend zümresinden Hâfız-ı Konevî'nün birâderidür. Tabî'at-ı şi'riyyesi revân lisân-ı 'Arabî'de ve zebân-ı Fârisî'de olan ebyât u eş'ârun tetebbu'ında mânend-i akrân ve hemîşe mutî'-i ehl-i hüner olmakdan ma'ârif-i cüz'î vü küllîden behredâr olmış. Bu bir iki beyt anundur. Şi'r:

Her kaçan kim kâküli ruhsâr-ı cânânı bürür
Gûyiyâ ebr-i siyeh hurşid-i rahşânı bürür

La'lüne kasd itdügümce zülfini hâyil kılur
Sanasın zulmet durur kim âb-ı hayvânı bürür

MİNNETÎ: Zümre-i kuzât-ı hûb-sıfâtdan olup mevlid-i şerîfi Kütâhiyye sancagında Kula nâm kasabadandur. Evân-ı şebâbda cüst ü cûy-ı râh-ı savâb kılup tahsîl-i 'ulûm içün geşt ü güzâr-ı her merzbûm iderek temâşâgâh-ı erbâb-ı 'ukûl olan İstanbul'a varup nihâl-i vücûd-ı pür-cûdun âb u hevâsı sâz-kâr-ı ma'ârifle gül gibi tâze vü ter ve lâle-hûrde mânendi zîb ü fer ve serv-i sehî misâli bâlâ çeküp merâtib-i 'ulyâ-yı kemâle gün günden irişüp neşv ü nemâ bulup emsâl ü akrâna gâlib olmak ârzûsıyla kemâlât-ı ehl-i dile tâlib ve cân u dilden nazm-ı Fârisî cânibine mâyil ü râgıb düşüp ebyât-ı hayât-efzâsı şu'arâ-yı rûzgârı vird-i zebân ve münşe'ât-ı münşiyân-ı belâgat-disârı hırz-ı cân kılup tab'-ı hudâdâdına ma'ânî-i hâss-ı dil-küşâ ile isti'dâd irişüp mehâbib-i eş'âr-ı 'âlem-ârâdan ber-murâd oldugına sene tokuz yüz toksan beşde iltifât-ı pâdişâh-ı âsmân-serîr ve 'inâyât-ı Sultân-ı cihân-küşâ-yı lâ-nazîrün yümn-i sa'âdetinde asl u neseble şâyeste-i imâret ve sezâ-vâr-ı eyâlet olan Hüseyn Paşa-yı 'âlî tebâr Lahsâ'ya beglerbegi kâm-kâr oldukda sâbıkü'z-zikr efkâr-ı bikr ile bir târîh-i âbdâr-ı dürr-i şehvâr hâk-i pây-i kimyâ-âsârlarına duyurmuş der-gûş-ı suhen-güzâr ve pesend-i tab'-ı merdüm-i ebrâr olmış. Fi't-târîh :

Bu gün sensin mürüvvet ma'deni lutf u kerem kânı
Revâdur olsa lutf-ı pâdişâhî sana erzânî

Bu peygâm-ı sürûr-encâmı gûş idüp didüm târîh
Bihamdillah bugün Lahsânun oldun mîr-i mîrânı

Paşa-yı 'âlî-şânun mesmû'-ı şerîfleri ve makbûl-i tab'-ı latîfleri olup mezkûrı vilâyet-i Lahsâ'da bir kâdîlıg ile ber-murâd idüp ol pâk-nihâdı dünyevî imdâd ile kuyûd levâzımından âzâd itmişler. Târîh-i mezbûrda paşa-yı nîkû-nijâd müşârünileyhi kendüye küllî ri'âyet iderek Lahsâ'ya bile müteveccih oldukda diyâr-ı Bagdâd-âbâd'e gelüp zurafâ-yı hûb-nihâdlarla sadâkat yüzinden ihtilât idüp musâhabet-i garîbesi bî-minnet-i pür-neşât ve eş'âr-ı yâr ile irtibât yüzinden irişüp bu bir nice nazm-ı nefîs-güftâr ol şâ'ir-i selîs kelâmundur. Ebyât :

Dimişsin nâvek-i müjgânuma sînen nişân olsun
Umulmazdı bu senden olsun ey kaşı kemân olsun

Diğer : Gûş dutmaz ‘andelîbân-ı suhen-perdâza gel
Var ise varmış durur gülşende h˘âb-ı nâza gel

Diğer : Cemâlünden nikâb-ı zülfi kaldursan safâ artar
Bu rûşendür güneşden ebr ref’ olsa ziyâ artar

Diğer : Murg-ı cânı ‘ârızın ‘arz itse dil-ber söyledür
Bülbüli bâg içre gûyâ verd-i ahmer söyledür

Her nefes âyîne-i ruhsârıdur gûyâ iden
Tûtî-i tab’ı sakın sanman ki sükker söyledür

MEDHÎ Çelebi: Burûsâyî’dür. Mülâzimîn zümresindendür. Zekâ-yı tab’ ile beyne’l-akrân meşhûr aksâm-ı şi’rde tabî’atı pür-zîver ve tarz-ı kasîdede ma’ânî-perver ü medh-güsterdür. Her vechile şâ’ir-i pâkize-edâ oldugına kimsenün asla sözi yok zîrâ ki gazel-i bî-bedeli bî-hadd ü çok cümlesinden bir iki matla’ u beyt sebt olundı. Ebyât:

Benzermiş ebrûsı bir kîne gözi bâdâmına
Şâh-ı bâdâma dönüpdür kıl nazar endâmına

Medhiyâ bulmak dilersen yeter âfetden halâs
Konmasun murg-ı revânun dâr-ı dünyâ bâmına

ve lehu: Sanmanuz bâd-ı çemenden varak-ı gül götürür
Hâr ile kana boyanmış pîr-i bülbül götürür

MEDHÎ-İ İstanbûlî: Haydar-zâde dimekle meşhûr ve cemâl-i ‘âlem-ârâ ile makbûl-i merdüm-i nezdîk ü dûr ve hüsn-i ahlâk-ı bî-hemtâ ile dil-firîb-i ‘âşıkân-ı şeydâ ve memdûh-ı dil-i şu’arâ ve nûr-ı çeşm-i zurafâ ve ser-âmed-i cevânân-ı mâh-likâ idi. Hayfâ ki evân-ı cevânîde terk-i ‘âlem-i fânî ve meyl-i ravza-i câvidânî kıldı. Hadd-ı zâtında rûz u şeb sohbet-i erbâb-ı ‘irfâne cân u gönülden tâlib ve musâhabet-i şîrîn edâsı rengîn olmagın şi’rine gâlib idi. Gülşen-i cihânda hâl-i hayâtında ve bu dünyâ-yı bî-sebâtda nâgâh kazayla ol serv-i âzâde kendü mânendi bir lâle-’ızâre dil-dâde ya’nî ‘âşık-ı rûy-i Mazhar-zâde olup ve mezkûr Mazhar-zâde bu zamânenün ser-âmedi bir dil-ber-i bî-bahânesi ve ‘âşıkân-ı bî-cânun cânânesiydi. Sâbıkü’z-zikr anlarun hakkında bir gazel-i âbdâr mânend-i dürr-i şeh-vâr şikâyet tarîkıyla hasb-i hâl-i dil-i zâr diyü sebt itmiş ketb olundı. Gazel:

‘Aklı bend eyledi zülfün buluben âzâde
Dil-i bî-çâre sana geldi şehâ feryâde

Virdi kâfirlere her bir sanem-i seng-dili
Ne kaza ugradı bu deyr-i harâb-âbâde

Hüccet ey şâh-ı cihân çünki zer efşân yaraşur
Rûy-i zerdüm süreyin hattuna ben üftâde

Kâdî oldukda Hüdâ kıldugı cevr ü zecrün
Rûz-ı mahşerde cevâbın vire Mazhar-zâde

Mey-i ‘ışk içdi diyü mahkeme-i kûyunda
Medhi’yâ kasdı bu tagyîr idesin nâ-şâde

Fî harfi’n-nûn

NEV’Î Çelebi : Zümre-i mülâzimîndendür. Rûm ilinde Edirne kurbünde Malgara nâm kasabadandur. Gülbin-i bûdı ve nihâl-i vücûdı mezbûr Edirne şehrinde bulmış neşv ü nemâyı. Mezkûr şehre müte’allık oldukları nev’an ana dâl ve asl u neseble dervîş-hilkat ve âdemî-sîret nîkû-hısâl ve zât-ı şerîfi fezâyil-i kudsiyye ile ârâste ve ‘unsûr-ı latîfi fünûn-ı kemâlât-ı ünsiye ile pîrâstedür. ve zihn ü zekâvet ile beyne’l-akrân yegâne-i zamâne ve fehm ü firâset ve dânişmendlikde bî-bahâne müsellem-i ehl-i ‘irfân ve pesend-i merdüm-i cihândur. Tab’-ı mustakîmi envâ’-ı ulûma şâmil ve her bir nev’-i ilmün mütâla’âsında kâmil ve ol tûtî-i şîrîn-zebân ve ol bülbül-i gülşen-i cân üslûb-ı kasâyidde fusahâ-yı mütekaddimîn gibi kemâl ile mükemmel ve tarz-ı mesnevîde hikâyâ-yı latîfle yârândan fâyık ve reng-i gazelde ma’ânî-i nazm edâsına mutâbıkdur. Râkım-ı hurûf bî-hadd ü lâ-yu’ad Edirne ve İstanbul’da hıdmetleriyle müşerref olmak müyesser olmışdur. El-hak gâyetde hoş-sohbet ve nihâyetde pâkize-tıynet ve kelimât-ı muhakkıkânesi hayât-bahş-ı ehl-i tecrîd ve edâ-yı rindâne- sinden kemâl-i mertebede müsemma’ olan erbâb-ı hüner müstefîd olması mukarrerdür ve gazeliyyât-ı dil-keşi bî-hadd ü lâ-yu’addur. Cümlesinden iki dâne gazel-i pür mesel ma’ânî-i bî-bedel ile kalem-i dü-zebâna gelüp sebt olundı. Gazel:

Visâle va’de itmişdün ferâmûş eyledün gitdi
Meded rûh-ı revânum ölmedin gel va’demüz yitdi

Eger güldür eger hâr-ı cefâ redd eylemez ‘âşık
Hemân lutf eyle ey gonce gönülden her ne kim bitdi

Bizümle sûretâ oldun mülâyim va’dede ammâ
Dirîgâ ey gül-i ter hâr u haslar kavli berkitdi

İrişmez vasla bâr-ı ‘âşık-ı bî-sîm olan bildük
Kapunda aglayu aglayu cânâ işimüz bitdi

Okıyup yanuna tutsan el üzre yaraşur anı
Senünçün kendüyi illerde Nev’î dâsitân itdi

ve lehu Gazel-i âhir

‘Ârif dilinde nakş-ı hayâl-i habîbi gör
Gül goncesin gönülde bulan ‘andelîbi gör

Cânâ hicâb imiş nazar-ı mâsivâ-yı dost

Bezm-i visâle ma'nî olurmış rakîbi gör

Hicründe ben garîbe ne nakş itdi rûzgâr
Kûyunda hûn-ı eşk ile şekl-i garîbi gör

Şemşîr-i firkatün dili sad-pâre eylemek
Rûz-ı ezelde kısmet olunmış nasîbi gör

Bahr-ı letâfet içre güher görmek istersen
Nev'î sözüni dinle kelâm-ı edîbi gör

Bu bir kaç matla'-ı matbu' dahi ol âsmân-ı hünerün ufk-ı tab'ından gün gibi tulû' idüp âfâkda şuyû' bulmışdur. Kilk-i bedâyi' sûretiyle tasvîr ü tahrîr olundı. ve lehu matla':

Kızardı aglamakdan gözlerüm cây-i terahhumdur
Nazar kıl kim hicâb altında kalmış iki merdümdür

Diğer : Bâd-ı sabâ ile dinüz oynamasun gonce-ter
Yürek oynamasına ugramasun bülbüller

Diğer : Başı irişdi göge rif'ât ile her dûnun
Hak budur kim katî alçaklıgı var gerdûnun

Diğer : Lebün câmına benzer yok dehânun gibi nâdirdür
Bunun keyfiyyeti ta'bîr olunmaz zevke dâ'irdür

Diğer : Cigerde turmaz akar hûn-ı zahm-ı tîr-i nigâr
Örümcek agı basar üstine bu cism-i nizâr

Marîz olanlara dirler sefer mübârekdür
'Adem diyârına gitdügi bu ten-i bî-mâr

Diğer: Açıldı lâle vü gül bülbül oldı hûb nefes
Hevâlanur ise 'aceb mi gönülde dâg-ı heves

Ne karakollugun olsa Efendi baş üzre
Kalem misâli dilersen beni kitâbete kes

Diğer : Kaşuna ser-figende bende olsa mâh-ı nev lâyık
Olur şehrî güzel her ay idinse bir iki 'âşık

Diğer : İdüp mukâbele n'eyler kitâb-ı sihr-i helâl
Senün cemâlüne baksun eger dilerse kemâl

Diğer : Yeter itdün şikâyeti gülden
Varak-ı diğer ey hezâr-ı çemen

Diğer : Şikâf oldı tenüm tîg-ı cefâdan
Koyup cânum beni çıkdı aradan

Diğer : Miyân-ı sebzeden açıldı goncenin bedeni
Kenâre ‘azm idelüm ortaluk güzellendi

Diğer : Görmedüm mislün meger endîşe ile h˘âbda
Yok nazîrün var ise âyîne ile âbda

Duhter-i rez destine hâtem takınmış sanurın
‘Aks-i la’lün her kaçan görsem şarâb-ı nâbda

Diğer : Agarup göz merdümi bî-nûr olupdur giryeden
Sanasın bir mürdedür cismüne sarılmış kefen

Diğer : Gider hevâ ile başlar o la’l-i nâb üzre
Habâblar gibi kim kef geçer şarâb üzre

Ol bülbül-i gülşen ve tûtî-i şeker-şiken **Tûtî vü Zag** nâm bir kitâb-ı sürûr-encâm nazm itmişdür tevhîd inden bu bir beyt sebt olundı. Beyt:

Kıldı şefkâti o Hayy-i fi’âl
Gerdûn kafesinde tûtî-i âl

NÂMÎ Çelebi: Hamîdî’dür. Mülâzimîn zümresinden efvâhda Ca’fer Çelebi dimekle meşhûr ve kâffe-i enâm içre hüsn-i i’tikâd ile mezkûr ve sâdıku’l-kavl olmagla makbûl-i tabâyi’-i nezdîk ü dûr ve beyne’l-akrân ‘ulûmda mütâla’âsı hûb ve zümre-i şu’arâ ve zurafâ yanında sözleri mergûbdur. Bu bir kaç beyt netâyic-i tab’-ı râyicidür zuhûr bulup mestûr olundı.
Beyt:

Kapunda ‘âşıka zillet rakîbe hayli ‘izzet var
Bugün zulm itme dünyâda begüm yârın kıyâmet var

Murâdum ölmedin ‘ıyd-ı visâl-i yâre irmekdür
Anunçün künc-i gamda rûze-i hicrâna niyyet var

Diğer : Ne feryâd itdi hicründe dil-i nâlânı anmazsın
Ne kanlar agladı hîç dîde-i giryânı anmazsın

Diğer : Müheyyâ oldı meclis sâkiyâ peymâneler dönsün
Bu bezm-i rûh-bahşun şevkine mestâneler dönsün

Dilâ câm-ı şarâb-ı ‘ışk-ı yârı şöyle nûş it kim
Felekler güm güm itsün başuna hum-hâneler dönsün

NİGÂRÎ: Galatavî’dür. Cedd-i büzürg-vârı Mısr diyârındandur. Şatranc-bâz ‘Abdülkâdir dimekle meşhûr ve ol fende şöyle üstâd-ı sâhir imiş ki kemâl-i şöhreti ‘Arab u ‘Acem ve Rûm’da mezkûr imiş. Ana binâen Sultân Mehem- med Hân-ı Gâzî ol ‘ârif-i şantrac-bâzı bî-ihtiyâr İslambol’a getürmesine ikdâm idüp adam göndermiş. Getürdükde her fünûnına bin akçe in’âm eylemişler ve mezbûr ‘Abdülkâdir şatrancun gâibâne oynamasında ziyâde mâhir ve nat’-ı zemînde esb-i fikri hayli cevelâna kâdir ve fi’l-hâl at salup hasmı mât itmede misli

nâdir ve kendü ihtira'ında üstâd imiş. Ol sebebden geldükden sonra gâyetde ri'âyet-i küllîye mazhar düşmişdür. Şatranc 'ilminde nice nice mansûbeler bulup risâleler yazmışdur ve mezkûr Nigârî zurafâ-yı rûzgâr ve şu'arâ-yı nâmdâr mâbeyninde Nakkaş Haydar dimekle ma'rûf ve fünûn-ı reng-â-reng ile zâtı mevsûfdur. ve nakkaşlık san'âtında âhûlar resminde ve tasvîr yazmada mânend-i Mânî-i çihre-küşâ ve müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki pâdişâh-ı deryâ-dil Sultân Süleymân-ı 'âdil hazretlerinün re'islerindendür. Defa'ât ile 'azîm gazâlarda ceng-i azmâ ve altun fener ile kapûdân-ı deryâ ve 'ilm-i deryâdan geregi gibi habîr ü dânâ ve cezâyir-i buhûra âşinâ oldugı ecilden **Dürer-i Deryâ** nâm bir kitâb-ı garrâ-yı sürûr-encâm nazm-ı âbdâr ile nakş u nigâr itmiş ki seyrinden dîde-i remed-dîdeye ve dil-i gam-dîdeye sürûr irmesi mukarrer ve meşhûr-ı bahr ü berr olmışdur. Letâyif-i şîrîn ve zerâfet-i rengîninden bi'l-küllîye hazz olınur. Şeh-zâde-i cihâniyân a'nî Sultân Selîm Hân'un dergâh-ı âsmân-bârgâhında makbûl ve pesendîde-i erbâb-ı 'ukûl olmışdur. Bu gazel ile bir nice matla' u beyt anundur sebt olundı Gazel:

Sahn-ı gülzâr-ı cihân bir ulu dergâh ancak
Her konan göçmede bir özge güzergâh ancak

Şu'le-i dürûd-ı leyle irişür kûyuna cân
Mürşid-i râh ana meş'ale-i âh ancak

Nâ-murâd itse beni çarh-ı sitem-kâr n'ola
Râh-ı maksûd uzak 'ömr ise gütâh ancak

Ta'n iderse n'ola erbâb-ı harâbâta gönül
Zühd ü takvâyı bilür zâhid-i gümrâh ancak

Başuma gün mi togar bu ne sa'âdetdür kim
Togar ay gibi Nigârî gülen ol mâh ancak

ve lehu eyzân:

Lezzetine la'lünün benzetdigiçün dâdını
Başın ezdük şekkerün alduk lebün dâdını

Diğer : Nigârun 'ârızı üzre görinen câ-be-câ hâlî
Degüldür her biri bir kûşede dil almadın hâlî

Diğer : Servden bâlâ-ter olmış kâmet-i dil-ber bugün
Nâresîdem dahi bir açılmaduk gonceydi dün

Diğer : La'l-i lebüm ısırdı diyü girme kanuma
Hiç ola mı Efendi kıyam kendü cânuma

Pâdişâhımızun 'Alî Paşa vezir-i a'zâmı oldukda bu târîh beyti hûb vâkı' olmışdur budur Târîh:

Ol ‘Alî’nün Kanberi Haydar didi târîh ana
Âsaf-ı Sultân Süleymân geçdi sadr-ı ‘âlîye [960]

NİSÂRÎ: Sirozî’dür. Kuzât zümresindendür. Tab’-ı dürer-nisârı nazma mâyil ü şâmil olmagın kesb-i fezâyil idüp ser-âmed-i emâsil olmış. Üç zebânla şi’re kâdir ve her birinde şi’ri vâfir. Cümlesinden biri bu ki Dîvân-ı Hâfız’a nazîre dimişdür ey kâşki hiç bir dilde şi’r dimeye merdüm-i sühendân yanında tabî’at-ı şi’riyyesi gün gibi nice idügi ‘ıyândur. Bu beyitler ana dâl ve şâhid-makâldür budur ki zikr olundı. Ebyât:

Be kasd-ı katl-i men bîçâre vü dil haste pür- kînest
Müselmânân şefkat kâfir-i zülfeş çi bî-dînest[416]

Belâ-yı hatt-ı tu bîmâr-ı gam râ bester-i sincâb
Gam-ı zülf-i siyeh dil-haste râ bâlin-i meskenest[417]

NÂDİRÎ: Asl-ı pâk-nihâdı a’yân-ı şehr-i Bagdâd’dan ta’dâd olınur ve kendüleri Musul’da perveriş bulup yârân-ı safâ ile seyr ü sefer kılmagla ma’ârif-i dervîşândan bâ-haber ve fünûn-ı şi’rden behrever olmakdan hâlî olmayup ekser-i şu’arâ-yı rûzgârînün eş’ârına nazîre dimede dilîr ve tevârih bilmede mâhir ve kendü vâdîsinde bî-nazîr kimsedür ve musâhabeti pâk ve kelimât-ı ferah-bahş u ferahnâk ve tarz-ı kıssada mânend-i la’lin-kabâ sâhib-edâdur. Bu bir nîce beyt anlarundur sebt olundı. Şi’r:

Sürmeyen âb-sıfât yirlere kûyunda yüzün
Ka’be hakkı sanemâ lâyık-ı dîdâr olmaz

Diğer : Hayâl-i mû-miyânunla tenüm hod mûya dönmişdür
Cemâlin ol perî-rû bilsem ey dil kim neden saklar

Diğer : Âteş bırakdı âhum nüh tâk-ı âsmâne
Korkum budur ki yana nâgeh bu kâr-hâne

ve lehu eyzan :
Olaldan Hak bilür ol serv-i gül-ruhsârdan mahrûm
Agardı çeşmüm oldum dîde vü dîdârdan mahrûm

ve lehu eyzan :
Lâle sanma ki sabâ hattuna öykündügiçün
Darb-ı silleyle yüzün kana boyadı çemenün

NÂTIKÎ: Musul’dan egerçi erbâb-ı sanâyi’dendür lâkin evkâtın zâyi itmeyüp okıyup yazmadan merd-i kâyil ve zebân-ı Fürs’ü ‘Arab’dan kâm hâsıl idüp tekye-gâh-ı cihânda hem-dem-i dervîşân-ı dil-rîş ve hankâh-ı zamânda mahrem-i sûfiyân-ı sâf-kîş olup peyrev-i meşâyih-i ‘ızâm ve perverde-i fuzalâ-yı ferhunde kelâmdur. Esrâr-ı güftâr-ı evliyâ ile ‘ârif-i

---

416 -Ben bîçare ve gönlü yaralının katli için kinle doludur; ey müslümanlar şefkat edin onun kafir zülfü ne dinsizdir.
417 Senin ayva tüylerinin belası gam hastası için gece yatağıdır. Siyah saçının gamı gönlü kırıklar için meskendir.

billah ve ma'lûmât-ı hakîkat-nümûn ile fazl-ı Yezdânî'den âgâh olmak ârzûsıyla râh-ı şerî'âtde mu'în-i nefsîye refîk ve turuk-ı hakîkatde nutk-ı silsile-i sıddîkdur. Ol dürr-i deryâ-yı fazla mâlik olan tevfîk ile iletüp pesend-i ahrâr ve makbûl-i ebrâr olmışdur. Ebyât-ı hakîkat-nümâsı yârân-ı mutasavvıf yanında mevsûfdur ve kelimât-ı sadakât-fezâsı musaddıkân-ı devrân önünde ma'rûfdur. Kendü vâdîsinde gazeliyyât-ı pür-nikât ile cihângîr ve terci' u tahmis ü müseddes ile lâ-nazîrdür. Bu gazel anlarundur.

Sirişkün nakdin ey çeşmüm o sîm-endâme ter göster
Kef-i pâyine 'arz it mâcerâyı bir hüner göster

Hemîşe sîne sûzân ol dilâ nâr-ı mahabbetden
Hayâl-i yâre karşu çık şeb-i gamda fener göster

İrürse hançer-i müjgânı bî-bâk ol kaşı rânun
Er ol meydân-ı 'ışk içre siper tutma ciger göster

Kemend-i zülf-i yâri tut mahabbet bahrine gavs it
Ne denli huşk-i leb olsan sadef gibi güher göster

Erbâb-ı nâzdan sermestdür ol gözleri âhû
......ür sînede ey dil kebâb ol mâhazâr göster

'Adem eyle vücûdun Nâtıkî fikr-i dehân ile
Bu esrâr-ı nihândan gayre sakın bir eser göster

NÂMÎ: İstanbul'dandur. Edirne kâdîsı olan Kâmî Efendi'nün dânişmendidür. Ma'ârif-i cüz'î ve küllî ile ârâste vü pîrâste ve tabî'at-ı şi'riyyesi hûb ve ser-â-ser eş'ârı mergûb ve şu'arâ-yı nâm-âver gibi hünerver ve nâm-ı nîk ile makbûl-i merdüm-i suhen-güster kimesnedür. Bu bir iki beyt anundur Nazm:

Âyîne-veş cemâlüne kılsam n'ola nazar
Gelmez Efendi 'âşıka dîdârdan zarar

Diğer : Sanma kim su içre 'aks-i mâh-ı nev ey âftâb
Hasret-i ebrûlarunla hançere düşmişdür âb

Diğer : Geldi diyâr-ı Rûm'a görem diyü zülfüni
Aradı cümle şehri pir sokunı sokunı

NİHÂNÎ: Edirnevî'dür. 'Ubeydî Efendi'nün tilmiz-i dil-pesendidür. Gülşen-i ma'ârifün nihâl-i ser-bülendi ve bahâristân-ı 'ömrün tâze vü ter nahl-i ercmendi ve gülbin-i gülistân-ı ma'ânî ve şekeristân-ı edânun tûtî-i şîrîn-zebânı ve sûz ü güdâz ile memâlik-i eş'ârun Husrev-i zamânıdur. ve nazm-ı dürer-bârı ve güftâr-ı âbdârı 'Ubeydî Çelebi himmetiyle selîs ü hemvâr ve bî-hadd ü bî-şümâr olmagın vird-i zebân-ı 'âşıkân-ı zâr ve zikr-i gül-'ızârân-ı rûzgâr olmışdur. Cümlesinden bu gazel-i pür-mesel ki vasf-ı cemâl-i mâh-rûyân-ı her-câyi ve hasb-i hâl-i 'âşıkân-ı şeydâyîdür. El-hak zamâne dil-berlerinün etvâr-ı nâ-hemvârına mutâbık u muvâfıkdur budur. Gazel:

Sevme şehrî güzeli ger meh-i tâbân ise de
Virme hercâyiye dil mihr-i dırahşân ise de

Sana serkeşlik idüp gayrıye mâyil olanun
Geç hevâsından eger serv-i hırâmân ise de

Hâr ile hemdem olup bagrunı pür-hûn idenün
Gel e bakma yüzine bir gül-i handân ise de

Seni haste idüp el derdine tîmâr idene
Mübtelâ olma sakın âfet-i devrân ise de

Ey Nihânî dahi her cem'i münevver kılanun
Olma pervânesi ger şem'-i gülistân ise de

Bu bir kaç beyt-i âteş-bâr-ı âbdâr ki erbâb-ı 'ışkun sûz-ı nihânın âşikâr ve râz-ı derûnun okundukda târümâr itmeden hâlî degül ketb olundı. Matla':

Gördi 'abîr dûd-ı âhum agladı yâran bana
Seyr idüp sebîl-i sirişküm acıdı 'umman bana

Diğer : 'Arsa-i çeşmümi kılsun ko yaşum seyl-i pür-âb
Ta karar idemeye anda begüm 'asker-i h˘âb

Diğer : Hâlün oldıysa gussadan düşvâr
Mey-i nâbun ayagına düş var

Diğer : 'Âşıkun gönline 'ışkun odı mihmân olmış
Anuniçün güzelüm yüregi biryân olmış

Diğer : Eger agyârı satup kurtulur ise ol şâh
Varayın meclisüne didi selâmet olsun

Diğer : Atılan sanma şehâb âh-ı derûnum ey mâhi
Berk-i kâhini yile virdi felek hırmeninün

NAZMÎ Beg: Edirnevî. Sipâhi oglanı tâifesinden idi. Fünûn-ı şi'rde üstâd ve hemîşe aksâm-ı nazm dimege mu'tâd nazm-ı belâgat-meşhûn ile şâkird-i Nizâmî ve 'işret-gâh-ı fasâhatde bende-i Câmî geçinür ve diyâr-ı Rûm'da sâhib-**Cami'ü'n-nezâyir** dimekle mülakkâb zîrâ ki şu'arâ-yı mütekaddimîn ü müteahhirînün bir birine nazîre vâkı' olan gazellerin cem' idüp ve kendü dahi her birine birer ve ikişer gazel-i bî-nazîr nazîre dimişdür. El-hak ol pîr-i deryâ-dil envâ'-ı nazma mâyil ve gazeliy- yât-ı âbdârı hasb-i hâl-i dil-i zâr diyü yigirmi dört 'adet dîvân rakam itmişdür. ve kasâyid ü tevârihi bî-hadd ü bî-şümâr ve her birinün vücûdı mânend-i 'adem zîrâ ki şütür-kürbe vâkı' olmışdur. Hadd-ı zâtında makbûl-i hâs u 'âm olup şöhret-i tâm bulmamışdur. Bu bir kaç matla' u beyt anun eş'ârınun hûb u mergûbıdur. Ebyât bu evrâkda sebt olundı.

Tutalum câm-ı dil anlar leb-i dil-ber yirine
Cânı kim anlaya ol rûh-ı musavver yirine

Dilde seyr eyleyeyin diler isen hançerüne
Dilemezsen sanemâ tîrüni gönder yirine

Diğer : Dehenünden gelen nahl-ı cânâ
‘İsî’den bir hıtâbdur gûyâ

NEVÂLÎ-İ İstanbûlî: Dânişmend tâifesindendür. Rûz u şeb tahsîl-i ma’ârif ve esnâf-ı şi’re vâkıf olmak ârzûsı ile cidd ü cehd itmeden hâlî degüldür. Ümmîddür ki yârân içre meşhûr ve zihn-i pâkinün zekâsı pesend-i cumhûr ola. Bu bir iki matla’-ı dil-sûz ol şâ’ir-i gam-endûzundur sebt olundı budur. Nazm:

Vücûdum bir vefâsız dil-rübâ yolunda hâk itdüm
Dirîgâ kadrüm idrâk itmedüm kendüm helâk itdüm

Diğer : Bahr-ı eşkümde benüm ey âftâb-ı dil-berân
Dürr-i encümle tolu olmış sadefdür bu cihân

NÂLİŞÎ: İstanbullı. Sâbıkan lisân-ı ‘Arab’a cüz’î ve zebân-ı ‘Acem’e küllî mümâreset idüp bir mikdâr hatt-ı nesta’lîkı meşk kılup peyveste-i silsile-i erbâb-ı ‘ışk olmagın ‘azm-i hankâh-ı Hazret-i Şeyh İbrâhim kuddise sirruhu itmiş. Müsâfirân-ı zamân gibi gûşe-be-gûşe derbeder düşüp âhir ol âsitân-ı kuds-âşiyânede bir nice müddet mücâvir olmışdur. Hadd-ı zâtında dervîş-nihâd ve devr-i rûzgârda nâ-murâd kimesnedür. Ber-muktezâ-yı mahlas ol rind-i cihân ve bî-kayd-ı zamân ‘âşık-pîşe dem-be-dem sitem-ger-i cevânân bahr ile feryâd u nâlişe hem-nefes ve etvâr-ı ‘acîbe ve evzâ’-ı garîbe ile makbûl-i herkes ve hâlâ her an erbâb-ı ma’ârifetle sohbet itmededür. Tabî’at-ı şi’riyyesi gerçi nîkdür feemmâ musâhabeti gâlib-i şi’riyye ve erbâb-ı lehv ü la’b sohbetine râgıbdur. Bu bir iki matla’-ı âteş-bâr anundur. Şi’r:

Gör ne sihr ile yakar cismimi ol sîm-tenüm
Geh turur pirehenüm yandı ser-â-ser bedenüm

ve lehu: Serdâr-ı dehr milket-i ‘ışkun esîriyüz
Önünde can viren kulunun biz de biriyüz

Mezkûrun bir gözi kör ve birisi nûr-ı basardan dûr ve birinde çendân fer’ ile nûr olmamagın bir gün bir mikdâr çürük baklayı satun alup dest-mâle koyup rast geldügi yârâne körâne teklif kılurken bu bende dahi yolda ihsâs idüp teklif kılurken su’âll itdüm ki bu baklayı kim satun aldı didi ben aldum ‘ale’l-fevr didüm bî-kusûr dimişlerdür ki çürük baklanun kör alıcısı vardur. Bu latîfeden gedâ-tab’ olmagın rencîde olmışlardur.

NÂZÜKÎ: İstanbul kurbünde Yenihisâr’dan ‘İşretî’nün birâderidür. Tabî’at-ı şi’riyyesi pür-zîver ve eş’âr-ı nâzükî pesend-i cumhûrdur. Hadd-ı zâtında bu deyr-i kuhen içre da’imâ

musâhabeti nâzük-edâ ile safâ-bahş ve kelimât-ı mestânesi bâde-i nâb gibi bî-gışş ü dilkeş düşmişdür. Cümlesinden bu gazel sebt olundı. Gazel:

Kanuma girmesün meded ol bî-amân tutun
Baglan yanında eylemesün tîgı kan tutun

İtse kıyâm gitmege kopar kıyâmet âh
Hey gitmesün o fitne-i âhir zamân tutun

Yârün harîm-i kûyunı gülzâr-ı can bilün
Dil bülbüline işigini âşiyan tutun

Bir câme tâc ü hırkaya çeker yine zâhid
Lâyık görürse almaga pîr-i mugan tutun

Oldı gam-ı firâk ile bîmâr Nâzükî
Ta ki düşer ölür meded ol nâtüvan tutun

NUSRETÎ: ‘Acem’dür. Müddet-i medîddür ki dârü’s-selâm-ı Bagdâd’da ikâmet-bünyâdın salmışdur. Bu matla’-ı şîrîn sâhibi

Musavvir er bekeşed nakş-ı ân büt-i çîn râ
Tevân-ı sûret-i u dâd cân-ı şîrîn râ [418]

Mevlânâ Zârî-i Şirâzî’nün hemşîre-zâdesidür. Egerçi sâ’ir şu’arâ gibi sevâddan behresi yok lâkin hâtırında eş’âr-ı şu’arâ-yı zamâne çokdur. Zîrâ ki rûz u şeb yârân-ı safâ ile ihtilât idüp ebyâtına irtibât virmeden degül hâlî ve cümleten eş’ârı hasb-i hâlidür. Müdâm ol merd-i ‘âşık-pîşe vü nîk-endîşe ‘ışk-ı cevânân ile dil-rîş ve sevdâ-yı perî-rûyân ile hûb-kîşdür. Bu bir iki matla’ u beyt anlarundur.

Tâ dil berişte-i zülf-i tu beste îm
Târ-ı ta’alluk ez heme ‘âlem guseste îm [419]

Çünân der âsmân pîçîde dûd-ı âh-ı men ez gam
Ki dâred rûz ü şeb der çarh-ı în fânûs-ı gerdûn râ[420]

Eger bendem dehân çun Nusretî ez nâle vü efgân
Çisâzem çâre-i sûz-ı derûn ü çeşm-i pür-hûn râ [421]

---

[418] -O çinli putun (güzelin) nakşını ressam çizerse, onun suretinin gücü ona tatlı can verdi.
[419] Senin saçına gönlümüzü bağladığımızdan beri bütün âlemden alakayı kestik.
[420] Benim ahımın dumanı gamdan dolayı gökyüzüne öyle kıvrıldı ki gece ve gündüz feleğin fanusunun etrafında dönüp durmaktadır.
[421] Nusretî gibi ağlayıp figan etmeye ağzımı kapatırsam içimin yanışına ve kan dolu gözüme nasıl çâre bulurum.

Fî harfi'l-vav

VÂLİHÎ-İ Üskübî: Zümre-i mülâzimîndendür. Ahmed Çelebi dimekle mezkûr ve kemâl-i ma'rifetle gün gibi 'âlemde meşhûr ve hadd-ı zâtında suhen-dân-ı 'ârif ve mecmu'-ı ma'ârif kimsedür ve ser-â-ser gazeliyyâtı pür-mesel ü hoş -âyende ve hûb ü rengîn ve manzûmâtı muhayyel ü musanna' ve mergûb ü şîrîn ve ma'lûmât-ı bî-nazîr ile şâ'ir-i metîn hemîşe tab'-ı şerîfi edâ semtine sâlik ve ol vâdîde hayli nâzük elfâzla ma'ânî-i hassa mâlik râkım-ı hurûf Edirne ve İstanbul'da müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îd hıdmetleriyle müşerref olmuşlardır ve ebyât-ı gün-â-gûn mânend-i dürr-i meknûnların tetebbu' idüp der-gûş-ı hûş itmişdür. El-hak mazmûn-ı belâgat-nümûnı misâl-i hümâyûn huceste vü meymûn vâkı' olmışdur. Cümlesinden bir iki gazel-i bî-bedel mâsadak-ı hâl ve şâhid-makâl diyü ol vâlih-i cevânân-ı sâhib-cemâlündür **s**ebt olundı. Gazel:

Gözüm pür-nem dil-i sad-pâre mihnet pâymâlidür
Beni firkat deminde â cemâli aglamalıdur

Dokunmaz dost um öz onmaduk başına dermânı
Ne çâre zahm-ı dil bir agzı açık baglamalıdur

Şerâr-ı nâr-ı âha sâk-ı 'arşı yakdıran yir yir
O mâhun gerden-i sîmîni üzre saçma hâlidür

Sana dil kıssa-i Mecnûn'ı takrîr eyledi sanma
Nezâketle begüm 'arz itdi kendü hasb-i hâlidür

Dolaşursa eger kim Vâlihî zencîr-i zülfünle
Sen ana kılma bir dîvâne meşreb-i laubâlidür

ve lehu eyzan:

Dil-i 'âşık diyâr-ı gamda hicr-i derd ü fürkatdür
Degüldür üstüh˘ân-ı sîne emvâc-ı mahabbetdür

Degül beyzâ ser-i Mecnûn'da yir yir âşiyân içre
Zamâne başına yagdurdugı seng-i melâmetdür

Gubâr idüp tenüm râh-ı melâmetde belâ vü gam
Anı ber-bâd iderse rûzgâr ol bana rif'âtdür

Çeküp sahbâ-yı şebnem bâgda zerrîn kadehlerden
Gezer mestâne hurşîd-i felek pür-şevk ü hâletdür

Tabîbüm Vâlihî çokdan sefer iderdi kûyundan
Tutan ol hasteyi ammâ teb-i mihr ü mahabbetdür

li-mü'ellîfihi Eyzâni'l cevâb

Sakın Mecnûn'ı sanman merd-i meydân-ı mahabbetdür
O bir 'avret zebûnı olmış erlik ana töhmetdür

Dehânun eylemiş bir harf ile ‘uşşâkunı teshîr
Mahabbet-nâmesinde var ise mîm-i meveddetdür

Bizümle haşre râzı olmayup gitdi yine ol büt
Gelür turmaz ‘azâb eyler gören dir bu kıyâmetdür

Görüp göz merdüminde dâne-i eşküm gam-ı ‘ışkun
Dil-i virânuma mihmân olan sanur ‘imâretdür

Kef-i pâyun koyup ‘Ahdî baş egmez tâc-ı Dârâ’ya
Na’lçen şekli Sultânum başumda dâl-i devletdür

Bu bir nice matla’-ı rindâne ol şâ’ir-i yegânenündür sebt olundı. Şi’r:

‘Âlemin gördüm bu gün câm-ı şarâbın sâkiyâ
Ger ana dirsem n’ola âyîne-i ‘âlem-nümâ

Diğer : Virmeyelden tûtiyâ-yı hâk-i pâyinden habîb
Aglayı aglayı bir kalmış durur çeşm-i rakîb

Diğer : ‘Arz iderken dile mir’ât-ı cemâlin dil-ber
Ger sanursa leb-i câmını safâ-yı diğer

Diğer : Gark-ı seyl-âb-ı belâ bir ‘âşık-ı gam-ı dîdedür
Semtden hâriç degül Mecnûn kûye vâdîdedür

Diğer : Vir nice jâle-i peyâmın dehân-ı cânânun
Su sepdi yüregine gonce-i gülsitânun

Diğer : İşiginde yaturdum açdı pâyin çıkdı ol meh-rû
Didi bir ferde açılmadı sana açılan kapu

Diğer : Ger bana mektûb-ı dür-bârun gelirse ey nigâr
Gonce-i zanbak gibi başumda anun yiri var

Eyzan li-mü’ellifihi fi’l-cevâb:

Ger bana gam taşını yagdursan ey gül-i jâle
Gül gibi her birisinün başum üzre yiri var

Bu beyitler anundur

Nîce bulsun safâ mir’ât-ı dil kim
Gubârı eksük olmaz rûzgârun

Diğer : Nâm-dâr olsa ‘aceb midür muhayyel sözlerün
Vâlihî ancak mu’ammânun hemân bir adı var

Diğer : Vâlihî’ye âteş-i âh-ı ‘adû itmez zarâr
Ahmed’e te’sir ider mi hiç nâr-ı Bû Leheb

Diğer : Olup sârî sakar yanından eksük olmadı mârun
‘Acebdür Vâlihî fırça süzülmezse eger altun

Diğer : Egerçi şâ’ir-i nâzük çok ammâ Vâlihî’nün de
Letâfetden igen hâriç degüldür tarz-ı eş’ârı

VÂLİHÎ-İ Edirnevî: Kurd-zâde dimekle meşhûr ve pîşe-zâr-ı ma’ârifde şîr-i jiyân gibi dilîr mezkûr ‘ilm-i zâhire rûz u şeb iştigâl gösterirken bende-i tâlib-i vecd ü hâl olup tasfiye-i bâtın-ı pür-me’âl ârzûsıyla müsâfir-i bahr ü berr ve mücâvir-i hankâh-ı meşâyih-i mürîd-perver olup her birinün hıdmetinden fünûn-ı ‘ulûmı tahsîl ve rümûz-ı **Mesnevî**’yi Mevlânâ-yı Rûmî’den tekmîl itmiş ve nice müddet şehr-i mezbûrda vâ’iz-i huceste-kelâm ve nesâyih-i havâs u ‘avâm itmekle mev’izede benâm olmışdur. Feemmâ hoş-tab’ u rind-i lâubâli hûb-rûyân-ı cihânun vâlih-i cemâlidür. Kuvvet-i şi’riyyesi hûb ve tasavvuf-ı eş’ârı çok ve zebân-ı Fârisî’de ebyât-ı mahabbet-engîzine hiç söz yok. Ehli yanında mergûb vâkı’ olmışdur. Bu beyt ü matla’ anundur. Ebyât :

İncinür bana güzeller disem ol şeh yegdür
İncinürlerse dahi gam yemen Allah yekdür

Diğer : Olmadan kâlıb-ı cisme dahi bu rûh-ı revân
La’l-i cân-bahşunı idinmiş idüm rûh-ı revân

Diğer : Kanlar saçılup penbesine dâgımun ey gül
Bu kâse-i ser toptolıdur saçma karanfül

Diğer : Marîz-i ‘ışkunam dermân bana sen şâha kalmışdur
Yetiş kim derd-i hicrünle işüm Allâh’a kalmışdur

Diğer : Merdân-ı ‘ışk içinde olunmaz o kimse ‘add
Kâyide bikirrî ulâ bâlin-nişin cûyed[422]

VAHDETÎ: Bi’l-asl Bosna sancagında Yenibâzâr’dandur. Evân-ı ‘âlem-i fânîde ve ‘unfuân-ı cevânîde ‘ulemâ-yı dehrün mütecerr-i hıredmendi olan merhûm Fevrî Efendi’ye dânişmend-i dil-pesend ve Fârisîdânlar içinde bî-mânend ve tab’-ı dil-küşâsı nazma mâyil ve lisân-ı sihr-nümâsı kâbil olup semt-i kitâbete kef-i deryâ-müessiri câri ve lisân-ı nükte-güzârı selîs olmagla ümerâ-yı zamâna kâtib-i dîvân ve erkân u a’yân içre nümâyân olmışlar. Âhir bir tarîk ile kûşe-i vahdet ârzûsıyla terk-i huzûzât-ı dehr-i fânî idüp dervîşlik yolundan râh-ı fazl-ı Yezdânî’ye sâlik ve fasl-ı dil-küşâ-yı câvidânîye mâlikdür. Ehl-i da’vet içre vâhid ve kendü vâdîsinde mezîd olmış sene sitte ve semânîn ve tis’â mi’ede Bürc-i Evliyâ’ya gelüp ziyâret-i eimme-i kirâm kılup züvvâr-ı vâlî-i ‘âlî-makâm içre benâm olmışlar. Âhir hevâ-yı Hicâz ile Basra’ya varup makâm tutmış ve şehr-i mezbûrda paşa olan Mehemmed Paşa’ya dîvân kâtibi olmışlar ve mezkûr paşa ile yine meyl-i diyâr-ı Rûm idüp gitmişler. Tabî’at-ı şi’riyyesi

422 -Bakire kıza yanaşmak ve yastığa oturmak ister.

dervîşân arasında rûşen ve zihn-i pâki şu'arâ-yı zamân yanında mübeyyendür. Bu gazel ile bir nice beyt anlarundur. [Gazel] :

Bâg-ı 'âlemde şehâ sensüz olur mı 'âlem
Rûh olmasa kurı kalıb olurdı âdem

Hîç engüşt-i tahayyür deheninden gitmez
Mihr-i la'lün göreli ey sözi güher hâtem

Ravza-i hüsnün ile çeşme-i la'lün var iken
Yire geçsün kim ölüp âb-ı Hızr-ı bâg-ı İrem

Serv-i Mecnûn ideli kaddün eyâ Leylî hıram
Âşiyân idi anun başına murgân-ı harem

Ehl-i fazlun ayagı topragıyuz Vahdeti'yâ
Tarz-ı şi'rü n'ola Bâkî'den olursa muhkem

Diğer : Eşk-i çeşmüm sana çok dürr-i güher gösterdi
Mâcerâsı hele bin derd ile ter gösterdi

VÂLİHÎ-İ Bagdâdî: Zümre-i erbâb-ı kalem ve hem-nişin-i ashâb-ı kerem tâifesindendi. Rûz u şeb mülâzemet-i erbâb-ı ma'rifet itmekle tahsîl-i 'ulûmı nefsânî ve tûtî-i şeker-sitân-ı ma'ânî olmış. El-hak ol yâr-ı mahabbet-endûz 'ale'd-devâm 'ışk-ı perî-rûyân-ı zamâneye şöhret-i tâm bulup vâlih ü hayrân ve suhte-i dâg-ı lâle-'ızârân idi. ve inşâ ile mu'ammâdan habîr ve âdâb-ı musâhabetde bî-nazîr ve Türkî ve Fârisî'de eş'ârı pâk ve her biri vasf-ı hâl-i 'âşıkân-ı sûznâk vâkı' olmışdur. Cümlesinden bu matla' behredür diyü ve anundur dinilüp sebt olundı. Şi'r

Leb-i can-bahşunı sordum ki yarar eme seme
Nüktedanlar didiler çâre budur def'-i gama

VAHDETÎ: İstanbulî'dür. Babası pâdişâhun bende-i makbûllerinden ve kendü sipâhi oglanı bölügünde iken hâliyâ vilâyet-i Yemen'de bölük agası olmak ârzûsıyla ol diyâra 'azm ve niyyet-i cezm itmiş. Ümmîddür ki menzil-i maksûdına yite. Mezkûr sâbıkan yârân-ı safâdan ve ıhvân-ı vefâdan kûşe-i vahdet ve künc-i kanâ'at ihtiyâr idüp rûz u şeb okıyup yazmak semtine heves kılup Zarîfî Hasan Efendi'nün hankâhında mücâvir olup her bir hıdmetini cân u dilden edâsına ragbet gösterüp hâzır bulunup tarîk-i Halvetî'ye sâlîk ve mülâzemet-i erbâb-ı sülûk itmekle fünûna mâlik olmış. Zebân-ı Fârisî ve 'Arabî 'ulûma ve 'ilm-i hey'et ü nücûma vâkıf ve pesend-i ehl-i ma'ârif kimsedür. Tabi'at-ı şi'riyyesi revân ve eş'ârı hasb-i hâl-i dil-i nâtüvân vâkı' olmışdur. Şi'r

Hâlüme nisbet ile cümleten erbâb-ı kubûr
Arkası üzre yatur her birisi ehl-i huzûr

Diğer : Desti yegdür dime sürâhîden

Vahdetî şâyed incine şîşe

VEZNÎ: İznikî'dür. Her an aksâm-ı nazmun fünûnına müdâvemet ve taklîd-i ma'rifet kılup zû-fünûn olmak üzredür. Aslında şûh-tab' u hoş -sohbet esnâ-yı musâhabetde etvâr-ı 'acîbe ve evzâ'-ı garîbesindenbi'l-küllîye hazz olınur. Zîrâ ki güftârı gün-â-gûn ile zümre-i rûzgâr ve nedîm-i şîrîn-kâr ve vezn-i eş'âr-ı dürer-bârı temâm 'ayâr ve bî-hadd ü bî-şümâr ve ma'ânî-i garîbesi gerçi çokdur. Bu beyitden özge eyüsi yokdur. El-hak bu matla'-ı bî-nazîr gâyetde dil-pezîrdür şöyle ki mütâla'asından dîde-i gamgîn dûrbîne nûr dil-i gamgin-i hazîne sürûr irmesi mukarrerdür. Beyt:

Cilâ vir çeşm-i câne hâk-i pây-i dil-rübâ ile
Sakın kehhâller gözün boyarlar tûtîyâ ile

VECDÎ: Tire'dendür. Hâk-zâde dimekle ma'rûf dânişmend zümresinden mevsûf olan yârândur Dem-â-dem tahsîl-i kemâl idüp mâyil-i ashâb-ı vecd-i hâl olup vâdî-i nazma cân u dilden tâlib ü râgıb olmagın her an tetebbu'-ı tedîvân-i erbâb-ı 'ulûmı kütüb-i Fârisî ve Rûmî ol yâr-ı nîkû-hısâl cüst u cû itmeden hâlî olmayup fikri akrân mâbeyninde pesendîde-i pîr ü cevân ve eş'âr-ı dürer-bârı der-gûş-ı 'âşıkân olmaga sezâ-vârdur ve gül gibi âbdârdur şi'ri budur. Bu ebyât cümleden sebt olundı. Beyt:

Vasf-ı ruhsârunda gül mecmu'a-ı zer-kârdur
Leblerün medhinde her bir gonce bir tomardur

Diğer : Seg-i kûyuna sifâli içün olaydı me'mûr
Üstüh˘ân-ı serüni kâse ideydi fagfûr

Diğer : Şöyle gâlibdür dilâ za'fi bu cism-i lâ-gârun
Üstine düşseydi mahv olmaz hayâl-i sagârun

Diğer : Aldı gönlün gülşen-i hüsnün gül-i ra'nâları
Kime feryâd eylesünler bülbül-i şeydâları

Diğer : Kondı bir serv-i ser-efrâze gönül şehbâzı
Görünüz nîce bülend eyledi ol pervâzı

Diğer : Can çekişme eger ol hûnî seni kılsa helâk
Yâre bir câne nedür çık bu kadar 'arbedeler

Mezkûr Vecdî evâil-i hâlinde Vecdî tahallüs itmişler sonra o ma'nâdan şehbâz-ı tab'ı pervâz idüp ve nâmı dahi 'Abdülkerîm olmak münâsebetiyle ve esmânun müsemmâsından tesir olup kirâmdan olmak arzûsıyla sahîfe-i rûzgârda nâmum Nâmî olsun diyü Kirâmî tahallus itmişdür. Hâliyâ Kirâmî tahallusı ile mezkûr olur.

Vecdi'yâ şol denlü gâlibdür tenümde za'f kim
Üstime bir pîşe konsa sanurum bil duman

VASLÎ Efendi: Sofyevî-i mu’arifdür. Rûz u şeb ‘ilme müdâvemet gösterüp ta’rifden müberrâ ve tavsîfden mu’arrâdur. Zîrâ ki kemâl ehlinün kademine yüz sürüp kesb-i ma’rifet itmişdür. Ol yâr-ı nîk-nâm ‘ale’d-devâm sîm-endâm dil-berlerün hayâl-î hâmıyle serây-ı visâllerine vüsûl ve hıdmetlerine irmege yol bulmak ârzûsında ümmîddür ki her birinden maksûd olan ma’hûdına irişüp vâsilînden ve ma’ârifinden ola. Kuvvet-i şi’riyyesi Fârisî dilinde pezir-i hûb ve Türkîde mergûbdur. Bu bir kaç matla’ u beyt anundur sebt olundı. Şi’r:

Nice teşbîh ideyin kend’özüme mâh-ı nevi
Za’fumun kuvveti var kuvvetimün za’fı kavî

Diğer : Ruh-ı âlündeki humret güneş üstinde şafak
Ya mekr-i âteş-i ruhsârunun olsa ‘alevî

Diğer : Vaslî-i sûhte-dil ‘izzüni maksûd idinür
Okıyup ruhlarunun şevkine mısbâh sanur

Bu kıt’a dahi anundur. ve lehu Kıt’a:

Telef kılma be-gâyet sakla malı
Ki zîrâ mâli gâyet saklamalı

Kemâl ü fazl olupdur gerçi matlûb
Kemâlün dahi mâl oldı me’âlî

VUSLATÎ-İ Sofyevî: Tâlib-i ‘ilm ve bende-i ashâb-ı hilm ve ol bülbül-i gülşen-i cân vuslat-ı gonce-dehânân-ı zamân ile hemîşe ‘ayş u huzûr ile şâd ü handân ve çâker-i kemîne-i erbâb-ı ‘irfân kimesnedür. Tabî’at-ı nazmiyyesi pür-ziver ve eş’âr-ı dürer-bârı pesend-i gûş-ı cumhûrdur. Bu bir kaç matla’ u beyt-i âbdâr teskîn-bahş-ı dil-i zâr anun güftârındandur sebt olundı Şi’r

Gülzâr nedür eyle ruh-ı yârı temâşâ
Hem câna safâlar vire hem yârı temâşâ

Nazîre li-mü’ellifihi el-cevâb
Seyrümde dün itdüm gül ü gülzârı temâşâ
Kûyunda idem gibi bugün yâri temâşâ

Diğer : Dilâ peykân-ı hicründen yürek kim gark-ı hûn olmış
Dehân-ı goncesi fikrine varup ser-nîgûn olmış

VİSÂLÎ Çelebi: İstanbullı’dur.Çok zamândur ki semere-i şecere-i cevâni ve şecere-i semere-i ‘unfûvani a’nî dürr-i deryâ-yı ma’ânî ve lâyık-ı gûş-vâre-i taht-ı Sultâniye sezâ-vâr ve erzâni olanh-zâde-i zamân Sultân Selîm Hân hazretlerinün dergâh-ı keyvân ve âsitân-ı âsmân-mekânlarında hem-nişîn-i erbâb-ı ma’ârif ve hemdem-i ashâb-ı etâyifdür. Anunçün müşârünileyh şeh-zâdenün nazar-ı kimyâ-eserlerine mazhar düşüp ol bâbda akrân içre rû-şinâs ve pesendîde-i enâs olmışdur. ve bi’t-tab’ aksâm-ı nazma mâyil ve tarz-ı kasîde vü

gazelde pesend-i ehl-i dil olmagın zebân-ı Fürs'ün durûb-ı emsâl zabtına cidd ü cehd kılup geregin gibi edâsına kâdir geçinür. Eş'ârı her dilde vâfir. Bes bu gazel ve bir matla' anundur. Gazel:

Bir menzil alsa tîr-i murâdum nişâneden
Olsam halâs cevr-i kemân-ı zamâneden

Tahsîn-i şâhbâz-ı hümâ-âşiyâne kim
Rûhânîdür gıdası degül âb u dâneden

Ser-pâ bürehne 'âşık-ı âbdâl olup sana
'Üryan dâg-ı 'ışkun ile dogdum anadan
'Ankâ-yı çarh-ı beyza-yı mâh ile dogmadan
Murg-ı dili uçurmuş idüm âşiyâneden

Tîr-i cefâyı bagrına mızmar çeküp dimiş
Çekmek Visâlî adımızı yâr yâneden

Diğer : Şemşîr-i 'ışk-ı yâre sînen sîne-çâkiyüm
Bir kâmeti kıyâmet efendi helâkiyüm

Bu bir nice beyt anlarun bir Fârisî kasîdesindendür kendü i'tikâdıyla yazılmışdur ta ma'lûm ola. ve lehu eyzan fi nazmi'l-Fârisî:

Fikr-i şâ'ir gülşen ü her şi'r-i rengîn gulist
Bülbülân-ı 'ışk-ı turâ ez her gül-i u sad enîn [423]

Kıssa-i şakku'l-kamer porsîdîm ez Ahmed be-h˘âb
Kerd işâret sû-yı ebrû-yı tu hayru'l-murselîn [424]

Şi'r-i mevzûn siyeh çerde nigârest hâldâr
Cilvegâheş meclisî mahbûb-ı rabbu'l-'âlemîn[425]

VÂHÎ-İ İstanbûlî: Cüzî ve küllî tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i haysiyyet itmek üzre iken 'ışk-ı cevânân-ı âteşîn-ruhsâr ile âh u vâha hem-nefes ü hemdem ü mahrem olup 'ışk ile perîşân-rûzgâr olmadın âhir 'avn-i İlâhî ve mu'avenet-i takdîr-i nâ-mütenâhi irişüp sâhib-sa'âdetlerün nazar-ı kimyâ eserlerine mazhar düşüp evkâf-ı müteferrika tevliyyetine mahall ü sezâ-vâr olmış. Hâliyâ şehr-i mezbûrda cem'iyyet-i hâtır ile zindegâni ve 'ayş ü 'işretle rûzgârun kâmrânıdur. Kuvvet-i şi'riyyesi hûb u pür-zîver ve bu bir iki beyt ki vasf-ı dil-berân-ı şehr-aşûbdur sebt olundı. Nazm:

---

[423] -Şâirin fikri gül bahçesi, her şiir renkli bir güldür. Senin aşkının bülbüllerinin onun her gülünden yüz inlemesi vardır.
[424] -Rüyada Ahmed'den ayın ikiye bölünüş hikayesini sorduk. Peygamberlerin en hayırlısı senin kaşına doğru işaret etti.
[425] -Vezinli şiir, benli esmer bir güzeldir; onun cilvegâhı, âlemlerin Rabbinin sevdiği bir meclistir.

İtsem ‘aceb mi derd ile feryâd muttasıl
Nâlem sıda o sîne ceres dil içinde dil

Diğer : ‘Aceb mi hançerün çâki benüm gitmezse sînemden
Bilürsün hâke yir eyler akar su mâ-tekaddümden

Diğer : Neler kıldı bana bilmez miyüm zülfün ne sâhirdür
Nice kez kanuma girmiş durur gamzen sana ferdür

Nazîre li mü’ellifihi :

Egerçi kim dil almakda gözün üstâd-ı sâhirdür
Beli kan dökmede ol gamze-i hûn-h˘âre mâhirdür

VÂLÎ: İstanbullı’dur. Dergâh-ı mu’allâ yeniçerilerindendür. Cemâl-i bî-nazîr ile reşk-i Yûsuf-ı sânî ve kemâl-i dil-pezîr ile Mısr-ı hüsnün ‘azîz-i cihânı ve kişver-i cânun vâlî-i kâmrânıdur. Edâ-yı pâk ile hayât-bahş-ı ‘uşşâk ve râhat-resân-ı gamz-hâ-yı firâk zurafâ-yı cihân ve hemîşe şu’arâ-yı zamân ile ‘ahd-i visâk üzre olup mezkûrlarun tâkatlerin tâk itmeden hâlî degüldür. Bu gazel-i âbdâr ki vasf-ı eyyâm-ı bahâr vâkı’ olmışdur ol şâ’ir-i lâle-’ızârun güftâr-ı dürer-bârındandur sebt olundı. Şi’ri bu gazeldür ma’lûm-ı ‘uşşâk-ı çâpâr ola. Nazm:

Taht-ı zümürrüd üzre geçüp Husrev-i bahâr
İtdi şukûfe dirhemini ‘âleme nisâr

Diğer : Sünbül benefşe rûy-i gülistânı kıldı zeyn
Rûy-i nigârı nite ki bu zülf-i müşk-bâr

Benzer diyü çemende nihâl-i bülendüne
Serv ayagına geldi yüzün sürdi cûy-bâr

Bir goncenün gamıyla çü ‘uşşâk-ı bî-nevâ
Şâh-ı gül üzre nagmeler itmekdedür hezâr

Gark oldı bahr-ı eşküme Vâlî-i haste-dil
Ol serv-i mû-miyânı dahi itmedi kenâr

VASFÎ: Haleb’den ve zümre-i ehl-i tarabdan zamân-ı şebâbda ve bu sarây-ı harâbda matlûb-ı erbâb-ı ‘ukûl olan İstanbul’a müteveccih olup yârân-ı safâ ile ve hılân-ı vefâ ile buluşup ‘ale’l-husus şu’arâ-yı sihr-âferîn ve ümerâ-yı huceste-âyîn ile hem-nişîn ve mukarreb-i meclis-i ‘ulemâ-yı dîn olup zebân-ı Fürs’i tekmîl ve lisân-ı ‘Arab’ı tahsîl itmiş. Hayfâ ki hod-râyi ve her zih-i hotend olmagın ‘izz ü temkînden behremend degül gâyet ile ter-mizâc oldugı bî-’ilâcdur. Degme kimse ile imtizâc idemez feemmâ âvâz-ı pür-sûzı halet-bahş-ı ‘uşşâk-ı bâ-nevâ ve nagâmât-ı dil-efrûzı sûz-endâz-ı dil-i ümerâ ve musâhabet-i latîfi makbûl-i suhen-güzerân-ı cihân ve ebyât-ı şerîfi pesend-i yârân-ı zamândur. El-hak evsâf-ı mecâlis-ârâlıgı kalem-i dü-zebân ile beyâne gelüp vasf olınmaz. Bu güftâr-ı ‘âşıkâne ol yâr-ı yegânenündür.

Meded öldüm bana bir çâre didüm didi o yâr
Mübtelâ-yı marîz-i ‘ışk olana çâre mi var

Diğer : Bâde-i gül-rengsiz ‘âlemde bir dem degül
Bezm-i ‘âlemden haber dâr olmayan âdem degül

Diğer : ‘Uşşâka cefâyı o perî bî-sebeb eyler
Agyâra velî mihr ü vefâyı ‘aceb eyler

Bu gazel-i bî-bedel-i pür-mesel dahi anlarundur.

Dil-i dîvânenün ıslâhına tedbîr olmaz
Ser-i zülfün var iken boynına zencîr olmaz

Müddet-i ‘ömrde dil yâr gamın çekdügini
Şerh itmek dilesem kâbil-i tahrîr olmaz

Ol kadar bezm-i hayâlünde bu şeb mest oldum
Zevke dâ’irdür anı sorma ki ta’bîr olmaz

Tutalum eyleye tasvîr musavver yârimi
Lîk nâz ile hırâm itmesi tasvîr olmaz

Yâr Vasfî’yi helâk eylerin en sonra dimiş
Söylen ana ne turur hayr işe te’hîr olmaz

Fî harfi’l-hâ

HÜDÂYÎ Çelebi: İstanbullı’dur. Musallî Çelebi dimekle meşhûr ve ahlâk-ı hamîde ile efvâhda mezkûr ve bir mikdâr ‘ulûm-ı ‘Arabiyye kavâ’idinden habîr ve fenn-i pür fevâid-i Fârisî’de bî-nazîrdür. El-hak ol tûtî-i şeker-hâ ve ol bülbül-i gülzâr-ı vefâ ‘ilm-i mûsikîde usûl-bend-i zamân ve her bir türkîsi pesend-i zurafâ-yı cihân nagâmât-ı dil-keşi gâyetde hoş ve terennümât-ı hoşı ziyâde dil-keş ve aksâm-ı şi’rün fünûnından behrever ‘ale’l-husûs tarz-ı gazelde fusahâ-yı ‘Acem gibi edâ-yı bülend ile dil-pesend ve kasîde vü müseddesi rengîn ü selîs ve murabba’ u tahmîsi lezîz ü nefîs tarîkında mübdi’ ve tarzında muhteri’dür. Burc-ı rif’atinde tâbân olan kevkeb-i nazm-ı nûr-efşânı ve necm-i hâdî-i mânend-i rahşân olan ma’ânî-i nâzük-beyânı pertev-endâz-ı her merzbûm olalı makbûl-i tab’-ı zurafâ-yı Rûm olmışdur. Bu bir gazel ve bir kaç beyt-i bî-misl sebt olundı. Gazel:

Ey kaşı yâ hadeng ile sînem nişâne dik
Nâzük misâl-i servdür ol bâg-ı câne dik

Tîrünle sînemi yeter itdün delik delik
Şimdengirü ‘asâ-yı dil-i nâtüvâne dik

Ey cân tabîbi tîg-ı gamun sînem itdi çâk
Gel sûzen-i müjenle yine nâzükâne dik

Gül dikme bâga ‘ârız-ı dil-ber yiter diyü

Serv ü çenâr geldi yine bâgbâne dik

Niçün kebâb-ı bezm-i nigâr olmadun diyü
Geldi horos cür'et idüp hâk-i pâyine dek

'Uşşâk içinde eyle Hüdâyî'yi ser-firâz
Ey Yûsuf-ı zamâne başın kes sinâne dik

Diğer : Didüm yoluna nisâr itdi sîm-i eşk gözüm
Didi ol şâh-ı cihan hayli terlemiş merdüm

Diğer : Belâlarun dil-i 'uşşâk-ı dil-fikâre gerek
Belî 'inâyet-i rahm et günehkâre gerek

Sipihri gör ki çeker sînesine bir mâhı
Heman felekde begüm tâli' ü sitâre gerek

Diğer : Komadı suda safâ 'ârız-ı 'âlem-tâbun
Çekilüp döndügi andan bu imiş dolâbun

Cûylarda degül ey Yûsuf-ı sânî girdâb
Reşk-i çâh-ı zekânun bagrını deldi anun

Diğer : Gitdi 'aklum gibi ol rûh-ı revânum gelmez
Yine haşr olmayacak sîneye cânum gelmez

Diğer : Tagıtsa sabâ turresin ol silsile-i mûnun
Ditrerdük sevdâsı kamu ehl-i cünûnun

Reyhan hatı sünbül saçı gül-ruhları bûyi
Elden koma dirler bana destini sebûnun

Diş yâreleri var leb-i sâkîde sanasın
Ter-mîvedür ol kim tokınur zahmı tolunun

Diğer : Bir mâhı çeker sîneye şol kim gicelerde
Rûşen dil olur hâle gibi devr-i kamerde

[Gazel] : Leylâ elinde kâse-i Mecnun 'âmiri
Sûretde sındı ma'nâda yapıldı hâtırı

Ben sâbitem kapunda güneş şehri seyr ider
Bir görme benden ile şehâ anda sâiri

Şehlâ gözün gözetmeyeli oldı dil harâb
Vay ol 'imâretün ki 'alîl ola nâzırı

'Arz itme yâre kaddüni dîvâr-ı bâgdan
Ey serv bir iş eyleme haddünden aşırı

Togruluk ile eyler elif kâmetine meyl
Anunla bâtını ile bir ola zâhiri

Dîdâr-ı yâre bak heves-i bâg-ı huldı ko
Hoşdur Hüdâyî her kişi hoş görse hâzırı

HÂTIFÎ: Mevlid-i latîfi Ankara ve nâm-ı şerîfi ‘Abdurrahman’dur. Kuzât zümresindendür. Ol yâr-ı huceste-hısâl rûz u şeb mahrem-i erbâb-ı ma’ârif olup tahsîl-i kemâl idüp ser-âmed-i akrân u emâsil olmış. Zîrâ ki ‘ulûm-ı ‘Arabiyye’yi geregi gibi bilmiş ve zebân-ı Fürs’ün müşkilâtına esb-i hâl kılup durûb-ı emsâl ve lâzım olan me’âlin zabt idüp tekellümine müdâvemet gösterüp makbûl-i ehl-i ma’rifet kimesnedür. Tab’-ı nâzüki elsîne-i selâsede nazm-ı dil-küşâya kâdir ve her birinün edâsına şâ’ir-i sâhir ‘ilm-i edvârda mâhir ve letâyif-i ferah-fezâsı vâfirdür. Bu bir nice matla’ ve bu bir nice beyt anlarun nazm-ı dürer-bârlarındandur. Ebyât:

Yaş ile gözlerüm müjemi pür dür itdiler
Bilsem ki bu kadar düri kandan düretdiler

Düşmüşdi halk ayakdan iricek meh-i sıyâm
‘Iyd oldı sâkîler meyi yine türetdiler

Miskin gazâl nice bırakmıya nâfesin
Gîsûlarun şehâ katı kanın kurutdılar

Kaddün görüp sanavber ü serv oldılar hacil
Gerçi ki görmeden anı hayli sorıtdılar

Nâr-ı cahîmden yüri havf itme Hâtıfî
Ol kûşeyi ulular içün hep kurutdılar

HÂTIFÎ: Nigde’dendür. Dânişmend-i hûşmend tâifesinden hemîşe muttasıl tahsîl-i ‘ulûm itmege evkât-ı ‘azîzin sarf idüp hemdem-i erbâb-ı kemâl ve musâhabet-i ashâb-ı ‘izz ü ikbâlle mahrem geçinüp ve hadd-ı zâtında ma’ârifle beyne’l-akrân ‘ârif-i zamân ve kemâl ile yârân yanında mükemmel-i devrân ve nazm-ı dürer-bârı ma’ânî-i latîf ile ârâste ve eş’âr-ı âbdârı mazmûn-ı hâs ile pîrâste ve ol tûtî-i şîrîn-makâlün ve ‘andelîb-i ferhunde-me’âlün egerçi gazeliyyâtı çok degül amma sözleri rengîn ü şîrîn ü bî-misâl idügine söz yokdur. Bu gazel-i pür-mesel ol yâr-ı bî-bedelündür. Gazel:

Meger ol la’l-i şeker-hâya tûtî dil uzatmışdur
Urup dest-i kazâ agzını burnını kanatmışdur

Görelden dâglar ile sînemün zeyn oldugun cânâ
Uşup evrâk-ı gül sahn-ı gülistânı tonatmışdur

Olaldan ‘âşık-ı şeydâsı bed-ter sâbice tıflun
Külâhın âhumun dûdı kebûdı göge atmışdur

Leb-i la'l-i 'arak-nâkine öykünmiş diyü sâkî
'Arakla bâde-i nâbı biri birine katmışdur

Şeb-i târyek-i gamda öykünürmiş rişte-i eşke
Şehâbun Hâtıfî çarh-ı felek ipin uzatmışdur

HELÂKÎ Çelebi: Karamanî'dür. 'İlm-i zâhire meşgûl ve 'ulemâ içre makbûl olmak üzre iken ferâgat eyleyüp ehl-i cihet ve muktedâ-yı ehl-i sünnet-i cemâ'atdan olmışdur. Nihâl-i tab'-ı ser-bülendi şi're mâyil ve zebân-ı Fârisî bilmede üstâdân gibi kâbil eş'âr-ı hoş -âyendesi efvâhda bî-kıyâs ve mezkûrun ebyât-ı bî-misâli beyne'n-nâs meşhûr bu eş'âr anundur sebt olundı. Beyt:

Egleyen gönlümi gerçi mey-i câm olsa gerek
Dostum bana lebünsüz o harâm olsa gerek

Pertev-i mihr-i ruhun zerrece eylerse tulû'
Mâh-ı bedrün işi ol günde tamâm olsa gerek

Diğer : Eşk-i çeşmüm aksa tan mı rûy-i zîbâdan yana
Meyl ider insân olan elbet temâşâdan yana

Gerçi nâzükdür Helâkî sûz-ı üslûb-ı hasen
Nâle-i 'ışk içre dem-sâz olan eyidür bana

Diğer : Libâsın ol büt-i sîmîn-beden çün itdi sefîd
Sanasın ebr-i sefîd içre togdı bir hurşîd

HİLÂLÎ: İstanbulî'dür. Zihn-i selîmi pâk ve tevsen-i tab'-ı mustakîmi cüst ü çâlâk evsâf-ı hamîdesin gûş kıldıgumuz şu'arâdandur. Hayli nâzük ü bârik ve kendü de za'f ile misâl-i hilâl-i zâr u bî-mecâl imiş lâkin şâ'ir-i metin ve sâhir-i sihr-âferindür. Şi'r-i dil-sûzı mânend-i nazm-ı Husrev ve ma'ânî-i dakîk ile mâh-ı nev gibi nâ-peydâ ve bî-hemtâ vâkı' olmışdur. Cümlesinden bir iki beyt sebt olundı nazmı budur.

Gurûr-ı hüsn ile dil-ber ki nâze yüz tutdı
Belâ-yı 'ışk ile 'âşık niyâze yüz tutdı

Hazer kıl ey gül-i ra'nâ niyâz-ı bülbülden
Hezâr dest ile ol bî-niyâze yüz tutdı

HİLÂLÎ: Mevlidi İstanbûl ve ismi Ramazan'dur. Dergâh-ı mu'allânun silahdârî zümresindendür. Kaşı Hilâl dimekle meşhûr-ı zamân ve ma'rûf-ı cihân ve müşârünileyh bi'l-benân kimesnedür. Âdâb-ı musâhabeti şîrîn ü latîf ve letâyif-i nâzüki rengîn vâkı' olmışdur. Sâbıkan 'Arabî'den cüz'î habîr ve zebân-ı Fârisî'den dil-pezîr olan eş'âr-ı şu'arâ-yı 'Acemi tetebbu' itmede bî-nazîr ve kuvvet-i şi'riyyesi ma'lûm-ı yârân ve makbûl-i pîr ü cevân olup bu bir nice beyt anundur. Şi'r:

Halka-i câm-ı müselsel ne 'aceb dâm ancak

Murg-ı zîrekleri devrânun ana râm ancak

Diğer : Bu gün meyhânelerde dûd-ı âhumdan ‘alem çekdüm
Gönül gam-hânesin pâk itmege çârûb-ı gam çekdüm

Diğer : Beni ‘üryân u biryân itdi bir dellâk-i sîmîn-ber
Ki kuzgun müşterîsidür anun mihr-i sabâ-güster

HİMMETÎ: Sofyevî’dür. Mülâzimîn zümresindendür. Himmet-i ‘âlîyesin rûz u şeb kesb-i fezâyil itmege mebzûl idüp geregi gibi ‘ulûmı ve zebân-ı Fârisî’yi hâsıl kılmışdur. Bu bir nice beyt anundur zuhûra gelüp mestûr u mezkûr olundı. Şi’r:

Çün hâke gün gibi ider ol mehlikâ nazar
Hikmet nedür ki zerrece itmez bana nazar

Manzûr-ı ‘âlem olmasa âyîne ruhunu
İtmezler idi sûretüne dâimâ nazar

Diğer : Lutf itmese yâr ‘âşıkun işi başa varmaz
Allah onarmadugunı kimse onarmaz

HÂTIFÎ: Gelibolı mukâbelesinde Labseki dimekle ma’rûf kasabadan zümre-i mülâzimîndendür. Rûz u şeb mülâzemet-i erbâb-ı devlet ve hıdmet-i ehl-i ma’rifet idüp akrân içre meşhûr ve ma’ârif-i cüz’î vü küllî ile makbûl-i cumhûr ve zebân-ı Fürs’den behreverdür ve tabî’at-ı şi’riyyesi tâze vü ter ve makbûl-i ehl-i hüner olmadan hâlî degüldür. Bu bir iki üç beyt anundur zikr olundı şi’ri budur. Şi’r:

Her kaçan ‘âşık mahabbet ‘âleminden ursa lâf
Aslı vardur anı sen ey müdde’î sanma güzâf

Vasf idicek kâmet-i şimşâdunı gülşende bâd
Lerze tutdı ‘ar ‘arı vü serve geldi inhirâf

Bagrına basar tekellüfsüz alup ma’şûkını
Kangı ‘âşık kim ola âyîne gibi kalbi sâf

HEMDEMÎ-İ ‘Acem: Tebriz’dendür. Tâlib-i erbâb-ı kemâl ve bende-i pîrân-ı vecd ü hâl ve hıdmet-i erbâb-ı hüner ârzûsıyla terk-i diyâr idüp seyâhat tarîkıyla üftân u hizân ziyâret-i âsitân-ı latîf Hazret-i İmam ‘Alî ve Hüseyn ve tavaf-ı Ka’be-i şerîf ve ravza-i seyyidü’s-sakaleyn ‘aleyhisselatü ve’s-selâm kılup müsâfir-i bahr ü ber geçinüp her kûşeden sâhib-tûşe ve her vâdîden hâberdâr ve hatt-ı nesta’lîk yazmada peyrev-i Mir ‘Alî ve pâdişâ vü efşân kesmede bî-hemtâ ve nefsinde rind ü lâubâli vü ‘âşık-pîşe ve fikr-i cevânân-ı suhendân ile sâhib-endîşe olmagın rûz u şeb şu’arâ-yı mütekaddimînün eş’ârın ve fusahâ-yı müteahhirînün güftârın tetebbu’ idüp ve her birinün ebyât-ı güzîdesin ve kelimât-ı pesendîdesin bir mertebede ezberlemiş ki erbâb-ı ma’ânî olan zurafâ-yı rûzgâr ol yâr-ı suhendânı Ayaklu Cönk lakâbıyla ser-efrâz u nâmdâr kılmışlar ve kendünün dahi tabî’at-ı şi’riyyesi hûb u

mergûbdur. Nazm-ı ‘âşıkânesi çokdur bu üç dâne matla’-ı Fârisî ki nazîri yokdur anlarundur sebt olundı. Matla’:

Men-i gam-dîde râ Mecnûn mihnet-dîde ger dîdî
Nihâdî poşt-ı dest ü dilber bihter ez hîşem pesendîdî [426]

Kunûn geh ki sâhib hüsnî zi rûy-ı dil-dârî
Çi kem şeved zi tu ger hâtırî be-dest ârî [427]

Ân râ ki tarîk-ı Hemdemî nîst
Bâ u me nîşîn ki Âdemî nîst [428]

Fî harfi’l-yâ

Efsahü’l-fusahâ ve emlehü’ş-şu’arâ a’nî Hazret-i **YAHYÂ:** İstanbul’da neşv ü nemâ bulmagla şehr-i mezbûrdan ta’dâd olınur. Mukeddemâ ol şâ’ir-i nîk-nihâd pâdişâh-ı dîn-ârâ ve Sultân-ı kişver-küşâ ve hâkân-ı keyvân-rif’at ve şâhenşâh-ı hûrşid-menzilet hazretlerinün hemîşe himmet -i ‘âlîyeleri ile dergâh-ı murâd-bahşlarında ‘âlî ze’âmete mutasarrıf ve sâhib-sa’âdetlerün âdâb-ı sohbet-i hâslarına künhüyle vâkıf ve meydân-ı belâgatde rahş-ı tab’ı şi’rün vâdîsine cüst ü çâlâk ve herkesden öndül almada bî-nazîr ve ‘arsa-i fasâhatde şu’arâ-yı zamân içre zebân-âver ü bî-bâk ve geregi gibi dilîr ve tarz-ı mesnevîde şâ’ir-i muhteri’ ve sâhir-i mübdi’ oldugı gün gibi ‘ayân u rûşen ve edâ-yı hoş-âyende ve güftâr-ı pesendîde ile fusahâ-yı mütekaddimîn ve şu’arâ-yı müteahhirîn gibi sâhib-hamsedür. El-kıssa bu devrde zurafâ-yı Rûm ve erbâb-ı ‘ulûm içre eş’âr-ı nâzük dimede şâ’ir çokdur lâkin üslûb-ı **BE143b** mesnevîde ana mânend yokdur zîrâ ki kitâbları ma’ânî-i dil-firîb ile bî-nazîr ve ser-â-ser hikâyât-ı garîb ile dil-pezîr ‘ale’l-husus **Şâh u Gedâ** sı makbûl-i şâh u dervîş hasb-i hâl-i ‘uşşâk-ı dil-rîşdür. Hadd-ı zâtında ‘âşık-pîşe ve nîk-endîşe olmagın gazel-i bî-bedelleri cümleten ‘âşıkâne ve ser-â-pâ edâ-yı nâzük ile rindâne ve her biri meşhûr-ı zamâne olmışdur. Bir iki gazel ile bir kaç beyt anundur sebt olundı. Gazel:

Hammâm gibi odlara yakup bu çâkeri
Kanuma girdi girmedi hammâme ol perî

Bir himmet eylen ola ki hammâme gire yâr
Ey başı kaba yalın ayak Rûm erenleri

Halvetde nûr görmek ise kasdı zâhidün
Hammâm içinde görsün o mâh-ı münevveri

Hammâm içini benzedürin cây-i mahşere
Kim olur anda şâh gedânun berâberi

Yahyâ su dutmag içün ayagına ol mehün
Gûyâ ki tas idindi felek mihr-i enveri

---

[426] - Ben gamlıyı, çile çekmiş Mecnun görseydi; beni tebrik edip kendinden daha iyi görürdü.
[427] -Madem ki sen şu anda güzellik sahibisin, gönül almak için bir hatır sorsan neyin azalır?
[428] -Hemdemlik yolundan uzak olanla birlikte olma, çünkü o insan değildir.

Gazel : Derbân-ı pâdişâh idüp ol serv-i kâmeti
Devran yine kapuya getürdi kıyâmeti

Süzüni süzüni varayın âsitânına
Dergâhdan süre beni hışm ile gâyeti

Çok zulm idüp dururbana ben şöyle sanurum
Dîvâne varan anda ider hep şikâyeti

Çâk itdi kapusına beni şöyle hemân
Gün gibi çın seherde görünce ol âfeti

Yahyâ bakınca ana heman kendüden geçer
Derdâ ki hicr-i yâr ile tâk oldı tâkati

Diğer : Dâr-ı dünyâ delü gönlüm gibi vîrân olsa
Ne cihân olsa ne cân olsa ne hicrân olsa

Kâşki sevdigümi sevse kamu halk-ı cihân
Sözümüz cümle hemân kıssa-i cânân olsa

Bir demür tagı delüp boynuna almag gibidür
Her kişi ‘âşık olurdı eger âsân olsa

Diğer : ‘Aklum almakdan ise cânumı al didüm ana
Ol perî güldi didi ‘aklun alan cânun ala

Diğer : Dilbendüni nâz ile zarîfâne sararsın
Meydân-ı mahabbetde gezüp ‘âşık ararsın

Sen gonce gibi gâh yeşil gâh kızıl giy
Üftâdelerün berk-i hazân gibi sararsın

Diğer : Subh-ı sâdık gibi ey gâfil agardı sakalun
Haberün yok seni ne ile bogazlar ecelün

Diğer : Belli sevdügümi taşa tutar yârini
Ana şâdum ki dirîg itmez elinden geleni

Söyler ammâ deheni cân gibi nâ-peydâdur
Hâtıf-ı gayb durur var ise yârün deheni

Yâre mey sunma rakîbâ bana kan aglatma
Câm gibi tutar âhir gözümün yaşı seni

Diğer : Gamundan öldi bir ‘âşık senün ‘ömrün ziyâd olsun
Mezârın gel ziyâret eyle bâri rûh[ı] şâd olsun

Cihânda yahşi adıdur hemân bâkî kalan ancak
Gerek Ferhâd-ı ‘ışk olsun gerek Keykubâd olsun

Diğer : Ahşamlayup o meh-rû ben nâtüvânda yatmaz
Ana ta'accüb itmek dil-ber yabanda yatmaz

Diğer : Bir senün gibi Efendinün kulı kurbanıyuz
'Âlemün Sultânıyuz mülk-i cihânun hânıyuz

Diğer : Şevkümden ölürin yüzüni kim görem senün
'Arz-ı cemâl idersen efendi kerem senün

Diğer : Kimsenün gördügine râzı degül cânum seni
Görmeyeydi kâşki kulun Sultânum seni

YETİM 'ALÎ Çelebi: İstanbullı'dur. Babası dergâh-ı 'âlî bendelerinden yeniçeri tâifesi içre Zagarcı başı ve kendü de yeniçeri bölügünde 'ulûfeye mutasarrıf iken rahş-ı tab'ı ol semtden geçüp ferâgat tarîkın tutup dânişmend-i hûşmend olmak temennâsıyla 'ilm-i zâhire müdâvemet gösterüp âhir hâtır-ı deryâ-müessiri tasavvufa mâyil olup hıdmet-i meşâyihe irâdet-i sâdık gösterüp tasfiye-i bâtın idüp seyr ü sülûka sâlik ve etvârun rümûzundan çok nesneye mâlik olmış. Hadd-ı zâtında dervîş-sıfât ve âdemî-hılkat kimesne imiş. Zikr-i hayrın ve eş'âr-ı güzîdesin görüp işitdigümüz şu'arâdandur. Ol mâlik-i hüner zâhiren müsâfiret-i bahr ü berr kılmagla deryâ-yı 'ilmden gâyetde bâ-haber olmış. Ol cihetden yeniçerilerün ıstılahâtın zabt idüp ol dil ile bir güzel kasîde-i bî-bedel peydâ kılmış ki ebyât-ı dürer-bârı mânend-i dürr-i yetîm pesendîde-i gûş-ı tab'-ı selîmdür ve tarz-ı gazelde şâ'ir-i muhteri'-âyin ve cevâhir-i nazmı reş k-i dürr-i sîmîn vâkı' olmışdur. Bu bir kaç matla' u beyt anundur sebt oldı. Beyt:

Cünûn vâdilerin gûşe-be-gûşe cümle benden sor
Diyâr-ı 'akl-ı dûr-endîşi var kendin bilenden sor

Diğer : Taşı taş üzre koma bu dih-i vîranda sakın
Yurd idinme bu hevelnâk-ı beyâbanda sakın

Diğer : Göz yaşı gibi suyı gam gibi âteşi var imiş
Kays'a Mecnûn dimenüz 'akl-ı ma'âşı var imiş

Diğer : Post kaydın kuvvetini penbe-i dâgun bürüsün
İki yapragla yüri 'âleme çal yuf borusun

Post-ı pûşun ikisin komadı şeh bir yirde
Kürk-i lâ-büd tagıdur görse koyunun sürüsün

YÛSUF: Vardar Yenicesi'ndendür. Hayretî'nün birâderidür. Sîne-çâk dimekle meşhûr ve etvâr-ı rindâne ile mezkûr 'ilm-i bâtında ma'ârif-i İlâhî ile 'ârif-i billâh ve sûret-i zâhirde merdûd-ı halk lâkin ma'ânîde makbûllullah ve hemîşe bâde-i tevhîd ile mest ü lâubâli ve dem-be-dem neş'e-i tecrîd ile harâbât ehlinün sâhib-kemâli ve 'arsa-gâh-ı mihr ü mahabbetde

vegâ meydânınun ‘âşık-ı bî-bakı ve şemşîr-i şevkün sîne-çâki kimse imiş. Eş’ârı muvahhidâne ve güftârı rindâne vâkı’ olmışdur. Gazel:

Biz tâc-ı ribâ-yı ser-i şâhân-ı cihânuz
Biz hâk-i kefi pâ-yi gedâyân-ı cihânuz

Biz dinlemezüz gulgulüni bülbül-i bâgun
Biz nagme-serâyân-ı gülistân-ı cinânuz

Âfâkı bütün tutmış iken nâle-i âbdâl
Bu turfe durur kim yine bî-nâm u nişânuz

Bî-nâm u nişânuz bu ‘aceb kavs ü kazâdan
Her tîr-i belâ kim atılur ana nişânuz

ve ma’lûm-ı erbâb-ı hünerdür ki Yûsuf-ı Sinân dirler böyle olsa bu makta’ ki ehl-i mahabbetle ashâb-ı hased hakkında dimiş zarâfetden hâlî degül. Makta’:

Erbâb-ı mahabbet bizi Yûsuf bilür ammâ
Ashâb-ı hased gözine ey dost sinânuz

Bu matla’-ı derd-nâk dahi ol yâr-ı sîne-çâkündür ve lehu eyzân:

Ehl-i derd olmayan anlar mı safâsın elemün
Bana sor lezzetini ben bilirüm derd ü gamun

Dir mi mihr ü vefâya gönül ayrık ey dil
Zerrece alabilen zevkini cevr ü sîtemün

YAKÎNÎ: İstanbullı’dur. Dânişmend-i hûşmend zümresinden evân-ı cevânîde ‘ulûm-ı zâhir ve hüsn-i cemîl ile sa’y-i küllî idüp ‘ilme’l-yakîn ü ‘ayne’l-yakîni tahsîl ü tekmîl itmeden bir zamân hâlî degül ve her an erbâb-ı fazîlet ve ashâb-ı ma’rifet olan suhen-pervere yakîn olmagla ma’ârife mazhar düşüp beyne’l-akrân pesendîde-i pîr ü cevân ve makbûl-i ehl-i ‘irfân olmışdur. Tab’-ı vekkâdı aksâm-ı nazma şâmil oldugına zebân-ı Fârisî’yi cüz’î iltifâtla hâsıl kılmışdur. El-hak ol bülbül-i gülzâr ve tûtî-i şeker-güftârun gazeliyyâtı bî-dil ü rengîn ve manzûmâtı güzel ve ma’lûm-ı şu’arâ-yı sihr-âferîn ola ki mezkûrun kelimâtı lezîz ü şîrîn olmagın âhirde zikr olundı. Zîrâ ki hoş-tab’ân-ı zamân dimişlerdür ki *Helvâ ez âhir horend* [429] Bu gazel-i pür-mesel anundur. Gazel:

Yine vird-i ruhına bir leb-i can-perverdün
Sad-hezâr âh eyle bülbül-i dil-i can derdün

Ber-murâd eylemez insânı cihân-ı bî-minnet
Er isen çekme dilâ minnetin ol nâ-merdün

[429] Helvayı sonradan yerler.

Tâlib-i sîm ü zer olma gam-ı dünyâyı çeküp
Tîre nakd-i sirişkün ile bu rûy-i zerdün

Maraz-ı ‘ışk ile dir idün figân eylemeyim
Şimdi dehri iniletdün nedür ey dil derdün

Bezm-i mihnetde Yakînî bes idi efgânum
Bir yana sînede çü ney nâle kılup n’eylerdün

Bâg-ı ‘âlemde Yakînî önlük hicr ile
Dem-be-dem nây-sıfât nâle kılup n’eylerdün

Diğer : Az mıdur yohsa bahâ-yı leb-i la’lün çok mı
Behey âfet biricük söyle agızun yok mı

Bu matla’ı Bâkî hakkında dimişler nezâketden hâlî degüldür. Matla’:

Nâm-ı Bâkîyle gazel rengîn ü hoş -ter güster
Zaglansa nitekim şimşîr-i cevher-güster

HATÎME-İ KELÂM

Şükr kîn nâme-i ferhunde kelâm
Şod be-kâm-ı dil-i ahbâb temâm [430]

Elhamdülillah ki bu nâme-i kirâmı bu denlü esâmî ile bir üslûb-ı hâs ile tamâm oldı. ve zikr-i esâmî-i Ravza-i Evvel[431]
Müretteb-i **Gülşen-i Şu’ârâ** diyü mülakkab olup husûsâ hâmî-i İslâm u peyrev-i şeri’at-ı Seyyidü’l-enâm ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm olan şâh-zâde-i rûy-i zemînün nâm-ı huceste-encâm ve nazm-ı belâgat-nizâmları ile ihtirâm bulup ve bu ‘asrda vâris-i ‘ulûmü’l-enbiyâ-yı ve’l-mürselîn olan ‘ulemâ-yı mütecerrînün elkâb-ı ferhunde-fercâm ve nefîs kelâmları ile ihtimâme irişüp ve bu devrde zuhûr iden peyrev-i fusahâ-yı mütekaddimîn geçinen şu’arâ-yı müteahhirînün selîs beyânları ile murâda irişüp ve hâliyâ hayâtda olan zurafâ-yı suhen-âferînün serv-i ser-encâmlarıyla itmâm buldı. El-hak anlarun eş’âr-ı âbdârınun yüzi suyına hürmetle şöhret-i tâm ve makbûl-i hâs u ‘âm ve pesendîde-i cevânân-ı gül-’ızâr ve vird-i zebânân-ı bülbülân-ı zâr ve zikr-i pîrân-ı nîk-şi’âr oldı. Mesnevî:

Lillâhi’l-hamd ki în nâme-i men
Şod pesend-i dil-i erbâb-ı suhen [432]

Yâft ikbâl be-nâm-ı şeh-i dîn
Ger be-nâzem ne bûved dûr bedîn [433]

---

[430] -Şükürler olsun bu kutlu sözlü kitap ahbabın gönlünün istediğince tamamlandı.
[431] - Bazı nüshalarda (F, S) Şairlerin ravzalara göre bir listesi veriliyor, fakat bu liste bütün nüshalarda olmadığı için biz bunu burada vermedik. Liste bittikten sonra gelen kısımdan itibaren yazdık.
[432] -Allah'a hamd olsun, benim bu kitabım söz erbabının beğenisini kazandı.
[433] -Din şahının adıyla ikbal buldu. Eğer övünürsem (bu) dine uzak olmaz.

Çün ne yâbet heme câ ‘izz ü ‘alâ
Şod müzeyyen be-kelâm-ı fusahâ [434]

Kıt’a : Bihamdillah kitâbum oldı ‘Ahdî
Cihanda mu’teber mânend-i dil-ber

Yaraşur hıl’at-i zer giyse ana
Olupdur iltifât-ı şeh ser-â-ser

Ümmîd-i sâdık ve recâ-yı vâsık oldur ki bu gavvâs-ı deryâ-yı ma’rifetün ve bâb-ı şehr-i fazîletinde derbeder olan kem bizâ’etün bu resme **Gülşen-i Şu’arâ** ve **Tezkire-i Erbâb-ı Vefâ** olan hazef-pâre-i bî-bahânun ser-geştân-ı vâdî-i ma’rifet ve kûşe-i nisyân şehr-i mahabbet ve sarrafân-ı bâzâr-ı güher ve cevheriyân-ı çarsû-yı ruh-perver nazm-ı dürer-bârınun mi’yâr-ı bî-mikdârına ve nesr-i leâli-âsârınun kelimât-ı müsecca’ u murassa’ ve terkibât-ı perîşân- etvârına nâzır oldukda sehv olan elfâzın iltifât-ı bî-nihâyet ve eltâf-ı bî-gâyetlerinden rakam-ı muslih ile ıslah idüp ashâb-ı halâsdan bulup kerem-i vâfirlerinden kalem-i ‘afv çekeler. Şi’r :

İltimâsum bu ki erbâb-ı salâh
Kıla lutf ile hatâsın ıslah

‘Avn-i hakk ile bu nâme oldı
Nazm ü nesr ile çü dürr-i meknûn

Yaraşur gûşına dürr itse anun
‘Ahdî’yâ her birin erbâb-ı fünûn

Hudâvendâ be-hakk-ı Âl-i Ahmed
Be-nûr-ı pâk-i ashâb-ı Muhammed

Be dest-i herkesî kîn ravza üfted [435]
‘Azîz ü muhterem kon belki emced

---

[434] -Her yeri yüceliğe nasıl erişmez; çünkü fasihlerin sözleriyle süslenmiştir.

[435] Bu ravza kimin eline düşerse.

S O N U Ç

Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâ adlı tezkiresi üzerinde tamamlanan bu çalışma ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Tezkire, ele alınıp tertip tarzı değiştirildiği için, yararlanmak açısından, mutlaka karşılaştırmalı metne ihtiyaç vardı. Çünkü her tertipte değiştirmeler, ilaveler ve çıkarmalar mevcuttur. Bu yüzden bu ihtiyacın giderilmesi gerekiyordu. Bu gerekçe ile karşılaştırmalı metin hazırlandı.

Araştırmalarımız sonucunda, Gülşen-i Şu'arâ'nın yedisi yurt dışında olmak üzere yirmi nüshasını tespit ettik. Mevcut nüshalardan Konya'da bulunan Koyunoğlu nüshası eksik (toplam 36 varak) bir nüsha olarak karşımıza çıktı. Diğer nüshalardan yurt dışında bulunan üç nüshayı görme imkanımız olmadı. Bu çalışma ile Yugoslavya nüshası ile İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi'nde bulunan nüsha ilk defa tarafımızdan gün ışığına çıkarıldı.

İncelemelerimiz sonucunda Gülşen-i Şu'arâ'nın en az üç kez tertip edilmiş olduğu kesinleşti. Dört ravzalıları üçüncü tertip olarak değerlendirdik. Karşılaştırmalı metne esas aldığımız B ve S nüshalarını ikinci tertibe dahil ettik. BE ile W'nin de ilk tertibe ait nüshalar olduğu tescil edilmiş oldu.

Metin kurulduktan sonra metin tahlili diyebileceğimiz çalışmalar yaptık. Bu çalışmalar başlıca iki grupta toplandı. İlk grup, eserdeki şairle ilgili tespit ve değerlendirmelerdir. Bu bölümde şair hakkında tezkiredeki Biyografik Bilgi ve Değerlendirmeler ile Edebî Kişilikle İlgili Bilgi ve Değerlendirmeler ana başlıkları altında çeşitli bilgi ve değerlendirmeler yer aldı. Bu tetkiklerin sonucunda Gülşen-i Şu'arâ'nın devrin diğer tezkireleri ile gerek üslup gerekse bilgi verme açısından bir farkı olmadığı tespit edildi. Bu manâda farkın sadece şair kadrosunda olduğu görüldü.

İkinci grupta ise, bu zamana kadar yapılmamış bir çalışma gerçekleştirildi. Bu bölümde tezkiredeki şiirle ilgili tavsif ve değerlendirmelere yer verildi. Alfabetik olarak verdiğimiz bu çalışmanın sonunda ortaya çıkan kelime ve tabirlerin bir kısmının terim olabileceği, büyük bir kısmının da sadece beğenme, takdir etme gibi durumları anlatmakta kullanılan bir sıfat olduğu kanaatine vardık.

Bu değerlendirmeyi yaparken zaman zaman devrin diğer tezkirelerine de mukayese amacı ile müracaat ettik ve bunları ilgili yerlerde dipnotta gösterdik. Çıkan sonuç tezkireler arasında bir terminoloji ve değerlendirme birliği olmadığı kanaatini bizde uyandırdı.

Gördüğümüz bütün nüshaları şair kadrosu bakımından inceledikten sonra nüshalara göre şairler listesini çıkardık. Ayrıca diğer tezkirelerle bu bakımdan bir karşılaştırma yaptık. Bu karşılaştırma sonucu 175 şairin ilk defa Gülşen-i Şu'arâ'da yer aldığını gördük. Bunu da ilgili yerde liste halinde verdik.

Çalışmamızın sonuna koyduğumuz Nüsha Farkları bölümünden çıkan sonuç şudur: Ahdî, eserin ilk tertip tarihi olan H.971'den sonra boş durmamış ve eserine genişletmiştir. Bunda esere yöneltilen tenkitlerin yanı sıra yazarın bizzat kendi tasarrufları da rol oynamıştır. Yine bu bölüm için şunları da söylemek lüzumunu hissediyoruz: Üç ravzalılardan dört ravzalılara, hatta birinci tertipten ikinci tertibe geçilirken bazı bölümlere hiç dokunulmamış, bazılarında ise ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır. Gelibolulu Âli ve Keşfî Beg biyografilerinde olduğu gibi. Bu da eserin belli bir program çerçevesinde yeniden ele alınmadığını düşündürüyor.

Gülşen-i Şu'arâ hakkında (bu çalışma için) söyleyeceğimiz nihaî şeyler şunlardır:

1- Eser, 16.yy.da Anadolu'da yazılmış bir tezkiredir.

2-Bu eser devrin diğer tezkirelerinden farklı olarak, o zamana kadar bilinmeyen 175 şairi Türk Edebiyat dünyasına kazandırmıştır. Bu şairlerin büyük çoğunluğu da devletin doğu tarafında yaşamaktadır.

3-Eser, yüzyıllara mukavemet etmiş, bilinen 20 nüshası ile aranılan bir eser olma özelliği göstermektedir.

4-Araştırmalar sonucunda, tezkirenin bilinmeyen üç nüshası bilim dünyasına sunulmuştur. Daha da nüsha çıkacağı ümidi kuvvetlenmiştir.

5- Tezkire yazarının eserine aldığı şairleri seçerken özel bir ölçüsünün olmadığı tespit edilmiştir. Ahdî, şiirini gördüğü veya duyduğu, kendisinde şairlik istidadını hissettiği kişileri vb. eserine almış ve bu şekilde 381 şairi bize tanıtmıştır.

Bütün bu özellikleri ile Gülşen-i Şu'arâ, tenkitli metni ile bilim dünyasının hizmetine sunulmuştur.